

لِإِمام أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْبَخْرَى

АБУ АБДУЛЛОҲ МУҲАММАД ИБН ИСМОИЛ АЛ-БУХОРИЙ

АЛ-ЖОМИЙ АС-САХИХ
(Ишонарли тўплам)

1 жилд

Арбчадан ЗОКИРЖОН ИСМОИЛ
таржимаси

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«АЛ — ЖОМИЬ АС — САХИХ» БИСМИЛЛОХИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

Шайх, имом ва ҳофиз (Қуръон ва ҳадисни ёд билувчи) Абу Абдуллоҳ Мұхаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим ибн ал-Муғирира ал-Бухорийни Оллоҳ таоло раҳмат қылсинг, омин!

1-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга нечук ваҳий кела бошлагани ҳамда Оллоҳ таолонинг «Биз сенга Нуҳ ва ундан кейинги пайғамбарларга нечук ваҳий юборган эрсак, шундай ваҳий юбордик» деган қавли хусусида

1 . عن عمرَ بْنِ الخطَابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِنَّمَا الْأَعْمَالَ بِالنِّيَّاتِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرٍ مَا تَوَيِّ) ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا ، أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ) .

Яхъе ибн Саъид ривоят қиласылар: «Умар ибн ал-Хаттаб минбарда турғанларида: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бундай деганларини эшитганман»,— дедилар: «Дарҳақиқат, барча амаллар ниятга яраша бўлғусидир. Кимки ҳижратдан нияти дунё топмоқ эрса, дунёга эришғуси, кимки ҳижратдан нияти хотин олмоқ эрса, хотинга никоҳланғусидир. Демак, не ниятда ҳижрат қилганлиги ётиборга олинғусидир».

2 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاصَلَةِ الْجَرَسِ ، وَهُوَ أَشَدُهُ عَلَيَّ ، فَيَفْصِمُ عَيْنِي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فِي كَلْمَنِي فَأَعْيُ مَا يَقُولُ) .

Урва ибн Зубайдир ривоят қиласылар, у киши эрса, Оиша онамиздан эшитган эрканлар: «Хорис ибн Ҳишом разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Ё Расулуллоҳ, сизга ваҳий нечук келғусидир»,— деб сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менга ваҳий, баъзан қўнғироқ овози янглиғ келғусидир. Кучли ваҳий келганда шундай бўлғай. Шунда мен бутун борлиқни унугтум ва ваҳий сўзларини уқиб олғумдир. Баъзан эса, менга инсон қиёфасидаги фаришта ваҳий келтирғай, мен унинг айтганларини ёдлаб олғайман»,— деб жавоб қилдилар».

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبُرْدِ ، فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبَيْنَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقاً .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Қаттиқ совуқ кунлардан бирида ул кишига ваҳий келганининг гувоҳи бўлган эрдим. Шунда ул зот бутун борлиқни. унугтган ҳолатда бўлиб, пешоналари қаттиқ терлаб кетган эрди»,— деб айтдилар.

3 . عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ : أَوْلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحةُ فِي النَّوْمِ ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ، ثُمَّ حُبَّ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ ، وَكَانَ يَخْلُو بَعْدَ حَرَاءَ ، فَيَتَحَسَّنُ فِيهِ - وَهُوَ التَّعْبُدُ - الْبَلَالِيَّ دَوَاتُ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزَعَ إِلَى أَهْلِهِ ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا ، حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حَرَاءَ ، فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ : أَقْرَأْ ، قَالَ (مَا أَنَا بِقَارِئٍ) . قَالَ : (فَأَخَذَنِي فَعَطَنِي حَتَّى يَلْغَ مِنِي الْجَهْدَ ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي) فَقَالَ ، أَقْرَأْ ، قُلْتُ ، مَا أَنَا بِقَارِئٍ ، فَأَخَذَنِي فَعَطَنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى يَلْغَ مِنِي الْجَهْدَ ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي) فَقَالَ : أَقْرَأْ ، فَقُلْتُ : مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَعَطَنِي الثَّالِثَةَ ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي) فَقَالَ : «أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ هَذِهِ الْأَنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ أَقْرَأْ وَرِبِّكَ الْأَكْرَمِ» فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُفُ فُؤَادَهُ ، فَدَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ بْنَتْ خُوَيْلِدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقَالَ : (زَمْلُونِي زَمْلُونِي) . فَرَمَّلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرُّوعُ ، فَقَالَ لِخَدِيجَةَ وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ : (لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي) فَقَالَتْ خَدِيجَةُ : كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيَكَ اللَّهُ أَبْدًا ، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحْمَ ، وَتَحْمِلُ الْكُلَّ ، وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ ، وَتَقْرِي الصَّيْفَ ، وَتُعِينُ عَلَى تَوَابِ الْحَقِّ .

Урва ибн Зубайр Оиша оиамиздан бундай деб нақл қиладирлар: «Дастлабки вахий Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга уйқуларида соф туш тарзида нозил бўлган эрди. Кейин, тонг шафағи янглиғ нурдан ўзгаси тушларига кирмай қўиди. Шундан сўнг, Расууллоҳ ёлғизлиқни хушлайдирган бўлиб қолдилар. Оилаларини тарк этиб, ёлғиз ўзлари Ҳироъ тогидаги ғорда қаторасига бир неча тун тоат-ибодат қилиб чиқар эрдилар. Шу боисдан ҳам ўзлари бирлан егулик олиб чиқиб кетар эрдилар. Егуликлари тугагач, Хадичанинг ҳузурларига келиб, яна таом олиб тоқقا қайтар эрдилар. Ҳақиқатга етушгунларига қадар шундай қилавердилар. Бир куни одатдагидек Ҳироъдаги ғорда ибодат бирлан машғул бўлиб ўлтирганларида ҳузурларига бир фаришта келиб: «Иқраъ (ўқи)!»—деб айтди. «Ўқий олмасмен, дедим,— дейдилар Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам,—шу пайт ул мени бўга бошлади, ҳатто мен хириллаб қолдим. Кейин, мени қўйиб юборди-да, яна: «Ўқи!»—деди. Мен: «Ўқий олмасмен»,— деб эрдим, ул мени иккинчи бор бўғишга тутинди, сўнг яна қўйиб юборди-да: «Ўқи!»—деди. Мен эрсам: «Ўқий олмасмен»,— деб жавоб қилдим. Ул учинчи марта бўға бошлади, мен тағин хириллаб қолдим. Кейин, қўйиб юборди-да: «Сени яратган раббингнинг, инсонни алақ (лахта қон)дан яратган парвардигорингнинг исми илиа ўқи, ўқи! Раббинг энг саҳоватлидир!»—деди».

فَأَنْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزَّى ابْنِ عَمِّ خَدِيجَةَ ، وَكَانَ امْرًا قَدْ تَصَرَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ، وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبَرَائِيَّ ، فَيَكْتُبُ مِنَ الْأَنْجِيلِ بِالْعَبْرَائِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ ، وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ ، فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ : يَا ابْنَ عَمٍّ ، اسْمَعْ مِنِ ابْنِ أَخِيكَ ، فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ : يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَبَرَ مَا رَأَى ، فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ : هَذَا التَّأْمُوسُ الَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى ، يَا لَيْتَنِي فِيهَا جَدْعُ ، لَيْتَنِي أَكُونُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَوْمُخْرِجِيْ هُمْ) ؟ قَالَ : نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِيَ ، وَإِنْ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أَنْصُرُكَ نَصْرًا مُؤْزَرًا ، ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَةَ أَنْ ثُوْفِيَ ، وَفَتَرَ الْوَحْيُ .

Шундан сўнг, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўрқувдан аъзойи баданлари титраб-қақшаб Хадича бинти Ҳувайлиднинг ҳузурига келдилар-да: «Мени ўраб (яшириб) қўйинглар, мени ўраб қўйинглар!»—дедилар. Ўлар Жаноб Расууллоҳни қўрқувлари тарқалгунга қадар ўраб қўйишиди. Сўнг, Хадичага бўлган воқеани айтиб бердилар-да: «Мен ўзимдан хавотир олдим (яни. «Менга бирор нарса бўлиб қолмасайди»—деб қўрқдим»)»,— дедилар. Хадича разияллоҳу анҳо

бундай дедилар: «Йўқ, мутлақо ундаи эмас. Худо ҳақиқи, Оллоҳ таоло сизни ҳеч вақт шарманда қилмағай, сиз қариндош-уруғчилик муносабатларини йўлга қўйғайсиз, оғирни енгил қилғайсиз, йўқсилларни тўйдирғайсиз, меҳмон кутғайсиз ва ҳақиқий эзгуликларнинг рўёбга чиқишига саъи имдод айлағайсиз». Сўнг, Ҳадича онамиз Жаноб Расулуллоҳни ўзларининг амакиваччалари бўлмиш Варақа ибн Навфал ибн Асад ибн Абдулуззо ҳузурига олиб бордилар. Ўл киши жоҳилия даврида насроний динини қабул қилган эрдилар. Ибронийча хат-саводлари бўлиб, Инжилдан Оллоҳ таоло истаганча ибронийча матнларни кўчириб ёзар эрдилар. Ўзлари кекса ва кўзлари ожиз эрди. Ҳадича разияллоҳу анҳо Варақага: «Эй амакимнинг ўғли, биродарингизнинг гапларига қулоқ осингиз!»—дедилар. Варақа: «Эй биродаримнинг ўғли, нималарни кўрдингиз, айтингиз!»—деди. Жаноб Расулуллоҳ нимаики кўрган бўлсалар, бирма-бир баён айладилар. Варақа Жаноб Расулуллоҳга қаратса: «Бу, Оллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга юборган ўша Ҳазрат Жаброилнинг ўзгинасидир. Кошки эрди, мен ёш бўлсан-у, (ислом) динига даъват қилмоқда иштирок этсам, сизни қавмингиз ўз орасидан қувиб чиқарган вақтда мен ҳаёт бўлсан!»—деб айтди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайратомуз: «Мени қавмим ўз орасидан ҳайдағайми?»—дедилар. Варақа: «Ҳа, шундай. Бу вақтга қадар бирор кимса менга сиз каби хабар келтирмаган эрди, гарчи келтирган эрсада, мен уни қайтариб юборган эрдим. Сизга Оллоҳ таоло муюссар этғуси кунлар мента ҳам насиб этса, сизга амалий мадад берғумдир!» — деди. Лекин, Варақа кўп ўтмай дор ул-бақога риҳлат этди. Жаноб Расулуллоҳга бир мунча вақт ваҳий келмай қўйди.

4 . عن جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ رضيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ الْوَحْيِ ، فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ : (بَيْنَا أَنَا أَمْشِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْنًا مِنْ السَّمَاءِ ، فَرَفَعْتُ بَصَرِيَّ ، فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحَرَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، فَعِبَّتُ مِنْهُ ، فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: زَمْلُونِي زَمْلُونِي ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى : ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدْتَرُ ﴾ قُمْ فَانْذِرْ ﴿ وَرَبُّكَ فَكِيرٌ ﴾ وَثِيَابُكَ فَطَهَرٌ ﴾ وَالرِّجْزُ فَاهْجُرٌ ﴾ فَحَمِيَ الْوَحْيُ وَتَبَاعَ .

Ибн Шихоб разияллоҳу анҳу ривоят қипадирларки, Жобир ибн Абдуллоҳ ал-Анзорий Жаноб Расулуллоҳга ваҳий келган вақт ҳақида бундай деган эрканлар: «Мен (яни, Жаноб Расулуллоҳ) йўлда кетаётган эрдим, ногаҳон осмондин келаётган бир овоз қулоғимга чалинди. Нигоҳимни юқорига қаратган эрдим, Ҳироъ ғорида ҳузуримға келган ўшал фаришта осмон или ер оралиғинда курси узра ўлтирибдир. Мен ундан қўрқиб (уйга) «қайтиб келдим-да: «Мени (бир нарса бирлан) ўраб қўйингиз, ўраб қўйингиз!» — дедим. Шу аснода Оллоҳ таоло оят нозил қилди («Эй бурканиб олган банда, ўрнингдан турғил, оғаҳ бўлғил...» дан «... азоб» деган сўзигача)».

Ўшбу ҳадисни Абдуллоҳ ибн Юсуф ва Абу Солиҳ ҳам ривоят қилишган. Ҳилол ибн Раддод уни Зухрийдан эшишиб давом эттирган. Юнус ва Маъмар эрса, унинг камчиликларини тўлдиргандир.

5 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رضيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : ﴿ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لَسَائِكَ لَتَعْجَلَ بِهِ ﴾ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَالِجُ مِنَ التَّتَرِيلِ شَدَّةً ، وَكَانَ مِمَّا يُحَرِّكُ شَفَقَتَهُ ، فَقَالَ أَبْنُ عَبَّاسٍ : فَأَنَا أُحَرِّكُهُمَا لَكُمْ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَرِّكُهُمَا ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لَسَائِكَ لَتَعْجَلَ بِهِ إِنْ عَلِيَّنَا جَمْعُهُ وَقُرْآنُهُ ﴾ . قَالَ جَمْعُهُ لَكَ فِي صَدْرِكَ

وَنَقْرَأُهُ : ﴿فِإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبَعْ قُرْآنَهُ﴾ قَالَ : فَاسْتَمْعْ لَهُ وَأَنْصِتْ : ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا أَنْ تَقْرَأَهُ ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذَلِكَ إِذَا أَتَاهُ جَبْرِيلُ اسْتَمْعَ ، فِإِذَا انْطَلَقَ جَبْرِيلُ قَرَأَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا قَرَأَهُ .

Саъид ибн Жубайр айтадиларки, Ибн Аббос Оллоҳ таолонинг «(Жаброил) Қуръон ўқиганида сен такрорлашга ошиқма!» деган ояти ҳақида бундай деб ривоят қилган эркан: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам нозил бўлган оятнинг мазмунини тезда тушуниб олишга ҳаракат қилардилар. Шу сабабдан лабларини қимиirlатар эрдилар». Ибн Аббос яна бундай дедилар: «Мен лабларимни, Жаноб Расулуллоҳ лабларини қандай қимиirlatgan бўлсалар, шундай қимиirlatiб кўрсатаяпман». Саъид: «Мен ўз лабларимни Ҳазрат Аббос лабларини қимиirlatgандек қимиirlatiб кўрсатаяпман»,— деди. Оллоҳ таоло: «(Жаброил) Қуръон ўқиганда сен шошиб такрор қилма! Қуръонни қалбингта ва хотирангта жо қилмоқ, истаган вақтингда уни ўқишга сени қодир этмоқ бизнинг бўйнимиздадир» ва «Агар биз уни (Жаброил қироати орқали) ўқисак, сен унга қулоқ сол!» деган оят нозил қилди. Шундан сўнг, Жаноб Расулуллоҳ, агар Жаброил ваҳий келтирса, аввал унга қулоқ солиб, кетганидан кейин эрса, у ўқиганидек такрорлаб ўқир эрдилар».

6. عن ابن عباس قال : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرِيلُ ، وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ ، فَلَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنْ الرِّيَاحِ الْمُرْسَلَةِ .

Ибн Аббос бундай деб ривоят қилдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам барча инсонлар ичида энг саховатли зот эрдилар. Рамазонда Ҳазрат Жаброил бирлан учрашганларида саховатлари янада ортар эрди. Ҳазрат Жаброил Жаноб Расулуллоҳ бирлан ҳар кечада учрашиб, Қуръонни музокара қилар эрдилар, Ҳазрат Расулуллоҳ хайрли ишда кучли шамолдан ҳам тез эдилар».

7. عن ابن عباس – رضي الله عنه - أَنَّ أَبَا سُفِيَّانَ بْنَ حَرْبٍ رضي الله عنه، أَخْبَرَهُ : أَنَّ هَرَقْلَ أَرْسَلَ إِلَيْهِ فِي رَكْبِ مِنْ قُرْيَشٍ ، وَكَانُوا تِجَارًا بِالشَّامِ ، فِي الْمُدَّةِ الَّتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَادًّا فِيهَا أَبَا سُفِيَّانَ وَكُفَّارُ قُرْيَشٍ ، فَأَتَوْهُ وَهُمْ يَأْتِلَيْهِ ، فَدَعَاهُمْ فِي مَجْلِسِهِ ، وَحَوْلَهُ عُظَمَاءُ الرُّؤُومِ ، ثُمَّ دَعَاهُمْ وَدَعَاهُ بِتَرْجُمَانِهِ ، فَقَالَ : أَيُّكُمْ أَفَرَبُ نَسَبًا يَهْدَا الرَّجُلِ الَّذِي يَرْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ ؟ فَقَالَ أَبُو سُفِيَّانَ : فَقُلْتُ أَنَا أَفَرُبُهُمْ نَسَبًا ، فَقَالَ : أَدْنُوهُ مِنِّي ، وَقَرِبُوا أَصْحَابَهُ فَاجْعَلُوهُمْ عَنْدَ ظَهَرِهِ ، ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ : قُلْ لَهُمْ إِنِّي سَأَلْلُ هَذَا عَنْ هَذَا الرَّجُلِ ، فَإِنْ كَذَبَنِي فَكَذَبُوهُ . فَوَاللَّهِ لَوْلَا الْحَيَاةُ مِنْ أَنْ يَأْتُرُوا عَلَيَّ كَذِبًا لَكَذَبَتُ عَنْهُ . ثُمَّ كَانَ أَوَّلَ مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَنْ قَالَ : كَيْفَ نَسَبُهُ فِيْكُمْ ؟ قُلْتُ : هُوَ فِينَا ذُو نَسَبٍ . قَالَ : فَهَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلُ مِنْكُمْ أَحَدٌ قَطُّ فَبَلَهُ ، قُلْتُ : لَا قَالَ : فَهَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلَكٍ ؟ قُلْتُ : لَا قَالَ : فَأَشَرَافُ النَّاسِ يَتَّبِعُونَهُ أَمْ ضُعَافُهُمْ ؟ فَقُلْتُ : بَلْ ضُعَافًا هُمْ . قَالَ : أَيْزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ ؟ قُلْتُ : بَلْ يَزِيدُونَ . قَالَ فَهَلْ يَرْتَدُ أَحَدٌ مِنْهُمْ سَخْطَةً لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ ؟ قُلْتُ : لَا . قَالَ : فَهَلْ كُنْتُمْ تَهْمُونُهُ بِالْكَذْبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ قُلْتُ : لَا . قَالَ : فَهَلْ يَعْدِرُ ؟ قُلْتُ : لَا ، وَتَحْنُّ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لَا تَدْرِي مَا هُوَ فَاعِلٌ فِيهَا . قَالَ : وَلَمْ تُمْكِنْنِي كَلِمَةً أُدْخِلُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرُ هَذِهِ الْكَلِمَةِ . قَالَ : فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ ؟

قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : فَكَيْفَ كَانَ قَاتَلْكُمْ إِيَاهُ ؟ قُلْتُ : الْحَرْبُ يَبْنَنَا وَبَيْنَهُ سَجَالٌ ، يَنَالُ مِنَّا وَنَنَالُ مِنْهُ ، قَالَ : مَاذَا يَأْمُرُكُمْ ؟ قُلْتُ : يَقُولُ : اعْبُدُوا اللَّهَ وَحْدَهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ، وَأَتُرْكُوا مَا يَقُولُ آباؤُكُمْ ، وَيَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ وَالرَّكَاةِ وَالصَّدْقِ وَالْعَفَافِ

والصلة . فَقَالَ لِلْتَّرْجُمَانَ: قُلْ لَهُ : سَأَلْتُكَ عَنْ نَسِيْهِ فَذَكَرْتَ أَنَّهُ فِيْكُمْ ذُو نَسَبٍ ، فَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبَعَثُ فِي نَسَبِ قَوْمَهَا . وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَالَ أَحَدٌ مِنْكُمْ هَذَا الْقَوْلَ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ لَا ، فَقُلْتُ لَوْ كَانَ أَحَدٌ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ قَبْلَهُ ، لَقُلْتُ رَجُلٌ يَأْتِسِي بِقَوْلٍ قَبْلَهُ ، وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ لَا ، قُلْتُ : فَلَوْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ ، قُلْتُ : رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ أَيْهِ . وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ شَهَمُوْهُ بِالْكَذَبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ لَا ، فَقَدْ أَعْرَفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَدَرِ الْكَذَبَ عَلَى النَّاسِ وَيَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ . وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ أَتَبْعُهُمْ ضُعْفًا هُمْ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعْفَاهُمْ أَتَبْعُهُمْ ، وَهُمْ أَتَبْاعُ الرُّسُلِ . وَسَأَلْتُكَ أَيْرِيدُونَ أَمْ يَنْفَضُّونَ ، فَذَكَرْتَ أَنَّهُمْ يَزِيدُونَ ، وَكَذَلِكَ أَمْرُ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتَمَّ . وَسَأَلْتُكَ أَيْرِيدَنْ أَحَدَ سَخْطَةِ لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ لَا ، وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ حِينَ تُخَالِطُ بَشَاشَتُهُ الْقُلُوبُ . وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَعْدُرُ ، فَذَكَرْتَ أَنَّ لَا ، وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ لَا تَعْدُرُ . وَسَأَلْتُكَ بِمَا يَأْمُرُكُمْ ، فَذَكَرْتَ أَنَّهُ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوْهُ بِهِ شَيْئًا ، وَيَنْهَاكُمْ عَنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ ، وَيَأْمُرُكُمْ بِالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ وَالْعَفَافِ ، فَإِنْ كَانَ مَا تَقُولُ حَقًّا فَسَيَمْلِكُ مَوْضِعَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ ، وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ ، لَمْ أَكُنْ أَطْنُ أَنَّهُ مِنْكُمْ ، فَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي أَخْلُصُ إِلَيْهِ ، لَتَجَسَّمَتْ لِقَاءُهُ وَلَوْ كُنْتُ عَنْهُ لَعْسَلْتُ عَنْ قَدْمِهِ . ثُمَّ دَعَا بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي بَعَثَ بِهِ دِحْيَةَ إِلَيْهِ عَظِيمٍ بُصْرَى ، فَدَفَعَهُ إِلَى هَرْقَلَ ، فَقَرَأَهُ ، فَإِذَا فِيهِ : (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هَرْقَلَ عَظِيمِ الرُّومِ : سَلَامٌ عَلَى مَنْ أَتَيَ الْهُدَى ، أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَائِيَّةِ الْإِسْلَامِ ، أَسْلِمْ تَسْلِمْ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَحْرَكَ مَرَّتَيْنِ ، فَإِنْ تَوَلَّتِ إِنَّمَا عَلَيْكَ إِنَّمَا الْإِرِيسِيَّنَ ، وَ :) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلْمَةِ سَوَاءِ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لَا نَعْبُدُ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ : فَلَمَّا قَالَ مَا قَالَ ، وَفَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ الْكِتَابِ ، كَثُرَ عَنْهُ الصَّحَّبُ وَأَرْتَعَتِ الْأَصْوَاتُ وَأَخْرَجْنَا ، فَقُلْتُ لِأَصْحَابِيِّ حِينَ أَخْرَجْنَا : لَقَدْ أَمْرَ أَمْرُ أَبْنِ أَبِي كَبْشَةَ ، إِنَّهُ يَخَافُ مَلْكَ بَنِي الْأَصْفَرِ . فَمَا زِلْتُ مُوقَنًا أَنَّهُ سَيَظْهَرُ حَتَّى أَدْخُلَ اللَّهَ عَلَيَّ الْإِسْلَامَ .

وَكَانَ أَبْنُ النَّاظُورِ ، صَاحِبُ إِبْلَيَاءِ وَهَرْقَلَ ، أُسْقَفًا عَلَى نَصَارَى الشَّامِ ، يُحَدِّثُ أَنَّ هَرْقَلَ حِينَ قَدَمَ إِبْلَيَاءَ ، أَصْبَحَ يَوْمًا حَيْثَ أَنَّهُ أَبْنُ النَّاظُورِ ، صَاحِبُ إِبْلَيَاءِ وَهَرْقَلَ ، أُسْقَفًا عَلَى نَصَارَى الشَّامِ ، يُحَدِّثُ أَنَّ هَرْقَلَ حِينَ قَدَمَ إِبْلَيَاءَ ، أَصْبَحَ يَوْمًا حَيْثَ أَنَّهُ أَبْنُ النَّاظُورِ : قَدْ اسْتَنْكَرَتَا هَيْنَتَكَ ، قَالَ أَبْنُ النَّاظُورِ : وَكَانَ هَرْقَلُ حَزَاءً يُنْظَرُ فِي التُّجُومِ ، فَقَالَ لَهُمْ حِينَ سَأَلُوهُ : إِنِّي رَأَيْتُ الْلَّيْلَةَ حِينَ نَظَرْتُ فِي التُّجُومِ مَلِكَ الْخَتَانِ قَدْ ظَهَرَ ، فَمَنْ يَخْتَسِنُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ ؟ قَالُوا : لَيْسَ يَخْتَسِنُ إِلَّا الْيَهُودُ ، فَلَا يُهْمِنُكَ شَانُهُمْ ، وَأَكْتُبْ إِلَى مَدَائِنِ مُلْكِكَ ، فَيَقْتُلُوْهُمْ مِنْ أَهْلِهِمْ ، فَبَيْنَمَا هُمْ عَلَى أَمْرِهِمْ ، أُتَيَ هَرْقَلُ بِرَجُلٍ أَرْسَلَ بِهِ مَلِكُ غَسَّانَ ، يُخْبِرُ عَنْ خَبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا اسْتَخْبَرَهُ هَرْقَلَ قَالَ : اذْهِبُوا فَانْظُرُوا أَمْخَتَسِنْ هُوَ أَمْ لَا ؟ فَقَطَرُوا إِلَيْهِ ، فَحَدَّدُوهُ أَنَّهُ مُخَتَسِنٌ ، وَسَأَلَهُ عَنِ الْعَرَبِ ، فَقَالَ : هُمْ يَخْتَسِنُونَ : فَقَالَ هَرْقَلُ : هَذَا مُلْكُ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَدْ ظَهَرَ . ثُمَّ كَتَبَ هَرْقَلُ إِلَى صَاحِبِهِ لَهُ بِرُومِيَّةَ ، وَكَانَ نَظِيرَهُ فِي الْعِلْمِ ، وَسَارَ هَرْقَلُ إِلَى حِمْصَ ، فَلَمْ يَرِمْ حِمْصَ حَتَّى أَتَاهُ كِتَابٌ مِنْ صَاحِبِهِ يُوَافِقُ رَأْيَ هَرْقَلَ عَلَى خُرُوجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنَّهُ نَبِيٌّ ، فَأَذَنَ هَرْقَلُ لِعَظِيمَ الرُّومِ فِي دَسْكَرَةِ لَهُ بِحِمْصَ ، ثُمَّ أَمْرَ بِأَبْوَابِهَا فَعَقَقَتْ ، ثُمَّ اطْلَعَ فَقَالَ : يَا مَعْشَرَ الرُّومِ ، هَلْ لَكُمْ فِي الْفَلَاحِ وَالرُّشْدِ ، وَأَنْ يَبْتَأِ مُلْكُكُمْ ، فَتَبَاعُوا هَذَا النَّبِيَّ ؟ فَحَاصُوا حِيَصَةَ حُمُرِ الْوَحْشِ إِلَى الْأَبْوَابِ ، فَوَجَدُوهَا قَدْ غَلَقَتْ ، فَلَمَّا رَأَيَ هَرْقَلُ نَفَرَتِهِمْ ، وَأَيْسَ مِنِ الْإِيمَانِ ، قَالَ : رُدُوْهُمْ عَلَيَّ ، وَقَالَ : إِنِّي قُلْتُ مَقَالِتِي أَنِّي أَخْتَبِرُ بِهَا شِدَّتَكُمْ عَلَى دِينِكُمْ ، فَقَدْ رَأَيْتُ ، فَسَجَدُوا لَهُ وَرَضُوا عَنْهُ ، فَكَانَ ذَلِكَ آخِرَ شَأْنِ هَرْقَلَ .

Абдуллоҳ ибн Утба ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Абу Сүфён ибн Ҳарб хабар қиласидиларки, Ҳирақл, Қурайш карвони Шомда савдо қилиб турганида, унинг ҳузурига одам юборди. Бу вақт Жаноб Расулуллоҳ (Абу Сүфён ва) Қурайш

кофирларини пойлаб турган эрдилар. Улар (Курайш кофирлари) Илия (Байтулмуқаддас)да эканликларида Хирақл ҳузурига бордилар. Хирақл уларни ўз мажлисига чақирди, унинг атрофида Рум зодагонлари ўлтирган эрди. Улар билан бирга таржимонни ҳам чорлади-да: «Ўзини пайғамбар деб гумон қилаётган кишига қайси бириңиз насаб жиҳатдан яқинроқдирсиз?» — деди. Абу Суфён: «Мен унга насаб жиҳатдан яқинроқдурмен»—деди. Хирақл: «Уни (Абу Суфённи) ва унинг асҳоблариний менга яқинроқ олиб келинглар!» — деди. Уларни Хирақлнинг елкасига яқин жойга олиб келиб, турғазиб қўйдилар. Хирақл таржимонга: «Унга (Абу Суфёнга) айт, мен ўша (пайғамбар) ҳақида сўрамоқчиман, менга ёлғон гапирсалар, унга ёлғон гапирган бўладилар» — деди. Абу Суфён бундай деди: «Оллоҳ ҳақи, агар мендан ёлғон талаб қилишдан ҳаё қилмасалар эрди, шу онда мен ёлғон гапирган бўлур эрдим. У (Хирақл) дастлаб мендан Жаноб Расууллоҳнинг орамиздаги наСаблари қандай эканлиги ҳақида сўради. Мен: «У бизнинг орамизда баланд насаб эгасидир»,— дедим. Хирақл: «Ундан илгари шу қавлни (яъни, пайғамбарликни) сизлардан ҳеч ким айтганми?» — деб сўради. Мен: «Йўқ»,— дедим. У: «Унинг ота-боболари ичида подшоҳ бўлганлар борми?»—деди. Мен: «Йўқ»,— дедим. У: «Унга зодагонлар эргашяптими ёки заифларми?»—деди. Мен: «Заифлар эргашяпти»,— дедим. У: «Уларнинг сони кўпайяптими ёки озайяптими?» — деди. Мен: «Кўпайяпти»,— дедим. У: «Унинг динига кирғанлардан бирор киши унинг динидан ғазабланиб диндан қайтаяптими?»—деди. Мен: «Йўқ»,— дедим. У: «Динга даъват қилмасидан илгари уни ёлғончиликда айблар эдйнгизми?»—деди. Мен: «Йўқ»,— дедим. У: «Хиёнат қиласиди?» — деди. Мен: «Йўқ, бир қанча муддатдан бери унинг қандай ишлар бирлан бандлигини билмаймиз» — деб ҳам эдимки, Хирақл гапимни бўлиб: «Унга қарши жанг қилдингизми?» — деди. Мен: «Жанг қилдик»,— дедим. У: «Қандай қилиб жанг қилдингиз?»— деди. Мен: «Ўртача, гоҳ улар бизга, гоҳо биз уларга шикаст етказардик, баъзан улар, баъзан биз, ғалаба қиласидик»,— дедим. Хирақл; «У сизларни нимага буюради?» — деди. Мен: «Ёлғиз Оллоҳга ибодат қилишни, унга ширк келтирмасликни, ҳатто оталаримиз ширкка даъват этса, уларга қулоқ солмасликни, намоз ўқишни, ростгўйликни, покиза ва иффатли. оқибатли, раҳм-шафқатли бўлмоқни буюради»,— дедим, Хирақл тилмоч орқали менга бундай деди: «Унинг насабини сўрасам, сен насаби баланд, деб айтдинг, лайғамбарлар айнан шундай бўлади. Сизлардан ҳеч ким бундан илгари мазкур қавл (пайғамбарлик қавли) ила чиқсанми, десам, сен: «Йўқ»,— дединг. Ундан илгари ҳам бирор киши шу даъвони қилиб чиқсан бўлса, бу одам илгари айтилган қавлга тақлид қиляпти, деган бўлур эрдим. Мен сендан: «Унинг ота-боболари ичида подшоҳ бўлганлар борми?» — деб сўрасам, сен: «Йўқ»,— дединг. Агар ота-боболари ичида подшоҳ ўтган бирор киши бўлганида эди, мен: «У ўшанинг мулкини талаб қиляпти»,— деган бўлур эрдим: Мен: «Уни динга даъват қилмасдан илгари, ёлғончиликда айблармидингиз?» — деб сўраганимда, сен: «Йўқ»,— дединг. Мен билдимки, у илгари ҳам одамларга ёлғон гапирмаган, бундай одам Оллоҳ ҳақида ёлғон сўзламайди. Мен сендан: «Унга зодагонлар эргашяптими ёки заифларми?» — деганимда, сен: «Заифлар» — деб айтдинг. Пайғамбарларга доимо заифлар эргашган. Мен сендан: «Эргашаётганларнинг сони кўпайяптими ёки озайяптими?» — деб сўрасам, сен: «Улар кўпайяптилар»,— дединг. Иймоннинг иши ҳам шундай баркамол бўлади. Мен сенга: «Унинг динига кирғанлар ундан ғазаб қилиб диндан қайтаяптими?» — десам, сен: «Йўқ»,— деб айтдинг. Иймон, кўркамлиги дилларга ёқиб қолса, худди шундай доимо баркамол бўлади. Мен сендан: «У хиёнат қиласими?» — деб сўрасам, сен: «Йўқ»,— дединг. Пайғамбарлар хиёнат қилмайди. Кейин, сендан: «У сизларни

нимага буюради?» — деб сўрадим. Сен: «Оллоҳга ибодат қилишга, унга ширк келтирмасликка, бут (санам) ларга сифинмасликка, намоз ўқишга, ростгўй ва иффатли бўлишга буюради»,— деб айтдинг. Сенинг айтганларинг рост бўлса, у келиб, мен ҳозир мана шу турган жойни олади. Мен яна пайғамбар чиқишини билар эрдим, лекин сизларнинг орангиздан чиқишидан бехабар эрдим. Агар унга ихлос қилолсам, у бирлан учрашиш учун машаққат чекишига рози эрдим. Агар унинг ҳузурига борсам, унинг оёқларини ювиб қўйган бўлар эрдим». Кейин, Ҳирақл Диҳъя (саҳоба) орқали Расууллоҳ Бусро бошлиғига бериб юборган хатни олиб келишни амр қилди. Уни Ҳирақлга узатдилар. У хатни ўқиб кўрди, унда «Бисмиллоҳир раҳмонир раҳийми. Муҳаммад ибн Абдуллоҳ — Оллоҳнинг Расулидан Ҳирақл — Рум бошлиғига. Ҳидоят йўлига юрганларни Оллоҳ ҳидоят қилсан! Аммо баъд: сени исломга даъват этаман, исломни қабул қил, тинч бўлурсан. Оллоҳ бунинг учун сенга икки баробар ажр ва савоб берғусидир. Агар ундан юз ўгирсанг, ерисдек (бидъатчилик) гуноҳкор бўлғайсен. Эй аҳли китоблар, ўзаро тенглик калимасини қабул қиласлиқ, Оллоҳдан бошқага ибодат қилмайлик, унга ширк келтирмайлик, бир-бирилизни Оллоҳдан ўзга тангри деб билмайлик (яъни, инсонни Оллоҳ даражасига кўтармайлик), агар юз ўгирсалар, гувоҳ бўлингларки, биз мусулмонмиз». Абу Суфён бундай деди: «Ҳирақл сўзини тугатгач ва Жаноб Расууллоҳнинг номаларини ўқиб бергач, унинг ҳузуридагилар шовқин-сурон кўтаришиб, бизни ташқарига ҳайдаб чиқаришди. Мен ҳамроҳларимга: «Ибн Абу Кабшанинг айтгани рост чиқди, у: «Баний ал-Асфар (румликлар) подшоҳи пайғамбардан қўрқади»,— деб айтганди. Мен исломга кирмасимдан аввал пайғамбар чиқишига ишонар эдим»,— дедим».

Илия ҳокими Ибн ан-Нотур ва Шом християнларининг усқуфи (епископи) Ҳирақл бундай дейишар эрди: «(Ҳукмдор) Ҳирақл Илияга келганида бадхулқ бўлиб қолди. Унга битриқлари (патриархлари): «Сенинг турқингни ёқтирмајамиз»,— дейиши. Ибн ан-Нотур бундай дейди: «Ҳирақл юлдузларга эътиқод қиласи ва уларни кузатар эрди. Ундан бу борада сўрашганда, у: «Мен бу кеча юлдузларни кузатганимда хатна подшоҳи зухур қилганини кўрдим, бу ҳалқ орасида ҳам хатна қилувчилар пайдо бўлди»,— деди. «Парво қилма, яхудийлардан бошқалар хатна қилмайди. Шаҳарларга хат ёз, у ерлардаги яхудийларни ўлдирсинлар, деб маслаҳат беришди. Шу пайт Fasson подшоҳига Жаноб Расууллоҳ ҳақларида хабар олиб келган кишини Ҳирақл ҳузурига олиб кирдилар. Ҳирақл: «Бориб билингларчи, у хатна қилинганми, йўқми?»— деди. Пайғамбар хатна қилинган экан, деб хабар келтиришди. Араблардан сўраб эрди, улар ҳам буни тасдиқладилар. Шунда Ҳирақл: «Бу ўша, (юлдузларни кузатганимда) зухур қилган мана бу ' уммат (яъни араблар)нинг подшоҳи»,— деди. Кейин, Ҳирақл Румиядаги ўзи каби билимдан соҳибига хат ёздида, Хумсга жўнади, у ерга етиб улгурмай соҳибидан жавоб мактуби олди. Унда Ҳирақлнинг пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зухурлари ҳақидаги фикри қўллаб-қувватланган ва ул зотнинг ҳақиқий пайғамбар эканликлари айтилган эди.

Ҳирақл Рум зодагонларидан Хумсда қолишига ижозат сўради. Хумснинг дарвозалари ёпилгач, у шаҳар аҳлига: «Эй Рум аҳли, сизлар нажот ва тўғри йўл топмоқчи бўлсангиз, давлатингизнинг устувор бўлишини истасангиз, ўша пайғамбарга эргашинглар!» — деди. Шунда улар ёввойи эшакдек ваҳимага тушиб, ўзларини дарвозалар тамон урдилар, аммо дарвозаларнинг ёпиқлигини кўрдилар. Ҳирақл уларнинг ваҳимага тушганини кўриб, иймон келтиришларидан ноумид бўлдида: «Уларни қайтаринглар!», деб амр қилди. Кейин, «Мен сизларнинг ўз динингизга бўлган ихлосингизни синаб кўриш учун шундай деган эдим. Мен бунга амин бўлдим»,

—деди. Шаҳар аҳли унга сажда қилдилар ва ундан мамнун бўлдилар».

Бу, Ҳирақл билан содир бўлган сўнгги воқеа эди. Мазкур воқеани Солиҳ ибн Кайсон, Юнус ва Маъмар Аз-Зухрийдан нақл қилдилар.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

1-боб. Иймон китоби

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Ислом 5 далил асосига қурилган. (Исломдан мурод иймон демакдир). Иймон сўзда ҳам, амалда ҳам бўлмоғи керак. Иймон кучайгайдир ва сусайгайдир.

Далили: Оллоҳ таоло Қуръони Каримда: «Иймонларини янада зиёда қилсинглар, деб уларга ҳидоятимизни зиёда қилдик» ва «Оллоҳ таоло ҳидоят топган кишиларнинг ҳидоятини зиёда қилди ва уларга тақво ато этди»,— деб айтган. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳни деб яхши кўриш ва Оллоҳни деб ёмон кўриш иймондандир» деган сўzlари ҳам иймоннинг мустаҳкамланиши ёки сусайишини англаатади.

Халифа Умар ибн Абдулазиз Адий ибн Адийга бундай деб ёзган: «Албатта, иймоннинг ҳам ўз фарз ва амаллари, муайян чегаралари, бажарилиши лозим бўлган суннатлари мавжуддир. Демак, кимки буларга тўлиқ амал қилса, иймони мукаммал бўлгайдир, кимки етарли риоя қилмаса, иймони суст бўлгайдир. Агар умрим узоқ бўлса, сизларга билиб олишларингиз учун булар ҳақида бирма-бир баён қиларман, башарти вафот этсам, сұхбатингизга муштоқлигим йўқ».

Саҳоба .Маоз: «Кел, биз билан бир оз ўтири, иймон ҳақида сұхбатлашайлик! » — деганлар.

8 . عَنْ أَبْنِيْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (بُنَيَّ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ : شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، وِإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وِإِيتَاءِ الزَّكَةِ وَالْحَجَّ ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ) .

Ибн Умар айтганлар: «Банда кўнглига келган ҳар бир гуноҳ хавфи бор нарсани тарк этмагунча тақво ҳақиқатига ета олмайдир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ислом 5 далилдан иборат»,— деганлар:

- 1) калимаи шаҳодат (айтмоқ);
- 2) намоз ўқимоқ;
- 3) закот бермоқ;
- 4) ҳаж қилмоқ (имкони бўлса);
- 5) Рамазон рўзасини тутмоқ».

2-боб. Иймон шартлари

Оллоҳ таоло айтади: «Яхши кишилар, ибодат вақтида юзларини Шарққа ёки Фарбга қаратган кишилар эмас, балки Оллоҳ таологи, унинг фаришталарига, охират кунига, китобларига, пайғамбарларига ишонган, яхши кўрган мол-мулкини қариндошларига, етим-есирларга, мискину фақирларга, мусофири тиламчиларга, қулини озод қилишга сарфлаган ҳамда 5 вақт намозни вақтида ўқиган ва закот берган, Оллоҳ билан ўзи ўртасидаги ва бандалар ўртасидаги аҳдига вафо қилган, етишмовчиликларга қаноат қилган ва бошига кулфат тушганда бардош берган кишилардир. Мана шундай сифатга эга бўлганлар динига содик одамлар бўлиб, куфр ҳамда ярамас хулқлардан ўзларини эҳтиётлагайдирлар ва ўзларида етуқ инсоний фазилатларни мужассам қилгайдирлар». Иймоининг мукаммал бўлмоғининг уч

шарти:

- түғри эътиқодли бўлмоқ;
- кишилар билан яхши муносабатда бўлмоқ;

— киши ўз устида ишламофи ва ўзини ибодат ва итоатга чиниқтирмоғи. Кимки буларни тўла ўзлаштирса, иймони мукаммал бўлгайдир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иймон тўғрисида сўралганда, юқоридаги ояти каримани ўқкган эдилар.

9. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الإِيمَانُ بِضُعْ وَسُوءَ شُعُبَةٍ ، وَالْحَيَاةُ شُعُبَةٌ مِنْ إِيمَانٍ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Иймон дарахт янглиг 60 дан ортиқ шохга эгадир. Гуноҳ қилмоққа Оллоҳ ва бандалардан уялмак ўша шохлардан биттасидир».

3-боб. Биронга зарари тегмаган киши мусулмондир

10. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْمُسْلِمُ مِنْ سِلْمَ

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Қўли билан ва тили билан ўзгаларга озор бермаган киши мусулмондир. Оллоҳ таоло манъ этган нарсалардан кайтган киши худо йўлида жиҳод қилган кишидир».

4-боб. Исломда энг афзал амал қайси?

11. عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ : (مَنْ سَلَمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَبَيْهِ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрадилар: «Ё Расулуллоҳ, мусулмонларнинг афзали қайси кишидир?» «Қўлидан ва тилидан бошқа мусулмонлар озор топмаган кишидир»,— деб жавоб бердилар.

5-боб. Очларни тўйғазиш исломдандир

12. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ ؟ قَالَ : (تُطْعِمُ الطَّعَامَ ، وَتَنْقِرُ الْسَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ)

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрадилар: «Қайси хислатлар исломда энг яхшидир?» Айтдилар: «Очларга таом бермоғинг ва таниган ё танимаганга салом бермоғинг».

6-боб. Ўзи яхши кўрган нарсани биродарига раво кўрмоқлик иймондандир

13. عَنْ أَنَسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبِّ لِنَفْسِهِ)

«Ўзингиз яхши кўрган нарсани биродарингизга раво кўрмагунингизча ҳеч бирингиз чинакам мўъмин бўла олмайсиз».

7-боб. Севишлик иймондандир

15. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَحَمْعَنِينَ)

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Токи мени отангиздан ҳам, болангиздан ҳам, барча одамлардан ҳам яхшироқ кўрмас экансиз, бирортангиз

мўъмин бўла олмайсиз».

8-боб. Иймон ҳаловатига эришмоқ

16. عن أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلاوةَ الْإِيمَانَ : أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا ، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنْ يَكُرِهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكُرِهَ أَنْ يُقْدَنَ فِي التَّارِ .)

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Кимда қуидаги уч хислат бўлса, унга иймон хузур-ҳаловат баҳш этгайдир:

- Оллоҳ ва Расулни ҳаммадан кўра яхши кўрмоқ;
- яхши кўрган кишисини фақат Оллоҳни деб (Оллоҳ яхши кўргани учун) яхши кўрмоқ;
- ёмон кўрган кишисини фақат Оллоҳни деб (Оллоҳ ёмон кўргани учун) ёмон кўрмоқ».

9-боб. Ансорларни яхши кўриш киши иймонининг мукаммаллиги аломатидир

17. عن أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : آئُهُ الْإِيمَانِ حُبُّ الْأَنْصَارِ ، وَآئُهُ النِّفَاقِ بُغْضُ الْأَنْصَارِ .)

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Ансорларни яхши кўрмоқ иймон аломатидир, ёмон кўрмоқ мунофиқлик белгисидир».

10-боб. Расулуллоҳ насиҳатлари

18. عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَكَانَ شَهِدَ بَدْرًا ، وَهُوَ أَحَدُ الشُّقَابَاءِ لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَحْوَلَهُ عَصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ : (بَأَيْغُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا ، وَلَا تَسْرِقُوا ، وَلَا تَرْتُبُوا ، وَلَا تَقْتُلُوا أُولَادَكُمْ ، وَلَا تَأْثُرُوا بِبُهْتَانِ تَقْرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ ، وَلَا تَعْصُو فِي مَعْرُوفٍ ، فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوْقَبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَرَّهُ اللَّهُ فَهُوَ إِلَيْهِ ، إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ) . فَبَأَيْغُونَهُ عَلَى ذَلِكَ .

Бир қанча саҳобалар ўртасида Расулуллоҳ айтдилар: «Оллоҳни бир деб билгаймиз, унга ширк келтиргмагаймиз, ўғрилик қилмагаймиз, зино қилмагаймиз, фарзандларимизни ўлдирмагаймиз, тухмат қилмагаймиз (зино ва бошқа нарсалар хусусида), шариат амрига итоат қилгаймиз, деб менга сўз берингиз. Кимки ушбу сўзларга вафо қилса, Оллоҳ ярлақайдир, аммо кимки ушбу оғир гуноҳлардан бирортасини қилиб қўйса ва у бу дунёда жазоланса, ўша жазо унга каффоратдир (охиратда қайта жазоланмайди). Кимки шу гуноҳлардан бирортасини қилса-ю, Оллоҳ яширган бўлса, бу ўзига ҳаволадир, хоҳласа кечгайдир, хоҳласа азоблагайдир». Саҳобалар: «Шунга сўз бердик»,— деб айтдилар.

11-боб. Фитнадан ҳазар қилмоқ диндандир

19. عَنِ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ خَيْرٌ مَالِ الْمُسْلِمِ غَنِمٌ يَتَبَعُ بِهَا شَعْفَ الْجِبَالِ وَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ ، يَفْرُ بِدِينِهِ مِنْ الْفَتْرِ .)

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Шундай даврлар келгайдирки, мусулмон ўз динини фитналардан асрамоқ мақсадида тоғу тошларга қўй ҳайдаб чиқиб кетишни афзал кўрса, ажаб эрмас».

12-боб.

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Мен ҳаммаларингиздан кўра Оллоҳни яхшироқ билгайман» (Кишининг диёнати, иймони мустаҳкамлангани сари Оллоҳни яхшироқ танийверади).

13-боб.

Оллоҳни дил кўзи билан кўрмоқ, танимоқ керак (яъни, иймон калима келтириш билангина бўлмайдир, балки Оллоҳга қалдан эътиқод қилмоқ лозим). Ояти каримада «(Оллоҳ таоло) оғзингиздан беихтиёр чиқиб кетган қасам учун гуноҳкор қилмагайдир, лекин дилингизга тугилган ёмонликларингиз учун гуноҳкор қилгайдир» дейилган.

20. عن عائشة رضي الله عنها قالت : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمْرَهُمْ مِنْ الاعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ ، قَالُوا : إِنَّا لَسْتُمْ كَهْيَاتُكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكُمْ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكُمْ وَمَا تَأْخَرَ ، فَيَعْصُبُ حَتَّىٰ يُعْرَفَ الْعَصْبُ فِي وَجْهِهِ ، ثُمَّ يَقُولُ : (إِنَّ أَنْفَاقَكُمْ وَأَعْلَمُكُمْ بِاللَّهِ أَنَا) .

Оиша онамиз айтганлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларига қудрати етадиган ишни буюрган эдилар, саҳобалар: «Биз сиз сингари эмасмизку, Оллоҳ сизнинг илгариги ва келгуси гуноҳларингизни кечирган (шунинг учун ҳам бизга кўпроқ иш буюраверинг, биз кўпроқ риёзат чекмоғимиз лозим)»,— дедилар. Расууллоҳнинг ғазаблари келгани юзларидан билинди: «Ораларингизда энг тақволироқ ва Оллоҳни танийдирганроқ киши менман»,— деб жавоб қилдилар.

14-боб. Қайта кофир бўлмоқни ўтда куймоқни рад қилгандек инкор этмоқ иймондандир

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Қуидаги З нарса кимда бўлса, у иймондан ҳаловат топгусидир:

- кимки Оллоҳ ва унинг Расулини бошқалардан яхшироқ кўрса;
- яхши кўрган кишисини фақат Оллоҳ яхши кўргани учун яхши кўрса;
- кофирликка қайтишликни худди ўтга тушгандек ёмон кўрса».

15-боб. Иймон аҳлининг ҳаётларида қилган ишларига кўра бир-бирларидан афзалликлари

21. عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةَ وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : أَخْرِجُوْا مِنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مُتَقَالٌ حَبَّةً مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ . فَيُخْرِجُونَ مِنْهَا قَدْ اسْوَدُوا ، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَا ، أَوْ الْحَيَاةِ - شَكَّ مَالِكٌ - فَيَنْبَتُونَ كَمَا تَبَتَّ الْحَبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ ، أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ صَفَرَاءً مُلْتَوِيَّةً) .

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам деганлар: «Аҳли жаннат жаннатга киргайдир, аҳли дўзах дўзахга киргайдир, кейин Оллоҳ таоло малоикаларига: «Қалбида заррача иймони бор одамни дўзахдан чиқарингиз!» — деб айтадир. Улар шундан сўнг, куйиб, қорайиб кетган ҳолда дўзахдан чиқгайдирлар, ҳаёт дарёсида чўмилгайдирлар, . ёмғирдан кейин гиёҳлар унгандек баданлари кўркам бўлғусидир».

22. عن سعيد الخدري رضي الله عنه قال : قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يَبْنَا أَنَا نَائِمٌ ، رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمْ قُمْصٌ ، مِنْهَا مَا يَلْعُغُ الشُّدِّيَّ ، وَمِنْهَا مَا دُونَ ذَلِكَ ، وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الْحَطَابٍ وَعَلَيْهِ قَمِصٌ يَجْرُهُ) . قَالُوا : فَمَا أَوْلَتَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : الدِّينَ .

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Тушимда кўрсам,

одамларнинг кўйлаклари этаги кўкраклари баробарида, баъзи бирлариники эса ундан ҳам калта. Уларнинг ораларида Умар ҳам бор, унинг кўйлаги узун, ҳатто ерда судралиб юрибдир». Саҳобалар сўрадилар: «Нимага йўйдингиз?» «Динга йўйдим»,— дедилар Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам.

16-боб. Ҳаё иймондандир

23 . عن ابن عمر رضي الله عنهما : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ ، وَهُوَ يَعِظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (دَعْهُ فِيَنَ الْحَيَاةِ مِنَ الْإِيمَانِ) .

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биродарига иймондан ўгит берадиган ансорлардан бирининг ёнидан ўта туриб, унга бундай дедилар: «Қўявергил уни, ҳаё иймондандир!»

17-боб. Амал қилмоқ иймондандир

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Мушриклар (Оллоҳнинг бирлигини инкор қилувчилар), агар тавба қилиб, иймонга келсалар, намоз ўқисалар ва закот берсалар, уларни тинч қўйингиз! » — деб айтган.

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу хусусда бундай деганлар: «(Оллоҳ) менга: «Одамлар калимаи шаҳодат айтиб, намоз ўқидирган, закот берадирган бўлгунларига қадар курашгил!» — деб буюрган. Агар бунга амал қилсалар, молларию жонлари мендан омон қолгайдир. Ухравий ҳисоб-китоби (охират ҳисоб-китоби) Оллоҳнинг ўзига ҳавола, зеро исломда гуноҳ деб ҳисобланган ишларни қилсалар, албатта жазосиз қолмаслар».

18-боб. Иймон — ислом амрига амал қилмоқ

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Жаннат — қилган амали солиҳларингиз эвазига берилгандир»,— дейди. Бошқа бир оятда эса: «Раббинг, муқаррарким, барчадан «Ло илоҳа иллаллоҳ»га қандай амал қилганларини сўрамай қўймас»,— дейилади. Яна бир бошқа оятда: «Нажот истаганлар амал қилсинлар!» — дейилган.

Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрадилар: «Қайси амал афзалдир?» «Оллоҳ ва унинг Расулига ишонмоқ»,— деб жавоб бердилар. «Ундан кейин қайси?» — дедилар. «Оллоҳ йўлида жиҳод қилмоқ»,— деб айтдилар. «Ундан кейинчи?» — деб сўрадилар. «Қабул бўлгувчи ҳаждир»,— деб жавоб қилдилар.

19-боб. Исломни ўлимдан қўрққанидан ёки итоаткорлик юзасидан қабул қилган кишининг иймони иймон эмас!

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Бадавийлар: «Иймон келтирдик»,— деб айтурлар, сиз уларга: «Иймон келтирмадингиз, балки таслим бўлдик, деб айтингиз! — денг»,— дейилган. Исломнинг ҳақиқатан қабул қилингани иймон келтирмоқ билан исботлангайдир. Оллоҳ таоло бошқа бир оятида: «Оллоҳ учун мақбул йўл фақат ислом йўлидир», яна бир оятида эса: «Кимкий исломдан бошқа йўлни истаса, зинҳор қабул қилинмайдир»,— дейилган.

24 . عَنْ سَعْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَى رَهْطًا وَسَعْدًا جَالِسٌ ، فَتَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا هُوَ أَعْجَبُهُمْ إِلَيَّ ، فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا لَكَ عَنْ فُلَانَ ؟ . فَوَاللَّهِ إِنِّي لَرَاهُ مُؤْمِنًا ، فَقَالَ : (أَوْ مُسْلِمًا) . فَسَكَتُ قَلِيلًا ، ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَعْلَمُ مِنْهُ ، فَعَدْتُ لِمَقَالَتِي فَقُلْتُ : مَا لَكَ عَنْ فُلَانَ ؟ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَرَاهُ مُؤْمِنًا ، فَقَالَ : (أَوْ مُسْلِمًا) ؟ ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَعْلَمُ مِنْهُ فَعَدْتُ لِمَقَالَتِي ، وَعَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ قَالَ : (يَا سَعْدُ ، إِنِّي لَا أَعْطِي الرَّجُلَ وَغَيْرُهُ أَحَبَ إِلَيَّ مِنْهُ ، خَشِيَّةً أَنْ يَكُبَّهُ اللَّهُ فِي التَّارِ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам 5—10 одамга садақа улаша бошладилар. Мен ҳам шу ерда ўтирган эдим. Расулуллоҳ бир кишига садақа бермадилар, у эса мен ёқтирган (солих) киши эди. Мен: «Ё Расулуллоҳ, фалончига нега бермайсиз? Уни мен мўъмин деб билурман»,— дедим. «Мусулмон деб эмасми?»—дедилар. Озгина жим қолдим, сўнгра у одам ҳақида баъзи бир билган нарсаларимни айтиб, яна сўрадим: «Нега фалончига бермайсиз? Уни мен мўъмин деб билурман». Расулуллоҳ дедилар: «Мусулмон деб эмасми?» Бир оз жим туриб, яна сўрадим. Кейин Расулуллоҳ айтдилар: «Эй Саъд, у кишига берар эрдим-у, лекин ундан кўра бошқаларга берганим маъқулроқдир, чунки Оллоҳ уларни дўзахга туширишидан қўрқгайман».

20-боб. Салом бериш ислом амаллариданdir

Саҳоба Аммор айтганлар: «Учта хислатни ўзида мужассам қилган кишининг иймони мукаммал бўлгайдир:

- инсофли ва адолатли бўлмоқ;
- барчага салом бермоқ;

— камбагаллигига ҳам садақа бериб турмоқ. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир киши сўради: «Исломда энг яхши хислатлар қайси?» Дедилар: «Очларга таом бермоқлик, таниган ва танимаганга салом бермоқлик».

21-боб. Эрнинг қадрига етмаслик куфрга яқин нарсадир

25 . عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : فَالَّذِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أُرِيتُ النَّارَ فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلَهَا النِّسَاءُ يَكْفُرُنَ) قَيْلَ أَيْكُفُرُنَ بِاللَّهِ ؟ قَالَ : (يَكْفُرُنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرُنَ الْإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتُ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ حَيْرًا قَطُّ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Менга дўзах кўрсатилди, қарасам, ундаги одамларнинг кўпи инкор қилувчи хотинлар экан». Саҳобалар: «Оллоҳни инкор қилганми?»— деб сўрадилар. «Эрнинг яхшилигини инкор қилганлар, эрнинг қадрига етмаганлар. Агар буларнинг биттасига бир умр яхшилик қилсангу, кейин сендан бир кичик ёмонлик кўрса: «Сендан нима кўрдим, ҳеч яхшилик кўрмадим»,— деб айтадир»,— деб жавоб бердилар.

22-боб. Гуноҳлар жаҳолат қилмишидир

Гуноҳ қилгувчи киши кофир бўлмайдир, илло ширк келтирган кишигина кофир бўладир.

Расулуллоҳ бир гуноҳ қилган кишига: «Сенда жаҳолатдан бор экан»,— деганлар. Оллоҳ ояти каримасида: «Оллоҳ ширкни кечирмайдир, қолган ҳамма нарсани, хоҳласа-кечириши мумкин»,— деган,

26 . عَنْ أَبِي ذِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَابَقْتُ رَجُلًا فَعَيَّرْتُهُ بِأَمْهَمِهِ ، فَقَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يَا أَبَا ذِرٍ أَعِزَّهُ بِأَمْهَمِهِ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيَكَ جَاهِلِيَّةُ ، إِخْوَانُكُمْ حَوْلُكُمْ ، جَعَلُهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ ، فَمَنْ كَانَ أَخْوَهُ تَحْتَ يَدِهِ ، فَلِيُطْعَمُهُ مِمَّا يَأْكُلُ ، وَنِيلُسُهُ مِمَّا يَبْسُ ، وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَعْلَمُهُمْ ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِنْبُوهُمْ) .

Саҳоба Маъруф ривоят қиласидилар: «Рабза деган жойда Абу Заррни ўзи ҳам, қули ҳам чопон кийиб келаётган ҳолатда кўрдим. Нечун бир хил кийиниб олдингизлар? » — деб сўрадим. Абу Зарр: «Мен бир кишини (Билолни), эй қора хотиннинг боласи! — деб ҳақорат қилдим. Расулуллоҳ менга: «Эй Абу Зарр, онасини ҳақорат қилибсан, сенда жаҳолатдан бор экан»,— дедилар ва яна: «Биродарларингиз хизматкорингиздир. Оллоҳ таоло уларни сизларнинг

қўлларингизга топшириб қўйибди. Кимники биродари қўлида бўлса, еганидан едирсин, кийганидан кийдирсин. Кучи етмайдиган ишга буюрмангиз, мободо, буюрсангиз, ёnlарида ёрдамлашиб ишлангиз», — деб қўшиб қўйдилар», — деди».

23-боб. Икки гурух мўъминлар бир-бирлари билан уришсалар, ўрталарига тушиб, яраштириб қўйингиз, зеро Оллоҳ уларни ҳам мўъминлар деб атаган

27 . عن أبي بكر رضي الله عنه قال : سمعتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانَ بِسَيِّئَةٍ هُمَا فَالْفَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ) . فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْقَاتِلُ ، فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ ؟ قَالَ : (إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قُتلِ صَاحِبِهِ .)

Саҳоба Аҳнаф ривоятлари: «Мана бу кишини ҳимоя қилгани йўл олдим, Йўлда Абу Бакр йўлиқди. «Қаёққа кетаяпсан?» — деди. «Мана бу кишига ёрдамлашгани кетяпман», — дедим. «Қайт, мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитганман, агар икки мусулмон қилич ялангочлаб бир-бирига ҳамла қилса, ўлдирган ҳам, ўлган ҳам, дўзахга тушгайдир. «Ё Расулуллоҳ, ўлдирганку майлия, ўлган нега тушгайдир?» — деганимда, «У ҳам шеригини ўлдирмоққа жазм қилгандир», — деб айтганлар», — деди».

24-боб Энг катта зулм

28 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ : ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ﴾ قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّنَا لَمْ يَظْلِمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : ﴿إِنَّ الشُّرُكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

Саҳоба Абдуллоҳ ибн Масъуд айтадилар: «Иймонини зулм билан булғамаган мўъминлар охиратда нажот топгайдирлар, улар ҳидоятли кишилардир», — деган ояти карима нозил бўлганда саҳобалар: «Қайси биримиз ўз жонимизга зулм қилмаганмиз», — деб қаттиқ эзилишди. Шунда Оллоҳ таоло: «Албатта, ширк энг катта зулмдир», — деган оятни нозил қилди».

25-боб. Мунофиқнинг аломатлари

29 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ : إِذَا حَدَثَ كَذَبَ ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا أَوْتُمْنَ خَانَ) .

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мунофиқнинг учта аломати бор: сўзласа, ёлғон сўзлар; ваъда қилса, бажармас; омонатга хиёнат қилур», — деганлар.

30 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَرْبَعٌ مِنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا حَالَصَا ، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ حَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ حَصْلَةٌ مِنَ النَّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا : إِذَا أَوْتُمْنَ خَانَ ، وَإِذَا حَدَثَ كَذَبَ ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ ، وَإِذَا حَاصَمَ فَجَرَ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Қўйидаги тўртта хислат кимда бўлса, аниқ мунофиқ бўлгайдир, кимдаки улардан биттаси бўлса, уни тарқ этмагунча мунофиқликдан бир хислати бор экан, дейиладир:

- омонатга хиёнат қилгайдир;
- сўзласа, ёлғон сўзлагайдир;
- шартнома тузса, шартида турмагайдир;
- уришиб қолса, кек сақлагайдир ва ноҳақлик қилгайдир».

26-боб. Лайлат ул-Қадр кечасида ибодат қилиб чиқмоқ иймондандир

31 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ يَقُمْ لِيَلَةَ الْقُدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفْرَانًا مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَبْيَهُ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Кимки Лайлат ул-Қадр кечасининг ҳақлигига ишониб, Оллоҳдан савоб умидида ибодат қилиб чиқса, қилган гуноҳларининг ҳаммаси кечирилғусидир».

27-боб. Оллоҳ йўлида жиҳод қилиш иймондандир

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло ўзи йўлида жиҳодга чиққан одамни қадрлаб: «Менга бўлган иймони ва пайғамбарларимга бўлган ишончи туфайли . жиҳодга чиққан бўлса, уни ажр ёки ўлжалар билан қайтарғумдир, ҳалок бўлса, жаннатимга киргизғумдир»,— дейди»,— деганлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна бундай деганлар: «Агар умматимни қийин аҳволда қолдиришдан қўрқмасам эрдим, бирорта жангдан қолмаган бўлур эрдим, мен Оллоҳ йўлида жон нисор этиб, кейин тирилсам, яна ўлиб, яна тирилсам ва яна ўлиб ва яна тирилсам ва яна ўлсам, дер эрдим».

28-боб. Рамазонда кечалари ибодат қилиб чиқмоқлик иймондандир

32 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ قَامَ رَمَضَانَ ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا ، غُفْرَانًا مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَبْيَهُ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Кимки Рамазон кечаларини, Оллоҳга иймон келтириб, ундан савоб умид этиб, ибодат билан ўтказғусидир, унинг қилган гуноҳлари мағфират қилинғусидир».

29-боб. Оллоҳдан савоб умид қилиб, Рамазон рўзасини тутиш иймондандир

33 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا ، غُفْرَانًا لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَبْيَهُ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтгандилар: «Кимки Оллоҳга ишониб, ундан савоб умид қилиб, Рамазон рўзасини тутгайдир, собиқ гуноҳлари кечирилгайдир».

30-боб. Дини ислом ҳузурбахш диндир

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтгандилар: «Оллоҳ таолога ислом дини энг севимли диндир».

34 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ التَّبِيِّنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ ، فَسَدَّدُوا وَقَارِبُوا ، وَأَبْشَرُوا ، وَاسْتَعْيَنُوا بِالْعَذْنَوَةِ وَالرُّوحَةِ وَشَيْءٍ مِنْ الدُّلُجَةِ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтгандилар: «Дин ўнғайдир, ҳеч ким уни қийинлаштириб юбормағай, мободо, қийинлаштириб юборса, дин уни енгиб қўйғусидир (яъни, амали солиҳларни ҳаддан зиёда зиммасига олиши натижасида уларни эплай олмай, ҳаммасини тарқ этишига сабаб бўлгусидир). Демак, амали солиҳларни ўртacha бажарингиз, ибодатларни мукаммал адо этишга қодир бўлмасангиз, шунга яқинроқ қилингиз. Амали солиҳлардан тегадиган савобдан севинингиз. Бу дунёдан охиратга қилинадиган умр сафарида эрта тонгдан, кечки пайтдан ва кечанинг баъзи бир қисмидан унумли фойдаланингиз!»

31-боб. Намоз ўқимоқ иймондандир

Ояти каримада: «Оллоҳ таоло сизларнинг иймонларингизни, яъни Байт ул-Муқаддас (Қуддус, Иерусалим) га қараб ўқиган намозларингизни зое кетказмафай», — дейилган.

35. عَنْ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَوْلَ مَا قَدِيمَ الْمَدِينَةِ تَرَكَ عَلَى أَجْدَادِهِ
- أَوْ قَالَ أَخْوَالِهِ - مِنَ الْأَنْصَارِ ، وَأَنَّهُ صَلَّى قَبْلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ شَهْرًا ، أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا ،
وَكَانَ يُعْجِيْهُ أَنْ تَكُونَ قِبْلَتُهُ قَبْلَ الْبَيْتِ ، وَأَنَّهُ صَلَّى أَوْلَ صَلَاةً صَلَاهَا صَلَاةَ الْعَصْرِ ، وَصَلَّى مَعَهُ قَوْمٌ ،
فَخَرَّجَ رَجُلٌ مِّنْ صَلَّى مَعَهُ ، فَمَرَّ عَلَى أَهْلِ مَسْجِدٍ وَهُمْ رَاكِعُونَ ، فَقَالَ : أَشْهُدُ بِاللَّهِ لَقْدْ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ مَكَّةَ ، فَدَارُوا كَمَا هُمْ قَبْلَ الْبَيْتِ ، وَكَانَتْ إِلَيْهِمْ قَدْ أَعْجَبَهُمْ إِذْ كَانُ يُصْلِي
قَبْلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ، وَأَهْلُ الْكِتَابِ فَلَمَّا وَلَى وَجْهُهُ قَبْلَ الْبَيْتِ ، أَنْكَرُوا ذَلِكَ .

Саҳоба Barro бундай дейидилар: «Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинаға келибоқ қариндошлариникига тушдилар ва Байт ул-Муқаддасга қараб 16 ёки 17 ой намоз ўқидилар. Аслида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккадаги Хонаи Каъбани қибла қилиб намоз ўқишини яхши қўрадилар. Хонаи Каъбага қараб биринчи ўқиган намозлари аср намози эди. Расулуллоҳ билан бирга бир қавм жамоаси ҳам намоз ўқиди. Бирга намоз ўқиганлардан бири бошқа масжидда намоз ўқиётган одамлар ёнидан ўтаётиб, рукуъда турган вақтларида уларга: «Оллоҳга қасам ичиб айтаманким, биз ҳозир Маккан Мукаррамага қараб намоз ўқидик», — деди. Шунда улар намозда турган ҳолларича Маккан Мукаррамага ўгирилиб, намозни ўқиб тугатдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ю салламнинг Байт ул-Муқаддасга қараб намоз ўқиётгандарни яхудий ва насороларга ёқарди, (чунки Байт ул-Муқаддас уларнинг қибласи эди). Аммо Маккан Мукаррамадаги Байтуллоҳга қараб намоз ўқиганлари эса уларга ёқмасди».

Саҳоба Barro яна бундай деганлар: «Қибла Хонаи Каъбага қараб ўзgartирилмасидан илгари баъзи бир кишилар вафот этиб кетганлар ва баъзи бирлари шаҳид бўлиб, кетганлар. Биз улар тўғрисида нима дейишни билмаймиз, деб турганларида юқоридаги ояти карима нозил бўлди».

32-боб. Киши исломга кириб, уни яхшиласа, қилган ёмонликларини Оллоҳ кечиргайдир

36. عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسِنَ
إِسْلَامُهُ ، يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا ، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ الْقِصَاصُ : الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سِبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ
وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاهَوْزَ اللَّهُ عَنْهَا) .

Абу Саъид Ҳудрий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар банда исломга кириб, уни ихлос билан яхшилашни давом этдирса, Оллоҳ таоло унинг ҳамма қилган хатоларини кечиргайдир. Бундан кейинги хатоларигина ҳисоб-китоб қилингайдир. Яхшилик 10 баробардан 700 баробаргача кўпайтириб ёзилур. Ёмонлик битта бўлса, битталигича ёзилур, илло ёзилмасдан Оллоҳ кечириб юбориши ҳам мумкиндири» — деганлар», — дейди.

33-боб. Оллоҳ таоло энг хушлайдирган тоат-ибодат узоқроқ қилинадирган тоат-ибодатdir

37. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعَنْدَهَا امْرَأَةٌ ، قَالَ : (مَنْ هَذِهِ) . قَالَتْ :
فَالآنَةُ ، تَذَكُّرٌ مِّنْ صَلَاتِهَا ، قَالَ : (مَهْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ ، فَوَاللَّهِ لَا يَمْلُأُ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُوا) وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَادَأَوْمَ

عَلَيْهِ صَاحِبُهُ .

Хишом бундай деганлар: «Оиша онамизнинг ёнларида бир аёл ўтирган эди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким бу аёл?» — деб сўрадилар. Оиша онамиз: «Бу фалончи, кўп намоз ўқийдирган аёл»,— деб жавоб бердилар. Расууллоҳ: «Қўйингизлар, амали солиҳлардан қурбингиз етадирганини зиммага олингизлар, Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, сизларга амалларингиз малол келмаса, Оллоҳга савоб бериш малол келмагайдир (яъни, қилаётган тоат-ибодатингиз малол келса, савоби кетур)»,— деб айтдилар. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам узокроқ қилинадиган тоат-ибодатни хушлар эдилар.» Ҳақ таоло ояти карималаридан бирида: «Уларнинг ҳидоятини (иймонларини) зиёда қилдик», яна бир ояти каримада: «Бугун сизларга динларингизни мукаммал қилиб бердим»,—дейди. Агар динни мукаммал қилиб турган бирор нарса тушириб қолдирилса, унда иймон мукаммал бўлмағайдир.

38 . عَنْ أَنَسٍ رضيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَفِي قَلْبِهِ وَزُنْ شَعِيرَةٍ مِنْ حَيْرٍ ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَفِي قَلْبِهِ وَزُنْ ذَرَّةٍ مِنْ حَيْرٍ .)

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Кимки юракдан «Ло илоҳа иллаллоҳ» деган эрса ва унинг юрагида буғдой донасича яхшилик (иймон) бор эрса, дўзахдан чиққусидир». Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам деганлар: «Иймон учун яхши жой ато қилинмишdir» (яъни, иймоннинг ўрни дўзахда эмас, жаннатдадир).

39 . عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ قَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، آتُهُ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَئُونَهَا ، لَوْ عَلَيْنَا مَعْشَرَ الْيَهُودِ نَزَّلْتَ ، لَا تَحْذِّنْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا ، قَالَ : أَيُّ آيَةٍ ؟ قَالَ : «الْيَوْمُ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَثْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيَتُ لَكُمُ الْاسْلَامَ دِينًا » قَالَ عُمَرُ : قَدْ عَرَفْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ ، وَالْمَكَانُ الَّذِي نَزَّلْتَ فِيهِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَهُوَ قَائِمٌ بِعِرَفَةِ يَوْمِ جُمُعَةٍ .

Умар ибн Хаттобдан: «Яхудийлардан бир киши менга: «Эй Амир ал-Мўминин, Китобингизда бир оят бордир, сизлар уни ўқийсизлар, агар шу оят бизга нозил бўлганда эрди, ўша кунни биз байрам қилиб олур эрдик»,— деди. Мен «Қайси оят?»—деб сўрадим. У: «Бу кун динингизни мукаммал қилиб берибдурмен ва неъматларимни (ҳидоят, тавфиқимни) сизларга мўл-кўл қилибдурмсн ва сизлар ислом динини қаттиқ тутишингизни ва ислом йўлида яшашларингизни ихтиёр этибдурмен» деган оят»,— деб айтди. «Ҳа, биз ўша ояти карима тушган кунни ва тушган жойни билурмиз. Жумъа куни Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотда турганларида нозил бўлгандир»,— дедим» (Ўша ояти карима тушган кун шарафига бизда бир эмас, икки марта байрам қилинур; ҳар жумъа куни ва Қурбон ҳайитида).

35-боб. Закот бериш исломдандир

Ояти каримада: «Аҳли китобларга ёлғиз Оллоҳнинг ўзига ихлос бирлан ибодат қилмоқ ва нотўғри эътиқодларни тарқ этиб, ҳақ эътиқодни танлаб, намоз ўқимоқ ва закот бермоқ буюрилган эрди»,— дейилган.

40 . عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْيَدِ اللَّهِ رضيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ، ثَائِرَ الرَّأْسِ

يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ ، حَتَّىٰ دَنَا ، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْاسْلَامِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ) فَقَالَ : هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا ؟ قَالَ : (لَا ، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ) . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَصِيَامُ رَمَضَانَ) . قَالَ : هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ ؟ قَالَ : (لَا ، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ) . قَالَ : وَذَكْرُهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ ، قَالَ : هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا ؟ قَالَ : (لَا ، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ) . قَالَ : فَأَدِيرَ الرَّحْجُولُ وَهُوَ يَقُولُ : وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَىٰ هَذَا وَلَا أَنْقُصُ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ) .

Талха ибн Убайдуллоҳдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига Нажд қабиласидан бир киши келди. Соchlари түзғиган. Унинг ғудурлаган овозини эшитамизу, нима деяётганини тушунмаймиз. Яқин келганда тинглаб қулоқ солсақ, ислом асосларини сўраётган экан. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга жавобан: «Ислом асосларидан биринчиси — бир кечаю-кундузда 5 вақт намоз ўқимоқлиқдир», — дедилар. «Шу 5 вақт намоздан ташқари яна зиммага тушадирган вожиб намоз борми?»—деб сўради. «Йўқ, илло ўзинг хоҳлаб нафл ўқишинг мумкин», — деб жавоб бердилар. «Ислом асосларидан иккинчиси — Рамазон рўзасини тутмоқлиқдир», — дедилар Расулуллоҳ. «Рамазондан ташқари ҳам зиммага тушадиган вожиб борми?» — деб сўради. «Йўқ, илло нафл рўза тутишинг мумкин», — дедилар. У киши қайтиб кетаётиб: «Оллоҳга қасам ичурменким, бунга ҳеч нарсани қўшмасман ҳам, бундан ҳеч нарсани камайтирмасман ҳам», — деди. Расулуллоҳ айтдилар: «Агар сўзида содик эрса, шу одам нажот топғусидир».

36-боб. Жанозада қатнашиш иймондандир

41. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ (مَنْ أَتَيَ حَنَازَةً مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتَسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّىٰ يُصَلِّي عَلَيْهَا وَيُفْرُغَ مِنْ دُفْنِهَا ، فَإِنَّهُ يَرْجِعُ مِنْ الْأَجْرِ بِقِيرَاطٍ ، كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحْدٍ ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ ، فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ) .

Жаноб Расулуллозу саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Кимки бир мусулмон одамнинг жанозасида Оллоҳга ишониб, унинг савоб беришидан умид қилиб қатнашса ва жаноза ўқилиб, майит дафн қилингунга қадар бирга бўлса, албатта у одам 2 қийрот ажр (савоб) олиб қайтгайдир. Ҳар бир қийрот Уҳуд тогидекдур. Кимки жанозани ўқиб, майит дафн қилинмасдан аввал қайтса, у киши 1 қийрот ажр олиб қайтгайдир».

37-боб, Мўъмин ўз амалининг ўзи билмагани ҳолда қабата бўлиб қолмоғидан қўрқиши

Иброҳим ат-Таймий айтгайлар: «Сўзимни қиласидан амали солиҳимга номувофиқ (зид келадиган) қилиб гапирмадим, мободо, ўзим амал қилмаган нарсани айтсан, ёлғончи ҳисобига кириб қолмоқдан жуда қўрқдим».

Ибн Али Мулайка айтдилар: «Расулуллоҳнинг 30 дан ортиқ саҳобаларини билур эрдим. Уларнинг ҳар бири амали солиҳига нифоқ аралашмоғидан қўрқур эрди».

Ҳасан Басрий айтганлар: «Нифоқ аралашмоғидан фақат мўъмин одам қўрқмишdir, мунофиқ одам қўрқмагандир, мунофиқ одам Оллоҳга тавба қилмасдан, итоатсизликда, сийлиқда, биродарлари билан уришаверишда давом этмоқнинг гуноҳидан қўрқмагайдир. Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Улар (мунофиқлар) била туриб гуноҳ ишлардан қайтмаслар», — деган.

42. عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ ، وَقِتَالُهُ كُفُرٌ) .

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Мусулмоннинг

сўқмоғи фосиқлиқ эрур ва қотиллиги коғирлик эрур».

43 . عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضيَ اللَّهُ عنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يُخْبِرُ بِلِيَّةَ الْقَدْرِ ، فَتَلَاحَى رَجُالٌ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ : إِنِّي خَرَجْتُ لِأُخْبِرُكُمْ بِلِيَّةَ الْقَدْرِ ، وَإِنَّهُ تَلَاهَى فُلَانٌ وَفُلَانٌ ، فَرُفِعَتْ ، وَعَسَى أَنْ يَكُونَ خَيْرًا لَكُمْ ، التَّمِسُوهَا فِي السَّبْعِ وَالثَّسْعِ وَالْخَمْسِ .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Лайлат ул-Қадрнинг қайси кун келишини айтмоқчи бўлиб чиққанларида икки мусулмон жанжаллашиб турган экан. Расулуллоҳ дебдилар: «Лайлат ул-Қадрнинг хабарини айтмоқчи эрдим, фалончи билан пистончи уришиб турганига кўзим тупшб, ёдимдан кўтарилиб кетибдир. Шоядки, омадингиз келса, Лайлат ул-Қадрни 27-29-25-кечаларда Оллоҳдан сўрангиз!»

38-боб. Жаброил алайҳиссаломнинг иймон, ислом, эҳсон ва қиёмат вақти тўғрисида Расулуллоҳдан сўраганлари ва Расулуллоқнинг жавоблари, «Жаброил алайҳиссалом сизларга динингизни ўргатғани келди, мазкур сўзларнинг барчаси дин демақдир», — деганлари, Абдулқайс қабиласидан келган кишиларга иймонни баён қилганлари

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Кимки исломдан бошқа диний ихтиёр этғай, тоати қабул қилинмағай», — деган.

44 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضيَ اللَّهُ عنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارِزًا يَوْمًا لِلنَّاسِ ، فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ : مَا الْإِيمَانُ ؟ قَالَ : (الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكَبِيرِهِ وَبِلِقَائِهِ وَرَسُولِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثَ) ، قَالَ : مَا الْإِسْلَامُ ؟ قَالَ : أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ ، وَتَوَدَّيَ الرَّكَأَةَ الْمُفَرُوضَةَ ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ) . قَالَ : مَا الْإِحْسَانُ ؟ قَالَ : (أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَائِنَكَ تَرَاهُ ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ) . قَالَ : مَتَى السَّاعَةُ ؟ قَالَ : (مَا الْمَسْتُوْلُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ) ، وَسَأَخْبُرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا : إِذَا وَلَدَتِ الْأُمَّةُ رَبَّهَا ، وَإِذَا تَطَافَلَ رُعَاةُ الْأَبْلَيْلِ الْبُهْمُ فِي الْبُيْيَانِ ، فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ) . ثُمَّ تَلَاهَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ» الْآيَةَ ، ثُمَّ أَدْبَرَ ، فَقَالَ : (رُدُّوهُ) . فَلَمْ يَرُوا شَيْئًا ، فَقَالَ : (هَذَا جِبْرِيلُ حَاءَ يُعْلَمُ النَّاسُ دِيْنَهُمْ) .

Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кўпчилик билай суҳбатлашиб турган эдилар. Бир киши қошлирига келиб, салом бергач: «Иймон надур?» — деб сўради. «Иймон Оллоҳга, унинг малоикаларига, пайғамбарларининг ҳақ эканлигига, Оллоҳни қиёмат кунида кўришга, ўлгандан кейин тирилишга ишонмоғингдур», — дедилар. «Ислом надур?» — деди. «Ислом Оллоҳга (ширк келтирмасдан) ибодат қилмоғинг, беш вақт намоз ўқимоғинг, фарз закотни бермоғинг ва Рамазон рўзасини тутмоғингдур», — деб жавоб қилдилар. «Эҳсон надур?» — деди. «Оллоҳга уни кўриб турганингдек ибодат қилмоғингдир. Агар сен кўрмайтган бўлсанг, у сени кўриб турибдир», — дедилар. «Қиёмат қачондур?» — деб сўради. «Сўралаётган киши сўрагувчидан ортиқ билмайдир, бироқ аломатларини айтиб берай, улар қуидагичадур: хотинлар ўз эгаларини туғадиган бўлганда (болалар ота-оналарига хўжайин бўлиб, уларнинг дилини оғрита бошлаганда), туюбоқар чўпонлар баланд-баланд иморат сола бошлаганда. 5 та ғойибий (сир) нарса бор, уни фақат Оллоҳ билур, улардан биттаси — қиёматнинг қачон бўлмоғидур», — деб ўша мазмундаги ояти каримани ўқидилар. Кейин, ҳалиги киши қайтиб кетди. Расулуллоҳ дедилар: «Қайтаринглар ҳалиги кишини (саҳобалар тушунсинлар деб шундай қилдилар)!» Орқасидан чиқиб, топмадилар. Расулуллоҳ дедилар: «Бу Жаброилдур, сизларга динингизни ўргатгали келгандир». Имом Бухорий айтадилар: «Расулуллоҳ

саллаллоху алайхи ва саллам юқоридаги ҳамма нарсаларни иймондан деб ҳисобладилар».

39-боб. **Дин туфайли гуноҳлардан фориғ бўлмоқнинг фазилати**

Византия подшоси Ҳирақл Абу Суфёнга: «Бу динга киргувчилар кўпаймоқдами, озаймоқдами?» — деб сендан сўрасам, «Кўпаймоқда, иймон ҳам шунақадир, то мукаммал бўлгунча кўпаявергайдир», — дединг. «Бу динга кирганлардан бирор киши ёқтирмай чиқиб кетаётирими?» — десам, «Йўқ, иймон хусусида ҳам шундайдир. Иймон нури дилларга киргандан сўнг уни ҳеч ким ёмон кўрмафай» — дединг», деб айтган экан.

40-боб. **Дин туфайли гуноҳлардан фориғ бўлмоқнинг фазилати**

45 . عن التَّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رضيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (الْحَلَالُ بَيْنُ النَّحَارِ)
بَيْنُ ، وَبَيْنُهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنِ النَّاسِ ، فَمَنْ أَتَقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبَرَّ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبَهَاتِ :
كَرَاء٤ يَرْعَى حَوْلَ الْحَمَى يُوشَكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ ، أَلَا وَإِنْ لَكُلُّ مَلْكٍ حَمَى ، أَلَا إِنْ حَمَى اللَّهُ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ ، أَلَا وَإِنْ فِي
الْجَسَدِ مُضْعَةً : إِذَا صَلَحَتْ صَالِحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، أَلَا وَهِيَ الْقُلْبُ .

Расулуллоҳ бундай деганлар: «Ҳалол билан ҳаром бор нарсадир. Аммо иккаласини бир-биридан фарқлашда ноаниқликлар мавжуд. Одамларнинг кўпи уларни билмаслар (ҳалол ё ҳаром эканини). Шунинг учун кимки шубҳали нарсалардан ўзини тийгайдир, динини камчиликлардан, обрўйини таънадан сақлағайдир ва кимки шубҳали нарсалардан тийилмайдир, у бирорнинг экини чеккасида қўй боқаётган чўпонга ўхшайдир. Унинг қўйларни экинга тушириш эҳтимоли бордир. Огоҳ бўлингизким, ҳар бир подшоҳнинг ўз чегараси бордур. Оллоҳнинг ердаги чегараси ҳаром қилинган нарсалардир. Киши баданида бир парча гўшт бор, агар у тузалса, аъзоларнинг барчаси тузалгайдир, агар у бузилса, аъзоларнинг барчаси бузилгайдир. У қалбdir!»

41-боб. **Ўлжанинг (мехнатсиз топилган молнинг) бешдан бирини (Байт ул-Молга) бёришлик иймондандир**

46 . عن عبد الله بن عباسٍ رضي الله عنهما قَالَ : إِنَّ وَفَدَ عَبْدُ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مِنْ الْقَوْمِ
أَوْ مِنْ الْوَفْدِ ؟) قَالُوا : رَبِيعَةُ قَالَ : (مَرْحَاجًا بِالْقَوْمِ ، أَوْ بِالْوَفْدِ ، غَيْرَ حَرَابًا وَلَا نَدَامَى) . فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ،
إِنَّا لَا نَسْتَطِعُ أَنْ تَأْتِيَكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ ، وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيُّ مِنْ كُفَّارٍ مُضَرٍّ ، فَمُرِّنَا بِأَمْرٍ فَصَلِّ تُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَأَنَا
، وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ . وَسَأَلُوهُ عَنِ الْأَشْرِبَةِ : فَأَمْرَهُمْ بِأَرْبَعَ ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعَ ، أَمْرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ ، قَالَ : (أَتَدْرُونَ
مَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ ؟) قَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قَالَ : (شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، وَإِقَامُ
الصَّلَاةٍ وَإِيتَاءِ الرِّزْكَاهَ ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ ، وَأَنْ تُعْطُوا مِنْ الْمَعْنَمِ الْخَمْسَ) . وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ : عَنِ الْحَنْتِمِ وَالدَّبَاءِ وَالنَّقِيرِ
وَالْمُزَفَّتِ . وَرَبِّمَا قَالَ : (الْمُقِيرِ) . وَقَالَ : (احْفَظُوهُنَّ وَأَخْبِرُوْا بِهِنَّ مِنْ وَرَاءِكُمْ) .

Абу Жамра айтадилар: «Ибн Аббос билан бирга унинг сўричасида ўтирап эрдим. Менга деди: «Менинг ҳузуримда қолгин, қисман молимдан ҳам бўлиб берай». Хўп, деб у киши ҳузурида икки ой яшадим (мен форсча билар эрдим, у кишининг форслар билан муомаласида таржимонлик қилиб турдим). Бир хотин киши келиб сўради: «Кўзада қилинган набиз (ширин мусаллас) дан ичсан майлими?» Ибн Аббос уни ичишдан қайтардилар ва дедилар: «Жаноб Расулуллоҳ ҳузурларига Абд ул-Қайс қабиласидан билан жамоа келди. Саллаллоҳу алайхи ва саллам: «Бу қайси жамоа?» —

деб сўрадилар. Меҳмонлар: «Биз Рабиа қавмиданмиз»,— деб айтишди. «Хуш келибсизлар, марҳамат, хижолатсиз келаверингиз!»—дедилар Расулуллоҳ. «Ё Расулаллоҳ, биз сизнинг олдингизга ражаб ойидагина кела олурмиз (арабларда ражаб ойида қабилалараро уришмоқ манъ қилинган). Сиз билан бизнинг ўртамиизда кофирлар қабиласи бордир. Шунинг учун бизга ажрим бир нарса буюрсангиз. Биз бу тўғрида кела олмаганларга ҳам айтсак ва унга амал қилиб, жаннатга кирсак»,— дейишди. Шундан сўнг ичимликлар тўғрисида ҳам сўрашди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга тўрт нарса буюриб ва тўрт нарсадан қайтардилар. Ёлғиз Оллоҳнинг ўзига иймон келтиришни буюриб, бундай дедилар: «Билурмисиз, Оллоҳнинг ёлғиз ўзига қандай иймон келтирилур?» «Ўзингиз айтиб беринг»,— дедилар. Расулуллоҳ Калима Тайибани айтдилар, сўнг уларга намоз ўқиши, закот бериши, Рамазон рўзасини тутиши, ўлжадан 1/5 қисмини бериши буюрдилар ҳамда ҳинтам, дибоъ, нақир, музafferat (ўша даврда мусаллас қилинадиган идишлар номи) дан қайтариб, «Бу сўзларни ёдлаб олингиз, эшиитмаганларга етказингиз!»— дедилар.

42-боб. Амаллар ният ва ихлосга қараб қабул қилинишининг баёни

Ҳар кимнинг ниятидаги бўлгайдир. И мом Бухорий айтадилар: «Бу сўзга иймон ҳам, таҳорат ҳам, намоз ҳам, закот ҳам, ҳаж ҳам, рўза ҳам, муомалотми, никоҳми, умуман барча ҳукмлар киур. Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Ҳар бир киши ниятига ва ўзига яраша амал қилғайдир, дегил!»—деган. Кишининг савоб умид этиб, ўз оила аъзоларига сарфлаган нафақаси ҳам садақадир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Макка фатҳ қилингандан кейин ҳижрат (кўчиш) йўқ, лекин жиҳод қилиб ёки яхши ниятда кўчиш мумкинdir»,— деганлар».

47 . عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ ، وَلَكُلُّ امْرٍ مَا تَوَيِّدُ ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنِّيَا يُصِيبُهَا ، أَوْ امْرًا أَهِيَّ بِتَرَوْحَجُهَا ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ) .

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Амаллар ниятга қараб қабул қилинур, ким қандай ният қилғайдир, шунга эришгусидир. Кимки Оллоҳ ва унинг Расули учун ҳижрат қилган эрса, Оллоҳ ва Расул учун кўчганлик савобини олур. Кимки мол-дунёга эришмоқ ёки бирор хотин олмоқ ниятида ҳижрат қилган эрса, ўша ниятигагина эришмоғи мумкин (аммо савоб бўлмайдир)».

48 . عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ يَحْتَسِبُهَا فَهُوَ صَدَقَةٌ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар киши савоб умид этиб, ўз оила аъзоларига мол сарфлағайдир, унга садақа қилган савоби ёзилур»,—деганлар.

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Оллоҳ йўлида садақа қилсанг, албатта бунинг учун Оллоҳдан ажр олурсен, ҳатто хотинингнинг оғизга солиб қўйган бир луқма таоминг учун ҳам».

43-боб. Дин насиҳатдир

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дин Оллоҳ ва унинг Расули, мусулмонларнинг имомлари ва барча мусулмонлар йўлида қилинадирган насиҳатдур»,— деганлар. «Агар Оллоҳ ва унинг Расулини деб насиҳат қилғайлар, яхшилик ҳосил бўлғусидир»,— дейилган оятда.

49 . عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : بَأَيْنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامَةِ

الصَّلَاةُ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَالنُّصْحُ لِكُلِّ مُسْلِمٍ .

Жарир ибн Абдуллоҳ айтадилар: «Беш вақт намоз ўқирмен, закот берурмен ва ҳар бир мусулмонга яхшилик қилғаймен, деб Расулуллоҳга байъат (қасам) қилдим.

Зиёд ибн Абдуллоҳ айтадилар: «Муғира ибн Шульба ўлган куни Жарир ибн Абдуллоҳ ўрнидан туриб ҳамду сано айтди, сүнг деди: «Оллоҳнинг ёлғиз ўзидан кўркинг, Оллоҳнинг шериги йўқдир. Ўлган амирингиз ўрнига янги амир келгунча, оғир, босиқ бўлинг. Марҳум амирингизнинг гуноҳини Оллоҳдан кечирмоғини сўранг, чунки амирингиз ҳам фуқароларининг хатосини кечирмоқни яхши кўрар эрди».

وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنِّي أَتَبَيَّنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ : أُبَيِّعُكَ عَلَى الْإِسْلَامِ ، فَشَرَطَ عَلَيْهِ : (وَالنُّصْحُ لِكُلِّ مُسْلِمٍ) فَبَأَعْتَهُ عَلَى هَذَا .

Кейин, Жарир сўзда давом этиб деди: «Мен Расулуллоҳ ҳузурларига кириб, сизга яхши мусулмон бўлишга байъат (қасам) қилмоқчиман», — дедим. Расулуллоҳ менга: «Ҳар бир мусулмоннинг фойдасига иш тутғайсен», — деб шарт қўйдилар, мен шунга байъат қилдим. Шу Хонаи Каъба эгасига қасамёд этиб айтурменким, мен барчангизнинг фойдангизга иш тутғаймен».

Жарир сўзининг охирида истиғфор айтиб, минбардан тушди. Оллоҳ таоло номи зикр қилинган ҳамма улуғ зотларни мағфират айласин!»

ИЛМ КИТОБИ БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

1-боб. Илм фазилати тӯғрисида

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Оллоҳ таоло сизларнинг орангиздаги иймон келтирганларни ва илмни юксалтирганларни бу дунёда ярлақаб, мартабасини улуғ қилғайдир, охиратда жаннатга кирмоқликни насиб этгусидир, Оллоҳ таоло қилаётган ишларингиздан хабардордир», — дейилган. Яна бошқа ояти каримада эса: «Ё раббий, илмимни зиёда қилғайсан, деб айт! » — дейилган.

2-боб. Сўзга машғул бўлиб турган одамдан илм (билим) сўралганда, унинг сўзни тамомлаб, кейин жавоб бериши тӯғрисида

50 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ ، حَاجَهُ أَعْرَابٌ فَقَالَ : مَتَى السَّاعَةُ ؟ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَدِّثُ ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : سَمِعَ مَا قَالَ فَكَرِهَ مَا قَالَ . وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ لَمْ يَسْمَعْ . حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ : (أَيْنَ - أُرَاهُ - السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ) . قَالَ : هَا أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (إِذَا ضَيَّعْتَ الْإِمَانَةَ فَاتَّهِزْ السَّاعَةَ) . قَالَ : كَيْفَ إِضَاعَتْهَا ؟ قَالَ : (إِذَا وُسِّدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَاتَّهِزْ السَّاعَةَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир мажлисда ўз қавмларига сўз сўзлаб турган эдилар. Бир аъробий (бадавий) келиб: «Қиёмат қачон?» — деб сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сўзларида давом этавердилар. Баъзи саҳобалар: «Расулуллоҳ унинг сўзини эшитдиларку, лекин ёқтирамадилар шекилли», — деб ўйладилар. Айримлари эса: «Сўзини эшитмадилар», — деб ўйладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сўзларини тугатгач; «Қиёмат тӯғрисида сўраган одам қани? »—дедилар. Аъробий: «Мана мен, ё Расулуллоҳ!» — деди. «Омонат (ҳалоллик) ўртадан кўтарилигандан қиёматни кутаверғил!»—дедилар. «Буни қандай билса бўлур?»—деди аъробий. «Ишинг (кунинг) нопок одамларга қолганда қиёматни кутаверғил!» — дедилар.

3-боб. Бирор илмни (билимни) баланд овоз билан айтмоқнинг мумкинлиги ҳақида

51 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : تَخَلَّفَ عَنَّا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرَةِ سَافَرْتَاهَا ، فَأَدْرَكَنَا - وَقَدْ أَرْهَقْتَنَا الصَّلَاةَ - وَكَحْنُ تَنَوَّضاً ، فَجَعَلْنَا نَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا ، فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ : (وَيْلٌ لِلْعَقَابِ مِنْ النَّارِ) . مَرْتَبَتْنَ أَوْ ثَلَاثَةً .

Саҳоба Абдуллоҳ ибн Амр айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир сафар вақтида биздан орқада қолдилар. Аср намози ўқийдиган вақтда бизга етиб олдилар. Биз таҳорат олаётган эдик. Оёқларимизни сув билан артаётганимизда (сувни кам ишлатиш мақсадида) Расулуллоҳ баланд овоз билан: «Ўт азобидан оёқ кафтларининг ҳолига вой!» — деб уч марта нидо қилдилар».

4-боб. Ҳадис айтган одамни (муҳаддисни) «бизга ҳадис айтди, хабар берди, хабар қилди», — деган сўзлар билан ифодалаш тӯғрисида

Саҳобалар ва тобеунлар (саҳобаларнинг замондошлари) ҳадисларни ривоят қилишда «бизга ҳабар қилди, айтди, фалончидан эшитиб гапириб берди, эшитдимки», деган сўзлар билан ифодалаганлар. Масалан: Саҳоба Ибн Масъуд ҳадис айтмоқчи бўлсалар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга сўзлаб бердилар» ёки «Расулуллоҳдан эшитганман», — деб гап бошлаганлар ва ҳоказо.

5-боб. Имомнинг кишилар илмини синаш учун бирор масалани ўртага ташлаши

52 . عن ابن عمر رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (إِنَّ مِنْ الشَّجَرِ شَجَرَةً لَا يَسْقُطُ وَرُقْهَا ، وَإِنَّهَا مَثُلُ الْمُسْلِمِ ، فَحَدَّثُونِي مَا هِيَ) . فَوَقَعَ النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : وَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ ، فَأَسْتَحْيِيْتُ ، ثُمَّ قَالُوا : حَدَّثْنَا مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (هِيَ النَّخْلَةُ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Дарахтлар орасинда бир дараҳт бордир, баргини, ташламайдир, у мусулмонга ўхшайдир (яъни, мусулмонлик дарахтининг барги — иймондур). Айтингизчи, бу қайси дарахтдир?» Одамлар ўз қишлоқларидағи барча дарахтларнинг номларини айта кетдилар. Абдуллоҳ ибн Умар айтадилар: «Кўнглимга, бў хурмо дараҳти бўлса керак, деган фикр келди (уялиб айтмадим, айтишга уялдим)». Одамлар: «Ўзингиз айтиб беринг, ё Расулуллоҳ»,— дейишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «У хурмо дараҳтидир»,— дедилар.

6-боб. Оллоҳнинг илм тўғрисида нозил қилган қаломи

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Ё раббий, илмимни зиёда қилғайсан, деб сўра!»,— дейди.

7-боб. Қуръон қироатини муҳаддис қўригидан ўтказиб олиш лозимлиги тўғрисида

Ҳасан Басрий, Суфён ас-Саврий ва Имом Молик: «Бу жоиздир»,— деганлар.

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига Зимом ибн Саълаба деган саҳоба келиб айтди: «Оллоҳ сизга беш вақт намоз ўқимоқни буюрдими?» «Ҳа»,— дедилар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам. Ушбу сўзни Зимом ўз қавмига бориб, Расулуллоҳдан деб ривоят қилди. Одамлар уни Расулуллоҳдан деб қабул қилдилар. Баъзи кишилар Қуръон муаллимига ўzlари билган оятларни ўқиб бериб, тасдиқдан ўтгач, фалончидан Қуръон ўргандим, деб унга нисбат берадир (қуйидаги ҳадис бунинг далилидир).

53 . عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : بَيْنَمَا تَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ ، دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ ، فَأَنْاخَهُ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَقَلَهُ ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ : أَيُّكُمْ مُحَمَّدٌ ؟ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَكَبِّرٌ بَيْنَ ظَهَارَائِيهِمْ ، فَقُلْنَا : هَذَا الرَّجُلُ الْأَيْضُ الْمُتَكَبِّرُ ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (قَدْ أَجَبْتُكَ) فَقَالَ الرَّجُلُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنِّي سَائِلُكَ فَمُسْدَدٌ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ ، فَلَا تَجِدُ عَلَيَّ فِي نَفْسِكَ . فَقَالَ : (سَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ) . فَقَالَ : أَسْأَلُكَ بِرَبِّكَ وَرَبِّ مَنْ فَبْلَكَ ، آللَّهُ أَرْسَلَكَ إِلَى النَّاسِ كُلَّهُمْ ؟ فَقَالَ : (اللَّهُمَّ نَعَمْ) . قَالَ : أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ ، آللَّهُ أَمْرَكَ أَنْ تُصُومَ هَذَا الشَّهْرَ مِنَ السَّنَةِ ؟ قَالَ : (اللَّهُمَّ نَعَمْ) . قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ ، آللَّهُ أَمْرَكَ أَنْ تَأْخُذَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ مِنَ أَغْنِيَائِنَا فَتَقْسِمَهَا عَلَى فُقَرَائِنَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اللَّهُمَّ نَعَمْ) . فَقَالَ الرَّجُلُ : آمَتْتُ بِمَا جِئْتَ بِهِ ، وَأَنَا رَسُولُ مَنْ وَرَأَيْتَ مِنْ قَوْمٍ ، وَأَنَا ضِيمَامُ بْنِ ثَعْلَبَةَ ، أَخْوَهُ بْنِ سَعْدٍ بْنِ بَكْرٍ .

Анас ибн Молик айтадилар: «Мажлисда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан ўтирган эрдик. Бир киши түя миниб келди-да, түясини масжидга чўктириб, тушовлади. Кейин деди: «Қайси бирингиз Мұхаммад алайҳиссаломсиз?» Расулуллоҳ саҳобалар ўтасида суяниб ўтирган эрдилар. «Мана бу суяниб ўтирган оқ

юзли киши», — деб күрсатдик. Расууллоҳга қараб: «Муталлибнинг ўғлимисиз?» — деб сўради. «Ҳа», — дедилар. Шунда у Расууллоҳга қараб: «Мен сиздан баъзи бир масалаларни жиддмий сўрайдирмен, мендан хафа бўлмангиз», — деди. «Сўрайверинг», — дедилар Расууллоҳ. «Сизнинг ва сиздан аввалгиларнинг раббини ўртага қўйиб сўрайдирмен, сизни Оллоҳ одамларнинг барчасига пайғамбар қилиб юбордими?» — деб сўради. «Ҳа», — дедилар Расууллоҳ. «Оллоҳга қасамёд этиб сиздан сўрайдирмен, 5 вақт намоз ўқимофимизни Оллоҳ буюрдими?» — деди. «Ҳа», — дедилар пайғамбаримиз, «Оллоҳни ўртага қўйиб сўрайдирмен, бойлардан закот олиб, фақирларга бўлиб бермоқни сизга Оллоҳ буюрдими?» — деди, «Ҳа», — дедилар. «Оллоҳни ўртага қўйиб сўрайдирмен, йилда бир ой рўза тутмоқни Оллоҳ буюрдими?» — деб сўради. «Ҳа», — дедилар. Шундан сўнг у киши деди: «Мен сиз олиб келган нарсаларга иймон келтирдим. Мен ўз қавмим юборган вакилдирмен, исмим Зимом ибн Саълаба, Саъд ибн Бакр қабиласиданмен».

8-боб. Қуръон ва ҳадисларни бошқа мамлакатларга тарқатиш жоизлиги тўғрисида

54 . عن عبد الله بن عباسٍ رضي الله عنهما : أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بِكِتَابِهِ رَجُلاً ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَدْفَعَهُ إِلَى عَظِيمِ الْبَحْرَيْنِ ، فَدَفَعَهُ عَظِيمُ الْبَحْرَيْنِ إِلَى كِسْرَى ، فَلَمَّا قَرَأَهُ مَرَّةً ، قَالَ : فَدَعَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُمَرِّقُوا كُلَّ مُمَرَّقٍ .

55 . عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قال : كَتَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كِتَابًا - أَوْ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ - فَقَبِيلَ لَهُ : إِنَّهُمْ لَا يَقْرَءُونَ كِتَابًا إِلَّا مَحْتُومًا ، فَاتَّخَذَ خَائِمًا مِنْ فِضَّةٍ ، نَفْشَهُ : مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ، كَانَيْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ بِيَاضِهِ فِي يَدِهِ .

Саҳоба Анас айтдилар: «Усмон разияллоҳу анҳу Мусҳаф (Қуръон)ни кўпайтириб, атрофдаги мамлакатларга юбордилар». Абдуллоҳ ибн Умар, Яхё ибн Саъид ва Имом Молик: «Шундай қилмоқ жоиз», — дедилар. Бир неча Ҳижоз уламолари Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳадисларини мактубга қўшиб, махфий ишлар бошлиғига бердилар ва «Фалон жойга етиб борганингдан кейин ўқирсен», — дедилар. Тайинланган жойга боргач, у мактубни одамларга ўқиб берди ва уларни пайғамбаримизнинг амрларидан боҳабар қилди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир хат ёзил, уни Баҳрайн бошлиғи орқали форс бошлиғига етказмоқни буюрдилар. Форс бошлиғи хатни ўқиб, йиртиб ташлади.

9-боб. Даврага келган одамнинг бўш жойга ёки давранинг бир чеккасига бориб ўтироғи зарурлиги тўғрисида

56 . عن أَبِي وَاقِدِ الْلَّيْثِيِّ رضي الله عنه : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَمًا هُوَ حَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ ، إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ ، فَأَقْبَلَ أَثْنَانٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَهَبَ وَاحِدٌ ، قَالَ : فَوَقَّافَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَمَّا أَحَدُهُمَا : فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا ، وَأَمَّا الْآخَرُ : فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ ، وَأَمَّا الثَّالِثُ : فَادْبَرَ ذَاهِبًا ، فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَلَا أَخْبِرُكُمْ عَنِ التَّفَرُّثِ الْمُلُوكِ ؟ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَيْهِ فَأَوَاهُ اللَّهُ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا اللَّهَ مِنْهُ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ) .

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мажлисда ўтирган эрдилар. Уч киши кириб келди. Улардан иккитаси Расууллоҳга юзланиб, тўхтаб қолди, биттаси эса, қайтиб кетди. Қолган икки кишидан бири даврадаги бўш ўринни кўриб, ўша ерга бориб ўтирди. Иккинчиси эса, давранинг чеккасига аста келиб ўтирди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сўзлаб бўлгач, дедилар: «Уч киши тўғрисида сизларга

хабар айтайми? Биринчиси Оллоҳ Расулиниң мажлисидан жой олди. Оллоҳ таоло унга охиратда (Арш соясидан) ўрин бергайдир, иккинчиси эса (қайтиб кетишдан) уялди, Оллоҳ таоло ҳам (уни азоблашдан) уялгайдир. Аммо учинчиси мажлисдан юз ўғирди. Оллоҳ таоло ҳам ундан юз ўғирди».

10-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Шояд, мендан эшитган одамдан кўра, кейин эшитган одам ёдида тутгувчироқ бўлса»,— деган сўзлари тўғрисида

57 . عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَعْدَ عَلَى بَعِيرِهِ ، وَأَمْسَكَ إِنْسَانًا بِحَطَامِهِ - أَوْ بِزَمَانِهِ - قَالَ : (أَئِ يَوْمٌ هَذَا) . فَسَكَّتَنَا حَتَّى ظَنَّا أَنَّهُ سَيِّسَمِيَّهُ سَوَى اسْمِهِ ، قَالَ : (أَلَيْسَ يَوْمُ النَّحْرِ) . قُلْنَا : بَلَى ، قَالَ : (فَأَيُّ شَهْرٌ هَذَا) . فَسَكَّتَنَا حَتَّى ظَنَّا أَنَّهُ سَيِّسَمِيَّهُ بَغْيَرِ اسْمِهِ ، فَقَالَ : (أَلَيْسَ بَدِي الْحَجَّةَ) . قُلْنَا : بَلَى ، قَالَ : فَإِنَّ دَمَاءَكُمْ ، وَأَمْوَالَكُمْ ، وَأَعْرَاضَكُمْ ، يَبْنِكُمْ حَرَامٌ ، كَحْرُمَةٌ يَوْمَكُمْ ، هَذَا فِي شَهْرٍ كُمْ هَذَا ، فِي بَلَدٍ كُمْ هَذَا ، لِيُلْعَنَ الشَّاهِدُ الْغَائِبُ ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ عَسَى أَنْ يُلْعَنَ مَنْ هُوَ أَوْعَى لَهُ مِنْهُ .

Rasululloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жиловини бир киши ушлаб турган түя устида ўтирган ҳолда вавъз айтдилар: «Бугун қайси кундир?»—дедилар. Ҳаммамиз жим қолдик ва бугуннинг бошқа номини айтсалар керак, деб ўйладик. «Қурбон ҳайити куни эмасмидир?» — дедилар. «Ҳа, шундай»,— дедик. «Бу ой қайси ойдир?» — деб сўрадилар. Ҳаммамиз жим қолдик. Биз бу ойнинг бошқа исмини айтсалар керак, деб ўйладик. «Зулҳижжа ойи эмасмидир?» — дедилар. «Ҳа, шундай»,— дедик. Rasululloҳ дедилар: «Ўзаро қон тўкишингиз, талон-тарож қилишингиз, обрўйингизни тўкишингиз, худди шу кун ва шу ойда ва шу жойда ёмонлик қилиш қандай ҳаром бўлса, шундай ҳаромдир. Эшитганлар, эшитмаганларга шу хусусда етказсинлар! Чунки шу ерда бор киши ўзидан кўра ҳадисни ёдда сақловчироқ кишига етказса, ажаб эрмас».

11-боб. Бир ишни қилишдан ҳам, сўзлашдан ҳам аввал илм даркорлиги тўғрисида

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Билгил, Оллоҳ яккаю ягонадир»,— деган сўзини ҳам «бил» деган сўз билан бошлаган. Олимлар — пайғамбарларнинг меросхўрлари илмни пайғамбарлардан ўрганишади. «Кимки илм олган бўлса, пайғамбар алайҳиссаломдан тўлиқ мерос олибдир»,— деган ҳадисда ҳам илм олиш кераклиги уқтирилгандир. «Кимки илм истаб қадам қўйса, Оллоҳ таоло унга жаннат йўлини осон қилғайдир»,— дейилади бошқа ҳадисда. Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Оллоҳдан унинг олим бандалари ҳақиқатан ҳам қўрққайдирлар»,— дейилган. Иккинчи бир оятда: «Бу сўзларни фақат олимлар тушунгайдир»,— дейилган бўлса, бошқаларида: «Дўзахийлар: «Агар тинглаб, фикр юритганимизда эрди, дўзах аҳлидан бўлмаган бўлур эрдик»,— дейишади», «Билганлар бирлан билмаганлар тенгми?» — дейилган.

Rasululloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимгаки Оллоҳ таоло яхшиликтни раво кўргайдир, уни дин илмидан баҳраманд қилгайдир, илмга илм олмоқ йўли бирлан эришилғайдир»,— деганлар.

Саҳоба Абу Зарр: «Агар қилични мана бунга (бўйинга) қўйсангизу бўйнимни узуб юбормасингиздан аввал мен Rasululloҳдан эшитган сўзларимдан бирортасини айтиб улгурмоғим мумкинлигини билсам, айтиб олар эрдим»,— деган эканлар.

Ибн Аббос «Куну раббонийна!», яъни «Раббоний бўлингиз!» деган Оллоҳ буйруфини «Ҳалим ва фақиҳ бўлингиз!» деб таржима қилдилар. Имом Бухорий:

«Раббоний дегани одамларни катта илмлардан аввал кичик илмлар бирлан тарбиялаган кишидир»,— деганлар.

12-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг одамларга малол келмасин деб, муайян кунларни илм ва ваъз айтиш учун белгилаб қўйганлари

58 . عن ابن مسعود رضي الله عنه قال : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَحَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الْأَيَامِ ، كَرَاهَةُ السَّآمِ عَلَيْنَا .

Ибн Масъуд разияллоҳу анҳу айтганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга малол келмасин деб, ваъз айтмоқ учун маълум кунларни белгилаб қўйган эрдилар.

59 . عن أنسٍ رضي الله عنه : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Осонлаштирингиз, қийинлаштирингиз! Хушхабар айтингиз, қизиқтирингиз, нафратлантирингиз (ўзингиздан бездирмангиз)!» — деганлар».

13-боб. Илм ўрганувчилар учун маълум кунларни белгилаган киши тўғрисида

Абдуллоҳ ибн Масъуд одамларга пайшанба куни ваъз айтар эдилар. Бир киши уларга деди: «Эй Абдуллоҳ, ҳар куни ваъз айтишингизни жуда ҳам истардим». Абдуллоҳ дедилар: «Сизларга малол келиб қолишини истамаслигим кунда ваъз айтишдан мени қайтарадир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизларга вақти-вақти билан ваъз айтганлариdek, мен ҳам сизларга вақти-вақти билан ваъз айтурмен».

14-боб. Оллоҳ таоло кимга яхшиликни раво кўргайдир, уни фақих қилғайдир

60 . عن معاوية رضي الله عنه قال : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ يُرِدُ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُعْنِيهُ فِي الدِّينِ ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمُ وَاللَّهُ يُعْطِي ، وَلَنْ تَرَأَ هَذِهِ الْأَمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ حَالَفُهُمْ ، حَتَّىٰ يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ) .

Муовия разияллоҳу анҳу хутбада туриб ушбу сўзни Расулуляоҳдан эшитганман, деб айтдилар: «Оллоҳ таоло кимга яхшиликни раво кўргайдир, уни фақих (дин олими) қилғайдир, қасамёд қилиб айтурменким, Оллоҳ буни менга насиб айлади. Ислом уммати Ҳақ дини йўлида собит, бўлса, токи Оллоҳ таолонинг ўзи истамас эркан, уларга душманлик қилаётганларнинг зарари тегмагайдир».

15-боб. Илмни фаҳмлаш (теран тушуниш)

61 . عن ابن عمر رضي الله عنهما قال : كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاتَّيَ بِجُمَارٍ ، فَقَالَ : (إِنَّ مِنْ الشَّجَرَ شَجَرَةً مِثْلَهَا كَمَثْلِ الْمُسْلِمِ) فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ : هِيَ النَّخْلَةُ ، فَإِذَا أَنَا أَصْغُرُ الْقَوْمَ ، فَسَكَّتُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (هِيَ النَّخْلَةُ) .

Мужоҳид бундай деганлар: «Ибн Умар бирлан Мадинага бирга кетдим. Йўлда у Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳадисларидан биттасини айтиб берди. У бундай деди: «Расулуллоҳ ёnlарида эрдик, хурмо ёғи келтириб қолдилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дарахтлар орасинда бир дараҳт бордир, у мусулмонга ўхшайдир»,— дедилар. Мен: «Хурмо»,— деб айтмоқчи бўлдиму, лекин ҳаммадан ёш бўлганим учун индамадим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг ўзлари: «Бу хурмо дарахтидир»,— деб айтдилар».

16-боб. Илму ҳикматни орзу қилмоқ

Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу бундай деганлар: «Бошлиқ бўлмасингиздан аввал илмни чуқур ўрганинг! Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобалари ёшлари улгайгандга ҳам илм ўргангандар.

62 . عَنْ أَبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (لَا حَسَدَ إِلَّا فِي أَنْثَتِينِ : رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ حُكْمًا فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا) .
اللَّهُ مَا لَا فَسْلُطَّ عَلَى هَلْكَتِهِ فِي الْحَقِّ ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ حُكْمًا فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Икки нарсадан ўзгасига ҳасад қилмоқ жоиз эрмас, бири — кишига Оллоҳ таоло ҳалол мол-дунё берсаю, уни Ҳақ йўлида сарфлаётган бўлса, иккинчиси — кишига Оллоҳ таоло илму ҳикмат ато этсаю, у шу туфайли олий мақомга эришиб, ҳукм суроётган, одамларга билганини ўргатаётган бўлса»,— деганлар».

17-боб. Мусо алайҳиссаломнинг денгиз бўйлаб Хизр алайҳиссалом ҳузурларига борганлари

Мусо алайҳиссаломнинг Хизр алайҳиссалом билан учрашганлари хусусида Оллоҳ таолонинг ояти каримасида бундай дейилган: «Оллоҳ берган илмингиздан менга ўргатмоғингиз учун сизга эргашсам майлимий?»

Ибн Аббос билан ал-Ҳарр ибн Қайс Мусо алайҳиссалом билан учрашган кишига (яни, Хизр алайҳиссаломга) қизиқиб қолдилар. Ибн Аббос: «Хизр билан учрашганлар»,— деди. Шу пайт уларнинг ёнидан Убай Ибн Каъб ўтиб қолди. Ибн Аббос уни чақириб: «Биз Ҳарр билан иккимиз Мусо алайҳиссаломга йўлиққан киши тўғрисида тортишиб қолдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан шу тўғрида эшитганмисиз?»—деди. «Ҳа, эшитганман,— деди Убай,— Мусо алайҳиссалом Баний Исроил қавмларидан бир тўдасининг ичидан турган эканлар, бир киши келиб: «Ўзингиздан олимроқ бирор киши борлигини билурмисиз?»,— деб сўрабди. Мусо алайҳиссалом: «Йўқ»,— деб жавоб берибдилар». Оллоҳ таоло Мусога: «Ҳа, Хизр деган бандам бордир»,— деб ваҳий қилди. Мусо алайҳиссалом Хизр билан учрашмоқ йўлини сўрадилар. Оллоҳ таоло ҳут учрашув аломати бўлажагини билдириди. «Ҳ, ут кўзингдан ғойиб бўлгач, орқангга қайт, Хизр билан учрашгайсан»,— дейилди. Мусо алайҳиссалом денгиз бўйлаб ҳут ортидан кета бошладилар. Бир вақт Мусо алайҳиссаломга ғуломлари: «Қоятош олдига бориб тўхтаганимизда, мени шайтон адаштириб, ҳутни йўқотдим»,— деди. Мусо алайҳиссалом: «Бизга худди шу керак эрди»,— дедилар. Хизрни излаб орқага, қоятош томонга қараб юрдилар. У ерда Хизр алайҳиссаломни топдилар ва Қуръони Каримда Оллоҳ айтиб берган Мусо ва Хизр воқеаси содир бўлди».

18-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Илоҳи, бу йигитга Қуръони Каримни ёд олмоқни ва уни (теран) тушунмоқни насиб айлагайсан!»— деб дуо қилганлари

63 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : ضَمَنَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ : (اللَّهُمَّ عَلِمْتَ الْكِتَابَ) .

Абдуллоҳ ибн Аббос айтганлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени қучоқлаб туриб: «Илоҳи, бунга Қуръони Каримни ёд олмоқни ва тушунмоқни мұяссар айлагайсан!» — деб дуо қилдилар».

19-боб. Қай ҳолларда ёш болага танбех бериш тўғри бўлади?

64 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَقْبَلْتُ رَأِكِيَا عَلَى حِمَارٍ أَغَانِ ، وَأَنَا يَوْمَذِ قَدْ نَاهَرْتُ الْاحْتَلَامَ ، وَرَسُولٌ

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصلِّي بِمِنِّي إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ ، فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفَّ وَأَرْسَلْتُ الْأَثَانَ تَرْمِعُ ، فَدَخَلْتُ فِي الصَّفَّ ، فَلَمْ يُنْكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ .

Абдуллоҳ ибн Аббос айтганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода (Маккада қурбонлик келтириладиган жойда) намоз ўқиб турган эдилар, қибла томон тўсиб қўйилмаган эди. Мен балоғатга етай деб қолган йигитча здим. Бир урғочи эшак миниб, намоз ўқиётганлар олдидан ўтдим, кейин зшакни ўтлатгани қўйиб юбордимда, намоз ўқидим. Шу қилмишим учун ҳеч ким менга танбеҳ бермади».

65. عنْ مَحْمُودِ بْنِ الرَّبِيعِ رضيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : عَقَلْتُ مِنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجَّهًا فِي وَجْهِي وَأَنَا أَبْنُ خَمْسِ سِينَنَ مِنْ دَلْوِي .

Саҳоба Маҳмуд ибн Рабиъ айтганлар: «5 ёшимда Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг пақирдан бир хўплам сув олиб, юзимга пуркаб юборгандарини эслайман».

20-боб. Илм олмоқ ниятида сафар қилиш

Бу хусусда Мусо ва Хизр алайҳиссаломлар қиссаси Қуръони Каримда баён қилинган.

21-боб. Илм ўрганмоқ ва илм ўргатмоқнинг фазилати

66. عنْ أَبِي مُوسَى رضيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَثَلُ مَا بَعَنَنِي اللَّهُ بِهِ مِنْ الْهُدَى وَالْعِلْمِ ، كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا ، فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبْلَتِ الْمَاءَ فَكَثَّبَتِ الْكَلَا وَالْعُشْبُ الْكَثِيرُ ، وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ ، فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسُ ، فَشَرَبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا ، وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةً أُخْرَى ، إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْتَكُ كَلَا ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقَهَ فِي دِينِ اللَّهِ ، وَنَعَمْ مَا بَعَنَنِي اللَّهُ بِهِ فَعَلَمَ وَعَلَمَ ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يُرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا ، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدًى اللَّهِ الَّذِي أَرْسَلْتُ بِهِ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Оллоҳ таоло менга юборган ҳидоят (Оллоҳ таоло бандаларига кўрсатган тӯғри йўл, йўлланма) сингари илм ҳам кўп ёқсан ёмғирга ўхшайдир. Баъзи ер соф, унумдор бўлиб, ёмғирни ўзига сингдирадир-да, ҳар хил ўсимликлар ва кўкатларни ўстирадир ва баъзи ер қурғок, қаттиқ бўлиб, сувни эммасдан ўзида тўплайдир, ундан Оллоҳ таоло бандаларини фойдалантиргайдир. Одамлар сувдан ичгайдирлар, ҳайвонларини ва зкинларини суғоргайдирлар. Баъзи ер эса текис бўлиб, сувни ўзида тутиб қолмайдир, кўкатни ҳам кўкартирумайдир. Буларни қуийдагича муқояса қилиш мумкинdir: Бир киши Оллоҳ илмини (исломни) теран ўрганадир, теран тушунадир ва ундан манфаатланадир ва Оллоҳ юборган ҳидоятни ўзи ўрганиб, ўзгаларга ҳам ўргатадир. Иккинчи бир киши илм ўрганиб, одамларга ўргатадир. Аммо ўзи амал қилмайдир. Учинчи бир киши мутакаббирлик қилиб, ўзи ҳам ўрганмайдир, ўзгаларга ҳам ўргатмайдир. Булардан биринчиси мўъмин, иккинчиси фосик, учинчиси кофирдир».

22-боб. Илмга эътиборсизлик ва нодонлик (жаҳолат)винг авж олиши

67. عَنْ أَنَسِ رضيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيَبْثُتَ الْجَهَلُ ، وَيُشَرَّبَ الْحَمْرُ ، وَيَظْهَرَ الزَّنَا) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар: «Илмга эътиборсизлик, нодонлик, арақхўрлик ва зинкорликнинг оммавий тус олмоги қиёмат

аломатларидандир».

68 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَا حَدَّثَنَا حَدِيثًا لَا يُحَدِّثُكُمْ أَحَدٌ بَعْدِي ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ : أَنْ يَقِلَ الْعِلْمُ ، وَيَظْهَرَ الْجَهْلُ ، وَيَظْهَرَ الرِّجْلُ ، وَيَكُونُ الْمُنْسَأُ ، وَيَقِلُ الرِّجَالُ ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ اُمْرَأَةً الْقِيمُ الْوَاحِدُ) .

Хазрат Анас разияллоҳу анҳу (охирги саҳоба): «Мен сизларга бир ҳадис айтиб берай. Мендан кейин буни сизга ҳеч ким айтиб бермайдир. Расулуллоҳ қуидагилар қиёмат аломатларири, деганлар», — дедилар:

- илмнинг сусаймоғи;
- жаҳолатнинг кучаймоғи;
- зинонинг авж олмоғи;
- хотинларнинг кўпаймоғи;
- эркакларнинг озаймоғи. Ҳатто 50 нафар хотинга 1 нафар эркакнинг бошчилик (эрлик) қилмоғи».

23-боб. Илм фазилатлари ҳақида

69 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ أُتِيتُ بِقَدْحٍ لَّيْنِ ، فَشَرَبْتُهُ حَتَّى إِنِّي لَأَرِي الرَّيْيَ يُخْرُجُ فِي أَظْفَارِي ، ثُمَّ أُعْطِيَتُ فَضْلِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ) . قَالُوا : فَمَا أَوْلَاهُ يَارَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (الْعِلْمُ) .

Расулуллоҳ айтганлар: «Тушимда менга бир идишда сут келтирилди, қонгунимча ичдим, ҳатто тирноқларимдан сут чиққанини кўрдим». Саҳобалар сўрадилар: «Ё Расулуллоҳ, сутни нимага йўйдингиз?» «Илмга», — дедилар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам.

24-боб. Бирор улов миниб ёки бошқа нарса устида туриб фатво айтмоқ

70 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بَمِنِّ الْنَّاسِ يَسْأَلُونَهُ ، فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ : لَمْ أَشْعُرْ فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ ، فَقَالَ : (اذْبَحْ وَلَا حَرَاجَ) ، فَجَاءَهُ آخَرُ فَقَالَ : لَمْ أَشْعُرْ فَنَحْرَتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِي ، قَالَ : (ارْمِ وَلَا حَرَاجَ) ، فَمَا سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ قُدْمَ وَلَا أُخْرَ إِلَّا قَالَ : (افْعَلْ وَلَا حَرَاجَ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларнинг саволларига жавоб бермоқ учун Минодаги (қурбонлик қилинадиган жойдаги) Ҳажжат ул-Видоъ олдига келиб тўхтадилар. Бир киши келиб деди: «Ё Расулуллоҳ, қурбонлик қилмоқдан олдин билмай сочимни олдириб қўйибмен». Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Энди сўявер, зарари йўқ», — дедилар. Бошқа бир кяши келиб деди: «Шайтонга тош отмасдан аввал билмасдан қурбонлик қилиб қўйибмен». «Энди отавер, зарари йўқ», — дедилар саллаллоҳу алайҳи ва саллам. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларнинг «бундай қилиб қўйибмен, ундей қилиб қўйибмен» деган саволларига жавоб бердилар.

25-боб. Фатво сўраган одамга бош ёки қўл билан ишора қилиб жавоб беришнинг мумкинлиги

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан Ҳажжат ул-Видоъда турганларида сўрадилар: «Шайтонга тош отмасдан аввал қурбонликка аталган қўйимни сўйиб қўйибмен?» Расулуллоҳ «зарари йўқ» маъносига қўллари билан ишора қилдилар. Бирор сўради: «Қурбонлик қўйни сўймасдан аввал соч

олдирибмен?» Расууллоҳ «зарари йўқ» деб қўллари биян ишора қўлдилар.

71 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يُقْبِضُ الْعِلْمُ وَيَظْهَرُ الْجَهْلُ وَالْفَتْنُ وَيَكُثُرُ الْهَرْجُ)
قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْهَرْجُ ؟ قَالَ : هَكَذَا يَبْدِئُ فَحْرَفَهَا كَاتِبُهُ يَرِيدُ القَتْلَ .

Расууллоҳ: «Илм йўқоладир, нодонлик кучаядир, фитналар содир бўладир, ҳараж қўпаядир»,— дедилар. «Ё Расууллоҳ, ҳараж надир?»—деб сўрадилар. Расууллоҳ «Қотиллик» деган маънода қўлларини бўғизлари устидан юргиздилар.

72 . عَنْ أَسْمَاءَ بْنَتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : أَتَيْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَهِيَ ثُصَلِي ، فَقُلْتُ : مَا شَانُ النَّاسِ ؟ فَأَشَارَتْ إِلَى السَّمَاءِ ، فَإِذَا النَّاسُ قِيَامٌ فَقَالَتْ : سُبْحَانَ اللَّهِ ، قُلْتُ : آيَةُ ؟ فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا ، أَيْ نَعَمْ ، فَقَعْدَتْ ، حَتَّى عَلَانِيَ الْعَشَيْ ، فَجَعَلَتْ أَصْبُحُ عَلَى رَأْسِ الْمَاءِ ، فَحَمَدَ اللَّهَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّسِي عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : (مَا مِنْ شَيْءٍ لَمْ أَكُنْ أُرِيَتُهُ إِلَّا رَأَيْتُهُ فِي مَقَامِي هَذَا حَتَّى الْجَنَّةَ وَالنَّارَ فَأُوْحِيَ إِلَيَّ أَنَّكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ مُثْلًا أَوْ قَرِيبًا - لَا أَدْرِي أَيْ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ - مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ يَقَالُ : مَا عِلْمُكَ بِهَذَا الرَّجُلِ ؟ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُونَ أَوْ الْمُوْقِنُونَ - لَا أَدْرِي بِأَيِّهِمَا قَالَتْ أَسْمَاءُ - فَيَقُولُ : هُوَ مُحَمَّدٌ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ حَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىِ ، فَاجْبَاهُ وَأَبْعَاهُ هُوَ مُحَمَّدٌ ثَلَاثًا ، فَيَقَالُ : ثُمَّ صَالِحًا قَدْ عَلِمْنَا إِنْ كُنْتَ لَمُوقِنًا بِهِ ، وَأَمَّا الْمُنَافِقُونَ أَوْ الْمُرْتَابُ - لَا أَدْرِي أَيْ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ - فَيَقُولُ : لَا أَدْرِي سَعِّدْتَ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُهُ .

Асмо (Абу Бакр қизи) бундай деганлар: «Оиша синглиминкига бордим. Намоз ўқиётган экан. Одамларга нима бўлди, десам, осмонга ишора қилди (одамлар «Кун тутилди» деб қўрқувдан намоз ўқишаётган экан). «Бу (қиёмат) белгисими?» — дедим. «Ҳа»— деб бошини қимирлатиб қўйди. Мен ҳам кўзим тиниб кетгунча намоз ўқидим, сўнг (ўзимга келишим учун) бошимга сув қуя бошладим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хамду сано айтиб дедилар: «Бирорта кўрмаган нарсам қолмади, илло мана шу тик турган жойимда ҳамма нарсани, ҳатто жаннат ва дўзахни ҳам кўрдим. Менга: «Сизлар қабрларингизда Дажжол фитнасиdek ёки шунга ўхшаш бир синовдан ўтгайсизлар»,— деган ваҳий келди. Синов вақтида: «Бу кишини танийсанми?» — деб сўралади. Сўроқ қилинаётган одам чин иймонли бўлса, «Бу киши Мұхаммад алайҳиссалом саллаллоҳу алайҳи ва саллам, бизга Оллоҳнинг ҳидоятини олиб келгандир, мўъжизалар кўрсатгандир, биз қабул қилгандирмиз»,— дейди ва яна уч марта «Мұхаммад алайҳиссаломдир»,— деб қайтаради. «Қилган яхшиликларингнинг роҳатини кўриб ухлайверфил, биз чин иймонли эканингни билган эрдик»,— дейилади. Аммр сўроқ бергувчи мунофиқ бўлса, «Билмайман, одамлардан нимадир эшитувдим, шуни айтдим-да (яъни, бу киши пайғамбар, деб аниқ айта олмайдир)».— дейди».

26-боб. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Абд ул-Қайс қабиласидан келган меҳмонларга иймон ва илмни эҳтиёт қилиш кераклигини айтганлари ва бу тўғрида «келгуси авлодни ҳам хабардор қилингиз!»—деганлари

Саҳоба Молик: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Борингиз энди, уйингизга қайтиб, оила аъзоларингизни ҳам ўргатингиз!» —деб бизга айтдилар»,— деган.

Абд ул-Қайс қабиласидан келган меҳмонлар: «Биз ражаб ойидагина кела олурмиз, жаннатга киргизадиган бир амалга буюринг!» — деганларида, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам 4 нарсага амал қилмоқни ва тўрт нарсани қилмасликни буюрганлари тўғрисидаги ҳадис шу ўринда такороран келтирилгандир.

27-боб. Вужудга келган масалани сўраб, билиб олиш учун сафар қилгил ва қайтгач, оила аъзолариға ҳам ўргатиш ҳақида

73. عنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ تَرَوَّجَ ابْنَةً لَأَبِي إِهَابٍ بْنِ عَزِيزٍ فَأَتَتْهُ امْرَأٌ فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ أَرْضَعْتُ عُقْبَةَ وَالَّتِي تَرَوَّجَ بِهَا . فَقَالَ لَهَا عُقْبَةُ: مَا أَعْلَمُ أَنَّكَ أَرْضَعْتِنِي وَلَا أَخْبُرْتِنِي . فَرَكِبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (كَيْفَ وَقَدْ قِيلَ) . فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ وَنَكَحَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ .

Уқба ибн Ҳарс разияллоҳу анҳу саҳоба Абу Иҳобнинг қизига уйланди. Шунда бир хотин келиб, Уқбага: «Мен сени ҳам, сен уйлананаётган қизни ҳам эмизгандирмен»,— деди. «Мен сизнинг мени эмизганингизни билмасман, менга айтган ҳам эмассиз»,— деди Уқба. Шундан сўнг, Уқба Мадинага, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурлариға бориб, бу тӯрида сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қандай хотин қилурсен, разои эмиқдош синглинг деб сенга айтибидирку ахир!» — дебдилар. Ажратиб қўйдилар, қиз бошқа эрга тегиб кетди.

28-боб. Навбат билан илм олмоқ

74. عنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَجَارِي مِنَ الْأَنْصَارِ فِي بَنِي أُمَّةِ بْنِ زَيْدٍ وَهِيَ مِنْ عَوَالِي الْمَدِينَةِ وَكُنَّا نَنَاءِبُ التَّرْزُولَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ يَوْمًا وَأَنْزِلُ يَوْمًا، فَإِذَا نَزَلْتُ جَهْنَمَ بَخْبَرَ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنَ الْوَحْيِ وَغَيْرِهِ ، وَإِذَا نَزَلَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ فَنَزَلَ صَاحِبِ الْأَنْصَارِيُّ يَوْمًا تَوْبَيْهَ فَضَرَبَ بَأَيْمَانِهِ ضَرِبًا شَدِيدًا فَقَالَ: أَنَّمَّا هُوَ فَغَرَعْتُ فَخَرَجْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: حَدَثَ أَمْرٌ عَظِيمٌ ، فَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَإِذَا هِيَ تَبْكِي ، فَقُلْتُ: أَطْلَقْكُنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَتْ: لَا أَدْرِي ، ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ فَقُلْتُ: وَأَنَا قَائِمٌ - أَطْلَقْتَ نِسَاءَكَ؟ قَالَ: (لَا) . فَقُلْتُ: اللَّهُ أَكْبَرُ .

Умар Одил айтадилар: «Мен ва Баний Умайя қабиласидан бир ансорий қўшним Расулуллоҳ ҳузурлариға галма-гал қатнар эдик. Бир кун мен борардим, бир кун у борарди. Мен борсам, қайтиб келгач, қўшнимга ўша куни пайғамбаримизга келган ваҳий ва бошқа хабарларни айтиб берар эдим. У борса, қайтиб келгач, менга айтиб берар эди. Бир куни (шу кун қўшнимнинг навбати эди) қўшним эшигимни қаттиқ тақиллатиб, «Умар борми?» — деди. Мен қўрқиб кетдим, шошиб олдига чиқдим. «Жуда қизиқ воқеа содир бўлди— деди у — Мадинага бориб, қизим Ҳафсани кўргани кирдим. Ҳафса йиғлаб ўтирган экан. «Расулуллоҳ сизларни талоқ қилдиларми?» — дедим. «Билмайман»,— деди. Расулуллоҳ ҳузурлариға кирдим, тик туриб: «Хотинларингизни талоқ қилдингизми?» — дедим. Расулуллоҳ: «Йўқ»,— дедилар. «Оллоҳу акбар»— дедим (ансорлар ҳақида билмай номақбул гап айтиб қўйгани учун Расулуллоҳ хотинлариға: «Бир ой алоқа қилмайман»,— деган эдилар).

29-боб. Ваъз айтиётган ва илм ўрганаётган кишининг ёқтиргмаган нарсани пайқаганда ғазабланиши жоиз эканлиги ҳақида

75. عنْ أَبِي مَسْعُودِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَارَسُولَ اللَّهِ لَا أَكَادُ أُدْرِكُ الصَّلَاةَ مَمَّا يَطْوِلُ بِنَا فُلَانُ . فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْ يَوْمِئِنْدٍ فَقَالَ: (أَيَّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مُنْفَرُونَ ، فَمَنْ صَلَّى بِالنَّاسِ فَلَيَخَفِّ فَإِنَّ فِيهِمُ الْمَرِيضَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ) .

Абу Масъуд (Ансорий) разияллоҳу анҳу айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир киши: «Ё Расулуллоҳ, фалончи намозни чўзиб юборганидан намозимни бўзизб қўйишимга оз қолади», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ваъз айтиётганларидаги шу кунгидан кўра ғазаблироқ ҳолатларини кўрмаганман. Ўшанда дедилар: «Эй одамлар, баъзи бирингиз халқни

бездирмоқдасизлар (қочириб юбормоқдасизлар), энди кимки одамларга имом бўлиб (намоз) ўқийдирган бўлса, енгил қилиб ўқисин, чунки улар ичидан касал, заиф ва ҳожатли кишилар бордир».

76. عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهْنَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الْلُّقْطَةِ ، فَقَالَ : (اعْرِفْ وَكَاءَهَا ، أَوْ قَالَ : وَعَاءَهَا وَعَافَاصَهَا ، ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً ثُمَّ اسْتَمْتَعْ بِهَا ، فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا فَأَدَهَا إِلَيْهِ) . قَالَ : فَضَالَةُ الْإِبَلِ ؟ فَعَصَبَ حَتَّى احْمَرَتْ وَجْهَتُهُ ، أَوْ قَالَ : احْمَرَ وَجْهُهُ ، فَقَالَ : (مَالِكُ وَلَهَا ، مَعَهَا سَقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا تَرُدُّ الْمَاءَ وَتَرْعَى الشَّجَرَ فَذَرْهَا حَتَّى يُلْقَاهَا رَبُّهَا) . قَالَ : فَضَالَةُ الْغَمِّ ؟ قَالَ : (لَكَ أَوْ لِأَحِيلَكَ أَوْ لِلذَّئْبِ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир киши топиб олинган нарса ҳукми тӯғрида сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Бир йилгача пул топиб олганингни эълон қилгайсен. Эгаси келса, бергайсен. Агар келмаса, ўзинг фойдаланғил». У киши айтди: «Йўқолган туяничи?» Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шунчалик ғазабландиларки, ҳатто юzlари қизариб кетди: «Туяга тегма, у сувсиз ҳам узоқ юра олур, оёғи бор, сувини топиб ичгайдир, ўтини топиб егайдир, эгаси уни топиб олгунча тегмағил!» Бояги киши деди: «Йўқолган қўйни-чи?» Расулуллоҳ дедилар: «У сеники ёким биродарингники ва ёхуд бўриникидир».

77. عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سُلِّلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَشْيَاءَ كَرِهَهَا فَلَمَّا أُكْثِرَ عَلَيْهِ غَضَبَ ثُمَّ قَالَ : (سَلُونِي عَمَّا شُئْتُمْ) . قَالَ رَجُلٌ : مَنْ أَبِي ؟ قَالَ : (أَبُوكَ حُذَافَةَ) . فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ : مَنْ أَبِي يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (أَبُوكَ سَالِمَ مَوْلَى شَيْبَةَ) . فَلَمَّا رَأَيْ عُمَرُ مَا فِي وَجْهِهِ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَتُوْبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

Абу Мусо дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ёмон кўрган нарсалари тӯғрисида эзмаланиб сўрадилар. Савол кўпайиб кетгач, ғазаблари келди ва дедилар: «Оғзингизга келган нарсани сўрайверинглар!» Бир киши деди: «Менинг отам кимdir, ё Расулуллоҳ?» «Отанг — Ҳузофадир», — дедилар. Иккинчи бир киши туриб сўради: «Менинг отам-чи?» «Отанг — Салим, озод қул», — дедилар. Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу Расулуллоҳнинг юзларидаги ғазабни кўргач: «Биз Оллоҳ азза, ва жаллага тавба қиласиз (сизни хафа қилиб қўйганимиз учун)», — дедилар».

30-боб. Имом ёки муҳаддиснинг ҳузурида тиз чўкиб ўтиришнинг афзаллиги

Анас ибн Моликдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (жамоат) олдига чиқдилар (одамлар эзмаланиб савол беравердилар). Абдуллоҳ ибн Ҳузофа туриб: «Менинг отам кимdir?»—деди. «Отанг — Ҳузофадир», — дедилар. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сўрайверинглар, сўрайверинглар!»—дедилар. Шунда Умар Одил разияллоҳу анҳу тиз чўкиб ўтириларда: «Оллоҳни раббимиз деб билдик, исломни динимиз деб тан олдик, Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламни пайғамбаримиз деб танидик», — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғазабларидан тушдилар»

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Гуноҳи азимлардан биттаси — ёлғондан гувоҳлик бермоқдир», — деб такрор-такрор айтаверардилар. Ибн Умар бундай деганлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ топшириқларини сизга етказдимми?» — деб уч карра қайтариб айтдилар.

78. عَنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكُلِّمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتَّى تُفْهَمَ عَنْهُ وَإِذَا أَتَى عَلَى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثَلَاثًا .

Анас ибн Молик айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирор

сўз айтсалар, тушунарли бўлсин учун уч бор қайтарардилар. Салом берсалар, уч марта салом берардилар».

Абдуллоҳ ибн Амр разияллоҳу анҳу дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарга чиққанимизда орқада қолдилар. Камози аср вақти эди, биз таҳорат олаётган эдик. Шу пайт етиб келдилар, оёқларимизни сув билан артаётганимизни кўриб, баланд овоз билан: «Ут азобидан оёқ кафтларининг ҳолига вой!» — деб уч бор нидо қилдилар».

79. عن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (ثلاثة لهم أحران : رجُلٌ من أهْلِ الْكِتَابَ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَآمَنَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالْعَبْدُ الْمَمْلُوكُ إِذَا أَدَى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى وَحْقَ مَوَالِيهِ ، وَرَجُلٌ كَانَتْ عِنْدَهُ أُمَّةٌ يَطْهُرُهَا فَادَبَهَا فَأَخْسَنَ تَادِيهَا ، وَعَلِمَهَا فَأَخْسَنَ تَعْلِيمَهَا ، ثُمَّ أَعْتَقَهَا فَتَرَوَّجَهَا فَلَهُ أَحْرَانٌ) .

Абу Бурда отаси Абу Мусодан эшитиб, бундай деган: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Оллоҳ таоло уч кишига икки баробар қўп савоб бергайдир:

— кимки аҳли китоб (ўз муқаддас китобига эга бўлган динлардан бирига эътиқод қилувчилар) бўла туриб, ҳам ўз пайғамбариға, ҳам Расулуллоҳга иймон келтирган бўлса;

— қул бўлсаю, Оллоҳ ва хўжайини олдидағи бурчини адо этган бўлса; .

— киши ўз чўрисига яхши одоб-ахлоқ ўргатиб, одобли ва илмли қилса, кейин озод қилиб, унга уйланса».

Омир аш-Шаъбий Солиҳ номли кишига айтди: «Биз сенга бу ҳадисни сендан ҳеч нарса талаб қилмай беряпмиз, арзимаган масалани ҳал қилиш учун ҳам Мадинага тую миниб борилар эди (яъни, азият чекиб)».

32-боб. Киши ўз оила аъзолари ва қўл остидагиларга (чўрисига) таълим бермоғининг афзаллига

(Бу боб юқоридаги ҳадисга тегишли)

33-боб. Имомнинг аёлларга ваъз айтмоғи ва уларга диндан таълим бермоғи (мустаҳаблиги)

80. عن ابن عباس رضي الله عنهمَا أَنَّ الشَّيْءَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَمَعْهُ بِالْأَلْ ، فَظَنَّ أَنَّهُ لَمْ يَسْمَعِ النِّسَاءَ فَوَعَظَهُنَّ وَأَمْرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ ثُلْقِيَ الْقُرْطَ وَالْحَاتَمَ وَبِالْأَلْ يَأْخُذُ فِي طَرَفِ ثُوبِهِ .

Ибн Аббосдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Билол билан бирга аёллар қошига чиқдилар. Билол: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам аёллар гапини эшитмай қолдилар», —деб ўйловдилар. Лекин Расулуллоҳ аёлларга ваъз айтдилар, сўнг уларни садақа беришга даъват қилдилар. Аёллар сирға ва узукларини ечиб, Билолнинг этагига ташлай бошлади».

34-боб. Ҳадис илмини ўрганишга иштиёқманд бўлишнинг афзаллиги

81. عن أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ أَسْعَدَ النَّاسَ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَقَدْ ظَنَّتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنَّ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْ لَمْ تُنْكِنْ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَيِ الْحَدِيثِ ، أَسْعَدُ النَّاسَ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَالِصًا مَنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, қиёмат кунида шафоатингизга лойиқроқ одам кимdir?» —

деб айтишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Абу Ҳурайра, ҳадисга иштиёқмандлигингни кўриб, сендан олдин ҳеч ким бу тӯғрида сўрамаса керак, деб ўйловдим. Чин дилдан, ихлос билан «Ло илоҳа иллаллоҳу Мұхаммадун расулуллоҳ» деган одам қиёмат кунида шафоатимга мұяссар бўлғусидир»,— дедилар».

35-боб. Илм қандай йўқоладир? (кишилар дилидан илмнинг кўтарилиб кетиши тӯғрисида)

Умар ибн Абдулазиз Абу Бакр ибн Ҳазмга бундай деб ёзган эди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтган сўзлардан нимаки бўлса, ҳаммасини кўриб чиқиб, ёзиб юборғил, чунки мен уламоларнинг вафотидан сўнг илмнинг йўқ бўлиб кетишидан қўрқаётирман. Фақат Расулуллоҳ ҳадислари қабул қилинсин! Уламолар илм ўргатишга, илм тарқатишга киришсинглар, билмаганларга ўргатсинглар, зоро илм сир тутилмас экан, ҳалокатга учрамайди!»

82 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ اِنْتَرَاعًا يَنْتَرِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ ، حَتَّىٰ إِذَا لَمْ يُقْبِطْ عَالَمًا اَنْحَدَ النَّاسُ رُؤْسَاءَ جُهَاهَا فَسَلَّلُوا فَأَفَتُوا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا) .

Абдуллоҳ ибн Амр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳ таоло илмни бандалардан тортиб олмағайдир, уни уламоларни маҳв қилиш йўли бирлан тортиб олур. Одамлар бирорта ҳам уламо қолмаганидан динни тушунмайдиганларни ўзларига бошлиқ қилиб олғайлар. Сўнг, улардан сўрагайлар. Улар билмасдан фатво айтурлар. Ўзлари ҳам адашурлар, ўзгаларни ҳам адаштиргайлар» деганларини эшитганман»,—деб айтган.

36-боб. Аёлларга илм ўргатмоқ учун алоҳида кун тайинласа бўладими?

83 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَتِ النِّسَاءُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: غَلَبَنَا عَلَيْكَ الرِّحَالُ ، فَاجْعَلْ لَنَا يَوْمًا مِنْ نَفْسِكَ، فَوَعَدْهُنَّ يَوْمًا لَقِيَهُنَّ فِيهِ فَوَعَظَهُنَّ وَأَمْرَهُنَّ فَكَانَ فِيمَا قَالَ لَهُنَّ: (مَا مِنْ كُنْ أَمْرَأٌ تُقَدِّمُ ثَلَاثَةً مِنْ وَلَدِهَا إِلَّا كَانَ لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ) . فَقَالَتِ امْرَأٌ مِنْهُنَّ: وَأَنْتِينِ ، قَالَ: (وَأَنْتِينِ) . وَفِي رِوَايَةِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (لَمْ يَلْغُوا الْحِنْثَ) .

Абу Саид Ҳудрийдан: «Аёллар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Эркаклар сиздан ҳар куни илм ўрганишур, бизга ҳам бир кун ажратинг»,— дейишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кунни тайинлаб, ўша кун келгач, уларга ваъз-насиҳат айтдилар, баъзи диний ишларни буюрдилар: «Эй хотинлар, орангизда З та боласи ўлган бирорта ҳам хотин бўлмаса керак, мободо бўлса, уни ўша болалари парда бўлиб дўзах ўтидан асрағайдир»,— дедилар. Шунда бир хотин: «2 та бўлса-чи?» — деди. Расулуллоҳ: «2 та бўлса ҳам (парда бўлғайдир)»,— дедилар (бу гап отага ҳам тааллуқлидир)».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Балофатга етмаган З та фарзандни назарда тутгандирлар»,— деб ривоят қиласидилар.

37-боб. Эшитганини яхшилаб билиб олмоқ учун қайтадан сўрашнинг жоизлиги

84 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ حُوَسِبَ عُذْبَ) . قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: أَوْ لَيْسَ بِقُولُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: (فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) . فَقَالَ: (إِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ وَلَكِنْ مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ يَهْلِكُ) .

Ибн Абу Мулайка разияллоҳу анхудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг жуфти ҳалоллари — Оиша онамиз Расулуллоҳдан бир нарсани эшитсалар, яхши тушуниб олиш учун яна қайта сўрар эдилар. (Бир куни) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким охиратда ҳисоб-китоб қилинса, азоб тортғайдир»,— дедилар. Шунда Оиша онамиз: «Оллоҳ таоло ояти каримасида «Кейин ҳисоби ясир (енгил ҳисоб) қилғайдирмиз» деган эмасмиди?» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу бандаларга бир эслатиб қўймоқдир. Аммо кимки ҳисоб-китобдан баҳс юритғайдир, ҳалокатга учрағайдир»,— дедилар».

38-боб. Ҳадис эшитганлар эшитмаганларга етказиши лозимлиги

85 . عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَدَّ مِنْ يَوْمِ الْفُتْحِ يَقُولُ قَوْلًا سَمِعْتَهُ أَذْنَانِي وَوَعَاهُ قَلْبِي وَأَبْصَرَهُ عَيْنَايِ حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ : حَمْدَ اللَّهِ تَعَالَى وَأَنْتَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : (إِنَّ مَكَّةَ حَرَّمَهَا اللَّهُ وَلَمْ تُحَرِّمْهَا النَّاسُ ، فَلَا يَجِلُّ لَامِرِيَءٍ يَؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْفَكَ بَهَا دَمًا ، وَلَا يَعْضُدَ بَهَا شَجَرَةً ، فَإِنْ أَحَدٌ تَرَحَّصَ لِقَتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا فَقُولُوا : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَذْنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذِنْ لَكُمْ ، وَإِنَّا أَذَنَ لِي فِيهَا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ، ثُمَّ عَادَتْ حُرْمَتَهَا الْيَوْمُ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ ، وَلِيَكُلُّ الشَّاهِدُ الْغَائِبُ) .

Саҳоба Абу Шурайҳдан: «Абу Шурайҳ Амр ибн Саъидга, у Маккага вакиллар юбораётганда, бундай деди: «Гапиришга изн бер, эй Амр! Макка фатҳ (забт) қилинган куннинг эртасига Расулуллоҳ айтган сўзларни сенга айтиб берай, бу сўзларни айтаётганларида икки кўзим кўриб, икки қулогим эшитиб, қалбим ўз онгига жо қилган. Расулуллоҳ Оллоҳга ҳамду сано айтганларидан сўнг, дедилар: «Маккаи Мукаррамани Оллоҳ таоло муқаддас қилгандир, бу ерда одамлар жиноят (гуноҳ) қилган эмаслар, шу боисдан Оллоҳга ва охиратга ишонган кишининг бу ерда қон тўқмоғи ва дараҳтларини синдиримоғи гуноҳдир. Агар бирор киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Оллоҳ уруш қилишга изн берганку?!» — деса, унга: «Оллоҳ таоло ўзининг Расулига изн берган, бизга рухсат бермаган»,— деб айтингиз! Оллоҳ менга ҳам бу ерда кундузи бир соатгина уруш қилмоққа изн берди, кейин Макканинг кечаги ҳурмати ўз ўрнига қайтди. Буни эшитганлар эшитмаганларга етказингиз!» Абу Шурайҳдан «Ўшанда Амр сенга не деди?» — деб сўрашди. «Эй Абу Шурайҳ, мен сендан яхши билурмен. Макка гуноҳкорни қутқармағай, қасосдан қочганни қутултирмағай, ўғрини ҳам жазодан асрарамағайдир, деб айтди»,— деди. Амр, Маккада Абдуллоҳ ибн Зубайднинг Язид халифалигини тан олмасдан бош кўтарганини осийлик деб ҳисоблаб, унга қарши қўшин юбормоқчи бўлди».

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни эслаб, Расулуллоҳ бундай деганлар деди: «Ушбу кун ва ой ҳурмати, бир-бирингизнинг мол-мулкингизни таламангиз, қонингиз ва обрўйингизни тўқмангиз. Гапимни эшитганлар эшитмаганларга етказсинлар!»

39-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўғриларида ёлғон гап тўқиган одамнинг гуноҳи тўғрисида

86 . عَنْ عَلَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ فِإِنَّمَا مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلَيَبْثُو مَعْنَدَهُ مِنَ النَّارِ) .

Ҳазрат Али разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менинг тўғримда ёлғон сўз айтмангиз, кимки айтса, дўзахга тушсин!» деганлар»,— деб айтганлар.

Абдуллоҳ ибн Зубайр отасига: «Сиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўғриларида фалончи ва пистончи каби сўзламаётирсиз»,— дебди. Зубайр: «Аммо

мен ҳақиқатан Расулуллохдан ажралмагандирман, бирга бўлгандирман, ўзларидан эшитгандирман»,— дебди. «Кимки менинг тўғримда ёлғон сўзласа, дўзах ўтидан ўзига жой тайёрлайверсин!» деганлар»,— дебди Абдуллоҳ.

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу: «Мен сизларга кўл ҳадис айтиб берардимку, лекин Расулуллоҳ айтган бир сўзлари мени шаштимдан қайтарадир, у киши: «Кимки менинг тўғримда ёлғон сўз тўқиса, дўзах ўтидан ўзига жой тайёрлайверсин!» деганлар»,— деб айтганлар.

87 . عنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مِنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلَيَبْتَوَّ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) .

Салама разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким менинг номимдан айтмаганимни айтса, дўзах ўтидан ўзига жой тайёрлайверсин!» деганлар»,— деб айтганлар.

88 . عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (تَسْمَوْا بِاسْمِي وَلَا تَكُونُوا بِكُنْتِيِّي، وَمَنْ رَأَنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَنِي، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَسْتَمِلُ فِي صُورَتِي، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلَيَبْتَوَّ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Фарзандларингизга исмимни қўйингизлар, Абулқосим деб кунямни қўймангизлар! Қимки мени тушида кўрса, ўзимни кўрибдир, чунки шайтон менинг суратимга кира олмайдир, кимки менинг номимдан ёлғон сўзласа, дўзах ўтидан ўзига жой тайёрлайверсин!» деганлар»,— дейдилар. !

40-боб. (Дин) илмини (китоб қилиб) ёзмоқ

Абу Жұхайфадан: «Ҳазрат Али разияллоҳу анҳуга айтдилар: «Сизда Оллоҳнинг Китобидан бошқа китоб бормидур?» Али: «Йўқ, фақат Оллоҳнинг Китоби, мусулмон кишига бериладирган «Фаҳм рисоласи» ва мана бу саҳифадаги нарса бордир»,— дедилар. Абу Жұхайфа деди: «Бу тарақдаги недир?» Али дедилар: «Хүн ҳукми, асирни озод қилмоқ ва кофир учун мусулмондан қасос олмоқнинг ҳаромлиги (тўғрисида)».

89 . عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ حَبَسَ عَنْ مَكَةَ الْفَيْلَ أَوْ القُتْلَ وَسَلَطَ عَلَيْهِمْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُؤْمِنِينَ، أَلَا وَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ قَبْلِيَّ، وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِيَّ، أَلَا وَإِنَّهَا حَلَّتِ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، أَلَا وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ لَا يَخْتَلِي شَوْكُهَا، وَلَا يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَا تُلْتَقَطُ سَاقِطُهَا إِلَّا لِمُتْشَدِّ، فَمَنْ قُتْلَ لَهُ قَتْلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يُعْقَلَ وَإِمَّا أَنْ يَقَادَ أَهْلَ الْقَتْلِ) . فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمِنِ فَقَالَ: اكْتُبْ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: (اكْتُبُوا لِأَبِي فُلَانَ) . فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ: إِلَّا إِذْخِرْ يَارَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي بُيُوتِنَا وَقُبُورِنَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِلَّا إِذْخِرْ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Макка фатҳ қилинган йили Ҳузоа қабиласи Баний Лайс қабиласидай бир кишини ўлдирди (жоҳилия даврида қабиладошларидан бир кишини ўлдиришгани учун қасос олишди). Бу хабар Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга етказилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам туяларига миниб ваъз айтдилар: «Оллоҳ таоло Маккаю Мукаррамадан ўлимни бартараф қилди (ёки фил аскарларини), Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳамда мўъминларнинг қўлини баланд айлаб, уларни мағлуб этди. Огоҳ бўлингиз! Маккада уруш қилмоқ ва ўлдирмоқ мендан аввал ҳам бирор кишига рухсат этилмагандир (ҳалол бўлмагандир) ва мендан кейин ҳам бирор кюлига рухсат қилинмайдир (ҳалол бўлмайдир). Кундузи бир соатгагина (ҳалол бўлди) изн берилди,

уруш қилмоқ ва ўлдирмоқ шу соатдан эътиборан ҳаромдир (манъ этиладир). Макканинг тикани ҳам юлинмағай, дараҳти ҳам кесилмағай, тушиб қолган (йўқотилган) нарсаси ҳам олинмағай, фақат одамларга маълум қилмоқ учун олинғайдир. Ким ўлдирилган бўлса, унинг қариндоши икки йўлдан бирини танлағайдир, ё хунини олғайдир. ё қасосини олғайдир». Яманликлардан бири келиб: «Ё Расулуллоҳ, менга ёзиб беринг!» — деди. Расулуллоҳ: «Фалончига ёзиб берингиз!»—дедилар. Қурайш қабиласидан бир киши деди: «Ё Расулуллоҳ, тиканлари юлинмағай, дараҳтлари кесилмагай, дедингиз, бироқ изхир (хушбўй ўсимлиқ) ўрилса, майли денг! Ё Расулуллоҳ, биз изхирни ўриб, уйларимизга олиб борғаймиз ва қабрларимизга қўйғаймиз». Расулуллоҳ: «Изхир ўрилса, майли»,—дедилар».

Абу Ҳурайра айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобалари орасида ҳадисларни мендан кўра кўпроқ биладирган киши йўқдир. Ёлғиз Абдуллоҳ ибн Амргина кўпроқ билур эрди, чунки у ёзишни билур эрди, мен билмас эрдим».

90. عنِ ابنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا اشْتَدَّ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجْهُهُ قَالَ : (أَتُؤْنِي بِكِتَابٍ أَكُتبُ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضْلُلُوا بَعْدَهُ) ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَلَبَ الْوَجْهَ ، وَعِنْدَنَا كِتَابُ اللَّهِ حَسِيبًا ، فَاخْتَلَفُوا وَكَثُرَ اللَّعْظُ ، فَقَالَ : (قُومُوا عَنِّي ، وَلَا يَبْغِي عَنِّي التَّنَازُعُ) .

Ибн Аббос бундай дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (огриқ) касаллари зўрайгач: «Қоғоз келтирингиз (дафтар-қалам), сизларга бирор нарса ёзиб берурмен, кейин адашмағайсизлар»,— дедилар. Ҳазрат Умар (ёнидаги саҳобаларга): «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни (огриқ) дард енгиб қўйди, бизда Оллоҳнинг Китоби борку, бизга шу кифоя қилур»,— дедилар. Шунда саҳобалар ўртасида ғовур-ғувур бошланиб, гап кўпайиб кетди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мени холи қўйингиз (олдимдан чиқингиз), менинг қошимда жанжал қилмангиз!» дедилар. Ибн Аббос ташқарига чиқиб: «Бу зўр баҳтсизликдир, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёзиб берурмен, деган нарсаларига тўсқинлик қилмоқ — зўр баҳтсизликдир!» — деб айтдилар.

41-боб. Тунда илм (таълим) бериш ва ваъз айтиш хусусида

91. عَنْ أَمْ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : اسْتِيقْظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةً ، فَقَالَ : (سُبْحَانَ اللَّهِ ! مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفَتْنَ ! وَمَاذَا فُحِّجَ مِنَ الْحَزَائِنِ ! أَيْقَظُوا صَوَاحِبَ الْحُجَّرَ ، فَرُبَّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٌ فِي الْآخِرَةِ) .

Умму Саламадан: «Кунлардан бир куни кечаси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйғониб дедилар: «Субҳоналлоҳ, бу кеча қанчадан-қанча фитналар нозил қилдийкин ва қанчадан-қанча раҳмат хазинаси эшикларини очдийкин. Ҳужраларда ухлаб ётганларни (ибодатга) уйғотингиз, бу дунёда кийимлик — охиратда яланғочдир!»— дедилар».

42-боб. Тунда илмдан сұхбатлашиш

92. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَلَّى بَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ : (أَرَأَيْتُكُمْ لَيَلَّكُمْ هَذِهِ ؟ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَقْرَئُ مِنْهُ هُوَ عَلَى ظَهَرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ) .

Абдуллоҳ ибн Умардан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётларида сўнгги марта биз билан хуфтон намозини ўқидилар. Икки елкаларига салом берганларидан сўнг, ўринларидан туриб: «Билурмисиз, бу кечани? Шу кечадан бошлаб тўлиқ 100 йил ўтгач, ер юзида (ҳозир шу ерда ўтирган) кишилардан

биронтаси қолмағайдыр», — дедилар.»

93. عن ابن عباس رضي الله عنهم قال : بُتْ في بَيْتِ خَالِتِي مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهَا فِي لَيْلَتِهَا ، فَصَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ ثُمَّ جَاءَ إِلَيْ مَتْرِلَهُ ، فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ ثُمَّ نَامَ ، ثُمَّ قَامَ ثُمَّ قَالَ : (نَامَ الْعَلِيمُ) . أَوْ كَلِمَةً تُشَبِّهُهَا ، ثُمَّ قَامَ فَقَعَدَ عَنْ يَسَارِهِ فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، فَصَلَّى حَمْسَ رَكَعَاتٍ ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ نَامَ حَتَّى سَمِعْتُ غَطْيَطَهُ أَوْ حَطْيَطَهُ ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ .

Ибн Аббосдан: «Расулуллохнинг жуфти ҳалоллари бўлмиш холам Маймунанинг уйларида ётиб қолдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ю салламкинг ҳам холамницида бўладиган кечалари экан. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз билан хуфтонни ўқиб бўлгач, уйларига кириб, тўрт ракъат намоз ўқидилар, кейин уйкута ётдилар, кейин туриб: «Бола ухлаб қолдими?» — дедилар ёки шунга ўхшаш бир сўз айтдилар. Кейин намоз ўқишга турдилар, мен чап ёнларига келиб турдим. Мени ўнг томонларига ўтказиб қўйдилар. Аввал 5 ракъат, кейин 2 ракъат намоз ўқидилар, кейин мизғидилар, ҳатто мен пишиллаганларини эшитдим. Кейин туриб намозга чиқиб кетдилар».

43-боб. Илмни (ҳадисни) ёд олиш

94. عن أبي هُرَيْرَةَ قَالَ : إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبْوَهُرَيْرَةَ ، وَلَوْلَا آتَيْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثَنَا حَدِيثًا ، ثُمَّ يَتَّلُو : ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى﴾ إِلَيْ قَوْلِهِ ﴿الرَّحِيمُ﴾ . إِنَّ إِخْرَانَنَا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْعَلُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ ، وَإِنَّ إِخْرَانَنَا مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَ يَشْعَلُهُمُ الْعَمَلُ فِي أَمْوَالِهِمْ ، وَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ يَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ بَطْنِهِ ، وَيَخْضُرُ مَا لَا يَحْضُرُونَ وَيَحْفَظُ مَا لَا يَحْفَظُونَ .

Ал-Аъраж бу хусусда бундай дейдилар: «Абу Ҳурайра ҳадисни қўп айтади», — дейишади, «Агар Оллоҳнинг Китоби (Қуръон) да икки оят бўлмаганда эрди, битта ҳам ҳадис айтмас эрдим», — деган эдилар Абу Ҳурайра, кейин оятнинг «Биз нозил қилган йўл-йўриқлар ва ҳидоятни яширганлар»... деган жойидан то «ар-раҳим» деган сўзигача ўқигандилар (мазкур оятда илмни беркитган одамларни Оллоҳ таоло мазаммат қилғайдир — қоралағайдир). Муҳожир биродарларимиз бозорларда борбарака қилиш билан оюра эди, ансорий биродарларимиз эса, ўз хўжаликларидаги ишлар билан банд эди. Абу Ҳурайра эса (мол-дунё тўплашдан юз кечиб), Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ортларидан қолмас эди. Қорнини бир тўйғазиб олиб, улар (муҳожирлар, ансорийлар) ҳозир бўлмаган жойларда Абу Ҳурайра ҳозир бўлар эди. Улар ёдламаган нарсаларни (ҳадисларни) Абу Ҳурайра ёдлар эди».

95. عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْمَعْ مِنْكَ حَدِيثًا كَثِيرًا أَنْسَاهُ ، قَالَ : (ابْسُطْ رِدَاعَكَ) . فَبَسَطَهُ ، فَغَرَفَ بِيَدِيهِ ثُمَّ قَالَ : (ضُمَّهُ) . فَضَمَّمَهُ ، فَمَا نَسِيَ شَيْئًا بَعْدَهُ .

Абу Ҳурайра бундай деганлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, мен сиздан қўп ҳадис тингларману, аммо унугтиб қўюрман», — дедим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак қўллари билан (сув ҳовучлагандек) Оллоҳнинг файзу баракотидан (чопонимга) ҳовучлаб солдилар, кейин: «Бағрингга босғил!» — дедилар. Мен бағримга босдим, шундан кейин ҳеч нарсани (ҳадисни) эсимдан чиқармайдиган бўлдим».

96. عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَاءَيْنِ ، فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ .

Абу Хурайра разияллоҳу аңху: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан «икки идиш» (нарса) ёд олдим, биттасини сочдим (одамларга айтдим), аммо иккинчисини агар сочадиган бўлсам (айтсам), мана бу ҳалқум кесиладир»,— дедилар (биринчиси ҳадислар эди, иккинчиси эса, келажакда бўладиган фитналар тўғрисидаги хабарлар эди).

44-боб. Уламоларга жим туриб қулоқ солишнинг маъқуллиги

97. عنْ حَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ : (اسْتَضْطَبَ النَّاسَ) .
فَقَالَ : لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳажжат ул-Видоъда турғанларида Жарир ибн Абдуллоҳга: «Одамларни жим қилғил!»— дедилар. Сўнгра: «Мендан кейин бирбирингизни ўлдирадиган кофирлар бўлиб кетмангиз!»— деб қўшиб қўйдилар.

45-боб. «Одамларнинг энг олимни қайси дир?»,— деб сўралганда, «Олим кишини Оллоҳ билгайдир»,— деб жавоб қилишнинг маъқуллиги

Саъид ибн Жубайр Абдуллоҳ ибн Аббосга: «Навфал Баколий: «(Хизр билан учрашган) Мусо — Баний Исройил пайғамбари эрмас, балки бошқа Мусо бўлган, деб даъво қилаётir»,— деганда, Абдуллоҳ ибн Аббос: «Ёлғон айтибидир, у Оллоҳнинг душмани эркан»,— дебдилар.

98. عنْ أَبْنَى عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : حَدَّثَنَا أَبْنَى بْنُ كَعْبٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (قَامَ مُوسَى النَّبِيُّ حَطِيبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَسَأَلَ : أَيُّ النَّاسُ أَعْلَمُ ? فَقَالَ : أَنَا أَعْلَمُ ، فَعَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يُرِدِ الْعِلْمَ إِلَيْهِ ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ إِنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ ، قَالَ : يَارَبِّ وَكَيْفَ بِهِ ؟ فَقَيْلَ لَهُ : احْمِلْ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ ، فَإِذَا فَقَدَتْهُ فَهُوَ ثَمَّ ، فَانْطَلَقَ وَانْطَلَقَ بِفَتَاهُ يَوْشَعَ بْنِ نُونٍ وَحَمَلَ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ ، حَتَّى كَانَ اعْنَدَ الصَّخْرَةِ وَضَعَاهُ رُؤُوسَهُمَا وَتَأْمَاءُ ، فَأَسْأَلَ الْحُوتُ مِنَ الْمِكْتَلِ فَاتَّخَذَ سَيِّلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَّابًا ، وَكَانَ لِمُوسَى وَفَتَاهُ عَجَبًا ، فَانْطَلَقَ لَهُ بَقِيَّةُ لِيَلَّهِمَّا وَيَوْمَهُمَا ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ مُوسَى لَفَتَاهُ : أَتَنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصِيبًا ، وَلَمْ يَجِدْ مُوسَى مَسَّاً مِنَ النَّصَبِ حَتَّى جَاءَرَ الْمَكَانَ الَّذِي أَمْرَ بِهِ ، فَقَالَ لَهُ فَتَاهُ : أَرَأَيْتَ إِذْ أَوْيَنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيْتُ الْحُوتَ ، قَالَ مُوسَى : ذَلِكَ مَا كُنَّا تَبْغِي فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا فَصَاصَا ، فَلَمَّا اتَّهَيَا إِلَى الصَّخْرَةِ إِذَا رَجَّلُ مُسْجَحَى بَثُوبٍ أَوْ قَالَ : تَسْأَلُنِي بَثُوبِهِ ، فَسَلَّمَ مُوسَى ، فَقَالَ الْخَضْرُ : وَأَنَّي بِأَرْضِكَ السَّلَامُ ؟ فَقَالَ : أَنَا مُوسَى ، فَقَالَ : مُوسَى بْنِي إِسْرَائِيلَ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قَالَ : هَلْ أَتَبْعُكَ عَلَى أَنْ تُعْلَمَنِي مِمَّا عَلِمْتَ رُشَداً ؟ قَالَ : إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَعِي صَبَرًا ، يَا مُوسَى إِنِّي عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلَمْنَيْهِ لَا

تَعْلَمُهُ أَنْتَ ، وَأَنْتَ عَلَى عِلْمٍ عَلَمَكَهُ اللَّهُ لَا أَعْلَمُهُ ، قَالَ : سَتَجْدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ، فَانْطَلَقَ يَمْشِيَانَ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ لَيْسَ لَهُمَا سَفِينَةً ، فَمَرَرَتْ بِهِمَا سَفِينَةٌ فَكَلَمُوهُمْ أَنْ يَجْمُلُوهُمَا ، فَعَرَفَ الْخَضْرُ فَحَمَلُوهُمَا بَعْرَيْ نَوْلٍ ، فَجَاءَ عُصْفُورٌ فَوَقَعَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ فَنَقَرَ نَقْرَةً أَوْ نَقْرَيْنِ مِنَ الْبَحْرِ ، فَقَالَ الْخَضْرُ : يَا مُوسَى مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعَلِمْتُ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا كَنْقِرَةً هَذَا الْعُصْفُورِ فِي الْبَحْرِ ، فَعَمَدَ الْخَضْرُ إِلَى لَوْحٍ مِنَ الْوَاحِ السَّفِينَةِ فَنَزَعَهُ ، فَقَالَ مُوسَى : قَوْمٌ حَمَلُونَا بَعْرَيْ نَوْلٍ عَمَدَتْ إِلَى سَفِينَتِهِمْ فَخَرَقْتُهَا لِتُغَرِّقَ أَهْلَهَا ، قَالَ : أَلَمْ أَقْلُ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَعِي صَبَرًا ، قَالَ : لَا تُؤْخَذْنِي بِمَا نَسِيْتُ ، فَكَانَتِ الْأُولَى مِنْ مُوسَى نَسِيَانًا ، فَانْطَلَقَ فَإِذَا بَعْلَامٌ يَلْعَبُ مَعَ الْعَلْمَانِ ، فَأَخَذَ الْخَضْرُ بِرَأْسِهِ مِنْ أَعْلَاهُ فَاقْتَلَعَ رَأْسَهُ بِيَدِهِ ، فَقَالَ مُوسَى : أَفْقَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بَعْرَيْنَفْسٍ ، قَالَ : أَلَمْ أَقْلُ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ مَعِي صَبَرًا ، فَانْطَلَقَ حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعُمَا أَهْلَهَا فَأَبْوَا أَنْ يَضْيَقُوْهُمَا ، فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يَرِيدُ أَنْ يَنْفَضَّ فَأَقَامَهُ ، قَالَ الْخَضْرُ بِيَدِهِ فَأَقَامَهُ فَقَالَ مُوسَى : لَوْ شِئْتَ

لَا تَخَذْنَتْ عَلَيْهِ أَجْرًا ، قَالَ : هَذَا فِرَاقٌ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى لَوْدَدْنَا لَوْ صَبَرَ حَتَّى يَقْصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا .

Убай ибн Каъб Расууллоҳ хусусларида бундай ривоят қилғанлар: «Мусо алайҳиссалом Баний Истроил қавмига ваъз айтиб турган эдилар, «Одамларнинг энг олими кимdir?» — деб сўраши. Мусо алайҳиссалом: «Мен ҳаммадан олимроқдурмен», — дедилар. «Оллоҳ билғайдир», — демаганлари учун Оллоҳ таоло у кишига танбеҳ бериб, «Икки денгизнинг бирбирига қўшиладирган ерида бир бандам бордир, у сендан олимроқдир», — деган ваҳий юборди. «Ё раббий, қандай қилиб у киши билан учрашурмен», — дедилар. «Бир саватга балиқ солиб олғил, сўнг ўша томонга қараб юрғил, агар балиқни йўқотсанг, Хизр ўша ерда бўлур», — дейилди. Мусо алайҳиссалом Юшаъ деган ғуломлари билан саватга балиқ солиб олиб, йўлга чиқдилар. Катта қоятош олдига борганларида, саватни қўйиб, уйқуга кетдилар. Балиқ саватдан чиқиб, денгизга тушиб, сузиб кетди. Мусо алайҳиссалом ва ғуломлари таажжубда қолдилар (чунки ўша балиқ ўлик эди). Кечанинг қолган қисмида ва кун бўйи йўл юрдилар. Эртасига тонг отгач, Мусо алайҳиссалом йигитга: «Нонуштани келтиргил, бу сафаримизда мashaққат тортдик», — дедилар. Мусо алайҳиссалом тайинланган жойга етиб боргунга қадар бошқа мashaққат чекмадилар. Йигит деди: «Кўрдингизми, қоятош олдида дам олганимизда балиқни ёдимдан чиқарибман (йўқолибди)». «Биз истаган нарса ҳам худди шу эрди», — дедилар Мусо алайҳиссалом ва орқага, қоятош томонга йўл олишди. У ерга етиб келишганда, кийимини ёпиниб ётган кишини кўрдилар. Мусо алайҳиссалом салом бердилар. Хизр: «Салом бермоғингнинг ўрни эрмас», — дедилар. Мусо дедилар: «Мен Мусомен». Хизр дедилар: «Баний Истроил Мусосими?» «Ҳа, Оллоҳ билдириган илмингиздан менга ўргатмоғингиз учун сизга эргашсам майлими?» — дедилар Мусо. «Менга эргашмоққа сабрингиз чидамайдир, эй Мусо!» — дедилар Хизр алайҳиссалом. «Оллоҳ таоло сизга бир илм ўргатгандирким, уни мен билмасмен. Менга бир илм ўргатгандирким, уни сиз билмассиз. Иншооллоҳ, мен сабрли бўлғаймен, кўруурсиз, сизга осийлик қилмасмен», — дедилар Мусо алайҳиссалом. Сўнг дарё соҳили бўйлаб юриб кетиши. Кемалари йўқ эди, бир кема ўтди, кемадагилардан (ўзларини) олиб кетиши сўрадилар. Улар Хизрни таниб, ҳақ олмасдан олиб кетдилар. Кема четига бир чумчук келиб қўнди, бир-икки чўқиб, сув ичди. Хизр Мусога дедилар: «Сен билан мен билган илм чумчук денгиздаги сувни чўқилаб озайтиrolмагани янглиғ, Оллоҳ илмини ҳам ҳеч камайтиrolмағай». Хизр алайҳиссалом кема тахтасидан бирига тиралиб, синдириб қўйдилар. Шунда Мусо дедилар: «Ҳақ олмасдан бизларни олиб кетаётганларнинг кемасини тешиб, одамларни ғарқ қилмоқчимисиз?» Хизр дедилар: «Айтмадимми, сабр қилмассан, деб!» Бу Мусо алайҳиссаломнинг (Хизр алайҳиссалом сўзларини) биринчи бор унутишлари эди. Сўнг жўнаб кетиши. Бир жойда Хизр алайҳиссалом ўйнаб турган болалардан бирининг бошини қўллари билан узиб ташладилар. Мусо дедилар: «Бегуноҳ одамни наҳақ ўлдиридингиз». Хизр дедилар: «Айтмадимми сенга, мен билан юрмоққа сабр қилолмассан деб!» Абу Суфён: «Хизр алайҳиссалом шундай деб таъкидладилар, кейин жўнаб кетиши», — дейди. Бир қишлоқ аҳли меҳмон қилмоқдан бош торти. Қишлоқда улар йиқилаёзган бир деворни кўрдилар. Хизр алайҳиссалом «тузатиб қўюрмен» деган маънода қўллари билан ишора қилдилар. Деворни тўғирлаб қўйдилар. Мусо дедилар: «Агар хоҳласанг, шунга ҳақ олурсен» Хизр дедилар: «Мана бу (сўзинг) сен билан менинг ажралмоғимизга сабабдир».

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло Мусони раҳмат қилсин! Жуда ҳам яхши кўрар эрдик уни, агар сабр қилганда (жуда ажойиб нарсаларни кўрар эрди), иккалалари ўртасида бўлган ишларни бизга ҳикоя қилиб беришар эрди»,— деб айтдилар».

46-боб. Ўтирган олимдан тик турган ҳолда масала сўрашнинг мумкинлиги

Абу Мусо ал-Ашъарий разияллоҳу анҳудан: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб, деди: «Ё Расулуллоҳ, қайси жанг Оллоҳ йўлида қилинган жанг ҳисобланур? Биттамиз ғазабдан урушурмиз, биттамиз қариндошларимизни ҳимоя қилиб урушурмиз». Жаноб Расулуллоҳ сўровчига бошларини кўтариб қарадилар. Сўровчи тик турганлиги учун Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бошларини кўтариб дедилар: «Кимки Оллоҳнинг сўзини юқори (устун) бўлсин деб жанг қилғайдир, у жанг Оллоҳ йўлида қилинган жангдир!»

47-боб. Рамй ул-Жумморда (шайтонга тош отадиган жойда) савол ва фатво сўраш

Абдуллоҳ ибн Амрдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Жамрат ул-ақабада (шайтонга тош отадиган ерда) кўрдим, бир киши: «Ё Расулуллоҳ, тош отмасимдан аввал қурбонлик қилиб қўйибмен? — деб сўраётган эрди. «Отавер, зарари йўқ»,— дедилар. Бошқаси деди: «Ё Расулуллоҳ, қурбонлик сўймасдан аввал сочимни олдириб қўйибмен?» «Сўявер, зарари йўқ»,— дедилар. Аввал ё кейин қилинган ҳаж амалларидан нимаики сўралса, «Қилавер, зарари йўқ»,— деб жавоб бердилар».

48-боб. Оллоҳ таолонинг «Сизларга жуда ҳам оз илм берилди» деган ояти каримаси хусусида

99 . عَنْ أَبْنَى مُسْعُودَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَيْنَا أَنَا أَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَرَبِ الْمَدِيْنَةِ ، وَهُوَ يَتَوَكَّلُ عَلَى عَسِيبٍ مَعْهُ فَمَرَّ بِنَفْرٍ مِنْ الْيَهُودِ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ : سُلُوْهُ عَنِ الرُّوحِ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَا تَسْأَلُوهُ لَا يَجِدُ فِيهِ بَشَيْءٍ تَكْرُهُونَهُ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَئِسَ الْحَالُ هُوَ ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَالَ : يَا أَبَا الْقَاسِمِ ، مَا الرُّوحُ ؟ فَسَكَتَ ، فَقُلْتُ : إِنَّهُ يُوْحَى إِلَيْهِ ، فَقُلْتُ ، فَلَمَّا انْجَلَى عَنْهُ ، فَقَالَ : ﴿ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلْ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّيِّ وَمَا أُوتُوا مِنِ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан Мадинанинг харобароқ ерида кетаётган эдик. Расулуллоҳ қўлларида хурмо ёғочидан қилинган хасса тутиб олган эдилар. Бир тўда яхудийлар ёнидан ўтаётганимизда улардан айримлари: «У кишидан рух тўғрисида сўранглар»,— деб айтишди. Баъзилари эса: «Сўраманглар, сизлар инкор қилган нарса ҳақида жавоб айтмайдир»,— дейишди. Яна баъзилар: «Албатта сўраймиз»,— дейишди. Шулардан бири туриб: «Ё Абулқосим, рух нима?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ жим қолдилар. Мен ўзимча: «У кишига ваҳий нозил бўлаётир»,— дедим. Расулуллоҳни яхудийлардан пана қилиб (ўртада) турдим. Ўзларига келгач: «Сендан рух тўғрисида сўрашмоқдалар, рух раббимнинг иши (ўзи билғайдир), бу тўғрида (одамларга) жуда оз билим берилмишdir, деб айт!»,— дедилар. Ал-Аъмаш: «Биздаги (нусхада) шундай ўқилади»,— деган.

49-боб. Баъзилар нотўғри тушунмасин, деб ўзи ихтиёр қилган нарсалардан воз кечиш

Асвад ан-Наҳилдан: «Абдуллоҳ ибн Зубайр менга: «Оиша онамиз сенга кўп сир айтдилар, Каъба тўғрисида сенга қандай ҳадис айтдилар?» — деди. Мен унга Оиша онамиз бундай деганлар, дедим: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй

Оиша, агар қавм қуфрдан янги чиққан (эндигина мусулмон) бўлмаганда эрди, Каъбани тешиб, эшигини иккита қилур эрдим. Биридан кириб, иккинчисидан чиқадирган қилур эрдим». Кейинчалик Абдуллоҳ ибн Зубайр Расулуллоҳнинг ниятларини амалга оширган (бу Каъбанинг 4- таъмири эди. 5- таъмир Ҳажжож даврида бўлган). I

50-боб. Тушунишни истамаган қавм ўрнига тушунадиган қавмга илм ўргатиш ҳақида

Ҳазрат Али разияллоҳу анху: «Одамларга ақли етадиган нарсани гапирингиз. Оллоҳ ва унинг Расулини ёлғонга чиқаришларини истармисиз?» — деган эканлар.

100 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ مُعَاذٌ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الرَّحْلِ فَقَالَ: (يَا مُعَاذُ، قَالَ: لَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدِيْكَ، ثَلَاثَةً، قَالَ: (مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهُدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ، صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ، إِلَّا حَرَمَةُ اللَّهِ عَلَى النَّارِ). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا؟ قَالَ: (إِذَا يَتَكَلُّو). وَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عَنْدَ مَوْتِهِ تَأْثِيْمًا .

Анас ибн Моликдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муоз ибн Жабални уловларига мингаштириб кетаётганларида бундай дебдилар: «Эй Муоз ибн Жабал!» «Лаббайка, ё Расулуллоҳ ва саъдайка (мен шу ердамен, хизматингизга тайёрмен)»,— дебди Муоз. «Эй Муоз!» — дебдилар яна. «Лаббайка ё Расулуллоҳ ва саъдайка»,— деб жавоб берибди Муоз. Шу гапни уч бор қайтарганларидан кейин, «Ашҳаду алла илоҳа иллаллоҳу ва-шҳаду анна Мұхаммадан абдуху ва расулуҳу» ни чин қалбдан айтган одамгагина Оллоҳ таоло дўзах ўтини ҳаром қилғайдир»,— дебдилар. Муоз дебди: «Ё Расулуллоҳ, умидвор бўлсинлар, деб одамларга буни хабар қилайми?» Расулуллоҳ: «Агар умидвор бўлсалар...»,— деб гапларини охиригача айтмабдилар. Муоз бу гапни ўлими олдидан (ҳадисни яшириб гуноҳкор бўлиб қолишдан қўрқиб) тўла-тўқис айтиб берган.

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муозга: «Кимки Оллоҳ таолога ширк келтирмай рўбарў бўлса, жаннатга кирғайдир»,— деган эканлар. Шунда Муоз: «Одамларга бу хушхабарни айтайми?»—деган экан. «Йўқ, қаттиқ умид боғлашларидан қўрқамен»,— деган эканлар Расулуллоҳ (яъни, одамлар: «Оллоҳга ширк келтирмасак бас, жаннатга кирап эканмиз»,— деб нотўғри ўйламасинлар»,— деган маънода бўлса керак).

51-боб. Илм ўрганишдан уялмоқ

Мужоҳид айтганлар: «Уялган киши илм ололмайдир. Уялган киши ва мутакаббир киши илм ололмайдир». Оиша онамиз айтганлар: «Аёлларнинг яхшиси ансория аёллар. Динни теран ўрганмоқлари учун уларга ҳаё монеълик қилмади».

101 . عَنْ أُمٍّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ: جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمَنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا إِلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتُحِبِّي مِنَ الْحَقِّ، فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلٍ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا رَأَتِ الْمَاءَ). فَغَطَّتْ أُمُّ سَلَمَةَ -يَعْنِي وَجْهَهَا- وَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَتَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ؟ قَالَ: (نَعَمْ تَرِبَّتْ يَمِينَكَ، فَبِمِ يُشْهُهَا وَلَدُهَا) .

Умму Салама деган аёл бундай дейди: «Умму Сулайм Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг, ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳ таоло ҳақиқатни айтмоқдан уялмайдир (шунингдек, мен ҳам уялмасман). Аёл киши агар иҳтилом бўлиб (булғаниб) қолса, ғусл вожиб бўлурми?»—деб сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар нам (маний) чиққанини кўрса»,— дедилар. Аёл юзини

(уялиб) беркитди-да: «Ё Расулуллоҳ, аёл қиши ҳам иҳтилом бўладирми?»— деди. Расулуллоҳ: «Ҳа, бўлғайдир (аёлда ҳам маний бор), нечун бола онасига ўхшайдир!»— дедилар».

Абдуллоҳ ибн Умардан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дарахтлар орасинда бир дараҳт бордир, баргини ташламайдир, у мусулмонга ўхшайдир, айтингизчи, бу қайси дараҳтдир?» — дедилар. Одамлар қишлоқларидағи бор дараҳтларни санаб чиқдилар. Менинг кўнглимдан «хурмо дараҳти» деган фикр ўтди. Лекин (айтишга) уялдим. Одамлар: «Ё Расулуллоҳ, ўзингиз айтиб беринг!» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «У хурмо дараҳтидир»,— дедилар. Мен кўнглимга келган бояги фикрни отам Умарга айтдим. Шунда отам (Умар): «Ўшанда айтганингдаку, менга фалондақа-пистондақа ишлар насиб бўлиб, яхши бўлур эрди»,— дедилар».

52-боб. Сўрашдан ўзи уялса, бирор орқали сўрашнинг жоизлиги тўғрисида

102. عنْ عَلَيْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مَذَاءً، فَأَمَرْتُ الْمِقْدَادَ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ :

(فِيهِ الْوُضُوءُ).

Ҳазрат Али разияллоҳу анҳу бундай ривоят қиласидилар: «Мен манийи кўп (шаҳвати тез) одам эрдим. Ал-Миқдодга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан шаҳвати тезликнинг ҳукмини сўрагил»,— деб буюрдим. У кириб сўради. Расулуллоҳ: «Маний келгандан таҳорат олмоқ лозим бўлғайдир»,— деб айтибдилар».

53-боб. Масжидда илмдан сўзлашмоқ ва фатво айтмоқнинг жоизлиги

103. عنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَجُلًا قَامَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَنْ أَيْنَ تَأْمُرُنَا أَنْ نُهَلِّ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَيُهَلِّ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ ، وَيُهَلِّ أَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ ، وَيُهَلِّ أَهْلُ تَجْدِيدِ مِنْ قَرْنِ) .

قالَ ابْنُ عُمَرَ : وَيَرْعُمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (وَيُهَلِّ أَهْلُ الْيَمَنِ مَنْ يَلْمَلِمَ) . وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ : وَلَمْ أَفْقَهْ هَذِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Бир киши масжидда тик турган ҳолда: «Ё Расулуллоҳ, таҳлилни («ло илоҳа иллаллоҳу» деб айтишни) қаердан бошлаб айтайлик?» — деди. Расулуллоҳ: «Мадина аҳли Ҳулайфадан бошлаб, Шом (Сурия) аҳли Жуҳфадан бошлаб, Нажд (Ирок) аҳли Қарн деган жойдан бошлаб айтадирлар»,— дедилар». Ибн Умар: «Айрим кишилар, Расулуллоҳ Яман аҳли Яламламдан бошлаб таҳлил айтадир, деганлар, деб таъкидлашади»,— дейди. Ибн Умар: «Мен Расулуллоҳнинг бундай деганларини сира эслай олмайман»,— дер эди.

54-боб. Масала сўраган одамга сўраганидан кўпроқ жавоб қайтаришнинг жоизлиги

104. عنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ : مَا يَلْبِسُ الْمُحْرِمُ ؟ قَالَ : لَا يَلْبِسُ الْقَمِيصَ ، وَلَا الْعَمَامَةَ ، وَلَا السَّرَّاوِيلَ وَلَا الْبُرْنُسَ ، وَلَا ثُوبًا مَسَّهُ الْوَرْسُ أَوِ الزَّعْفَرَانُ ، إِنْ لَمْ يَجِدْ التَّعَلَّيْنِ فَلْيَلْبِسْ الْخُفْيَنِ ، وَلْيَقْطَعْهُمَا حَتَّى يَكُونَا تَحْتَ الْكَعْبَيْنِ .

Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир киши сўради: «Эҳромга кирувчи одам (ҳаж вақтида) нима

киядир?»«Күйлак киймайдир, салла ўрамайдир, шим киймайдир, бурнус (чопонга ўхшаш) киймайдир, варс ва заъфарон ила бўялган кийим ҳам киймайдир (оқ эн мато билан танасини ўрайдир). Агар шиппак, яъни, оёқ ошиғидан паст оёқ кийими топмас эрса, маҳсини ошиқдан юқорисини кесиб ташласин, токи оёқ кийими ошишдан пастда бўлсин!»— дёдилар».

ТАҲОРАТ КИТОБИ БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

1-боб. Оллоҳ таолонинг қўйидаги ояти каримаси мазмуни ҳақида

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Эй мӯъминлар, агар намозга турсангиз, юзингизни, қўлингизни (тирсаккача) ювиб, бошингизга масҳ тортингиз, оёғингизни тўпиққача (тўпиқ билан қўшиб) ювингиз!» — дейди.

Абу Абдуллоҳ (Имом Бухорий) бундай дейдилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳоратнинг фарзи — бир мартадан ювиш, деб тушунтирганлар, ўзлари таҳорат олганларида икки ва уч марта ҳам юнганлар, лекин бундан оширганлар. Уламоларга сувни исроф қилмасликни буюрганлар (яъни, уч мартадан ортиқ ювишни маън қилганлар)».

2-боб. Намоз таҳоратсиз қабул қилинмағай

105 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا تُقْبَلُ صَلَاةً مَنْ أَحْدَثَ حَتَّىٰ يَتَوَضَّأْ) ، قَالَ رَجُلٌ مِّنْ حَضْرَمَوْتَ : مَا الْحَدَثُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ؟ فَقَالَ : فُسَاءُ أَوْ ضُرَاطٌ .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Таҳорати синган кишининг, таҳорат олмагунича намози қабул қилинмағайдир»,— дедилар. Ҳазрамавтлик бир киши деди: «Эй Абу Ҳурайра, таҳорат синиш дегани, нима дегани?» Абу Ҳурайра: «Овозсиз ёки овозли ел»,— дедилар.

3-боб. Таҳорат фазилати ва (қиёмат кунида) таҳорат таъсиридан ювилган аъзоларнинг ярқираши (ал-ғурр ул-муҳажжалин)

106 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِنَّ أَمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرَّاً مُحْجَلِينَ مِنْ آثارِ الْوُضُوءِ ، فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَطِيلَ غُرَّتَهُ فَإِفْعَلْ) .

Мужмир разияллоҳу анҳу дедилар: «Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу билан бирга масjidнинг орқасига ўтдик. Абу Ҳурайра таҳорат олдилар, кейин у киши бундай дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Умматларимни қиёмат куни таҳоратнинг таъсиридан ғурран мұхажжалин ҳолда чақиргайдирлар. Қай бировким ўз ярқироғини күпайтиришга қодир эрса, күпайтирсан!»— дедилар (бу дунёда таҳорат қилиб юрганларнинг баданлари қиёмат куни ярқираиди).

4-боб. Таҳорати синганини аниқ билмагунча қайта таҳорат олмаслик ҳақида

107 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ شَكَا إِلَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ الَّذِي يَحِيلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ ، فَقَالَ : (لَا يَنْفَتَلْ - أَوْ : لَا يَنْصَرِفْ - حَتَّىٰ يَسْمَعَ صَوْنَتَأَوْ يَجِدَ رِيحَأَ) .

Ибод ибн Тамимнинг амакиси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир киши устидан шикоят қилиб: «Намоз вақтида унинг орқасидан ел чиққандек бўлди»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бундай ҳолда елнинг овозини эшитмагунча ёки ҳидини сезмагунча намозни бузмаслик керак»,— дедилар.

5-боб. Таҳорат олишни осонлаштириш тўғрисида (оқчил, бир марта ювиш)

108 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ حَتَّىٰ نَفَخَ ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ ، وَرَبَّمَا قَالَ : اضْطَجَعَ حَتَّىٰ نَفَخَ ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу бундай дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

саллам ухладилар, ҳаттоки пишилладилар ҳам, кейин туриб намоз ўқидилар. Балким, Суфён: «Расулуллоҳ ёнбошладилар, ҳаттоки пишилладилар ҳам»,— деб айтган эди шекилли. Кейинчалик Суфён шу ҳадисни бизга бир неча марта ривоят қилиб берганди».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу яна шундай дедилар: «Холам Маймунаникида бир кеча тунаб қолдим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси намозга турдилар. Туннинг бир қисми ўтган эди. Деворга осиғлиқ мешдан сув олиб, енгил таҳорат олдилар. Кейин туриб намоз ўқий бошладилар. Улардан кейин мен ҳам таҳорат олиб, чап томонлариға келиб турдим. Мени ўнг томонлариға ўтказиб қўйдилар, кейин Оллоҳ хоҳлаганча намоз ўқидилар, кейин ёнбошладилар, ҳатто пишиллаган овозлари ҳам эштилди. Кейин муаззин келиб, аzon айтди ва биргаликда намоз ўқиши. Жаноб Расулуллоҳ (бу гал) таҳорат олмадилар. Амр ибн Динор: «Одамлар Жаноб Расулуллоҳнинг кўзлари ухлайдию, лекин диллари ухламайди, дейишади»,— деб бизга айтгандилар. Амр шундай дедилар: «Убайд ибн Умайр: «Пайғамбарларнинг тушлари ҳам ваҳийдир»,— дедида, «ТушимДа мен сени қурбонлиқ қилаётган эканман (Иброҳим алайҳиссалом ўғиллари Исмоил алайҳиссаломга шундай деганлар)» деган оятни ўқиди».

6-боб. Таҳоратни мукаммал олмоқ

Ибн Умар: «Таҳоратни мукаммал олмоқ дегани, тоза ювмоқ деганидир»,— деганлар.

109 . عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَةَ ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالشَّعبِ نَزَلَ فَبَالَّا ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَلَمْ يُسْبِغِ الْوُضُوءَ ، فَقُلْتُ : الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَالَ : (الصَّلَاةُ أَمَامَكَ) . فَرَكِبَ ، فَلَمَّا جَاءَ الْمُزْدَلْفَةَ نَزَلَ فَتَوَضَّأَ فَاسْبَغَ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ ، فَصَلَّى الْمَعْرِبَ ، ثُمَّ أَنْاخَ كُلُّ إِنْسَانٍ بَعِيرَهُ فِي مَنْزِلِهِ ، ثُمَّ أَقِيمَتِ الْعِشَاءَ فَصَلَّى ، وَلَمْ يُصلِّ بِعْنَهُمَا .

Ибн Аббос ибн Зайддан бундай деб эшитган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотдан қайтаётиб Шаъб деган жойга келганларида (туяларидан) тушиб, таҳорат ушатдилар, кейин таҳорат олдилар, лекин мукаммал олмадилар, «Намозгами, ё Расулуллоҳ?» — дедим. «Намоз олдингдадир (яъни, ҳали намозга вақт бор)»,— дедилар, сўнг туюлариға миндилар. Муздалифа деган жойга келганда (туяларидан) тушдилар, сўнг тахорат олдилар, бу гал мукаммал олдилар. Кейин намозга чақирилди. Шом ўқидилар. Кейин ҳар бир киши туясини ўз жойига чўқтириди. Кейин хуфтонга чақирилди, хуфтон ўқидилар. Шом билан хуфтон ўртасида бошқа намоз ўқимадилар».

7-боб. Бир ҳовуч сув билан икки қўллаб юз ювмоқ

110 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ تَوَضَّأَ فَعَسَلَ وَجْهَهُ ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَتَمْضِمضَ بِهَا وَأَسْتَنْشَقَ ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَجَعَلَ بِهَا هَكَنَا ، أَضَافَهَا إِلَى يَدِهِ الْآخِرَى فَعَسَلَ بِهَا وَجْهَهُ ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَعَسَلَ بِهَا يَدُهُ الْيُمْنَى ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَعَسَلَ بِهَا يَدُهُ الْيُسْرَى ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَرَشَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى حَتَّى غَسَلَهَا ، ثُمَّ أَحَدَ غَرْفَةً أُخْرَى فَعَسَلَ بِهَا يَعْنِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى ، ثُمَّ قَالَ : هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ .

Ато ибн Ясор бундай дедилар: «Ибн Аббос таҳорат олди, юзларини ювди. Бир ҳовуч сув олиб, оғиз ва бурун чайқади. Кейин бир ҳовуч сув олиб, мана бундай қилиб иккинчи ҳовучига ҳам қўйиб, икки қўллаб юзини ювди. Кейин бир ҳовуч сув олди, у билан ўнг қўлинини ювди, кейин бир ҳовуч сув олди, у билан чап қўлинини ювди, кейин (сув олиб) масҳ тортди, кейин бир ҳовуч сув олди, ўнг оёқларини ювди, кейин бир

ҳовуч сув олиб, чап оёқларини ювди. Кейин: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундай таҳорат олаётганларини кўрганман», — деди».

8-боб. Ҳар қандай ҳолатда ва жимоъ (жинсий алоқа) олдида ҳам бисмиллоҳ айтмоқнинг суннатлиги

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз хотинингизга яқинлик қилмоқчи бўлсангиз, «Бисмиллоҳи, оллоҳумма жаннибнаш-шайтона ва жаннибиш-шайтона мо разақтана (Оллоҳнинг исми билан бошлайман. Илоҳи, биздан шайтонни йироқ қилғайсен ва шайтонни бизга беражагинг фарзанддан йироқ қилғайсен!)»—денг! Шундан сўнг сизга фарзанд тақдир этса (бOLA бўлса), унга шайтон зарар етказмағайдир» — деганлар», — дейди.

9-боб. Ҳожатхонага кираётганда нима дейилади?

111 . عَنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُنُبِ وَالْخَيْرِ) .

Абдулазиз ибн Сұҳайб Анас бундай деган эди, деб ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳожатхонага кирсалар: «Оллоҳумма инни аъзу бика мин ал-хубси ва л-хабоиси (илоҳи, мен сендан эркак ва урғочи шайтонларнинг ёмонлигидан асрамоғингни сўрайдурман)», — дердилар». (Баъзи бир нусхаларида «илоҳи» сўзидан аввал «бисмиллоҳ» сўзи ҳам бор).

10-боб. Ҳожатхона олдига мустаҳаб учун сув тайёрлаб қўйиш

112 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: فَوَضَعْتُ لَهُ وَضْوَءًا ، فَقَالَ: (مَنْ وَضَعَ هَذَا) . فَأَخْبَرَ ، فَقَالَ: (اللَّهُمَّ فَقْهْهُ فِي الدِّينِ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳожатхонага кирдилар, мен у кишига таҳорат учун сув келтириб қўйдим. Жаноб Расулуллоҳ (чиқиб): «Ким қўйди буни?» — дедилар. Расулуллоҳга (ибн Аббос, деб) айтишиди. Расулуллоҳ: «Илоҳи, уни дин билимдони қилғайсен!» — деб дуо қилдилар».

11-боб. Қиблага қараб ҳожатга ўтириб бўлмайди, бирор бинонинг ичидаги девор ёки шу каби нарсага қараб ўтириш мумкин

113 . عَنْ أَبِي أَيُوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا أَئْتَى أَحَدُكُمُ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يُوْلَكُهَا ظَهِيرَةً ، شَرَقُوا أَوْ غَرَبُوا) .

Абу Айюб ал-Ансорийдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз қазои ҳожатта борсангиз, қиблага қараб ёки қиблага орқа қилиб ўтирмангиз, кун чиқар ва кун ботарга қараб ёҳуд орқа қилиб ўтирингиз!» — деганлар». (Ўрта Осиёда шимол ёки жанубга қараб).

12-боб. Икки ғишт устига чиқиб, қазои ҳожат қилмоқ

Восиъ ибн Ҳаббондан: «Абдуллоҳ ибн Умар: «Одамлар, қазои ҳожатга ўтиранг, қиблага ҳам, Байт ул-Муқаддасга ҳам қараб ўтирма!» дейишади», — дер эди. Абдуллоҳ ибн Умар: «Бир куни томга чиқдим, уйимизнинг орқасида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг иккита ғишт устида Байт ул-Муқаддасга қараб (олдиларида уй бор) ҳожат қилаётганларини кўрдим», — дедида, менга (Восиъга): («Агар шу масалани ҳам билмасанг) қоринлари билан сажда қилгувчилардан экансанда!» — деди. Мен: «Оллоҳ ҳаққи, билмасман», — дедим».

Имом Молик айтадилар: «Ибн Умар, қорни билан сажда қилувчи, деб ерга ётиб олиб, ердан кўтарила олмасдан сажда қиласдиганларни айтган».

13-боб. Хотинларнинг (қазои ҳожат учун) ҳовлидан ташқарига чиқиши

114 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنَّ يَخْرُجُنَ بِاللَّيْلِ إِذَا تَبَرَّزَنَ إِلَى الْمَنَاصِعِ ، وَهُوَ صَعِيدٌ أَفْيَحُ ، فَكَانَ عُمَرُ يَقُولُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : احْجُبْ نَسَاءَكَ ، فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ ، فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ بْنَتُ زَمْعَةَ زَوْجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِنَ الْلَّيَالِي عِشَاءً ، وَكَانَتِ امْرَأَةً طَوِيلَةً ، فَنَادَاهَا عُمَرُ أَلَّا قَدْ عَرَفْتَكِ يَا سَوْدَةَ - حِرْصًا عَلَى أَنْ يَنْزِلَ الْحِجَابَ - ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةً الْحِجَابَ .

Оиша разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари тунда қазои ҳожат учун Маносиъ деган жойга чиқар эдилар. У ер кенг, сайҳон жой эди. Ҳазрат Умар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Хотинларнинг тўсинг (чиқарманг)!»—дер эдилар. Расулуллоҳ бундай қилмас эдилар. Бир куни хуфтон пайтида Савда бинти Замъя (Расулуллоҳнинг хотинларидан бири) ташқарига чиқдилар. Бўйлари узун хотин эдилар. Шунда Ҳазрат Умар кўриб: «Хо Савда, биз сени танидик»,— деб хитоб қилдилар. Бу гапни, хотинларни парда ичига олиш тўғрисида оят нозил бўлсайди, деб айтдилар. Сўнг Оллоҳ таоло «Ҳижоб ояти»ни нозил қилди».

Оиша разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам («Ҳижоб ояти» тушгандан кейин): «Оллоҳ таоло баъзи бир ҳожатларнинг учун ташқарига чиқишингизга рухсат берди»,— дедилар.

Оиша онамиз: «Ҳожатларнингиз» деганда қазои ҳожатни назарда тутадилар,— деб айтганлар. Шихобуддин Қасталоний айтадилар: «Хонадон ичидаги таҳоратхона бўлмаган вақтда зарурат учун ташқарига чиқишга рухсат берилган». Шунинг учун ҳам Имом Бухорий кейинги бобни «Хонадонда таҳорат синдириш боби» деб атадилар.

14-боб. Хонадонларда таҳорат синдириш

Абдуллоҳ ибн Умардан: «(Опам) Ҳафса (Расулуллоҳнинг хотинлари) уйининг томига баъзи бир ҳожат учун чиқдим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (пастда) қиблага орқаларини, Шомга олдиларини қилиб, қазои ҳожат қилаётганларига кўзим тушди».

15-боб. Сув билан мустаҳаб қилиш (остини ювиш)

Анас ибн Молик: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳожатга чиқсалар, мен ва бир бола мустаҳаб қилишлари учун ортларидан идишда сув олиб борар эдик»,— дейдилар.

16-боб. Таҳорат учун ўзи билан бирга сув олиб юриш

Абуддардоъ айтадилар: «Алқама ибн Қайс ироқликлардан: «Сизнинг орангизда Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг маҳсиларини, таҳорат сувларини, ёстиқчаларини кўтариб юрадиган зоти шариф бормилар?» — деб сўраганида, Абдуллоҳ ибн Масъуд: «Нега менинг ўзимдан сўрайсизлар?» — деган эканлар.

«Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қазои ҳожатга чиқсалар, мен ва ансорий бир бола орқаларидан идишда сув олиб эргашиб борар эдик», деб айтганди Анас,— дейдилар Ато ибн Маймуна.

17-боб. Таҳорат пайтида анза (темир учли ҳасса) ва идишда сув ҳозирлаб турмоқ

Анас: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳожатхонага кирар эдилар, сўнг мен билан бир бола идишда сув ва анзаларини (ҳассаларини) ҳозирлаб турадик. Сув билан Расулуллоҳ мустаҳаб қиласар эдилар»,— деганлар.

18-боб. Ўнг қўл билан таҳорат қилишдан қайтариш

115. عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ، وَإِذَا أَتَى الْخَلَاءَ فَلَا يَمْسُسْ ذَكْرَهُ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ).

Абдуллоҳ ибн Абу Қатодадан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз идишдан сув ичсангиз, ичига пуфламангиз. Агар ҳожатхонага кирсангиз, олатингизни ўнг қўл билан ушламангиз ва ўнг қўл билан артмангиз!»— деган эканлар».

19-боб. Олатни ўнг қўл билан ушлаб таҳорат ушатилмайдир

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг отасидан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирортангиз кичик ҳожатга борадиган бўлсангиз, ўнг қўл билан олатни ушламангиз ва ўнг қўл билан артмангиз, сув ичаётган идишга пуфламангиз!»—деган эканлар».

20-боб. Тош ва кесак билан покланмоқ

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоқу алайҳи ва саллам ҳожатга чиққанларида эргашдим. У ёқ-бу ёққа қарамай борар эдилар. У кишига яқин борганимда, «Менга тош келтирғил, истинжо (покланиш) қилғайман»,— дедилар ёки шунга ўхшаш бир гап айтдилар. Кейин: «Суяқ ёки тезак олиб келмағил!»— дедилар. Кийимимнинг этагида тош териб келдим. Ёнларига тўкиб, у кишидан ўгирилиб турдим, қазои ҳожатдан кейин тошлар билан истинжо қилдилар».

21-боб. Мусулмон киши тезак билан артмайдир

Абдурраҳмон ибн Асваднинг отасидан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (таҳорат ушатиш учун) холироқ жойга борганиларида менга учта тош топиб келишни буюрдилар. Иккита тош топдим, учинчисини топмадим, (ўрнига) бир тезакни олдим, уларни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга келтирдим. Икки тошни олдилар, тезакни ташладилар ва «Бу макрух, нарсадир (баъзи бир нусхада жинлар таомидир)»,— дедилар».

22-боб. Таҳоратда аъзоларни бир мартадан ювмоқ

116. عَنْ أَبْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً.

Абдуллоҳ ибн Аббосдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳорат олаётиб, аъзоларини бир мартадан ювдилар».

23-боб. Таҳоратда аъзоларни икки мартадан ювмоқ

117. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً.

Абдуллоҳ ибн Зоҳиддан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳорат қилаётиб, аъзоларини икки мартадан ювдилар».

24-боб. Таҳоратда аъзоларни уч мартадан ювмоқ

118. عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ دَعَا بِيَاءَ فَأَفْرَغَ عَلَيْ يَدِيهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَعَسَلَهُمَا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْإِنَاءِ

فَمَضْمِضَ وَاسْتَسْقَ وَاسْتَشَرَ ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، وَيَدِيهِ ثَلَاثًا إِلَى الْمُرْقَقَيْنِ ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِلَى الْكَعَبَيْنِ ، ثُمَّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يَحْدُثُ فِيهِمَا نَفْسَةٌ ، غُفرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ).

وَفِي رِوَايَةِ أَنَّ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَلَا أَحَدُكُمْ حَدَّيْتُمْ حَدِيثَنِي ، لَوْلَا آيَةً فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّيْتُكُمُوهُ ، سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ فَيَحْسُنُ وُضُوئِهِ ، وَيَصْلِي الصَّلَاةَ ، إِلَّا غُفرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ حَتَّى يَصْلِيْهَا) . قَالَ عُرْوَةُ : الْآيَةُ : «إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنِ الْبَيِّنَاتِ» .

Ҳимрон Мавло Усмондан: «Усмон разияллоҳу анҳу: «Идишда сув келтириңгиз!»—дедилар. Сүнг идишни уч марта эгиб, құлларини ювдилар. Кейин үнг құлни идишга тиқиб, (сув олиб) уч марта оғиз чайқадилар, кейин уч марта юзларини ювдилар, кейин икки құлларини тирсагигача уч марта ювдилар, кейин бошга масх тортдилар, кейин оёқларини уч марта товонгача ювиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки шу таҳоратим янглиғ таҳорат олғайдир ва құнглиға дунёвий ишларни келтирмасдан, кейин икки ракъат намоз үқиғайдир, үтган гуноҳлари мағфират қилинғайдир», деб айтдилар»,—дедилар».

Иккинчи бир ривоятда Ҳимрон: «Усмон таҳоратдан бўшагач: «Аё, мен сизларга бир ҳадис айтурмен, (Қуръони Каримда) бир оят бўлмаганда эрди, уни сизларга айтмас эрдим, уни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшиғланман. «Киши яхшилаб таҳорат олиб, намоз үқиса, унинг у намоз билан бу намоз ўртасидаги гуноҳлари намозни үқиб бўлгунча кечирилғайдир», дедилар»,—дейди. Урва ибн Зубайр: «Ҳалиги Усмон эслатган оят «Оллоҳ нозил қилган илмни беркитгувларга...» деган оят эрди»,— дейдилар.

25-боб. Таҳорат қилаётганда бурунга сув олиб қоқмоқ

119. عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : (مَنْ تَوَضَّأَ فَلَيُسْتَشَرْ ، وَمَنْ اسْتَحْمَرَ فَلِيُوتِرْ)

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки таҳорат олса, бурнига сув олиб қоқсин. Кимки, таҳорат ушатгач, кесак ишлатса, тоқ ишлатсин (учта)!»—деганлар.

26-боб. Кесакни тоқ ишлатмоқ

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلِيُجْعَلْ فِي أَنْفَهِ مَاءً ثُمَّ لِيُشْرُ ، وَمَنْ اسْتَحْمَرَ فَلِيُوتِرْ ، وَإِذَا اسْتَيقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ ، فَلِيُعْسِلْ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهَا فِي وَضُوئِهِ ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَ . يُدْهُ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз таҳорат олсангиз, бурнингизга сув олиб қоқингиз. Кимки, таҳорат ушатгач, кесак ишлатса, тоқ ишлатсин (3, 5, 1 та). Агар қайси бирингиз уйқудан уйғонсангиз, тоғорадаги сувга құлни солмасдан аввал (уни қийшайтириб) қўлингизни уч марта ювингиз. Чунки бирортангиз қўлингизнинг қаерларга текқанини билмассиз»,—деганлар».

27-боб. Оёқ ювмоқ

Абдуллоҳ ибн Амрдан: «Бир сафарда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биздан кейинда қолдилар, аср вақтида бизга етиб олдилар. Биз таҳорат олаётган

эдик, оёкларни номигагина ювар эдик. Расулуллоҳ баланд овоз билан «Дўзах оташидан оёқ кафтларининг ҳолига вой!» деб 2 ёки 3 бор хитоб қилдилар».

28-боб. Таҳорат олаётганда оғиз чайқамоқ

Ҳимрон Мавло Усмондан: «Усмон разияллоҳу анҳу таҳорат учун сув келтиришни буюрдилар. Кейин идишни эгиб, қўлларига сув қуиб уч марта ювдилар, ўнг қўлни идишга тиқиб сув олиб, уч марта оғиз чайқадилар ва бурун қоқдилар, юзларини уч марта ювдилар, икки қўлни тирсаккача қўшиб уч марта ювдилар, бошга масҳ тортдилар, ҳар бир оёқни уч мартадан ювдилар. Сўнг: «Саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шу таҳоратим янглиф таҳорат олганларини кўрдим. «Кимки шу таҳоратим янглиф таҳорат олғайдир ва кўнглига дунёвий ишларни келтирмасдан намоз ўқиғайдир, Оллоҳ таоло ўтган гуноҳларини кечириб юборғайдир», деб айтганлар»,— дедилар».

29-боб. Товоңларни яхшилаб ювмоқ

Мұхаммад ибн Зиёддан: «Абу Ҳурайра ва биз обдастадан таҳорат олаётган адамлар ёнидан ўтиб кетаётганимизда, Абу Ҳурайра уларга: «Таҳоратни мукаммал олингиз, ювадиган аъзоларни тўлиқ ювингиз, чунки Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ювилмай қолган тоvonлар дўзах ўтида қолади» деб айтганлар»,— дедилар».

30-боб. Наълга (пойабзалга) масҳ тортмай, уни ечиб оёқларни ювиш

120 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَقَدْ قِيلَ لَهُ : رَأَيْتُكَ لَا تَمْسُ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِيْنِ ، وَرَأَيْتُكَ تَلْبِسُ النَّعَالَ السَّيْنِيَّةَ ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبِحُ بِالصُّمْرَةِ ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهْلَ النَّاسِ إِذَا رَأَوْا الْمَلَالَ وَلَمْ تُهَلِّ أَثْنَتَ حَتَّى كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ ، فَقَالَ : أَمَّا الْأَرْكَانُ فَإِنِّي لَمْ أَرَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسُ إِلَّا الْيَمَانِيْنِ ، وَأَمَّا النَّعَالُ السَّيْنِيَّةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبِسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شُعْرٌ وَيَنْوَضُّ فِيهَا ، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَبْسَهَا ، وَأَمَّا الصُّفْرَةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبِحُ بِهَا ، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا ، وَأَمَّا الْإِهْلَالُ فَإِنِّي لَمْ أَرَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْلِلُ حَتَّى شَيْءَتِ بِهِ رَاحِلَتِهِ .

Убайд ибн Журайж Абдуллоҳ ибн Умарга қараб: «Эй Абу Абдурраҳмон, сизда 4 та хислатни кўрдим, буларни шерикларингиздан бирортасида ҳам кўрмаганман»,— деди. «Нима экан улар, эй Ибн Журайж?» —деди Абу Абдурраҳмон. «Биринчидан, Каъбанинг фақат икки яманий деворинигина силаб қўясиз (қолган икки томонини силамайсиз). Иккинчидан, хиром пойабзал киясиз (саҳобалар хиром қилинмаган, юнгли пойабзал кийишган, хиром қилинган пойабзални мол-дунёга берилган одамлар кияди, дейишган). Учинчидан, сиз сариқ бўёқ ишлатасиз, тўртинчидан, Маккада турган вақтингизда зулхижжа ойи кирган куни одамлар талбия (лаббайка оллоҳумма лаббайка) айтиши, сиз айтмадингиз, сиз 8- нчи зулхижжа куни айтдингиз»,— деди Ибн Журайж. Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу бундай деб» жавоб қилдилар: «Каъба девори масаласига келсак, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шу икки яманий деб номланган девордан бошқасини силаганларини кўрмадим. Хиром пойабзалга келсак, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳам туки йўқ пойабзал кийиб олганларини кўрдим, ўшандада уни ечиб оёқларини ювгандилар, ўшандай пойабзал кийишни яхши кўраман. Сариқ рангга келсак, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сариқ бўёқ ишлатганларини кўрдим. Мен ҳам сариқ бўёқ ишлатишни яхши кўраман. Аммо талбия масаласига келсак, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туюларига миниб, Мино йўлига чиқиб

олгунларича (8-нчи куни) талбия айтиб борганларини кўрмадим».

31-боб. Таҳоратни ва ғуслни ўнг томондан бошламоқ

Умму Атиййа разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Умму Атиййа ва унинг ёнидаги аёлларга қизлари Зайнабнинг мурдасини ювишни «Ўнг томондан ва таҳоратда ювиладиган жойлардан бошлангиз!» — деганлар».

121 . عِنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْجِبُهُ التَّمِينُ فِي تَنَعُّلِهِ وَتَرْجُلِهِ وَطُهُورِهِ وَفِي شَأْنِهِ كُلُّهُ .

Оиша разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар нарсани ўнгидан бошлашни яхши кўрадилар: пойабзал кийишни ҳам, соч-соқол тарашни ҳам, таҳорат олишни ҳам ва бошқа барча ишларни ҳам».

32-боб. Намоз вақти яқинлашганда таҳоратга сув сўрамоқ

Оиша разияллоҳу анҳодан: «(Сафарда) бомдод намозини ўқийидиган вақт келганда таҳорат учун сув қидирилди, топилмади, шундан сўнг таяммум қилмоқликка оят нозил бўлди».

122 . عَنْ أَنْسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَحَانَتْ صَلَادَةُ الْعَصْرِ ، فَالْتَّمَسَ النَّاسُ الْوَضُوءَ فَلَمْ يَجِدُوا ، فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَضُوءٍ ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي ذَلِكَ الْإِنَاءِ ، وَأَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَتَوَضَّؤُوا مِنْهُ ، قَالَ : فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبَغِي مِنْ تَحْتِ أَصَابِعِهِ ، حَتَّى تَوَضَّؤُوا مِنْ عِنْدِ آخِرِهِمْ .

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намози аср вақти яқинлашганда одамлардан таҳорат учун сув сўрадилар. Сув келтиришгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини идиш оғзиға қўйиб, энгаштиридилар-да, одамларга таҳорат олмоқни буюрдилар. Анас: «Жаноб Расулуллоҳнинг панжалари остидан сув силқиб тушаётганини кўрдим, ўша сувдан ҳатто охирги одамгacha таҳорат олди»,— дейдилар.

33-боб. Инсон сочи ювилган сувнинг ҳукми (ҳалол ё ҳаром)

Ато ибн Абу Рабоў: «Сочдан арқон ёки ип қилмоқнинг зарари йўқ»,— дер эдилар. Итдан қолган сарқитнинг (ит теккан нарсанинг) ҳукми ва итнинг масжиддан ўтишининг ҳукми: Аз-Зухрий: «Агар идишдаги сувга ит тегсаю, таҳорат олмоқ учун ундан бошқа сув бўлмаса, ўша сув билан таҳорат олса бўлур»,— дейдилар. Суфён ас-Саврий эса: «Мана бу ҳукм Қуръони Каримдан олинган бўлиб, Оллоҳ таоло: «Сув топмасангиз, таяммум қилингиз, бу сувдир ва (итнинг) нафасида бир (зараарли) нарса бордир» деган»,— дейдилар.

Ибн Осимдан: «Убайдага дедим: «Бизда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соchlари бордир, уни Анас ёки у кишининг уйидагилари орқали олишга мұяссар бўлдик. Менда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир тола соchlарининг борлиги дунё ва ундаги бор нарсалар меники бўлиб қолганидан ҳам севинчлироқдир».

123 . عَنْ أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا حَقَّ رَأْسَهُ ، كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَوَّلَ مَنْ أَخَذَ مِنْ شَعْرِهِ .

Анас разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (Ҳажжат ул-Видоъда) соchlарини олдираётгандаридан биринчи бўлиб соchlаридан олган киши Абу Талҳа эдилар».

34-боб. Агар биронтангизнинг идишингизни ит яласа, етти марта ювингиз!

124. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدُكُمْ فَلِيُعْسِلُهُ سَبْعًا) .

Абу Хурайра разияллоху анхудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Агар бирортангизнинг идишиңгиздан ит исса, етти марта ювингиз!» — деганлар».

Абу Хурайра разияллоху анхуга Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам айтиб берган эканлар: «Баний, Исройл қавмидан бир киши бир итнинг чанқоқдан тупроқ ялаётганини кўриб, маҳсисида сув олиб, итга ичирди. Оллох таоло ул бандани мукофотлаб, жаннатга киргизгайдир».

125. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَتِ الْكَلَابُ تُقْبَلُ وَتُدْبَرُ فِي الْمَسْجِدِ ، فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمْ يَكُوَّنَا يُرْشُونَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ .

Абдуллоҳ ибн Умарнинг ўғли Ҳамза: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам замонларида итлар масжидимизга кириб-чиқиб юрар эрди, сув бирлан бирор жойни ювмас эрдилар», — деган эканлар.

Адий ибн Хотим разияллоху анхудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламдан ит билан ов қилмоқлик тўғрисида сўрадим. «Агар итингни ўзинг овга олиб борсанг-у, ўлжани ўлдириб (тутиб) берса, еяверғил, агар итинг ўзича тутиб еяётган эрса, емағил, зеро у ўзи учун тутгандир», — дедилар. «Ўргатган итимни ўлжага юборсаму, ўлжа устида итим билан бошқа итни ҳам кўрсамчи?» — дедим. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ул ўлжани емағил, чунки сен ўз итингга тасмия (Бисмиллоҳи Оллоҳу акбар) айтгандирсен, бегона итга тасмия айтмагандирсен», — дедилар.

35-боб. Катта ва кичик ҳожатдан бошқаси таҳоратни синдирмайдир, деб ҳисобловчилар

Оллох таоло ояти каримасида: «Қайси бириңгиз таҳорат ушатгайдирсиз (қазои ҳожат қилғайдирсиз) таҳорат вожиб бўлур», — деган. Ато ибн Абу Рабоҳ: «Орқасидан қурт ёки пешобидан бургага ўхшаш ҳашорат чиққан кишилар қайта таҳорат қилурлар», — деганлар. Жабр ибн Абдуллоҳ бундай деганлар: «Кимки намозда қулғайдир, таҳоратини янгиламай намозини қайтариб ўқиғайдир». Ҳасан Басрий: «Агар киши соч олдирса ёки тирноғини олса ё маҳсисини ечса, таҳорат олмоқ лозим бўлмайдир (оёғининг ўзини ювиб олғайдир)», — деганлар. Абу Хурайра разияллоху анху айтадилар: «Таҳорат ел чиқмаса, синмағайдир». Жабр разияллоху анху бундай дейдилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бир ғазотда қатнашдилар. Бир кишига камон ўқи тегди. У киши қон оқиб туришига қарамай, рукуъ, сажда қилиб, намоз ўқийверди». Ҳасан Басрий айтадилар: «Мусулмонлар жароҳатлари билан ҳам намоз ўқийверар эдилар. Товус, Мұхаммад ибн Али, Ато ибн Абу Рабоҳ ва Ҳижоз, Макка ва Мадина аҳли: «Қон оқса, таҳорат синмағайдир (Ҳанафий мазҳабида синтайдир)», — дейдилар. Ибн Умар юзидағи ҳұснбузарни сиқди, қон чиқди, лекин таҳоратини янгиламади. Ибн Убай қон тупуриб, намозини ўқишида давом этаверди. Ибн Умар ва Ҳасан Басрий: «Қон олдирган одам таҳорат янгиламайдир, балки қон олинган жойини ювғайдир, холос», — дедилар».

126. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا يَرَأُ الْعَبْدُ فِي صَلَادَةٍ مَا كَانَ فِي الْمَسْجِدِ يَتَنْظَرُ الصَّلَاةَ مَا لَمْ يُحْدِثْ) .

Абу Хурайра разияллоху анхудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Масжидда намозни кутиб турган киши, агар у ҳадас қилмаган эрса, намозда турган

ҳисобланур»— дедилар. Шунда бир ажамий (араб эмас) киши: «Ҳадас надир?» — деди. Абу Ҳурайра: «Орқадан ел чиқмоғи»,— дедилар.

Ибод ибн Тамимнинг амакисидан: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «То киши ел овозини эшитиб, ҳидини сезмагунча, намозини бузмасин!» — дедилар.

Мұхаммад ибн Ҳанафиядан: «Ҳазрат Али разияллоҳи анҳу: «Шаҳвати күп одам әдим, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламдан сўрашга уялдим, Микдодга: «Сен сўрагин!—дедим»,— дебдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Маний (суюқ сув) келганда, таҳорат олмоқ лозим бўлғайдир»,— деб жавоб қилибдилар».

127 . عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قُلْتُ: أَرَأَيْتَ إِذَا جَاءَ فَلَمْ يُنْ، قَالَ عُثْمَانُ: يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ وَيَعْسِلُ ذَكَرَهُ قَالَ عُثْمَانُ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ عَلَيْهَا وَالزُّبَرَ وَطَلْحَةَ وَأَنَّى بْنَ كَعْبٍ فَأَمْرُوهُ بِذَلِكَ.

Зайд ибн Холид Ҳазрат Усмондан: «Агар киши хотини бирлан алоқа қилган эрсаю, маний тўкмаган бўлса, не қилғайдир?»—деб сўрадилар. Ҳазрат Усмон: «Намозга таҳорат олгандек, таҳорат олғайдир, олатини ювғайдир, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламдан ҳам шундай деб эшитгандирмен. Али, Зубайр, Талҳа ва Али ибн Каъбдан сўраганимда ҳам шундай дейишгандир»,— деб айтдилар».

128 . عَنْ أَنَّى سَعِيدَ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَ إِلَيْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ ، فَجَاءَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَعَلَّنَا أَعْجَلْنَاكَ) . فَقَالَ: نَعَمْ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا أَعْجَلْتَ أَوْ قُحْطَتْ فَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ) .

Абу Саъид Ҳудрий разияллоҳи анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам ансорийлардан бирига одам юбордилар. Анзорий сочидан сув томиб келди. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Биз сизни шошириб қўйибмизда (жимоъ қилиб улгурмабсиз)?!» —дедилар. Анзорий: «Ҳа, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам»,— деди. «Агар шошиб қолсангиз (охирига етмасангиз) ёки маний тўкмасангиз, таҳорат олсангиз, басдир»,— дедилар».

36-боб. Ҳамроҳи таҳорат олаётганда сув қўйиб турмоқ

Усома ибн Зайддан: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам Арафот тоғидан ошиб, Шаъб деган жойга келгандарида, қазои ҳожат қилдилар. Мен Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламга сув қўйиб бериб турдим, у киши таҳорат олдилар. Сўнг: «Ё Расулуллоҳ, намоз ўқийдирсизми?»—дедим. «Намоз олдингдадир (ҳали вақт бор)»,— дедилар».

129 . عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شَعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ ، وَأَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَهَبَ لِحَاجَةٍ لَهُ ، وَأَنَّ الْمُغِيرَةَ جَعَلَ يَصْبُرُ الْمَاءَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ ، فَعَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ، وَمَسَحَ عَلَى الْخَفْيَنِ .

Урва ибн ал-Муғира ибн Шуъбадан: «Муғира ибн Шуъба Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарда бўлур эрди. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам қазои ҳожат қилгандаридан кейин сув қўйиб бериб турди. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам таҳорат олдилар, юзларини, қўлларини ювдилар, бошларига ва маҳсиларига масҳ тортилар».

37-боб. Таҳоратсиз Қуръон ўқимоқ ва ундан бошқа нарсаларнинг жоизлиги

Иброҳим ан-Нақашдан: «Ҳаммомда қироат қилмоқнинг ва таҳоратсиз хат

ёзмоқнинг зарари йўқдир. Ҳаммомдагиларнинг лунгиси бор эрса, салом берғил, лунгиси йўқ эрса, салом бермағил!»

130 . عن عبد اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ رضيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ بَاتَ لَيْلَةً عِنْدَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَهِيَ حَالَتُهُ فَاضْطَجَعَتْ فِي عَرْضِ الْوَسَادَةِ وَاضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَهْلُهُ فِي طُولِهَا ، فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا اتَّسَفَ الَّلَّا يُؤْمِنُ أَوْ قَبْلَهُ بِقَلِيلٍ أَوْ بَعْدَهُ بِقَلِيلٍ اسْتَيقَظَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَلَسَ يَمْسَحُ النَّوْمَ عَنْ وَجْهِهِ بِيَدِهِ ثُمَّ قَرَأَ الْعَشْرَ الْآيَاتِ الْخَوَاتِمَ مِنْ سُورَةِ الْأَعْمَارِ ثُمَّ قَامَ إِلَى شَنَّ مُعْلَقَةَ فَتَوَضَّأَ مِنْهَا فَأَحْسَنَ وُضُوعَهُ ، ثُمَّ قَامَ يُصْلِي ، قَالَ أَبُنْ عَبَّاسٍ : فَقَمْتُ فَصَنَعْتُ مُثْلَ مَا صَنَعَ ، ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ ، فَوَضَعَ يَدُهُ الْيُمْنَى عَلَى رَأْسِي ، وَأَخْدَى بِأَذْنِي الْيُمْنَى يَقْتُلُهَا ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ أَوْتَرَ ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى أَتَاهُ الْمُؤْذِنُ ، فَقَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ حَفِيفَتِينِ ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ .

Абдуллоҳ ибн Аббосдан: «Бир кеча Жаноб Расулуллоҳнинг хотинлари холам Маймунаникода ётиб қолдим. Мен ёстиқнинг ён томонига, Расулуллоҳ ва хотинлари узун томонига бош қўйиб ётдилар. Расулуллоҳ ярим кечагача ухладилар, кейин уйғониб ўтиридилар. Уйқуни қочирмоқ учун юзларини ишқаладилар. Кейин, Оли Имрон сурасининг охирги 10 оягини ўқидилар. Кейин, ўринларидан туриб, осиғлиқ мешчани олиб, таҳорат олдилар. Таҳоратни яхшилаб олдилар. Кейин, туриб намоз ўқидилар. Мен ҳам ўрнимдан туриб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қилғанларини қилдим ва чап ёнларига бориб намозга турдим. Ўнг қўлларини бошимга қўйдилар, кейин ўнг қулоғимни чўздилар (ўнг томонга турғил, деган маънода). Сўнг 2 ракъат, сўнг 2 ракъат намоз, кейин витр ўқидилар, кейин то муаззин келгунча ёнбошладилар, кейин туриб енгилгина 2 раъат намоз ўқидилар. Кейин чиқиб, бомдод намозини ўқидилар».

38-боб. Кўзи қаттиқ тиниб кетганлиги учунгина (бошдан) сув қуймоқ

Асмо бинти Абу Бакрдан: «Жаноб Расулуллоҳнинг хотинлари синглим Оишаникига бордим. Қуёш тутилган бўлиб, одамлар намоз ўқишаётган эрдилар, синглим ҳам намдз ўқир эрди. Мен: «Одамларга не бўлди?» — десам, Оиша қўллари билан осмонга ишора қилиб, «Субҳоноллоҳ», — деди. «(Қиёмат) аломатими, бу?» — дедим. У: «Ха» — деган маънода бош ирғади. Мен ҳам кўзим тиниб кетгунига қадар намоз ўқийвердим, сўнг (ўзимга келмоқ учун) бошимдан сув қуя бошладим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоздан қайтгач, Оллоҳга ҳамду сано айтдиларда: «Кўрмаган бирор нарсам қолмади, ҳаммасини, ҳатто жаннату дўзахни ҳам шу ерда туриб кўрдим. Менга (қуийдаги) ваҳий келди: «Бу кишини («бу мўъминни» ёки «бу муқинни» дедиларми, аниқ билмайман, дейди Асмо) биласанми», — деб сўрашфайдир. Шунда: «Бу Мұхаммад Расулуллоҳдир, бизга далолат ва ҳидоят олиб келгандирлар, биз қабул қилгандирмиз, иймон келтиргандирмиз ва эргашгандирмиз», — дейди. «Ором олиб ухлайвер, биз сенинг муқин (садик) эканлигингни билур эрдик», — дейишфайдир. Аммо мунофиқ ёки иккиланувчи («мунофиқ» ёки «иккиланувчи» дедиларми, аниқ айтрлмайман, дейди Асмо) бўлса, йўқ билмасман, одамлар нимадир деганини эшитгандирман, мен ҳам (ўшалардан эшитганимни) айтгандирман дейди», — дедилар».

39-боб. Бошнинг ҳаммасига масҳ тортмоқ

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Бошингизга масҳ тортингиз!» — деган. Ибн Мусаййаб айтадилар: «Хотин киши ҳам эркак киши каби бошининг ҳаммасига масҳ

тортғайдыр». Имом Моликдан: «Бошнинг бир қисмига масҳ тортилса, кифоя қилурми?» — деб сўрашди. Имом Молик кифоя қилмаслигига Абдуллоҳ ибн Зайднинг ҳадисини далил қилиб кўрсатдилар.

131. عن عبد الله بن زيد رضي الله عنه : أنَّ رجلاً قال له : أَتُسْطِيعُ أَنْ تُرِينِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ : نَعَمْ فَدَعَاهُ بِمَاءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدِيهِ فَعَسَلَ مَرْتَبَيْنِ ، ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَثْرَ ثَلَاثَةً ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَةً ، ثُمَّ غَسَلَ يَدِيهِ مَرْتَبَيْنِ إِلَى الْمَرْقَفَيْنِ ، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهِ بِيَدِيهِ ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ ، بَدَأَ بِمُقْدَمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ ، ثُمَّ رَدَهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ .

Амр ибн Яҳёнинг отаси бундай ривоят қиласидилар: «Бир киши Абдуллоҳ ибн Зайдга: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нечук таҳорат олганларини кўрсатиб бера олурмисиз?» — деди. Абдуллоҳ: «Ҳа, сув келтириңгиз», — деди. Сўнг қўлига сув қўйиб, 2 марта ювди, кейин 3 марта оғиз ва бурун чайқади, 3 марта юзини ювди, 2 марта икки қўлининг тирсагигача ювди, кейин бошига масҳ тортди, икки қўлининг кафтларини пешонасидан то энсасигача юргизди. Кейин бошлаган жойигача қайтариб келди. Кейин икки оёғини (ошиғигача) ювди».

40-боб. Оёқни товонигача ювмоқ

Амр ибн Яҳё ривоят қиласидилар: «Абдуллоҳ ибн Зайддан Амр ибн Абу Ҳасан Расулуллоҳнинг қандай таҳорат олишлари тўғрисида сўради. У: «Идишда сув келтириңгиз!» — деди. Сўнг идишдан қўлига сув қўйиб, 3 марта ювди, кейин идишга қўлини тиқиб сув олдида, 3 марта оғиз ва бурун чайқади, 3 марта юзини ювди, икки марта икки қўлини тирсагигача ювди. Кейин сув олиб, масҳ тортди, қўлини пешонасидан энсасигача, энсасидан пешонасигача бир марта юргизди».

41-боб. Одамларнинг таҳорат қилинган сувни ишлатмоғининг жоизлиги

Жарир ибн Абдуллоҳ мисвок (тиш тозалагич) билан оғиз тозалаганларидан кейин қолган сувни оилаларига (табаррук қилиб берганларидан кейин): «Таҳоратга ишлатингиз!» — деб буюрдилар.

132. عن أبي جُحَيْفَةَ رضي الله عنه قال : خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْهَاجَةِ ، فَأَتَى بِوَضُوءٍ فَنَوَّصَّا ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَأْخُذُونَ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهِ فَيَتَسَّحُونَ بِهِ ، فَصَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظَّهَرَ رَكْعَتَيْنِ ، وَالْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ ، وَبَيْنَ يَدِيهِ عَزَّةٌ .

Ҳаким ибн Утайбага Абу Жұхайфа: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизнинг олдимиизга кун қизиган вақтда чиқдилар, таҳорат сувни келтирилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳоратларидан тушаётган сувни табаррук қилиб баданларига сурта бошладилар. Расулуллоҳ ҳассаларини қибла томонга санчиб қўйиб, икки ракъат (қаср, яъни қисқа қилиб) пешин ва икки ракъат (бу ҳам қаср) аср намози ўқидилар», — деб айтди.

Абу Мусо Ашъарий бундай дейдилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам идишда сув олиб келмоқни буюрдилар, сўнг юз-қўлларини ўш сувга ювдилар ва оғизларига бир ҳўплам сув олиб, идишдаги сувга пуркадилар (табаррук қилиб бердилар), кейин Билол ва Абу Мусога: «Шу сувни ичингиз, у билан юзингиз ва кўкракларингизни ювингиз!» — дедилар».

Маҳмуд ибн ар-Рабиъ (Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ёшлигига юзига сув пуркагай йигит) бундай ривоят қиласидир (унинг гапини Мисвар ва Марвон ибн Ҳакам ҳам тасдиқлайдирлар): «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳорат

олсалар, одамлар баданларидан тушаётган сувни олмоқقا талашиб, уришиб кетай дердилар».

42-боб.

133. عن السائب بن يزيد رضي الله عنه قال : ذهبت بي خالتي إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقالت : يا رسول الله ، إن ابن أخي واجع ، فمسح رأسه ودعا لي بالبركة ، ثم توضأ فشربت من وضوئه ، ثم قمت خلف ظهره فنظرت إلى خاتم النبوة بين كتفيه ، مثل زر الحجلة .

Соиб ибн Язид ривоят қиласылар: «Холам мени Расулуллох ҳузурларига олиб бориб: «Ё Расулуллох, синглимнинг ўғлининг оёғи оғриб қолди»,— дедилар. Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам бошимни силадилар ва мени «барака топғил» деб дуо қиласылар, кейин таҳорат олдилар. Таҳоратдан тушган сувдан ичдим, кейин Расулуллохнинг орқа томонларига ўтиб турдим, икки кураклари ўртасида олмадек келадиган Пайғамбарлик муҳрини кўрдим».

43-боб. Бир ҳовуч сув билан оғиз ва бурун чайқаш

Амр ибн Яҳёнинг отаси бундай ривоят қиласылар: «Абдуллох ибн Зайд идишдан қўлига сув қўйиб, қўлини ювди, кейин бир ҳовуч сув билан оғиз ҳам бурун чайқади, шу ишни 3 марта қилди, сўнг юзини ва икки қўлини тирсаги билан қўшиб 2 марта ювди. Бошига масҳ тортди. Оёғини товоғи билан қўшиб ювди, кейин: «Жаноб Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам шундай таҳорат олғай эрдилар»,— деди».

44-боб. Бошга бир марта масҳ тортмоқ

Амр ибн Ҳасан ривоят қиласылар: «Мен Расулуллох саллаллоху алайҳи ва салламнинг нечук таҳорат қилишларини Абдуллох ибн Зайддан сўрадим. Шунда у: «Идишда сув келтириңгиз!» — деди. Сўнг таҳорат қила бошлади. Идишни қийшайтириб, қўлига сув қўйиб, 3 марта ювди, кейин қўлини идишга тикиб, сув олиб, бурун чайқади (3 ҳовуч сув билан), сўнг сув олиб, 3 марта юзини ювди, кейин сув олиб, икки қўлини тирсаги билан қўшиб 2 марта ювди, бошига масҳ тортди (пешонасидан энсасигача, энсасидан пешонасигача қўлини юргизди). Кейин идишга қўлини тикиб сув олиб, икки оёғини ювди». Вуҳайб: «Ўшандада бошга бир марта масҳ тортдилар»,— деб айтган.

45-боб. Эркак кишининг ўз хотини билан бир идишдан таҳорат олмоғининг афзаллиги ва хотин кишининг (уйидан олинган) сув ҳукми

Умар ибн Хаттоб иситилган сувга ва насроний аёл уйидан олинган сувга таҳорат қиласылар.

134. عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال : كان الرجال والنساء يتوضؤون في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم جمیعاً .

Абдуллох ибн Умардан: «Жаноб Расулуллох саллаллоху алайҳи ва салламнинг замонларида хотинлар билан эркаклар (галма-галдан) бир идишдан таҳорат олур эрдилар»,— дейдилар.

46-боб. Жаноб Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам таҳорат қиласыларини ҳушидан кетган одам устидан қуйғанлари

135. عن جابر رضي الله عنه قال : جاء رسول الله صلى الله عليه وسلم يغدوني وأنما مريض لا أعقل ، فتوضأ وصَبَّ على

مِنْ وَضُوئِهِ فَعَقَلْتُ فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنِ الْمِيرَاثُ ؟ إِنَّمَا يَرُثُ كَلَالَةً ، فَنَزَلتْ آيَةُ الْفَرَائِضِ .

Мұхаммад ибн ал-Мунқадирға Жобир бундай деган экак; «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, бетоб бўлиб ўзимни билмай ётганимда, мени қўргани келиб, таҳорат олдилар за таҳорат сувини устимдан қўйдилар. Ўзимга келдим. Кейин: «Ё Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, узоқ қариндошларимдан бошқа меросхўрим йўқдир, меросимни кимга қолдирғаймен?»—дедим. Шунда мерос ояти (фароиз ояти) нозил бўлди».

47-боб. Тош ёки ёғочдан қилинган идишлардаги сувга таҳорат ва гусл қилмоқ

136 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَقَامَ مِنْ كَانَ قَرِيبَ الدَّارِ إِلَى أَهْلِهِ ، وَبَقَيَ قَوْمٌ فَاتَّيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِخْضَبٍ مِنْ حِجَارَةٍ فِيهِ مَاءٌ ، فَصَعَرَ الْمِخْضَبُ أَنْ يَسْطُطَ فِيهِ كَفَّهُ ، فَتَوَضَّأَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ ، قُلْنَا : كَمْ كُنْتُمْ ؟ قَالَ : ثَمَانِينَ وَزَيَادَةً .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Намоз (аср) вақти бўлди. Ҳовлиси яқинлар таҳорат олгани турдилар, қолган кишилар Жаноб Расулуллоҳ ҳузурларида қолдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир тош идишда сув келтирдилар. Идишнинг кичиклигидан унга қўл сиғмасди, қавмнинг ҳаммаси шу идишдан таҳорат, олди».

Абдуллоҳ ибн Мунир: «Неча киши эдингиз? деб Анасадан сўраганимизда, саксон нафардан ортиқ, деб айтганди»,— дейдилар.

137 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَاهُ بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءً ، فَعَسَلَ يَدِيهِ وَجَهَهُ فِيهِ ، وَمَجَ فِيهِ .

Абу Мусо разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сув келтиришни буюрдилар, сўнг қўллари ва юзларини ювиб, оғиз чайқадилар».

Абдуллоҳ ибн Зайддан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизникига келдилар. Идишда сув олиб чиқдик. Таҳорат олдилар. Юзларини 3 марта, қўлларини 2 марта ювдилар, икки кафтларини пешоналаридан энсалари томон ва энсаларидан пешокалари томон бир марта юргизиб, масҳ тортдилар, кейин оёқларини ювдилар».

138 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَمَّا تَقْلَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَشْتَدَّ بِهِ وَجْهُهُ ، اسْتَأْذَنَ أَزْوَاجَهُ فِي أَنْ يُمَرَّضَ فِي بَيْتِيِّ ، فَأَذِنَ لَهُ ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ ، تَخْطُطُ رِجْلَاهُ فِي الْأَرْضِ ، بَيْنَ عَبَاسَ وَرَجُلٍ آخَرَ . قَالَ عَبْيُدُ اللَّهِ : فَأَخْبَرْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَاسَ فَقَالَ : أَتَدْرِي مَنْ الرَّجُلُ الْآخَرُ ؟ قُلْتُ : لَا . قَالَ : هُوَ عَلَيُّ . وَكَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تُحَدِّثُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : - بَعْدَمَا دَخَلَ بَيْتَهُ وَأَشْتَدَّ وَجْهُهُ - هَرِيقُوا عَلَيَّ مِنْ سَعْيِ قَرَبِ لَمْ تُحَلِّلْ أَوْ كِتَبْهُنَّ ، لَعَلَّيْ أَعْهَدُ إِلَيْ النَّاسِ . وَأَحْلَسَ فِي مِخْضَبٍ لِحَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ طَفِقَنَا كَصْبُ عَلَيْهِ تِلْكَ حَتَّى طَفِقَ يُشِيرُ إِلَيْنَا : (أَنْ قَدْ فَعَلْنَا) . ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْ النَّاسِ .

Оиша онамиз айтдилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дардлари оғирлашиб қолганда, то тузалгунларича менинг уйимда ётажаклари тўғрисида бошқа хоткиларидан ижозат сўрадилар, хотинлар ижозат беришли. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ибн Аббос билан яна бир киши ёрдамида оёқларини аранг босиб, менинг уйимга чиқдилар».

Убайдуллоҳ бундай деди: «Бу хусусда Абдуллоҳ ибн Аббосга айтувдим, у: «Ўша икки кишидан бирининг ким эканлигини билурмисен?» — деди. Мен: «Йўқ», —

дедим. У: «Али разияллоху анху эдилар»,— деди. Оиша онамиз бундай дер эдилар: «Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам менинг уйимга киргандаридан кейин қасалликлари янада оғирлашди. Шунда: «Устимдан 7 та қопқоғлиқ идишда сув қуингиз, шоядки, одамлар олдига чиқиб васият қилғаймен!»—дедилар. Хотинлари Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламни Ҳафсанинг мис тоғорасига ўтқаздилар. Кейин, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам «бўлди» деб ишора қилмагунларича устиларидан сув қуя бошладик. Кейин, «бажардингиз» деб одамлар олдига чиқдилар».

48-боб. Тоғорадан таҳорат олмоқ

Амр ибн Яхё бундай ривоят қиласидар: «Амаким кўп таҳорат олур эрдилар. Бир куни Абдуллоҳ ибн Зайддан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг таҳорат олаётганларини кўрганмисиз?» — деб сўрадилар. Абдуллоҳ ибн Зайд сув келтироқларини буюрдилар. Тоғорада сув келтиришди. Кейин икки қўлларига сув қуиб, 3 марта ювдилар, 3 марта бир ҳовучдан сув олиб, оғиз ва бурунларини чайқадилар, 3 марта юзларини ювдилар, 2 марта қўлларини тирсаклари билан қўшиб ювдилар, кейин сув олиб, бошга масҳ тортдилар, оёқларини ювдилар. Сўнг: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг шундай таҳорат қилганларини кўргандирмен»,— дедилар».

139. عن أنسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِإِنَاءِ مَاءٍ ، فَأَتَيَ بِقَدَحٍ رَحْرَاحٍ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ ، فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ فِيهِ ، قَالَ أَنْسٌ : فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى الْمَاءِ يَنْبَغِي مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ، قَالَ أَنْسٌ : فَحَزَرْتُ مِنْ تَوْضَأًا ، مَا يَبْيَنَ السَّبْعِينَ إِلَى الشَّمَائِينَ .

Анас разияллоху анхудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам сув келтироқни буюрдилар. Идишда озроқ сув келтирилди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам идишнинг оғзига панжаларини қўйдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг панжалари орасидан силқиб тушаётган сувга тахминан 70 ёки 80 нафар одам таҳорат олди».

49-боб. Бир муд (тахминан бир литр) сув билан таҳорат олмоқ

140. عن أنسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَسِلُ ، أَوْ كَانَ يَعْتَسِلُ ، بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ ، وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدْ .

Ибн Жабрга Анас бундай деган экайлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ғуслга бир соъдан (тахминан 4 литрдан) 5 мудгача (тахминан 5 литргача) сув ишлатур эдилар, 1 муд сув билан таҳорат олғай эрдилар».

50-боб. Маҳсиға масҳ тортмоқ

141. عن سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّهُ مَسَحَ عَلَى الْخُفْفَيْنِ . وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ سَأَلَ عُمَرَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ : نَعَمْ إِذَا حَدَّثَكَ شَيْئًا سَعْدٌ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَا تَسْأَلْ عَنْهُ عَيْرَهُ .

Саъд ибн Абу Ваққос: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам маҳсиларига масҳ тортгайдирлар»,— деди. Абдуллоҳ, ибн Умар отасидан: «Шу тўғримидир?»—деб сўради.«Ҳа, тўғридир, агар Саъд сенга Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам хусусларида бирор нарса сўзласа, бу тўғрида бошқалардан сўрамагил!»—деди отаси.

142. عن عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ الصَّمْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى الْخُفْفَيْنِ .

Урва ибн ал-Муғира ривоят қиласидар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам (қазои ҳожатга) ташқарига чиқдилар. Отам Муғира ибн Шульба обдастада сув

олиб, у кишига эргашдилар, Жаноб Расууллоҳ ҳожатларидан бўшагач, сув қуйиб бердилар. Расууллоҳ таҳорат олиб, маҳсилариға масҳ тордилар».

وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى عِمَامَتِهِ وَخُفْيَيْهِ .

Жаъфар ибн Амр: «Отам Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг маҳсига масҳ тортганларини кўрганлар», — деб ривоят қиласидилар.

Жаъфар ибн Амр яна бундай деганлар: «Отам Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саллалариға ва маҳсилариға масҳ тортганларини кўрган эканлар» (саллага масҳ тортмоқ одати ҳанбалий мазҳабида мавжуд, бошқа мазҳабларда эса, бошнинг 1/4 қисмига масҳ тортиб, кейин саллага ҳам масҳ тортиладир).

51-боб. Маҳсини таҳоратли оёққа кийгандан...

143 . عن المُغِيرَةِ بْنِ شَبَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ ، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ حُفَيْهِ فَقَالَ : (دَعْهُمَا فَإِنِّي أَدْخَنْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا) .

Урва ибн ал-Муғиранинг оталари бундай деган эканлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга сафарда эрдим, Маҳсиларини ечмоққа қўл чўздим, шунда: «Қўявер, мен маҳсини таҳоратли оёққа кийгандирман», — дедилар, сўнг маҳсилариға масҳ тордилар».

52-боб. Қўй гўшти ва талқон егандан кейин таҳорат олмаслик хусусида

Абу Бакр, Умар ва Усмон (қўй гўшти ва талқон) едилар ва таҳорат олмадилар».

Абдуллоҳ ибн Аббос айтдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўйнинг қўлини едилар, кейин таҳорат олмай, намоз ўқидилар».

144 . عن عَمْرُو بْنِ أُمَيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْتَرُّ مِنْ كَتْفِ شَاهِ ، فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ ، فَأَلْقَى السَّكِينَ ، فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

Жаъфар ибн Амр: «Отам Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қўлидан кесиб еганларини, намозга чақирилгач эса, пичоқни қўйиб, таҳорат олмай намоз ўқиганларини кўрганлар», — деганлар.

53-боб. Талқон егандан кейин оғиз чайқашлик ва таҳорат олмаслик хусусида

145 . عن سُوِيدَ بْنَ التَّعْمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْرٍ ، حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا بِالصَّهَبَاءِ ، وَهِيَ أَدْنَى خَيْرٍ ، فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَعَا بِالْأَرْوَادِ ، فَلَمْ يُؤْتَ إِلَّا بِالسَّوْقِ ، فَأَمَرَّ بِهِ فَتَرَّى ، فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَكَلْنَا ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الْمَعْرِبِ فَمَضَمَضَ وَمَضَمَضْنَا ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

Башир ибн Ясорга Сувайт ибн Нуъмон бундай деган эканлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга сафарга чиқдим. Хайбар жангига кетаётган йил эрди. Саҳбоъ (Хайбарга яқин жой) деган ерга борганимизда Расууллоҳ аср ўқидилар. Кейин овқат келтирмоқни буюрдилар. Овқатта талқон келтирилди, уни хўллашни буюрдилар, хўллашгач, едилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга биз ҳам едик. Кейин шомга ҳозирлик кўра бошладилар. Оғиз чайқадилар, биз ҳам оғиз чайқадик. Кейин таҳорат олмай, намоз ўқидилар».

146 . عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ عِنْدَهَا كَتَفًا ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

Маймуна разияллоҳу анҳо: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг ёнимда ўлтириб қўйнинг қўлини едилар. Кейин таҳорат олмай, намоз ўқидилар», — деганлар.

54-боб. Сут ичганда оғиз чайқаш лозимми?

147 . عنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرِبَ لَبَنًا ، فَمَضْسَضَ وَقَالَ : (إِنَّ لَهُ دَسَّمًا)

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сут ичдилар. Сўнг, «сутда ёғ бор» деб, оғиз чайқадилар»,— деганлар.

55-боб. Ухлаб тургандан кейинги таҳорат масаласи ва «бир оз мудраса ёки мизғиса лозим эмас», — деб ҳисобловчилар хусусида

148 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا نَعَسْ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يُصْلِي فَلَيَرْفُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ التَّوْمُ ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ ، لَا يَدْرِي لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِرُ فِي سُبُّ نَفْسِهِ) .

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар намоз ўқиётган ҳолда бирортангиз уйқусирасангиз, то уйқусираш босилгунча ёнбошлангиз, чунки бирортангиз уйқусираш намоз ўқисангиз, истиғфор айтурмен деб, ўзингизни сўкиб қўймоғингиз мумкинлар» деганлар»,— деб айтганлар».

149 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا نَعَسْ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلَيَنْهِمْ حَتَّى يَعْلَمَ مَا يَقْرَأُ)

Анас разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки намозда уйқусираса, нима деб ўқиётганини ўзи биладиган бўлгунча, ётиб ухласин!» деганлар»,— деб айтганлар.

56-боб. Таҳорат ушатмаса ҳам таҳорат олмоқ

150 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ . قَالَ : وَكَانَ يُجْزِئُ أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ .

Амр ибн Омир бундай дегаплар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар бир намозга алоҳида таҳорат қилур эрдилар»,—деди Анас. Мен: «Сизлар-чи?» — дедим, «Агар таҳоратимиз синмаган бўлса, бир таҳорат билан ҳамма намозни ўқийверардик»,—деди Анас».

Сувайт ибн ан-Нуъмон бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга Хайбар жанги йилида сафарга чиқдик. Саҳбоъ деган зкойга борганимизда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам имоматга ўтиб, аср ўқидилар, сўнг овқат буюрдилар, овқатга фақат талқон келтирилди, едик, ичдик. Кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шом ўқимоқ учун оғиз чайқадилар. Таҳорат олмай, имоматга ўтиб, шом намозини ўқидилар».

57-боб. Сийдигидан сақланмаслик гуноҳи азимлардандир!

151 . عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَاجَةٍ مِنْ حِيطَانَ الْمَدِينَةِ أَوْ مَكَّةَ ، فَسَمَعَ صَوْتَ إِنْسَانٍ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يُعَذِّبَانِ وَمَا يُعَذِّبَانِ فِي كَبِيرٍ) ثُمَّ قَالَ : (بَلَى ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَرُ مِنْ بَوْلِهِ ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ) . ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا كِسْرَتَيْنِ ، فَوَضَعَ عَلَى كُلِّ قَبْرٍ مِنْهُمَا كِسْرَةً ، فَقَيلَ لَهُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا ؟ قَالَ : (لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَسْتَسِأْ) .

Ибн Аббос разияллоҳу бундай деганлар: «Расулуллоҳ саляаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина (ёки Макка) қўрғонларидан бирининг ёнидан ўтаётиб, иккита

қабрда ётган икки инсоннинг азобдан қилаётган дод — фарёдини эшитиб қолдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иккови ҳам азобланаётир, лекин икковлон ҳам катта гуноҳ сабабидан азобланаётгани йўқдир», — дедилар, кейин: «Ҳа, албатта (яни, сийдикдан эҳтиёт бўлмаслик ҳам катта гуноҳдир), биттаси сийдигидан сақланмас эрди, иккинчиси эрса, чақимчилик қилур эрди», — деб қўшиб қўйдилар. Сўнг, хурмо чўпидан келтирмоқни буюрдилар. Чўпни синдириб, ҳар бир қабрга биттадан санчиб қўйдилар. Шунда: «Ё Расууллоҳ, нечун бундай қилдингиз?» — дедилар. Расууллоҳ: «Шоядки, шу чўпаклар қуригунча, аларнинг азоби енгиллашфай», — деб жавоб қилдилар».

58-боб. Сийдикни ювиш тўррисидаги ҳадислар

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қабрда ётган киши сийдигидан сақланмас эрди», — дедилар, одам сийдигидан бошқаси ҳақида ҳеч нарса демадилар.

Анас ибн Молик: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қазои ҳожатга борсалар, ортларидан сув олиб борур эрдим, ювар эрдилар», — деб айтганлар.

59-боб.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу бундай деганлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки қабрнинг ёнидан ўтдилар, шунда: «Иккови ҳам азобланмоқда, катта гуноҳдан азобланаётгани йўқдир. Лекин биттаси сийдикдан сақланмас эрди, иккинчиси эрса, чақимчилик қилиб, гап ташиб юрур эрди», — дедилар. Кейин, хурмонинг ҳўл новдасини олиб, иккига бўлдиларда, ҳар бир қабрга биттадан санчиб қўйдилар. «Ё Расууллоҳ, нечун бундай қилдингиз?» — деб сўрашди. «Шоядки, шу чўпаклар қуригунча аларнинг азоби енгиллашфай», — деб жавоб қилдилар. «Мужоҳиддан ҳам шунга ўхшаш ҳадис эшитгандирмен», — деган эканлар Вакиъ».

60-боб. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва бошқа кишиларнинг бир аъробий (бадавий) масжидда сийиб бўлгунича индамай турганлари

Анас разияллоҳу анҳудан: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда сияётган бир аъробийни (бадавийни) кўриб: «Қўйингизлар, бўлгунича индамангизлар!» — дедилар. Кейин, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сув келтирмоқни буюрдилар. Сийдикни ювига ташлашди».

61-боб. Масжидга сийилган сийдикни ювига ташлаш хусусида

152 . عن أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ ، فَتَنَوَّلَهُ النَّاسُ ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (دَعُوهُ ، وَهَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ ذَنْبًا مِنْ مَاءٍ ، فَإِنَّمَا بُعْثُمْ مُسِيرِينَ وَلَمْ تُبَعْثُمْ مُعَسِّرِينَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Аъробий ўрнидан туриб, масжидга сиди, одамлар унга танбех беришди. Шунда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қўйингизлар, индамангизлар, сийдиги устидан бир пақир сув қўйингизлар!» — дедилар-да, «Дарҳақиқат, сизлар осонлаштиргувчи қилиб юборилгандирсизлар, қийинлаштиргувчи қилиб юборилмагандирсизлар», — деб қўшиб қўйдилар».

62-боб. Сийдик устига сув қўймоқ

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳудан: «Аъробий келиб масжиднинг чеккасига сиди. Одамлар унга: «Не қилурсен?» — деб ҳайқаришди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга: «Қўйингизлар!»—дедилар. Аъробий бўшагандан сўнг Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир пақир сув келтириб, сийилган жойни ювига ташламоқни буюрдилар».

63-боб. Ёш болаларнинг сийдиги тўғрисида

Оиша Умм ул-Муъминин разияллоҳу анҳо дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир эмизикли болани келтиридилар, Бола Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларига сийиб қўйди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сув келтириб, сийдик теккан жойга қуидилар.

153. عنْ أُمّ قَيْسِ بْنَتْ مَحْصَنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّهَا أَتَتْ بَابَنِ لَهَا صَغِيرٌ لَمْ يَأْكُلْ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَجْلَسَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجْرِهِ ، فَبَالَّا عَلَى ثُوْبِهِ ، فَدَعَاهُ بِمَاءَ فَنَضَحَّهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ .

Умму Қайс бинти Мұхсин эмизикли ўғилчасини Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қўлларига берди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам болани қўйниларига ўтқаздилар. Бола Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларига сийиб қўйди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сув олдириб келтириб, сийдик теккан жойга қуидилар, ювмадилар (қиз бола бўлса, ювмоқ лозимдир)».

64-боб. Тик туриб ва ўтириб сиймоқнинг қукми

Ҳузайфа разияллоҳу анҳу бундай ривоят қилганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир қавмнинг чиқиндилар (ахлат) ташлайдиган жойига келганларида тик туриб пешоб қилдилар (ўтиришга жой топилмаган чоғда жоиздир). Кейин: «Сув келтирғил!» — дедилар. Сув олиб келдим, таҳорат олдилар».

65-боб. Йўлдошининг ёнида пешоб қилмоқ ва йўлдошининг уни пана қилиб турмоғи

Ҳузайфа разияллоҳу анҳу бундай деганлар: «Эсимда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга айланиб юрганимизда бир қавмнинг девор орқасида жойлашган ахлатхонаси олдига келиб қолдик. Расулуллоҳ, ҳар бирингиз тик туриб пешоб қилганингиздек, тик туриб пешоб қилдилар. Мен шунда у кишидан четланган эрдим, менга ишора қилдилар, мен у кишини бўшагунларича пана қилиб турдим».

66-боб. Қавмнинг ахлатхонасига пешоб қилиш тўғрисида

Абу Мусо ал-Ашъарий: «Сийдикдан ўзингизни эҳтиёт қилингиз! » — деб қаттиқ тайинлаб, «Баний Исроил қавмларидан биронтасининг кийимига сийдик тегса, ўша жойни кесиб ташлар эди»,— дедилар. Шунда Ҳузайфа (шояд, Абу Мусо бу тўғрида ҳадеб сўзламоқдан тўхтаса, деган мақсадда): «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир қавмнинг ахлатхонасига тик туриб пешоб қилганларку?!» — дедилар».

67-боб. Қонни ювмоқ хўкми

154. عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : جَاءَتْ امْرَأَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ : أَرَأَيْتَ إِحْدَانَا تَحِيطُ فِي الشُّوْبِ كَيْفَ تَصْنَعُ قَالَ : (تَحْتُهُ ، ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ ، وَتَنْضَحُهُ ، وَتُنْصَلِي فِيهِ) .

Асмо бинти Абу Бакрдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бир хотин келиб: «Биронтамиз ҳайз кўрсак, ҳайз кийимимизни нима қилайлик?» — деб сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ишқалаб ташлағайдир, кейин сув билан мижиб ювиб, устидан сув қуийб, кийиб намоз ўқийверғайдир»,— дедилар».

155. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : جَاءَتْ فَاطِمَةُ بْنُتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَيَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي امْرَأَةٌ أَسْتَحْاضُ فَلَا أَطْهُرُهُ ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا . إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَنْ يَبْحِيِضُ ، فَإِذَا أَقْبَلَتْ حَيْضَتِكَ فَدَعِي الصَّلَاةَ ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاغْسِلِي عَنْكِ الدَّمَ ثُمَّ صَلِّ) .

وَقَالَ : (ثُمَّ تَوَضَّأَ لِكُلِّ صَلَاةٍ حَتَّىٰ يَجِيءَ ذَلِكَ الْوَقْتُ) .

Оиша онамиз дедилар: «Фотима бинти Абу Ҳубайш Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб сўради: «Ё Расулуллоҳ, мен истиҳоза кўрадиган хотинман (қон тўхтамайдир), тозаланмасман, намозни тарк этгайманми?» Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йўқ, у томирдан келадирган қондир, ҳайз эмас, агар ҳайз келса, намозни тарк этғил, ҳайз тугаши бирлан ғусл қилиб, кейин намоз ўқифил!»—дедилар».

(То ҳайз вақти келгунча ҳар бир намоз учун алоҳида таҳорат олмоқ лозим)».

68-боб. Манийни ювмоқ ва ишқалаб ташламоқ, жинсий алоқа вақтида хотин кишидан чиқадирган намни ювмоқ

156 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ ، وَإِنَّ بَعْضَ الْمَاءِ فِي ثَوْبِهِ .

Оиша онамиз бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларига жинсий алоқа вақтида тегиб қолган намни ювар эрдим, кийимлари намлигича (бошқа кийимнинг йўқлигидан) намозга чиқиб кетар эрдилар».

Сулаймон ибн Ясордан: «Оиша онамиздан кийимга тегиб қолган маний ҳукми тўғрисида сўрадим. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларига теккан намни ювар эрдим, у киши кийимларининг намлигича намозга чиқар эрдилар»,— дедилар».

69-боб. Жинсий алоқадан теккан намни ва бошқа нарсаларни ювсаю, доги кетмаса (бўлаверади)

Амр ибн Маймуна бундай дедилар: «Мен Сулаймон ибн Ясордан: «Жинсий алоқада маний теккан жойни не қилмоқ керак? » — деб сўрадим. «Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларига теккан намни ювар эрдим, кийимлари қуриб улгурмай намозга чиқар эрдилар,— деганлар»,— деб айтдилар».

Сулаймон ибн Ясор: «Оиша разияллоҳу анҳо Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кийимларидаги манийни ювар эрди. Мен у кишининг кийимларидаги доғларни кўрганман»,— дедилар.

70-боб. Туя, йилқи ва қўй сийдикларининг ҳамда улар сақланадиган жойларнинг (қўра, молхонанинг) ҳукми

Абу Мусо Дорулбарида (карвонсаройда), шундайгина ёнларида сайҳон ер бўла туриб, тезаклар устида намоз ўқидилар. Кейин: «У ер ҳам, бу ер ҳам бари бир»,— дедилар.

157 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَدَمَ أَنَاسٌ مِنْ عُكْلٍ أَوْ عُرَيْنَةَ ، فَاجْتَمَعُوا الْمَدِينَةَ ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَقَاحٍ ، وَإِنَّ يَشْرُبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَبْنَاهَا ، فَانْظَلَّوْهُ ، فَلَمَّا صَحُوا قَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَاسْتَاقُوا النَّعَمَ ، فَجَاءَ الْخَبَرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ ، فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جَيَءَ بِهِمْ ، فَأَمَرَ فَقَطَعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُهُمْ ، وَسُمِّرَتْ أَعْيُنَهُمْ ، وَلَقُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْقُونَ فَلَا يُسْقَوْنَ .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Укул ёки Арина деган жойдан (Мадинага) одамлар келишди. Мадинада улар қорин оғриқ касалига мубтало бўлдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга шахар ташқарисида ўтлаб юрган соғин туялар сутидан ва сийдигидан ичмакни буюрдилар. Улар шундай қилишди. Соғайғанларидан кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг

туябоқарларини ўлдириб, таяларни ҳайдаб кетишди. Эрта тонгда бу түғрида хабар қилдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам уларнинг изидан аскар юбордилар, кун ёйилган вақтда уларни асир қилиб олиб келишди. Қўл ва оёқларини кесиб, кўзларига мил тортиб, тошлоқ жойга ташлаб қўйдилар. «Сув-сув» дейишарди, лекин сув беришмас эрди. Абу Қилоба бундай дедилар: «Улар ўғрилик қилдилар, одам ўлдиридилар ва иймон келтирганларидан кейин яна қайта кофир бўлдилар, диндан чиқдилар, Оллох ва унинг Расулига душманлик қилдилар».

158 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِي قَبْلَ أَنْ يُبَيِّنَ الْمَسْجِدُ فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ .

Анас разияллоҳу анҳудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам масжид қурилмасидан аввал қўйхоналарда иамоз ўқир эдилар».

71-боб. Ёғга ва сувға тушган ифлос нарсалар ҳукми

Зухрий бу хусусда бундай деганлар: «Сувнинг таъми, ҳиди ёки ранги ўзгармаса, ишлатса бўлур». «Ўлимтикнинг пати сувга тушса, зарари йўқдир»,— деганлар Ҳаммод. Фил ва бошқа гўшти ейилмайдиган ҳайвонлар суяги тўғрисида Зухрий бундай деганлар: «Ўтмиш олимларининг кўпини кўрдим, ўлган ҳайвонларнинг суягидан ясалган тароқ билан соchlарини тарашар эрди, хушбўйлик солинадиган идишлари ҳам ўша суяклардан тайёрланган эрди. Улар бунинг зарари йўқ, деб билишур эдилар. Ибн Сирин ва Иброҳим: «Фил суяги билан савдо-сотик қилмакнинг зарари йўқдир»,— дер эдилар.

159 . عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئَلَ عَنْ فَارِةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ : (الْقُوَّهَا وَمَا حَوْلَهَا فَاطِرَ حُوْهُ وَكُلُّوا سَمَنْكُمْ) .

Маймуна разияллоҳу анҳо айтадилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламдан қуюқ ёғга тушиб, ўлиб қолган сичқон ҳукми тўғрксида сўрадилар. Шунда Расулуллоҳ: «Сичқонни ва унинг атрофидаги ёғни олиб ташлаб, қолганини еяверингиз»,— деб жавоб қилдилар».

Маймуна онамиз яна бундай деган эканлар: «Шу ҳадиснинг ўзини Муин сал бошқачароқ қилиб айтиб берди, кейин мен эслаб қололмайдиган даражада яна жуда кўп ҳадис ривоят қилди».

160 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (كُلُّ كَلْمٍ يُكَلِّمُ الْمُسْلِمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، يَكُونُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهِيْتَهَا ، إِذْ طُعِنَتْ تَفَجَّرُ دَمًا ، الْلَّوْنُ لَوْنُ الدَّمِ وَالْعَرْفُ عَرْفُ الْمِسْكِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу қуийдаги ҳадисни келтирадилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Мусулмон одам Оллоҳ йўлида қанча сўз айтган бўлса, қиёмат куни ўшанча жароҳати бор шахид қиёфасида намоён бўлур, баданининг ранги тиф урилганда оқиб турган қон рангида, ҳиди мушк ҳиди янглиғ бўлғайдир»,— деганлар (Бу ўринда ушбу ҳадис келтирилишининг боиси қуийдагicha: мушк, аслида ҳайвонлар безидан олинадир ва ҳаромдир, лекин ишлов берилгач, хушбўй моддага айланиб, ҳаромлик ҳукмидан чиқадир. Шунингдек, шахидлар қони ҳам Оллоҳ йўлида тўқилгани учун ҳаромлик ҳукмидан чиқиб, поклик — ҳалоллик ҳукмига ўтгайдир) ».

72-боб. Кўлмак сув тўғрисида

161 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : (لَا يَوْلَنَ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ، ثُمَّ يَعْتَسِلُ فِيهِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: «Биз бу дунёда охиргилардирмиз, у дунёда эса, биринчилардирмиз»,—деганларини эшитган эканлар. Пайғамбаримизнинг ана шу ҳадисларига таяниб: «Бирортангиз кўлмак сувга сиймангиз, сиздан кейин бирор таҳорат олғайдир»,— деб айтганлар Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу.

73-боб. Агар намозхоннинг устига нопок нарса ташланса ёки ўлимтиқ ташланса, намози бузилмайдир

Ибн Умар намоз ўқиётиб, кийимларига қон текканини кўриб қолсалар, уни ечиб ташлар эрдиларда, намозни давом эттираверар эрдилар. Ибн ал-Мусаййаб ва аш-Шаъбий: «Агар бирор киши намоз ўқиётганида кийимиға қон ёки маний текканини ёҳуд қиблани янгиштирганини ёки таяммум қилган ҳолда эканлигини билиб қолсаю, сув ахтармоқ вақтида намоз қазо бўлмогини англаса, намозни қайтариб ўқимайдир»,— деганлар.

162 . عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصْلِي عَنْ الْبَيْتِ ، وَأَبْو جَهْلٍ وَأَصْحَابَ لَهُ جُلُوسٌ إِذْ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ : أَيُّكُمْ يَجْعِيءُ بَسْلَى حَزُورِ بْنِ فَلَانَ ، فَيَضْعُفُ عَلَى ظَهَرِ مُحَمَّدٍ إِذَا سَجَدَ ، فَأَبْيَثَ أَشْقَى الْقَوْمِ فَجَاءَ بِهِ ، فَنَظَرَ حَتَّى سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَهُ عَلَى ظَهُورِهِ بَيْنَ كَتْفَيْهِ ، وَأَنَا أَنْظُرُ لَا أَغْيِرُ شَيْئًا لَوْ ، كَانَ لِي مَنَعَةً قَالَ : فَجَعَلُوا يَضْحَكُونَ وَيُحِيلُّونَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدٌ لَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ ، حَتَّى جَاءَهُ فَاطِمَةُ فَطَرَحَتْ عَنْ ظَهُورِهِ ، فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ ، ثُمَّ قَالَ : (اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرْبَشِ) . ثَلَاثَ مَرَاتٍ ، فَشَقَّ عَلَيْهِمْ إِذْ دَعَا عَلَيْهِمْ ، قَالَ : وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الدَّعْوَةَ فِي ذَلِكَ الْبَلَدِ مُسْتَحَابَةً ، ثُمَّ سَمَّى : (اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِأَبِي جَهْلٍ ، وَعَلَيْكَ بُعْتَبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَالْوَلَيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَأُمِّيَّةَ بْنِ حَلْفَ وَعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعِيطٍ) . وَعَدَ السَّابِعَ فَلَمْ يَحْفَظْهُ الرَّاوِي . قَالَ : فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِينَ عَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرْعَى فِي الْقَلِيبِ قَلِيبَ بَدْرِ .

Абдуллоҳ ибн Масъуддан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳ ёнида намоз ўқиётган эрдилар. Абу Жаҳл (ислом душмани) ва унинг шериклари ўша ерда ўлтиришган эрди. Ўзаро бир-бирларига: «Қайси бирингиз фалончи сўйган тяяниг ичак-чавоғини келтириб, Мухаммад алайҳиссалом сажда қилаётганда устига ташлай олурсиз?» — дейишди. Шунда қавмнинг энг бадбахти ичак-чавоғни олиб келгани кетди, келтиргач, Мухаммад алайҳиссаломнинг саждага бош қўйишлирини пойлаб туриб, икки кураклари ўртасига ташлади. Абдуллоҳ ибн Масъуд: «Мен қараб турибман-у, ҳеч нарса қила олмасман, агар кучкувватим бўлганда эрди... дейман»,— дейдилар. Улар қотиб-қотиб кула бошладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Фотима келиб, олиб ташламагунча саждадан бошларини кўтартмадилар. Қизлари ичак-чавоғни елкаларидан олиб ташлагач, бошларини кўтариб: «Илоҳи, Қурайшни (қабилани) ҳалок қил!» — деб уч марта дуои бад қилдилар. Дуои бад қилганлари уларга оғир ботди. «Улар бу шаҳарда қилинган дуо мустажоб бўлмоғини билишар эрди»,— дейдилар Ибн Масъуд. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бошқатдан: «Илоҳи, Абу Жаҳлни, Утба ибн Рабиъани, Шайба ибн Рабиъани, Валид ибн Утбани, Умайя ибн Халафни, Уқба ибн Абу Муъитни ҳалок қилғил!»—деб номма-ном дуои бад қилдилар. Еттинчи номни ҳам айтдилар, лекин биз эслаб қололмадик. Жоним қўлида бўлган зотга қасамёд қилиб айтурменким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам номларини санаган кишиларнинг барчаси Бадр урушида ўлдирилиб, қудуққа ташланганини батаҳқиқ кўрдим»,— дейдилар Ибн Масъуд.

74-боб. Кийимга теккан тупук, манқа ва шүнга ўхшаш варсалар ҳукми

Марвон бундай ривоят қиласылар: «Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Ҳудайбияга қилинган сафар чоғида йўлда кетаётib бурун қоқсалар, саҳобаларнинг кафтларига тушар эрди (улар ерга тушмоғига қўйишмас эрдилар), улар дарров табаррук қилиб юзлари ва баданларига суртиб олишур эрдилар».

163 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَزَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثُوْبِهِ .

Анас разияллоху анҳудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам кийимларининг этагига туфладилар (намозда)». Анас бу ҳадисни узоқ ҳикоя қилган (бу ҳақда кейинроқ батафсил айтилур).

75-боб. Набиз (хурмо шарбати) ёки маст қилувчи ичимликлар билан таҳорат олмоқ жоиз эрмас

Ҳасан Басрий набиз билан таҳорат олмоқни макрух деганлар. Ато ибн Абу Рабоҳ: «Менга набиз ёки сут бирлан таҳорат қилгандан, таяммум қилмоқ афзалроқдир»,— деб айтганлар.

Оиша разияллоху анҳодан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Маст қиласидирган ичимликларнинг барчаси ҳаромдир!» — деб айтганлар».

76-боб. Аёл киши отасининг юзидағи қонни ювиб қўйишининг жоизлиги

Абуламид: «Оёғимга масҳ тортиб қўйингиз, оёғим оғрияпти»,— деганлар.

164 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدَ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ سَأَلَ النَّاسُ : بَأَيِّ شَيْءٍ دُوْيِيْ جُرْحُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ فَقَالَ : مَا بَقَيَ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي ، كَانَ عَلَيَّ يَجِيءُ بِتُرْسِهِ فِيهِ مَاءٌ ، وَفَاطِمَةُ تَعْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ ، فَأُحَدَ حَصِيرٌ فَأُحْرِقَ فَحُشِيَّ بِهِ جُرْحُهُ .

Абу Ҳозим бундай деганлар: «Одамлар Саҳл ибн Саъд ас-Соъидийдан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг жароҳатлари не бирлан даволанди» — деб сўраганларида, ёнгинасида турган эрдим. «Бул тўғрида мендан кўра яхшироқ биладирган одам қолмади. Али қалқонида сув келтирап эрди, Фотима эрса Расулуллоҳнинг муборак юзларидаги қонни ювар эрди, сўнг бўйрани куйдириб, кулни жароҳатга босар эрди»,— деди Саҳл.

77-боб. Мисвок билан тиш тозаламоқ

165 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَوَجَدْتُهُ يَسْتَنْ بِسِوَاكٍ بِيَدِهِ يَقُولُ أَعْلَمُ وَالسِّوَاكُ فِي فِيهِ كَانَهُ يَتَهَوَّعُ .

Ибн Аббос: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг уйларида ётиб қолдим. Мисвок билан тиш тозаладилар»,— деди. Абу Мусо қўйидаги ҳадисни ўғиллари Абу Бурдага айтиб берган эканлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг олдиларига борсам, мисвок билан ўхшиб-ўхшиб тишларини юзаётган эканлар. Мисзок оғзиларида-ю, қайт қилаётган одамнинг овозига ўхшаш овоз қиласиптилар».

166 . عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنِ اللَّيلِ يَشُوَصُ فَاهُ بِالسِّوَاكِ .

Хузайфа разияллоху анҳудан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам кечаси турсалар, мисвок билан тишларини ювар эрдилар».

78-боб. Мисвокни (икки киши турган бўлса) ёши каттасига бермоқ

167 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَرَانِي أَسْسَوْكُ بِسِوَاكٍ ، فَجَاءَنِي رَجُلٌ)

أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنِ الْآخَرِ ، فَنَاوَلْتُ السَّوَالَةَ الْأَصْعَرَ مِنْهُمَا فَقَيَّلَ لِي : كَبَرٌ ، فَدَفَعْتُهُ إِلَى الْأَكْبَرِ مِنْهُمَا) .

Ибн Умар разияллоху анҳуга Расууллодоҳ саллаллоҳи ва саллам бундай дебдилар: «Туш кўрсам, мен мисвок билан тиш тозалаётган эмишмен. Ёнимга икки киши келди, бири иккинчисидан (ёши) каттароқдир. Мисвокни кичкинасига узатдим, шунда менга: «Каттасига беринг!» — деб айтилди. Мисвокни каттасига бердим». «Ушбу ҳадисни Наим ибн Ҳаммод ҳам қисқароқ қилиб айтиб берган», — дейдилар Имом Бухорий.

79-боб. Таҳорат олиб ётмоқнинг фазилати

168 . عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وُصُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ، ثُمَّ اضْطَجَعْ عَلَى شَقَّكَ الْأَيْمَنِ ، ثُمَّ قُلْ : اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مُلْجَأً وَلَا مَنْجَأً إِلَّا إِلَيْكَ ، اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ ، فَإِنْ مُتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ ، وَاجْعَلْنَاهُ أَخْرَ مَا تَكَلَّمُ بِهِ) . قَالَ : فَرَدَّدَنَاهَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا بَلَغْتُ : اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ ، قُلْتُ : وَرَسُولِكَ ، قَالَ : (لَا ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ) .

Барро ибн Озиб дедилар: «Менга Расууллодоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Уринга ётадирган бўлсанг, намозга таҳорат олганингдек таҳорат олғил. Кейин ўнг ёнинг билан ётғил, сўнгра «Оллоҳумма асламту важҳий илайка ва фаввазту амрий илайка ва'алжаъту заҳрий илайка рағбатан ва раҳбатан илайка, ло малжаъа ва ло манжо минка илло илайка. Оллоҳумма оманту би китабикаллазий анзалта ва би набийикаллазий арсалта» дегил! Агар шу кечада вофот этсанг, дини исломда, Иброҳим миллатинда вафот этган бўлурсен. Бу сўзларни энг сўнггида айтғил!» — дедилар. Мен Расууллодоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламга бир бошдан қайтариб айтиб бераётиб, «Оллоҳумма оманту би китабикаллазий анзалта» деган жойига келганимда «расуликаллазий» деб юбордим. Шунда Расууллодоҳ: «Бундай зрмас, «набийикаллазий» деб айтгил!» — дедилар».

Дуонинг мазмуни: «Илоҳи, ўзимни ҳам, кори-боримни ҳам ўзингга топширдим, савобингдан умид қилиб ва азобингдан қўрқиб, сенга суюндин, сенинг нажотингдан ўзга нажот йўқдир, сенкнг паноҳингдан ўзга паноҳ йўқдир. Илоҳи, нозил қилган Китобингга ишондим ва юборган пайғамбарингга иймон келтирдим».

БИСМИЛЛОХИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ҒУСЛ КИТОБИ

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Агар яқинлик (алоқа) этғайдирсиз, ғусл қилингиз! Агар бетоб эрурсиз, ёким сафарда эрурсиз, ёким қазои ҳожат этғайдирсиз ёким аёлга яқинлашғайдирсиз-у сув топмағайдирсиз, тоза туфроққа таяммум қилингиз, (икки кафтиңгизни туфроққа еккизиб), юзингизга суртингиз, (иккинчи марта теккизиб) икки қўлингизга (тирсаккача) суртингиз. Оллоҳ таоло сизни қийнаб қўймакни истамайдир, аммо сизнинг гуноҳдан ва нопоклиқдан фориғ бўлмоғингизни истағайдир. Сизга мўл-кўл неъмат ато қилғаймен, шоядким сиз шукр этгайдирсиз!»

Ҳақ таоло яна бир ояти каримасида: «Эй мўъминлар, не деб айтиётганингизни биладирган бўлгунингизча намозга кирмангиз ва нопок ҳолда таҳорат олмагунингизча масжидга яқин бормангиз, йўловчи эрсангиз, ўтиб кетсангиз, майли. Агар бетоб эрурсиз ёким сафарда эрурсиз ёким таҳорат ушатғайсиз ёким хотинга яқинлик қилғайдирсиз-у, сув топмағайдирсиз, тоза туфроққа таяммум қилингиз (икки кафтиңгизни туфроққа теккизиб) юзингизга суртингиз, (иккинчи марта теккизиб) қўлларингизга (тирсаккача) суртингиз. Дарҳақиқат, Оллоҳ таоло (гуноҳларни) авғ қилғувчидир ва кечирғувчидир»,— дейди.

1-боб. Ғуслдан аввал таҳорат олмоқ

169. عن عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ ، بَدَأَ فَعَسَلَ يَدِيهِ ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ ، ثُمَّ يُدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي الْمَاءِ فَيُخَلِّلُ بِهَا أَصُولَ شَعِيرِهِ ، ثُمَّ يَصْبُعُ عَلَى رَأْسِهِ تَلَاثَ غُرْفٍ بِيَدِيهِ ، ثُمَّ يُفِيضُ الْمَاءَ عَلَى جَلْدِهِ كُلَّهُ .

Расулуллоҳнинг хотинлари Оиша разияллоҳу анҳо дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жимоъдан кейинги ғуслни аввал қўлларини ювишдан бошлар эрдилар. Кейин намозга таҳорат олгандек таҳорат олар эрдилар, сўнг қўлларини сувга тиқиб ҳўллаб, соchlарининг ораларига панжаларини киргизиб, ишқар эрдилар, кейин бошларига З ҳовуч сув қуяр эрдилар. Шундан сўнг бутун баданларини сув қуийб ювар эрдилар».

170. عن مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ : تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُضُوئهِ لِلصَّلَاةِ غَيْرَ رِجْلِيهِ ، وَغَسَلَ فَرْجَهُ وَمَا أَصَابَهُ مِنْ الْأَذَى ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ، ثُمَّ نَحَّى رِجْلَيْهِ فَغَسَلَهُمَا هَذِهِ غُسْلُهُ مِنْ الْجَنَابَةِ .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Маймуна разияллоҳу анҳо дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга таҳорат олгандек таҳорат олдилар, лекин оёқларини ювмадилар (мустаҳаб қилдилар). Сўнг маний теккан жойни ювиб ташладилар, кейин устларига сув куйиб, бутун баданларини ювдиларда, четга чиқиб туриб, икки оёқларини ювдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жимоъдан кейинги ғусллари мана шудир».

2-боб. Эру хотиннинг бирга ғусл қилмоғи

171. عن عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءِ وَاحِدٍ ، مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرَقُ .

Оиша разияллоҳу анҳо дедилар: «Мен ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир идишдан ғусл қилур эрдик. Идишнинг номи фарқ (7—5 литрга яқин сув сифадирган тофора) деб аталар эрди».

3-боб. Бир соъ (3—6 литр) ёким шунга яқин сув билан ғусл қилмоқ

172 . عن أبي سلامة رحمة الله تعالى قال : دَخَلْتُ أَنَا وَأَخْوَهُ عَائِشَةَ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، فَسَأَلَهَا أَخْوَهَا عَنْ عُسْلِ الْبَيْيِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَدَعَتْ بِإِيَّاهُ نَحْوًا مِنْ صَاعٍ فَاغْتَسَلَتْ ، وَفَاضَتْ عَلَى رَأْسِهَا ، وَبَيْنَهَا وَبَيْنَهَا حِجَابٌ .

Абу Бакр ибн Ҳафс Абу Саламанинг мана бундай деганини эшигтан эканлар: «Мен ва Оишанинг укаси иккаламиз Оиша разияллоҳу анҳонинг олдилариға кирдик. Укаси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нечук ғусл қилмоқлари түғрисида сўради. Шунда Оиша разияллоҳу анҳо бир соъ сув сифгудек идишда сув келтирмакни буюрдилар. Сув келтирилгач, ғусл қилдилар. Сувни бошларидан қўйдилар. Улар билан бизнинг орамизда парда бор эрди.

173 . عن أبي إسحاق رحمة الله تعالى قال : حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ : أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ جَابِرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، هُوَ وَأَبْوُهُ ، وَعِنْهُ قَوْمٌ فَسَأَلُوهُ عَنِ الْعُسْلِ ، فَقَالَ رَجُلٌ : يَكْفِيَكَ صَاعٌ ، فَقَالَ جَابِرٌ : كَانَ يَكْفِيَ مَنْ هُوَ أَوْفَى مِنْكَ شَعْرًا وَخَيْرًا مِنْكَ ، ثُمَّ أَمَّنَا فِي ثَوْبٍ .

Абу Жаъфар айтадилар: «Жобир ҳузурида бир жамоа кишилар бор эрди, улардан бири ғусл түғрисида сўради. «Сенга бир соъ сув кифоя қилур»,—деди Жобир. «Менга кифоя қилмас»,— деди у. Шунда Жобир: «Сендан еочи кўпроқ, ўзи яхшироқ кишига (Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга, демоқчи) ҳам кифоя қилган эрди»,— деди. Кейин юпун кийинган ҳолда имоматга ўтди».

Ибн Аббосдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва Маймуна онамиз бир идишдаги сувга ғусл қилур эрдилар». И мом Бухорий: «Ибн Аббос Маймунадан ҳадис тинглаб, бошқаларга айтиб берар эрди»,— дейдилар.

4-боб. Бошга уч ҳовуч сув қуймоқ

174 . عن جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمَّا أَنَا فَأُفِيضُ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا) . وَأَشَارَ بِيَدِيهِ كَلْتَيْهِمَا .

Жубайр ибн Мутъимдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аммо мен ғусл қилур бўлсанм бошимга З ҳовуч сув қуйгайдирмен»,— деб икки қўллариға ишора қилдилар».

Жобир ибн Абдуллоҳдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғусл қилсалар, бошларига уч ҳовуч сув қуяр эрдилар».

175 . عن عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ الْجَنَاحَةِ ، دَعَا بِشَيْءٍ نَحْوَ الْحِلَابِ ، فَأَخَذَ بِكَفِّهِ فَبَدَأَ بِشَقِّ رَأْسِهِ الْأَيْمَنِ ، ثُمَّ الْأَيْسَرِ ، فَقَالَ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ .

Абу Жаъфарга Жобир разияллоҳу анҳу бундай деган эканлар: «Ёнимга амакиваччанг (Ҳасан ибн Мұхаммад, Ҳазрат Алининг Фотимадан бошқа хотинларидан туғилган бола) келди. «Жимоъдан сўнг нечук ғусл қилинур?» — деб сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам З ҳовуч сув олиб, бошларидан қуяр эрдилар, сўнг баданларини ювар эрдилар»,— дедим. «Менинг сочим кўп»,— деди Ҳасан. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соchlари сеникидан ҳам кўп эрди»,— дедим унга».

5-боб. Бир марта ювмоқ

Маймуна разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ғусл қилмак учун сув қуйдим. Икки қўлларини бўғинигача 2—3 марта ювдилар. Кейин чап қўлда сув олиб, мустаҳаб қилдилар, сўнг ўша қўлларини ерга суртдилар-да, ювиб ташладилар. Шундан сўнг оғиз ва бурун чайқадилар, юзларини, икки қўлларини

тирсагигача ювдилар. Кейин баданларига сув қуидилар. Сүнг четга чиқиб оёқларини ювдилар».

6-боб. Ғұслы хушбүйликлар ишлатишдан бошламок

Оиша разияллоху анҳо бундай деганлар: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам жимоъдан кейин ғұсл қылсалар, ҳилоб (муаттар суюқлик)га үхшаш бирор хушбүйлик олиб келмоқни буюрар эрдилар. Уни кафтларига қуийб, аввал бошларининг ўнг қисмiga, сүнг чап қисмiga суртар эрдилар» (бир йўла икки кафтлари билан ҳам суртар эрдилар, дейишади).

7-боб. Жимоъдан кейин ғұсл қилиш вақтида оғиз ва бурунни чайқамоқ ҳукми

Ибн Аббосга Маймуна разияллоху анҳо бундай ривоят қилган эканлар: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва салламга ғұсл учун сув қуийб бердим. Қўлларини ювдилар, кейин олатларини ювдилар, сүнг қўлларини ерга ишқаб, ювиб ташладилар. Сүнг оғиз ва бурун чайқадилар, юзларини ювдилар, бошларидан сув қуидилар, кейин четга чиқиб оёқларини ювдилар. Сочиқ узатишган эрди, артинмадилар».

8-боб. Қўлни поклаш учун ерга ишқамоқ

Маймуна разияллоху анҳо қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам жимоъдан кейин ғұсл қилдилар. Аввал олатларини ювдилар, кейин қўлларини деворга ишқаб, ювиб ташладилар, сүнг намозга таҳорат олгандек, таҳорат олдилар. Таҳорат қилиб бўлгач, оёқларини ювдилар».

9-боб. Жимоъ қилган киши, агар қўлига ифлос тегмаган бўлса, қўлини ювмай туриб сувга тиқиши мумкинми?

Ибн Умар ва Барро ибн Озіб разияллоху анҳумо қўлларини ювмасдан туриб сувга тиқдилар, кейин таҳорат олдилар. Ибн Умар ва Ибн Аббос ғұсл қилаётганда бадандан тушаётган сувнинг қисман тоза сувга сачрашининг зарари йўқ, деб ҳисоблашди.

176. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَّا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءِ وَاحِدٍ ، تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ .

Оиша разияллоху анҳо бундай деганлар: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам билан мен бир идишдан сув олиб ювинар эрдик, қўлларимизни идишга галмагал тиқар эрдик».

Оиша разияллоху анҳо: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам жимоъдан сүнг ғұсл қылсалар, аввал қўлларини ювар эрдилар»,— деганлар.

Оиша разияллоху анҳо: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам ва мен жимоъдан сүнг бир идишдан сув олиб, ювинар эрдик»,— деб ҳам айтганлар.

Абдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ибн Жубайр: «Мен Анас ибн Моликнинг «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва саллам ва хотинлари биргалиқда бир идишдан сув олиб ғұсл қилишур эрди»,— деганини эшитдим. Шунда Муслим: «Жимоъдан сүнг» деган сўзни қўшиб қўйди».

10-боб. Ғұсл билан таҳоратни алоҳида-алоҳида қилмоқ жоизми?

Ибн Умар хусусларида «У киши таҳорат қилгандарига баданларидаги сув қуриб бўлгандан кейингина оёқларини ювдилар»,— деб ривоят қилишадир.

Маймуна разияллоху анҳо бундай деган экайлар: «Расулуллох саллаллоху алайҳи ва салламга ғұсл қилмак учун сув қуидим. Шунда қўлларини 2 ёки 3 марта ювдилар, кейин ўнг кафтларига қуийлган сувни чапига олиб, мустаҳаб қилдилар, сүнг чап қўлларини ерга ишқаб, ювиб ташладилар. Шундан кейин оғиз ва бурун

чайқадилар, юзларини ва қўлларини ювдилар, бошларини З марта ювдилар, кейин бутун баданларига сув қўйдилар. Кейин ўринларидан туриб, четга чиқиб оёқларини ювдилар».

11-боб. Ғуслда аввал ўнг кафтига сув олиб, кейин чап кафтига қуишиш тўғрисида

Маймуна разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни ғусл қиласётганларида бегона қўздан пана қилиб, сув қўйиб турдим. Бир-икки марта қўлларини ювдилар» (Сулаймон: «Ушанда уч марта дедиларми, йўқми, билмайман»,— дейди). Кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўнг қўлларига қуийилган сувни чапига олиб, олатларини ювдилар. Сўнгра қўлларини ерга ёки деворга ишқаб, ювиб ташладилар. Шундан кейин оғиз ва бурун чайқадилар, юз-қўлларини, бошларини ювдилар, кейин бутун баданларига сув қўйдилар, Охири четга чиқиб, оёқларини ювдилар. Артингани сочиқ узатсам, қўллари билан «керакмас», деб ишора қилдилар, артимакни хоҳламадилар».

12-боб. Киши хотини билан бир марта алоқа қилиб, кейин (ғусл қиляхасдая) яна алоқа қилиши ёки (қамма) хотинларини айланиб чиққач, бир марта ғусл қилиши мумкинми?

Иброҳим ибн Мұхаммаднинг отаси Оиша разияллоҳу анҳога: «Ибн Умар хушбўйликлар сепиб эҳромга кирмакни ёқтирилас эрди»,— дебди. Шунда Оиша разияллоҳу анҳо: «Оллоҳ таоло Абу Абдурраҳмон ибн Умарни раҳмат қилсин! Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хушбўйликлар сепар эрдим, кейин хотинларини (жимоъ қилмак учун) қириб чиқар эрдилар, чиққанларидан сўнг, хушбўй ҳид анқиб турган ҳолда эҳромга кирап эрдилар»,— дебдилар.

178 . عن أنس رضي الله عنه قال: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدُورُ عَلَى نِسَاءِهِ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ مِنْ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، وَهُنَّ إِحْدَى عَشْرَةَ . وَفِي رِوَايَةِ تَسْعُ نِسْوَةٍ . قِيلَ لِأَنْسٍ : أَوْ كَانَ يُطِيقُهُ ؟ قَالَ : كُنَّا نَحْدَثُ أَنَّهُ أَعْطَيَ قُوَّةً ثَلَاثَيْنَ .

Анас ибн Малик разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаскми, кундузими, бир вақтнинг ўзида ҳамма хотинларини айланиб чиқар эрдилар, ваҳоланки, улар 11 та эрди»,— дебдилар. Шунда Қатода Анасадан: «Бир вақтнинг ўзида шунчага кучлари етармиди?» — деб сўрабдилар. Акас: «Биз саҳобалар, Расулуллоҳга 30 кишининг қуввати берилган, деб сўзлаб юрар эрдик»,— дебдилар. «Анас бузга, Расулуллоҳнинг 9 та хотинлари бор, деб айтди»,— дейдилар Саъид (демак, 11 хотиндан 2 таси чўри бўлган).

13-боб. Мазий (олат учига манийдан олдин келадиган нам) келса, таҳорат жоизми?

Ҳазрат Али разияллоҳу анҳудан: «Шаҳватим кўп одам эрдим, бу ҳақда Расулуллоҳдан сўра, деб бир кишига буюрдим. Расулуллоҳнинг қизлари менга хотин бўлгани учун ўзим сўраёлмадим. Расулуллоҳ: «Олдингни ювиб, таҳорат олғил! » — дебдилар».

14-боб. Ўзига хушбўй нарсалар сепиб, кейин ғусл қилса-ю, лекин баданида ҳиди қолса, жоизми?

Иброҳим ибн Мұхаммаднинг отаси Оиша разияллоҳу анҳодан бир масала хусусида сўраб, Ибн Умарнинг «Баданимдан хушбўй ҳид анқиб турган ҳолда эҳромга кирмакни ёқтиримасман» деган сўзларини эслатдилар.

177 . عن عائشة رضي الله عنها قالت : كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَيَطْوُفُ عَلَى نِسَاءِهِ ، ثُمَّ يُصْبِحُ

مُحْرِمًا يَضْعُخُ طِيبًا .

«Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хушбўй нарсалар суртдим, кейин хотинларини айланиб чиқдилар, сўнг эҳромга кирдилар»,— дедилар Оиша.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَيِصِ الطَّيِّبِ فِي مَفْرِقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ . 179 .

Оиша разияллоҳу анҳодан: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳромда эрканликларида пешоналарининг ярқираб турганини кўргандек бўлар эрдим» (яни, баданга суртилган хушбўй ёғ ялтираб турган).

15-боб. Баданинг ҳаммасини ювиб бўлдим, деб ҳисоблагандан кейин ҳам соч орасига панжани тиқиб ювмоқ

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ ، غَسَلَ يَدَيْهِ وَتَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ، ثُمَّ اغْتَسَلَ ، ثُمَّ يُخَلِّ بِيَدِهِ شَعَرَهُ حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرْوَى بَشَرَتَهُ ، أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءُ ثَلَاثَ مَرَاتٍ ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ حَسَدَهِ . 180 .

Оиша разияллоҳу анҳо бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жимоъдан сўнг ғусл қилганларида, аввал қўлларини ювиб, кейин намозга таҳорат олгандек таҳорат олар эрдилар. Шундан қейингина ғусл қилмакка киришар эрдилар. Ҳатто ҳамма ёғимни ювиб бўлдим, деб ўйлаганларида ҳам сачларининг орасига панжаларини тиқиб, устидан 3 марта сув қуийиб ювар эрдилар. Сўнг баданларининг қолган қисмини ювар эрдилар. Мен ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккаламиз бир идишдан сув олиб ювинар эрдик».

16-боб. Бир киши жимоъдан сўнг таҳорат олса, кейин қолган аъзоларини ювса, таҳоратда ювган жойларини қайтадан ювмаса, жоизми?

Маймуна разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга жимоъдан сўнг ғусл қилмак учун сув қуидим. Ўнг қўлларига қуийилган сувни чапига олиб, 2 ёки 3 марта мустаҳаб қилдилар. Кейин қўлларини ерга ёки деворга ишқаладилар, 2 ёки 3 марта ювиб ташладилар, кейин оғиз ва бурун чайқадилар, юзларини ювдилар, икки билакларини тирсагигача ювдилар, сўнг бошларига сув қуидилар, кейин бутун аъзоларини ювдилар (аввал таҳорат қилган аъзоларидан ташқари), сўнгра четга чиқиб оёқларини ювдилар. Сочиқ олиб келдим, хоҳламадилар. Қўллари билан сувни сидира бошладилар».

17-боб. Агар киши масжидда турган вақтда жимоъдан кейин ювинмаганлиги эсига тушиб қолса, шу аҳволда масжиддан чиқиб кетадими ёки таяммум қиладими?

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَعَدَلَتِ الصُّفُوفُ قِبَامًا ، فَخَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا قَامَ فِي مُصَلَّاهُ ذَكَرَ أَنَّهُ جُنْبٌ فَقَالَ لَنَا : (مَكَانُكُمْ) . ثُمَّ رَجَعَ فَاغْتَسَلَ ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ ، فَكَبَرَ فَصَلَّيْنَا مَعَهُ . 181 .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳудан: «Намозга такбир айтилди, сафлар тўғриланди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жамоат олдига чиқдилар. Мусаллоларига (намозгоҳларига) келганларида ювуқсиз эканлари эсларига тушиб қолди. Шунда бизга: «Жойингизда тура туриңгиз!»—деб қайтиб кириб кетдилар, Бир оздан сўнг соchlаридан сув томганича чиқиб келдилар. Кейин такбири таҳrima айтдилар, биз у киши билан бирга намоз ўқидик».

18-боб Жимоъдан сўнг ғусл қилганда қўлда қолган сувни силқитмоқ

Маймуна разияллоху анҳо дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни (бегона күз тушмаслиги учун) кийим билан тўсиб туриб, ғуслга сув қуйиб бердим. Аввал қўлларини ювдилар, сўнг ўнг кафтларидағи сувни чап кафтларига қўйиб, мустаҳаб қилдилар. Кейин қўлларини ерга ишқалаб, ювиб ташладилар, оғиз ва бурун чайқадилар, юзларини ювдилар, икки қўлларини тирсагигача ювдилар, бошлари ва бутун баданларига сув қўйдилар. Кейин ўринларидан туриб, четга чиқдилар-да, оёқларини ювдилар. Сочик узатдим, олмадилар, қўлларини сувини силқитиб чиқиб кетдилар» (қўлнинг сувини силқитишнинг ҳалоллигига бу ҳадис далиллар. «Лекин зарурат бўлмаса, силқитмаслик керак», —дейдилар Қасталоний).

19-боб. Ғуслни ўнг томондан бошламоқ

Оиша разияллоху анҳо дедилар: «Биронтамизга ғусл лозим бўлиб қолса, қўлга сув олиб, бошга З марта қуяр эрдик. Кейин қўлга сув олиб, аввал ўнг елкага, сўнг чап елкага қуяр эрдик.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

20-боб. Хилватда яланғоч чўмилмоқ мумкинми? Хилватда панада чўмилмоқ афзалдир!

Баҳз ибн Ҳакимнинг бобосига Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деган зканлар: «Оллоҳ таоло кишининг одамлардан кўра, ўзидан ҳаё қилишларига ҳақлироқдир» (яъни, одамлардан кўра, Оллоҳдан уялинг, одамлардан ўзни пана қилиш мумкин-у, лекин Оллоҳдан ўзни иана қилиб бўлмайдир, у барибир кўриб турадир).

182 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (كَانَتْ بُنُو إِسْرَائِيلَ يَعْتَسِلُونَ عَرَاءً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ ، وَكَانَ مُوسَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَسِلُ وَحْدَهُ ، فَقَالُوا : وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى أَنْ يَعْتَسِلَ مَعَنَا إِلَّا أَنَّهُ آدُرُ ، فَذَهَبَ مَرَّةً يَعْتَسِلُ ، فَوَضَعَ ثُوبَهُ عَلَى حَجَرٍ ، فَخَرَجَ مُوسَى فِي إِثْرِهِ يَقُولُ : ثُوبِيْ يَا حَجَرُ ، حَتَّى نَظَرَتْ بُنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى مُوسَى فَقَالُوا : وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى مِنْ يَأْسٍ ، وَأَخَدَ ثُوبَهُ فَطَفَقَ بِالْحَجَرِ ضَرَبًا ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : وَاللَّهِ إِنَّهُ لَنَدَبٌ بِالْحَجَرِ سَيِّئَةً أَوْ سَبْعَةَ ضَرَبًا بِالْحَجَرِ .

Абу Ҳурайра разияллоху анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтганлар, дейдилар: «Баний Истроил қавми бир-бирига қараб яланғоч ювинаверарди. Мусо алайҳиссалом ёлғиз ўзлари ювинар эрдилар. Шунинг учун ҳам: «Мусонинг биз билан бирга ювинмоғига унинг даббалигигина монеълик қилур», —дейишарди. Бир куни Мусо алайҳиссалом ювингани бориб, кийимларини бир тош устига ечиб, қўйиб эрдилар, тош кийимларини (Оллоҳнинг амри билан) олиб қочди. Мусо алайҳиссалом: «Эй тош, кийимимни берғил, кийимимни берғил!» —деганларича кетидан қувиб кетдилар. Шу фурсатда Мусо алайҳиссаломнинг яланғоч баданларига кўзи тушган Баний Истроил қавми: «Оллоҳга қасамёд бўлсинким, Мусода ҳеч айб (жисмоний айб) йўқ эркан», —деди. Мусо алайҳиссалом кийимларини олиб, тошни дўппослай кетдилар». «Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, ўшандада у кишининг зарбларидан тошда 6 ёки 7 та дарз пайдо бўлганди», —дейдилар Абу Ҳурайра.

183 . وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَبْنَا أَيُّوبُ يَعْتَسِلُ عُرْيَاتًا ، فَخَرَّ عَلَيْهِ حَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَشِي فِي ثُوبِهِ ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ : يَا أَيُّوبُ أَلَمْ أَكُنْ أَغْنَيْتُكَ عَمَّا تَرَى ؟ قَالَ : بَلَى وَعَزَّتِكَ ، وَلَكِنْ لَا غِنَى بِي عَنْ بَرَكَتِكَ) .

Абу Ҳурайра разияллоху анҳуга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам

бундай деб айтиб берган эканлар: «Айюб алайхиссалом яланғоч ювинаётган эрдилар, устларига тилла чигиртка қўнди. Айюб алайхиссалом (чигирткани) кийимларига яшира бошладилар. Шунда Оллоҳ таоло нидо қилиб: «Эй Айюб, сени кўриб турганингга (тилла чигирткага, яъни бойликка) эҳтиёжсиз қилмаганми эрдим?!» — деди. «Иzzатинг ҳаққи, ҳа, эҳтиёжсиз қилгандирсан, аммо мен сенинг баракотингдан бенасиб эрмасмен», — дедилар Айюб алайхиссалом». Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу ривоятни бежиз айтмаганлар. Бу ерда, яланғоч чўмилишдан уялгандан кўра, бойликка ружуъ қилишдан уялмоқ керак, деган маъно ётади).

21-боб. Одамлар бор жойда ўзини панага олиб ғусл қилмоқ

184 . عَنْ أُمّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ فَوَجَدْتُهُ يَعْتَسِلُ ، وَفَاطِمَةُ تَسْتَرُهُ ، فَقَالَ : (مَنْ هَذِهِ) ؟ فَقُلْتُ : أَنَا أُمُّ هَانِيٍّ .

Абу Талибнинг қизи Умму Ҳониъ бундай деган экап: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уйларига Макка фатҳ бўлган йили бордим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғусл қилаётган эканлар. Қизлари Фотима пана қилиб турган эканлар. Шунда Расууллоҳ: «Ким бу?» — дедилар. Мен: «Умму Ҳониъман», — дедим».

Маймуна разияллоҳу анҳодан: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни жимоъдан сўнг ғусл қилаётганларида тўсиб турдим. Аввал қўлларини ювдилар, сўнг ўнг кафтларидаги сувни чапига олиб, олатларини ювдилар, кейин қўлларини ерга ёки деворга ишқаб ювиб ташладилар, кейин намозга таҳорат олгандек таҳорат олдилар, оёқларини ювмадилар. Шундан сўнг бутун баданга сув қуиб ювиндиларда, четга чиқиб оёқларини ювдилар». Абу Увона ва Ибн Фазил ҳам ғусл қилаётганда ўзни панага олмоқ хусусида шу ҳадисни зикр қилган.

22-боб. Хотин киши иҳтилом бўлиб (булғаниб) қолса...

Умму Салама бундай деган эканлар: «Абу Талханинг хотини Умму Сулайм Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларийга келиб: «Ё Расууллоҳ, Оллоҳ таоло ҳақ нарсадан уялмоқни буюрмайдир. Агар хотин киши иҳтилом бўлиб қолса, ғусл лозимдирми?» — деб сўрабди. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳа, агар нам келганини кўрса (лозими нам бўлиб қолганини сезса)», — дебдилар».

23-боб. Ювуқсиз кишининг (уятдан) терлагани ва мўъмин кишининг ювуқсиз юрмаслиги хусусида

Абу Рофиъ бундай ривоят қиласидар: «Абу Ҳурайра Мадина кўчаларидан бирида Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ювуқсиз ҳолда йўлиқиб қолди. У Расууллоҳдан ўзини четга олиб, секингина ғойиб бўлди. Бир оздан сўнг ғусл қилиб, қайтиб келганида: «Қаерда эрдинг, эй Абу Ҳурайра?», — дедилар. «Ювуқсиз эрдим, таҳоратсиз сиз билан ўтиromoқни лозим кўрмадим», — деди Абу Ҳурайра. Шунда: «Субҳоналлоҳ, мўъмин киши, ҳеч вақт нопок бўлмағайдир», — дедилар».

24-боб. Ювуқсиз ҳолда уйдан чиқиб, бозор ва бошқа жойларда юриш мумкинми?

Ато разияллоҳу анҳу: «Ювуқсиз киши таҳоратсиз қон ва соч олдирса, тирноқ олса, бўлур», — дейдилар.

Анас ибн Моликдан: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кечада ҳамма хотинларига айланиб чиқар эрдилар, ўша вақтда 9 та хотинлари бор эрди».

185. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أن النبي صلى الله عليه وسلم لقيه في بعض طريق المدينة وهو جنباً ، فانحنى منه فذهب ، فاغتسل ثم جاء فقال : (أين كنت يا أبا هريرة) . قال : كنت جنباً ، فكرهت أن أحالسك وأنا على غير طهارة ، فقال : (سبحان الله إن المؤمن لا ينجس) .

Абу Хурайра бундай дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ювуқсиз ҳолда йўлиқиб қолдим, қўлимдан ушладилар. У киши бир жойга бориб ўтиргунларича бирга бордим, кейин секин ғойиб бўлдим. Ғусл қилиб, қайтиб келдим. У киши ҳали ҳам ўтирган эканлар. «Қаерда эдинг, эй Абу Хурайра?»—дедилар. Мен нима қилганимни айтиб бердим. «Субҳоналлоҳ, эй Абу Хурайра, мўъмин одам нопок бўлмағайдир»,— дедилар».

25-боб. Ювуқсиз одам таҳорат олиб (ғусл қилмай) ётавериши мумкинми?

Абу Салама бундай дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ювуқсиз ҳолда ётармидилар?» — деб Оиша онамиздан сўрадим. «Ҳа, таҳорат олиб ётар эрдилар»,— деб жавоб қилдилар».

186. عن ابن عمر رضي الله عنهما : أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه سأله رسول الله صلى الله عليه وسلم : أيرقد أحدنا وهو جنباً ؟ قال : (نعم إدا توَضَّأْ أحدُكُمْ فلَيُقْدُّمْ وَهُوَ جنباً) .

Умар ибн ал-Хаттоб: «Ғусл қилмай ётсак бўлурми?» — деб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрадилар. «Ҳа, биронтангиз ювуқсиз бўлсангиз, таҳорат олиб ётсангиз бўлғайдир»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ.

26-боб. Ювуқсиз одам таҳорат олиб, кейин ухлайди

Оиша разияллоҳу анҳо бундай дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жимоъдан сўнг ухламоқчи бўлсалар, намозга таҳорат олгандек таҳорат олиб, сўнг ётардилар».

Абдуллоҳ ибн Умардан: «Ҳазрат Умар ал-Хаттоб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Ювуқсиз ҳолда ухласак жоизми?» — деб фатво сўрадилар. «Ҳа, агар таҳорат олса»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

Абдуллоҳ ибн Умардан: «Ҳазрат Умар ал-Хаттоб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга кечалари булғаниб қолишини айтди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Олатингни ювғил, таҳорат олғил, кейин ухлағил!»—дедилар».

27-боб. Эру хотиннинг олатлари бир-бирига тегса...

187. عن أبي هريرة رضي الله عنه : عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (إذا جلس بين شعبها الأربع ، ثم حَدَّهَا ، فقد وَجَبَ الْعَسْلُ) .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар эркак хотиннинг икки оёғи орасига кириб, ҳаракат қилғай, ғусл вожиб бўлгай»,— деганлар».

28-боб. Аёл кишининг олатидан теккан рутубатни ювиш

Усмон ибн Аффондан Зайд ибн Холид: «Эр хотинини жимоъ қилса-ю, тўқмаса, нима қилмоғи керак?»— деб сўради. «Олатини ювиб, намозга таҳорат олгандек таҳорат олғайдир. Мен буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитганман»,— дедилар Усмон ибн Аффон. Зайд ибн Холид: «Мен Али, Зубайр ибн Аввом, Талҳа ибн Убайдуллоҳ ва Убай ибн Каъб разияллоҳу анҳулардан сўрадим, улар ҳам шундай дейишиди»,— дейдилар. Абу Айюб ҳам худди шу гапни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитибди»,— дейдилар Урва ибн Зубайр.

Убай ибн Каъб: «Ё Расулуллоҳ, агар киши хотинини жимоъ қилса-ю, тўқмаса, нима қилмоғи лозим?»—деб сўрадилар. «Хотинидан теккан рутубатни ювиб ташлаб, таҳорат олғайдир, Кейин намоз ўқийверғайдир»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ.

Имом Бухорий: «Ғусл қилмоқ бехавотирроқдир, энг яхшиси шулдир. Юқоридаги ҳадисларни эрса, ушбу масалада саҳобалар ўртасидаги ихтилофларни кўрсатмоқ учун баён қилдик»,— дейдилар.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ҲАЙЗ КИТОБИ

Оллоҳ таоло ояти каримасида: «Сендан ҳайз тўғрисида сўрарлар, ҳайз озор баргувчи нарсадир, ҳайздан пок бўлгунича хотинларга яқинлик қилмангиз, қачон ҳайздан пок бўлғайлар, ўшандагина Оллоҳ таоло буюрган (ҳалол қилган) томонидан алоқа қилингиз. Дарҳақиқат, Оллоҳ таоло тавба қилган ва покиза кишиларни сўйғайдир, дегин!»— дейди. Яхудийлар ҳайз кўрган хотинини уйидан чиқариб, алоҳида қилиб қўйғай эрди. Саҳобалар: «Хотинимиз ҳайз кўрса, биз не қилғайдирмиз?» — деб Расулуллоҳдан сўрашди. Шунда юқоридаги оят нозил бўлди.

1-боб. Аёллар қачондан бошлаб ҳайз кўра бошлаган?

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу Одам алайҳиссалом қизларининг пешонасига азалдан ёзилмишdir»,— деганлар. Баъзи саҳобалар: «Ҳайз аввал Баний Исройилга юборилган эрди»,— деганлар. Имом Бухорий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айтганлари кенгрок (энг тўғриси)»,— деганлар.

2-боб. Ҳайз кўрган хотинларга буйруқ

188 . عن عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : حَرَجْنَا لَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ ، فَلَمَّا كُنَّا بِسَرَفَ حَضَتْ ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْكِي ، قَالَ : (مَا لَكَ أَنْفَسْتِ) . قُلْتُ : نَعَمْ ، قَالَ : (إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ ، فَاقْضِيْ مَا يَقْضِي الْحَاجُ ، عَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ) .
قَالَتْ : وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نِسَاءِهِ بِالْبَقَرِ .

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо дедилар: «Фақат ҳажни ният қилиб йўлга чиқдик. Сараф (Макка яқинидаги қишлоқ,) деган жойга борганимизда, ҳайз кўрдим. Йиғлаб ўтирганим устига Расулуллоҳ кириб келдилар. «Сенга не бўлди, ҳайз кўрдингми?» — дедилар. «Ҳа»,— дедим. «Ҳайз кўриш Оллоҳ таоло Одам қизлари пешонасига ёзган нарсадир, ҳаж амалларининг барчасини қилаверғил, бироқ Каъбатуллоҳни тавооф этмағил!» — дедилар». Сўнг: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинлари номидан бир сигирни қурбонлик қилдилар»,— деб айтгандилар ўшанда Оиша разияллоҳу анҳо.

3-боб. Ҳайз кўрган хотин эрининг бошини ювиб, соchlарини тараб қўймоғи мумкин

189 . عن عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَرْجُلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَانِضٌ .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соchlарини ҳайз кўрган ҳолимда ҳам тараб қўйғай эрдим»,— деганлар.

Урвадан: «Ҳайз кўрган ёки ювуқсиз хотин менга хизмат қилмоғи мумкинмидир?»—деб сўрашди. Урва: «Буларга мен унчалик аҳамият бермасман. Ҳайз кўрган ҳолда, ювуқсиз ҳам менга хизмат қилишғай эрди. Мендан бошқа саҳобалар ҳам бу тўғрида бир хил фикрда. Менга Оиша онамиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи

ва салламнинг сачларини ҳайз кўрган ҳолатда ҳам тараб қўйишларини айтганлар.

وَفِي رَوَايَةٍ : وَهُوَ مُجَاوِرٌ فِي الْمَسْجِدِ ، يُدْنِي لَهَا رَأْسَهُ ، وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا فَتَرَجَّلَهُ وَهِيَ حَائِضٌ .

Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда чилла (эътикоф) ўтирганларида, бошларини дарчадан чиқарар эрканлар (уйларининг дарчаси масжид ичига қараган бўлган), Оиша онамиз ҳужраларида туриб, ҳайз кўрган бўлсалар ҳам, соchlарини тараб қўяр эканлар».

4-боб. Ҳайз кўрган хотиннинг қучоғида туриб қироат қилмоқ

Абу Воил ўз чўрисини, ҳайз кўрган бўлса ҳам, Абу Разийнга хизмат қилмоқ, учун юборар эрди. Чўри Қуръони Каримни ғилофининг ипидан ушлаб, олиб бориб берар эрди.

190 . عن عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَكَبَّرُ فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ ، ثُمَّ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, мен ҳайз кўрган бўлсам ҳам, қучоғимга суюниб ўтирган ҳолда қироат қилғай эрдилар»,— деганлар.

5-боб. «Ҳайз кўрмоқ» ибораси ўрнига «ой кўрмоқ» иборасини қўллаш

191 . عن أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : بَيْنَا أَنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجَعَةً فِي خَمِصَةٍ ، إِذْ حَضَتْ ، فَانْسَلَّتُ فَأَخَذْتُ تِيَابَ حِيْضَتِيِّ ، قَالَ : (أَنْفَسْتِ) . قُلْتُ : نَعَمْ ، فَدَعَانِي ، فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْحَمِيلَةِ .

Умму Салама: «Мен ва Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккаламиз ёнбошлаб ётган эрдик, бирдан ҳайз кўриб қолдим. Секингина бағриларидан суғурилиб чиқдим-да, ҳайз кийимларимни олдим. «Ой кўрдингми?» — дедилар. «Ҳа»,— дедим. Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени ёнларига чақирдилар. Мен ҳайз кийимида у кишининг ёнларида ётдим».

6-боб. Ҳайз кўрган хотинни эри қучоқласа бўлурми?

192 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءِ وَاحِدٍ ، كَلَّا تَنْجُنْبُ ، وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَتَزَرُ ، فَيَبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ ، وَكَانَ يُخْرِجُ رَأْسَهُ إِلَيَّ وَهُوَ مُعْتَكِفٌ ، فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ .

Оиша разияллоҳу анҳо дедилар: «Мен ва Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккаламиз ювуқсиз бўлганимизда бир идишдан ғусл қилур эрдик. Ҳайз кўрганимда эса, менга ҳайз кийимимни кийиб олмакни буюрар эрдилар, кийиниб олардим, кейин қучоқлардилар. Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда эътикофда (чилла ўтиришда) бўлганиларида бошларини дарчадан чиқарар эрдилар, мен ҳайз ҳолимда бошларини ювиб қўяр эрдим».

وَفِي رَوَايَةٍ عَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا ، فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبَاشِرَهَا ، أَمَّرَهَا أَنْ تَتَرَرَ فِي فَوْرٍ حِيْضَتِهَا ، ثُمَّ يُبَاشِرُهَا .

«Оиша разияллоҳу анҳо: قَالَتْ : وَأَيُّكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْلِكُ إِرْبَهُ»: «Биронтамиз ҳайз кўрган бўлсаг-у, Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қучоқламоқчи бўлсалар, ҳайз кийимни кийишни буюрар эрдилар, кейин қучоқлар эрдилар. Қайси бирингиз Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдек шаҳватингизни тийиб тура олурсиз!» — дедилар.

Абдуллоҳ ибн Шаддод бундай деб ривоят қиладилар: «Маймуна онамиздан

эшиитдимки, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинларидан бирортасини ҳайз ҳолида қучоқламоқчи эрсалар, ҳайз кийимини кийиб олмакни буюрар эрдилар».

7-боб. Ҳайз кўрган хотин рўза тутмаслиги лозим

193 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : حَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى ، أَوْ فَطْرَ ، إِلَى الْمُصْلَى ، فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ ، فَقَالَ : (يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصْدِفُنَ فَإِنَّ أُرْبِكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ) . فَقُلْنَ : وَبِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (تُكْثِرُنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرُنَ الْعَشِيرَ ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقَصَاتِ عُقْلٍ وَدِينٍ أَدْهَبَ لِلْبَرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَائِكُنَّ ، قُلْنَ وَمَا نُقْصَانٌ دِيَنَا وَعَقْلَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مُثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ) . قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ : (فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا ، أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصْلَّ وَلَمْ تَصُمْ) . قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ : (فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ دِيَنِهَا) .

Абу Саъид ал-Худрий бундай ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Қурбон ҳайити ёки Рамазон ҳайити эрди, намозгоҳга чиқдилар. Хотинларнинг ёнидан ўтаётиб: «Эй хотинлар жамоаси, садақа қилингиз! Дўзах аҳлиниң кўпроғи аёллардир, деб менга аён қилинди»,— дедилар. Шунда хотинлар: «Не сабабдан, ё Расулуллоҳ?» — дедилар. «Кўп қарғайдирсизлар ва эрнинг яхшилигини билмайдирсизлар. Эрнинг яхшилигини камситғайсизлар, қадрламассизлар (кўрнамаклик қилғайсизлар), сизлардан кўра калтафаҳм ва эътиқоди сустроқ, ҳар қандай иймонли кишини ҳам йўлдан оздирғувчироқ тоифани кўрмадим»,— дедилар. Хотинлар: «Эътиқод ва ақлимизнинг нечук нуқсони бор эркан, ё Расулуллоҳ?» — дейишиди. «Бир хотин кишининг гувоҳлиги яримта эркакнинг гувоҳлигига teng эрмасдирми?» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ. «Ҳа, шундай»,— дейишиди хотинлар. «Худди мана шу ақлингизнинг нуқсони эмасдирми? Ҳайз кўрганингизда намоз ўқимаслигингиз, рўза тутмаслигингиз ҳам сизнинг (эркакларга нисбатан)нуқсонингиз эмасми?»— дедилар. «Ҳа, тўғри айтдингиз»,— дейишиди аёллар. «Мана шулар аёллар динининг нуқсонли эканини англатғайдир»,— дедилар Расулуллоҳ».

8-боб. Ҳайз кўрган хотин ҳаж амалларининг барчасини қиласидир, аммо Каъбатуллоҳни тавоғ қилмайдир

Иброҳим ан-Наҳоий айтадилар: «Ҳайз кўрган хотиннинг Қуръон оятларини ўқиши зарарсиздир» (Ҳанафий ва Ҳанбалий мазҳабларига мансуб олимлар буни рад этадирлар). Ибн Аббос ҳам ювуқсиз одамнинг қироат қилмоғини зарарсиз, деб ҳисоблаганлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамма вақт Оллоҳни зикр қиласидилар. Умму Атийя: «Биз — хотинларга, ҳайз кўрган бўлсак ҳам, ийд (ҳайит) намозига чиқмакни бўюришар эрди. Эркаклар айтадирган такбир ва дуоларни ўқир эрдик, намоз ўқимас эрдик»,— дейдилар. Абу Суфён айтадилар: «Хирақл (Рум подшоси) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мактубларини олиб келмакни буюрди, сўнг ўқиб қараса, «Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳийми, ё аҳл ал-китоб, таъолуу или калимат ил-ояти» (Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳийми, эй аҳлулkitob, иймон келтирингиз!») деб ёзилган экан».

Жобир разияллоҳу анҳу бундай ривоят қиласидирлар: «Оиша онамиз ҳайз кўрдилар, сўнг ҳаж амалларининг барчасини қиласидилар, бироқ Каъбатуллоҳни тавоғ қиласидилар ва намоз ўқимадилар». «Мен ювуқсиз ҳолда ҳам «Бисмиллоҳ, оллоҳу акбар» деб ҳайвон сўяверар эрдим»,— дейди Ҳакам.

«Оллоҳнинг исми айтиб сўйилмаган ҳайвон гўштини емангиз!» — деган Оллоҳ таоло.

Оиша онамиз дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга

ҳажни ният қилиб йўлга чиқдик. Сараф деган жойга келганимизда ҳайз кўриб қолдим. Йиғлаб ўтирганимда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб: «Нега йиғларсен?» — дедилар. «Худо ҳаққи, бу йил ҳажга чиққанимдан афсусланурмен», — дедим. Расулуллоҳ: «Эҳтимол, ҳайз кўриб қолгандирсан?» — дедилар. «Ҳа», — дедим. Оллоҳ таоло буни Одам қизларининг барчасининг пешонасига ёзмишdir, энди ҳажда қиласидирган барча ишларни қиласаверғил, лекин то поклангунингча Каъбатуллоҳни тавоғ этмағил!» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ.

9-боб. Истиҳоза (бетўхтов қон кетиши)

Оиша разияллоҳу анҳо бундай деганлар: «Фотима бинти Абу Ҳубайш Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, мен покланмасман (бетўхтов қон келиб туради), намоз ўқимайми?» — деб айтди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу томир қасаллигидир, ҳайз эмас, агар ҳайз келса, намозни тарқ этгил, ҳайз тугаса, ғул қилиб, намоз ўқийверғил!» — дедилар».

10-боб. Ҳайз қонини ювмоқ

Асмо бинти Абу Бакр бундай дейдилар: «Расулуллоҳ, саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир хотин «Ё Расулуллоҳ, биронтамизнинг кийимимизга ҳайз қони тегиб қолса, нетгаймиз?» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар биронтангизнинг кийимингизга ҳайз қони тегиб қолса, қотиб қолган қонни ишқаб ташлаб, сўнг сув бирлан ювингиз, кейин ўша кийимда намоз ўқийверингиз!» — дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Биронтамиз ҳайз кўрсак. қотиб қолган қонни ишқалаб ташлар эрдик, сўнг ўша жойни ювар эрдик ва кийимнинг қон тегмаган қисмини ҳам ювиб, ўша кийимда намоз ўқийверар эрдик», — деганлар,

11-боб. Истиҳоза бўлган хотиннинг масжидда эътикоф қилиб ўтириши

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга эътикоф (узоқ муддат Оллоҳга ибодат қилиб, масжиддан чиқмай ўтириш) қилиб ўтиրмакка кирсалар, хотинларидан баъзиси ҳам истиҳоза бўлганлигига қарамай, бирга кирап эрди», — дедилар. «Эҳтимол у тагига идиш қўйиб ўтиргандир, деб айтгандилар», — дейди Акрама, Акрама бундай деб таъкидлайди: «Оиша онамиз (тосдаги) сарғиш суюқликни қўриб: «Бу фалончи аёлдан тушган истиҳоза қони бўлса керак», — деб ўйлаганлар».

194 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَكَفَ مَعَهُ بَعْضُ نِسَاءِهِ ، وَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ تَرَى الدَّمَ ، فَرَبِّمَا وَصَعَتُ الطُّسْتَ تَحْتَهَا مِنِ الدَّمِ .

Оиша онамиз дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинларидан бири у киши билан бирга эътикоф қилмакка ўтиреди. У хотин ҳайз ва сарғиш қон ҳам кўрап эрди, шунинг учун намоз ўқиётганида тагига тос қўйиб олган эрди».

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо дедилар: «Жаноб Расулуллоҳнинг хотинларидан бири истиҳоза кўрган ҳолида эътикоф қилмоққа ўтиреди», — дедилар (хотин киши истиҳоза бўлса ҳам масжидга кириб ибодат қилмоғи мумкин бўлган),

12-боб. Хотин киши ҳайз кўрган кийимида намоз ўқиётдирми?

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо дедилар: «Биронтамида битта кийимдан бошқа кийим йўқ эрди. Ўша кийимда ҳайз кўрап эрдик. Агар унга қон тегиб кетса, ишқалаб ташлаб, кейин ювиб, намоз ўқир эрдик».

13-боб. Аёл қайздан кейин рұсл қилгач, ўзига хушбүй нарса сепадир

195 . عَنْ أُمٌّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنَّا نُنْهَى أَنْ نُحَدِّدَ عَلَى مَيْتَ فَوْقَ ثَلَاثَ ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ، وَلَا نَكْتَحِلُ ، وَلَا نَنْطَبِبُ ، وَلَا نَلْبِسَ ثَوْبًا مَصْبُوغاً إِلَّا ثَوْبَ عَصْبٍ ، وَقَدْ رُخْصَ لَنَا عِنْدَ الظَّهَرِ إِذَا اغْتَسَلْتَ إِحْدَانَا مِنْ مَحِيطِهَا فِي تُبْدَةٍ مِنْ كُسْتَ أَطْفَارٍ ، وَكُنَّا نُنْهَى عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِرِ .

Умму Атийя дедилар: «Үликка 3 кундан ортиқ аза тутмасдик, эр үлсагина 4 ойу 10 кун аза тутилар эрди. Күзга сурма қўймасдик, ўзимизга хушбўйлик сепмасдик. Бўёқлик (гулдор) кийим киймасдик. Одми кийим кияр эрдик. Ҳайдан поклакиб, фусл қилганимиздан кейингина қисман хушбўйлик ишлатмакка изн берилган эрди, жанозага эргашмоғимизга йўл қўйкллас эрди».

14-боб. Аёлнинг ҳайздан покланганда баданини ишқалаб ювмоғи ҳамда қандай қилиб ғусл қилмоғи, атиранган латтани олдига қўмиб, қонинг ҳидини кетказмоғи хусусида

Оиша онамиз бундай деганлар: «Бир хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ҳайздан нечук тозаланмак тўғрисида сўради. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қандай ғусл қилишни айтиб, сўнг: «Атиранган латта билан тозаланғил!» — дедилар. «У билан қандай тозаланурмен?» — деди хотин. «Субҳоналлоҳ, тозаланғил!» — деб айтдилар Расулуллоҳ. «Хотинни ўзимга тортдимда, унга: «Қонинг ҳидини кетказмак учун латтани ўша жойингга қўйғил! — дедим».

15-боб. Ҳайз келган жойни ювмоқ

196 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ امْرَأَةَ سَأَلَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ غُسْلِهَا مِنْ الْمَحِيطِ ، فَأَمْرَرَهَا كَيْفَ تَعْتَسِلُ ، قَالَ : (خُذِي فِرْصَةً مِنْ مَسْكٍ فَتَطَهَّرِي بِهَا) . قَالَتْ : كَيْفَ أَتَطَهَّرُ ؟ قَالَ : (تَطَهَّرِي بِهَا) . قَالَتْ : كَيْفَ ؟ قَالَ : (سُبْحَانَ اللَّهِ تَطَهَّرِي) . فَاجْتَبَدَتْهَا إِلَيَّى ، فَقُلْتُ : تَتَبَعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ .

Оиша онамиздан: «Анзорийлардан бир хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ҳайздан кейин нечук ғусл қилурмен?» — деди. «Ғусл қилганингдан кейин атиранган латтани олиб, тозалағил!» — деб 3 марта қайтардилар Расулуллоҳ. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак юзларини уялиб ўгирилар-да: «У билан артгил!» — дедилар. Шунда мен у хотинни ўзимга тортдимда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нима демоқчи бўлаётганларики айтиб бердим».

46-боб. Аёлнинг ҳайздан кейин ғусл қилаётганда сочини тараши

197 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : أَهْلَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ ، فَكُنْتُ مِنْ تَمَّتَعَ بِلَمْ يَسْقُ الْهَدْيَيْ ، فَرَعَمْتُ أَنَّهَا حَاضَتْ وَلَمْ تَطْهُرْ حَتَّى دَخَلَتْ لَيْلَةَ عَرَفَةَ ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَذِهِ لَيْلَةُ عَرَفَةَ ، وَإِنَّمَا كُنْتُ تَمَّتَعْتُ بِعُمْرَةَ ؟ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (الْقُضِيَّ رَأْسَكِ ، وَأَمْتَشِطِي ، وَأَمْسِكِي عَنْ عُمْرِتِكِ) . فَفَعَلْتُ ، فَلَمَّا قَضَيْتُ الْحَجَّ ، أَمْرَأَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَيْلَةَ الْحَصْبَةَ فَأَعْمَرْتَنِي مِنْ التَّعْيِمِ ، مَكَانٌ عُمْرِتِي الَّتِي نَسَكْتُ .

Оиша онамиз Урва ибн Зубайрга бундай деб айтган эканлар: «Мен ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳажжат ул-Видоъда эҳром боғладик. Мен умрага (кичик ҳаж) ният айлаб, эҳром боғлаганлардан эрдим, қурбонлик учун қўй олмаган эрдям. (Бахтга қарши) ҳайз кўриб қолдим. Арафа кечаси бўлгай эрса ҳамки, ҳануз ҳайздан фориф бўлмаганлигимни таъкидлаб: «Ё Расулуллоҳ, шу арафа кечаси умрага эҳром боғлагандим», — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Сочингни ёйғил, тарағил (ғусл қилғил), умрани қўя турғил!» — деб буюрдилар. Мен шундай қилдим. Ҳажни

(катта ҳажни) тугатганимда Расулуллоҳ (укам) Абдурраҳмонга Ҳасба (ҳаж тугаган) кечаси мен билан Тањимга (жой номи) бориб, илгари қилишим керак бўлган умрани қайтадан бажариб келмоқни буюрдилар».

17-боб. Ҳайз кўрган аёлнинг ғусл қилишдан олдин сочини ёймоги тўғрисида

198 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : خَرَجْنَا مُوَافِينَ لِهِلَالِ ذِي الْحِجَّةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ أَحَبَ أَنْ يَهْلِلْ بِعُمْرَةَ فَلِيَهُلِلْ ، فَإِنِّي لَوْلَا أَنِّي أَهْدِيَتُ لِأَهْلَلَتْ بِعُمْرَةً) فَاهْلَلَ بَعْضُهُمْ بِعُمْرَةً وَاهْلَلَ بَعْضُهُمْ بِحَجَّ ، وَكُنْتُ أَنَا مِنْ أَهْلَلَ بِعُمْرَةً ، فَادْرَكَنِي يَوْمُ عَرَفَةَ وَأَنَا حَائِضٌ ، فَشَكَوْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : (دَعِيْ عُمْرَكَ ، وَانْقُضِيْ رَأْسَكَ ، وَامْتَشِطِيْ ، وَاهْلِيْ بِحَجَّ) . فَفَعَلْتُ ، حَتَّىْ إِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْحَصْبَةِ أَرْسَلَ مَعِي أَخِي عَبْدَ الرَّحْمَنَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ ، فَخَرَجْتُ إِلَى التَّتْعِيمِ فَاهْلَلْتُ بِعُمْرَةِ مَكَانَ عُمْرَتِي . وَلَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ هَدْيٌ وَلَا صَوْمٌ وَلَا صَدَقَةٌ .

Урва ибн Зубайрга Оиша онамиз бундай деб айтган эканлар: «Зулхижжа ойи келмаги бирлан Мадинадан (ҳажга) чиқдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким умрага (кичик ҳажга) ният қилмоқчи эрса, ният қилсин, агар мен қурбонлик олиб келмасам эрди, умрага ният қилур эрдим»,— дедилар. Шунда баъзилар умрага, баъзилар эса ҳажга (катта ҳажга) ният қилди. Мен умрага ният айлағанлардан эрдим. Арафа куни келди ҳамки, мен ҳайздан фориф бўлмадим. Расулуллоҳга ахволимни айтдим. «Умрани қўя турғил, Сочингни ёзиб, тарағил (ғусл қилғил) ва ҳажга ният қилғил!» — дедилар. Мен шундай қилдим. Ҳасба (ҳаж тугаган кеча) ҳам келди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам укам Абдурраҳмонни менга қўшиб юбордилар. Тањим деган жойга бориб, қайтадан умрага ният қилдим». Ҳошим ибн Урва: «Оиша онамиз қурбонлик ҳам қилмадилар, рўза ҳам тутмадилар, садақа ҳам бермадилар»,— дейдилар.

18-боб. Ой-куни етиб туғилган бола ва чала туғилган бола

Анас ибн Моликга Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Оллоҳ таоло бачадонга бир фариштани вакил этғайдир (бачадонга уруғ тушиши бирлан). Фаришта айтадир: «Ё раббий, бу нутфага (уруғга, манийга) айланди, ё раббий, бу қуюқ қонга айланди, ё раббий, бу бир парча этга айланди»,— дейдир, Оллоҳ таоло: «Бола ой-куни етиб дунёга келсин!»—деса, фаришта: «Ўғилмидир, қизмидир, баҳтлимидир, баҳтсизмидир, ризқи қанчадир, яшаш муддати қанчадир?» — деб сўрағайдир. Буларнинг барчаси бола онанинг қорнида эканлигида манглайиға ёзилгусидир».

19-боб. Ҳайз кўрган хотин ҳаж ва умрага қандай эҳром боғладайдир?

Оиша онамиз дедилар: «Ҳажжат ул-Видоъдан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга йўлга чиқдик, баъзи биримиз умрага эҳром боғладик, баъзимиз ҳажга эҳром боғладик. Сўнгра Маккага келдик. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким умрага эҳром боғлаган эрса, валекин қурбонлик етаклаб келмаған эрса, эҳромини ечсин, кимки умрага эҳром боғлаган эрса-ю, қурбонлик етаклаб келған эрса, то қурбонлигини сўймагунича эҳромини ечмасин! Кимки ҳажга эҳром боғлаган эрса, ҳажини охирига етказсин (эҳромини ечмасин)!» — дедилар. Мен Сараф деган жойда ҳайз кўрдим, то арафа кунигача ҳайздан фориф бўлмадим. Арафа куни умрага эҳром боғлаган эрдим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга сочимни ёзиб, Тарашимни (ғусл қилишни) ва умрани қолдириб, ҳажга эҳром боғлашимни буюрдилар. Шундай қилдим. Ҳажимни тутатганимда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга укам Абдурраҳмон билан бирга Тањим деган

жойга бориб, қайтадан умрага эхром боғламоғимни буюрдилар».

20-боб. Ҳайз келмоғи ва ҳайз тугамоғи

Хотинлар Оиша онамизга ҳайз қони теккан паҳтани латтага ўраб юборишар эрди. Оиша онамиз: «То оқликни күрмагунларича, ҳайздан тамоман тозаланмагунларича шошилмасынлар!» — дер эрдилар. Зайд ибн Собит қизи Умму Кулсумга «Хотинлар кечаси чироқ ёқиб, ҳайз латтасини текшириб күрмакдалар (тозаландимми деб)»,— деган хабарни айтишди. Умму Кулсум: «Илгари хотинлар бундай қилишмас эрди»,— деб, кечаси латтасини текшириб күрган хотинларни айбладилар (яъни, кундузи билинмаса, кечаси чироқ ёқиб билиб бўлмайди).

Оиша онамиздан: «Фотима бинти Абу Ҳубайш истиҳоза кўрар эрди. У бу тўғрида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўради. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу томир қасаллигидир, ҳайз эрмасдир, агар ҳайз вақтинг келса, намозни тарк этгайсен, ҳайзинг тугаса, ғусл қилиб, намоз ўқиғайсен!»—дедилар».

21-боб. Ҳайз кўрган хотин намозининг қазосини ўқимайдир

Жобир ибн Абдуллоҳ ва Абу Саъид ал-Худрий Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳақларида ривоят қила туриб: «Ҳайз кўрган хотин намоз ўқимайдир»,— дедилар (яъни, қазосини ўқимайдир).

199 . عن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنِ امْرَأَةٌ قَالَتْ : أَتَجْزِي إِحْدَانَا صَلَاتَهَا إِذَا طَهَرَتْ ؟ فَقَالَتْ : أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتَ ؟ كُنَّا نَحِضُّ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَا يَأْمُرُنَا بِهِ ، أَوْ قَالَتْ فَلَا نَفْعُلُهُ .

Муоз разияллоҳу анҳудан: «Бир хотин Оиша онамиздан: «Биронтамиз ҳайздан тозалансак, намоз қазосини ўқиғайдирмизми?» — деб сўради. Оиша онамиз: «Хаворижларданмисан?»—дедилар (яъни, аҳли суннага зид равишда: «Ҳайз кўрган хотинлар намоз қазосини ўқийдир»,— деган тоифа). Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётликларида бизга ҳайз вақтида намоз қазосини ўқимакни буюрмас эрдилар ёким қазосини ўқимас эрдик»,— деб айтгандилар, шекилли»,— дейдилар Муоз.

22-боб. Ҳайз кўрган хотин бирлан, агар у ҳайз кийимида бўлса, бирга ётмоқнинг жоизлиги

200 . عن أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : حَضَتُ وَأَنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَمِيلَةِ ، فَأَسْسَلَتُ فَحَرَجْتُ مِنْهَا ، فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيَضَتِي فَبَسَطْتُهَا ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَنْفِسْتِ) . قُلْتُ : نَعَمْ ، فَدَعَانِي فَأَدْخَلَنِي مَعَهُ فِي الْحَمِيلَةِ .

وعنها رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُقْبِلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ .

Зайнаб бинти Абу Саламага Умму Салама бундай деб айтган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга чайлада ётганимда ҳайз кўриб қолдим, шунда ёнларидан секин сирғалиб чиқдим, чайладан чиқиб, ҳайз кийимимни кийиб олдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: «Ҳайз кўриб қолдингми?» — дедилар. «Ҳа»,— дедим. Мени чайлага чақирдилар». Зайнабга Умму Салама яна бундай дебдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рўзадор бўлатуриб, мени ўпар эрдилар, (кечаси) жимоъдан сўнг у киши бирлан бир идишдан ғусл қилур эрдик».

23-боб. Хотин кишининг ҳайз кўрмаганда киядирган кийимидан ташқари, ҳайз учун (алоҳида) кийим қилиб қўймоги

Зайнаб бинти Абу Саламага Умму Салама дедилар: «Мен Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга чайлада ёнбошлаб ётган эрдим, ҳайз кўриб қолдим, секин чайладан чиқдим, ҳайз кийимимни кийиб олдим! Шунда Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳайз кўриб қолдингми?»—дедилар-да, чайлага чақирдилар. Чайлада у киши бирлан ёнбошлаб ётдим».

24-боб. Ҳайз кўрган хотиннинг иккала ҳайитда ва мусулмонларнинг дуои илтижоларида (масалан, жамоат бўлиб ёмғир сўраш) намозгоҳдан нарироқда туриб қатнашуви

201 . عن أُمُّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (يُخْرُجُ الْعَوَاقِقُ ، وَذَوَاتُ الْخُدُورِ ، أَوْ الْعَوَاقِقُ ذَوَاتُ الْخُلُورِ ، وَالْحَيَّضُ فَيَشَهَدُنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَيَعْتَزِلُ الْحَيَّضُ الْمُصَلَّى) . قيل لها : الْحَيَّضُ ؟ فَقَالَتْ : أَوْلَئِسَ شَهَدُ عَرَفَةَ ، وَتَشَهَدُ كَذَا وَتَشَهَدُ كَذَا .

Ҳафса бинти Сириндан: «Бўйига етган қизларимизнинг иккала ҳайитга чиқмакларини манъ қилур эрдик. Бир хотин Басрадаги Баний Халаф қасрига келиб тушди, сўнгра опаси ҳақида сўзлаб берди. Опасининг эри Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан 12 марта ғазотда қатнашган эркан. Шундан 6 тасида опаси ҳам бирга бўлган эркан. Опаси: «Биз ярадорларни даволар эрдик, касалларга қарап эрдик»,— деган экан. Бир куни опаси Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Биронтамизнинг ёпинчиғимиз бўлмаса-ю, (ҳайит намозига) чиқмасак, зарари бормидир?» — деб сўрабдир. Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимнинг ёпинчиғи бўлмаса, дугонасининг ёпинчиғларидан бирини олиб турсин, яхшилиғ мажлисларида қатнашсин, мусулмонларнинг дуои илтижоларида қатнашсин!»— дебдилар. Умму Атийя келганда ундан: «Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бу хусусда эшитгандирмисиз? деб сўрадим»,— дейдилар Ҳафса. «Расулллоҳга отам фидо бўлсин! Ҳа, эшитгандирман (у қачон Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хусусларида сўзласа, «отам фидо бўлсин!» деб қўшиб сўзлар эрди), бўйига етган қизлар ҳам, чимилдиқдаги келинчаклар ҳам (чимилдиқдаги қизлар ҳам, деб айтдиларми, билмайман), ҳайз кўрганлар ҳам чиқсинлар, яхшилиғ мажлисларида, мусулмонларнинг дуои илтоҷоларида қатнашсинлар, ҳайз кўрганлари жойнамоздан четда турсинлар! деб айтган эрдилар»,—дебдилар Умму Атийя. «Ҳайз кўрган хотинлар ҳамми?» — деб сўрадим, шунда у: «Ҳайз кўрган хотин Арафотда қайнашади-ку, ахир! деб аёллар қатнашадиган маросимлар номини санай кетди»,— дейдилар Ҳафса.

25-боб. Бир ойда уч марта ҳайз кўрса.... аёлларнинг ҳайз кўриш ва ҳомиладорлик муддатини тасдиқловчи далиллар тўғрисида

Ҳайз кўриш тўғрисида Оллоҳ таоло: «Хотинларнинг ўз бачадонларида Оллоҳ яратган нарсани яширмоқлари гуноҳдир»,— дейдир.

Ҳазрати Али ва Шурайҳ: «Агар аёлнинг бир ойда 3 марта ҳайз кўрганига ишончли ва тақюдор кишилар гувоҳлик берсалар, тасдиқланғайдир»,— деб айтган эканлар. Ато разияллоҳу анҳу: «Аёлнинг (бир ойда 3 марта ҳайз кўрадиган аёлнинг) ҳақиқий ҳайз кўрадирган кунлари унинг дастлабки ҳайз кўрган кунлари ҳисобланғайдир»,— деб айтганлар (талоқ иддасини сақлаётган аёл бошқачароқ айтса, қабул қилинмайдир). Иброҳим ва Ато: «Ҳайз камида бир кечаю бир кундуз, кўпи билан 15 кун давом этғайдир»,— деганлар. Мұттамирнинг оталари, ҳайзидан покланғандан кейин 5 кун ўтгач, яна қон кўрган хотин тўғрисида сўраганларида, Ибн Сирин: «Бу бобда хотинлар биздан кўра яхшироқ билғайдирлар»,— дедилар.

Оиша онамиздан: «Фотима бинти Абу Ҳубайш: «Мен истиҳоза күрғайман, ҳеч покланмасман, намозни тарк этғайманми?» — деб Расулуллоҳдан сўрадилар. «Йўқ, тарк этмағайдирсен, бу томир қонидир. Валекин ҳайз кўрадирғон кунларинг намозни тарк этғил, ҳайздан поклангач, ғусл қилғил, намозингни ўқийвергил»,— деб жавоб қилдилар Расулуллоҳ»,

26-боб. Ҳайз кўрадиган кунлардан ташқари вақтда келадиган сарғиш ва хира ранг суюқлик

202 . عَنْ أُمٌّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنَّا لَا تَعْدُ الْكُنْدُرَةَ وَالصُّفْرَةَ شَيْئًا .

Умму Атийя: «Хира ранг ва сарғиш суюқликни ҳайз ҳисобламас эрдик»,— деганлар.

27-боб. Истиҳоза келадиган томир

Оиша онамиздан: «Умму Ҳабиба 7 йил истиҳоза кўрди. У Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан истиҳоза тўғрисида сўраганида, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга (ҳайз тугагач) ғусл қилмоқни буюриб: «Бу томирдан келадирғон қондир»,— дедилар. Умму Ҳабиба ҳар бир намозга алоҳида ғусл қилур эрди» (ҳайздан кейин бир марта ғусл қилмоқ — фарз, лекин қолганига таҳорат қилса, кифоя қилур эрди. Имом Шофиъий ҳам истиҳоза кўрган хотиннинг ҳар бир намозга ғусл қилмоғи мустаҳабдир, деганлар).

28-боб. Ҳажда Арафот тоғидан тушгандан кейин ҳайз кўриб қолган хотин ҳақида

203 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ صَفَنَيَّةَ بَنْتَ حُبَيْيٍّ قَدْ حَاضَتْ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَعَلَّهَا تَحْبِسُنَا ، أَلَمْ تَكُنْ طَافَتْ مَعَكُنْ) . فَقَالُوا : بَلَى ، قَالَ : (فَانْخُرْجِيْ) .

Оиша онамиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, Сафийя бинти Ҳуйай ҳайз кўриб қолди»,— дедилар. Расулуллоҳ: «Ҳали у бизга Мадинага бормоғимизға халал бермаса эрди! Сизлар бирлан бирга тавоф қилмаганми эрди?» — дедилар. «Ҳа, (тавдф) қилган эрди»,—дейиши, «Йўлга чиқаверсин, айтингиз!»—дедилар Расулуллоҳ.

Ибн Аббос: «Хотин киши ҳайз кўриб қолса, (хайрлашув тавофини қилмасдан) ватанига қайтмоққа рухсат берилди»,— дедилар. Ибн Умар, илгарилари: «Ҳайз кўриб қолган аёл (хайрлашув тавофини қилмасдан) қайтмағайдир»,—дер эрдилар, энди бўлса: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга рухсат берибдирлар, (хайрлашув тавофини қилмасдан) қайтаверар эркан»,— дейдилар.

29-боб. Истиҳоза кўрадиган хотин тозаланса...

Ибн Аббос: «(Бундай аёл) ғусл қилғайдир, намоз ўқифайдир, кейин эри ҳам яқинлик қилаверғайдир. Намоз улуғидир»,— деганлар.

Оиша онамиздан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар ҳайз кўрсанг, намоз ўқимоқни тўхтатғил, ҳайз тугаса, ғусл қилғил, теккан қонни ювиб ташлағил, сўнгра намоз ўқийверғил!»— деганлар.

30-боб. Туғолмай ўлган хотинга жаноза ўқиши ва унинг суннати

204 . عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنَدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ امْرَأَةً مَاتَتْ فِي بَطْنٍ ، فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَامَ وَسَطَّهَا .

Сумра ибн Жундубдан: «Бир хотин туғолмай ўлди, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жанозани ўликнинг бели тўғрисида туриб ўқидилар (хотин ўлса, белининг тўғрисида, эркак ўлса, кўкраги қаршисида туриб жаноза ўқилғайдир)».

31-боb.

عن مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّهَا كَانَتْ تَكُونُ حَائِصًا لَا تُصْلِي ، وَهِيَ مُفْتَرِشَةٌ . 205 بِحَدَّادِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَهُوَ يُصْلِي عَلَى حُمُرَتِهِ ، إِذَا سَجَدَ أَصَابَنِي بَعْضُ ثُوبِهِ .

Абдуллоҳ ибн Шаддоддан: «Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Маймуна холам ҳайз кўрганларида, намоз ўқимас эрдилар. Холам Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жойнамозлари қаршисида чўзилиб ётсалар ҳам, у киши намоз ўқийверар эканлар. Маймуна онамизнинг ўzlари бундай деганлар: «Расууллоҳ сажда қилғанларида кийимлари қисман менга тегар эрди». (Ином Бухорий шу ҳадисга таяниб, "ҳайз кўрган хотин макруҳ ҳисбланмай, унга теккан нарса ҳам ҳаром бўлмас эркан, деган маънони тушунтирадирлар)».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ТАЯММУМ КИТОБИ

Оллоҳ таоло Қуръони Каримда: «Сув топмасангиз, тоза туфроққа таяммум қилингиз, юз-қўлларингизга суртингиз»,— дейдир (Ханафия уламолари: «Агар таяммум қилгувчи киши тақир тошға шапалогини уриб, юзиға ишқаса ва яна уриб қўллариға ишқаса, кифоядир»,— дейишадир).

206 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ :

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، حَتَّىٰ إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ أَوْ بِذَاتِ الْجَيْشِ اِنْقَطَعَ عِقْدُ لِي ، فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى التَّمَاسِ ، وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، فَأَتَى النَّاسُ إِلَيْيَ بَكْرُ الصَّدِيقِ فَقَالُوا : أَلَا تَرَى مَا صَنَعْتُ عَائِشَةً ؟ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ ، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاضْعَفَ رَأْسَهُ عَلَى فَخْدِيِ قَدْ نَامَ ، فَقَالَ : حَبَسْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكْرٍ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاضْعَفَ رَأْسَهُ عَلَى فَخْدِيِ قَدْ نَامَ ، فَقَالَ : حَبَسْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسَ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ : فَعَانَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ، وَجَعَلَ يَطْعُنُنِي بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي ، فَلَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحْرُكِ إِلَّا مَكَانُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَخْدِيِ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التَّيْمِ فَتَيَمَّمُوا ، فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحُصَيْرِ : مَا هِيَ بِأَوْلَ بَرَكَتَكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ ، قَالَتْ : فَبَعْثَتَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ ، فَأَصَبَنَا الْعِقدَ تَحْتَهُ .

Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Оиша онамиздан: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бирга сафарга (хижрий 6-нчи йил) чиқдик. Байдоъ ёки Зот ул-Жайш деган жойга борганимизда маржоним узилиб кетди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уни қидира бошладилар. Одамлар ҳам тўхташди. Тўхтаган жойларида сув йўқ эрди. Шунда одамлар Абу Бакр Сиддиққа келиб: «Кўрмайсизми Оишанинг қилган ишини, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни ва шунча одамни тўхтатиб қолди, ваҳоланки, одамлар суви бор жойда ҳам эмаслар, ўzlарида ҳам сув йўқдир»,— дедилар. Абу Бакр Сиддиқ (ёнимизга) келдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бошларини тиззамға қўйиб, ухлаб қолган эрдилар. Отам Абу Бакр Сиддиқ менга: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни ва одамларни тўхтатиб қолдинг,

улар сув бор жойда ҳам эмаслар, ўзларида ҳам сув йўқ», — деб қаттиқ уришдилар. Оллоҳ хоҳлаганича нима десалар, дедилар ва белимга нуқий бошладилар. Расулуллоҳ бошларини тиззамга қўйиб ётганлари учун мен қимирламасликка интилар эрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тонг сахарда турдилар. Атрофда сув йўқ эрди, одамлар: «Таҳоратсиз қандай бомдод ўқийдирмиз?» — деб тортишдилар. Шунда Оллоҳ таоло: «Таяммум қилингиз!» — деб «Таяммум ояти» ни нозил қилди. Усайд ибн Ҳузайр (таажжубдан): «Эй Абу Бакр авлоди, бу сизнинг биринчи баракотингиз эрмас (яъни, бундан автал ҳам сиз туфайли Оллоҳ таоло бизни баракотидан дариф тутмагандир)», — дедилар. Мен мингандан туяни турғизган эрдик, маржоним тагидан чиқди».

207 . عن جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

أُعْطِيَتْ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي : نُصِرْتُ بِالرُّغْبَ مَسِيرَةَ شَهْرٍ ، وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا ، فَإِيمَانِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَهُ الصَّلَاةُ فَلُبْصَلَّ ، وَأَحْلَلْتُ لِي الْمَعَانِمُ وَلَمْ تَحِلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي ، وَأُعْطِيَتُ الشَّفَاعَةَ ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُعِثُّ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبَعْثَتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً .

Жобир ибн Абдуллоҳ Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар, деб айтадир: «Оллоҳ таоло томонидан менга илгариги пайғамбарларнинг бирортасига ҳам ато қилинмаган 5 та имтиёз берилган:

1. Душманларим қалбига (мен) бир ойлик масофада турганимдаёқ, Оллоҳ томонидан қўрқинч солиниб, ғолиб этилмишман.
2. Ер юзи менга намозгоҳ қилинмишdir ва (ер) сув йўқ бўлганда таҳорат воситаси қилинмишdir. Умматимнинг қайси бирига намоз вақти қаерда тўғри келиб қолса, ўша ерда ўқийверсинг!
3. Ўлжалар менга ҳалол қилинмишdir. Мендан аввалги ҳеч бир пайғамбарга ҳалол қилинмаган эрди.
4. Менга шафоат қилмоқлик (қалбида заррача иймони бор умматни дўзахдан олиб чиқмоқлик) ҳуқуқи берилмишdir.
5. Илгариги ҳар бир пайғамбар фақат ўз қавмига пайғамбар қилиб юборилган эрди, Мен эсам (Ер юзидаги) одамларнинг ҳаммасига пайғамбар қилиб юборилдим».

1-боб. Агар киши таҳоратга сув ҳам, таяммум қилмоққа (тоза) туфроқ ҳам топмаса, нима қилғайдир?

Ҳишом ибн Урванинг оталаридан: «Оиша онамиз маржон шодасини опалари Асмодан омонатга олган эрдилар. Уни йўқотиб қўйдилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қидиргани одам юбордилар, кейин у топиб келди. Шу аснода намоз вақти бўлди, одамлар атрофда ва ўзларида сув бўлмаганилиғидан таҳоратсиз намоз ўқидилар. Буни кўриб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга шикоят қилдилар. Шўйда Оллоҳ таоло: «Таяммум ояти» ни нозил қилди. Усайд ибн Ҳузайр Оиша онамизга: «Оллоҳ сизга яхшилиғ ато этсин, Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, сиз хушламаган нарса нозил қилинғани йўқ, зоро буни Оллоҳ таоло сизни ва барча мусулмонларни деб қилди, бундан фақат яхшилиғ кўзлангандир», — дедилар».

2-боб. Бир жойда ўтириб қолган одам сув топмай намози қазо бўлишидан қўрқса, таяммум қилғайдир

Ато разияллоҳу анҳу ҳам бу ҳақда шу фикрни билдирганлар. «Касал киши суви бўлатуриб, уни қўйиб берадиган ёрдамчи топмаса, таяммум қилғайдир. Бир куни Ибн Умар Журф деган жойдаги еридан келаётib, бир қўйхона ёнига келганда аср вақти

кирди. Таяммум бирлан аср үқиди. Кейин Мадинага кириб келди, қүёш ботмаган эрди, асни қайтариб үқимади»,— деганлар Ҳасан Басрий.

208 . عن أبي جعْمَنْ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَدِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

اَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ تَحْوِيْرِ جَمَلٍ ، فَاقْتَيَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ، فَلَمْ يَرُدْ عَلَيْهِ التَّبَيْعُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى اَقْبَلَ عَلَى الْجَدَارِ ، فَمَسَحَ بِوْجْهِهِ وَيَدِهِ ثُمَّ رَدَ عَلَيْهِ السَّلَامَ .

Ал-Аъражга Ибн Аббоснинг озод қилинган қули Умайр бундай деган экан: «Мен ва Маймуна онамизнинг озод қилинган қули Абдуллоҳ ибн Ясор Абу Жухайм ибн ал-Ҳарс ибн ас-Симманикига бордик. Абу Жухайм бизга қуидагини айтиб берди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Биъру Жамал томондан келдилар. Шунда у кишига бир одам йўлиқиб салом берди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам алик қайтармасдан деюрга бориб таяммум қилдилар, юзларига ва икки қўлларига суртдилар, шундан сўнг у кишига алик олдилар».

3-боб. Таяммум қилғувчи киши қўлини туфроққа ургандан сўнг, пуфлаб ташлайдими?

209 . عن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْرَيِ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ : إِنِّي أَجْتَبْتُ فَلَمْ أُصِبْ النَّمَاءَ ، فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ : أَمَا تَذَكُّرُ أَنَا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ ، فَإِنَّمَا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكْتُ فَصَلَيْتُ ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيَكَ هَكَذَا) . فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَفِيهِ الْأَرْضَ ، وَنَفَخَ فِيهَا ، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَيهِ .

Саъид ибн Абдурраҳмон Абзийнинг оталари қуидаги ҳадисни айтиб берган эканлар: «Умар ибн ал-Хаттоб ҳузурларига бир киши келиб: «Мен жимоъ қилдим-у, сув топмадим?»—деди. Шунда Аммор ибн Ёсир Умар ибн ал-Хаттобга қараб: «Эслайсизми, икковимиз сафарда эрдик. Ўшанда сиз намоз үқимадингиз, мен эсам туфроққа юмалаб олиб, кейин намоз үқидим. Буни Жаноб Расулуллоҳга айтдим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки кафтларини ерга уриб, пуфлаб ташладилар, сўнг икки кафтларини аввал юзларига, кейин икки қўлларига суртдилар-да: «Мана шундай қилсанг, кифоя эрди, дедилар»,— деди».

4-боб. Таяммум юз ва икки қўлга қилинғайдир

Саъид ибн Абдурраҳмон ибн Абзийдан: «Аммор ҳам юқоридаги ҳадисни айтиб берди-да, қўлини ерга урди, кейин оғзига яқинлаштириб, пуфлаб ташлади. Сўнг юзи ва икки қўлига суртди». Аммор разияллоҳу анҳу: «Тоза туфроқ мусулмон киши учун (сув "йўғида) сув ўрнига ўтадиган таҳорат воситасидир»,— деб айтган эканлар. Аммор разияллоҳу анҳу Умар ал-Хаттобга: «Сарияда эканлигимизда жимоъ қилдик»,— деб қуидаги ҳадисни айтиб берган эканлар: «Мен туфроққа юмаладим, кейин буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтдим. Шунда ул зот: «Юз бирлан икки қўлингга суртмак сенга кифоя қилур эрди»,— дедилар».

5-боб. Тоза туфроқ мусулмон киши учун (сув йўғида) сув ўрнига ўтадиган таҳорат воситасидир

Ҳасан Басрий: «Таҳорати синмаган киши таяммум қилса, кифоя. Ибн Аббос таяммум қилган ҳолда имомликка ўтди»,— деганлар. Яхё ибн Саъид: «Шўр ерда намоз үқимоқнинг зарари йўқ, шунингдек ўша ердаги туфроққа таяммум қилмоқнинг ҳам зарари йўқ»,— деганлар.

210 . عَنْ عُمَرَانَ بْنِ حَصِينَ الْخَزَاعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَإِنَّا أَسْرَيْنَا حَتَّى

كُنَّا فِي آخِرِ اللَّيْلِ ، وَقَعَنَا وَقْعَةً أَحْلَى عِنْدَ الْمُسَافِرِ مِنْهَا ، فَمَا أَيْقَظَنَا إِلَّا حَرُّ الشَّمْسِ ، وَكَانَ أَوَّلَ مَنْ اسْتَيقَطَ فُلَانْ^١ ثُمَّ فُلَانْ ثُمَّ عُمَرُ بْنُ الْحَطَابِ الرَّابِعُ ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَامَ لَمْ يُوقَظْ حَتَّى يَكُونَ هُوَ يَسْتَيقِطُ ، لَأَنَّا لَا نَدْرِي مَا يَحْدُثُ لَهُ فِي نَوْمِهِ ، فَلَمَّا اسْتَيقَطَ عُمَرُ وَرَأَى مَا أَصَابَ النَّاسَ وَكَانَ رَجُلًا جَلِيدًا فَكَبَرَ وَرَفَعَ صَوْتَهُ بِالْتَّكْبِيرِ ، فَمَا زَالَ يُكَبِّرُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالْتَّكْبِيرِ حَتَّى اسْتَيقَطَ بِصَوْتِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا اسْتَيقَطَ شَكَوَا إِلَيْهِ الَّذِي أَصَابَهُمْ ، قَالَ : لَا ضَيْرٌ أَوْ لَا يَضِيرُ ارْتَحَلُوا ، فَارْتَحَلَ فَسَارَ غَيْرَ بَعِيدٍ ، ثُمَّ نَزَلَ فَدَعَا بِالْوَضُوءِ فَتَوَضَّأَ ، وَتَوَدَّيَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى بِالنَّاسِ ، فَلَمَّا افْتَلَ مِنْ صَلَاتِهِ ، إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَرِلٍ لَمْ يُصْلِّ مَعَ الْقَوْمِ ، قَالَ : (مَا مَنَعَكَ يَا فُلَانُ أَنْ تُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ) . قَالَ : أَصَابَنِي حَنَابَةٌ وَلَا مَاءٌ ، قَالَ : (عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ إِنَّهُ يَكْفِيكَ) . ثُمَّ سَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَكَى إِلَيْهِ النَّاسُ مِنْ الْعَطَشِ ، فَنَزَلَ فَدَعَا فُلَانًا ، وَدَعَا عَلَيْهَا فَقَالَ : (اذْهَبَا فَابْتَغَا الْمَاءَ ، فَانْطَلَقَا فَتَلَقَّيَا امْرَأَةً بَيْنَ مَرَادَتَيْنِ أَوْ سَطِيعَتِينِ مِنْ مَاءِ عَلَى بَعِيرٍ لَهَا ، فَقَالَا لَهَا : أَيْنَ الْمَاءُ ؟ قَالَتْ : عَهْدِي بِالْمَاءِ أَمْسَ هَذِهِ السَّاعَةَ ، وَنَعْرَنَا خُلُوفٌ قَالَا لَهَا : انْطَلِقِي إِذَا ، قَالَتْ : إِلَى أَيْنَ ؟ قَالَا : إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَتْ : الَّذِي يُعَالِلُ لَهُ الصَّابِرِ ؟ قَالَا : هُوَ الَّذِي تَعْنِي فَانْطَلَقَيِ ، فَجَاءَهَا إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحْدَتَاهُ الْحَدِيثُ ، قَالَ : فَاسْتَنْزَلُوهَا عَنْ بَعِيرِهَا ، وَدَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِيَّاهُ ، فَرَغَّفَ فِيهِ مِنْ أَفْوَاهِ الْمَرَادَتَيْنِ أَوْ سَطِيعَتِينِ وَأَوْكَأَ أَفْوَاهَهُمَا ، وَأَطْلَقَ الْعَرَالِيَ وَتُودَيِ فِي النَّاسِ اسْتُقُوا وَاسْتُقُوا ، فَسَقَى مِنْ شَاءَ وَاسْتَقَى مِنْ شَاءَ ، وَكَانَ آخِرَ ذَكَرَ أَنْ أَعْطَى الَّذِي أَصَابَتْهُ الْحَنَابَةُ إِنَاءً مِنْ مَاءٍ ، قَالَ : (اذْهَبْ فَأَفْرَغْهُ عَلَيْكَ) . وَهِيَ قَائِمَةٌ تَنْتَرِي إِلَى مَا يُفْعَلُ بِمَايَهَا ، وَإِيمُونُ اللَّهِ لَقَدْ أَفْلَغَ عَنْهَا وَإِنَّهُ لَيُخَيِّلُ إِلَيْنَا أَنَّهَا أَشَدُ مَلَأَهُ مِنْهَا حِينَ ابْتَدَأَ فِيهَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اجْمَعُوا لَهَا مِنْ بَيْنِ عَجْوَةِ وَدَقِيقَةِ وَسُوِيقَةِ حَتَّى جَمِعُوا لَهَا طَعَامًا فَجَعَلُوهَا فِي ظُوبٍ وَحَمَلُوهَا عَلَى بَعِيرِهَا وَوَضَعُوا الثُّوْبَ بَيْنَ يَدَيْهَا ، قَالَ لَهَا : (تَعْلَمِينَ ، مَا رَزَقْنَا مِنْ مَائِكَ شَيْئًا ، وَلَكِنَّ اللَّهُ هُوَ الَّذِي أَسْقَانَا) . فَأَنْتَ أَهْلَهَا وَقَدْ احْتَبَسْتَ عَنْهُمْ ، قَالُوا : مَا حَبَسْكَ يَا فُلَانَةً ؟ قَالَتْ : الْعَجَبُ ، لَقِينِي رَجُلًا فَذَهَبَ إِلَيْهِ هَذَا الَّذِي يُقَالُ لَهُ الصَّابِرُ ، فَفَعَلَ كَذَا وَكَذَا ، فَوَاللَّهِ إِنَّهُ لَأَسْحَرُ النَّاسَ مِنْ بَيْنِ هَذِهِ وَهَذِهِ - وَقَالَتْ بِإِاصْبِعِهَا الْوُسْطَى وَالسَّبَابَةِ ، فَرَفَعَتْهُمَا إِلَى السَّمَاءِ - تَعْنِي : السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ ، أَوْ إِنَّهُ لِرَسُولِ اللَّهِ حَقًا ، فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ ذَلِكَ يُغَيِّرُونَ عَلَى مِنْ حَوْلِهَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَلَا يُصِيبُونَ الصَّرْمَ الَّذِي هِيَ مِنْهُ ، فَقَالَتْ يَوْمًا لِقَوْمِهَا : مَا أُرَى أَنَّ هُؤُلَاءِ الْقَوْمَ يَدْعُونَكُمْ عَمْدًا ، فَهَلْ لَكُمْ فِي الإِسْلَامِ ؟ فَأَطَاعُوهَا فَدَخَلُوا فِي الإِسْلَامِ .

Имрон дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарда эрдик. Кечаси йўл юрдик, туннинг охирига боргандада, бизни уйқу босди. Мусоғир киши учун бундан ҳаловатлироқ уйқу бўлмайдир. Бизни қўёшнинг ҳарорати уйғотди. Биринчи бўлиб фалончи, ундан кейин фалончи, ундан кейин пистончи (ҳикоя қилгувчи Абу Ражоъ уларнинг исмларини айтганди, лекин Авф деган ҳикоячи ёдидан чиқариб қўйган), кейин тўртинчи бўлиб Умар ал-Хаттоб уйғонди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ухласалар, бирор уйғотмас эрди. У киши ўзлари уйғонар эрдилар. У киши ухлаб ётганларида нималар бўлганидан биз бехабар эрдик. Умар уйғонгач, одамларни нима ташвишга solaётганини фаҳмлаб (ўзи ғайратли одам эди), Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйғонмагунларича баланд овоз билан такбир айтаверди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйғонгач, одамлар у кишига рўй берган ходисани шикоят қилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Зарари йўқ, йўлга тушингиз!» — дедилар ва ўзлари ҳам йўлга тушдилар. Бир оз юрилгач (туядан) тушиб, таҳоратга сув сўрадилар, кейин таҳорат олдилар. Намозга аzon айтилди. Одамлар бирлан бирга намоз ўқидилар. Намозни ўқиб бўлиб, ёнларига ўгирилдилар, шунда бир четда одамларга қўшилмай, намоз ҳам ўқимай

турган бир кишига кўзлари тушди. «Жамоат бирлан намоз ўқимофингга не тўсқинлик қилди, эй фалончи?»—дедилар Жаноб Расулуллоҳ. «Ё Расулаллоҳ, мен ювуқсизмен (наҳсман), ғуслға сув йўқ,— деди бояги киши. «Сенга туфроқ ҳам бўлаверади, туфроққа таяммум қилмоғинг лозимдир»,— дедилар Расулуллоҳ, сўнг йўлга тушдилар. Одамлар у кишига чанқаганликларини айтиб шикоят қилдилар, шунда Расулуллоҳ бир жойга келганда тўхтаб, (туяларидан) тушдилар, фалончини чақирдилар (ўшанда уни Абу Ражоъ, деб чақиргандилар, Авф деган киши риюят қила туриб, унинг исмини эслай олмаган), кейин Алини чақириб: «Борингиз, сув қидирингиз!» — дедилар. Икковлари сув ахтариб кетдилар. Йўлда туя устидаги икки меш ўртасида ўлтириб кетаётган бир хотинга йўлиқдилар. Хотиндан: «Қаерда сув бор?» — деб сўрадилар. «Бу сувни кеча шу вақтда йўлдан олганман. Эркакларимиз бизни қолдириб (сув ахтариб) кетишган»,— деди хотин. «Сув бунчалик узоқда бўлса, унда биз билан юра қолинг!» — дейишди (Али билан Абу Ражоъ). «Қаерга?» — деб сўради хотин. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдиларига»,— дейишди (Али билан Абу Ражоъ). «Анави эски диндан чиқиб, янги дин олиб келган одам олдигами?» — деди хотин. «Ҳа, ўша сиз айтган одам олдига, юринг биз бирлан!» — деб хотинни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига бошлаб кетишди, етиб боргач, бўлган гапни у кишига айтиб беришди. «Хотинни туясидан туширдилар»,— дейдилар Имрон. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам туядаги иккала мешни олиб келмоқни буюрдилар. Олиб келишгач, мешларнинг тепа қисмидаги кичик оғзини ечиб, ҳовучлаб сув олдиларда, яна қайта қуйиб боғлаб қўйдилар, кейин пастидаги катта оғзини ечиб, одамларни сув ичишга чақирдилар. «Сув ичингиз ва (туяларни) сугорингиз!» — дедилар Расулуллоҳ. Одамлар хоҳлаганларича сув ичишди, хоҳлаганларича (туяларини) суфоришли. Ниҳоят, бояги ювуқсиз кишига бир идишда сув бериб: «Бор, чўмилиб ол!»—дедилар Расулуллоҳ. Хотин тепада тик туриб, одамлар сувни нима қилаётганига қараб турар зорди. «Оллоҳга қасам ичиб айтаманким, одамлар сув олиб бўлишгач, мешларнинг оғзини боғлашганда, мешлардаги сув бизга илгаригидан ҳам кўпроқ кўринди»,— дейдилар Имрон. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Хотинга бир нима йифиб берингиз!»—дедилар. Одамлар хотинга хуромоми, унми, талқонми, қўяверингки, бирмунча ризқ йифиб, бир нарсага тугиб, туясига ортиб бердилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинга: «Билдингми, сувингни ҳеч камайтирмадик, аммо бизга Оллоҳ таолонинг ўзи сув ато этди»,— дедилар. Хотин ўз одамлари олдига равона бўлди, етиб боргач, «Эй фалончи, қаерда эдинг?» — дейишди. «Ажойиб бир воқеанинг шоҳиди бўлдим, мен йўлда икки кишини учратдим, улар мени анави янги дин олиб келган кишининг олдига олиб боришли. У ундан қилди ва бундай қилди»,— деб бор гапни айтиб берди хотин. Кейин бундай деб қўшиб қўйди: «Оллоҳга қасам ичиб айтаманким, у киши манави билан ана у (ўрта бармоғи билан ер ва осмонга ишора қилди) ўртасидаги барча одамларнинг энг сеҳграрроғи ёки ҳақиқатан ҳам Оллоҳ таолонинг пайғамбари бўлиши керак». Мусулмонлар ўша воқеадан кейин атрофдаги мушриклар (Оллоҳни бир деб билмайдиганлар) яшайдиган қишлоқларни ишғол қила бошладилар. Лекин ҳалиги хотин яшаётган жойга тегишимади. Буни кўрган хотин ҳамқишлоқларига: «Анави мусулмонлар сизу бизга атайлаб тегишмаяпти, деб ўйлайман. Исломга кирсакчи, нима дейсизлар?» — деди. Хотиннинг гапига кўндилар ва исломга кирдилар».

6-боб. Ювуқсиз (наҳс) одам, агар ғусл қилсан касал бўламан ёки ўлиб қоламан деб қўрқса, ёҳуд (сувни ишлатиб қўйиб) сувсиз қоламан, деб чўчиса, таяммум қилғаидир

Амр ибн ал-Ос қаттиқ совуқ кечалардан бирида (ғазавот вақти эрди) наҳс бўлиб қолдилар. Шунда таяммум қилиб, намоз ўқидилар. Кейин «Ўзингизни ҳалок қилманг, Оллоҳ сизга маҳрибондир» деган оятни ўқидилар, деб зикр қилинади (яъни, киши иложсиз қолиб, совуқ сувга чўмилса, ҳалок бўлиши мумкинлигига ишора қилинади). Амр ибн ал-Оснинг (совуқ сув бўла туриб) таяммум қилганини Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтишганда, у киши койимадилар.

Абу Мусо: «Наҳс одам сув тополмаса, намоз ўқимайдирми?» — деб Абдуллоҳ ибн Масъуддан сўрадилар. «Агар одамларга таяммум қилмоққа рухсат берсанг, улардан бирортаси сал сесканса ҳам, Абу Мусо шунаقا деган эрди, деб таяммум қилиб намоз ўқийверади», — дедилар Абдуллоҳ. «Амморнинг Умарга айтган сўзи қаерда қолди, унда?» — дедилар Абу Мусо. «Амморнинг сўзидан Умар қониқкан эрмас, деб ўйлайман», — дедилар Абдуллоҳ.

Ал-Аъмаш қуийдаги ҳадисни Шақиқ ибн Саламадан эшитган эканлар: «Абу Мусо ва Абдуллоҳ ибн Масъуднинг ёнларида эрдим. Абу Мусо: «Эй Абу Абдурраҳмон, агар ювуқсиз одам сув топмаса, нима қилғайдир?» — деб Абдуллоҳдан сўрадилар. Абдуллоҳ: «Сув топгунча намоз ўқимайдир», — дедилар. «Амморнинг айтган гапи нима бўлади? Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг унга: «Сенга таяммум қилмоқ кифоя қилғайдир»—деганлари-чи?» — дедилар Абу Мусо. «Умар бундан қаноатланмаганлигини сезмадингми? — дедилар Абдуллоҳ. «Хўп майли, Амморник гапини қўя туринг, мана бу «Агар сув топмасангиз, таяммум қилингиз» деган оятга нима дейсиз?» — дедилар Абу Мусо. Абдуллоҳ ибн Масъуд нима дейишларини билмай қолдилар (Ҳазрат Умар ва Абдуллоҳ ибн Масъуд мазкур ояти карима таҳорати синган одамга тааллуқли, деб тушунган эрдилар. Аммо ғусл вожиб бўлган одам эрса, албатта ғусл қилмоғи шарт, унга таяммум кифоя қилмайдир, дейишар эрди. Имом Бухорий эрса юқоридаги ҳадисларга таяниб, таяммум кифоя қилғайдир, деб таъкидлайдилар). Сўнг, «Агар биз уларга таяммум қилмоққа рухсат берсак, бирортасига сув совуқлик қилса, сувни қўйиб, таяммум қилаверади» деб бояги гапларни қайтардилар. «Абдуллоҳ ибн Масъуд шунинг учунгина таяммумга рухсат бермаслик керак, деганимидилар?» — деб сўрадилар ал-Аъмаш сұхбатдошлари Шақиқдан».

7-боб. Таяммум бир зарбдир (қўлни туфроққа бир урмоқдир)

Шақиқ разияллоҳу анҳу бундай дейдилар: «Абу Мусо ва Абдуллоҳ ибн Масъуд билан бирга ўтирган эрдим. Абу Мусо: «Агар одам, наҳслансаю, бир ойгача сув топмаса, таяммум қилиб намоз ўқийвермайдирми? Сураи «Моида» даги мана бу «Сув топмасангиз, тоза туфроққа таяммум қилингиз!» деган ояти каримага нима дейсиз?»—дедилар Абдуллоҳга. Абдуллоҳ: «Уларга таяммумга рухсат'берилса, биронтасига сув совуқроқ туюлса, бўлди, туфроққа таяммум қилаверади», — дедилар. Мен: «Сиз шу боисдангина таяммумга рухсат беришни истамадингизми?»—деб сўрасам, «Ҳа», — дедилар. «Амморнинг Умарга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени бир юмушни бажариб келмак учун бир жойга юбордилар. Шунда мен наҳсланиб қолдим. Худди ҳайвон юмалагандек туфроққа юмаладим. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга шу ҳақда айтиб берганимда, у киши менга: «Мана бундай қилсанг ҳам етарли бўлур эрди, деб қўлларини ерга бир урдилар, кейин қоқиб ташладилар, сўнг ўнг қўлларининг кафтини чап қўлларига, чап қўлларининг кафтини ўнг қўлларига сурдилар. Ундан кейин эрса иккала кафтларини юзларига суртдилар» деганини эшитмаганмисиз?»—дедилар Абу Мусо Абдуллоҳ ибн Масъудга. «Умарнинг Аммор айтган гапдан қаноат ҳосил қилмаганини сезмадингми?» — дедилар Абдуллоҳ».

Шақиқ ал-Аъмашга бундай деган экан: «Абдуллоҳ ва Абу Мусо билан бирга әрдим. Шунда Абу Мусо Абдуллоҳга, Амморнинг Умарга айтган мана бу ривоятини эшитмаганимидинг?— дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени ва сени бир юмушга юбордилар. Шунда мен, наҳсланиб қолдим-да, туфроққа юмаладим. Қайтиб келганимиздан кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга юмалаганимни айтдим. Расулуллоҳ: «Сенга мана бундай қилсанг ҳам етарли бўлур эрди»,— деб юзлари ва қўлларига бир марта масҳ тортиб қўйдилар».

8-боб.

Имрон ибн Ҳусайндан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жамоат бирлан намоз ўқимасдан бир чеккага чиқиб турган одамни кўрдилар. Шунда унга: «Эй фалончи, сенга жамоат бирлан намоз ўқимофингга не монеълик қилур?»— дедилар. «Ё Расулуллоҳ, мен наҳсланиб қолдим, сув йўқ»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Туфроққа таяммум қилмоғинг лозимдир, шу сенга кифоя қилғай»,— дедилар».

БИСМИЛЛОХИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ САЛОТ (НАМОЗ) КИТОБИ

1-боб. Меъроj кечасида намоз қандай фарз қилинган?

(Меъроj Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Мадинаға ҳижратларидан бир йил аввал, Имом Нававийнинг айтишларича, Рабиъ ул-аввал ойида бўлган эрди). Абу Суфён Ҳирақлга: «Пайғамбар алайҳиссалом бизга намоз ўқимакни, ҳалол ва пок бўлмакни буюрадилар»,— деб айтган эканлар.

211 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ أَبُو ذَرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُحَدِّثُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

(فُرَجَ عَنْ سَقْفٍ يَبْتَئِي وَأَنَا بِمَكَّةَ ، فَنَزَلَ حَبْرِيلُ فَغَرَّاجَ صَدَرِي ، ثُمَّ غَسَلَهُ بِمَاءِ زَمْرَاجَ ، ثُمَّ جَاءَ بَطْسَتْ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا ، فَأَفْرَغَهُ فِي صَدَرِي ثُمَّ أَطْبَقَهُ ، ثُمَّ أَخْدَى بَيْدِي فَغَرَّاجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، فَلَمَّا جَهَتْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ حَبْرِيلُ لِخَازِنِ السَّمَاءِ : افْتُحْ قَالَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ هَذَا حَبْرِيلُ قَالَ : هَلْ مَعَكَ أَحَدٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ مَعِي مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : أُرْسِلَ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، فَلَمَّا فَتَحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا ، فَإِذَا رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهِ أَسْوَدَةُ وَعَلَى يَسَارِهِ أَسْوَدَةُ ، إِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحَّكَ ، وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَسَارِهِ بَكَى ، فَقَالَ : مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالآبْنِ الصَّالِحِ ، قُلْتُ لِحَبْرِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا آدَمُ ، وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَشَمَائِلِهِ تَسْمُّ بَنِيهِ ، فَاهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ ، وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شَمَائِلِهِ أَهْلُ التَّارِ ، فَإِذَا نَظَرَ عَنْ يَمِينِهِ ضَحَّكَ ، وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ شَمَائِلِهِ بَكَى ، حَتَّى عَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ فَقَالَ لِخَازِنِهَا : افْتُحْ ، فَقَالَ لَهُ خَازِنِهَا : مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُ ، فَفَتَحَ) . قَالَ أَنَسٌ : فَذَكَرَ : أَنَّهُ وَجَدَ فِي السَّمَوَاتِ آدَمَ ، وَإِدْرِيسَ ، وَمُوسَى ، وَعِيسَى ، وَإِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ ، وَلَمْ يُبْثِتْ كَيْفَ مَنَازِلُهُمْ ، غَيْرَ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ آدَمَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، وَإِبْرَاهِيمَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ ، قَالَ أَنَسٌ : فَلَمَّا مَرَّ حَبْرِيلُ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِدْرِيسِ قَالَ : مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْأَخْ الصَّالِحِ ، (فَقُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا إِدْرِيسُ ، ثُمَّ مَرَرْتُ بِمُوسَى فَقَالَ : مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْأَخْ الصَّالِحِ ، قُلْتُ مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا مُوسَى ، ثُمَّ مَرَرْتُ بِعِيسَى فَقَالَ : مَرْحَبًا بِالْأَخْ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ، قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا)

عِيسَى ، ثُمَّ مَرَرْتُ بِإِبْرَاهِيمَ فَقَالَ : مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ ، قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

قَالَ : وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَأَبُو حَيْجَةَ الْأَنْصَارِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُانِ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (ثُمَّ عُرْجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوِي أَسْمَعَ فِيهِ صَرِيفَ الْأَقْلَامِ) . قَالَ ابْنُ حَرْمٍ وَأَئْسُ بْنُ مَالِكَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (فَفَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَةً ، فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى ، فَقَالَ : مَا فَرَضَ اللَّهُ لَكَ عَلَى أُمَّتِكَ ؟ قُلْتُ : فَرَضَ خَمْسِينَ صَلَةً ، قَالَ : فَأَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ ، فَإِنْ أُمْتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ ، فَرَاجَعْتُ فَوَضَعَ شَطَرَهَا ، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى قُلْتُ : وَضَعَ شَطَرَهَا ، فَقَالَ : رَاجِعِ رَبِّكَ ، فَإِنْ أُمْتَكَ لَا تُطِيقُ ، فَرَاجَعْتُ فَوَضَعَ شَطَرَهَا فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ : ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ ، فَإِنْ أُمْتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ ، فَرَاجَعْتُهُ ، فَقَالَ : هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ لَا يُبَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ ، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ : رَاجِعِ رَبِّكَ ، فَقُلْتُ : اسْتَحْيِيْتُ مِنْ رَبِّي ، ثُمَّ أَنْطَلَقَ بِي حَتَّى اتَّهَى بِي إِلَى سِدْرَةِ الْمُسْتَهَى ، وَغَشِيَّهَا الْوَانُ لَا أَدْرِي مَا هِيَ ، ثُمَّ أَدْخَلْتُ الْجَنَّةَ ، إِنَّا فِيهَا حَبَابِيلُ الْلُّؤْلُؤِ ، وَإِذَا تُرَأَبَهَا الْمِسْكُ) .

Абу Заррга Расуулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деган эканлар: «Маккада эканлиғимда уйимнинг шипи очилиб, Жаброил алайҳиссалом тушдилар. Кўкрагимни ёриб, ичини зам-зам суви бирлан ювдилар, кейин иймону ҳикмат тўла тилла жом келтиридилар-да, уни кўкрагимга қўйдилар, сўнг кўкрагимни ёпдилар. Шундан кейин Жаброил алайҳиссалом қўлимдан ушлаб мени энг яқин биринчи осмонга олиб чиқдилар. Биринчи осмонга чиққанимда Жаброил алайҳиссалом осмонбонга: «Эшикни очғил!» — деб айтдилар. У: «Ким бу?»— деди. «Жаброилман»,—дедилар, Осмонбон: «Сен билан бирга бирон киши борми?» — деди. «Ҳа, мен билан Мұхаммад алайҳиссалом бор»,— дедилар Ҳазрат Жаброил. Осмонбон: «Мұхаммад алайҳиссаломнинг осмонга чиқмоғига рухсат бўлдими?» — деди. Жаброил алайҳиссалом: «Ҳа»,— дедилар. Эшик очилгач, биринчи осмон ичкарисига кўтарилидик. У ерда бир киши ўтириби. Унинг ўнг томонида ҳам, чап томонида ҳам одам гавжум. Ўнг томонига қараса, кулади, чап томонига қараса, йиғлайди. Ўша киши менга қараб: «Хуш келибсиз, пайғамбар, яхши ўғил!»-деди. «Бу киши ким?» — деб сўрадим Ҳазрат Жаброилдан. «Бу —Одам алайҳиссалом ва мана бу ўнг ва чап томонларида турғанлар Одам болаларининг руҳларидир. Булардан ўнг томондагилари жаннат аҳли ва чап томондагилари дўзах аҳлидир. (Шунинг учун ҳам) Одам алайҳиссалом ўнг томонларига қараганларида куладилар, чап томонларига қараганларида йиғлайдилар»,— дедилар Жаброил алайҳиссалом. Кейин, мени иккинчи осмонга олиб чиқиб, осмонбонга: «Очғил!» — дедилар. Иккинчи осмонбон ҳам биринчи осмонбон айтган сўзларни айтди, сўнг дарвозани очди».

Абу Зарр бизга: «Расуулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам осмон қаватларида Одам алайҳиссаломни, Идрис, Мусо, Исо ва Иброҳим салавотуллоҳи алайҳимларни кўрдилар»,— деб айтди. Лекин уларни қайси осмонда кўрганларини аниқ айтмади. Фақат Одам алайҳиссаломни биринчи осмонда ва Иброҳим алайҳиссаломни олтинчи осмонда кўрганларинигина зикр қилди, холос»,— Дейдилар Анас разияллоҳу анҳу ва ҳикояни давом этдирадилар: «Ҳазрат Жаброил пайғамбарамиз саллаллоҳу алайҳи ва салламни Идрис алайҳиссаломнинг ёнларидан олиб ўтаётганларида, Идрис алайҳиссалом: «Хуш келибсиз, яхши пайғамбар, яхши биродар!» — дебдилар. Шунда Расуулллоҳ: «Бу ким?» — деб сўрабдилар. «Бу Идрис»,— дебдилар Ҳазрат Жаброил. Кейин, Мусо алайҳиссаломнинг ёнларидан олиб ўтибдилар, у киши: «Хуш келибсиз, яхши пайғамбар, яхши биродар!»—дебдилар. Расуулллоҳ: «Бу ким?» — дебдилар.

«Бу Мусо»,— дебдилар Ҳазрат Жаброил. Кейин, Исо алайҳиссаломнинг ёnlаридан олиб ўтибдилар. Шунда у киши: «Хуш келибсиз, яхши биродар, яхши пайғамбар!»— дебдилар. Расулуллоҳ: «Бу ким?»—деб сўрабдилар. «Бу Исо алайҳиссалом»,— дебдилар Ҳазрат Жаброил. Кейин, Иброҳим алайҳиссаломнинг ёnlаридан олиб ўтибдилар. У киши: «Хуш келибсиз, яхши пайғамбар, яхши ўғил!»—дебдилар. «Бу ким?» деб сўрабдилар Жаноб Расулуллоҳ. «Бу Иброҳим алайҳиссалом»,— дебдилар Ҳазрат Жаброил».

Ибн Аббос ва Абу Ҳайя ал-Ансорий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дегандилар»,— дейишади: «Кейин мени шунчалик баландга олиб чиқдики, ҳатто ўша жойда (ёзув-чизув қилаётган) қалам шарпаларини эшитдим». Ибн Ҳазм ва Анас ибн Молик: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мана бундай деб айтган эдилар»,— дейишади: «Оллоҳ таоло умматимга 50 вақт намоз фарз қилди, мен шуни олиб қайтдим. Мусо алайҳиссаломнинг ёnlарига келганимда: «Умматингизга Оллоҳ таоло нимани фарз қилди?»— дедилар. «50 вақт намозни»,— дедим. «Қайтинг раббингиз ҳузурига, чунки умматингиз бунга чидамайдир»,— дедилар Мусо алайҳиссалом. Мен қайтдим, раббим ярмини кечди. Сўнг, Мусо алайҳиссаломнинг олдиларига келиб: «Ярмини кечди»,— дедим. «Қайтинг раббингизнинг олдига, чунки уммагингиз бунга ҳам тоқат қилмайдир»,— дедилар Мусо алайҳиссалом. Қайтдим, раббим яна ярмини кечди. Мусо алайҳиссаломнинг ёnlарига қайтиб келиб, яна ярмини кечганлигини айтдим. «Қайтинг раббингизнинг олдига, умматингизнинг бунга ҳам тоқати келмайдир»,— дедилар Мусо алайҳиссалом, Раббим олдига қайтиб бордим. Шунда раббим: «Беш вақт намоз фарз қилдим, лекин савоби эллик вақт намоз савобига тенгдир, эндиги сўзим қатъийдир, бошқа ўзгартирилмайдир»,— деди. Мусо алайҳиссаломнинг ёnlарига қайтиб келдим. «Қайтинг раббингизнинг олдига»,— деб эдилар, «Раббимдан уяламан»,— дедим. Кейин, Ҳазрат Жаброил мени Сидрат ул-Мунтаҳо деган жойгача олиб чиқдилар. Сидрат ул-Мунтаҳони турли-туман ранглар шунчалик чулғаб олғанким, унинг не эканлиғин билолмадим. Кейин, жаннатга киритилдим. Унинг сўқмоқлари дурру гавҳарлар бирлан қопланган, туфроғи эрса мушк эркан».

212 . عَنْ عَائِشَةَ أُمّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ حِينَ فَرَضَهَا ، رَكْعَيْنِ رَكْعَيْنِ ، فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ ، فَأَفْرَتْ صَلَاةُ السَّفَرِ ، وَزِيدٌ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ .

Оиша уммулмуъминин: «Оллоҳ таоло намозни фарз қилган пайтида икки-икки ракъатдан фарз қилди; мусоғир учун икки ракъат, муқим яшовчи учун икки ракъат. Сафарда ўқиладиган намоз ўша икки ракъатлигича қолди. Лекин муқим кишилар намози (3—4 ракъатга) кўпайтирилди»,— деганлар.

2-боб. Кийим кийиб намоз ўқимакнинг южиблиги, Оллоҳ таолонинг «Ҳар бир намоз ўқиганингизда ва таноф қилганингизда кийимда бўлингиз!» деган ояти каримаси ва биргина лунгига (матога) ўралиб намоз ўқимаслик ҳақида

Салама ибн ал-Акваш бундай деб айтган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агарчи бир тикан бирлан бўлса ҳам (аврат кўринмаслиги учун) уни (матони) қадаб олинғайдир»,— деганлар. Мазкур ҳадисда аслида «Хотини бирлан жинсий алоқа қиладирган кийимда (агар унга бир нарса тегмаган эрса) намоз ўқиса, бўлур» деган фикр бор. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳни яланғоч тавоғ қилмасликни буюрганлар».

Умму Атийя мана бу ҳадисни келтирадилар: «Иккала ҳайитда, ҳайз кўрганлар

ҳам, балоғатга етган паранжидаги қызлар ҳам намозга чиқишига буюрилди. Улар (эркак) мусулмонларнинг йиғинида ва уларнинг таот-ибодатларида қатнашиши, ҳайз кўрганлари эса намозгоҳга яқин бормай, бир чеккада туриши. Бир хотин: «Ё Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, баъзи биримизнинг паранжимиз бўлмаса, (қатнашмай қўяверайликми)?»—деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дугонасининг паранжиларидан бирини олиб кийиб турсин»,— дедилар». Абдуллоҳ ибн Абу Ражоъ Умму Атийя айтиб берган ушбу ҳадисни бошқачароқ қилиб ривоят қилган.

З-боб. Намоз үқишдан аввал авратпұшни белга (орқага) боғлаб олиш

Саҳл разияллоху анху қүйидагича ривоят қиласылар: «Саҳобалар Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга авратпұшлари орқаларига туғилған ҳолда намоз үқиғанлар».

Мұхаммад ибн ал-Мунқадир дедилар: «Жобир разияллоҳу анҳу кийимларини қозыққа илиб қўйиб, авратпўшини орқасига тугиб олди-да, намоз ўқиди. Бир киши унга: «Биргина авратпўшда намоз ўқийсизми?»—деди. «Сенга ўхшаган нодон кўрсин деб, атайлаб шундай қилдим. Қайси бирингизнинг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида иккита кийимингиз бўлган?» — дедилар Жобир разияллоҳу анҳу».

Мұхаммад ибн ал-Мунқадир: «Жобир ибн Абдуллоҳ ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алаихи ва салламнинг ҳам бир кийимда намоз ўқиганларини кўрганман»,— деганлар.

4-боб. Бир кийимга (матога) ўралиб намоз ўқимоқнинг ҳукми

Аз-Зухрий: «Бир кийимга ўралиб, дегани икки елкага бўйин аралаш ташланган матонинг ўнг учини чап томонга ўрашдир»,— дейдилар. Умму Ҳониъ айтадилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кийимга ўралдилар. Кийимнинг бу чеккасини елкадан айлантириб, у томондан бу томонга ва бу томондан у томонга ўрадилар».

213 . عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَمَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :
أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي ثُوْبٍ وَاحِدٍ ، قَدْ حَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ .

Умар ибн Умму Салама дедилар: «Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам бир кийимда намоз ўқир эрдилар, кийимларининг бир тарафини у томонга, у томонини бу томонга айлантириб намоз ўқидилар».

Умар ибн Салама айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Умму Салама уйида бир кийимда намоз ўқиётганларини кўрдим. Кийимларининг икки тарафини икки елкага ташлаб олгандилар».

Урва ибн Зубайр деди: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир кийимга ўралиб намоз ўқиётгандарини кўрдим, кийимларининг икки тарафини елкаларидан ўтказиб олгандилар».

214 . عن أم هانئ بنت أبي طالب رضي الله عنها قالت : ذهبت إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم عام الفتح ، فوجدهم يعتسِلُ ، وفاطمة بنته ستره ، قال : فسلمت عليه ، فقال : (من هذه) . فقلت : أنا أم هانئ بنت أبي طالب ، فقال : مرحبا يا أم هانئ . فلما فرغ من غسله ، قام فصلى ثماني ركعات ، ملتحفا في ثوب واحد ، فلما انصرف قلت يا رسول الله : زعم ابن أمي أنه قاتل رجلا قد أجرته ، فلان ابن هندة ، فقال سمع الله صلاته وسلامة : (قد أحنتنا من أحنتنا يا أم هانئ) . قالت أم هانئ : وذاك صحيح

Умму Хониъ бунлай деган экандар: «Макка фату кипингган йиди Расудуллоҳ

саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига бордим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғусл қилаётган ва қизлари Фотима эса бир нарса билан пана қилиб турган эканлар. Расулуллоҳга салом бердим. «Бу ким?» — дедилар. «Мен Умму Ҳониъман, Абу Толиб қизиман»,—дедим. «Хуш келибсан Умму Ҳониъ!» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғусл қилиб бўлганларидан кейин туриб бир кийимга ўралган ҳолда 8 ракъат намоз ўқидилар. Намоз ўқиб бўлиб ўгирилдилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, укам мен паноҳимга олганим фалончи ибн Ҳубайрни ўлдирурмен, дейдир»,— дедим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Умму Ҳониъ, сен кимни паноҳингга олган эрсанг, биз ҳам ўшани паноҳимизга олдик»,— дедилар. Шу гапни айтганларида чошгоҳ эди».

215 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ سَائِلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
(أَوْلَكُلُّكُمْ ثَوْبَانِ) .

Абу Ҳурайра айтдилар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир кийимда намоз ўқимоқ тўғрисида сўради. «Ҳаммангизнинг ҳам иккитадан кийимингиз борми?» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ.

5-боб. Агар бир кийимда намоз ўқиса, икки елкасидан ошириб ўраб олсин!
216 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا يُصْلِي أَحَدُكُمْ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ شَيْءٌ) .

Абу Ҳурайрадан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Биронтангиз бир кийимда, икки елкангиз очиқ ҳолда намоз ўқимангиз!»—деганлар».

217 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ صَلَّى فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ فَلَيْسَ بِهِ خَالِفٌ يَنْ طَرَفِيهِ) .

Икрима разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки бир кийимда намоз ўқиса, икки ёғини ёпиб олсин!» — деганлар».

6-боб. Агар кийимлик энсиз бўлса, не қилғайдир?

218 . عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :
خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، فَجَعْلْتُ لِيَلَّةً لَبْعْضِ أَمْرِي ، فَوَجَدْتُهُ يُصْلِي وَعَلَيَّ تَوْبَةً وَاحِدًا ، فَأَشْتَمَلْتُ بِهِ وَصَلَّيْتُ إِلَيْهِ جَانِبَهُ ، فَلَمَّا انْصَرَفَ ، قَالَ : (مَا السُّرَى يَا جَابِرُ) . فَأَخْبَرَهُ بِحَاجَتِي ، فَلَمَّا فَرَغْتُ قَالَ : (مَا هَذَا الْإِشْتِمَالُ الَّذِي رَأَيْتُ) . قُلْتُ : كَانَ تَوْبُّ ، يَعْنِي ضَاقَ ، قَالَ : (فَإِنْ كَانَ وَاسِعًا فَالْتَّحِفْ بِهِ ، وَإِنْ كَانَ ضَيِّقًا فَأَنْزِرْ بِهِ) .

Саъид ибн Ҳарс бундай дедилар: «Жабир ибн Абдуллоҳдан бир кийимликка ўралиб намоз ўқимоқ тўғрисида сўрадим. У киши қуйидагича жавоб қилдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга бир сафарга чиқдим. Кечаси бир масала хусусида Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига бордим, намоз ўқиётган эканлар. Мен танамни мато билан ўраб олгандим холос. Ёнларида туриб намоз ўқидим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозни тутатиб: «Келмоғингнинг боиси недир, эй Жабир?» — дедилар. Ҳожатимни айтдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга қараб: «Бу нечук ўрамоқдир?» — дедилар. «Илгари туппа-тузук кийим эрди»,— дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар мато кенг эрса, яхшилаб ўраб олғил, агар тор

эрса, (бирор нарса бирлан) уни қадаб олғил!» — дедилар».

219 . عَنْ سَهْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ رَجَالٌ يُصَلُّونَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادِيًّا أُزْرِهِمْ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ كَهْيَةً الصَّبِيَّانِ ، وَيُقَالُ (لِلنِّسَاءِ لَا تَرْفَعْنَ رَوْسَكُنَّ حَتَّى يَسْتُوِي الرِّجَالُ جُلُوسًا) .

Саҳл ас-Саъид разияллоҳу анҳу ушбу ҳадисни айтдилар: «Одамлар кийимларини ёш болалар сингари қадаб олиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқир эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (эркаклар ортида) намоз ўқиётган хотинларга: «Эркаклар түлиқ ўтириб олгунларича бошингизни күтартманг!» — деб айтдилар».

7-боб. Шомий (мажусий тұқиган) тұнда намоз ўқимоқ

Ҳасан Басрий: «Мажусий тұқиган кийимда намоз ўқимоқнинг зарари йўқ»— дейдилар. Маъмар эса: «Гўшти ейиладиган ҳайвон сидигига бўккан яманий кийимни Аз-Зуҳрий кийганини ва Ҳазрат Алиниң узун кийимда намоз ўқиганларини кўрганман»,— дейдилар.

220 . عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شَعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَقَالَ : (يَا مُغِيرَةُ ، حُذِّرْ إِلَادَوَةً) . فَأَخْدَنُهَا ، فَأَطْلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَارَى عَنِّي ، فَقَضَى حَاجَتَهُ وَعَلَيْهِ حُجَّةٌ شَامِيَّةٌ ، فَذَهَبَ لِيُخْرِجَ يَدَهُ مِنْ كُمَّهَا فَضَاقَتْ ، فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ أَسْفَلَهَا ، فَصَبَّيْتُ عَلَيْهِ فَتَوَضَّأَ وَضُوءَةً لِلصَّلَاةِ ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ ثُمَّ صَلَّى .

Муғира ибн Шуъба бундай дейдилар: «Сафарда Расулуллоҳ билан бирга эрдим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Муғира, обдастани олғил!» — дейдилар. Мен обдастани олдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ташқарига чиқиб кетдилар, ҳатто узоқлашиб, кўзимдан ғойиб бўлдилар, қазои ҳожат қилдилар. Устиларида шомий чопонлари бор эрди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (таҳорат олмак учун) қўлларини чопонларининг енгидан чиқараман дедилар, торлик қилди, шунда қўлларини енг ичидан тортиб чиқардилар. Сув қуйиб бериб турдим, у киши намозга мўлжаллаб таҳорат олдилар ва маҳсиларига масҳ тортдилар. Кейин намоз ўқидилар».

8-боб. Намоз вақтида (ва муқаддас жойларда) яланғоч бўлмакнинг макрухлиги

221 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْقُلُ مَعْهُمُ الْحِجَارَةَ لِلْكَعْبَةِ وَعَلَيْهِ إِزَارُهُ ، فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ عَمُّهُ : يَا ابْنَ أَخِي لَوْ حَلَّتْ إِزَارَكَ فَجَعَلْتُهُ عَلَى مَنْكِيَّكَ دُونَ الْحِجَارَةِ ، قَالَ : فَحَلَّهُ فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكِيَّهِ ، فَسَقَطَ مَعْشِيًّا عَلَيْهِ ، فَمَا رُثِيَ بَعْدَ ذَلِكَ عُرْيَانًا .

Жобир ибн Абдуллоҳ ушбу ҳадисни айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурайш аҳли бирлан бирга Каъбани таъмирламак вақтида тош ташиётган эрдилар. Устиларида изорлари бор эрди. Шунда амакилари Аббос: «Эй жиян, изорингни ечиб, тошнинг тагидан елкангга қўйиб олсанг-чи»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам изорларини ечиб елкаларига қўйдилар ҳамки, ҳушларидан кетиб йиқилдилар (ўшандада 25 ёш атрофида эрдилар). Шундан бери ҳеч ҳам яланғоч юрмадилар».

9-боб. Кўйлак-иштон ёки калта иштон ва чопон кийиб намоз ўқимоқ

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Бир киши туриб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир кийимда намоз ўқимок түғрисида сўради. Жаиоб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирортангизнинг иккитадан кийимингиз борми ўзи?» — дедилар. Кейин, бир киши туриб бир кийимда намоз ўқиш ҳақида Ҳазрат Умардан сўради. «Оллоҳ таоло енгиллик бергандан кейин, енгиллаштирингизда! (кийими битта бўлгач, . ўша битта кийимда намоз ўқийверади, бордию иккита бўлса, алмаштириб кийиб олиб ўқиса, афзалроқ) Кийими қўп бўлса, изор ва ридода, изор ва кўйлакда, изор ва чопонда, шим ю ридода, шим ва кўйлакда, шим ва чопонда, калта иштон ва чопонда ўқисин!» — дедилар».

«Умар талта иштон ва ридода ўқисин, деб айтганлигига шубҳам бор»,— дейдилар Абу Ҳурайра. Шихобуддин Қасталоний: «Агар ридо узун бўлиб, тиззани ёпиб турса, калта иштонда намоз ўқиса бўлур»,— дейдилар.

Ибн Умар ривоят қиласидилар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Ҳажга эҳром боғлаган киши не қилғайдир?» — деб сўради. «Кўйлак иштон ҳам, бурнус ҳам киймағайдир. заъфарон ва сариқ рангли мато ҳам киймағайдир (ўрамағайдир). Кимки ковуш сингари тўпигдан паст оёқ кийим топмаса, маҳсисининг қўнжини тўпигидан паст қилиб қирқиб ташласин!» — дедилар».

Ушбу ҳадисни Нофиъ (Ибн Умардан эшитиб) сал бошқадароқ риуют қилиб берган.

10-боб. Авратни ёпғувчи кийимлар баёни

222. عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ : نَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ ، وَأَنْ يَحْتَسِيَ الرَّجُلُ فِي ثُوبٍ وَاحِدٍ ، لَيْسَ عَلَيَ فِرْجِهِ مِنْ شَيْءٍ .

Абу Саъид ал-Худрийдан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам енги йўқ ва тор кийим киймоқни, тиззани қучоқлаб, олдини очиб ўтиromoқни қаттиқ қораладилар».

223. عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

نَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعَيْنِ : عَنِ الْلَّمَاسِ وَالْبَادِ ، وَأَنْ يَشْتَمِلَ الصَّمَاءِ ، وَأَنْ يَحْتَسِيَ الرَّجُلُ فِي ثُوبٍ وَاحِدٍ .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки хил савдо-сотиқдан қайтардилар: 1) Айтганига бор-барака килмоқдан (савдолашмай олмоқдан); 2) Бўлгани шу, деб нархини туширмай туриб олмоқдан. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам енги йўқ ва тор кийим киймоқдан, тиззани қучоқлаб, авратини очиб ўтиromoқдан ҳам қайтаргандар».

224. وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْحَجَّةِ فِي مُؤَذِّنَيْنَ نُؤَذِّنُ بِمَنِيَ يَوْمَ النَّحْرِ أَنْ لَا يَحْجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ ، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرِيَانٌ ، ثُمَّ أَرْدَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَأَمَرَهُ أَنْ يُؤَذِّنَ "بِيرَاءَةً" . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَأَذَنَ مَعَنَا عَلَيِّ فِي أَهْلِ مِنِيَ يَوْمَ النَّحْرِ : لَا يَحْجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ ، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرِيَانٌ .

«Абу Бақр разияллоҳу анҳу мени ўша ҳаж вақтида «Бу йилдан кейин бирорта ҳам мушрик ҳажга келмасин ва Каъбатуллоҳни яланғоч тавоғ қилмасин!» деб одамларга ҳайит куни Минода жар солиши лозим бўлган кишилар қошига жўнатдилар»,— дебдилар Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Ҳумайд ибн Абдураҳмонга. «Ўшанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Алига «Бароат сураси» ни одамларга эълон қилмакни топшириб, унинг кетидан юборган эрдилар»,— дейдилар Ҳумайд. Ҳайит куни Минода биз бирлан бирга Ҳазрат Али «Бу йилдан кейин бирорта

ҳам мушрик ҳажга келмасин ва Каъбани яланғоч тавоф қилмасин!»—деб эълон қилдилар»,— дейдилар Абу Ҳурайра.

11-боб. Ридосиз намоз ўқимоқ

Мұхаммад ибн Мунқадирдан: «Жобир ибн Абдуллохнинг ҳузурларига кирдиқ, у киши биргина кийимга (матога) ўраниб олган ҳолда намоз ўқиётган эрканлар. Ридолари эрса, ерда ётибдир. Намозни ўқиб бўлиб ўгирилганларидан кейин: «Эй Абу Абдуллоҳ, ридойингизни ерга ташлаб қўйиб, намоз ўқимақдамисиз?»— дедик. «Ҳа, сизга ўхшаган жоҳилларга бир кўрсатиб қўяйин дедим-да! Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шу аҳволда намоз ўқиганларини кўрганман»,— дедилар».

12-боб. Соннинг аврат эканлиги ҳақида

Жарҳад разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сон авратдир, деганлар»,— дейдилар. Анас: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (изорларини тиззадан юқори тортиб ўтирганларида) сонлари очилиб қолди»,— дейдилар. Анас айтган ҳидис тўғрироқ, аммо Жарҳад бўлса, уламолар ўртасида ихтилоф чиқмаслига учун ушбу ҳадисни эҳтиёткорлик бирлан айтган. Абу Мусо: «Усмон, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига кирганида у киши тиззаларини ёпдилар»,— дейдилар. Абу Зарр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга, у кишининг сонлари менинг сонимни босиб турганда (кўпчиликнинг ичиди тиқилишиб ўтирганда), оят назил бўлди. Шунда у кишининг сонлари шу қадар оғирлашдики, ҳатто оёгим синиб кетади деб қўрқдим»,— деганлар».

225 . عنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَرَّا خَيْرَ ، فَصَلَّيْنَا عَنْدَهَا صَلَاةَ الْعَدَاءِ بَعْلَسْ ، فَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَرَكِبَ أَبُو طَلْحَةَ ، وَأَنَا رَدِيفُ أَبِي طَلْحَةَ ، فَأَجْرَيَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي زُقَاقِ خَيْرٍ ، وَإِنَّ رُكْبَتِي لَتَمَسَّ فَخَذَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ حَسَرَ إِلَيْهِ أَنْظُرُ إِلَيْهِ بَيْاضَ فَخَذَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا دَخَلَ الْقَرْيَةَ قَالَ : (اللَّهُ أَكْبَرُ ، خَرَبَتْ خَيْرٌ ، إِنَّا إِذَا تَرَلَنَا بِسَاحَةَ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَّاحُ الْمُنْذَرِينَ) . قَالَهَا ثَلَاثَةً ، قَالَ : وَخَرَجَ الْقَوْمُ إِلَى أَعْمَالِهِمْ فَقَالُوا : مُحَمَّدٌ وَالْحَمِيسُ يَعْنِي الْحَيْشَ ، قَالَ : فَأَصْبَنَاهَا عَنْوَةً فَجَمَعَ السَّيِّئَاتِ فَجَاءَ دَحْيَةً فَقَالَ : يَا نَبِيُّ اللَّهِ أَعْطِنِي جَارِيَةً مِنَ السَّيِّئَاتِ فَقَالَ : (اذْهَبْ فَخَذْ جَارِيَةً) . فَأَحَدَ صَفِيَّةَ بَنْتَ حُبِيْبٍ رَجَلٌ إِلَيْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَنِي جَارِيَةً مِنَ السَّيِّئَاتِ فَقَالَ : (اذْهَبْ فَخَذْ جَارِيَةً) . فَأَحَدَ صَفِيَّةَ بَنْتَ حُبِيْبٍ رَجَلٌ إِلَيْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا نَبِيُّ اللَّهِ أَعْطِنِي دَحْيَةً صَفِيَّةَ بَنْتَ حُبِيْبٍ سَيِّدَةَ قُرْيَظَةَ وَالنَّضِيرِ ، لَا تَصْلُحُ إِلَّا لَكَ ، قَالَ : (اذْهُوْهُ هَا) . فَجَاءَ بَهَا فَقَالَ : يَا نَبِيُّ اللَّهِ أَعْطِنِي دَحْيَةً صَفِيَّةَ بَنْتَ حُبِيْبٍ مِنَ السَّيِّئَاتِ فَأَهَدَنَاهَا لَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَأَصْبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَظَرًا إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (خُذْ جَارِيَةً مِنَ السَّيِّئَاتِ غَيْرَهَا) . قَالَ : فَأَعْتَقَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (خُذْ جَارِيَةً مِنَ السَّيِّئَاتِ غَيْرَهَا) . قَالَ : فَأَعْتَقَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَزَرَوْجَهَا وَجَعَلَ صَدَاقَهَا عَنْهَا ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالطَّرِيقَ جَهَنَّمَ لَهُ أُمُّ سُلَيْمٍ فَأَهَدَنَاهَا لَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَأَصْبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرُوسًا فَقَالَ : (مَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ فَلِيَجِيءْ بِهِ) . وَبَسَطَ نَطَعًا ، فَجَعَلَ الرَّجُلَ يَجِيءُ بِالثَّمَرِ ، وَجَعَلَ الرَّجُلَ يَجِيءُ بِالسَّمِينِ وَأَحْسِنُهُ ذَكْرَ السَّوْيِقَ ، قَالَ : فَخَاسُوا حَيْسًا فَكَاتَ وَلِيمَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Анас разияллоҳу анҳу қуидаги ҳадисни айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳижрат қилдилар. Ҳайбар ташқарисида фира-ширада бомдод намозини ўқидик. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уловларини миндилар, Абу Талҳа ҳам минди, мен эрсам унга мингашдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳайбар кўчаларида уловда кетиб бораётганларидан тиззам у кишининг сонларига тегиб тураг эрди (кўча тор зиди). Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (уловни никтамоқ учун) изорларини юқори тортдилар.

Мен ҳатто Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сонларининг оқлигини кўрдим. Ҳайбарга кирган вактларида: «Оллоҳу акбар, Ҳайбар ҳароб бўлди. Биз бирор қавм яшаётган жойга келиб тушсак, бу ҳақда хабар етказфувчиларнинг ҳолигавой!» деб уч бор айтдилар. Анас: «Қавм ўз ишига чиқди»,— деди. Буни Мұхаммад алайхиссаломга айтишди».

Абдулазиз ровий: «Бизга ушбу ҳадисни айтиб берган баъзи кишилар: «Ўшанда аскар билан борган эрдилар, дейишганди»,— дейдилар. Анас айтдилар: «Ҳайбарни куч билан қўлга киритдик, анчагина асир ҳам олдик. Шунда Диҳя келиб: «Ё Расулуллоҳ, аёл асиirlардан бирини менга чўриликка беринг!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Борғил, биттасини олғил!»—дедилар. У Сафийя бинти Ҳуаййни олди. Бир киши Расулуллоҳга: «Ё Расулуллоҳ, Диҳяга Баний Назир ва Баний Қурайза қабилаларининг саййидаси Сафийя бинти Ҳуаййни бердингиз, Сафийя фақат сизга муносибдир!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Диҳяни чақирингиз!» — дедилар. Диҳя Сафийя бирлан бирга келди. Жаноб Расулуллоҳ Сафиййага қарагач, Диҳяга: «Асиirlардан бошқа бирини олғил!» — дедилар. Кейин, Сафийянин озод қилиб, унга уйландилар. Собит: «Мен бунга ишонмайман»,— деди Анасга. Анас дедилар: «Ўзлари уни озод қилдилар, ҳатто йўлда бўлсалар ҳам, унга уйландилар. Умму Сулайм уни Расулуллоҳга тунлардан бирида ҳадя қилдилар. Шундай қилиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам куёв бўлдилар. Расулуллоҳ: «Ҳар ким топганини олиб келсин!» — дедилар, кейин ерга чарм палос ёздилар. Одамларнинг бири хурмо, бири ёғ кўтариб кела бошлади, Расулуллоҳ: «Ҳисобга олиб қўйғаймен».— дедилар. Ас-Сувайқ: «Тўйгунингизча ебичинглар!» — дегандилар, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўшанда тўйлари бўлганди»,— деб эслайдилар.

13-боб. Аёл неча кийимда намоз ўқимоғи лозим

Икрима: «Аёл калта кийимда намоз ўқимоғи мумкин (агар бошқаси бўлмаса)»,— дейдилар.

226 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِي الْفَجْرَ ، فَيَشْهُدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِّنَ الْمُؤْمِنَاتِ ، مُتَلَاقِعَاتٍ فِي مُرْوُطِهِنَّ ، ثُمَّ يَرْجُعُنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ .

Оиша онамиз айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозини ўқирдилар. У кишига иқтидо қилиб мұмына аёллар ҳам рўмолларига (паранжиларига) ўралган ҳолда намоз ўқишар эрди. Кейин уйларига қайтиб кетишар эрди, ҳеч ким уларни танимас эрди».

14-боб. Агар гулдор кўйлак кийган бўлса-ю, кўйлагининг гулларига кўзи тушиб, хаёли қочадиган бўлса, ўша кийимда намоз ўқиси жоизми?

227 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا :

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي حَمِيَّةَ لَهَا أَعْلَامُ ، فَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامَهَا نَظَرَةً ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ : (اذْهَبُوا بِحَمِيَّتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهَنَّمَ ، وَاتْتُوْنِي بِأَبْجَانِي أَبِي جَهَنَّمَ ، فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي آنَّفًا عَنْ صَلَاتِي) .

Оиша разияллоҳу анҳо айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам гулли қамиса кийиб намоз ўқирдилар. Ногаҳон қамисанинг гулига бир назар ташладилар, намозни ўқиб бўлгач, ўгирилиб: «Бу қамисамни Абу Жаҳмга олиб бориб берингиз, ўрнига унинг анбижониясидан (гулсиз матосидан) олиб келингиз, чунки бу қамиса ҳали мени намоздан алаҳситди»,— дедилар».

«Оиша онамизга Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: Намоз ўқиётганимда қамисамнинг гулига қараб қолдим. Мени намоздан чалғитади, деб қўрқамай, деган эканлар»,— дедилар Ҳишом ибн Урва.

15-боб. Агар хоч ёки суратлар солинган кийимда намоз ўқиса, намози бузилгайдирми ва бу хусусда нималар манъ қилингайдир?

228 . عَنْ أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ قِرَامُ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمِيطِي عَنَّا قِرَامَكِ هَذَا ، فَإِنَّهُ لَا تَرَأْلُ تَصَاوِيرَهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي) .

Анас разияллого анҳу дедилар: «Оиша онамизнинг гулли жун пардалари бўларди. У билан уйларининг бир томонини тўсиб қўйгандилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу пардангни бизнинг рӯпарамиздан олиб ташлағил, чунки ундаги суратлар мен намоз ўқиётганимда доим кўриниб турғайдир (хаёлимни бўлғайдир)»,— дедилар».

16-боб. Расулуллоҳнинг ипак чопонда намоз ўқиб, кейин уни счиб ташлаганлари тўғрисида

229 . عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَهْدَى إِلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُوجُ حَرِيرٍ ، فَلَبِسَهُ فَصَلَّى فِيهِ ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَرَعَهُ تَرْعَاعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ ، فَقَالَ : (لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ) .

Уқба ибн Омирдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ипак чопон ҳадя қилишди. Расулуллоҳ уни кийиб (Оллоҳ таоло ипак кийимни эркакларга ҳаром қилишидан аввал), намрз ўқидилар. Кейин, намоздан турибоқ ҳазар қилгандек шоша-пиша уни ечиб ташладилар. «Бу (ипак кийим) тақводор кишиларга ярамайдир»,— дедилар».

17-боб. Қизил кийимда намоз ўқимоқнинг ҳукми

230 . عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمَ ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَأَيْتُ النَّاسَ يَتَدَرُّونَ ذَلِكَ الْوَضُوءَ ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ ، وَمَنْ لَمْ يُصْبِطْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلٍ يَدِ صَاحِبِهِ ، ثُمَّ رَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ عَنْزَةً فَرَكَرَهَا ، وَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءً مُشَمَّرًا ، صَلَّى إِلَيَّ الْعَنْزَةَ بِالنَّاسِ رَكْعَتَيْنِ ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالدَّوَابَ يَمْرُونَ مِنْ بَيْنِ يَدَيِ الْعَنْزَةِ .

Авн ибн Абу Жуҳайфа оталаридан эшитганларини бундай деб ривоят қилган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни чармдан қилинган қизил чодирда кўрдим. Билол у кишига таҳорат учун сув қуйиб бераётган эрди. Одамлар эрсалар Расулуллоҳнинг таҳоратларидан тушаётган сувни талашиб олишар эрдилар. Кимга насиб қилса, баданига суртар эрди, насиб қилмаган биродарининг қўлида қолган намни ўзига суртиб олар эрди. Кейин Билолнинг анзани (темир учлик ҳассани) олиб, ерга санчиб қўйгапини кўрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизил ҳулла (изор, ридо-лунги ва елкага ташлайдиган мато) кийиб чиқдилар, изорларини бир оз шимариб олгандилар. Расулуллоҳ ҳассаларини пана қилиб одамлар бирлан икки ракъат намоз ўқидилар. Одамлар ва ҳайюнлар ҳассаларини четлаб ўтаётганини кўрдим».

18-боб. Том, минбар ва тахта устида намоз ўқимоқ ҳукми

Имом Бухорий айтдилар: «Ҳасан Басрий муз ва кўприклар устида, гарчи унинг тагидан ёки устидан ёхуд олдидан нажосат оқиб турган эрса-да, намоз ўқимоқнинг зарари йўқдир, факат намозхон бирлан нажосат ўртасини бирор нарса тўсиб турган эрса, бас», — дейдилар. Абу Ҳурайра масжиднинг томида имом бўлиб намоз ўқидилар (Шофиъий ва Ҳанафий мазҳабларида имом ва намозхонларнинг намоз ўқиган жойлари бири иккинчисидан баланд бўлмоғи макруҳдир, зарурат туғилгандагина мумкин). Ибн Умар қор устида намоз ўқидилар.

231 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : وَقَدْ سُئِلَ : مَنْ أَيُّ شَيْءٍ الْمِنْبَرُ ؟ فَقَالَ : مَا بَقِيَ بِالنَّاسِ أَعْلَمُ مِنِّي ، هُوَ مِنْ أَتْلَى الْغَابَةِ ، عَمَلَهُ فُلَانٌ مَوْلَى فُلَانَةً لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ عُمِلَ وَوُضِعَ ، فَاسْتَعْبَلَ الْقَبْلَةَ وَكَبَرَ ، وَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ ، فَقَرَأَ وَرَكَعَ ، وَرَكَعَ النَّاسُ خَلْفَهُ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ، ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْفَرِيَ فَسَجَدَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ عَادَ إِلَى الْمِنْبَرِ ، ثُمَّ قَرَأَ ، ثُمَّ رَكَعَ ، ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْفَرِيَ حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ ، فَهَذَا شَاهِنُ .

Абу Ҳазм айтганлар: «Одамлар Саҳл ибн Саъддан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбарлари нимадан қилинган?» — деб сўрадилар. Саҳл: «Одамлар орасинда буни мендан яхшироқ биладирган одам қолмади. У «юлғун» деган ўрмон дараҳтидан қилингандир, уни фалончининг озод қилинган қули фалончи ясагандир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (уста) минбарни ясаб олиб келиб қўйгач, унга чиқдилар-да, қиблага қараб: «Оллоҳу акбар», — дедилар, одамлар у кишига иқтидо қилдилар. Жаноб Расулуллоҳ қироат қилдилар ва рукуъ қилдилар. Одамлар ҳам кетларидан рукуъ қилдилар. Кейин, Расулуллоҳ бошларини (қадларини) кўтардилар, минбардан тисарилиб тушиб, ерда сажда қилдилар. Кейин, яна минбарга қайтиб чиқдилар-да, қироат қилдилар, сўнг рукуъ. қилдилар. Кейин, бошларини (қадларини) кўтардилар, минбардан тисарилиб тушиб, яна ерда сажда қилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қилган ишлари мана шу». Имом Бухорийга Али ибн Абдуллоҳ: «Аҳмад ибн Ҳанбал раҳимаҳуллоҳу мендан шу ҳадис тўғрисида, сўради», — деб айтибдир. Аҳмад ибн Ҳанбал: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамлардан баландда турганлар ва шу ҳадисга кўра, имом одамлардан баландда турса, зарари йўқдир, демоқчимисиз?» — дебди Али ибн Абдуллоҳ: «Суфён ибн Уяйнадан шу ҳадис тўғрисида кўп сўрашар эрди, сиз ҳеч эшитмаганмисиз?» — дебдилар Аҳмад ибн Ҳанбалга. Аҳмад: «Йўқ,— деб жавоб берибдилар.

Анас ибн Молик айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (ҳижратнинг 5-нчи йили, зулҳижжа ойи) отдан йиқилиб, ўшанда болдиrlари ёки кураклари шилиниб кетганди. Бир ой хотинлари олдиға кирмасликка аҳд қилгандилар. Ёғоч устунли ҳужраларида ўтирганларида саҳобалар у кишини кўргани келдилар. Расулуллоҳ ўтирган ҳолларида имоматга ўтдилар, саҳобалари эрса тик турган ҳолларида намоз ўқидилар. Расулуллоҳ салом бергач: «Имомга иқтидо қилмоқ лозимдир. Шунинг учун имом «Оллоҳу акбар» деганда сиз ҳам такбир айтингиз, рукуъ қилса, сиз ҳам рукуъ қилингиз, сажда қилса, сиз ҳам сажда қилингиз. Агар тик туриб намоз ўқиса, тик туриб ўқингиз!»—дедилар (Расулуллоҳ касал бўлганлари учун ҳам бутун намоз давомида ўтирган ҳолларида имомлик қилганлар. Саҳобалар эрса тик туриб ўқийвермасдан ўзлари билиб иқтидо қилавермоқлари керак эрди). Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам 29 кун деганда оилалари олдиға чиқдилар. Шунда улар: «Сиз бир ойга аҳд қилган эрдингиз-ку?» — дейишиди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу ой 29 кун (дан иборат)», — дедилар».

19-боб. Намозхон сажда қилган вақтида кийими хотинига тегиб кетса, намози бузиладирми?

Маймуна онамиз айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқир эрдилар, мен эрсам ҳайз ҳолимда у кишининг рӯпараларида ўтирган эрдим, сажда қилгандаридан баъзан кийимлари менга тегиб кетар эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хумра (хурмо баргидан тўқилган жойнамоз) устида намоз ўқир эрдилар».

20-боб. Бўйра устида намоз ўқимоқ ҳукми

Жобир ва Абу Саъид кемада тик туриб намоз ўқидилар. Ҳасан Басрий: «Кемада кетаётганингда шерикларингга малол келмаса, тикка туриб намоз ўқийверасан ва кема бирлан бирга айланавёрасан (қибла қаёқда, деб ўтирмаисан). Агар шерикларингга малол келса, ўтириб, ўқийсан», — деганлар.

232 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ جَدَتَهُ مُلِيقَةً دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِطَعَامٍ صَبَّعَتْهُ لَهُ فَأَكَلَ مِنْهُ ، ثُمَّ قَالَ : (قُومُوا فَلَأُصْلِلَ لَكُمْ) . قَالَ أَنَسٌ : فَقَمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدْ اسْوَدَ مِنْ طُولِ مَا لُبِسَ فَضَّحَتْهُ بِمَاءٍ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَصَفَّفْتُ أَنَا وَالْيَتِيمُ وَرَاعَهُ ، وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا ، فَصَلَى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفَ .

Анас ибн Молик айтиб берганлар: «Бувим Мулайка таом тайёрлаб Расулуллоҳни чақирдилар. Жаноб Расулуллоҳ таомдан едилар, сўнг: «Турингиз, намоз ўқиймиз, мен имомлик қилурмен», — дедилар. Мен туриб, эскилигидан қорайиб кетган бўйрага сув сочдим (тозаламак учун). Сўнг, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бўйра устига чиқдилар. Мен бирлан бир етим бола орқаларида турдик. Бувим эрсалар бизнинг орқамизда турдилар. Жаноб Расулуллоҳ икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг намозни тугатиб турдилар».

21-боб. Хумра устида намоз ўқимоқ

Маймуна онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хумрада намоз ўқир эрдилар», — деб айтганлар.

22-боб. Ўрин-тўшак устида намоз ўқимоқнинг ҳукми

Анас разияллоҳу анҳу ўрин-тўшак устида намоз ўқидилар. Анас: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқир эрдик. Шунда баъзи биримиз кийимимиз устида намоз ўқир эрдик», — дейдилар.

233 . عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَنَامُ يَنِيدِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلًا يَفِي قِبْلَتِهِ ، فَإِذَا سَجَدَ غَمْزَنِي فَقَبَضْتُ رِجْلِي ، وَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا ، قَالَتْ : وَالْبَيْوتُ يَؤْمَدُ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحٌ .

Оиша онамиз айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рӯпараларида ётар эрдим, оёқларим эрса у кишининг қибла томонларига узатиқ эрди, сажда қилган вақтларида туртар эрдилар, мен оёқларимни йиғиштириб олар эрдим. Қоматларини ростлаганларида яна узатар эрдим. Ўша вақтларда уйлар чироқсиз бўлур эрди».

234 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصْلِي ، وَهِيَ بَيْنَ الْقِبْلَةِ ، عَلَى فِرَاشِ أَهْلِهِ اعْتِرَاضَ الْجِنَازَةِ .

Урва разияллоҳу анҳу айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам аёлларининг кўрпасида намоз ўқир эрдилар. Оиша онамиз эса Расулуллоҳ бирлан қибла ўртасида жанозада тобут қўйилгандек узаниб ётар эрдилар».

Аррок разияллоҳу анҳу менга Урва бундай деганди, дейдилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқир эрдилар. Оиша онамиз эса (иккалалари ётадиган) кўрпа устида Расулуллоҳ бирлан қибла ўртасида кўндаланг бўлиб ётар эрдилар».

23-боб. Жазира маисиқда кийим устига сажда қилмоқ

Ҳасан Басрий айтиб берганлар: «Саҳобалар саждага бош қўядирган жойнинг ниҳоятда иссиқлиғидан қўлларини кийимларининг енгидан чиқармай, салла ва қалансуваларини олдилариға қўйиб, устига сажда қилур эрдилар».

235 . عَنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كُنَّا نُصْلِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ أَحَدُنَا طَرَفَ التَّوْبَ مِنْ شَدَّةِ الْحَرَّ، فِي مَكَانِ السُّجُودِ .

Анас ибн Молик айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқир эрдик. Шунда баъзи биримиз саждагоҳнинг қаттиқ иссиқлиғидан кийимимизнинг бир четига (этаги ёки енгини тортиб қўйиб) саждага бош қўяр эрдик».

24-боб. Пойабзалда намоз ўқимоқ ҳукми

236 . وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْسٍ سُئِلَ : أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِي فِي تَعْلِيهِ ؟ قَالَ : نَعَّمْ .

Саъид ибн Язид айтиб берганлар: «Анас ибн Моликдан Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пойабзал кийиб намоз ўқирмидилар?» — деб сўрадим, «Ҳа»,— деди (пойабзалнинг таги қуруқ бўлса, унда намоз ўқимоқ мумкин, аммо таги ҳўл бўлса, нажосат текканлиги эҳтимоли бор, уни ювмоқ лозимдир»,— дейдилар Имом Ҳанифа)».

25-боб. Маҳсида намоз ўқимоқ

237 . عَنْ حَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ بَالَّتِمْ مَوْضِعَ مَسَاجِدِهِ ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى ، فَسُئِلَ فَقَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ مِثْلَ هَذَا ، فَكَانَ يُعْجِبُهُمْ ، لَأَنَّ حَرِيرًا كَانَ مِنْ آخِرِ مَنِ اسْلَمَ .

Ҳамом ибн Ҳарс айтиб берганлар: «Жарир ибн Абдуллоҳни кўрдим, у киши пешоб қилдилар, кейин таҳорат олдилар, маҳсиларига масҳ тортиб, сўнг туриб намоз ўқидилар. Масҳ тортоғо тўғрисида у кишидан сўралганда: «Жаноб Расулуллоҳнинг шундай қилганларини кўрдим»,— дедилар. Иброҳим разияллоҳу анҳу: «Жарир ибн Адуллоҳнинг бу гапи қавмга жуда маъқул келди, чунки у энг кейинги саҳобалардан эрди»,— дейдилар».

Муғирия ибн Шуъба айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга таҳорат учун сув бердим (у киши таҳорат олдилар). Маҳсиларига масҳ тортиб, кейин намоз ўқидилар».

26~боб, Намозхон қиёмига етказиб сажда қилмаса (намози қабул бўлмайди)

Абу Ваил разияллоҳу анҳу айтиб берганлар: «Ҳузайфа бир кишининг руқуъ ва саждани қиёмига етказмай намоз ўқиганини кўриб, у намозини тутаттагач: «Намоз ўқимадинг»,— деди. Кейин, назаримда, бояги одамга: «Ўлсанг, Мухаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларини бажармай ўлган бўлурсан»,— деди ҳам шекилли».

27-боб. Икки билакни ерга теккизмай (билаклар енгидан чиқиб кўринадиган даражада) ўзидан нарироқча сажда қилмоқ

238 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ بُحَيْتَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَّجَ يَنْ يَدِيهِ ، حَتَّى يَدْعُوَ يَاضًا إِبْطِيهِ .

Абдуллоҳ ибн Молик: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқисалар саждада қўлни ўзларидан узокроққа ташлар эрдилар, ҳатто қўлтиқларининг оппоқлиги кўринар эрди»,— дейдилар. Лайс ибн Саъд эса: «Жаъфар ибн Рабиъа ҳам шу ҳадисга ўхшаш ҳадисни ривоят қилиб берган эрди»,— дебдилар.

28-боб. (Жойнамозда) оёқ панжалари учини қиблага тўғрилашнинг афзаллиги

239 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ صَلَّى صَلَاتِنَا ، وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا ، وَأَكَلَ ذَبِيْحَتَنَا ، فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذَمَّةُ اللَّهِ وَذَمَّةُ رَسُولِهِ ، فَلَا تُخْفِرُوا اللَّهَ فِي ذَمَّتِهِ) .

Анас ибн Молик айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки бизнинг намозни ўқиғайдир, бизнинг қибламизни қибла қилғайдир, биз сўйган мол-ҳол гўштидан егайдир, у Оллоҳ ва унинг Расули ҳимоясидаги мусулмондир. Оллоҳнинг ҳимоясига кўрнамаклик қилмангиз!» — деганлар».

Анас ибн Молик: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мана бундай деб айтганлар»,— дейдилар: «Одамлар ло илоҳа иллаллоҳу» дейдиган бўлгунларича жанг қилмоққа буюрилдим. Агар улар калимаи тайибани айтғайдирлар, бизнинг намозни ўқигайдирлар, қибламизни қибла қилғайдирлар ва биз сўйгандек (мол, қўй ва бошқалар) сўйғайдирлар, уларнинг қонини тўкмоқ ва молини олмоқ бизга ҳаромдир. Зеро уларнинг молу жонлари ҳам, охират ҳисоби ҳам Оллоҳнинг ихтиёридадир».

Анас ибн Моликдан Маймун ибн Сиёҳ: «Эй Абу Ҳамза, (мўъмин бандаларга) қандай банданинг молини таламоқ ва қонини тўкмоқ ҳаромдир?»—деб сўрадилар. Анас: «Кимки ло илоҳа иллаллоҳу дегайдир, қибламизни қибла қилғайдир, намозимизни ўқиғайдиру биз сўйган мол-ҳол гўштини егайдир, у мусулмондир. Мусулмонга не ҳуқуқ берилғайдир, унга ҳам ўша ҳуқуқ берилғусидир ва мусулмонга қандай вазифа юкланғайдир, унга ҳам ўша вазифа юкланғусидир»,— дедилар.

29-боб. Мадина, Шом ва Машриқ аҳлининг қибласи; қибла на машриқда ва на мағрибда

Абу Айюб разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қазои ҳожатга борсангиз, қиблага юзланиб ёки қиблага орқа қилиб ўтирангиз, балки машриққа қараб ўтирингиз ёким мағрибга қараб ўтирингиз! деб айтганлар»,— дейдилар. Абу Айюб яна бундай дейдилар: «Шомга келдик, таҳоратхона қиблага қаратиб қурилган эркан. Сал бурилиб ўтирдик-да, Оллоҳга истиффор айтдик».

30-боб. Оллоҳ таоло: «Мақоми Иброҳимда намоз ўқингиз!»—дейдир

240 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ سُلَّمَ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ لِلْعُمْرَةِ ، وَلَمْ يَطْفُ بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ، أَيْاً تَرَى امْرَأَهُ ؟ فَقَالَ : قَدَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا ، وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ ، وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ، وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَةُ حَسَنَةٍ .

Амр ибн Динор айтганлар: «Ибн Умардан киши Байтуллоҳни тавоғ қилса-ю, Сафо ва Марва оралиғида югурмаса, хотинини жимоъ қилмоғи жоизми?» — деб сўрадик. Ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб етти марта Каъбани тавоғ қилдилар. Мақоми Иброҳим орқасида икки ракъат намоз ўқидилар, Сафо ва Марю оралиғида югурдилар. Бу борада сиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи

ва салламдан яхши ибрат олмоғингиз керак эрди», — дедилар. Жобир ибн Абдуллоҳдан (шу ҳақда) сўрасак: «Сафо ва Марва ўртасини тавоф қилмагунча, хотинга яқинлашилмайдир», — дедилар».

Сайф разияллоҳу анҳу қуийдаги ҳадисни Мужоҳиддан эшитдим дедилар: «Ибн Умар ҳузурларига келиб, «Ана, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбага кириб кетдилар», — дейишди. Мен борсам, Жаноб Расулуллоҳ Каъбадан чиқкан эрканлар, Билол эрса Каъба эшиклари оралиғида турган эркан. Билолдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъба ичида намоз ўқидиларми?» — деб сўрадим. Билол: «Ҳа, кираверишдаги икки устуннинг ўнг томонида икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг туриб Каъбага қараб яна икки ракъат намоз ўқидилар», — деди».

31-боб. Қаерда бўлса ҳам қиблага қараб намоз ўқимоқ керак

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ю саллам: «Қаерда бўлсанг ҳам, қиблага қараб тақбир айтғил! — деганлар», — дейдилар.

242 . عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِيزٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ، سَتَّةً عَشَرَ أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ أَنْ يُوَجِّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ : ﴿فَلَذِرَى تَقْلُبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ . فَنَوَّجَهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ . وَقَالَ السُّفَهَاءُ مِنْ النَّاسِ ، وَهُمُ الْيَهُودُ : ﴿مَا وَلَاهُمْ عَنْ قَبْلِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَسْرُقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ . فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ ، ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ مَا صَلَّى فَمَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي صَلَاةِ الْعَصْرِ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَقَالَ هُوَ يَشْهَدُ أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنَّهُ تَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فَتَحَرَّفَ الْقَوْمُ حَتَّى تَوَجَّهُوا نَحْوَ الْكَعْبَةِ .

Ал-Барро ибн Озиб айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Байт ул-Муқаддасга қараб 16 ёки 17 ой намоз ўқиган эрдилар. Аслида Расулуллаҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбага қараб намоз ўқимоқни яхши кўрап эрдилар. Оллоҳ таоло Расулуллоҳга «Юзингни бир Каъбага, бир осмонга қарататётганингни кўриб турибмиз» деган оятини нозил қилди ва: «Одамларнинг энг ақлсизи яхудийлардир. Уларни илгариги қиблани ўзgartирмоққа не мажбур қилмишдир? Сен: «Мағрибу Машриқ ҳам Оллоҳникидир, у ўзи хоҳлаган бандасига тўғри йўл кўрсатғусидир, деб айтгил!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга бир киши намоз ўқиди, кейин у аср намозини Байт ул-Муқаддасга қараб ўқиётган бир ансорий қавм олдига бориб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Каъбага қараб намоз ўқиганини айтди. Шунда қавмнинг барчаси Каъбага ўгирилди».

243 . عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ ، فَإِذَا أَرَادَ فَرِيضَةً نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ .

Жобир разияллоҳу анҳудан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тута миниб кетаётганларида, у қаёққа қараб кетаётган бўлса, ўша томонга қараб намоз ўқииверардилар. Лекин намоз фарзини ўқимоқчи бўлсалар, тұядан тушиб, қиблага қараб ўқирдилар».

244 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ إِبْرَاهِيمُ الرَّاوِي عَنْ عَلْقَمَةَ الرَّاوِي عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ : لَا أَدْرِي زَادَ أَوْ نَقَصَ - فَلَمَّا سَلَّمَ قَيْلَلَةً : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ ؟ قَالَ : (وَمَا ذَاكَ) . قَالُوا : صَلَّيْتَ كَذَّا وَكَذَّا ، فَتَنَّى رِجْلَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ، فَلَمَّا أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ قَالَ : (إِنَّهُ لَوْ حَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ

لَنْبَأْتُكُمْ بِهِ ، وَلَكِنْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَسَيِّ كَمَا تَسْسُونَ ، فَإِذَا تَسِيتُ فَدَكْرُونِي ، وَإِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ فَلَيُتَمَّ عَلَيْهِ ، ثُمَّ يُسْلِمْ ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ёки аср намозини ўқидилар», — деди. «Ўшанда кўпайтириб ўқидиларми ё камайтириб ўқидиларми, аниқ айтолмайман», — деди Иброҳим. Расулуллоҳ (икки елкаларига) салом берганларидан кейин: «Ё Расулуллоҳ, намозга бирор янгилик киритилдими?» — дейишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Нега бундай дейсизлар?» — дедилар. «Сиз бундай ўқидингиз», деб кўрсатиши. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам чўккалаb ўтиридилар-да, қиблага қараб икки бор сажда қилиб, сўнг салом бердилар. Кейин, бизларга ўгирилиб: «Намозда бирор янгилик бўлғайдир, албатта мен сизларга хабар қилғайдирман, лекин (албатта) мен ҳам сиз каби одамдирман, сиз унуганингиздек мен ҳам унугтайман. Агар унутсам, эслатингиз, агар бирортангаз намоз ўқиётиб неча ракъат ўқиганингизни унутсангаз, ўз тахминингиз бўйича намозни ниҳоясига етказингиз, сўнг салом берингиз, ундан кейин икки ракъат намоз ўқингиз!» — дедилар.

32-боб. Қибла тўғрисида айтилган ҳадислар, янглишиб қибладан бошқа томонга қараб намоз ўқиган киши намозини қайтариб ўқимаслиги ҳақида

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат намоз ўқиб, қиблани янглиштирганларини сезиб, одамларга ўгирилдилар, кейин, қолган икки ракъатни қиблага қараб ўқиб, намозни тугалладилар.

245 . عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

وَاقْفَتُ رَبِّيْ فِي ثَلَاثَةِ فَقْلُتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَتَحَدَّنَا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلَّى ﴿١﴾ وَآتَيْهُ الْحَجَابَ ، قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَمْرَتَ نَسَاءَكَ أَنْ يَحْتَجِنْ ، فَإِنَّهُ يُكَلِّمُهُنَّ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ ، فَنَزَّلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ ، وَاجْتَمَعَ نَسَاءُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعَيْرَةِ عَلَيْهِ ، فَقُلْتُ لَهُنَّ : عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَقَكُنَّ أَنْ يُدْلِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ ، فَنَزَّلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ .

Ҳазрат Умар дедилар: «Раббим менинг уч ниятимни рўёбга чиқарди. «Ё Расулуллоҳ, Мақоми Иброҳимда намоз ўқимоқни одат қилсак эрди!» — деганимда, «Мақоми Иброҳимда намоз ўқингиз!» деган оят нозил бўлди, «Ё Расулуллоҳ, хотинларингизга ёпинмакни буюрсангиз эрди! Чунки уларга яхши одам ҳам, ёмон одам ҳам гапирғайдир» — деганимда, «Ҳижоб ояти» нозил бўлди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари бунга қаршилик қилишиди, шунда мен: «Агар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сизларни қўйиб юборсалар, Оллоҳ таоло ўрнингизга сиздан кўра яхшироқ хотинларни ато қилмоғи мумкинdir» — деганимда, айнан шу мазмунда оят нозил бўлди». Ҳумайд: «Юқоридаги ҳадисни Анасадан мен ҳам эшитгандирмен», — дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Умар айтиб берганлар: «Қубо масжидида одамлар бомдод намозини ўқишаётган вақтда, бир киши келиб: «Шу кеча Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Қуръон ояти нозил бўлди, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Каъба тарафга қараб намоз ўқимоқ буюрилди», — деди. Одамлар юзларини Каъбага қаратдилар. Улар аввал юзларини Шом томонга қаратиб намоз ўқиётган эрдилар».

Абдуллоҳ ибн Масъуд дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешинда 5 ракъат фарз ўқидилар, Шунда саҳобалар: «Намознинг ракъати кўпайтирилдими?» — деб сўрадилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Нечун бундай деб сўрайдирсиз?» — дедилар. «Беш ракъат фарз ўқидингиз», — дейишди: Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам оёқларини

ташаҳхудда ўтиргандек қилиб буқдилар-да, яна икки марта сажда қилдилар».

33-боб. Масжиддаги тупукни қўл билан кўчириб ташлаш

246 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى تُخَامَةً فِي الْقِبْلَةِ ، فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ حَتَّى رُئِيَ فِي وَجْهِهِ ، فَقَامَ فَحَكَكَهُ بِيَدِهِ فَقَالَ : (إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ ، فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ ، وَإِنَّ رَبَّهُ يَبْيَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ ، فَلَا يَزُفَنَ أَحَدُكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ ، وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ) ثُمَّ أَخَدَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَقَ فِيهِ ، ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ : (أَوْ يَفْعُلُ هَكَذَا) .

Анас айтадилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиднинг қибла томонидаги деворида (қотиб қолган) балғамни кўрдилар. Бу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга жуда оғир ботди, ҳатто юзларида хафа бўлганлари кўриниб турарди. Расулуллоҳ ўринларидан туриб, балғамни қўл билан кўчириб ташладилар, сўнг: «Қайси бирингиз намоз ўқиғайдирсиз, раббингиз бирлан сўзлашғайдирсиз, раббингиз олдингизда, қиблада бўлғайдир. Шунинг учун бирортангиз қибла томонга тупурмангиз, агар зарур бўлғайдир, чап томонга ёки оёқ тагига тупурингиз!» — дедилар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ридоларининг бир тарафини ушлаб, унга тупуриб буқлаб қўйдиларда: «Ёким мана шундай қилингиз!» — дедилар».

Абдуллоҳ ибн Умар дедилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиднинг қибла томони деюридаги тупукни қўриб, қириб ташладилар, кейин одамларга қараб: «Агар бирортангиз намоз ўқиётган эрсангиз, қибла томонга тупурмангиз. Чунки, Оллоҳ таоло киши намоз ўқиётганида қибла томонда бўлғайдир», — дедилар».

Оиша онамиз дедилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қибла томон девордаги манқани (ёки балғамни) қўриб, қириб ташладилар».

34-боб Масжиддаги манқани майда тош бирлан кўчириб ташламоқ

Ибн Аббос: «Агар ҳўл ахлатни босиб олсанг, уни сув бирлан ювғил, агар қуруқ бўлса, юқмаса, ювмағил!» — деганлар.

Абу Ҳурайра ва Абу Саъид разияллоҳу анҳумо айтиб беришган ҳадис: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжид деюридаги манқани қўриб, уни тош бирлан кўчириб ташладилар, кейин: «Бирортангиз бурнингизни қоқмоқчи эрсангиз, олд ва ўнг томонингизга қоқмангиз, чап томонга ёким чап оёғингиз остига қоқингиз», — дедилар».

35-боб. Намозхон ўнг томонига тупурмасин!

247 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى تُخَامَةً فِي جِدَارِ الْمَسْجِدِ ، فَتَنَاهَ حَصَّاَةً فَحَكَكَهَا فَقَالَ : (إِذَا تَنَحَّمَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَحَّمْ قِلْ وَجْهِهِ ، وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ ، أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ الْيُسْرَى) .

Абу Ҳурайра ва Абу Саъид разияллоҳу анҳумо айтиб беришган ҳадис: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжид деворидаги манқани қўриб, уни майда тош бирлан кўчиридилар, кейин: «Бирортангиз бурун қоқсангиз, олд ва ўнг томонга қоқмангиз, чап томонингизга ёким чап оёғингиз остига қоқингиз!» — дедилар».

Қатода разияллоҳу анҳу Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Бирортангиз олд томонингизга ҳам, ўнг томонингизга ҳам тупурмангиз, аммо чап томонингизга ёким оёғингиз остига тупурсангиз бўлур» деганларини «Менга Анас

айтиб берган»,— дейдилар.

36-боб. Чап томонига ёки чап оёғининг остига тупурсин!

Қатодадан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўъмин киши намоз ўқиётганида рабби билан сўзлашғайдир, (шу боисдан) олд ва ўнг томонига зинҳор тупурмасин, чап томонига ёким чап оёғининг остиға тупурсин!» — деганлар».

Абу Саъид ал-Худрийдан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиднинг қибла тарафи деворидаги манқани кўриб, уни тош бирлан кўчириб ташладилар. Кейин, одамларни олд ва ўнг томонга тупурмасликка даъват қилдилар. Лекин чап томонга ва чап оёқ остиға тупуришдан қайтармадилар. Аз-Зухрий Абу Саъид айтиб берган ушбу ҳадисга ўхшаш ҳадисни Ҳамиддан эшитган эркан».

37-боб. Масжидда тупурган киши айбини қандай ювғайдир?

248 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (الْبَزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ حَطَبِيَّةٌ وَكَفَارُهَا دَفْنَهَا)

Қатодадан: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Масжидда тупурмоқлик гуноҳdir, бу гуноҳ тупукни кўммоқ ила ювилғусидир»,—деб айтдилар».

38-боб. Масжиддаги тупукни кўмиш

Ҳамомдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингиз намозда турсангиз, олд томонга тупурмангиз, чунким сиз Оллоҳ бирлан сўзлашаётган бўлурсиз. Модомики, намозда турган эркансиз, ўнг томонга ҳам тупурмангиз, чунким ўнг томонингизда фаришта бордир. Чап томонингизга ёким чап оёғингиз остиға тупурингиз, сўнг уни кўмиб қўйингиз!»—деганлар».

39-боб. Агар тупугини қайтаролмаса, кийимининг бир чеккасига (ёким рўмолчасига) тупурсин!

Анас дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қибла томон девордаги манқани кўриб, уни ўз қўллари бирлан артиб ташладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бундан хафа бўлганлари сезилди, бу у кишига жуда оғир ботганидан: «Қайси бирйнгиз намоз ўқиғайдирсиз, раббингиз бирлан сўзлашаётган бўлурсиз ёким раббингиз олдингизда ва қибла томонда бўлғайдир. Шу боисдан зинҳор қибла тарафга тупурмангиз, аммо чап тарафингизга ёким чап оёғингиз остиға тупурсангиз бўлур»,— дедилар. Кейин, ридоларининг бир тарафини олиб, унга тупирдилар-да, буқлаб қўйдилар (иложи бўлмагандан шундай қилингиз, деган маънода)».

40-боб. Имомнинг намозни мукаммал ўқиш ва қиблани ёддан чиқармаслик тўғрисида одамларга ваъз айтмоғи

249 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (هَلْ تَرَوْنَ قِبْلَتِي هَا هُنَا ، فَوَاللَّهِ مَا يَخْفِي عَلَيَّ حُشُونُكُمْ وَلَا رُكُوعُكُمْ ، إِنِّي لَأَرَأُكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي) .

Абу Ҳурайра айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қиблани кўриб турибсизларми? Оллоҳга қасамёд қилиб айтурманким, сизнинг саждангиз ҳам, рукуъингиз ҳам менга махфий эрмасдир, мен сизни орқамда турсангиз ҳам кўриб турғайман»,— дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу айтиб берганлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз бирлан бирга намоз ўқидилар, сўнг минбарга кўтарилиб, намоз ва

унинг рукуълари (арконлари) тўғрисида гапириб: «Мен сизни олдимдан кўргандек, орқамдан ҳам кўрғайман»,— дедилар».

41-боб. Фалон қавмнинг масжиди, дейиш жоизми?

42-боб. Масжидда мол тақсимлаш ва масжидга хурмо шингилини осиш

251 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

أَتَيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا لِمِنَ الْبُحْرَينِ فَقَالَ : اثْرُوهُ فِي الْمَسْجِدِ ، وَكَانَ أَكْثَرَ مَالٍ أُتِيَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ جَاءَ فَجَّالَسَ إِلَيْهِ ، فَمَا كَانَ يَرَى أَحَدًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِذْ جَاءَهُ الْعَبَاسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَعْطِنِي ، فَإِنَّي فَادِيْتُ نَفْسِي وَفَادِيْتُ عَقِيلًا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (خُذْ) . فَحَثَّا فِي ثَوْبِهِ ثُمَّ دَهَبَ يُقْلِلُهُ فَلَمْ يَسْتَطِعْ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ بَعْضَهُمْ يَرْفَعُهُ إِلَيْ ، قَالَ : (لَا) ، قَالَ : فَارْفَعْهُ أَنْتَ عَلَيَّ ، قَالَ : (لَا) . فَتَرَثَ مِنْهُ ثُمَّ احْتَمَلَهُ فَالْقَاهُ عَلَى كَاهْلِهِ ثُمَّ انْطَلَقَ ، فَمَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُتَبَعُ بَصَرَهُ حَتَّى خَفِيَ عَلَيْنَا عَجَابًا مِنْ حِرْصِهِ ، فَمَا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَمَّ مِنْهَا دَرْهَمٌ .

Анас разияллоҳу анҳудан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Баҳрайндан мол келтиришди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Масжидга тўкиб қўйингиз»,— дедилар. Бу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга илгари келтирилган моллардан ҳам кўп эрди. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга чиқдилар, лекин молга қайрилиб ҳам боқмадилар. Намозни тугатганларидан кейингина молни тақсимлашга киришдилар, кўзлари тушган одамга улашдилар, ҳеч ким қолмади, ҳаммасига бердилар. Шу пайт амакилари Аббос келиб қолдилар ва: «Ё Расулуллоҳ, шу молдан менга ҳам берингиз, чунки мен (Бадр урушида) ўзим ва укам Уқайл учун фидя бердим (жон тўлови тўладим)»,—дедилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Олинг!»—дедилар. Аббос ридоларига ҳовучлаб солдилар, кейин кўтаришга уриндилар, кўтара олмадилар. Сўнг: «Ё Расулуллоҳ, биронтасига айтингиз, кўтартириб юборсин!»—дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йўқ!»— дедилар. «(Бўлмаса) ўзингиз кўтарғизиб юборингиз!»—дедилар Аббос. Расулуллоҳ яна «Йўқ!» — дедилар. Амакилари бир оз тўкиб, сўнг кўтаришга уриндилар, яна кўтара олмадилар. Сўнг: «Расулуллоҳ, буюрингиз, биронтаси кўтартириб юборсин!»—дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Йўқ!»— дедилар. Амакилари: «Ўзингиз кўтартириб юборингиз!»— дедилар. Расулуллоҳ бу гал ҳам: «Йўқ!»—дедилар. Аббос яна озгина тўкиб ташладилар, кейин елкаларига кўтариб чиқиб кетдилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Аббос амакилари кўзга кўринмай кетгунларича орқаларидан тикилиб қолдилар, у кишининг молга нисбатан бўлган хирсига ажабландилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўша ерда молдан бирон дирҳам қолмагунча ўринларидан турмадилар».

43-боб. Масжидга бориб овқатга тақлиф қилган ва унга «хўп» деб жавоб қилган кишилар

250 . عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَابِقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي أَضْمِرَتْ مِنَ الْحَفْيَاءِ ، وَأَمَدُهَا ثَنِيَةُ الْوَدَاعِ ، وَسَابِقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي

لَمْ تُضْمِرْ مِنَ النَّبِيَّ إِلَى مَسْجِدِنِي زُرِيقٍ ، وَإِنَّ عَبْدَ اللَّهِ كَانَ فِيمَنْ سَابَقَ بَهَا .

Абдуллоҳ ибн Умар айтиб берганлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам совутилган отлар (мингандан чавандозлар) ўртасида Ҳафийоъ деган жойдан Саннийат ул-Видоъ деган жойгача, совутилмаган отлар (мингандан чавандозлар) ўртасида эса Саннийат ул-Видоъдан то Баний Зурайх масжидигача пойга ўюштирдилар». Пойгачилар орасида Абдуллоҳ ҳам бор эдилар.

Исҳоқ ибн Абдуллоҳга Анас айтиб берган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни масжидда бир жамоа одамлар орасидан топдим, ёнларига бордим. Шунда менга: «Абу Талҳа юбордими сени?» — дедилар. «Ҳа», — дедим. «Овқатгами?» — дедилар. «Ҳа», — дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ёнларидаги кишиларга: «Турингиз, кетдик!» — деб ўринларидан қўзғалдилар. Мен ҳам улар билан бирга йўл олдим».

44-боб. Масжидда қозилик ва лиъон қилмоқ

Саҳл ибн Саъд айтиб берганлар: «Бир киши: «Ё Расулуллоҳ, нима дейсиз, кимки хотини бирлан ёт зркакнинг ётганини кўрса, ўлдирадими?» — деб сўради. Ўша киши бирлан хотини масжидда бизга лиъон қилди (яъни, ҳар бири ўз давосини айтиб, «Агар ёлғон сўзласам, менга Оллоҳнинг лаънати бўлсин!» — дейишди), мен бунинг шоҳидиман».

45-боб. Агар киши таклифга биноан бирорнинг уйига кирса, пок ёки ифлослигини текширмай намозини ўзи хоҳлаган жойда ўқийверадими ёки хонадон соҳиби кўрсатган жойда ўқийдими?

Утбон ибн Молик айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг ҳовлимга келдилар ва: «Уйингнинг қаерида намоз ўқимоғимни истайдурсен?» — дедилар. Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир жойни кўрсатдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тақбир айтиб, намоз ўқий бошладилар. Биз орқаларида саф туриб иқтидо қилдик. Икки ракъат намоз ўқидилар».

46-боб. Уйларда (масжид) маҳсус намоз ўқийдирган жой қилиб олиш

Барро ибн Озиб ўз ҳоштасидаги масжида жамоат билан намоз ўқиди.

252 . عَنْ مَحْمُودِ بْنِ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ عَبْتَانَ بْنَ مَالِكَ ، وَهُوَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ شَهَدَ بَدْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ ، أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَنْكَرْتُ بَصَرِيِّ وَأَنَا أَصْلَى لِقَوْمِيِّ ، فَإِذَا كَانَتِ الْأَمْطَارُ ، سَالَ الْوَادِيُّ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ ، لَمْ أَسْتُطِعْ أَنْ آتَيَ مَسْجِدَهُمْ فَأَصْلَى بَهُمْ ، وَوَدَّدْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْكَثَ تَأْتِينِي فَكَتَّلَنِي فِي بَيْتِيِّ ، فَأَتَخْذَهُ مُصْلِيِّ ، قَالَ : فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (سَافَعْلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ) . قَالَ عَبْتَانُ : (فَغَدَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ ، فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَذْنَتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حِينَ دَخَلَ الْبَيْتَ ثُمَّ قَالَ : (أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أَصْلِي مِنْ بَيْتِكَ) . قَالَ : فَأَشَرْتُ لَهُ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ الْبَيْتِ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَبَرَ ، فَقُمْنَا فَصَافَفَنَا فَصَلَى رَكْعَتِنِي ثُمَّ سَلَّمَ ، قَالَ : وَحَسِنْنَا عَلَى حَزِيرَةِ الْبَيْتِ ، قَالَ : فَثَابَ فِي الْبَيْتِ رِجَالٌ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ ذُو عَدَدٍ فَاجْتَمَعُوا ، فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : أَيْنَ مَالِكُ بْنُ الدُّخِيشِ أَوْ صَنَعَنَاهَا لَهُ ، قَالَ : فَثَابَ فِي الْبَيْتِ رِجَالٌ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ ذُو عَدَدٍ فَاجْتَمَعُوا ، فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : أَيْنَ مَالِكُ بْنُ الدُّخِيشِ أَوْ الدُّخِيشِ ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ : ذَلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا تَقُولْ ذَلِكَ ، أَلَا تَرَاهُ قَدْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ) . قَالَ : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قَالَ : فَإِنَّا نَرَيْ وَجْهَهُ وَنَصِيبَتْهُ إِلَيْ الْمُنَافِقِينَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، يَتَبَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ) .

Маҳмуд ибн ар-Рабиъ ривоят қиласидилар: «Утбон — Расулуллоҳ саллаллоҳу

алайҳи ва салламнинг, Бадр урушида бирга қатнашган ансорий саҳобалариданdir. У Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга келиб: «Ё Расууллоҳ, кўзим хиралашиб қолди. Мен ўз қавмимнинг имомиман. Ёмғир ёғганда менинг уйим бирлан қавмим ўртасидаги водийда сув тўпланиб, уларнинг масжидига бориб намоз ўқиб бера олмаётirман. Ё Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, сиздан илтижо қилғайман, меникига бориб, уйимда намоз ўқисангиз, мен ўша жойни ўзимга намозгоҳ қилиб олсан!» — деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: «Иншооллоҳ, шундай қилғайдурман»,— дедилар. Утбон айтадилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва Абу Бакр Сиддиқ эрта билан қуёш бир оз кўтарилгач, келдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам киришга рухсат сўрадилар. Уларни ҳовлига таклиф қилдим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйга киргач, ўтирасдан: «Уйингнинг қай ерида намоз ўқиб бермоғимни истайдурсен?» — дедилар. Мен уйимнинг бир томонини Расууллоҳга кўрсатдим. Ул зот ўша ерда намозга такбири таҳrima айтадилар. Биз орқаларида саф туриб, у кишига иқтидо қилдик, икки ракъат намоз ўқиб, кейин салом бердилар. Биз Расууллоҳни, у киши учун тайёрланган «хазира» деган таомни еб кетинг, деб қўймадик. Маҳалламдагилар (Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келибдилар, деб) кетма-кет уйимга кириб келишди. Улардан бири: «Молик ибн Духшин қани?» — деди. Кимдир: «У мунофиқ, Оллоҳ ва унинг Расулини яхши кўрмайдир»,— деди. Шунда Расууллоҳ: «Ундоқ демангиз, у Оллоҳнинг ризолигини тилаб, «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадун Расууллоҳ»,— деганку, билмайдурсизми?» — дедилар. Кимдир: «Оллоҳ ва унинг Расули яхшироқ билғайдир»,— деди. Яна кимдир: «Биз унинг мунофиқларга ёндошаётганини, уларнинг ёнини олаётганини кўраётirmиз»,— деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳнинг ризолигини истаб, «Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадун расууллоҳ»,— деган кишига Оллоҳ дўзах ўтини ҳаром айлади»,— дедилар. Ибн Шихоб аз-Зухрий: «Кейин ушбу ҳадисни ал-Ҳусайн ибн Муҳаммаддан сўрадим. У Баний Солим қабиласининг нуфузли кишиларидан бири бўлиб, мазкур ҳадисни тасдиқлайдир»,— дейдилар».

47-боб. Масжид ва бошқа жойларга ўнг оёқ бирлан кирмоқ

Ибн Умар (масжидга) ўнг оёқ бирлан кириб, чап оёқ бирлан чиқар эрдилар.

Оиша онамиз айтиб берганлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамма ишни иложи борича ўнгидан бошламоқни яхши кўрар эдилар (таҳоратни ҳам, соч тарамоқни ҳам, пойабзал киймоқни ҳам)».

48-боб. Жоҳилия давридаги (исломдан илгариги даврдаги) мушриклар қабрини кўчириб, ўрнига масжид қурса, бўлғайми?

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Яҳудийларга Оллоҳ лаънат юборсин! Улар ўз пайғамбарларининг қабрларини масжидларга айлантириб олдилар»,— деганларига доир ҳамда қабрлар усти ва атрофида намоз ўқимакнинг макруҳлиги хусусида

Ҳазрат Умар Анас ибн Моликнинг қабр олдида намоз ўқиётганини кўриб: «Э, яхшимас, бу қабр, қабр-ку!» — дедилар-у, лекин намозни қайтариб ўқимакни буюрмадилар.

253 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ وَأُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ذَكَرَتَا كَنِيسَةً رَأَيْنَاهَا بِالْحَبَشَةِ ، فِيهَا تَصَاوِيرُ ، فَذَكَرَتَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (إِنَّ أُولَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ، وَصَوَرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ ، فَأَوْلَئِكَ شَرِارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) .

Оиша онамиз айтиб берганлар: «Умму Ҳабиба ва Умму Салама Ҳабашистонда ўзлари кўрган канисалар ва унинг ичидаги суратларни эслаб, сўзлашиб ўтиридилар, сўнг, булар тўғрисида Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламга ҳам айтдилар. Расулуллоҳ: «Улар, агар ораларида бирор тақводор киши вафот этғайдир, унинг қабри устига масжид қуриб, ўша суратларни солғайдирлар. Улар қиёмат куни Оллоҳ даргоҳида энг ёмон халқдир», — дедилар».

254 . عن أنسٍ رضي الله عنه قالَ :

قَدَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ ، فَنَزَلَ أَعْلَى الْمَدِيْنَةِ فِي حَيٍّ يُقَالُ لَهُمْ بُنُو عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ ، فَأَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ أَرْبَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى بَنِي النَّجَارِ ، فَجَاءُوا مُتَقْلِدِينَ السُّبُوفَ ، فَكَانَ أَنْطَرُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ رَاحْلَتَهُ ، وَأَبْو بَكْرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَدْفُهُ ، وَمَلَأُ بَنِي النَّجَارِ حَوْلَهُ ، حَتَّى أَلْقَى رَحْلَهُ بِفَنَاءِ أَبِي أَيُوبَ ، وَكَانَ يُحِبُّ أَنْ يُصْلِي حَيْثُ أَدْرَكَتُهُ الصَّلَادَةُ ، وَيُصْلِي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ ، وَأَنَّهُ أَمَرَ بِبَنَاءِ الْمَسْجِدِ ، فَأَرْسَلَ إِلَى مَلَأِ بَنِي النَّجَارِ فَقَالُوا : يَا بَنِي النَّجَارِ : (ثَامِنُونِي بِحَاطِطَكُمْ هَذَا) . قَالُوا : لَا وَاللَّهِ لَا تَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى ، قَالَ أَنْسٌ : فَكَانَ فِيهِ مَا أَقُولُ لَكُمْ قُبُورُ ، الْمُسْتَرَكِينَ وَفِيهِ خَرَبٌ ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمُسْتَرَكِينَ فَبَيَّنَتْ ، ثُمَّ بِالْخَرَبِ فَسُوْيَتْ ، وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَ ، فَصَفَّوَا النَّخْلَ قَبْلَةَ الْمَسْجِدِ ، وَجَعَلُوا عِضَادَتِهِ الْحِجَارَةَ ، وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخْرَ وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعْهُمْ وَهُوَ يَقُولُ :

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فاغْفِرْ لِلأَصْبَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

Анас ибн Молик айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам Мадинага келдилар. Мадинанинг юқори қисмидаги Бану Амр маҳалласига келиб тушдилар. У ерда Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам 14 кеча туриб қолдилар. Кейин, Бану Нажкорга одам юбордилар. Улар қиличларини тақиб, тайёр бўлиб келишди. ҳозир ҳам кўз олдимда турибди, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам туяларида ўтиридилар. Абу Бакр эса орқаларига мингашиб олган, Бану Нажкор чор атрофларида, ҳатто Абу Айюб майдонига сиғмай кетишган. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам намоз вақти қаерда тўғри келиб қолса, ўша ерда намоз ўқимакни яхши кўрар эдилар ва (ҳатто) кўй қўраларида ҳам намоз ўқийверардилар. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам масjid қурмакни буюриб, Бану Нажкор қабиласининг бир жамоасига одам юбордилар. Улар келгач, «Эй Баний Нажкор, менга мана бу боғ ҳовлиларингизни сотингиз!»—дедилар. Улар: «Йўқ, Оллоҳга қасам ичиб айтғаймизким, пул олмағаймиз, фи сабилиллоҳ берамиз», — дейишли. Анас айтадир: «Ўша боғ-ҳовли ичидаги боя мен сизларга айтганим мушриклар қабрлари, харобалар бўлиб, хурмозор ҳам бор эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам мушрикларнинг қабрларини кўчирмакни буюрдилар, кейин харобалар ҳам текисланди. Хурмоларни кесишга буюрдилар, кесишли. Хурмо ёғочлари (бўлажак) масжиднинг қибла томонига тахлаб қўйилди. Одамлар пойдеворга тош тера бошладилар, улар байт айтиб тош ташшарди. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам ҳам улар бирлан бирга ишлар эрдилар ва нуқул: «Илоҳи, охират хайриятидан бошқа хайрият йўқдир, муҳожири ансорийларни мағфират қилғайсан!» — дер эрдилар».

49-боб. Қўйхоналарда намоз ўқимакнинг ҳукми

Абу ат-Тайёҳдан: «Анас разияллоҳи анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам қўй қўраларида намоз ўқир эрдилар», — деганди. Кейинчалик унинг «Расулуллол, саллаллоҳи алайҳи ва саллам масjid бино бўлмасдан аввал

қўйхоналарда намоз ўқир эрдилар»,— деганини ҳам эшитганман».

50-боб. Туяхоналарда намоз ўқимакнинг ҳукми

255 . عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ كَانَ يُصْلِي إِلَى بَعِيرِهِ وَقَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعُلُهُ .

Ноғиъ разияллоҳу анҳу: «Ибн Умар туясига қараб намоз ўқиётганини кўрдим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳам шундай қилганларини кўрганман»,— деганлар (түя қибла тарафда тўсиқ бўлиб турган)».

51-боб. Олдида тандир ёким ўт (аланга) ёҳуд қандайдир сиғиниш манбай тургани ҳолда фақат Оллоҳ таолони назарда тутиб намоз ўқиган киши хусусида

256 . عَنْ أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ وَأَنَا أَصْلَلُهُ) .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен намоз ўқиётганимда кўзимга дўзах оташи намоён қилинди, деб айтганлар»,— дейдилар Анас.

Абдуллоҳ ибн Аббос дедилар: «Қёш тутилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқидилар, кейин: «Намоз ўқиёғганимда менга дўзах ўти кўрсатилди. Бугунгача бундан даҳшатлироқ манзарани кўрмагандурмен»,— дедилар».

52-боб. Қабристонда намоз ўқимаслик тўғрисида

257 . عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ ، وَلَا تَتَخَذُوهَا قُبُورًا) .

Ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уйингизда ҳам намоз ўқингиз. Уйингизни мозорга ўхшатиб қўймангиз!— деганлар»,— дейдилар.

53-боб. Одам ютган ерларда ва азоб юборилган жой ларда намоз ўқимаслик ҳақида

«Ҳазрат Али Бобилдаги одам ютган ерда намоз ўқимоқни рад этдилар»,— дейилади.

Абдуллоҳ ибн Умар нақл қиласидилар. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Анави бошига азоб юборилган қавмнинг ерига кирмангиз. Мободо кирсангиз, йиғлаб кирингиз. Агар йиғлай олмасангиз, кирмангиз. Тағин уларнинг бошига тушган мусибат сизнинг ҳам бошингизга тушмасин!»—деганлар».

54-боб. Канисада (чековда) намоз ўқимоқнинг ҳукми

Умар разияллоҳу анҳу: «Биз канисаларингизга улардаги суратлар сабабли кирмағаймиз»,— деганлар. Ибн Аббос сурати йўқ канисада намоз ўқир эрди, сурати бўлса, ўқимас эрди.

Оиша онамиз нақл қиласидилар: «Умму Салама Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Ҳабашистонда кўрган Мария канисаси, унинг ичидаги суратлар тўғрисида сўзлаб берди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Улар шундай қавмдурким, агар ораларида бирор солиҳ банда ёким солиҳ киши ўлғайдир, унинг қабри устига масжид қуриб, унга ўша суратларни солғайдирлар. Улар Оллоҳ таоло даргоҳидаги энг ёмон халқдир»,— дедилар».

55-боб.

Оиша онамиз ва Абдуллоҳ ибн Аббос қуийдагича нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таоло даргоҳига риҳлат этмак муддати

яқинлашгач, муборак юзларини гулдор бир мато бирлан ёпдилар, исиб кетганларидан кейин очиб ташладилар. Шу ҳолатда бўла туриб: «Яҳудий ва насороларға Оллоҳнинг лаънати бўлсин! Улар пайғамбарларининг қабрларини масжид қилиб олмишлар»,— дедилар» (Бу билан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз умматларини яҳудий ва насоролар қилмишидан ҳазар қилмоққа даъват этдилар, дейди муҳаддис).

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло яҳудийларни ўлдирсин! Улар пайғамбарларининг қабрларини масжид қилиб олмишлар, деб айтганлар»,— дейдилар Абу Ҳурайра разияллоҳу анху.

56-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ер менга саждагоҳ ҳам таҳорат воситаси қилиб берилди»,— деганлари хусусида

Жобир ибн Абдуллоҳнинг нақл қилишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деган эканлар: «Оллоҳ таоло томонидан менга илгариги пайғамбарларнинг бирортасига ҳам ато этилмаган бешта имтиёз берилмишdir: 1) Бир ойлик йўлда тўрганимдаёқ душманларим юрагига қўрқув солиниб, ғолиб қилинмишмен 2) Бутун ер юзи менга саждагоҳ қилиб берилмишdir. Қайси бир умматимга намоз вақти қаерда тўғри келса, ўша ерда намоз ўқийверсин! 3) Жангда олинган ўлжа менга ҳалол қилинмишdir 4) Ҳар бир пайғамбар ўз қавмигагина пайғамбар қилиб юборилур эрди. Мен эрсам, ҳамма одамларга пайғамбар қилиб юборилмишмен 5) Менга шафоат қилмоқ имконияти ҳам берилмишdur».

57-боб. Масжидда аёл кишининг (агар унинг бошқа бошпанаси бўлмаса) яшамоги ва ухламоги тўғрисида

258 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ وَلِيَدَةَ كَاتَتْ سَوْدَاءَ لَحِيًّا مِنَ الْعَرَبِ فَأَعْتَقُوهَا فَكَاتَتْ مَعَهُمْ قَالَتْ : فَخَرَجَتْ صَبَّيْةُ لَهُمْ عَلَيْهَا وَشَاحٌ أَحْمَرٌ مِنْ سُيُورٍ ، قَالَتْ : فَوَضَعَتْهُ أَوْ وَقَعَ مِنْهَا فَمَرَّتْ بِهِ حُدَيَّا وَهُوَ مُلْقٌ ، فَجَبَسَتْ لَهُمَا فَحَاطَفَتْهُ ، قَالَتْ : فَالْتَّمَسُوهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ . قَالَتْ : فَاتَّهَمُونِي بِهِ فَطَفَقُوا يُفْتَشُونَ حَتَّى فَتَشُوا قُبْلَهَا ، قَالَتْ : وَاللَّهِ إِنِّي لَقَائِمَةٌ مَعَهُمْ إِذْ مَرَّتْ الْحُدَيَّا فَأَلْقَتُهُ ، قَالَتْ : فَوَقَعَ بَيْنَهُمْ . قَالَتْ : فَقُلْتُ هَذَا الَّذِي اتَّهَمْتُمُونِي بِهِ ، زَعَمْتُمْ وَأَنَا مِنْهُ تَرِيَةً ، وَهُوَ ذَا هُوَ ، قَالَتْ : فَجَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْلَمَتْ ، قَالَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : فَكَانَ لَهَا خِبَاءٌ فِي الْمَسْجِدِ أَوْ حِفْشٌ ، قَالَتْ : فَكَاتَتْ تَأْتِيَنِي فَتَحَدَّثُ عِنْدِي ، قَالَتْ : فَلَا تَجْلِسْ عِنْدِي مَجْلِسًا إِلَّا قَالَتْ : وَيَوْمُ الْوِشَاحِ مِنْ أَعَاجِبِ رَبِّنَا أَلَا إِنَّهُ مِنْ بَلْدَةِ الْكُفَّارِ أَعْجَانِي

قالت عائشة رضي الله عنها : فقلت لها : ما شأتك ، لا تقعدين معى مقعدا إلا قلت هذا ؟ قالت : فحدثتني بهذا الحديث .

Оиша онамиз қуйидагича нақл қиладилар: «Араб қавмларидан бирининг ёш занжия (негр қиз) жориясини озод қилдилар. У озод қилганлар бирлан бирга қолди. Ўша занжия қиз: «Бир куни мен қабиладаги ёш келинчаклардан бири бирлан ўйнагани чиқдим. Келинчакнинг қизил тақинчоғи бор эрди», — дебди. Оиша онамиз айтадилар: «Келинчак тақинчоғини бир жойга қўйибdir, шу пайт бир куш учиб келиб, тақинчоқни гўшт деб ўйлаб олиб қочибdir». «Тақинчоқни қидиришди, ҳеч топа олмадилар, кейин менга сен олдинг, деб тұхмат қилдилар-да, ҳамма ёғимни тинта бошладилар (Оиша онамиз айтадилар: Ҳатто унинг олдини ҳам қараб кўрибдилар»). Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, мен улар бирлан бирга турибман-у, бирдан куш учиб ўтиб, мунчоқни ерга ташлади. Мунчоқ шундоққина уларнинг олдига

тушди. «Мана ўша сизлар менга олдинг, деб тухмат қилаётган нарса, (ваҳоланки) мен бу гуноҳдан узоқдирман, дедим» — дебди занжия қиз. Оиша онамиз айтадилар: «Занжия қиз Расулуллоҳ хузурларига келиб, исломга кирди. Унинг масжидда чодири (ёки бир бошпанаси) бўлиб, менинг олдимга келиб турар эрди. Мен у бирлан суҳбатлашиб ўтирас эрдим. «Тақинчоқ воқеаси содир бўлган кун раббимизнинг ажойиботлариданdir. У мени куфр оламидан кутқарди», — деб қўярди. Бир, куни мен: «Сенга не бўлган ўзи, қачон қараса, мен бирлан ўтирганингда тақинчоқ тўғрисида байт айтасан?» — деганимда, у мазкур қиссани айтиб берган эрди».

58-боб. Масжидда кишиларнинг ухламоғи тўғрисида

Анас разияллоҳу анҳу қуийдаги ҳадисни келтирадилар: «Ақл қабиласидан бир жамоа кишилар Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хузурларига келди, улар Масжид ун-Набий супасида яшаб турганди. Абдураҳмон ибн Абу Бакр: «Супада яшовчи кишилар фақирлар эрди», — дейди».

«Абдуллоҳ ибн Умар бўйдоқлик вақтларида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг масжидларида ётиб қолар эрди», — дейдилар Ноғиъ разияллоҳу анҳу.

259 . عن سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَلَمْ يَجِدْ عَلَيَا فِي الْبَيْتِ ، فَقَالَ : أَيْنَ ابْنُ عَمِّكَ ؟ قَالَتْ : كَانَ بَيْنِي وَبَيْنِهِ شَيْءٌ فَغَاضَنِي ، فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِإِنْسَانٍ : (انْظُرْ أَيْنَ هُوَ) . فَجَاءَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُضطَجَعٌ ، قَدْ سَقَطَ رِدَائِهُ عَنْ شَقِّهِ وَأَصَابَهُ تُرَابٌ ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُهُ عَنْهُ ، وَهُوَ يَقُولُ : (قُمْ أَبَا تُرَابٍ ، قُمْ أَبَا تُرَابٍ) .

Саҳл ибн Саъд нақл қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Фотиманинг уйига келдилар. (Куёвлари) Алини уйдан топмадилар. Шунда Фотимага: «Амакиваччанг (яъни, эринг) қаердадир?» — дедилар. «Ўртамиздан бир нарса ўтган эрди, мендан ғазабланиб, чиқиб кетди, намоздан кейин қайлула ҳам қилгани йўқ (кундузи мизғигани ҳам йўқ)», — деди Фотима. Шунда Расулуллоҳ ёнларидағи кишига: «Қарагал, у қаерда эркан», — дедилар. Киши келиб: «Ё Расулуллоҳ, у масжидда ётибдир», — деди. Расулуллоҳ масжидга келдилар. Али эса масжидда ридолари елкадан тушиб кетган, елкаларига туфроқ теккан ҳолда ётган эрканлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Алининг елкаларидағи туфроқни қоқиб туриб: «Турғил йигит, турғил туфроқ йигит!» — дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу риюят қиладилар: «Аҳли супалардан (масжидда ётиб юрувчилардан) бирор етмиш нафарини кўрдим, бирортасининг ридоси йўқ, ё бир парча лунги ёким кўйлакни (кичиклигидан) бўйнига осиб олган, баъзисиники болдиргача, айримлариники тўпиққача ҳам етмайдир. «Авратим кўриниб қолмасин», — деб доим қўли бирлан кийимини ушлаб юрадир».

59-боб. Сафардан қайтгач, ўқиладиган намоз

Каъб ибн Молик айтадилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафардан келсалар, энг аввало масжидга кириб намоз ўқир эдилар».

Жобир ибн Абдуллоҳ нақл қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хузурларига келдим, у киши масжидда эрканлар. Назаримда чошгоҳ вақти эрди. Шунда Мисвар: «Расулуллоҳ менга: «Сафардан қайтибдурсен (шукронасига) икки ракъат намоз ўқиб олғил!» — дедилар. Кейин, менда қарзлари бор эди, қарзларимни ҳам бердилар, яна унга қўшиб ҳадя пул ҳам бердилар», — деди».

60-боб. Кимки масжидга кирса, икки ракъат намоз ўқисин!

260 . عَنْ أَبِي قَتَادَةَ السُّلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ) .

«Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингиз масжидга кирғайдирсиз, икки ракъат намоз ўқимай, ўтиргангиз!—деганлар»,— дейдилар Абу Қатода.

61-боб. Масжидда таҳорат синдириш түғрисида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу бундай дейдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингаз намоз ўқисангиз, фаришталар сиз учун истиғфор айтиб турғайдирлар, шундоқ эркан (намоз вақтида масжидда) таҳоратингизни синдиригандык! Фаришталар: «Бу кишининг гуноҳларини кечирғил, илоҳи, бу кишига раҳм қилғил! — деб турғайдирлар»,— деганлар».

62-боб. Масжид ун-Набийнинг биноси

Абу Саъд нақл қиласидилар: «Расууллоҳнинг масжидлари шипи хурмо шохидан эрди. Ҳазрат Умар (халифалик даврида) масжид биносини тузатмакни буюрдилар. Устага: «Одамларни ёмғирдан асрағил, лекин масжидни қизартириб. саргайтириб бўямағил, одамларнинг хаёлини бузмасин!»— дедилар. Анас: «(Кейинчалик) одамлар масжид биноси бирлан фахрланиб юрғайдирлар-у, лекин кам таъмир қилғайдирлар»,— дедилар. Ибн Аббос эса: «Оллоҳга қасамёд қилиб айтurmankim, яхудий ва насоролар ибодатхоналарини безаганидек, сизлар ҳам масжидларни безайдирсизлар»,— дедилар».

261 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

إِنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَيْ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَبْنِيَ بِاللَّبِنِ ، وَسَقْفُهُ بِالْحَرِيدِ ، وَعُمْدَهُ خَشَبُ النَّخْلِ ، فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ شَيْئًا ، وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَبَنَاهُ عَلَى بُنْيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللَّبِنِ وَالْحَرِيدِ ، وَأَعْدَادَ عُمْدَهُ خَشَبًا ، ثُمَّ عَيْرَهُ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً ، وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمُنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ ، وَجَعَلَ عُمْدَهُ مِنْ حِجَارَةِ مُنْقُوشَةٍ وَسَقْفَهُ بِالسَّاجِ .

Ибн Абдуллоҳ бундай деб айтган эканлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Масжид ун-Набийнинг девори хом ғиштдан, шипи хурмо шохидан, устунлари эрса хурмо ёғочидан эрди. Абу Бакр халифалик қилган вақтида масжидга бирор ўзгариш киритмади. Халифа Умар эса масжиднинг бўйига ҳам энига ҳам қўшди. Асосий бинони ўзгартирмади. Девори хом ғиштлигича, шипи хурмо шохидан қилинганича қолди, аммо устунларини ўзгартирди. Чунки улар чириган эрди. Кейин, Усмон разияллоҳу анҳу масжид биносига кўп ўзгаришлар киритди. Масжиднинг деворларини нақшли тошлар ва ганч бирлан безаттириди, устунларини ҳам нақшли тошлардан қурдирди, шипини сож дарахти ёғочидан ясаттириди».

63-боб. Масжид қурилишига ҳашар қилиш

Оллоҳ таоло бундай дейди: «Мушрикларнинг, ўзларини коғир эрканликларини била туриб, Оллоҳ таолонинг масжидларини обод қилмоқлари фойдасизdir. Уларнинг барча қилган ишлари бекор кетгандир (савоби йўқдир), улар дўзахда (оташда) абадий ёнғайдирлар, Оллоҳ таолонинг масжидларини, Оллоҳнинг бирлигига, охират кунининг ҳақлигига ишонган, намоз ўқийдирган, закот берган ва Оллоҳдан бошқа ҳеч кимдан қўрқмаган кишиларгина обод қилғайдир. Шояд ўшалар

ҳидоят топган (энг түфри йўлда яшаған) эрсалар!».

262 . عن عَكْرِمَةَ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ وَلَا بْنَهُ عَلَىٰ : اتَطْلَقَا إِلَى أَبِي سَعِيدٍ فَاسْمَعَا مِنْ حَدِيثِهِ . فَأَنْطَلَقْنَا فَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ يُصْلِحُهُ ، فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَاحْتَبَى ، ثُمَّ أَنْشَأَ يُحَدِّثَنَا حَتَّى أَتَى ذِكْرُ بَنَاءِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ : كُنُّا نَحْمِلُ لَيْتَهُ لَبَنَةً ، وَعَمَّارٌ لَبَنَتَنِينَ لَبَنَتَنِينَ ، فَرَآهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْهُ وَيَقُولُ : (وَيَحْ عَمَّارٌ تَنْتَلِهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ ، يَدْعُوهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ ، وَيَدْعُونَهُ إِلَى النَّارِ) قَالَ : يَقُولُ عَمَّارٌ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفَنِنِ .

Икрима бундай деб ривоят қиласидилар: «Ибн Аббос мен ва ўғиллари Алига: «Борингиз, Абу Саъиддан ҳадис эшитингиз!» — дедилар. Биз бордик, у киши боғда ишлаетган эканлар, ридоларини олиб, унга ўрандилар-да, бизга ҳадис айта бошладилар, то Масжид ун-Набий биноси қурилишигача гапириб бердилар, сўнг: «Биз ғиштни битта-биттадан кўтарар эрдик, Аммор эса иккита-иккитадан кўтарар эрди. Шу пайт Расулуллоҳ уни кўриб қолдилар-у, устидаги чангни қоқиб: «Амморнинг ҳолига юй! Аммор уларни жаннатга даъват қилур, улар эрса Амморни дўзахга даъват қилмоқдалар»,— дедилар. Шунда Аммор: «Фитналар балосидан Оллоҳнинг ўзи асрасин мени!—деб қўйди»,— дедилар.

64-боб. Уста ва ҳунармандлардан масжид ва минбарларни тузатишида ёрдам сўрамоқ

Саҳл ибн Саъид нақл қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дурадгор ғуломиға буюрсин, менга ўриндиқ ясаб берсин!»—деб бир ансорий аёлга одам юбордилар».

Жобир разияллоҳу анҳу қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Бир хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, сизга бир ўриндиқ ясатиб берайми, чунки менинг дурадгор ғуломим бор»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар истасанг, майли»,— дедилар. Сўнгра у хотин ўриндиқ ясатиб берди».

65-боб. Масжид қурган киши фазилати хусусида

263 . عن عُثْمَانَ بْنِ عَمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عِنْدَ قَوْلِ النَّاسِ فِيهِ حِينَ بَنَى مَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّكُمْ أَكْثَرُهُمْ ، وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَعَفَّغِي بِهِ وَجْهُ اللَّهِ ، بَنَى اللَّهُ لَهُ مَثَلُهُ فِي الْجَنَّةِ) .

Усмон Зуннурайн бундай деган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг масжидларини таъмирламак пайтида одамлар турли ғийбат гапларни айта бошладилар. Усмон разияллоҳу анҳу уларга: «Сизлар гапни кўпайтириб юбордингиз, мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Кимки (шу сухбатда бўлган Бакир. «Оллоҳнинг ризолигини истаб, деган эди шекилли»,— дейдилар) масжид қурғайдир, Оллоҳ таоло жаннатда унга шунга ўхшаш қаср барпо қилғусидир, деганларини эшитганман»,— дедилар».

66-боб. Масжидда ўқ-ёйнинг учидан ушлаб юрилғайдир

264 . عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : مَرَّ رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ سِهَامٌ ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمْسِكْ بِنَصَالِهَا) .

Суфён разияллоҳу анҳу қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Мен Амрга: «Сен Жобир ибн Абдуллоҳнинг «Бир киши масжидда ўқ-ёй бирлан юрган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: «Ёйнинг учидан (тиғидан) ушлаб юрғил!» — деб айтган эрдилар» деганини эшитганмисан? » — дедим. Амр: «Ҳа, эшитганман»,—

деди».

67-боб. Масжидда юриш тартиби

265 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : (مَنْ مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا ، أَوْ أَسْوَاقِنَا ، بِنَيْلٍ ، فَلْيَأْخُذْ عَلَى نِصَالِهَا ، لَا يَعْفُرْ بِكَفَّهِ مُسْلِمًا) .

Абу Мусо нақл қиласынан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Кимки бизнинг масжидларимизда ёким бозорларимизда ёйга үхашаш тиғли нарса бирлан юрадирғон эрса, унинг тифидан ушлаб юрсин, токим бирор мусулмонға жароҳат етказмагайдир!» — деганлар».

68-боб. Масжидда шеър айтмоқ тұғрисида

266 . عَنْ حَسَانَ بْنِ ثَابَتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ اسْتَشْهَدَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنْ شَدَّكَ اللَّهُ هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (يَا حَسَانُ أَجِبْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، اللَّهُمَّ أَيْدِهِ بِرُوحِ الْقُدُسِ) . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : نَعَمْ .

Абу Салама ибн Абдурраҳмон ибн Авф қуийидаги ҳадисни айтиб берганлар: «Ҳассон ибн Собит (шоир), Абу Ҳурайранинг гувоҳ бўлмоқларини сўраб: «Оллоҳ ҳаққи-хурмати, айтингиз-чи, Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг «Эй Ҳассон, илоҳи, Расулуллоҳга Рух ул-Қуддусни (Жаброилни) мададкор айлағил, деб (шеър) айт!» деганларини эшиғанмисиз?» — деди. Абу Ҳурайра: «Ҳа, эшиғанман»,— дедилар».

69-боб. Найзабардорларнинг масжидга кирмоғи жоиз

267 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَرِنِي بِرِدَائِهِ ، أَنْظُرْ إِلَيْ لَعِبِهِمْ . فِي رِوَايَةِ يَلْعَبُونَ بِحِرَابِهِمْ .

Оиша онамиз бундай деган эрдилар: «Бир куни Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ҳужрам эшиги олдида турғанларини ва ҳабаш жангчилар ҳарбий машқ қилаётганини кўрдим. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам мени, уларнинг ўйинига қараётганимда, ридолари бирлан тўсар эрдилар». Ушбу ҳадисни Иброҳим ибн Мунзар: «Оиша онамиз: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламни кўрдим, ҳабаш жангчилар (у ерда) найзабозлик қилишаётган эркан»—деганлар», деб бир оз ўзгартириб айтиб берди.

70-боб. Масжид минбаридан туриб олди-сотди тұғрисида сўзлаш

Оиша онамиз ҳузурларига Бурайра исмли аёл келиб, ўзининг қулликдан озод бўлмоғига тўланадиган пулга ёрдам қилмакларини сўради. Оиша онамиз: «Агар истасанг, мен зиммангдаги маблағни эгангга берғайдирман, лекин унда сен менинг паноҳимга ўтғайдирсан»,— дедилар. Унинг эгалари: «Агар шуни хоҳласангиз, зиммасида қолган қарзини сиз бера қолингиз»,— дейишди. Суфён: «Агар хоҳласангиз, уни озод қилингиз, лекин у бизнинг паноҳимизда қолғайдир, дейишганди»,—дегандилар. Расулуллох келғанларидан кейин Оиша онамиз ҳалиги гапни айтдилар. Шунда Расулуллоҳ: «Уни сотиб олғил ва озод қилғил, кимки озод қилған эрса, у ўшанинг паноҳига ўтғайдир»,—дедилар. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоху

алайхи ва саллам минбарга чиқиб: «Не бўлди одамларга, Оллоҳ таолонинг Китобида йўқ нарсаларни шарт қилиб қўйгайдир, гарчи ул юз карра шарт қилиб қўйса ҳам, мутлақо ҳисобга ўтмагайдир» деб айтдилар,— дейдилар Суфён. Имом Молик Оиша онамиз ҳақларида ривоят қилган ҳадисда «Минбарга чиқдилар» деган жойи йўқ.

71-боб. Масжидда қарздордан пулини қистамоқ ва берасан, деб туриб олмоқнинг ҳукми

268 . عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ تَقَاضَى ابْنَ أَبِي حَدْرَدِ دَيْنًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ ، فَأَرْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا حَتَّى كَشَفَ سُجْفَ حُجْرَتِهِ ، فَنَادَى : (يَا كَعْبُ) ، قَالَ : لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (ضَعْ مِنْ دَيْنِكَ هَذَا) ، وَأَوْمَأَ إِلَيْهِ : أَيِ الشَّطَرُ ، قَالَ : قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (قُمْ فَاقْضِهِ) .

Каъб ибн Молик Ибн Абу Ҳидраддан қарзини қистади. Икковлари жанжаллашиб бақир-чақир қилишганини Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам уйларида туриб эшилдилар. Ҳужраларининг пардасини очиб: «Эй, Каъб!» — дедилар. «Лаббайка, ё Расулуллоҳ!» — деди. «Қарзингнинг ярмини кечфил!» — дедилар ёки шу маънода ишора қилдилар. Каъб: «Хўп, кечдим»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам Ибн Абу Ҳидрадга: «Турғил, қарзингни тўлағил!»—дедилар.

72-боб. Масжидга тушган латта-путта, хас-чўп ва бошқа ташландиқ нарсаларни йиғиштиromoқ ҳамда масжидни супурмоқ

269 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ ، أَوْ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَ يَقُومُ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ ، فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهُ ، فَقَالُوا : مَاتَ قَالَ : (أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ ، دُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ ، أَوْ قَالَ قَبْرُهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу нақл қиладилар: «Бир қоп-қора киши (ёки қоп-қора хотин) масжидни супуриб юрар эрди. Бир куни у вафот этиб қолди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам уни сўраганларида, «Вафот этди»,— дейишиди. Расулуллоҳ: «Мени чақирмабсизлар-да, унга жаноза ўқиғай эрдим. Қабрини кўрсатингиз»,— дебдилар. Сўнг, қабрига бориб, жаноза ўқибдилар».

73-боб. Кайф қиладирган ичимликлар сотишини масжидда тақиқлаш

270 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَمَّا أُنْزِلَتِ الْآيَاتُ مِنْ سُورَةِ الْبَغْرَةِ فِي الرَّبَّا ، خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ ، ثُمَّ حَرَمَ تِجَارَةَ الْخَمْرِ .

Оиша онамиз қуийидаги ҳадисни айтдилар: «Судхўрлик ҳаром, деб айтилган сураи Бақара оятлари нозил бўлганда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам масжидга чиқиб уларни ўқиб бердилар, сўнг ичимлик сотмакни манъ қилдилар».

74-боб. Масжидга хизмат қилиш

Ибн Аббос бу хусусда Биби Марямнинг «Сураи оли Имрон» даги «Илоҳи, қорнимдаги ҳомиламни сенга назр этдим, у фақат масжидга хизмат қилғусидир» деган сўзларини келтирадилар.

Собит разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Хотинми ёки эркакми, бир одам масжидда хизмат қилиб юрар эрди»,— дедилар Абу Ҳурайра. Абу Рофиъ: «Назаримда, ўша хотин киши эрди»,— дедилар. Сўнгра, Абу Ҳурайра ўша масжидга хизмат қилғувчи одам вафот этгандан кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам унинг хусусида нималар деганларини ва унинг қабрига бориб жаноза ўқиганларини айтдилар».

75-боб. Асир ва душманни масжидга боғлаб қўймоқ

271. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ عِفْرِيتًا مِنَ الْجِنِ تَفَلَّتَ عَلَيَ الْبَارِحةَ ، أَوْ كَلْمَةً نَحْوَهَا ، لِيَقْطَعَ عَلَيَ الصَّلَاةَ ، فَأَمْكَنَنِي اللَّهُ مِنْهُ فَأَرْدَتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَيْ سَارَةَ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ : ﴿رَبِّ اغْفِرْلِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي﴾).

Абу Ҳурайра: «Жаноб Расулуллоҳ бундай дедилар»,— деб ривоят қиласидилар: «Ифрит деган жин кеча кечқурун рўпарамга келиб қолмишdir, (олдимга ўтиб) намозимни бузмоқчи бўлмишdir. Оллоҳ таоло менга уни ушламакка имконият берди. Тонг отгач, ҳаммангиз кўрингиз деб масжид устунларидан бирига боғлаб қўймоқчи бўлдим. Шунда биродарим Сулаймон алайҳиссаломнинг «Илоҳи, мени кечирғил ва менга шундай бир қудрат берғилки, у мендан кейингиларда бўлмасин!» деган дусини эсладим». «Жаноб Расулуллоҳ Ифрит деган жинни кейин ҳайдаб юбордилар»,— дейдилар Равҳ разияллоҳу анҳу.

76-боб. Коғирнинг мусулмон бўлганидан кейин ғусл қилмоғи лозимлиги ва (яна) масжидга асирни боғлаб қўймоқлик ҳақида

Шурайҳ қарздорларни масжид устунларига боғлаб қўймоқни буюрар эрдилар.

Абу Ҳурайра ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажд томонга аскар юбордилар. Улар Баний Ҳанифа қабиласидан бир кишини тутиб келишди. Унинг исми Сумома ибн Асол эрди. Асирни масжид устунларидан бирига боғладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ичкаридан чиқиб: «Сумомани қўйиб юборингиз!» — дедилар. Сумома масжид яқинидаги хурмозорга кириб ғусл қилди, сўнг масжидга кириб: «Ашҳаду алло илоҳа иллаллоҳҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан расулуллоҳ деб иймон келтирди».

77-боб. Масжидда касаллар ва бошқалар учун чодир қуришнинг жоизлига

272 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : أُصِيبَ سَعْدٌ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فِي الْأَكْحَلِ ، فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْمَةً فِي الْمَسْجِدِ لِيَعُودُهُ مِنْ قَرِيبٍ ، فَلَمْ يَرْعِهُمْ وَفِي الْمَسْجِدِ خَيْمَةً مِنْ بَنِي غِفارٍ إِلَّا دَمٌ يَسِيلُ إِلَيْهِمْ ، فَقَالُوا : يَا أَهْلَ الْخَيْمَةِ مَا هَذَا الَّذِي يَأْتِينَا مِنْ قِبِلْكُمْ ؟ فَإِذَا سَعْدٌ يَعْدُ جُرْحُهُ دَمًا فَمَاتَ فِيهَا .

Оиша онамиз дедилар: «Хандак урушида Саъд қўлининг йўғон томиридан яраланди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг учун масжидга чодир тиклаб бердилар. Яқин кишилари уни тез-тез кўриб турмоқлари учун шундай қилдилар. Касалнинг масжидда ётмоғи сахобаларни хафа қилмади. Масжидда Баний Рифор қабиласига тегишли яна бир чодир ҳам бор эрди. Улар ҳам бундан ранжимадилар, фақат Саъднинг чодиридан оқиб чиқаётган қон уларни ташвишга солди. Улар: «Эй, чодирдагилар, не бўлди? Сизнинг чодирингиздан қон оқиб чиқаётир»,— дейишди. Бориб қарасалар, Саъднинг жароҳатидан қон оқаётган эркан. Шу жароҳатдан Саъд вафот этди».

78-боб. Бирор зарурат сабабли масжидга түя бирлан кириш ҳақида

Ибн Аббос: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳни тұядада тавоғ қилдилар»,— дейдилар.

273 . عَنْ أَمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

شَكُوتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّى أَشْتَكِي ، فَقَالَ : (طُوفِي مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَأَنْتِ رَاكِبَةُ) . فَطُفْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي إِلَى حَنْبَ الْبَيْتِ ، يَغْرُبُ بِالطُّورِ وَكِتَابٌ مَسْطُورٌ .

Умму Салама қуйидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Мен Расулуллохга тобим йүқлиғидан шикоят қилдим. Расулуллох: «Одамларга эргашиб туяда тавоғ қиласверғил!» — дедилар. Мен туяда тавоғ қилдим. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам эса, Каъбатуллох ёнида «Ат-Тур» сурасини зам қилиб намоз ўқир әдилар».

79-боб.

274 . عن أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ ، وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمُصْبَاحِينَ يُضِيَّانَ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا ، فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ .

Анас ибн Молик ривоят қиладилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг саҳобаларидан икки киши Жаноб Расулуллохнинг ҳузурларидан қоронғи кечада чиқдилар. Уларнинг йўлни бир нур чироқ каби ёритиб борар эрди. Ўша чироққа ўхшаган нур то иккалаларининг йўллари ажралмагунча бирга борди, кейин иккига бўлиниб, уларнинг ҳар бирини йўларигача кузатиб қўйди».

80-боб. Масжидга уйидан дарча ва йўл очмоқ

275 . عن أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ) . فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ الصَّدِيقُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي : مَا يُبَكِّي هَذَا الشَّيْخَ ؟ إِنَّ يَكْنِ اللَّهُ خَيْرٌ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْعَبْدُ ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَا ، قَالَ : (يَا أَبَا بَكْرٍ لَا تَبْكِ ، إِنَّ أَمَنَ النَّاسُ عَلَيَّ فِي صُحُبَتِهِ وَمَا لَهُ أَبُو بَكْرٍ ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِدًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَا تَنْهَذْتُ أَبَا بَكْرٍ ، وَلَكِنْ أَخْوَةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ ، لَا يَقِينَنَّ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ إِلَّا سُدَّ إِلَّا بَابَ أَبِي بَكْرٍ .

Абу Саъид ривоят қиладилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам хутбада ваъз айтиб: «Оллоҳ таоло бандасига бу дунёни ёким ўзининг ҳузуридаги охиратни танламак имконини берди, бандаси Оллоҳ ҳузуридагисини танлади»,— дедилар. Шунда Абу Бакр йиғладилар. Мен ўзимга ўзим: «Бу мўйсафид нега йиғлаётир эркан, Оллоҳ бандасига: «Бу дунёни ёким охиратни танлагил!» — деса, бандаси Оллоҳ ҳузуридаги охиратни танласа, шунга ҳам йиғлайдирми?» — дедим. Кейин билсам, ўша банда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам эканлар. Буни бизга Абу Бакр айтдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Эй, Абу Бакр, йиғламангиз! Сиз молини ҳам, эзгу сўзини ҳам мендан аямаган энг яхши одамдирсиз! Агар Оллоҳдан бошқа яна умматларимдан бирор кишини ҳам ўзимга халил (энг яқин дўст) тутмоғимга ижозат бўлғай эрди, Абу Бакрни дўст тутар эрдим. Аммо бу мумкин эмасдир. Ислом биродарлиги ва ислом дўстлиғигина мумкиндир. Уйдан масжидга қаратиб очилган дарчаларнинг бирортаси ҳам қолдирилмай, уриб ташлансин! Фақат Абу Бакрнинг дарchasигина қолса, басдир!»—дедилар».

276 . عن أَبْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ ، عَاصِبًا رَأْسَهُ بِخِرْقَةٍ فَقَعَدَ عَلَى الْمَنْبَرِ ، فَحَمَدَ اللَّهَ وَأَنْتَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : (إِنَّهُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ أَمَنَ عَلَيَّ فِي نَفْسِهِ وَمَا لَهُ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِدًا مِنْ النَّاسِ خَلِيلًا لَا تَنْهَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا ، وَلَكِنْ خُلْلَةُ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ ، سُدُّوا عَنِي كُلَّ خَوْخَةٍ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ غَيْرَ خَوْخَةٍ أَبِي بَكْرٍ)

Ибн Аббос ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан олдинги касаллик пайтларида бошларини мато бирлан бөглаб чиқдилар, Минбарга ўтириб, Оллоҳга ҳамду сано айтдилар. Сүнг: «Абу Бакрдан кўра кўпроқ молу жонини менга фидо қилган инсон йўқ! Агар одамлар орасидан ўзимга халил (энг яқин дўст) тутадирған бўлсан, Абу Бакрни тутар эрдим. Лекин Оллоҳнигина энг яқин дўст тутмоқ мумкинdir. Шу боисдан инсонларга ислом дўстлиги афзалроқдир. Масжид ичидаги Абу Бакрнинг дарчасидан бошқа барча дарчаларни уриб ташлангиз!» — дедилар».

81-боб. Каъбатуллоҳ ва масжидлар эшигини очмоқ ва уларни беркитмоқ тўғрисида

«Эй, Абдумалик, Ибн Аббос масжидларини ва унинг эшикларини бир кўрганингда эрди!» деб айтди менга Ибн Абу Мулайка», — дейдилар Ибн Журайж. 277 . عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدَمَ مَكَّةَ ، فَدَعَا عُثْمَانَ بْنَ طَلْحَةَ فَفَتَحَ الْبَابَ ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَبَالَّلُ ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ ، وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ ، ثُمَّ أَغْلَقَ الْبَابَ ، فَلَبِثَ فِيهِ سَاعَةً ثُمَّ خَرَجُوا ، قَالَ أَبْنُ عُمَرَ : فَبَدَرْتُ فَسَأَلْتُ بِلَالًا ، فَقَالَ : صَلَّى فِيهِ ، فَقُلْتُ : فِي أَيِّ ؟ قَالَ : بَيْنَ الْأَسْطُوَانَتَيْنِ . قَالَ أَبْنُ عُمَرَ : فَذَهَبَ عَلَيَّ أَنْ أَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى .

Ибн Умар ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келдилар. Усмон ибн Талҳа: «Эшикни очингиз!» — деб оюз қилди. Эшикни очишгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (Каъбага) кирдилар. У киши бирлан бирга Билол, Усома ибн Зайд ва Усмон ибн Талҳалар ҳам кирди. Сүнг, эшикни ёпиб қўйдилар. Бир оздан кейин ҳаммалари қайтиб чиқдилар. Мен шоша-пиша: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқидиларми, йўқми? » — дедим Билолга.

—Ха, ўқидилар, — деди.

—Қайси жойда? — дедим.

—Икки устун оралиғида, — деди.

Қарангким, ўшанда «неча ракъат» деб сўраш хаёлимдан кўтарилибдир».

82-боб. Масжидга мушрикларнинг кирмоғи хусусида

Саъид ибн Абу Саъид: «Кўйидаги ўадисни Абу Ҳурайрадан эшийтдим», — дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажд томонга аскар юбордилар. Аскарлар Баний Ҳанифа қабиласидан бир кишини тутиб келишди. Уни Сумома ибн Асол дейишарди. Сумомани масжид устунларидан бирига боғлаб қўйдилар» (бу ҳадис юқорида айтилган).

83-боб. Масжидларда баланд овоз бирлан гаплашмоқнинг ноўринлиги

Соиб ибн Язид ривоят қиладирлар: «Масжидда турган эрдим, бир киши майда тош отиб мени чақирди, қарасам, Ҳазрат Умар эрканлар. «Анави икки кишини олиб келғил!» — дедилар. Икковини бошлаб келдим. «Кимсизлар? Қаердансизлар?» — дедилар Ҳазрат Умар. «Тоифликмиз», — дейишди. «Агар Мадина ахлидан бўлганингизда, дарра урдирадим, (бу қанақаси?) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидларида овозларингизни кўтарғайсизлар?» — дедилар Ҳазрат Умар.

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Каъб ибн Молик Ибн Абу Ҳидраддан масжидда қарзини қистади. Улар овозларини кўтариб жанжаллаша бошладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйларида туриб уларнинг

овозини эшитдилар. Кейин, ҳужраларининг пардасини очиб: «Эй, Каъб ибн Молик!» — дедилар. «Лаббай, ё Расууллоҳ?» — деди Каъб. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак қўллари бирлан «қарзингнинг ярмини кечгил!» деб ишора қилдилар. «Кечдим, ё Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам!»—деди Каъб. Расууллоҳ: «Турғил, қарзингни тўлағил!» — дедилар Ҳидрадга».

84-боб. Масжидда давра олиб ўтиրмакник жоизлиги

278 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمُتَبَرِّ : مَا تَرَى فِي صَلَادَةِ اللَّيْلِ ؟ قَالَ : (مَشْتَى مَشْتَى ، فَإِذَا حَشِيَ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً فَأَوْتَرْتُ لَهُ مَا صَلَّى) . وَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ : اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ وِثْرًا ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِهِ .

Ибн Умар қўйидаги ҳадисни айтдилар: «Бир киши Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан минбарда турганларида: «Кечаси ўқиладирган намоз тўғрисида не дейсиз?» — деб сўради. Жаноб Расууллоҳ: «Икки ракъатдан-икки ракъатдан ўқийдир, тонг отиб қолмоғидан хавфсираганда, бир ракъат ўқийдир, ўқиганлари витр ўрниға ўтғайдир»,— дедилар. Ҳазрат Умар: «Тунги намозингизни тоқ ўқингиз, чунким Расууллоҳ шундай деб буюрганлар»,— деганлар».

Ибн Умар ривоят қиласидилар: «Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам минбарда ваъз айтиб турганларида бир киши келиб: «Тунги намоз қандай ўқиладир?» — деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Икки ракъатдан-икки ракъатдан, тонг отиб қолмоғидан қўрқсанг, бир ракъат ўқийдирсан, ўқиганларингнинг ҳаммаси витр ўрниға ўтғайдир»,— дедилар». Ибн Умарнинг бошқа бир ривоятлари «Расууллоҳ масжидда турганларида бир киши деди» деб бошланган.

Абу Вокид ал-Лайсий қўйидаги ҳадисни айтдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда (жамоат бирлан бирга) ўтирганларида уч киши келди. Шундан иккитаси Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёнларига келди, биттаси эрса қайтиб кетди. Бояги икки кишининг бири даврадан бўш жой топиб ўтиреди, иккинчиси эрса даврада ўтирганларнинг орқа томонига келиб ўтиреди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сухбатни тамомлагач: «Сизга уч киши тўғрисида башорат айтиами? Биринчиси Оллоҳга ўзини топширди (дилида Оллоҳдан жой сўради), Оллоҳ унга жой берди, иккинчиси эрса (даврани ташлаб кетмоққа) Оллоҳдан уялди, Оллоҳ ҳам (унга азоб бермоқдан) уялғайдир. Аммо учинчиси (Расууллоҳ мажлисидан) юз ўғирди, Оллоҳ ҳам ундан юз ўғирди»,— дедилар».

85-боб. Масжидда чўзилиб ва оёқни узатиб ётмоқ ҳақида

279 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيَا فِي الْمَسْجِدِ ، وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى .

Ибод ибн Тамим амакилари Абдуллоҳдан эшитиб, ривоят қиласидилар: «Абдуллоҳ Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг масжидда бир оёқларини иккинчи оёқлари устига қўйиб чалқанча ётганларини кўрдилар. Саъид ибн Мусайяб: «Ҳазрат Умар ва Усмон ибн Аффонлар ҳам шундай қилишар эрди»,— дейдилар».

86-боб. Масжидни йўл чеккасига, одамларга халал бермайдиган қилиб қурмоқ

Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Оиша онамиз ривоят қиласидилар: «Ақлимни танибманким, ота-онамнинг диндор, тақводор эканликларини билурман, ўша кезлари Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг бизниги келмаган кунлари бўлмас эрди, эртаю-кеч бизнида эрдилар».

«Абу Бакр ҳовлилари саҳнига масжид қурмоқни кўпдан ният қилиб юар әдилар, охири қурдилар ҳам. Кейин, унда намоз ва Қуръон ўқий бошладилар,— дейдилар Урва ибн Зубайр,— йўлдан ўтиб кетаётган мушрик хотинлар ва уларнинг болалари у кишининг қаршиларида тўхтаб, қизиқиб қарашар эрди. Абу Бакр Қуръон ўқиётганда кўз ёшларини тўхтата олмайдирган йиғлоқ киши эрдилар. Бу Қурайш қабиласига мансуб мушрик аъёнларни хавотирга sola бошлабди» (чунки улар болачақаларининг ислом динига кириб кетишидан чўчишарди).

87-боб. Бозордаги масжидда намоз ўқимоқ

Иbn Авн дарвозаси беркитиб қўйиладиган ҳовлидаги масжидда намоз ўқиди.

280 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَرِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ ، وَصَلَاةُهُ فِي سُوقِهِ ، خَمْسًا وَعَشْرِينَ دَرَجَةً ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ ، وَأَتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ ، لَمْ يَخْطُطْ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً ، وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةً ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجَدَ ، وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجَدَ كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْسِنُهُ ، وَتُصَلِّيْ - يَعْنِي - عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّيْ فِيهِ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ ، مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар»,— деб ривоят қиласидилар: «Жамоат бирлан ўқилган намознинг савоби уйда ўқилган намознинг савобидан 25 марта ортиқдир, чунким қайси бирингиз бўлмангиз, яхшилаб таҳорат олиб, фақат намоз ўқиёдирман, деган ниятда масjidга равона бўлсангиз, масjidга етиб келгунингизча босган ҳар бир қадамингиз учун Оллоҳ таоло мавқеингизни бир даража кўтарғайдир ва бир гуноҳингизни кечирғайдир. Киши масjidга киргач, унга намоз ўқиётган кишига тегадирган савоб теккусидир. Намоз ўқиб турганида, агар таҳоратини синдириб озор бермағайдир, малоикалар тепасида туриб: «Илоҳи, бу бандангни кечирғил, унга раҳм қилғил!» деб салавот айтиб туришғайдир».

88-боб. Масжид ва бошқа жойларда (бирор заруратга кўра) икки панжа бармоқларини бир-бирига чалиштиримоқ

Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бармоқларини чалиштиридилар»,— дейдилар. Осим ибн Мұхаммад бундай дейдилар: «Қуйидаги ҳадисни отамдан эшитган эрдим, лекин ёдимда қолмабдир. Уқам Воқид отамдан эшитиб, уни менга қайта айтиб берди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳ ибн Амрга: «Эй Абдуллоҳ ибн Амр, одамлар бирлан мана шундай муомала қилаверсанг, бўлмайдирми?» деб бармоқларини бир-бирига чалиштирган эрканлар».

281 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَيْنَانِ ، يَسْدُدْ بَعْضَهُ بَعْضًا) . وَشَبَّكَ أَصَابِعَهُ .

Абу Мусо ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бинони тўртта девори ушлаб тургандек мўминлар ҳам бир-бирларини қўллаб-куватлаб турғайдирлар» деб бармоқларини бир-бирига чалиштириб кўрсатдилар».

282 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَائِيْنِ فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ، فَقَامَ إِلَى حَشْبَةَ مَعْرُوضَةِ فِي الْمَسْجِدِ فَأَتَكَأَ عَلَيْهَا كَأْنَهُ غَضِيْانٌ ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى ، وَشَبَّاكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ ، وَوَضَعَ خَدَهُ الْأَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِهِ الْيُسْرَى ، وَخَرَجَتِ السَّرَّاعَةُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ ، فَقَالُوا : قَصْرَتِ الصَّلَاةُ ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرُ ، فَهَبَا أَنَّ يُكَلِّمَاهُ ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدِيهِ طُولٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ ، قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَنْسَيْتَ أَمْ قَصْرَتِ الصَّلَاةُ ؟ قَالَ : (لَمْ أَنْسْ وَلَمْ تُغْصِرْ) . فَقَالَ : (أَكَمَّا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ) . فَقَالُوا : نَعَمْ ، فَنَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ ، ثُمَّ سَلَّمَ ، ثُمَّ كَبَرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَرَ ، ثُمَّ كَبَرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَرَ ، ثُمَّ سَلَّمَ .

Ибн Сирин Абу Ҳурайрадан эшитиб, қуидаги ҳадисни айтиб берганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам имоматга ўтиб, биз бирлан пешин ёки аср намозини ўқидилар»,— деб айтган эрди Абу Ҳурайра, лекин менинг ёдимдан кўтарилибdir. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат намоз ўқиб салом бердилар. Сўнг, ўринларидан туриб, масжид чеккасидаги ёғочга бориб суяндилар, бир нарсадан ғазаблангандек ўнг қўлларининг бармоқларини чап қўлларининг бармоқлари орасига киргизиб чалиштирилар-да, чап кафтларининг орқасига ўнг юзларини қўйдилар. Шошилироқ турган кишилар масжид эшигидан чиқишиди. Уларнинг орасида Абу Бакр ва Умар ҳам бор эрдилар. Улар Расулуллоҳга бир нарса дегани чўчишдилар. Шунда Зулядайн деган қўли узун бир киши: «Ё Расулуллоҳ, ёдингиздан чиқардингизми ёким намоз қисқардими?» — деди. Расулуллоҳ: «Унугтаним ҳам йўқ, қисқармади ҳам»,— дедилар-да, «Зулядайн айтгандек бўлдими?»—деб қўшиб қўйдилар "Ҳа, шундай бўлди",— дейишиди. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдинга ўтиб, қолган ракъатларни ўқидилар, кейин салом бердилар ва такбир айтиб, одатдагидек ёки ундан узоқроқ саждаи саҳв қилдилар. Кейин, бошларини кўтариб такбир айтиб, сажда қилдилар, яна такбир айтиб, одатдагидек ёки ундан узоқроқ сажда қилдилар».

Эҳтимол, Ибн Сириндан: «Салом бердиларми?» — деб сўрашгандир. У: «Имрон ибн Ҳусайн менга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кейин салом берганлар» деб айтган»,— дейди.

89-боб. Мадинаға борадиган йўллар ёқасидаги масжидлар ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўхтаб намоз ўқиган жойлар

283 . عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ كَانَ يَصْلِي فِي أَمَّاکِنِ مِنْ الطَّرِيقِ ، وَيُحَدِّثُ : أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَمْكَنَةِ .

Мусо ибн Уқба қуидагича нақл қиладилар: «Солим ибн Абдуллоҳнинг Мадинаға борадирган йўлнинг айрим жойларида атайлаб тўхтаб намоз ўқиётганини кўрдим. Унинг айтишичча, отаси Абдуллоҳ ибн Умар ҳам шу жойларда намоз ўқир эркан, у Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айнан шу жойларда намоз ўқиганларини кўрган эркан».

Мусо ибн Уқба ривоят қиладирлар: «Нофиъ: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу ўша жойларда намоз ўқир эрдилар»,— деди. Мен Солимдан: «Шу тўғрими?» — деб сўрадим. У Нофиънинг «Расулуллоҳ ўша жойларнинг ҳаммасида намоз ўқиганлар»,— деган фикрига қўшилди. Лекин, Нофиъ бирлан Солим Расулуллоҳнинг Равҳоъ тепалигида намоз ўқиганларни тўғрисида аниқ бир гап айтиша олмади».

284 . عَنْ نَافِعِ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى : أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

يَنْزُلُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ حِينَ يَعْتَمِرُ ، وَفِي حَجَّهِ حِينَ حَجَّ ، تَحْتَ سَمُّرَةِ فِي مَوْضِعِ الْمَسْجَدِ الَّذِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ ، وَكَانَ إِذَا رَجَعَ مِنْ غَزْوَةِ كَانَ فِي تِلْكَ الطَّرِيقَ ، أَوْ حَجَّ أَوْ عُمْرَةَ ، هَبَطَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ ، فَإِذَا ظَهَرَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ ، أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي عَلَى شَفَيرِ الْوَادِي الشَّرْقِيَّةِ ، فَعَرَسَ ثُمَّ حَتَّى يُصْبِحَ ، لَيْسَ عِنْدَ الْمَسْجَدِ الَّذِي بِحِجَّارَةٍ وَلَا عَلَى الْأَكْمَةِ الَّتِي عَلَيْهَا الْمَسْجَدُ ، كَانَ ثُمَّ خَلْيَجٌ يُصْلِي عَبْدَ اللَّهِ عَنْهُ ، فِي بَطْنِهِ كُثُرٌ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يُصْلِي ، فَدَحَا السَّيْلُ فِيهِ بِالْبَطْحَاءِ ، حَتَّى دَفَنَ ذَلِكَ الْمَكَانَ ، الَّذِي كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصْلِي فِيهِ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى حَيْثُ الْمَسْجَدُ الصَّغِيرُ ، الَّذِي دُونَ الْمَسْجَدِ الَّذِي بِشَرْفِ الرَّوْحَاءِ ، وَقَدْ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَعْلَمُ الْمَكَانَ الَّذِي كَانَ صَلَّى فِيهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يَقُولُ : ثُمَّ عَنْ يَمِينِكَ ، حِينَ تَقُومُ فِي الْمَسْجَدِ تُصْلِي ، وَذَلِكَ الْمَسْجَدُ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ الْيَمِنِيِّ ، وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ ، يَبْيَهُ وَبَيْنَ الْمَسْجِدِ الْأَكْبَرِ رَمِيمَةً بِحَجَرٍ أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ .

وَأَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ يُصْلِي إِلَى الْعُرْقِ الَّذِي عِنْدَ مُنْصَرَفِ الرَّوْحَاءِ ، وَذَلِكَ الْعُرْقُ اِنْتِهَاءُ طَرَفِهِ عَلَى حَافَةِ الطَّرِيقِ ، دُونَ الْمَسْجَدِ الَّذِي يَبْيَهُ وَبَيْنَ الْمُنْصَرَفِ ، وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ ، وَقَدْ ابْتَيَ ثُمَّ مَسْجِدًا ، فَلَمْ يَكُنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يُصْلِي فِي ذَلِكَ الْمَسْجَدِ ، كَانَ يَتَرَكُهُ عَنْ يَسَارِهِ وَوَرَاءِهِ ، وَيُصْلِي أَمَامَهُ إِلَى الْعُرْقِ نَفْسَهُ ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنْ الرَّوْحَاءِ ، فَلَا يُصْلِي الظَّهَرَ حَتَّى يَأْتِي ذَلِكَ الْمَكَانَ ، فَيُصْلِي فِيهِ الظَّهَرَ ، وَإِذَا أَقْبَلَ مِنْ مَكَّةَ ، فَإِنْ مَرَّ بِهِ قَبْلَ الصُّبْحِ بِسَاعَةٍ أَوْ مِنْ آخِرِ السَّحَرِ ، عَرَسَ حَتَّى يُصْلِي بِهَا الصُّبْحَ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزُلُ تَحْتَ سَرْحَةَ ضَبْخَمَةِ دُونَ الرُّوْيَثَةِ ، عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ وَوِجَاهِ الطَّرِيقِ ، فِي مَكَانٍ بَطْحٌ سَهْلٌ ، حَتَّى يُفْضِيَ مِنْ أَكْمَةِ دُوَيْنَ بِرِيدِ الرُّوْيَثَةِ بِمِيَانِينَ ، وَقَدْ اِنْكَسَرَ أَعْلَاهَا فَانْشَنَى فِي جَوْفِهَا ، وَهِيَ قَائِمَةٌ عَلَى سَاقٍ ، وَفِي سَاقِهَا كُثُرٌ كَثِيرٌ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي طَرَفِ تَلْعَةٍ مِنْ وَرَاءِ الْعَرْجِ ، وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى هَضْبَةٍ عِنْدَ ذَلِكَ الْمَسْجَدِ قَبْرَانَ أَوْ ثَلَاثَةَ ، عَلَى الْقُبُورِ رَضِمَ مِنْ حِجَّارَةِ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ ، عِنْدَ سَلَمَاتِ الطَّرِيقِ بَيْنَ أَوْلَئِكَ السَّلَمَاتِ ، كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنْ الْعَرْجِ ، بَعْدَ أَنْ تَمِيلَ الشَّمْسُ بِالْهَاجِرَةِ ، فَيُصْلِي الظَّهَرَ فِي ذَلِكَ الْمَسْجَدِ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ عِنْدَ سَرَحَاتِ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ ، فِي مَسِيلٍ دُونَ هَرْشَى ، ذَلِكَ الْمَسِيلُ لَا صِقْ بِكُرَاعِ هَرْشَى ، يَبْيَهُ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ قَرِيبٌ مِنْ غَلُوْةٍ ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصْلِي إِلَى سَرْحَةٍ ، هِيَ أَقْرَبُ السَّرَّاحَاتِ إِلَى الطَّرِيقِ ، وَهِيَ أَطْوَلُهُنَّ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزُلُ فِي الْمَسِيلِ الَّذِي فِي أَدْنَى مَرَّ الظَّهَرَانِ ، قَبْلَ الْمَدِينَةِ ، حِينَ يَهِبِطُ مِنْ الصَّفَرَوَاتِ ، يَنْزُلُ فِي بَطْنِ ذَلِكَ الْمَسِيلِ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ ، وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ ، لَيْسَ بَيْنَ مَنْزِلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ إِلَّا رَمِيمَةً بِحَجَرٍ ، وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزُلُ بِذِي طُوَى ، وَبَيْتَ حَتَّى يُصْبِحَ ، يُصْلِي الصُّبْحَ حِينَ يَقْدَمُ مَكَّةَ ، وَمُصْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ عَلَى أَكْمَةِ غَلِيظَةٍ ، لَيْسَ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُبْنِيَ ثُمَّ ، وَلَكِنْ أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَكْمَةِ غَلِيظَةٍ .

وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَقْبَلَ فُرْضَتَيِ الْجَبَلِ ، الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ ، فَجَعَلَ الْمَسْجَدَ الَّذِي بُنِيَ ثُمَّ يَسَارَ الْمَسْجَدِ بِطَرْفِ الْأَكْمَةِ ، وَمُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْفَلَ مِنْهُ ، عَلَى الْأَكْمَةِ السَّوْدَاءِ ، تَدَعُ مِنْ الْأَكْمَةِ عَشَرَةً أَذْرُعًا أَوْ نَحْوَهَا ، ثُمَّ تُصَلَّى مُسْتَقْبِلَ الْفُرْضَتَيْنِ مِنْ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْكَعْبَةِ .

Нофиъ: «Менга Абдуллоҳ бундай деганди»,— дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам умра (кичик ҳаж) ва ҳаж (катта ҳаж) қилгани йўлга чиққанларида Зулхурайфа деган жойдаги масжидда тўхтаб, самра дараҳтининг тагида дам олардилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаж ёки умрадан қайтишда (шу йўлдан юрсалар) Батни Водийнинг шарқий чеккасидаги Батҳо деган жойда тушар эрдилар. Кейин, тонг отгунча шу ерда қолар эрдилар. Катта, қоятош ёнидаги масжидда ҳам, устига масжид қурилган тепаликда ҳам қолмас эрдилар. Расулуллоҳнинг танлаган жойлари водийнинг чукӯр ерида эрди. Абдуллоҳ бу жойда намоз ўқимоқни одат қилганди. Илгари Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам Абдуллоҳ намоз ўқиган жойда намоз ўқиган эрканлар, кейинчалик, ўша жойни сел олиб, кўмиб юборган эркан. Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва раллам Равҳо тепалигидаги катта масжид ўрнида эрмас, балким кичик масжид ўрнида намоз ўқиганлар»,— дедилар. Кейин менга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиган жойларини тушунтираётуб: «Ямандан Маккага олиб борадирган йўлнинг чеккасидаги масжида намоз ўқиб турганингда ўнг томонингда бўладир, масжид бирлан ўша жой оралиғи бир тош отимдан кўп эрмас ёким шунга яқин келадир»,— деб ҳам айтдилар.

Ибн Умар Равҳодан чиқаверишдаги Ирқ деган жойга қараб намоз ўқир эрдилар. Мадина га кетаётганингда Ирқ бирлан Равҳо тепалиги оралиғида масжид бор. Абдуллоҳ ўша масжидда намоз ўқимас эрдилар. Масжидни орқароқда қолдириб, Ирққа қараб намоз ўқир эрдилар. Абдуллоҳ ўша жойда намоз ўқимоқ учун Равҳодан пешинни ўқимай қайтар эрдилар. Агар Маккадан келаётган бўлсалар-у, шу жойга тонгдан бирор соат илгари ёки саҳарнинг охирроғида келиб қолсалар, бомдод намозини ўқимоқ учун атайлаб тўхтар эрдилар. Абдуллоҳ бундай дегандилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам йўлнинг ўнг томонидаги Рувайса деган қишлоқ яқинидаги катта дараҳтнинг тагига келиб тушар эрдилар. Кенг ва текис жойдаги бу дараҳт тепаликка яқинроқ, Рувайсадан икки мил нарида. Тепалик усти бино сингари текис бўлиб, сал қийшиқроқ, пастда эрса кўплаб қум уюмлари мавжуд. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арж қишлоғининг орқасидаги қум тепаликнинг чеккасида намоз ўқир эрдилар». Ҳадаба деган тепалик томонга кетаётганингдаги масжид ёнида 2 ёки 3 та қабр бор. Қабрлар устига катта-катта тошлар ўрнатилган. Абдуллоҳ кун кўтарилгандан кейин йўлнинг ўнг томонидаги саламазор (салама — дараҳт тури) оралаб Арждан йўлга чиқар эрдилар. Пешинни ўша масжидга бориб ўқир эрдилар. Абдуллоҳ бундай дегандилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳарша тоғи этагидаги пастликка, йўлнинг чап томонидаги дараҳтлар тагига келиб тушар эрдилар. Ўша пастлик Ҳарша тоғининг бир ёнига туташ эрди. У билан йўл ўртасидаги масофа бир камон ўқи етгулик эрди». Абдуллоҳ йўл ёқасига яқинроқ энг узун дараҳтнинг тагида намоз ўқир эрдилар. Абдуллоҳ бундай дегандилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина тбмондан келаётганиларида Маризаҳрон деган жойга яқинроқ жойлашган бир пастликда дам олардилар. Маккадан келаётганиларида эса йўлнинг чап томонида

жойлашган Сафравот деган жой орқали яна ўша пастликка тушар эрдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб тушадирган жрилари бирлан йўл ўртасидаги масофа тош отганда етгулик эди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зу Туван деган жойда тонг отгунча қолар эрдилар. Маккадан келаётганларида эса у ерда бомдод вақтигача қолиб, бомдод намозини ўқиб кетар эрдилар».

НАМОЗ ЎҚИЛАДИГАН ЖОЙНИНГ ҚИБЛА ТОМОНМНИ ТЎСИБ ҚЎЙИШ ҲАҚИДАГИ БОБЛАР

90-боб. Имом олдидағи тўсиқ орқадаги намозхонларга ҳам кифоя қиласидир

Абдуллоҳ ибн Аббос ривоят қиласидилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода (қурбонлик қиласидиган жойда) одамлар бирлан намоз ўқиётган эдилар. Мен балоғат ёшига ётай деб қолгандим. Жаноб Расууллоҳ олдиларига тўсиқ қўймай намоз ўқиётган эдилар. Тасодифан мен бир урғочи эшак миниб келиб қолдим, бир неча намозхонларнинг олдидан ўтдим-да, эшақдан тушиб, уни ўтлагани ҳайдаб юбордим, кейин ўзим намозхонлар сафига келиб турдим. Ўшанда менга ҳеч ким танбеҳ бермади».

285 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمْرَ بِالْحَرَبَةِ فَتَوَضَّعُ بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَيَصْلِي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءُهُ ، وَكَانَ يَفْعُلُ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ ، فَمِنْ ثُمَّ أَخْذَهَا الْأَمْرَاءُ .

Ибн Умар қуийидаги ҳадисни айтдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайит намози ўқигани чиқсалар, ғуломларига учи найза ҳассаларини олиб келмоқни буюрар эрдилар. Кейин, ҳассани рўпараларига санчиб қўйиб, ўшанга қараб намоз ўқир зрдилар. Одамлар эрса у кишининг орқаларида (тўсиқ қўймай) намоз ўқишарди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарга чиққанларида ҳам шундай қилар эрдилар. Ўша сабабдан амирлар ҳам намозгоҳга чиққанларида ўzlари бирлан ҳасса оладирган бўлишди».

286 . عَنْ أَبِي حُيَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى لِهِمْ بِهِمْ بِالْبَطْحَاءِ ، وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ ، الظَّهْرَ رَكْعَتَيْنِ ، وَالعَصْرُ رَكْعَتَيْنِ ، تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ .

Авн ибн Абу Жухайфа қуийидаги ҳадисни отамдан эшитгандим, дейдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Батҳо деган жойда рўпараларига учи найза ҳассаларини санчиб қўйиб, биз бирлан намоз ўқидилар. Пешинни 2 ракъат, асрни 2 ракъат ўқидилар. Олдиларидан бир аёл ва эшак ўтиб кетса ҳам, парво қилмадилар».

91-боб. Намозхон бирлан тўсиқ оралиғи қанча бўлмоқлиги баёнида

287 . عَنْ سَهْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَرْأَةُ الشَّاةِ .

Саҳл ибн Саъд нақл қиласидилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиётган жойлари бирлан девор орасида бир қўй ўтгудек масофа бор эрди».

Салама ибн Абу Каъб дедилар: «Минбар бирлан масжид девори оралиғи қўй ўтгудек эрди».

92-боб. Рўпарасига санчиб қўйилган найзага қараб намоз ўқимоқ

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўпараларига найза санчиб қўйишар эрди, ўшанга қараб намоз ўқир эрдилар».

93-боб. Учи найза ҳассага қараб намоз ўқимоқ

Авн ибн Абу Жуҳайфа қуидагини отам айтиб бергандилар, дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кун қизиган пайтда бизнинг олдимизга чиқдилар, таҳорат олдилар, сўнг биз бирлан пешин ва асрни ўқидилар. Рўпараларига униг нариги томонидан ўтаверарди».

288 . عن أنسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَةِهِ، تَبَعَّثَتْ أَنَا وَغُلَامٌ، وَمَعَنَا عُكَارَةٌ أَوْ عَصَاءٌ أَوْ عَنْزَةٌ، وَمَعَنَا إِدَاؤَةٌ، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ نَأَوْلَاهُ إِلَادَاؤَةً .

Ато ибн Абу Маймуна қуидагини Анас ибн Моликдан эшигдим, дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, агар ҳожатга чиқсалар, мен ва бир хизматкор бола найза ёки ҳасса ёхуд учи найза ҳасса (намозда рўпарага санчиб қўймоқ учун) ҳамда сув олиб, орқаларидан эргашар эрдик. Ҳожатларидан бўшаганларида идишдаги сувни бе~ рап эрдик».

94-боб. Маккаи Мукаррама ва бошقا жойларда намозхон олдига сутра (тўсиқ) қўйиш

Абу Жуҳайфа нақл қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, туш пайтида йўлга чиқиб, Батҳо деган жойда рўпараларига учи найза ҳассани сутра (тўсиқ) қилиб санчиб қўйдилар-да, пешин ва асрни икки ракъатдан (суннат ва фарзини) ўқидилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам таҳорат олганларида тушган сувни одамлар олиб, баданларига сурта бошладилар».

95-боб. Устунга қараб намоз ўқимоқ

«Масжиддаги устунлар, уларга суюниб гаплашиб ўтирган бекорчилардан кўра, намозхонларга керак!» — деганлар Ҳазрат Умар, Ҳазрат Умар икки устун оралиғида намоз ўқиётган бир кишини кўриб: «Устунга яқинроқ бориб намоз ўқифил!» — дедилар.

289 . عن سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ كَانَ يُصْلِي عِنْدَ الْأَسْطُوانَةِ الَّتِي عِنْدَ الْمُصْحَّفِ ، فَقَبِيلَ لَهُ : يَا أَبَا مُسْلِمٍ أَرَاكَ تَتَحَرَّرِي الصَّلَاةَ عِنْدَ هَذِهِ الْأَسْطُوانَةِ ؟ قَالَ : فَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَحَرَّرِي الصَّلَاةَ عِنْدَهَا .

Язид ибн Абу Убайд дедилар: «Салама ибн ал-Акваъ бирлан бирга (масжидга) келган эрдим, (Абу Муслим) Усмон Мусҳафи ёнидаги устун олдида намоз ўқиётган эркан. Мен: «Эй, Або Муслим, сиз доим шу устун рўпарасида намоз ўқимоқни яхши кўрасиз-а?» —дедим. «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг доим шу устун рўпарасида намоз ўқиганларини кўрганман»,—дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларининг киборлари мағриб томондаги устунлар тагидан жой олмоққа шошилаётганларини кўрдим». Шуъба разияллоҳу анҳу ушбу ҳадисга «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (масжидга) чиққунларича», деб қўшиб қўйдилар».

96-боб. Жамоатсиз, ёлғиз ўзи устунлар орасида намоз ўқимоқ

290 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْكَعْبَةَ ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبَالْأَلْ ظَلَّ حَجَّاً فَأَغْلَقَهَا عَلَيْهِ ، وَمَكَثَ فِيهَا ، فَسَأَلَتُهُ بِلَالًا حِينَ خَرَجَ : مَا صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : جَعَلَ عَمُودًا عَنْ يَسَارِهِ ، وَعَمُودًا عَنْ يَمِينِهِ ، وَثَلَاثَةَ أَعْمَدَةَ وَرَاءَهُ ، وَكَانَ الْبَيْتُ يَوْمَئِذٍ عَلَى سِتَّةِ أَعْمَدَةٍ ، ثُمَّ صَلَّى . في رِوَايَةٍ : عَمُودَيْنِ عَنْ يَمِينِهِ

Ибн Умар ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳга кирдилар, Усома ибн Зайд, Усмон ибн Талҳа ва Билол ҳам бирга эрдилар. У ерда бир оз бўлгач, қайтиб чиқдилар. Мен биринчи бўлиб ичкарига кирдим-да, «Қаерда намоз ўқидилар?» — деб Билолдан сўрадим. «Олдиндаги икки устун оралиғида», — деб айтди».

Абдуллоҳ ибн Умар қуийидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳга кирдилар. Усома ибн Зайд, Билол ва Усмон ибн Талҳа ҳам бирга эрдилар. Эшикларни ёпиб олишди. Қайтиб чиқишгач, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам не қилдилар?» — деб Билолдан сўрадим. «Бир устунни ўнг томонларида, иккинчи устунни чап томонларида, учинчи устунни эса орқаларида қолдириб (ўша пайтда Каъбатуллоҳда б та устун бўлганди) намоз ўқидилар», — деди. «Нофиъ менга: «Икки устун ўнг томонларида бўлганди, деб айтди», — дейдилар Исмоил разияллоҳу анҳу.

97-боб.

291 . عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّهُ كَانَ يُعَرِّضُ رَاحِلَتَهُ فِي صَلَّى إِلَيْهَا ، قُلْتُ أَفَرَأَيْتَ إِذَا هَبَّتِ الرَّكَابُ ؟ قَالَ : كَانَ يَأْخُذُ هَذَا الرَّحْلَ فَيَعْدُهُ ، فَيُصَلِّي إِلَى آخِرَتِهِ ، أَوْ قَالَ مُؤْخَرِهِ ، وَكَانَ أَبْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَفْعُلُهُ .

Нофиъ разияллоҳу анҳу дедилар: «Абдуллоҳ ибн Умар Каъбага кирсалар, эшикни орқада қолдириб, рўпарадаги деворга З газ қолгунча яқин борар эрдилар. Билол «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиган жойлари» деб кўрсатган жойда намоз ўқир эрдилар. Ибн Умар: «Каъбанинг ичига киргач, истаган томонга қараб намоз ўқиса бўлаверади», — деганлар».

98-боб. Чўқтириб қўйилган түя ҳамда дараҳт ва эгарга қараб намоз ўқимоқ

Ибн Умар разияллоҳу анҳу қуийидаги ҳадисни айтиб берганлар: «Бир куни Убайдуллоҳ менга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам туяларини ўзларига нисбатан кўндаланг чўқтириб қўйиб, унга қараб намоз ўқир эрдилар», — деди. «Агар туялари ўрнидан туриб кетса, не қилур эрдилар», — дедим. Эгарини рўпараларига кўндалангига қўйиб олиб, намоз ўқийверардилар», — деди».

Ибн Умарнинг ўзлари ҳам шундай қилар эканлар.

99-боб. Чорпояга қараб намоз ўқимоқ

292 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

أَعْدَلَتُمُونَا بِالْكَلْبِ وَالْحَمَارِ ، لَقَدْ رَأَيْتِنِي مُضطَجِعَةً عَلَى السَّرِيرِ ، فَيَحِيِّيُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَيَتَوَسَّطُ السَّرِيرِ فِي صَلَّى ، فَأَكْرَهُ أَنْ أَسْتَحِنَهُ فَأَنْسَلَ مِنْ قَبْلِ رِجْلِيِّ السَّرِيرِ ، حَتَّى أَنْسَلَ مِنْ لِحَافِيِّ .

Оиша онамизга кимдир: «Намозхоннинг олдидан ит, эшак ёким аёл ўтса, намози бузилғайдир» — деганда, «Ҳали бизни ит ёким эшакка тенг қилдиларингми?» —

дедилар. «Мен чорпояда ётардим,— дейдилар Оиша онамиз,— *Расулуллоҳ* саллаллоҳу алайҳи ва саллам чорпоянинг қоқ ўртасига қараб намоз ўқир эрдилар. Мен у кишининг қибла томонларига тўғри келиб қолганимдан хижолат тортиб, оёғимни кўрпа ичига йиғиштириб олардим».

100-боб. Намоз ўқувчи одам олдиdan ўтаётган одамни орқасига қайтаради

Ибн Умар ташаҳхудда (Калимаи шаҳодат айтмоқда) ўтирганларида ҳам, Каъбатуллоҳда ҳам олдиларидан ўтаётган кишини қайтардилар. «Агар қайтмаса, қўлинг бирлан итариб қайтарғил!» — дедилар.

293 . عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه : أَنَّهُ كَانَ يُصْلِي فِي يَوْمٍ جُمُعَةً ، يُصْلِي إِلَى شَيْءٍ يَسْتَرُهُ مِنَ النَّاسِ ، فَأَرَادَ شَابٌ مِنْ بَنِي أَبِي مُعِيطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ ، فَنَظَرَ الشَّابُ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الْأُولَى فَتَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ فَشَكَّا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ فَقَالَ : مَا لَكَ وَلَاءِنْ أَخْيَكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ ؟ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتَرُهُ مِنَ النَّاسِ ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلِيَدْفَعْهُ ، فَإِنْ أَبِي فَلِيَقْاتِلْهُ ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ)

Абу Солиҳ ривоят қиладилар: «Жумъа куни мен Абу Саъиднинг рўпарасига сутра (тўсиқ) қўйиб олиб намоз ўқиётганини кўрдим (бошқа бир ҳадисда, бу воқеани Жаноб Расулуллоҳ айтиб бергандилар, дейилади). Абу Муъит қабиласига мансуб бир бола унинг олдидан ўтмоқчи бўлди. Абу Саъид болани кўкрагидан итариб қайтарди. Бола бошқа ўтадиган жой топмасдан унинг олдидан ўтгани яна қайтиб келди. Абу Саъид болани қаттиқроқ итарди. Боланинг жаҳли чиқиб Абу Саъидни ҳақорат қилдида, Марвон ҳузурига шикоят қилгани кириб кетди. Абу Саъид ҳам унинг кетидан кирди. Марвон: «Эй, Абу Саъид, жиянингиз (бу бола) бирлан сизнинг орангизда не ўтди?»—деди. Абу Саъид: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Агар бирортангиз сутрага (тўсиққа) қараб намоз ўқиётганингизда бирор киши сутра бирлан сизнинг орангиздан ўтмоқчи бўлғайдир, уни қайтарингиз, агар унамағайдир, уриб қайтарингиз, чунким у шайтондир!» — деганларини эшитганман»,— деди».

101-боб. Намоз ўқиётган одамнинг олдидан ўтувчи кишининг гуноҳи

294 . عن أبي جعْفَرِ رضي الله عنه قال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصْلِي مَاذَا عَلَيْهِ ، لَكَانَ أَنْ يَقْفَ أَرْبَعِينَ حَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمْرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ) . قَالَ الرَّاوِي : لَا أَدْرِي أَقَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً .

Абдуллоҳ ибн Юсуф қуйидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Зайд ибн Холид Умар ибн Убайдуллоҳнинг қули Абунназрни «Намоз ўқувчилар олдидан ўтувчилар тўғрисида Абу Жуҳайм Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан нималар эшитган эркан, билиб келғил!» — деб юборди. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намоз ўқиётган одам олдидан ўтғувчилар нечук гуноҳ қилаётганларини билғанларида эрди, намозхоннинг олдидан кесиб ўтмай, яхшиси қирқ (кун, ой, йил?) тўхтаб, кутиб турган бўлур эрдилар» дегандилар» — дебди Абу Жуҳайм.

Абунназр: «Ўшанда, қирқ кун, деб эдиларми, қирқ ой ёким қирқ йил, деб эдиларми, эсимда йўқ»,— дейдир».

102-боб. Намоз ўқиётган кишининг рўпарасига келиб турмоқ

Усмон Зуннурайн намоз ўқиётган кишининг рўпарасига келиб турмоқни макруҳ ҳисобладилар. Дарҳақиқат, бу намозхоннинг кўнглини бузса ёким фикрини бўлса,

макрухдир, аммо аксинча бўлса, зарари йўқдир.

Зайд ибн Собит: «Мен бунга парво қилмайдирман, намоз ўқиётган эркак кишининг рўпарасига эркак кишининг келиб турмоғи, намозни бузмайдир» — дейдилар.

Оиша онамиз ҳақларида ривоят қиласидар: «Оиша онамизнинг ҳузурларида намозни бузадирган нарсалар ҳақида сұхбат борарди. Сахобалар: «Намозни намозхоннинг олдидан ит, эшак ва аёлнинг ўтмоғи бузғайдир» дейишиди. Оиша онамиз: «Бизни итга тенглаштирдингизми?! Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, мен қибла томонда ўриндиқда ёнбошлаб ётганимда келиб, намоз ўқий бошлар эрдилар. У кишининг қибла тарафларида узала тушиб ётмоқни ўзимга эп кўрмай, секингина ўрнимдан суғурилиб чиқиб кетар эрдим», — дедилар».

103-боб. Ухлаётган одамнинг орқа томонида намоз ўқимоқ

295 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي ، وَأَنَا رَاقِدَةٌ مُعْتَرِضَةٌ عَلَى فِرَاسَةٍ ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُوْتِرَ أَيْقَظَنِي فَأَوْتَرْتُ .

Оиша онамиз ривоят қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқир эрдилар, мен у кишининг ўринларида қиблага кўндаланг ҳолда ётардим. Витр ўқимоқчи бўлганларида мени уйғотар эрдилар. У киши бирлан витр ўқир эрдим».

104-боб. Аёлнинг орқа тарафида нафл намози ўқимоқ

Оиша онамиз бундай деган эдилар: «Оёғимни узатиб ётган эрдим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб оёқ томонимда намоз ўқий бошладилар. У киши сажда қилаётганларида мени туртиб қўярдилар, мен оёғимни йифиштириб олардим, қиёмга турсалар, узатиб юборардим. Ўша пайтларда чироқ бўлмас эрди».

105-боб. Намозхон олдидан ҳар қандай нарса ўтса ҳам, намоз бузилмайдир, дейдиганларнинг далили

Оиша онамиз ривоят қиласидарлар: «Оллоҳга қасам ичиб айтурманким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиётганларида ўрин-тўшакда у кишининг қибла томонларида ёнбошлаб ётган эрдим. Ўрнимдан туриб кетай десам, у кишига қибла бўлиб қолиб, озор бериб қўйғайман. Шунда секингина ўрнимдан суғурилиб чиқдим-да, оёқлари ёнидан ўтиб кетдим».

Яъқуб ибн Иброҳимдан акасининг ўғли Ибн Шиҳоб намозни бузадирган нарсалар тўғрисида сўрабдир. Шунда Яъқуб ибн Иброҳим: «Намозни ҳеч нарса бузмайдир», — деб жавоб берибдир.

Оиша онамиз бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси туриб намоз ўқир эрдилар, мен эсам у кишининг қибла томонларида ўрин-тўшакда узала тушиб ётар эрдим».

106-боб. Намозхон намоз ўқиётиб елкасига қизчасини миндириб олса...

296 . عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي ، وَهُوَ حَامِلٌ أَمَامَةَ بَنْتَ زَيْنَبَ بَنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَلَا يُبَرِّئُ الْعَاصِ بْنَ رَبِيعَةَ بْنَ عَبْدِ شَمْسٍ ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا ، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا .

Абу Қатода нақл қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Зайнабнинг қизчасини (набираларини) бўйинларига миндириб олиб намоз ўқир эрдилар. Сажда қилсалар, тушириб қўяр эрдилар, қиёмга турсалар, кўтариб

олар эрдилар» (бу — шофиъий, ҳанафий ва ҳанбалий мазҳабларида фарзда ҳам, нафлда ҳам жоиз, аммо моликий мазҳабида фақат нафл намоздагина мумкин ҳисобланадир).

107-боб. Киши қайз кўрган аёл ётган кўрпага қараб намоз ўқиса, кароҳияти борми?

Маймуна онамиз ривоят қиласидар: «Менинг ўрин-тӯшагим Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқийдирган жойлари рўпарасида эрди. Эҳтимол, мен ўрнимда ётганимда кийимлари менга тегиб кетгандир».

Яна Маймуна онамиз ривоят қиласидар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқир эрдилар, мен эрсам ҳайз кўрган ҳолимда ёнгиналарида ухлаб ётар эрдим. Саждага борсалар, кийимлари менга тегар эрди».

108-боб. Киши саждага бош қўяётиб: «Менга халал беряпсан, сал ийғиширини броқ ётғил!» — деб хотинини туртиб қўйиши мумкинми?

Умар ибн Али нақл қиласидар: «Оиша онамиз «Намозхоннинг олдидан ит, эшак ва хотин киши ўтса, намоз бузилғайдир, деган кишиларга қаратада: «Жуда ҳам ёмон ўхшатиш қилдингиз, бизни ит ва эшакка тенг қилдингиз! Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиётгандарида у кишининг қибла томонларида ёнбошлаб ётганим эсимда. Сажда қилмоқчи бўлсалар, оёғимга туртиб қўяр эрдилар, мен оёғимни йигиб олар эрдим», — дедилар».

109-боб. Аёл кишининг намозхон устидаги бирор озор бериб турган нарсани олиб ташлаши

297 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ ، وَجَمْعُ قُرَيْشٍ فِي مَجَالِسِهِمْ ، إِذْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ إِلَى هَذَا الْمُرَأَى ؟ أَيُّكُمْ يَقُولُ إِلَى جَزُورِ آلِ فُلَانِ ، فَيَعْمَدُ إِلَى فَرِتَهَا وَدَمَهَا وَسَلَاهَا فَيَجِيءُ بِهِ ، ثُمَّ يُمْهَلُهُ حَتَّى إِذَا سَجَدَ وَضَعَهُ بَيْنَ كَتَفَيْهِ ، فَاتَّبَعَتْ أَشْعَاهُمْ ، فَلَمَّا سَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَهُ بَيْنَ كَتَفَيْهِ ، وَبَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا ، فَضَحَّكُوا حَتَّى مَا لَبَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ مِنْ الضَّحْكِ ، فَانْطَلَقَ مُنْطَلِقًا إِلَى فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ وَهِيَ جُوَيْرِيَةٌ ، فَأَقْبَلَتْ تَسْعَى ، وَبَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا ، حَتَّى أَقْتَهَهُ عَنْهُ ، وَأَقْبَلَتْ عَلَيْهِمْ تَسْبِهُمْ ، فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ ، قَالَ : (اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ، اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ، اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ) . ثُمَّ سَمَّى : (اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِعُمَرِ بْنِ هَشَامٍ ، وَعُتْتَةَ بْنِ رَبِيعَةَ ، وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ ، وَالْوَلَيدِ بْنِ عَتَّبَةَ ، وَأُمَّةَيَةَ بْنِ خَلَفٍ ، وَعَقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعِيطٍ ، وَعُمَارَةَ بْنِ الْوَلَيدِ) . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : فَوَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ صَرَعَى يَوْمَ بَدْرٍ ، ثُمَّ سُجِّبُوا إِلَى الْقَلِيبِ قَلِيبٌ بَدْرٌ ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَأَتَيْتُ أَصْحَابَ الْقَلِيبِ لَعْنَةً) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбатуллоҳ ёнида намоз ўқиётгандар. Қурайш мушрикларидан бир тўдаси ўзларининг ҳар доим йиғилишадиган жойларида гаплашиб ўтиришарди. Ногаҳон, улардан бири: «Манавининг ибодатни кўз-кўз қилмоғини кўрингиз! Қайси бирингиз фалончиларнинг қушхонасидан ичак-чавоқ олиб келиб, у саждага борганда, икки курагининг ўртасига ташлай олурсиз?» — деди. Шунда уларнинг энг бадбахти туриб ичак-чавоқ олиб келгани кетди. Олиб келгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сажда қилмоқларини пойлаб туриб, икки кураклари ўртасига ташлади. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саждада туриб қолдилар. Мушриклар бир-бирларига қараб қотиб-қотиб кулишди. Бир киши буни пайғамбаримизнинг қизлари

Фотимага бориб айтди. Қизалоқлари югуриб келганды Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам саждада туар эрдилар. Фотима ичак-чавоқларни у кишининг елкаларидан олиб ташлади-да, мушрикларни қарғади. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам намозни тугатганларидан сўнг: «Илоҳи, Қурайшни ҳалокатга учратғил!»—деб уч марта дуои бад қилдилар. Кейин (бир оз ўйлаб тургач): «Илоҳи, Амр ибн Ҳишомни, Уқба ибн Рабиъани, Шайба ибн Рабиъани, Валид ибн Утбани, Умайя ибн Халафни, Уқба ибн Абу Муъитни, Аммора ибн Валидни ҳалок қилғил»,— деб номма-ном айтдилар. Оллоҳга қасам ичиб айттурменки, уларнинг ҳаммасини Бадр жангидаги ўлиб ётганини кўрдим, уларни судраб олиб бориб сувсиз қудуққа ташладилар». «Кейин, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Қудуққа ташланганларни охиратда лаънатлағайсан!» деб Оллоҳга илтижо қилдилар»,— дейдилар Абдуллоҳ разияллоҳу анху.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ НАМОЗ ВАҚТЛАРИ ҲАҚИДА КИТОБ

Оллоҳ таоло бу хусусда: «Намоз вақтлари мўъмин бандаларга Китобда белгилаб берилмишdir» — дейди.

298 . عن أبي مسعود الأنصاري رضي الله عنه: أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى الْمُغَيْرَةِ بْنَ شَعْبَةَ، وَقَدْ أَخَرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا وَهُوَ بِالْعِرَاقِ فَقَالَ: مَا هَذَا يَا مُغَيْرَةً، أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ: أَنَّ جَبَرِيلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَّلَ فَصَلَّى، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: (بِهَذَا أَمْرْتُ).

Абдуллоҳ ибн Муслима ривоят қиладилар: «Бир куни Умар ибн Абдулазиз намозни кечиктириб ўқиди (аср намози бўлса керак). Шунда унинг ҳузурига Урва ибн Зубайр кириб: «Бир куни Муфира ибн Шульба Ироқдалик кезида намозни кечиктириб ўқиганида Абу Масъуд ал-Ансорий: «Бу несидир, эй Муфира! Мен сенга Жаброил алайҳиссалом осмондан тушиб, намоз ўқидилар, Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам ҳам намоз ўқидилар; Жаброил алайҳиссалом яна намоз ўқидилар, Жаноб Расулуллоҳ ҳам намоз ўқидилар; Жаброил алайҳиссалом яна намоз ўқидилар, Жаноб Расулуллоҳ ҳам намоз ўқидилар; Жаброил алайҳиссалом яна намоз ўқидилар, Жаноб Расулуллоҳ ҳам намоз ўқидилар; Кейин: «Менга шундоқ қилмоқ (яъни, беш вақт намоз ўқимоқ) амр қилинмишdir»,— дедилар, деб ўргатмаганмидим?! »—деди. Умар ибн Абдулазиз Урвага: «Нени назарда тутиб сўзлаётганингизни билурмен, Жаброил алайҳиссалом Жаноб Расулуллоҳга намоз вақтларини белгилаб бергандирлар»,— деди. Урва: «Башийр ибн Абу Масъуд ҳам отаси Абу Масъуд хусусида шундоқ деб ҳикоя қилиб берган эрди. Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам асрни ҳужраларига Қуёш тушмасдан илгари ўқиб олар эрдилар»—деганлар»,— деди».

1-боб. Оллоҳ таолонинг «(Оллоҳга) тавба қилиб, ундан қўрқингиз ва намоз ўқингиз, мушрик бўлиб кетмангиз!» — деган каломи шарифи хусусида

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига Абд ул -Қайс қабиласидан вакиллар келиб, «Анави Рабиъя қавми бизга халал бермоқда, ҳузурингизга ҳаж ойидан бошқа вақт келмакка имконимиз йўқдир. Бизга бирор нарса буюрсангиз, биз уни сиздан ўрганиб, уйимиздагиларга бориб ўргатсак!» — дейишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сизларга тўрт

нарсани буюриб, тўрт нарсани, манъ қилғаймен: Оллоҳга иймон келтироқ (яни, Ло илоҳа илла-л-лоҳу, демок), менинг Оллоҳнинг Расули эканлиғимни тан олмоқ, намоз ўқимоқ ва ўлжангизнинг бешдан берини закот қилмоқни буюргаймен ҳамда дуббоъ, ҳантам, муқаййар ва нақийрни манъ қилғайдирмен», — дедилар».

2-боб. Намоз ўқимоққа байъат қилмоқ хусусида

Жарир ибн Абдуллоҳ: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга намоз ўқимоқ, закот бермоқ ва (бу ҳақда) ҳар бир мусулмонга насиҳат қилмоққа байъат қилдим», — дейдилар.

3-боб. Намознинг (гуноҳлар учун) каффорат эканлиги ҳақида

299 . عن حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ : أَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْفَتْنَةِ ؟ قُلْتُ : أَنَا كَمَا قَالَ إِنَّكَ عَلَيْهِ - أَوْ عَلَيْهَا - لَجَرَيْءٌ ، قُلْتُ : فَتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَلَدِهِ وَجَارِهِ ، ثُكَّفُرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ وَالنَّهْيُ ، قَالَ : لَيْسَ هَذَا أُرِيدُ ، وَلَكِنَّ الْفَتْنَةَ الَّتِي تَمُوجُ كَمَا يَمُوجُ الْبَحْرُ ، قَالَ : لَيْسَ عَلَيْكَ مِنْهَا بَأْسٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، إِنَّ بَيْنَكَ وَبَيْنَهَا بَابًا مُعْلَقاً ، قَالَ : أَيْكُسْرُ أَمْ يُفْتَحُ ؟ قَالَ : يُكْسِرُ ، قَالَ : إِذَا لَا يُعْلَقَ أَبْدًا . قُلْنَا : أَكَانَ عُمَرُ يَعْلَمُ الْبَابَ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، كَمَا أَنَّ دُونَ الْغَدِ الْلَّيْلَةَ ، إِنِّي حَدَّثْتُهُ بِحَدِيثٍ لَيْسَ بِالْأَعْلَيْطِ ، فَسُئِلَ : مَنِ الْبَابُ ؟ فَقَالَ : الْبَابُ عُمَرُ .

Шақиқ разияллоҳу анҳу Ҳузайфа разияллоҳу анҳудан нақл қиласидилар: «Умар разияллоҳу анҳунинг ҳузурларида ўтирган эрдик. «Қайси бирингиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг фитна тӯғрисида айтган сўзларини эслаб қолгандирсиз?» — дедилар. «Мен, қандоқ айттан бўлсалар, шундоқлигича эслаб қолгандирман», — дедим. «Қани, айтғилчи!» — дедилар. Мен: «Одамнинг ўз аёли, мол-дунёси, болалари ва қўшнисидан содир бўладирған фитналарга намоз, рўза, садақа ҳамда амр ва таъқиққа риоя қилмоқ каффорат эрур», — дедим. У киши: «Йўқ, мен буни эрмас, балким, денгиз тўлқинлари янглиғ босиб келадирган фитнани назарда тутган эрдим», — дедилар. «Ё Амир ал-мўъминин, сиз бундан қўрқмасангиз ҳам бўлур, чунким сиз бирлан ўша фитна ўртасинда бир ёпиқ эшик ғов бўлиб турибдир», — дедим. Ҳазрат Умар: «Ўшал эшик синдирилғаймидир ёким очилғаймидир?» — дедилар. «Синдирилғайдир», — дедим. Ҳазрат Умар: «Демак, кейин мутлақо ёпилмас эркан», — дедилар. Биз: «Ҳазрат Умар қайси эшик назарда тутилганини англадиларми?» — деб Ҳузайфадан сўрадик. Ул киши: «Ҳа, эртаниги кундан олдин тун бўлмоғини билғанларидек яхши билғайдирлар, мен ул кишига Жаноб Расулуллоҳнинг ҳадисларини тўла-тўқис (бехато) айтиб бергандирман» — дедилар. Кейин, биз Ҳузайфадан бошка сўрамакка ботинмай, Масруққа: «Сен сўрағил-чи!» — дедик. Масруқ сўраган эрди, ул киши: «Ўшал эшик Ҳазрат Умарнинг ўзларидир», — дедилар».

300 . عن أَبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَهُ ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : ﴿ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِ النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنِ اللَّيلِ إِنَّ الْحُسْنَاتِ يُدْهِنُ السَّيْئَاتِ ﴾ . فَقَالَ الرَّجُلُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَلِيَ هَذَا ؟ قَالَ : (لِجَمِيعِ أُمَّتِي كُلُّهُمْ) .

وعنه في روایة قال : (قال لمن عمل بها من أمتي) .

Ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Бир киши бир хотиндан қибланинг қайси томонда эрканлигини суриштириб турган эрди, Набий саллаллоҳу

алайҳи ва саллам келиб, унга қиблани кўрсатиб қўйдилар. Шунда Оллоҳ таоло: «Эртадан кечгача ва туннинг бир қисмида намоз ўқиғил, дарҳақиқат яхшилиғ ёмонлиғни маҳв этғусидир!»— деган ояти каримасини нозил қилди. Бояги киши: «Ё Расулуллоҳ, бу менга тааллуқлимидир?»—деди. Жаноб Расулуллоҳ «Барча умматларимға тааллуқлидир»,—дедилар».

4-боб. Намознинг фазилати унинг ўз вақтида эканлиғидадир

Абу Умар ва Шайбоний разияллоҳу анҳумо ривоят қиласидилар: «Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Бандаларнинг қайси амали Оллоҳ таолога хуш келғайдир?»—деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Ўз вақтида ўқилған намоз»,— дедилар. Абдуллоҳ: «Ундан кейин-чи?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ота-онага итоатли бўлмоқлиғ»,— дедилар. «Яна қайси?» — деди Абдуллоҳ. «Оллоҳ йўлида жиҳод қилмоқлиғ»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ. «Буларни менга Жаноб Расулуллоҳ айтганлар, агар унга заррача қўшиб-чатиган бўлсан, худо урсин!» — деганди Абдуллоҳ».

5-боб. Беш вақт намоз гуноҳларга каффоратдир

301 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بَيْبَابَ أَحَدَكُمْ ، يَعْسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا ، مَا تَقُولُ : ذَلِكَ يُؤْقِي مِنْ دَرَنِهِ) . قَالُوا : لَا يُؤْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا ، قَالَ : (فَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَواتِ الْخَمْسِ ، يَمْحُوا اللَّهُ بِهَا الْخَطَايَا) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга: «Бирортангиз уйингизнинг олдидан оқиб ўтадирған дарёда (ёким сойда) ҳар куни беш маҳал ювансангиз, баданимда кир қолмиш, деб айтurmисиз?» — дедилар. Одамлар: «Сира ҳам кир қолмағайдир»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Беш вақт намоз ҳам шунга ўхшаш бўлиб, Оллоҳ таоло улар туфайли гуноҳларни кечирғайдир»,— деб айтдилар».

6-боб. Намоз вақтини бой бермоқ ҳақида

Райлон разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Анас разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларидағидан кўра яхшироқ нарсани билмасман, ул намоз деб аталғайдир»,— дедилар. Кейин: «Намозни бой бермоқ бирлан ундан тегадирған савобни ҳам бой бериб қўймадингизми!?» — деб қўшиб қўйдилар».

Зуҳрий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Дамашқда Анас ибн Моликнинг ҳузурларига кирсам, йиғлаб ўтирган эрканлар. «Нечун йиғлайдирсиз?»—дедим. Ул киши: «Ўзим билган нарсалар ичинда намоздан кўра яхшироқ нарсани билмасман, бул намоз эрса, бой берилмишдир»,— деб айтдилар».

7-боб. Намозхон рабби — Оллоҳ таолога муножжот қилғайдир

302 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اعْتَدُلُوا فِي السُّجُودِ ، وَلَا يَسْطُطُ ذِرَاعَيْهِ كَالْكَلْبِ ، وَإِذَا بَزَقَ فَلَا يَبْرُقُنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، فَإِنَّهُ يُنَاهِي رَبَّهُ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки намоз ўқиғайдир, раббиға муножжот этғайдир (яъни, Оллоҳ бирлан сұхбат қилғайдир), шу боисдан ўнг томонига тупурмасин, аммо чап оёғи остиға тупурса бўлур»,— деб айтдилар».

Қатода разияллоҳу анҳу: «Намозхон рўпарасига ёким олд томонига тупурмайдир, аммо чап томонига ёким икки оёғи остиға тупурса бўлур»,— дейдилар.

Шульба разияллоҳу анҳу: «Намозхон олд томонита ҳам, ўнг томонига ҳам

тупурмайдир, аммо чап томонига ёким оёғи остига тупурса бўлур», — дейдилар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қоматингизни текис тутиб сажда қилингиз, билакларингизни ит янглиғ (ерга) ташлаб олмангиз, агар тупурмак лозим эрса, рўпарангизга ҳам, ўнг томонингизга ҳам тупурмангиз, чунким сиз раббингизга муножот қилурсиз (яъни, қалбингиз тили или раббингиз бирлан сұхбатлашурсиз)», — деб айтдилар».

8-боб. Жазирама кунларда салқин тушмоғини кутуб пешин ўқимоқ ҳақида

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кун қаттиқ исиб кетса, намозни салқин тушганда ўқингиз, жазирама иссиқ жаҳаннам нафаси янглиғдир», — дедилар».

Абу Зарр разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муazzинлари пешинга аzon айтди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Салқинлатғил, салқинлатғил (ёким салқин тушмоғини кутғил, салқин тушмоғини кутғил)! Жазирама иссиқ жаҳаннам нафаси янглиғдир. Кун қаттиқ исиб кетса, тепаликлар ёнида соя пайдо бўлганини кўрмагунимизча, намоз ўқимай турингиз!», — дедилар».

303 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

(إِذَا اشْتَدَ الْحَرُّ فَأَبْرَدُوا بِالصَّلَاةِ ، فَإِنْ شِدَّةَ الْحَرَّ مِنْ فَيَحْ جَهَنَّمَ ، وَاشْتَكَتِ النَّارُ إِلَيْ رَبِّهَا ، فَقَالَتْ : يَارَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًاً ، فَأَذِنْ لَهَا بِنَفْسِيْنِ ، نَفْسٍ فِي الشَّتَاءِ وَنَفْسٍ فِي الصَّيْفِ ، فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرَّ ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنِ الزَّمْهَرِ) .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кун қаттиқ исиб кетса, пешинни, салқин тушганда ўқингиз, жазирама иссиқ жаҳаннам нафаси янглиғдир! Ўт (олов) раббиға шикоят қилиб: «Ё раббий, ўзимни ўзим еб қўйдим (бир-биримни еб қўйдим)», — дер. Демак, ўтнинг ўзи иккитадир, бири — қишида, иккинчиси — ёзда бўлғайдир. Ҳаддан зиёд исиб кетганингизда ёздагисини, ҳаддан зиёд совуқ қотғанингизда эрса, қишдагисини ҳис қилғайдирсиз», — дедилар».

Абу Саъид разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кун қаттиқ исиб кетса, пешинни салқин тушганда ўқингиз, жазирама иссиқ жаҳаннам нафаси янглиғдир! » — дедилар».

9-боб. Сафар чоғида пешинни салқин тушганда ўқимоқ ҳақида

304 . عَنْ أَبِي ذِرٍ الْغَفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْهُ قَالَ :

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ ، فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ لِلنَّهُرِ ، فَقَالَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَبْرِدْ) . ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ ، فَقَالَ لَهُ : (أَبْرِدْ) . حَتَّى رَأَيْنَا فِيَ الثَّلُولِ .

Абу Зарр разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарда эрдик. Муассин пешинга аzon айтмоқчи бўлди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Салқин тушмоғини кутғил!» — дедилар. Кейин, яна айтмоқчи бўлувди: «Тепаликлар ёнида соя пайдо бўлганини кўрмагуқимизча, кутиб турғил!»— дедилар-да, «Жазирама иссиқ жаҳаннам нафаси янглиғдир, агар кун қаттиқ исиб кетса, намозни салқин тушганда ўқингиз!» — деб қўшиб қўйдилар».

10-боб. Кун оққанда пешин ўқимоқ ҳақида

Жобир разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам кун қаттиқ қизиган пайтда намоз ўқир эрдилар», — дейдилар.

305. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حِينَ رَاغَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ عَلَى الْمُنْبِرِ ، فَذَكَرَ السَّاعَةَ ، فَذَكَرَ أَنَّ فِيهَا أُمُورًا عَظَامًا ، ثُمَّ قَالَ : (مَنْ أَحَبَ أَنْ يَسْأَلَ عَنْ شَيْءٍ فَلِيْسَأْلُ ، فَلَا تَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَخْبِرُكُمْ ، مَا دُمْتُ فِي مَقَامِي هَذَا) . فَأَكْثَرُ النَّاسِ فِي الْبَكَاءِ ، وَأَكْثَرُ أَنْ يَقُولُ : (سَلُوْنِي) . فَقَامَ عَنْدَ اللَّهِ بْنِ حُذَافَةَ السَّهْمِيِّ فَقَالَ : مَنْ أَبِي ؟ قَالَ : (أَبُوكَ حُذَافَةً) . ثُمَّ أَكْثَرَ أَنْ يَقُولُ : (سَلُوْنِي) . فَبَرَكَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى رُكْبَتِيهِ فَقَالَ : رَضِيَّنَا بِاللَّهِ رَبِّا ، وَبِالإِسْلَامِ دِيَنَا ، وَبِمُحَمَّدٍ بَيْهَا ، فَسَكَتَ . ثُمَّ قَالَ : (عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ وَالْتَّارُ آنَفًا ، فِي عُرْضِ هَذَا الْحَائِطِ ، فَلَمْ أَرِ كَالْخَيْرِ وَالشَّرِّ) .

Анас ибн Молик разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кун оққанда чиқиб, пешин ўқидилар. Сүнг минбарга чиқиб, қиёмат ҳақида ва ўшал куни бўладирган буюк ишлар тўғрисида эслаб, сўзладилар. Кейин: «Кимки бирор нарса тўғрисида сўрамоқчи эрса, сўрасин, кўзим очиқлигида илгари мен сиаларга айтиб бермаганим нарсалар хусусинда сўраб қолингиз!» — дедилар. Шунда одамлар йифидан ўзларини тия олмадилар, Жаноб Расулуллоҳ бўлсалар, нуқул: «Сўраб қолингиз!» — дер эдилар.

Иттифоқо, Абдуллоҳ ибн Ҳузофа ас-Саҳмий ўрнидан туриб: «Менинг отам кимдир?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Отанг Ҳузофадир», — дедилар, кейин: «Яна сўрангиз!» — деб такрорлайвердилар. Шунда Умар тиз чўкиб туриб: «Биз Оллоҳни раббимиз деб, исломни динимиз деб, Мұхаммадни пайғамбаримиз деб тан олдик», — деди-да, жим қолди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳазиргина менга мана шул девор томонда жаннат бирлан дўзах кўрсатилди, мен бунчалик яхшилиғ ва ёмонлиғни кўрмаган эрдим», — дедилар».

306. عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصُّبُحَ وَأَحَدُنَا يَعْرِفُ جَلِيسَهُ ، وَيَقُرْأُ فِيهَا مَا بَيْنَ السَّتِينَ إِلَيَّ الْمَائَةِ ، وَيُصَلِّي الظَّهَرَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ ، وَالْعَصْرَ وَأَحَدُنَا يَدْهَبُ إِلَى أَقْصَى الْمَدِينَةِ ثُمَّ يَرْجِعُ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ ، وَتَسِيَّتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ ، قَالَ : وَلَا يُبَالِي بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ ، ثُمَّ قَالَ : إِلَى شَطْرِ الْلَّيْلِ .

Абу Барза разияллоху анҳу ривоят қиладилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдодни ҳар биримиз ёнимиздаги намозхонни танийдирган даражада ҳаво ёришганда ўқир эрдилар ва олтмиштадан юзтагача оят тиловат қилур эрдилар. Пешинни кун оққанда, асрни эрса, бирортамиз шаҳарнинг энг чекхасига бориб қайтганимизда ҳам куннинг тафти ҳали ўлмаган пайтда ўқир эрдилар».

Шуъба разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Абу Барза шом ҳақида не деганин билмасман, ёдимдан чиқибдир, лекин у «Жаноб Расулуллоҳ хуфтонни туннинг учдан бир қисмини ўтказиб ўқийверар эрдилар», — деганди, кейин яна: «Тун яrim бўлганда», — деб қўшиб ҳам қўйганди».

Анас ибн Молик: «Жазирاما иссиқ кунлари Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб пешин ўқисак, пешонамиз ер тафтидан куйиб қолмоғидан кўрқиб, кийимимизга сажда қилур эрдик», — дейдилар.

11-боб. Аср вақти тўғрисида

Абу Усома разияллоху анҳу Ҳишомдан нақл қилиб: «Жаноб Расулуллоҳ аср ўқиганларида Оиша онамизнинг ҳужраларидан қуёш ҳали чиқиб кетмаган эрди», — дейдилар.

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам асрни қуёш ҳали

хужрамдан чиқиб кетмай туриб, ўқир эрдилар»,— дедилар.

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қуёш ҳали ҳужрамдан чиқиб кетмай туриб ва ҳужрамға соя тушмай туриб, аср ўқидилар»,— дедилар.

Оиша онамиз: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам қуёш ҳали ҳужрамга тушиб турганда, ҳужрамда соядан асар ҳам йўқ пайтда аср ўқир эрдилар»,— дедилар.

308 . عن أَبِي بَرْزَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَقَدْ قِيلَ لَهُ : كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ ؟ فَقَالَ : كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ ، الَّتِي تَدْعُونَهَا الْأُولَى ، حِينَ تَدْحَضُ الشَّمْسُ وَيُصَلِّي الْعَصْرَ ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ ، وَتَسْبِيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ ، وَكَانَ يَسْتَحْبُّ أَنْ يُؤْخِرَ الْعَشَاءَ ، الَّتِي تَدْعُونَهَا الْعَتَمَةَ ، وَكَانَ يَكْرُهُ التَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا ، وَكَانَ يَنْفَتَلُ مِنْ صَلَاتِ الْغَدَاءِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيسَهُ ، وَيَقْرَأُ بِالسَّتِينِ إِلَى الْمَائَةِ .

Сайёр ибн Салома ривоят қиласидилар: «Мен ва отам Абу Барзанинг ҳузурларига кирдик. Отам у кишидан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам беш вақт намозни қандоқ ўқир эрдилар?» — деб сўрадилар. Ул киши: «Сизлар увло деб атайдирган пешинни кун оқсан пайтда, асрни эрса бирортамиз шаҳарнинг энг чеккасига бориб қайтганимизда ҳам куннинг тафти ҳали ўлмаган пайтда ўқир эрдилар (шом ҳақида айтган гапларини эсимдан чиқариб қўйибдирман), сизлар атама деб атайдирган хуфтонни эрса кечикириб ўқимоқни афзал кўрар эрдилар ҳамда хуфтондан олдин ухламакни ва ундан кейин сўзлашиб ўлтиրмакни ёмон кўрар эрдилар. Бомдодни киши ёнида ўтирган намозхонни танийдирган даражада ҳаво ёришганда ўқиб бўлар эрдилар ва олтмиштадан юзтагача оят тиловат қилур эрдилар»,— дедилар».

309 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنُّا نُصَلِّي الْعَصْرَ ، ثُمَّ يَخْرُجُ الْإِنْسَانُ إِلَى بَنِي عُمَرٍ وَبْنِ عَوْفٍ ، فَيَجَدُهُمْ يُصَلِّوْنَ الْعَصْرَ .

Анас ибн Молик. «Биз аср ўқиётган эрдик, кейин бир киши Баний Амр ибн Авғавми олдига бориб қараса, улар ҳам аср ўқишаётган эркан :— дедилар.

Саҳл ибн Ҳунайф разияллоҳу анҳу Абу Умомадан нақл қиласидилар: «Биз Умар ибн Абдулазиз бирлан бирга пешин ўқидик, сўнг чиқиб, Анас ибн Моликнинг ҳузурларига кирдик, Ул киши аср ўқиётган эрканлар Мен: «Эй амаки, ҳозир сиз қай намозни ўқидингиз? — дедим. Ул киши: «Аср ўқидим, Жаноб Расулуллоҳ биз бирлан шундрқ намоз ўқир эрдилар»,— деб жавоб қилдилар».

12-боб. (Яна) аср вақти қақида

310 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفَعَةٌ حَيَّةٌ ، فَيَذْهَبُ الْذَاهِبُ إِلَى الْعَوَالِيِّ ، فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفَعَةٌ . وَبَعْضُ الْعَوَالِيِّ مِنِ الْمَدِينَةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ ، أَوْ تَحْوِهِ .

Анас ибн Разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қуёш баланддалигида, ҳали унинг тафти сўнмаган пайтда аср ўқир эрдилар. Кейин, йўловчи (шаҳарнинг) энг чеккасига бориб, қайтса ҳам ҳануз қуёш баландда турган бўлур эрди. Шаҳарнинг айрим чекка жойлари бирлан масжид оралиғи тўрт мил ёким шунга яқин келур эрди»,— дедилар.

Ибн Шиҳоб разияллоҳу анҳу Анас ибн Моликдан нақл қилиб: «Биз аср ўқир эрдик. Кейин, бирортамиз Масжид ул-Қабоъга бориб қайтганимизда ҳам Қуёш ҳануз баландда турган бўлар эрди»,— дейдилар.

13-боб. Асрни қазо қилиб қўйган кишининг гуноҳи ҳақида

311. عن ابن عمر رضي الله عنهما : أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الَّذِي نَفُوتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ ، كَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ) .

Ибн Умар разияллоху анху ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Асрни қазо қилиб қўйган одам бола-чақасиу, мол-дунёсидан ажраган киши янглиғдир»,— деб айтганлар».

Абу Абдуллоҳ: «Асрни қазо қилиб қўйсангиз, бирор кишингиз ўлдирилган ёким мол-дунёингиз ўғирланган янглиғ катта йўқотиш қилгайдирсиз»,—дедилар.

14-боб. Кимки аср ўқимаса...

312. عن بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَكْهُهُ قَالَ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ : بَكُّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلُهُ) .

Абу Мулайҳ разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Бурайда бирлан бирга Зу-Ғайм куни газотда бўлдик, ўшанда ул киши: «Асрни эртароқ ўқингиз, Жаноб Расулуллоҳ: «Аср ўқимаган киши бирор иши барбод бўлган киши янглиғдир, деб айтганлар»,— дедилар».

15-боб. Аср намозининг фазилати ҳақида

313. عن جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً فَقَالَ : (إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبِّكُمْ ، كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ ، لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَاَتِهِ ، فَإِنْ أَسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُعْلِبُوا عَلَى صَلَاةِ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعُلُوا) . ثُمَّ قَرَأَ : ﴿ وَسَبَّحَ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴾ .

Жарир разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга эрдик. Тунда Ойга (яъни, тўлин Ойга) қараб: «Кейинчалик, сизлар мана шул Ойни кўриб турганингиздек раббинингизни кўргайдирсизлар, уни кўурмэн десангиз, бир-бирингизни ранжитмангиз! Агар кун чиқмоғи ва кун ботмоғидан олдинги намозларни шайтонга бой бермаслик қўлингиздан келгайдир, уларни доим ўқингиз!»—дедилар-да, «Қуёш чиқмоғидан бурун ҳам, Қуёш ботмоғидан бурун ҳам, раббингни мақтаб тасбих айтғил!»—деб қироат қилдилар».

314. عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَتَعَاقَّبُونَ فِيكُمْ : مَلَائِكَةُ الْلَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ، ثُمَّ يَرْجُ� الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ ، فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ : كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي ؟ فَيَقُولُونَ : تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلِّوْنَ ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلِّوْنَ) .

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизларни малоикалар кечаю-кундуз кузатиб юрғайдирлар. Бомдод ва асрда келиб тўпланишғайдир, сўнг сизлар бирлан бирга бўлган малоикалар Арши Аълога чиқадирлар, Оллоҳ таоло малоикалардан кўра яхшироқ билса ҳам: «Бандаларимни нечук ҳолатда ташлаб келдингиз?» — деб улардан сўрағайдир. Малоикалар: «Келаётганимизда ҳам, борганимизда ҳам намоз ўқиётган эрдилар»,— деб айтғайдирлар».

16-боб. Кун потишидан олдин аср ўқиётган киши қолган бир ракъатини ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолса, намозини ўқиб тугатади

315. عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

(إِذَا أَدْرَكَ أَحَدُكُمْ سَجْدَةً مِنْ صَلَاتَةِ الْعَصْرِ ، قَبْلَ أَنْ تَعْرُبَ الشَّمْسُ ، فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ ، وَإِذَا أَدْرَكَ سَجْدَةً مِنْ صَلَاتَةِ الصُّبْحِ ، قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ ، فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ) .

Абу Хурайра разияллоху анху ривоят қиладилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Қүёш ботмоғидан олдин аср намозининг бир саждасини ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолган одам намозини ниҳоясига етказғайдир. Қүёш чиқмоғидан олдин бомдод намозининг бир саждасини ўқиб улгурмаслигига ақли етган одам ҳам намозини тугаллағайдир»,— деб айтдилар».

17-боб. Шом намози ўқиладиган вақт ҳақида

Ато разияллоху анху: «Касал одам шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқийди»,— дейдилар.

317 . عَنْ رَافِعٍ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا ، وَإِنَّهُ لَيُبَصِّرُ مَوَاقِعَ نَبِلِهِ .

Рофиъ ибн Хадийж: «Биз Набий саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга шомни ўтирган еримиздан ёй отсак, ўқимиз теккан жойни кўра оладиган пайтда ўқир эрдик»,— дейдилар.

318 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظَّهَرَ بِالْهَاجَرَةِ ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسَ تَقْيِيَةً ، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجَبَتْ ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا ، إِذَا رَأَهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا ، وَإِذَا رَأَهُمْ أَبْطَأُوا أَخْرَى ، وَالصُّبْحَ - كَانُوا ، أَوْ - كَانَ النَّبِيُّ يُصَلِّيَهَا بِغَلَسٍ) .

Жобир ибн Абдуллох разияллоху анху: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам пешинни кун қизиган пайтда, асрни қүёш тиник пайтда, шомни қүёш ботганда ўқир эрдилар. Баъзида хуфтонни, намозхонларнинг тўпланганини кўрсалар, тезлаштирас эрдилар, уларнинг кечикаётганини кўрганларида эса, кечикирирас эрдилар. Бомдодни қоронғу пайтда ўқир эрдилар»,— дейдилар.

Салама разияллоху анху: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга шомни кун юзига парда тортганда ўқир эрдик»,— дейдилар.

18-боб. Шомни хуфтон деб аташларини макруҳ қилган киши ҳақида

319 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا تَعْلِبَنَّكُمُ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمُ الْمَغْرِبِ) . قَالَ : وَتَقُولُ الْأَعْرَابُ : هِيَ الْعِشَاءُ .

Абдуллоҳ ал-Мазиний ривоят қиладилар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Бадавийларнинг шом деб аталмиш намозингизни бошқа ном бирлан атамоқларига йўл қўймангиз. Бадавийлар шомни хуфтон деб атамоқдалар»,— деб айтдилар»,

19-боб. Ашоъ ва атама баёни ҳамда иккаласини «Бемалол ишлатса бўлғайдир» деган киши ҳақида

Абу Хурайра разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Ашоъ (хуфтон) ва фажр (бомдод) намозлари мунофиқларга оғир келиб қолди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Атама (хуфтон) ва фажр (бомдод) намозларида нечук савоб борлигини билишса эрди!»—дедилар.

Абу Абдуллоҳ: «Ашоъ (хуфтон) деб атайдирми, атама (хуфтон) деб атайдирми, кишининг ўз ихтиёридадир, масалан, Оллоҳ таоло: «Кимки ашоъдин (хуфтондин) кейин...» деб айтадир»,— дейдилар. Абу Мусо: «Биз Набий саллаллоху алайхи ва саллам бирлан навбатма-навбат ашоъга имомлик қилур эрдик. Бу сафар ҳам бизнинг навбатимиз эрди, иттифоқо, у киши ашоъга имомлик қилғаймен, деб салла ўраб

чиқдилар»,— дейдилар. Ибн Аббос ва Оиша онамиз: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам ашоъга салла ўраб чиқдилар»,— дейдилар. Баъзилар Оиша онамиздан нақл қилиб: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам атамага (хуфтонга) салла ўраб чиқдилар»,— дейишади. Жобир разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам ашоъ ўқир эрдилар»,— дейдилар. Абу Барза: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам ашоъни кечиктириб ўқир эрдилар»,— дейдилар. Анас: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам ашоъни жуда кеч ўқидилар»,— дейдилар. Ибн Умар, Абу Айюб ва Ибн Аббос: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам шом ва ашоъ ўқидилар»,— дейишади.

Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Тунлардан бирида Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам одамлар атама деб атайдирган ашоъ (хуфтон) намозини биз бирлан бирга ўқидилар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ бизга юзланиб: «Билиб қўйингиз, мана шул кечадан роппа-роса юз йил ўтгач, ер юзида ҳозир мавжуд бўлган одамлардан бирортаси ҳам қолмағайдир»,— дедилар».

20-боб. Намозхонлар вақтида йиғилганда ёким кеч қолганда хуфтон қачон ўқиладир?

Мұхаммад ибн Амр ривоят қиласирлар: «Жобирдан Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг нечук намоз ўқимоқларини сўрадик, ул киши: «Жаноб Расулуллоҳ пешинни кун қаттиқ қизиган пайтда, асрни Қуёшнинг тафти ўлмаган пайтда, шомни Қуёш ботганда, хуфтонни эрса, масjidга одам кўп йиғилганда тездан ўқийверар эрдилар. Масjidга одам кам йиғилганда хуфтонни кечиктириар эрдилар. Бомдодни қоронғуда ўқир эрдилар — деди».

21-боб. Хуфтоннинг фазилати

320 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : أَعْتَمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَلَةً بِالْعِشَاءِ ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَغْشُوَ الْإِسْلَامُ ، فَلَمْ يَخْرُجْ ، حَتَّى قَالَ عُمَرُ : نَامَ النِّسَاءُ وَالصِّبَّيْانُ ، فَخَرَجَ فَقَالَ لِأَهْلِ الْمَسْجِدِ : (مَا يَتَظَرِّرُهَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرُكُمْ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласирлар: «Тунлардан бирида Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам хуфтонга имомлик қилмоқлари лозим эрди. Бу воқеа ислом тарқалмасидан олдин бўлган эрди. Ўшандан Жаноб Расулуллоҳ ҳадеганда масjidga чиқавермадилар, ҳатто Ҳазрат Умар: «Хотинлар ва болалар ухлаб қолдилар»,— деб овоз қилдилар. Шундан кейин Жаноб Расулуллоҳ масjidга йиғилган намозхонларга қараб: «Бул намозни (хуфтонни) сизлардан бўлак ер юзида ҳеч ким ўқийдирмен, деб мунтазир бўлиб ўтиргани йўқдир»,— дедилар».

321 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنْتُ أَنَا وَأَصْحَابِي الَّذِينَ قَدِمُوا مَعِي فِي السَّفِينَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ نُزُولاً فِي بَقِيعِ بُطْحَانَ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ ، فَكَانَ يَتَّابُوُبُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ كُلَّ لَيْلَةً نَفَرَ مِنْهُمْ ، فَوَافَقْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَأَصْحَابِي ، وَلَهُ بَعْضُ الشُّعْلِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ ، فَأَعْتَمْ بِالصَّلَاةِ حَتَّى ابْهَارَ اللَّيْلُ ، ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِهِمْ ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاةَهُ قَالَ لِمَنْ حَضَرَهُ : (عَلَى رَسُلِكُمْ ، أَبْشِرُوْا ، إِنَّ مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ، أَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يُصَلِّي هَذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ) . أَوْ قَالَ : (مَا صَلَّى هَذِهِ السَّاعَةَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ) . لَا يَدْرِي أَيِّ الْكَلِمَتَيْنِ قَالَ ، قَالَ أَبُو مُوسَى : فَرَجَعْنَا ، فَفَرَحْنَا بِمَا سَعِنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен ва мен бирлан кемада бирга келган шерикларим Батхон деган жойга келиб тушган эрдик, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрсалар Мадинада эрдилар. Ул киши ҳар кеча бизлардан биттамизга (навбатма-навбат) хуфтонга имомлик қилмакни тайинлар эрдилар. Мен ва менинг шерикларим ул киши бирлан келишиб олдик, ул киши баъзи бир юмушлари бўлганлиги сабабли туннинг ярмигача имомлик қилдилар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ чиқиб биз бирлан намоз ўқидилар. Намозни ўқиб бўлгач, ўша ерда ҳозир бўлганларга қараб: «Оллоҳ таоло сизларга ато этган неъматдан ўзгаларни ҳам секингина хабардор қилингиз, шу соатда сизлардан бошқа ҳеч ким намоз ўқиётгани йўқ!»— дедилар».

22-боб. Хуфтондан олдин ухламак макрухdir

Абу Барза разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтондан олдин ухламакни ва хуфтондан кейин сўзлашиб ўлтиրмакни макрух дер эрдилар»,— дейдилар.

23-боб. Хуфтондан олдин чарчаб ухлаб қолган киши хусусида

322 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

أَعْتَمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعِشَاءِ ، حَتَّىٰ نَادَاهُ عُمَرُ : الصَّلَاةَ ، نَامَ النِّسَاءُ وَالصِّبَّارُ ، فَخَرَجَ فَقَالَ : (مَا يَنْتَظِرُهَا أَحَدٌ مِّنْ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرُكُمْ) . قَالَتْ : وَلَا يُصَلِّى يَوْمَئِذٍ إِلَّا بِالْمَدِينَةِ ، وَكَانُوا يُصَلِّوْنَ الْعِشَاءَ فِيمَا يَبْيَنَ أَنْ يَغِيبَ الشَّفَقُ إِلَى ثُلُثِ الْلَّيْلِ الْأَوَّلِ .

وَفِي رِوَايَةِ عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

فَخَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَى أَنْظُرُ إِلَيْهِ الآنَ ، يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً ، وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ ، فَقَالَ : (لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمْرَتُهُمْ أَنْ يُصَلِّوْهَا هَكَذَا) .

وَحَكَى أَبْنُ عَبَّاسٍ : كَيْفَ وَاضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَأْسِهِ يَدَهُ :

فَبَدَدَ بَيْنَ أَصَابَعِهِ شَيْئًا مِّنْ تَبْدِيدٍ ، ثُمَّ وَاضَعَ أَطْرَافَ أَصَابَعِهِ عَلَى قَرْنِ الرَّأْسِ ، ثُمَّ ضَمَّهَا يُمْرِهَا كَذَلِكَ عَلَى الرَّأْسِ ، حَتَّىٰ مَسَّتْ إِبْهَامُهُ طَرَفَ الْأَذْنِ ، مَمَّا يَلِي الْوَجْهَ عَلَى الصُّدْغِ وَنَاحِيَةِ الْلَّحْيَةِ ، لَا يُقْصَرُ وَلَا يُبَطَّشُ إِلَّا كَذَلِكَ .

وَرَوَى أَنْسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ فِيهِ : كَانَى أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ حَائِمٍ لَيَلْتَزِدَ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонга имомлик қилмаклари лозим эрди, (ухлаб қолиб) ҳадеганда чиқавермадилар. Шунда Ҳазрат Умар: «Хотинлару болалар ухлаб қолди»,— деб овоз қилиб у кишини чақирдилар. Жаноб Расулуллоҳ чиқиб: «Ер юзида сизлардан бошқа ҳеч ким хуфтон ўқийдирмен, деб мунтазир бўлиб ўлтиргани йўқдир»,— дедилар. Ўша вақтларда Мадинадан бошқа ҳеч қаерда намоз ўқилмас эрди. Хуфтонни шафақ йўқолгандан бошлаб, туннинг биринчи қисмининг учдан бири оралиғида ўқишар эрди».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тунлардан бирида хуфтон вақтида банд бўлиб қолиб, унга бир оз кечикдилар, ҳатто биз у кишини кутиб масжидда ухлаб қолдик, бир уйғониб, кейин яна ухлаб қолдик ва яна уйғондик, шундан кейингина Жаноб Расулуллоҳ бизнинг олдимизга чиқдилар, сўнг бизга қараб: «Ер юзида ҳеч ким хуфтон ўқийдирмен, деб мунтазир бўлиб ўтиргани йўқдир», — дедилар». Ибн Умарнинг ўzlари, уйқу ғолиблик қилиб, хуфтонни қазо қилиб қўймакдан

қўрқмасалар, ундан олдин ёким ундан кейин мизғиб олаверар эрдилар.

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тунлардан бирида хуфтонга кечикдилар, ҳатто одамлар ухлаб қолдилар, уйғониб, яна бир ухлаб турдилар. Шунда Умар ибн Хаттоб туриб, «Намоз!» деб овоз қилдилар. Ато ва ибн Аббос: «Шундан кейин Жаноб Расулуллоҳ икки қўллари бошларида, соchlаридан сув томганча чиқиб келдилар-да, «Агар умматимга машаққат бўлмоғини хоҳлаганимда, хуфтонни шу тариқа ўқимоқни буюар эрдим, дедилар», — деб айтишиди».

24-боб. Хуфтонни яrim кечагача ўқиса бўлғайдир

Абу Барза разияллоҳу анҳунинг аитишларича, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонни кечикириб ўқимоқни афзал кўрар эрканлар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонни яrim кечага бориб ўқидилар. Кейин, яна намоз ўқидилар. Сўнг: «Одамлар аллақачон намозларини ўқиб ухладилар, аммо сизлар ўқиймиз, деб кутган намозингизни (яъни, хуфтонни) ўқимакдасизлар», — дедилар.

25-боб. Бомдод намозининг фазилати

Жарир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида эрдик, тўлин ойга қараб, «Сизлар мана шу ойни кўриб турганингиздек раббингизни кўрғайдирсизлар. Уни кўраман десангиз, бир-бирларингизни ранжитмангиз! Қуёш чиқмоғидан ва ботмоғидан илгариги намозларни шайтонга бой бермаслик қўлингиздан келса, уларни муттасил ўқингиз!» — дедилар. Сўнг: «Куёш чиқмоғидан ва ботмоғидан бурун раббингни мақтаб тасбиҳ айтғил!» — деб қўшиб қўйдилар».

26-боб. Бомдод ўқиладиган вақт ҳақида

324 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابَتَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَنَا : أَنَّهُمْ تَسَحَّرُوا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ . قُلْتُ : كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا ؟ قَالَ : قَدْرُ خَمْسِينَ أَوْ سِتِّينَ ، يَعْنِي آيَةً .

Зайд ибн Собит ривоят қиласидирлар: «Биз Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга саҳарлик қилдик, кейин туриб бомдод ўқидик. Мен: «Саҳарлик бирлан бомдод оралиғида қанча вақт бордир?» — деб сўрадим. Жаноб Расулуллоҳ: «Эллик ёким олтмиш оят ўқиғулик фурсат бордир», — дедилар».

Анас ибн Молик: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва Зайд ибн Собит иккалалари саҳарлик қилдилар. Саҳарлик қилиб бўлишгач, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод ўқидилар», — деди. Қатода разияллоҳу анҳу: «Мен Анасадан, саҳарлик қилиб бўлишгандан то намозга киришгунларига қадар қанча вақт ўтди? — деб сўрадим», — дейдилар. Шунда Анас: «Киши алликта оят ўқиғанчалик», — деб жаюб берган эркан.

325 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنْتُ أَتَسَحَّرُ فِي أَهْلِي ، ثُمَّ يَكُونُ سُرْعَةً يِنْ أَدْرِكَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Саҳл ибн Саъд: «Бола-чақам бирлан саҳарлик қилаётган эрдим, бирдан, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бомдод намози ўқимак лозимлиги эсимга тушиб қолди», — дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Биз мусулмон аёллар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бомдод намози ўқимак учун чодирамизга ўралиб (масжидга) борар эрдик. Сўнгра, намозни ўқиб бўлиб, уйимизга қайтаётганимизда қоронғуда

бизни ҳеч ким танимас эрди (яъни, бомдод намози ўқиб бўлинганда ҳали кун ёришмаган бўларди)»,— дейдилар.

27-боб. Бомдод ўқиётган одам қолган бир ракъатини қуёш чиққунча ўқиб улгурмаслигини англаса...

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар; «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки бомдоднинг бир ракъатини қуёш чиққунча ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолса, қолганини ўқиб тугатсин, кимки асрнинг бир ракъатини қуёш ботгунча ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолса, уни ҳам ўқиб тугатсин!»—дедилар».

28-боб. Намоз ўқиётган одам қолган бир ракъатини ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолса...

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки намозининг бир ракъатини ўқиб улгурмаслигини фаҳмлаб қолса, уни ўқиб тугатсин!»—дедилар».

29-боб. Тонг отгандан кейин қуёш чиқиб бўлгунча намоз ўқилмайдир

326 . عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : شهد عندى رجال مرضيون ، وأرضائهم عندى عمر ، وأن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن الصلاة بعد الصبح حتى شرق الشمس ، وبعد العصر حتى تغرب .

Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам тонг отгандан кейин қуёш чиқиб бўлгунча ва асрдан кейин қуёш ботиб бўлгунча намоз ўқимакни манъ қилдилар»,— дейдилар.

327 . عن ابن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (لا تحرروا بصلاتكم طلوع الشمس ولا غروبها) . و قال ابن عمر : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (إذا طلع حاجب الشمس فاحرروا الصلاة حتى ترتفع ، وإذا غاب حاجب الشمس فاحرروا الصلاة حتى تغيب) .

Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг айтишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш чиқаётган ва ботаётган вақтда ўқиган намозингиздан савоб умид қилмангиз!» — деб айтган эрканлар,

Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг яна бир бошқа ривоятларига кўра, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар қуёш юзидан пардасини олаётган эрса, буткул олиб бўлғунча ёким парда тортаётган эрса, буткул тортиб бўлғунча намозингизни кечиктирингиз!» — деб айтган эрканлар.

328 . حديث أبي هريرة رضي الله عنه : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بعيتين ، وعن لستين ، تقدم ، وزاد في هذه الرواية : وعن صلاتين : نهى عن الصلاة بعد الفجر حتى تطلع الشمس ، وبعد العصر حتى تغرب الشمس .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳунинг айтишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки хил келишувни, икки хил кийим киймакни ва икки намозни ўқимакни манъ қилган эрканлар: тонг отгандан кейин қуёш чиқиб бўлгунча ва асрдан кейин қуёш ботиб бўлгунча намоз ўқимак; баданга ёпишиб турадирган ва бадани кўриниб турадирган кийимларни киймак; бирор бирлан тил бириктириб, душманлик ҳамда алоқа қилмак.

30-боб. Қуёш ботмай туриб ўқилган намоз савобсиздир

Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг айтишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирортангиз қуёш чиқаётган ва батаётган пайтда намоз ўқисангиз, савобдан маҳрум бўлғайдирсиз!»—деб айтган эрканлар.

Абу Саъид Худрийнинг айтишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Тонг отгандан кейин қуёш чиқиб бўлгунча ҳам, асрдан кейин қуёш ботиб бўлгунча ҳам намоз ўқилмайдир»,—деб айтган эрканлар.

329. عنْ مُعاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنَّكُمْ لَتَصْلُونَ صَلَاتَةً لَقَدْ صَحَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَمَا رَأَيْنَاهُ يُصْلِيهَا ، وَلَقَدْ نَهَى عَنْهُمَا . يَعْنِي : الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ .

Ҳимрон ибн Аббон қуийдаги ҳадисни ривоят қиласидирлар: «Муовия бир куни: «Сизлар ўқиётган намозни Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам бирлан бирга юриб ҳам бирор марта ўқиганларини кўрмаганмиз, у киши асрдан кейин икки ракъат намоз ўқимакни манъ қилган эрдилар»,— деб айтдилар».

Ҳафс ибн Осимнинг Абу Ҳурайрадан нақл қилишларича, Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам тонг отгандан кейин қуёш чиққунча ва асрдан кейин қуёш ботгунча намоз ўқимакни макруҳ қилган эрканлар.

31-боб. Аср ва тонг отгандан кейинги намозлардан бошқасини манъ қиласидан киши хусусида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мен биродарларим нечук намоз ўқиётганларини кўрган эрсам, шундоқ намоз ўқийдирмен. Мен бирор кишининг кечаси ва кундузи, истаган пайтда намоз ўқимоғига қарши эрмасмен, қуёш чиқаётган ва қуёш батаётган пайтда ўқимаса, басдир»,— дейдилар.

32-боб. Асрдан кейин ўқиладирган қўшимча ва шунга ўхшашиб намозлар ҳақида

Умму Салама ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳи алайҳи ва саллам асрдан кейин икки ракъат намоз ўқидилар-да, «Ҳали Абд ул-Қуддус қабиласидан келган кишилар менинг пешиндан кейин икки ракъат намоз ўқимофимга халал бердилар»,— дедилар».

330. عنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

وَالَّذِي ذَهَبَ بِهِ ، مَا تَرَكَهُمَا حَتَّىٰ لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى ، وَمَا لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّىٰ ثَلَّ عَنِ الصَّلَاةِ ، وَكَانَ يُصْلِي كَثِيرًا مِنْ صَلَاتِهِ قَاعِدًا ، تَعْنِي الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِيهِمَا ، وَلَا يُصْلِيهِمَا فِي الْمَسْجِدِ مَخَافَةً أَنْ يُنْتَقَلَ عَلَى أَمْمَهُ ، وَكَانَ يُحِبُّ مَا يُخْفَفُ عَنْهُمْ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Худо ҳаққи, Жаноб Расулуллоҳ Оллоҳга рўпара бўлгунларига (вафот этгунларига) қадар пешин ва асрдан кейин ўқийдиган икки ракъат намозларини сира тарқ этмадилар. У киши кексайиб қолиб, ўша намозларни кўпинча ўтириб ўқийдирган бўлиб қолганларида Оллоҳга рўпара бўлдилар (вафот этдилар). Жаноб Расулуллоҳ қўшимча икки ракъат намозни умматларим ҳам ўрганиб олиб, қийналиб қолмасинлар деб, масжидда ўқимас эрдилар, аксинча умматларига енгиллик яратмоққа интилар эрдилар».

331. وَعَنْهَا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ :

رَكْعَتَانِ ، لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُهُمَا ، سِرًا وَلَا عَلَانِيَةً ، رَكْعَتَانِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ ، وَرَكْعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ .

Ҳишомнинг оталари ривоят қиласидирлар: «Оиша разияллоҳу анҳо: «Эй, синглимнинг «ўғли (жияним)! Набий саллаллоҳи алайҳи ва саллам асрдан кейинги икки ракъат намозни менинг ҳузуримда ўқимаган кунлари бўлмагандир»,— дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам бомдоддан

олдинги ва асрдан кейинги ўқийдирган икки ракъат намозларини яширмас ҳам эрдилар, эълон ҳам қилмас эрдилар»,— дейдилар.

Асвад ва Масруқ разияллоҳу анхұмонинг айтишларича, Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кунда асрдан кейинги икки ракъат намозни ўқимай менинг ҳузуримга келмас эрдилар»,— деган эканлар.

33-боб. Ҳаво булут бўлган куни намозни эртароқ ўқимоқ ҳақида

Абу Мулайҳ ривоят қиладирлар: «Ҳаво булут бўлган куни Бурайда бирлан бирга эрдик. Ул: «Намозни эртароқ ўқингиз! Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аср намозини ўқимаган киши гўёқим бирор иши барбод бўлған киши янглиғдир!» — деганлар»,—деб айтди».

34-боб. Азон вақти ўтган бўлса ҳам аzon айтилгани тўғрисида

332. عن أبي قتادة رضي الله عنه قال :

سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : لَوْ عَرَّسْتَ بَنَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (أَخَافَ أَنْ تَأْمُوَانِ الصَّلَاةَ) . قَالَ بِلَالٌ : أَنَا أُوقِظُكُمْ ، فَاضْطَجَعُوا ، وَأَسْنَدَ بِلَالٌ ظَهِيرَةً إِلَى رَاحِلَتِهِ ، فَعَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ ، فَاسْتَيقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ ، فَقَالَ : (يَا بِلَالُ ، أَئِنَّ مَا فُلْتَ) . قَالَ : مَا الْفُلْتُ عَلَى نُومَةِ مُثْلَهَا قَطُّ ، قَالَ : (إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ ، وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ ، يَا بِلَالُ قُمْ ، فَأَذْنُ بِالنَّاسِ بِالصَّلَاةِ) . فَتَوَضَّأَ ، فَلَمَّا ارْتَقَعَ الشَّمْسُ وَابْيَضَّتْ ، قَامَ فَصَلَّى .

Абу Қатода оталаридан нақл қиладирлар: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга кечаси йўлга чиқдик. Йўлда учраган қавмлардан бири: «Ё Расулуллоҳ, бизга бир меҳмон бўлиб кетсангиз!» — дейишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ухлаб қолиб, намозга туролмай қолғайсизларми, деб қўрқфаймен»,— дедилар. Шунда Билол: «Мен сизларни уйфотиб қўюрмэн»,—деди. Меҳмондорчиликдан кейин уйқуга ётишиди, Билол туясига ястаниб ухлаб қолди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйфотгандарига офтоб юзидан никобини олган эрди. Жаноб Расулуллоҳ: «Эй Билол! Қани айтганингни қилганинг?» — дедилар. Билол: «Уйқу мени енгиб қўйибдир»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳ таоло истаган вақтида жонингизни олиб, истаган вақтида сизга жон ато этғайдир, эй Билол, турғил, аzon айтиб, одамларни намозга чақирғил!»—дедилар. Кейин, туриб таҳорат қилдилар. Қуёш кўтарилиб, кун ёришиб кетганда намоз ўқидилар».

35-боб. Вақт ўтган бўлишига қарамасдан одамлар бирлан жамоат бўлиб намоз ўқимоқ хусусида

333. عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الخطَّابَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَنَدَقِ بَعْدَمَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ، فَجَعَلَ يَسْبُبُ كُفَّارَ قُرِيشَ ، قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا كَدْتُ أُصَلِّيُ الْعَصْرَ ، حَتَّىٰ كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرِبُ ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَاللَّهُ مَا صَبَّيْهَا) . فَقَعَمْنَا إِلَى بُطْحَانَ ، فَتَوَضَّأْنَا لِلصَّلَاةِ وَتَوَضَّأْنَا لَهَا ، فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَمَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ، ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Хандақ куни қуёш ботгач, Умар ибн Хаттоб келиб, Қурайш коғирларини сўка бошладилар, сўнг: «Ё Расулуллоҳ, қуёш ботай деб турганда зўрға аср ўқиб улгурдим»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Худо ҳаққи, намоз ўқимабсен»,— дедилар. Кейин, Батҳонга жўнадик, етиб боруач, таҳорат олдилар, биз ҳам таҳорат олдик. Сўнг, қуёш ботгач, аср ўқидилар, ундан кейин шом ўқидилар».

36-боб. Бирор намозни эсидан чиқариб ўқимаган одам эсига тушганда ўша намознигина иода қилгайдир (қайта ўқиғайдир)

Иброҳим разияллоҳу анҳу: «Кимки йигирма йил давомида намозлардан бирини ўқимаган эрса, ўша ўқимаган намозинигина иода қилгайдир».— дедилар.

334 . عَنْ أَئْسَ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا ، لَا كَفَارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ : »وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذَكْرِي«) .

Анас разияллоҳу анҳунинг айтишларича, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки бирор намозни унутиб ўқимаган эрса, эсига тушганда ўқиғайдир, ўқилмай қолган намоз учун ўша намознинг ўзини иода қилмақдан бошқа каффорат йўқдир, (Оллоҳни) хотирлаб намоз ўқигил!» —деган эканлар.

37-боб. Аввал қазо бўлган намоз ўқилгайдир

Жобир разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Хандақ куни Умар ибн Хаттоб Қурайш кофирларини сўкиб: «Ё Расулаллоҳ, қуёш ботай деб турганда зўрға аср ўқиб улгурдим»,— дедилар. Кейин, Батхонга бордик. Қуёш ботгандан сўнг аср, кейин шом ўқидилар».

38-боб. Хуфтондан кейин гаплашиб ўтиromoқни ёқтирганликлари ҳақида

Абу Минҳол ривоят қиласидирлар: «Отам бирлан бирга Абу Барзанинг ҳузурларига бордик. Отам ул кишига: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам беш вақт намозни нечук ўқир эрдилар, бизга айтиб беринг!»— дедилар. Абу Барза: «Сизлар увло деб атайдирган пешинни кун оққан пайтда, асрни бирортамиш шаҳарнинг энг чеккасига бориб уйимизга қайтганимизда ҳам куннинг тафти ҳали ўлмаган пайтда ўқир эрдилар (Шом ҳақида айтган сўзларини эсимдан чиқариб қўйибдирман), хуфтонни эрса, кечиктириб ўқимакни афзал кўрар эрдилар, хуфтондан олдин ухламакни ҳам, ундан кейин сўзлашиб ўлтиրмакни ҳам ёқтирас эрдилар. Бомдодни киши ёнида ўлтирган намозхонни танийдирган даражада ҳаво ёришганда ўқиб бўлур эрдилар ва олтмиштадан юзтагача оят тиловат қилур эрдилар»,— деб айтдилар».

39-боб. Хуфтондан кейин фиққ ва савоб ҳақида сўзлашиб ўтиromoқ

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бир куни ярим кечага яқинлашиб қолган пайтда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб биз бирлан намоз ўқидилар, сўнг: «Одамлар намоз ўқиб бўлиб, аллақачон ухладилар, шундок эмасмидир? Сизлар эрсангиз, ҳануз жойнамозни тарк этганингиз йўқдир, савоб умид айлаб ибодат қилмақдасиз, савоб умид айлайверингиз!» — деб хутба айтдилар»,

336 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَلَّى بِنًا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعَشَاءِ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ ، فَلَمَّا سَلَّمَ ، قَامَ فَقَالَ : (أَرَأَيْتُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ ، فَإِنَّ رَأْسَ مِائَةِ سَنَّةٍ مِنْهَا ، لَا يَقِيَ مِنْهُمْ هُوَ الْيَوْمُ عَلَى ظَهَرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ) . بُرِيدُ بِذَلِكَ أَنَّهَا تَحْرُمُ ذَلِكَ الْقَرْنَ .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётларида сўнгги бор хуфтон ўқидилар. Икки елкаларида салом берганларидан, сўнг. туриб: «Мана шу кўриб турган кечангиздан бошлаб юз йил ўтгач, Ер юзида ҳозир мавжуд бўлган кишилардан бирортаси ҳам қолмаслиғидир»,— дедилар. Одамлар Жаноб Расулуллоҳнинг сўзларини юз йил ичида ҳеч ким қолмас эркан, деб нотўғри тушунишиб, ваҳимага тушдилар. Аслида эрса, Жаноб Расулуллоҳ бугун мана шу ерда ўтирган тенгкурлардан бирортаси ҳам қолмаслиғини назарда тутган эрдилар.

40-боб. Хуфтондан кейин бола-чақалари ва меҳмонлар бирлан сўзлашиб ўтиromoқ ҳақида

337 . عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا أُنَاسًا فُقَرَاءَ، وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ اثْنَيْنِ فَلِيذْهَبْ بِثَالِثٍ ، وَإِنْ أَرْبَعٌ فَخَامِسٌ أَوْ سَادِسٌ) . وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ حَيَاءَ بِشَلَاثَةِ ، فَأَنْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَشَرَةَ ، قَالَ : فَهُوَ أَنَا وَأَنِي وَأُمِّي ، فَلَا أَذْرِي قَالَ : وَامْرَأَتِي وَخَادِمٍ ، بَيْتَنَا وَبَيْتَ يَتِيَّ أَبِي بَكْرٍ ، وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ تَعْشَى عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ لَبِثَ حَيْثُ صُلِّيَتِ الْعُشَاءُ ، ثُمَّ رَجَعَ فَلَيْثَ حَتَّى تَعْشَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ ، قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ : وَمَا حَبَسَكَ عَنْ أَصْيَافِكَ ، أَوْ قَالَتْ ضَيْفِكَ ؟ قَالَ : أَوْ مَا عَشَيْتُهُمْ ؟ قَالَتْ : أَبُوكَ حَتَّى تَجِيءَ ، قَدْ عَرَضُوا فَأَبْوَا ، قَالَ : فَذَهَبْتُ أَنَا فَاخْتَبَأْتُ ، فَقَالَ : يَا غُشْرُ ، فَجَدَعَ وَسَبَّ ، وَقَالَ : كُلُّو لَا هَنِيَا ، فَقَالَ : وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُهُ أَبْدًا ، وَأَيْمُ اللَّهُ ، مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ الْقُمَّةِ إِلَّا رَبَا مِنْ أَسْفَلَهَا أَكْثُرُ مِنْهَا ، قَالَ ، يَعْنِي ، حَتَّى شَبَّعُوا ، وَصَارَتْ أَكْثُرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ ، فَنَظَرَ إِلَيْهَا أَبُوكَ بَكْرٍ فَإِذَا هِيَ كَمَا هِيَ أَوْ أَكْثُرُ مِنْهَا ، فَقَالَ لَامْرَأَتِهِ : يَا أَخْتَ بَنِي فَرَاسٍ ، مَا هَذَا ؟ قَالَتْ : لَا وَقْرَةَ عَيْنِي ، لَهُيَ الآنَ أَكْثُرُ مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلَاثَ مَرَاتٍ ، فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُوكَ بَكْرٍ وَقَالَ : إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ ، يَعْنِي يَمِينَهُ ، ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ ، وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمٍ عَقْدٌ ، فَمَضَى الْأَجَلُ ، فَفَرَقْنَا أَنْتِي عَشَرَ رَجُلًا ، مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أُنَاسٌ ، اللَّهُ أَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ ، فَأَكَلُو مِنْهَا أَجْمَعُونَ . أَوْ كَمَا قَالَ .

Абдураҳмон ибн Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Асхоб ус-суффа, яъни масжиднинг ҳовлиси даги супада яшайдирган уйсиз кишилар ниҳоятда камбағал эрдилар. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимнинг уйида икки кишига етғулик овқат бўлса, уч кишини, тўрт кишига етғулик овқат булса, беш-олти кишини олиб кетиб, тўйғазсин!» — дедилар. Абу Бакр уч кишини олиб келдилар. Жаноб Расулуллоҳ эрса ўн кипшни олиб кетдилар (Уларнинг ичидаги мен, отам, онам, билмайман, яна хотиним, Абу Бакр бирлан пайғамбаримизнинг хонадонлари ўртасидаги югурдак ҳам бор эрди шекилли). Абу Бакр пайғамбаримизнинг овқатланиб олмоқларини кутиб турдилар. Туннинг худо хоҳлаганча қисми ўтгандан кейин уйларига қайтдилар. Шунда хотинлари: «Меҳмонларни ташлаб қай ерларда юрибсиз?» — деди. Абу Бакр: «Уларни овқатлантирмадингми?» — дедилар. Хотинлари: «Сизни келасиз деб унамадилар, кетиб қолдилар», — деди. Абу Бакр сўқиндилар-да: «Ўзларингиз еяверингиз, худо хаққи, мен сира емасмен!» — дедилар. Оялоҳга қасам ичиб айтурменким, овқатни қанча есак ҳам, камаймак ўрнига кўпайиб борар эрди. Биз тўйғунимизча едик, лекин овқат илгаригидан ҳам кўпайиб кетди. Абу Бакр буни кўриб, хотинларига: «Эй Баний Фироснинг синглиси, нега бундай бўлди?» — дедилар. Хотинлари: «Қўзларимфа ишонгим келмас, овқат илгаригидан уч баробар кўпайиб кетди», — деди. Абу Бакр овқатдан едиларда: «Бу шайтоннинг ишидир», — дедилар. Яъни, овқат емасмен, деб ичган қасамларини назарда тутдилар. Кейин, яна бир луқма еб, қолганини Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига олиб кетдилар. Мен ўша ерда қолиб тонг оттиридим. Биз бирлан бир қавм ўртасида иттифоқ тузилган бўлиб, унинг вақти ўтган эрди. Биз ўн икки киши бўлиб ажралиб чиқдик. Уларнинг ҳар бири бирлан қанча одам келганини билар эрдим, барчалари биргаликда ўша овқатдан едилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ АЗОН (АЙТИШ) КИТОБИ

1-боб. Азон айтишнинг бошланиши (тарихи) ва Оллоҳ таолонинг: «Агар намозга аzon айтгайдирсиз, мушриклар масхара қилғайдирлар, чунким алар Оллоҳга қилинадирғон ибодатга ақли етмайдирғон қавмдир» ҳамда «намозға аzon айтисла, жумъя кунидан бошлаб айтисин!» — деган каломи шарифи

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «(Жаноб Расулуллоҳ) одамларни намозга чақирмоқ учун (аввал) ўт ёқмоқ, занг чалмоқ лозимлигини айтдилар, сўнг яҳудий ва насороларнинг ибодатга қандай даъват қилганликлари эсларига тушиб, Билолга аzon жумлаларини икки мартадан, такбир жумлаларини эрса бир мартадан айтмакни буюрдилар».

338 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ يَقُولُ : كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَسِعُونَ لِلصَّلَاةِ ، لَيْسَ يُنَادَى لَهَا ، فَتَكَلَّمُوا يَوْمًا فِي ذَلِكَ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ : اتَّخِذُوهَا ناقوساً مِثْلَ ناقوسِ النَّصَارَى ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ بُوقاً مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ ، فَقَالَ عُمَرٌ : أَوَلَّا تَبْعَثُنَّ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يَا بَلَلُ ، قُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ) .

Ибн Умар айттар эрдилар: «Мусулмонлар Мадинага келганларида бир ерга тўпланишиб, намоз вақтини белгилаб олишур эрдилар. Намозга аzon айтишмас эрдилар. Бир куни намозга чақирмоқ тўғрисида сўзлашиб қолдилар. Баъзилар: «Насоролар занг чалгани каби занг чалингиз!» — деса, баъзилар: «Яҳудийлар шуббур (карнай) чалгани сингари бир нарса чалайлик!» — дейишиди. Шунда Ҳазрат Умар: «Намозга чақирмоққа бир кишини юбормайсизларми?» — дедилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Билол, турғил ўрнингдан, намозга чақирғил!» — деб айтдилар».

2-боб. Азон жумлалари икки мартадан айтладир

339 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَمِّرِ بِالْأَذْانِ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ ، وَأَنْ يُوْتَرَ إِلَيْهِ الْإِقَامَةُ ، إِلَّا إِلَاقَامَةٍ .

Анас разияллоҳу анҳу: «Билолга азоннинг жумлаларини жуфт-жуфт қилиб, такбирни тоқ қилиб, «Қад қомат-ис-салот» ни эрса икки марта айтмак буюрилди»,— дейдилар.

Анас разияллоҳу анҳу: «Одамлар тўплангач, намоз вақти бўлганлигини бирор нарса бирлан маълум қилмак кераклиги ҳақида сўзлашдилар. Аввал, ўт ёқмак ёким занг чалмак керак, дейишиди. Шунда Билолга азонни жуфт қилиб, такбирни тоқ қилиб айтмак буюрилди»,— дейдилар.

3-боб. Такбир тоқ, «Қад қомат-ис-салот» жуфтдир

Анас разияллоҳу анҳу: «Билолга аzon сўзларини жуфт-жуфт қилиб, такбир сўзларини эрса тоқ айтмак буюрилди»,— дейдилар. Исмоил: «Ушбуни Айюбга айтган эрдим, «Лекин, Қад қомат-ис-салот» жуфт айтиладир» — деди»,— дейдилар.

4-боб. Азон айтмакнинг фазилати

340 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ ، أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ ، حَتَّى لَا يَسْمَعَ النَّذَاءُ أَقْبَلَ ، فَإِذَا قُضِيَ النَّذَاءُ أَقْبَلَ ، حَتَّى إِذَا تُوبَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ التَّشْوِيبُ أَقْبَلَ ، حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ ، يَقُولُ : اذْكُرْ كَذَا ، اذْكُرْ كَذَا ، لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ ، حَتَّى يَظْلَلَ الرَّجُلُ لَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ

саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намозга азон айтилган кезда шайтон орқасидан ел чиқариб, то азон эшитилмайдирган ергача қочфайдир. Азон айтиб бўлингач, тағин қайтиб келфайдир. Такбир айтилмоғи бирлан яна орқасига қочфайдир. Муаззин такбир айтмакни тугатгач, намозхонларнинг дилига ғулғула солмак учун тағин қайтиб келфайдир. Шайтон: «Фалон нарсани эслагил, пистон нарсани эслагил»,— деб намозхоннинг намоздан олдин эсига келмаган нарсаларни эслатфайдир, ҳатто намозхон неча ракъат ўқиганини билмай қолгайдир»,— деганлар».

5-боб. Баланд овоз бирлан азон айтмоқ

Умар ибн Абдулазиз: «Азонни аниқ, баланд овоз бирлан, оҳангга солмасдан айтғил, агар шундоқ қилмассен, бизга муаззинлик қилмоққа ярамассен!» — деганлар.

Абдурраҳмон ибн Абдуллоҳга боболари қуидаги ҳадисни айтиб берган эрканлар: «Абу Саъид ал-Худрий менга: «Назаримда, сен қўйни ва далани яхши кўрадирган кўринғайсан, агар қўй боқаётган эрсанг ёким шунчаки далада эрсанг-у, намозга азон айтсанг, азонни баланд овоз бирлан айтғил, чунким паст овоз бирлан айтсанг, узоқдаги хоҳ жин, хоҳ инсон, хоҳ жонли ва хоҳ жонсиз нарса бўлсин, товушингни эшитмай қолфайдир. Улар қиёматда сенинг азон айтганингга гувоҳлик берғайдир»,— дегандилар. Абу Саъид ал-Худрий: «Буни мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитгандим»,— дейдилар».

6-боб. Азон овозини эшитиши бирлан қон тўқмоқни тўхтатғайдир

342 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا غَرَّا بِنَا قَوْمًا ، لَمْ يَكُنْ يَغْرُو بِنَا حَتَّى يُصْبِحَ وَيَنْظُرْ :
فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا كَفَّ عَنْهُمْ ، وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَغَارَ عَلَيْهِمْ .

Анас ибн Молик қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, агар биз бирлан бирор қавм уруш қилаётган эрса, тонг отгунча урушгани қўймас эрдилар. Тонгда азон овозини эшитиб урушни тўхтатар эрдилар, азон овозини эшитмасалар, урушни давом эттираверардилар. Бир куни Хайбарга қараб йўлга чиқиб, тунда етиб бордик. Тонг отгач, ҳали азон айтилмаган пайтда, ота,м Абу Талҳа уловларини миндилар, мен орқаларига мингашиб олдим, оёғим Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёқларига тегиб борар эрди. Хайбарликлар сават ва кетмонларини кўтариб, қаршимизга чиқдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб: «Бу Мұхаммаддир, худо ҳаққи, бу Мұхаммаддир! —дэйишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларни кўриб: «Оллоҳу акбар, Оллоҳу акбар, Хайбар хароб бўлди, биз бирор қавмнинг ҳовлисиға келиб тушсак, бизни чақимчилик қилғанларнинг ҳолига войдир!» — дедилар».

7-боб. Азон овозини эшитган киши не дейдир?

343 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ ، فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤْذِنُ) .

Абу Саъид ал-Худрий ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Азон овозини эшитганингизда муаззин айтиётган сўзларни такрорлаб турингиз!» — деганлар».

Исо ибн Талҳа: «Бир куни мен Муовиянинг муаззин айтиётган сўзларни «Ашҳаду анна Мұхаммадан Расулуллоҳ» деган жойигача такроран айтиб турганини кўрдим», — дейдилар.

وَعَنْ مُعاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِثْلُهُ ، إِلَى قَوْلِهِ وَأَشَهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ . وَلَمَّا قَالَ حَيٌّ عَلَى الصَّلَاةِ ، قَالَ : لَا حَوْلَ وَلَا

قُوَّةً إِلَّا بِاللهِ ، وَقَالَ : هَكَذَا سَمِعْتُ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ .

Яхё ибн Асийр юқоридаги ҳадисга үхшаш ҳадисни ривоят қила туриб, дедилар: «Баъзи биродарларимиз менга айтдиларки, Муовия, муаззин «Ҳайя аласалот» деганда, «Ло ҳавла ва ло қуввата илло биллоҳи» деб айтибди-да: «Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳам шундоқ деганларини эшигандирман», — дебди».

8-боб. Азонни эшигтиб бўлгач, дуо айтмоқ

344. عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ : اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضْيَلَةَ ، وَأَبْعِثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ) .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки азонни эшигтиб, «Илоҳи, ушбу мукаммал даъват ҳамда абадий намоз соҳиби бўлмиш Мұхаммад алайҳиссаломнинг мартабасини улуғ қилиб, неъматларингни анга бисёр қилғайсан, ул зотга ўзинг ваъда қилған мақоми маҳмудни (энг шарафли ўринни) ато этғайсан!» деса, қиёматда мен уни шафоат қилғайдирман», — деганлар.

9-боб. «Мен аzon айтаман» деб талашмоқ

Бир куни қавмлар аzon айтмакни талашиб қолдилар. Шунда Саъд ибн Ваққос чек ташладилар, чекига тушган киши аzon айтди.

345. عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفَّ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَا سَتَهِمُوا ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَا سُبُّقُوا إِلَيْهِ ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَنَمَةِ وَالصُّبْحِ ، لَا تَغُوْهُمَا وَلَوْ حَبُّوا) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Одамлар аzon айтмакнинг ҳамда биринчи сафда туриб намоз ўқимакнинг қанчалик савоби борлигини билганларида эрди, ҳеч бўлмаганда чек ташлаб, ўз ниятларига эришган бўлур эрдилар. Агар одамлар жамоат бирлан намоз ўқимакнинг савобини билғай эрдилар, ким ўзарга масжидға ргуриб кетган бўлур эрдилар. Агар одамлар бомдод бирлан хуфтон намозини жамоат бирлан бирга ўқимакда не савоб борлигини билсалар эрди, эмаклаб бўлса ҳам боришғай эрдилар», — деганлар».

10-боб. Аzon айтаётib бошқа сўзларни айтиб юбориш

Сулаймон ибн Сурд аzon айтаётib бошқа сўзларни ҳам гапириб юбордилар.

Ҳасан Басрий: «Аzon ёким такбир айтаётib қулмоқнинг зарари йўқдир», — дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Ҳарс ривоят қиласидирлар: «Ёғингарчилик бўлиб турган кунлардан бирида Ибн Аббос бизга ваъз айтдилар. Муаззин «Ҳайя ала-с-салот» деб айтаётганда Ибн Аббос уни тўхтатиб, «Намозни ҳар ким ўз жойида ўқисин!» — деб қичқирмакни буюрдилар. Кишилар ажабланиб бир-бирларига қарадилар. Шунда Ибн Аббос: «Ибн Аббосдан яхшироқ киши (яъни, Расулуллоҳ) ҳам шундай қилғандирлар. Бугун жумъа, шундай қилса бўлғайдир», — дедилар».

11-боб. Кўзи ожиз одам, агар унга намоз вақти бўлганлиги хабар қилинса, аzon айтипш мумкин

346 . عَنْ أَبْنَىْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ بِالَّاَيَةِ يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ ، فَكُلُّوا وَاشْرُبُوا حَتَّىٰ يُنَادِي أَبْنُ أَمَّ مَكْتُومٍ) . ثُمَّ قَالَ : وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى ، لَا يُنَادِي حَتَّىٰ يُغَالِ لَهُ : أَصْبَحْتَ أَصْبَحْتَ .

Солим ибн Абдуллоҳпинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Билол (бомдод намози учун) жуда эрта аzon айтғайдир. Сизлар Ибн Умми Мактум аzon айтгунча еб-ичиб ўтираверингиз»,— дедилар. Ибн Умми Мактум кўзи ожиз одам эрди. Бирор киши унга: «Тонг отди, тонг отди» деб айтмагунча, аzon айтмас эрди».

12-боб. Тонг отгандан кейин аzon айтмоқ

347 . عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اعْتَكَفَ الْمُؤْذَنُ لِلصُّبْحِ ، وَبَدَا الصُّبْحُ ، صَلَّى رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تُقَامَ الصَّلَاةُ .

Абдуллоҳ ибн Умар нақл қиладирлар: «Умм ул-муъминин (мўминлар онаси) Ҳафса (Расулуллоҳнинг хотинлари): «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муаззин бомдодга аzon айтмакдан кечикиб қолса-ю, тонг отиб қолса, (масжидда) намоз бошланмагидан аввал енгилгина икки ракъат намоз ўқиб олар эрдилар»,— деб айтганлар».

Оиша разияллоҳу анҳо нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намози учун айтиладиган аzon бирлан такбир ўртасида енгилгина икки ракъат намоз ўқиб олар эрдилар».

Абдуллоҳ ибн Умар қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Билол кечаси (жуда эрта) аzon айтғайдир, сизлар Ибн Умми Мактум аzon айтгунча еб-ичаверингиз»,— деганлар».

13-боб. Бомдоддан аввал аzon айтмоқ

348 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا يَمْتَعَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ ، أَذَانٌ بِلَالٌ مِنْ سُحُورٍ ، فَإِنَّهُ يُؤَذِّنُ ، أَوْ يُنَادِي ، بِلَيْلٍ ، لِيَرْجِعَ قَائِمَكُمْ وَلِيُبَيِّنَ نَائِمَكُمْ ، وَلَيُسَرِّ أَنْ يَقُولَ الْفَجْرُ أَوِ الصُّبْحُ) . وَقَالَ بَأْصَابِعِهِ ، وَرَفَعَهَا إِلَى فَوْقٍ ، وَطَاطَأَ إِلَى أَسْفَلَ : (حَتَّىٰ يَقُولَ هَكَذَا) . يُشَيرُ بِسَبَابِتِيهِ ، إِحْدَاهُمَا فَوْقَ الْأُخْرَى ، ثُمَّ مَدَهُمَا عَنْ يَمِينِهِ وَشَمَالِهِ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд бундай дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Билол аzon айтганда бирортангиз саҳарлик қилмоқдан тўхтамангиз, чунким муаззин ухлаб ётганларни уйғотмоқ учун, уйғоқларни намозга чорламоқ учун қоронғуда аzon айтғайдир»,— дедилар. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бармоқларини осмонга кўтариб пастга туширдилар-да, «Бу ҳали тонг отганини англатмағайдир, мана бундоқ бўлса, тонг отган бўлур»,— деб бармоқларини энди уфқ бўйлаб юргиздилар» (яъни, қуёш нурлари аввал тиккасига таралғайдир, бу тонг отди, дегани эрмас, нур кўндалангига таралсагина тонг отган ҳисобланғай).

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Оиша онамиз бундок дегандилар»,— дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Билол кечаси аzon айтғайдир. Сизлар Ибн Умми Мактум аzon айтгунча, еб-ичаверингиз,—деганлар».

14-боб. Аzon билан такбир орасида қанча вақт бор? Намоз ўқишининг бошланмоғини кутиб ўтирган киши

349 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْمَزَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَبْيَنَ كُلُّ أَذَانٍ صَلَاةً)

— ثَلَاثَةٌ — لِمَنْ شَاءَ .

وَفِي رِوَايَةٍ : (بَيْنَ كُلِّ أَذَانٍ صَلَوةً ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانٍ صَلَوةً) . ثُمَّ قَالَ فِي الْثَالِثَةِ : (لِمَنْ شَاءَ) .

Абдуллоҳ ибн Мағфал ал-Музаний ривоятлари: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳар бир аzon бирлан тақбира ўртасидаги вақтда истаган киши бир карра намоз ўқиб олса бўлур»,— деб уч бор қайтариб айтдилар».

Анас ибн Молик қуийидагини айтиб бердилар: «Муаззин аzon айтса, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобалари ўринларидан туриб, ўзлари намоз ўқийдирган устунлар қаршисига шошилишар эрди, ҳатто Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйларидан чиққанларида улар аzon бирлан тақбира оралифида ўқийдирган намозни ўқиётган бўлишарди. Шом намозидан аввал улар ҳам икки ракъат намоз ўқиб олишарди. Аzon бирлан тақbира ўртасидаги вақт унчалик кўп бўлмас эрди».

Имом Бухорий: «Шом намозининг аzonи бирлан тақbiri орасинда ҳеч қанча вақт йўқ эрди»,— дейдилар. Имом Нававий: «Шомнинг аzonи бирлан тақbiri ўртасинда икки ракъат намоз ўқимак мустаҳабдир»,— дейдилар. Имом Молик: «Шомда аzon бирлан тақbiri орасинда намоз ўқимоқ жоиздир»,— дейдилар. Ҳанафийлар эрса: «Шомнинг аzonи бирлан тақbiri ўртасинда уч қадам юргудек фурсат бордир»,— дейишади.

15-боб. Тақbир айтилмоғини кутиб турган киши

Оиша онамиз бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муazzzin бомдод намозига аzon айтиб бўлгач, ўринларидан туриб, тонг отгунича енгилгина икки ракъат намоз ўқиб олар эрдилар, сўнг муazzzin тақbiri айтгунича ўнг томонларини босиб ёнбошлар эрдилар».

16-боб. Хоҳлаган киши ҳар бир аzon бирлан тақbira ўртасида намоз ўқиб олмоғи мумкин

Абдуллоҳ ибн Мағфал бундай деганлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳар бир аzon бирлан тақbira ўртасида намоз бордир, ҳар биз аzon бирлан тақbira ўртасинда намоз бордир. учинчиси хоҳлаган кишига»,— дедилар».

17-боб. «Биттангиз аzon айтингиз», деган киши хусусида

350 . عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَفَرٍ مِنْ قَوْمِيِّ ، فَأَفَمَنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ لَيْلَةً ، وَكَانَ رَحِيمًا رَفِيقًا ، فَلَمَّا رَأَى شَوَّقَنَا إِلَيْهِ أَهَالِيَّنَا ، قَالَ : (ارْجِعُوْ فَكُوْنُوا فِيهِمْ ، وَعَلِمُوهُمْ ، وَصَلُّوا ، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةَ فَلَيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ ، وَلَيُؤْمِكُمْ أَكْبَرُكُمْ) .

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رِوَايَةٍ : أَتَى رَجُلَانِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدَانِ السَّفَرَ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا أَنْتُمَا حَرَجْتُمَا ، فَأَذِنَا ، ثُمَّ أَقِيمَا ، ثُمَّ لَيُؤْمِكُمَا أَكْبَرُكُمَا) .

Молик ибн ал-Ҳувайрис ривоят қиласидирлар: «Қавмимга тегишли бир неча киши бирлан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уйларига келдим. Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларида 20 кун турдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жуда ҳам раҳмдил ва меҳрибон эрканлар. Аҳлимизни соғинганимизни кўргач, «Аҳлингизга қайтингиз, улар бирлан бирга бўлингиз, уларга ўргатингиз, намоз ўқингиз, намоз тақти бўлса, бир киши аzon айтсин, ичингизда каттарогингиз эрса имомлик қилсин»,— дедилар».

**18-боб. Мусофиirlар учун азон ва тақбир айтмоқ. шунингдек
Мұздалифада азон ва тақбир айтмоқ; мұаззиннинг совуқ кечада ёким
ёмғиrlи кечада «намозни жой-жойларингизда ўқингиз», деб азон
чақирмоғи**

Абу Зарр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан берға әрдик. Муazzин азон айтмоқчи бўлганда, Расулуллоҳ унга: «Салқинлатғил (шошмай турғил)»,— дедилар. Кейин у яна азон айтмоқчи эрди, Расулуллоҳ яна: «Салқинлатғил»,— дедилар. Кейин яна азон айтмоқчи бўлганида, Расулуллоҳ яна: «Салқинлатғил»,— дедилар, ҳатто тепаликларнинг сояси ўзи баробарлигига келди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Куннинг ҳарорати жаҳаннамдан келаётгандек»,— дедилар».

Молик ибн ал-Ҳувайрис нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурлариға сафарга кетаётган икки киши кириб келди. Расулуллоҳ уларга: «Сафарга чиқсанларингизда аввал азон айтингиз, сўнг тақбир айтингиз, кейин каттангиз имоматга ўтсин»,— дедилар».

Молик ибн ал-Ҳувайрис нақл қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уйларига ёш йигитлик вақтимизда бориб, 20 кун турдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам раҳмидил ва меҳрибон эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ ахлимизни соғинганимизни билиб, уйимизда кимларни ташлаб келганлигимизни сўрадилар, Биз айтдик» Шунда Расулуллоҳ: «Ахлингиз олдига қайтингиз. Улар бирлан берға бўлингиз, уларга шариъат ҳукмларини ўргатингиз. Мен сизларга буюрганларимни уларга ҳам буюрингиз»,— деб анча насиҳат қилдилар (уларнинг баъзиси ёдимдан чиққан), кейин, «Мен нечук намоз ўқиган эрсам, шундок, намоз ўқингиз. Намоз вақти бўлса, биттангиз азон айтингиз, каттангиз имоматга ўтсин»,— дедилар».

(351 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْمُرُ مُؤْذِنَّا يُؤْذِنُ ، ثُمَّ يَقُولُ عَلَى إِثْرِهِ : أَلَا صَلُوَا فِي الرِّحَالِ) . فِي الْيَلَّةِ الْبَارِدَةِ ، أَوِ الْمَطِيرَةِ فِي السَّفَرِ .

Ноғиъ ривоят қиладилар: «Ибн Умар совуқ кечалардан бирида Дажонда (тепалик номи) азон айтдилар, кейин бизга: «Жой-жойларингизга бориб намоз ўқингиз, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам азон айтгандан кейин муazzинга: «Сафардалиғ кезингизда совуқ кеча ёким лойгарчилик бўлса, жой-жойларингизда намоз ўқингиз» деб айтмоқни буюрардилар»,— дедилар».

Авн ибн Абу Жүҳайфа оталаридан эшитганларини ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Абтаҳда (жойнинг номи) кўрдим. Билол келиб азон айтдилар. Кейин, учи найза ҳассаларини олиб чиқиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўпараларига санчиб қўйдилар, сўнг тақбир айтдилар».

19-боб. Мұаззин азон айтаётганда бошини у ёқ, бу ёққа қаратадирми ё гавдасини у ёқ, бу ёққа ўғирадирми?

«Билол азон айтаётганда икки бармоғини икки қулоғига тиқди, Ибн Умар эрса икки бармоғини қулоғига тиқмас эрди», деб зикр қилинадир. Иброҳим: «Таҳоратсиз азон айтмоқнинг зарари йўқдир»,— дейдилар. Ато: «Азон айтмоқ учун таҳорат олмоқ ҳам фарз, ҳам суннатдир»,— деганлар. Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамма вақт ҳам Оллоҳнинг зикрини қиласверар эрдилар»,— дейдилар,

Авн ибн Абу Жүҳайфа ривоят қиладирлар: «Менинг отам бир куни Билолнинг

азон айтаётиб бошини у ёқдан бу ёққа бураётганини кўрган эрканлар».

20-боб. Киши: «Намоз вақти ўтиб кетибдир»,— деса бўладирми?

Ибн Сирин: «Намоз вақти ўтиб кетибдир»,— демоқни макруҳ санаб, «Бунинг ўрнига, намозга етолмай қолибмиз, десин»,— дейдилар. Ином Бухорий эрса Ибн Сирининг сўзини рад қилиб, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сўзлари («Намоз ўтиб кетибдир») тўғри»,—дейдилар.

352 . عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، إِذْ سَمِعَ جَلَبَةً رِجَالَ ، فَلَمَّا صَلَّى قَالَ : (مَا شَانْكُمْ ؟) . قَالُوا: اسْتُعْجِلُنَا إِلَى الصَّلَاةِ ، قَالَ : (فَلَا تَفْعُلُوا ، إِذَا أَقْيَمْتُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ ، فَمَا أَدْرِكُمْ فَصَلُّوا ، وَمَا فَأَنْكُمْ فَاتَّمُوا) .

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари бундай деган жанлар: «Бир вақт биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан намоз ўқиётган эрдик, бирдан одамларнинг шовқин-сурони эшитилди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлганларидан сўнг: «Сизларга не бўлди?» — дедилар. «Намозга шошилдик»,—дейишди. Расулуллоҳ: «Намозга келганда ундоқ қилмангиз, тинчликка риоя қилингиз. Намознинг қай ерига етиб келсангиз, ўша жойидан қўшилиб ўқийверингиз, қанчаси ўтиб кетган эрса, кейин ўзингиз тўлдириб ўқиб олингиз!» — дедилар».

21-боб. Киши намозга ҳовлиқмай, виқор бирлан келсин!

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намозга қачон етиб келсангиз, келган жойидан давом эттираверингиз, қолганини кейин тўлдириб ўқиб олингиз!»—деганлар»,— дейдилар Қатода разияллоҳу анҳу.

Абу Ҳурайра нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар такбир айтилганини эшитсангиз, ҳовлиқмай, виқор бирлан намозга келингиз. Намозга қачон етиб келсангиз, келган жойидан жамоатга қўшилиб ўқийверингиз, қолганини тўлдириб ўқиб олғайсизлар»,— деганлар».

22-боб. Киши, имом такбир айтаётганини кўрса, қачон сафга турадир?

353 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّىٰ تَرَوِنِي) .

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Такбир айтилаётган пайтда, то мени кўрмагунингизча, сафга турмангиз!» — деганлар».

23-боб. Киши намозхонлар сафига шошилиб келиб турмасин, тинчлик сақлаб, оҳисталик бирлан турсин!

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Такбир айтилаётганда сафга турмангиз, тинчликка риоя қилингиз!»— деганлар».

24-боб. Такбир айтилгандан сўнг киши бирор сабаб бирлан масжиддан чиқса бўлғайми?

Абу Ҳурайра нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳужраларидан чиқдилар. Намозга такбир айтилди, сафлар тикланди, Жаноб Расулуллоҳ меҳроб қаршисига келиб турдилар. Намозга такбири таҳрима айтилмоғини кутиб турган эрдик, «Ўринларингиздан қимиrlамангиз!»— деб ҳужраларига кириб кетдилар, шу ҳолатимизда туриб қолдик. Бир оздан сўнг соchlари ҳўл бошларидан сув томиб турган ҳолда қайтиб чиқдилар, ғусл қилибдирлар».

25-боб. Агаримом: «Ўрнингиздан қимиrlамангиз!»— деб чиқиб кетса, қайтиб келгунича кутиб турилғайдир

Абу Ҳурайра ривоят қиласылар: «Намозга такбир айтилди, одамлар сафларини түғрилашди. Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ҳужраларидан чиқиб, олдингя үтдилар. У киши жимоъдан кейинги ҳолатда эрканлар. «Ўрнингиздан қимиrlамангиз!» — деб қайтиб кириб кетдилар. Сўнг, ғусл қилиб чиқдилар, соchlаридан сув томиб туради. Кейин, одамлар бирлан намоз ўқидилар».

26-боб. Кишининг «Ҳали намоз ўқимадик»,— демоги

Жобир ибн Абдуллох ривоят қиласылар: «Хандақ воқеаси куни Ҳазрат Умар Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллох, Оллох ҳаққи-хурмати, кун ботиб кетди ҳамки, намози асрни ўқиёлмай қолдим», — дедилар. Бу гапни айтганларида ифтор қилиб бўлинганди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Оллохга қасам ичиб айтурменким, мен ҳам ҳали намози асрни ўқимабман», — дедилар. Кейин, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Батҳон деган жойга бордилар, мен ҳам у киши бирлан бирга бордим, таҳорат олдилар, сўнг (кун ботгандан кейин) намози асрни ўқидилар, ундан кейин шомни ўқидилар».

27-боб. Такбир айтилгандан кейин имом бирор зарурат билан банд бўлмоғи мумкинми?

354. عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَاجِي رَجُلًا فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ ، فَمَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ .

Анас разияллоху анху нақл қиласылар: «Намозга такбир айтилди ҳамки, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам масжиднинг ёнида бир киши бирлан гаплашиб туравердилар, ҳатто (айрим) намозхонлар ухлаб қолдилар».

28-боб. Намозга такбир айтилгандан сўнг (биров билан) сўзлашмоқ

Хумайд разияллоху анху ривоят қиласылар: «Собит ал-Бунонийдан намозга такбир айтилгандан кейин (биров билан) галлашган киши тўғрисида сўрадим. Шунда у: «Намозга такбир айтилгандан кейин бир киши келиб Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламни гапга тутиб қолганди, деб Анас менга айтганди», — деди».

29-боб. Жамоат бирлан намоз ўқишнинг вожиблиги

Ҳасан Басрийни оналари меҳрибончилик қилиб, хуфтон намозини жамоат бирлан ўқимак учун масжидга боришдан қайтарибдирлар, шунда ул киши итоат қилмабдирлар.

355. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَقَدْ هَمَّتُ أَنْ آمِرَ بِحَيْثَبَ ، ثُمَّ أَمْرَ بِالصَّلَاةِ فَيُؤْذَنُ لَهَا ، ثُمَّ أَمْرَ رَجُلًا فِي يَوْمِ النَّاسِ ، ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى رِحَالٍ فَأَخْرُقَ عَلَيْهِمْ بَيْوَاهُمْ ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُهُمْ : أَنَّهُ يَجْدُ عَرْقاً سَمِينًا ، أَوْ مِرْمَاثَيْنِ حَسَنَتَيْنِ ، لَشَهَدَ الْعِشَاءَ) .

Абу Ҳурайра нақл қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Оллох таоло ҳаққи-хурмати, одамларга «Ўтин йиғингиз!» деб буюрсаму ўтин йиғсалар, кейин, «Намоз ўқингиз!» десаму бир киши аzon айтса, иккинчиси имомлик қилса, сўнгра намозга келмаган кишиларнинг уйларига бориб, устиларидан ўт ёқиб юборсам! Оллохга қасамёд қилиб айтурменким, жамоат бирлан намоз ўқимоқقا келмаган ўша кишиларнинг биронтаси бу ерга (масжидга) келганда пиширилган ёғли гўшт ёқим калла-поча емоқни билса эрди, албатта хуфтонга келган бўлур эрди», — дедилар».

30-боб. Жамоат бирлан намоз ўқимоқнинг фазилати

Асвад ибн Язид ўз жамоатлари бирлан намоз ўқимоққа улгурмай қолсалар, бошқа масжидга борар эрдилар. Анас намоз ўқиб бўлинганда масжидга келдилар, сўнг аzon ва тақбир айтиб, (бошқа) жамоат бирлан намоз ўқидилар.

356. عن عبد الله ابن عمر رضي الله عنهما : أنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَدَدِ بِسِعْيٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً) .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жамоат бирлан ўқилган намоз савоби ёлғиз ўқилган намоз савобидан 27 марта ортиқдир»,— дедилар».

Абу Саъид ал-Худрий Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Жамоат бирлан ўқилган намоз савоби ёлғиз ўқилган намоз савобидан 25 марта ортиқдир»,— деганларини эшитган эрканлар.

357. عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (تَفْضُلُ صَلَاةَ الْجَمِيعِ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ ، بِخَمْسَةِ وَعِشْرِينَ حُزْعَاءَ ، وَتَجْتَمَعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ) . ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَاقْرُؤُوا إِنْ شِئْتُمْ : «إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар»,— деб ривоят қиладилар: «Кишининг жамоат бирлан ўқиган намозининг савоби уйида ёлғиз ўқиган намози ва бозорда ўқиган намозининг савобидан 25 баробар ортиқ бўлғайдир. Бунга киши яхшилаб таҳорат олиб, уйидан масjidга фақат намоз ўқийдирман, деган ниятда чиқсагина эришмоғи мумкиндири. Шу ниятда босган ҳар бир қадамини кўтариб улгурмасидан Оллоҳ таоло унинг мартабасини бир даража кўтарғайдир ва битта гуноҳидан кечғайдир. Намоз ўқиётганида эрса малоикалар унинг тепасида: «Илоҳи, бул бандангни яр'лақағайсен, бул бандангга раҳм қилғайсен!» — деб илтижо қилиб туришғайдир. Қайси бирингиз намоз ўқийдирман, деб кутиб турган эрсангиз, намоз ўқиётган ҳисобида бўлғайдирсиз»!

31-боб. Намози бомдодни жамоат бирлан ўқимоқнинг фазилати

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан қуийидаги ҳадисни эшитганман»,— дейдилар: «Ҳар бирингизнинг жамоат бирлан ўқиган намозингизнинг савоби ёлгаз ўқиган намозингиз савобидан 25 марта ортиқ бўлғайдир. Тунги фаришталар бирлан кундузги фаришталарнинг барчаси намози бомдодга келиб жамулжам бўлишғайдир». Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Агар хоҳласангиз, «Инна қуръон-ал-фажри кона машхудан (намози бомдодда қилинган қироат фарушталар ҳам қатнашса арзийдирган қироат бўлди)» — деган ояти каримани ўқингиз»,— дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Умар: «Жамоат намози 27 марта ортиқдир»,— деганлар.

Умму Дардоъ ривоят қиладирлар: «Абу Дардоъ олдимга ғазабланиб кириб келдилар. «Нечун ғазабланмақдасиз?» — дедим. «Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, Мұхаммад умматинин^х жамоат бирлан намоз ўқимогидан бўлак бирор савоблик иши қолмади»,— дедилар».

358. عن أبي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَبْعَدُهُمْ فَأَبْعَدُهُمْ مَمْشَى ، وَالَّذِي يَتَنَظَّرُ الصَّلَاةَ ، حَتَّىٰ يُصْلِيهَا مَعَ الْإِمَامِ ، أَعْظَمُ أَجْرًا مِنِ الَّذِي يُصْلِي لَهُ يَنَامُ) .

Абу Мусо нақл қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Намоздан энг күп савоб оладирган одам масжиддан энг узокда турадирган одамдир, чунки ул күп юриб, күпроқ азиат чекиб келғайдыр. Жамоат бирлан намоз үқимакни кутаётган кишига тегадирган савоб, ўзи намозини ўқиб, ётиб олган одамға тегадирган савобдан беҳад ортиқдир»,— деганлар».

32-боб. Пешин намозига әртароқ бормоқнинг фазилати

359 . عن أبي هريرة رضي الله عنه : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَبْيَنُمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ ، وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخَرَهُ ، فَشَكَرَ اللَّهَ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ) . ثُمَّ قَالَ : (الشَّهَدَاءُ خَمْسَةٌ : الْمَطْعُونُ ، وَالْمَبْطُونُ ، وَالْغَرِيقُ ، وَصَاحِبُ الْهَدْمِ ، وَالشَّهِيدُ فِي سَيِّلِ اللَّهِ) . ثُمَّ قَالَ : (لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفَّ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا لَأَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ . وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتُوْهُمَا وَلَوْ حَبَّوا) .

Абу Хурайра разияллоху анху: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бундай деган эдилар»,— деб ривоят қиласылар: «Бир куни бир киши күчада кетаётган эрди. Йўлда ётган тиканни кўриб, четга олиб ташлади. Оллоҳ таоло унинг қилмишидан рози бўлди ва унинг гуноҳларинр} кечирди.

Бешта сабабдин ўлган кишилар шаҳид бўладирлар: вабодан ўлганлар, қорин оғриги бирлан ўлганлар, ғарқ бўлиб ўлганлар, бирор нарсанинг тагида қолиб ўлганлар ва Оллоҳ таоло йўлида жиҳод қилиб ўлганлар.

Одамлар азон айтмоқ ва намозда биринчи сафда турмоқнинг нечоғлиқ савобли эрканини билғанларида, ҳеч иложини топмасалар, чек ташлаб ўз ниятларига эришган бўлур эрдилар.

Намозга әртароқ бормакнинг қандоқ савоби борлигини билғанларида, масжидга қараб ким ўзарга юргурган бўлур эрдилар, хуфтон бирлан бомдод намозининг саюбини билғанларида, масжидга эмаклаб бўлса ҳам борур эрдилар».

33-боб. Масжид томон босган қадамларни ҳисобламоқ

Анас разияллоху анху нақл қиласылар: «Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Эй Баний Салама, изларингизни ҳисоблаб юрмайдирмисиз?»,—дедилар. Мужоҳид «Қилған ишларини ва изларини ёзиб қўйғайдирмиз» деган ояти каримадаги «изларини» сўзини «қадамларини» деб тафсир қилди».

360 . عن أنس رضي الله عنه : أَنَّ بَنِي سَلْمَةَ أَرَادُوا أَنْ يَتَحَوَّلُوا عَنْ مَنَازِلِهِمْ ، فَيَنْزِلُوا قَرِيبًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْرُوْلَ الْمَدِينَةَ ، فَقَالَ : (أَلَا تَحْتَسِبُونَ آثَارَ كُمْ) .

Анас разияллоху анху ривоят қиласылар: «Баний саламаликлар ўз жойларини ташлаб, Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва салламга яқинроқ ерга кўчиб келмоқчи бўлди. Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам Мадинанинг хувиллаб қолмоғини истамай: «Иzlарингизни (қадамларингизни) ҳисоблаб юрмайдирмисиз?»— дедилар (яни, масжидга қанча узоқ йўл босиб келсангиз, шунча саюб бўлғайдир, деган маънода). Мужоҳид: «Иzlарингизни» дегани — «ерда яёв қадам босиб келмоқ демакдир»,— дейди».

34-боб. Хуфтон намозини жамоат бирлан үқимоқнинг фазилати

361 . عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيْسَ صَلَاتُ أَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ مِنِ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتُوْهُمَا وَلَوْ حَبَّوا) .

Абу Хурайра: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам бундай деганлар»— дейдилар: «Мунофиқларга намози бомдод бирлан намози хуфтондан кўра оғирроқ

намоз йўқдир. Иккала намозда қанча савоб борлиғини билганларида масжидга эмаклаб бўлса ҳам келғай эрдилар. Муаззинга буюрсам, аzon айтса, кейин бир кишига буюрсам, одамларга имомлик қилса, кейин азонни эшитиб, намозга чиқмаганларнинг устидан ўт қўйсам!»

35-боб. Икки киши ва ундан ортиғи жамоатdir

Молик ибн ал-Хувайрис ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ю саллам (сафарга кетаётган икки кишига): «Намоз вақти келса, бирингиз аzon ва тақбир айтингиз, каттангиз имом бўлсин», — деганлар».

36-боб. Масжидда намоз вақти бўлмоғини кутиб ўтирган кишининг ҳамда масжидларнинг фазилати баёни

Абу Ҳурайра нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Таҳоратини синдиримай жойнамозда намоз вақти бўлмоғини кутиб ўтирган ҳар бир кишини малоикалар: «Илоҳи, бул кишининг гуноҳларини мағфират қилғайсан, бул кишига раҳматингни дариф тутмағайсан!» — деб дуо қилғайдирлар. Намоз ўқийдирман деган ниятдагинэ уйига кетмай масжидда ўтирган киши намоз ўқиётган баробарида бўлғайдир», — деганлар».

362 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (سَبْعَةٌ يُظْلَمُهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ ، يَوْمَ لَا ظِلٌّ إِلَّا ظَلُّهُ) : إِلَمَامُ الْعَادِلُ ، وَشَابٌ نَسَّاً فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ ، وَرَجُلٌ قَبْلَهُ مُعْلَقٌ فِي الْمَسَاجِدِ ، وَرَجُلٌ تَحَاجَباً فِي اللَّهِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ وَتَقَرَّقَ عَلَيْهِ ، وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصَبٍ وَجَمَالٍ ، فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ ، أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًّا ، فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ) .

Абу Ҳурайра қўйидаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло етти тоифа мўминларга, охират куни ҳеч соя қолмаганда, Аршининг соясидан жой берғусидир: одил бошлиққа; раббиға тақво бирлан ибодат қилиб улғайган йигитга; масжидлардан кўнглини узолмайдирған кишига; Оллоҳни деб бирор бирлан дўстлашган ва Оллоҳни деб дўстидан узоқлашган (воз кечган) кишига; мартабали, келишган бир аёл зинога таклиф қилса, «Мен Оллоҳдан қўрқурмен», — деган кишига; ўнг қўли қилганини чап қўли билмайдирган қилиб хуфёна садақа берган кишига; хилватда Оллоҳ таолони эслаб ҳўнг-ҳўнг йиғлаған кишига», — деганлар».

Ҳұмайд ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам узук таққанмилар?» — деб Анасадак сўрашди. «Ҳа, таққанлар. Бир куни Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтон намозини ярим кечагача кечиктиридилар, биз бирлан намоз ўқигани чиқдилар. Намоздан кейин: «Одамлар аллақачон намоз ўқиб ётдилар, сизлар эрсангиз ҳануз намоз ўқимақдасиз», — дедилар. Ўшанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг узуклари ярқирашига қараб турганим ҳалишдек кўз ўнгимдадир», — деди Анас».

37-боб. Масжидга эрта бориб, кеч қайтмоқнинг фазилати

363 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ غَدَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ ، أَعَدَ اللَّهُ لَهُ تُرْزُلَةً مِنَ الْجَنَّةِ كُلُّمَا غَدَ أَوْ رَاحَ) .

Абу Ҳурайра нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки масжидға эрта бориб, кеч қайтғайдир, Оллоҳ таоло унга ҳар бир кеч қайтгани учун жаннатда зиёфат тайёрлаб қўйғусидир», — деганлар».

38-боб. Намозга тақбир айтилса, фарз намоздан бошқа намозлар тұхтатылғайдыр

364 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ بُحَيْنَةَ، رَجُلٌ مِنَ الْأَزْدِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا وَقَدْ أَقْيَمَتِ الصَّلَاةُ، يُصْلِي رَكْعَتَيْنِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَ بِهِ النَّاسُ، وَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (الصُّبْحُ أَرْبَعًا، الصُّبْحُ أَرْبَعًا).

Абдуллоҳ ибн Молик: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кишининг ёнидан ўтдилар» деб бошланадиган бир ҳадисни айтиб берган эрканлар. Имом Бухорий : «Ушбу ҳадисни Азудлик Молик ибн Буқайна исмлиғ бир киши Ҳафс ибн Осимга қуидагича ривоят қилган эркан»,— дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоэга тақбир айтилғандан кейин ҳам икки ракъат намоз ўқиган бир кишини күриб, ул томонга ўғирилдилар, уни одамлар ўраб олди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бомдод суннатини тұрт ракъат ўқийдирмисан? Бомдод суннатини тұрт ракъат ўқийдирмисан?» — деб уни койидилар (чунким имомга иқтидо қилмоғи лозим эрди)».

39-боб. Касал кишининг жамоат олдига чиқмоққа ҳадди борми? (имоматта ұта оладирми?)

365 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ :

لَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَأَذَنَ، فَقَالَ: (مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلِيصَلِّ بِالنَّاسِ). فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ أَبَا بَكْرَ رَجُلٌ أَسِيفٌ، إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّي بِالنَّاسِ، وَأَعَادَ فَاعَادُوا لَهُ، فَأَعَادَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ: (إِنَّكُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ، مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلِيصَلِّ بِالنَّاسِ). فَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى، فَوَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَفْسِهِ حَفَّةً، فَخَرَجَ يُهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ، كَانَيْنِ أَنْظُرُ رِحْلَيْهِ تَخْطُطَانِ مِنَ الْوَجْعِ، فَأَرَادَ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَتَأَخَّرَ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَكَانَكَ، ثُمَّ أَتَيَ بِهِ حَتَّى جَلَسَ إِلَيْهِ حَبْيَهُ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِ، وَالنَّاسُ يُصْلِلُونَ بِصَلَاتِهِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). وَفِي رِوَايَةٍ: حَلَسَ عَنْ يَسَارٍ أَبِي بَكْرٍ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي قَائِمًا. وَعَنْهَا - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فِي رِوَايَةٍ: لَمَّا ثَلَّ النَّيْمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاشْتَدَّ وَجْهُهُ اسْتَدَنَ أَرْوَاجُهُ أَنْ يُمَرَّضَ فِي يَتِيَ فَأَذَنَ لَهُ. وَبَاقِي الْحَدِيثِ تَقَدَّمَ آنَّهَا.

Асвад разияллоҳу анху ривоят қиладылар: «Оиша онамизнинг ҳузурларида әрдик. Жамоат бирлан намоз ўқимоқ ва унинг афзалликлари тұғрисида сұзлашиб ўтиридик. Шунда Оиша онамиз қуидагиларни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг вафотларидан олдинги касаллый кунларидан бирида азон айтилди. Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Вакрга буюрингиз, имоматта ўтсін!»— дедилар. «Абу Бакр күнгли бўш, йиғлоқ одам. Сизнинг ўрнингизда имомлик қила олмағай», — дейишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам учинчи марта: «Сиз хотинлар Юсуф алайхиссаломнинг қиссасидаги Зулайҳо ва унинг дугоналарига ўшшаган хотинлардирсиз (дилингиздаги гапнинг аксини айтурсиз), Абу Бакрга буюрингиз, жамоат олдига ўтиб имомлик қилсан!» — дедилар. Абу Бакр чиқиб имоматта ўтдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларини бир оз енгил ҳис қилдилар. Сўнг, икки киши ёнларига ккриб, қўлтиқлаб намозга олиб чиқди.

Бетоблиқдан оёқларини зўрға судраб босаётганлари ҳозиргидек кўз ўнгимда. Абу Бакр Жаноб Расууллоҳнинг чиқиб келаётганларини кўриб жой бўшатмоқчи бўлдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ўрнингда турғил!» — деб ишора қилдилар. Сўнг, Абу Бакрнинг ёнларига келиб ўтирдилар».

Аъмашдан «Абу Бакр Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга, одамлар эрса Абу Бакрга иқтидо қилганимилар?» — деб сўрашди. Аъмаш «ҳа» деган маънода бош ирғаб қўйдилар. Абу Муовия бунга қўшимча қилиб: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрнинг чап ёнида ўтириб ўқидилар, Абу Бакр эрса тик туриб ўқидилар», — дедилар.

Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ Оиша онамиздан қуийдаги ҳадисни эшитгон эрканлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, оғирлашиб қолган пайтларида, тузалгунларича менинг уйимда ётмоқчи эканликларини айтиб ҳамма хотинларидан ижозат сўрадилар. Улар рози бўлишди. Кейин, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки киши ёрдамида оёқларини зўр-базўр босиб менинг уйимга чиқдилар. Бир қўлтиқларидан Аббос ва иккинчи қўлтиқларидан бир киши ушлаб олиб чиқиши». «Оиша онамиз айтиб берган ҳадисни Ибн Аббосга ҳикоя қилиб бердим,— дейдилар Убайдуллоҳ, у мендан: «Оиша онамиз тилга олмаган ўша кишининг ким эканлигини билурмисен?» — дёб сўради. Мен: «Йўқ», — дедим. «Бул — Али ибн Абу Толиб эрдилар», — деди».

40-боб. Ёмғир ёки касаллик туфайли масжидга бормай ўз уйида намоз ўқимоққа рухсат берилгани ҳақида

Нофиъ ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар совуқ ва шамол бўлиб турган тунда намозга аzon айтдилар. Кейин: «Намозни жой-жойларингизда ўқийверингиз, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муazzинга: «Ёмғирли, совуқ кечада намозни жой-жойларингизда ўқийверингиз, деб айтмакни буюрар эрдилар», — дедклар».

Махмуд ибн ар-Рабиъ нақл қиласидирлар: «Атбон ибн Молик кўзи ожиз ҳолда қавмига имомлик қилур эрди. Бир кўни у Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расууллоҳ, (гоҳ) кеча қоронғи бўлғайдир, (гоҳ) сел бўлғайдир, мен эрсам кўзи ожиз одамдиримен, менинг уйимга бориб бир жойда намоз ўқиб берингиз, ўшал ерни намозгоҳ қилиб олайин», — деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг уйига келиб: «Қаерда ўқиб бермоғимни истайдирсан?» — дедилар. Ул бир жойни кўрсатди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўшал жойда намоз ўқиб бердилар».

41-боб. Имои жумъа куни, ёмғир ёғиб турган бўлса, ҳозир бўлганлар билан намоз ўқиб, хутба айтадирми?

366 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ : حَطَبْنَا ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي يَوْمٍ ذِي رَدْغٍ ، فَأَمَرَ الْمُؤْذِنَ لَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ : قُلِ الصَّلَاةُ فِي الرِّحَالِ ، فَنَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ كَانُوكُمْ أَنْكَرُوا ، فَقَالَ : كَانُوكُمْ أَنْكَرْتُمْ هَذَا ؟ إِنَّ هَذَا فَعَلَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْيَ ، يَعْنِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، إِنَّهَا عَزْمَةٌ وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أُخْرِجَكُمْ .

Абдуллоҳ ибн Ҳарс ривоят қиласидирлар: «Ибн Аббос ёмғир ёғиб, лойгарчилик бўлган куни бизга хутба айтдилар, сўнг муazzинга азоннинг «Ҳайя алас-салот» деган жойига келгандан «намозни жой-жойларингизда ўқийверингиз», деб айтмакни буюрдилар. Ҳозир бўлганлар бу гапни ёқмагандек бир-бирларига қараб қўйишли. Шунда Ибн Аббос: «Сизлар бу гапни ёқтиридадингиз шекилли. Бу гапни мендан яхшироқ киши, яъни Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтгандирлар. Ул

киши шундоқ қилмоқни буюргандирлар. Мен сизларни мاشақаттаға қўймоқни хоҳламадим», — дедилар». Бошқа бир ҳадисда Ибн Аббос: «Мен сизларни гуноҳкор қилмакни хоҳламадим, сизлар тиззангииздан лой кечиб келган бўлур эрдингиз, деб айтганди», — дейилади.

Абу Саламадан нақл қиладирлар: «Абу Саъид ал-Худрийдан Лайлут ул-Қадр тұғрисида сүрадим. Ул киши: «Бир булут келиб, масжиднинг устига ёмғир ёғди. Масжиднинг томига хурмо шохлари ёпилган эрди, ёмғир шипдан ўтиб кетди. Намозга такбир айтилди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жиққа лой устида сажда қилаётганларини, ҳатто пешоналарига лой ҳам текканини кўрдим», — дедилар».

367. عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ : إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ الصَّلَاةَ مَعَكُ ، وَكَانَ رَجُلًا ضَخْمًا ، فَصَنَعَ لِلَّبَنِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا ، فَدَعَاهُ إِلَى مَنْزِلِهِ فَبَسَطَ لَهُ حَصِيرًا ، وَنَصَحَ طَرَفَ الْحَصِيرِ فَصَلَّى عَلَيْهِ رَكْعَتَيْنِ ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ الْجَارُودِ لِأَنَسِ : أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصُّحَّى ؟ قَالَ : مَا رَأَيْتُهُ صَلَّاهَا إِلَّا يَوْمَئِذٍ .

Анас ибн Сирин ривоят қиладирлар: «Ансорийлардан бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, мен сиз бирлан бирга намоз ўқий олмасмен», — деди. Ул семиз, йўғон киши эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни овқат тайёрлаб, уйига чақирди. Сув сепиб, тозалаб бир бўйрани тагларига солиб берди. Бўйра устида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат намоз ўқидилар».

Оулужорудлик бир киши Анасга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам чошгоҳ намозини ўқир эрдиларми?» — деди. Анас: «Ўқиганларини фақат ўшал куни кўрдим», — дедилар.

42-боб. Овқат тайёр бўлса-ю, намозга такбир айтилса...

Ибн Умар овқатланиб олгач, намоз ўқир эрдилар. «Дили хотиржамлик бирлан намоз ўқимоқ учун аввал ҳожатини чиқариб олмоқлик кишининг фақиҳлигидандир», — дейдилар Абу Дардоъ разияллоҳу анҳу.

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар олингизга кечки овқат олиб келинган бўлғайдир-у, намозга такбир айтилғайдир, аввал овқатни еб олингиз», — деб айтганлар».

368. عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا قُلْمِ الْعَشَاءُ فَابْدُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصْلُوا صَلَاةَ الْمَغْرِبِ ، وَلَا تَعْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ) .

Анас ибн Молик нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кечки овқатингиз тайёр бўлса, шомни ўқимоқдан аввал, овқатни еб олингиз, овқатни шошмасдан енгизлар», — деганлар».

Ибн Умар қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар (кечки) овқатингизни олдингизга олиб келиб қўйғайдирлар-у, намоз вақти бўлиб қолғайдир, аввал овқатни еб олингиз, шошмасдан, тўйиб еб олингиз», — деганлар». Ибн Умар олдиларига овқат қўйилса-ю, намозга такбир айтилса, овқатни тўйиб еб олмагунларича намозга келмас эрдилар. Имомнинг қироатини эшитиб турсалар ҳам овқатланишда давом этардилар.

Ибн Умар нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингиз овқат устида бўлғайдирсиз-у, намозга такбир айтилғайдир, нафсингиз овқатга қонгунча намозга шошилмангиз», — деганлар».

43-боб. Имомнинг қўлида егулик нарса бўлса-ю, намозга чақирилса...

Жаъфар ибн Амр оталари Амр ибн Умайядадан эшитганларини ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўйнинг қўл гўштини кесиб еяётганларини кўрдим. Шунда намозга чақирилди. Ўринларидан турдилар, пичоқни ташлаб, таҳорат олмай намоз ўқидилар».

44-боб. Кимки уйида бир зарур иш қилиб турган бўлса-ю, намозга такбир айтиса, ишини ташлаб, намозга чиқадир

369 . عن عائشة رضي الله عنها أنّها سُلّت : مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنُعُ فِي بَيْتِهِ ؟ قَالَتْ : كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةٍ أَهْلَهُ - تَعْنِي فِي خَدْمَةِ أَهْلِهِ - فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةَ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ .

Асвад разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Оиша онамиздан «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйларида не қилур эрдилар?» — деб сўрадим. «Уй юмушлари бирлан банд бўлур эрдилар (Жаноб Расулуллоҳ хотинларига ёрдам бермоқларини назарда тутадилар), намозга чақирилган кезда қилаётган ишларини ташлаб чиқар эрдилар»,— дедилар».

45-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қандай намоз ўқиганларини ҳамда ул зотнинг буюрган суннагларини ўргатиш ниятидагина одамларга намоз ўқиб берган киши

Айюб разияллоҳу анҳу: «Абу Қилоба бундай деганди»,— дедилар: «Бизнинг мана шу масжидимизга Молик ибн Ҳувайрис келиб: «Мен ўзи намоз ўқимоқчи бўлмасам-да, сизларга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нечук намоз ўқиганларини кўрган бўлсан, ўшандоқ намоз ўқиб берайин»,— дедилар. Мен Абу Қилобадан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нечук намоз ўқир эрканлар?» — деб сўрадим. «Мана бу шайхимиз сингари»,— деди. Шайхимиз (кекса одам эрдилар), биринчи ракъатда саждадан бош кўтарғанларидан кейин, озгина ўтириб олар эрдилар».

46-боб. Олим ва фозил кишилар имомлик қилишга ҳақлироқдирлар

Абу Мусо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлиб қолдилар. Касаллари кучайгач: «Абу Бакрга буюрингиз, жамоат олдига чиқиб имомлик қилсин!» — дедилар. Оиша онамиз: «Абу Бакр кўнгли юмшоқ кишидирлар, сизнинг ўрнингизда туриб имомлик қила олмағайлар»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Одамларга буюрингиз, Абу Бакр жамоат олдига чиқиб имомлик қилсин!» — деб қайтариб айтдилар. Оиша онамиз яна рад қилдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Бакрга буюрингиз, жамоат олдига чиқиб имомлик қилсин! Сиз хотинлар Юсуф алайҳиссаломнинг қиссасидаги хотинлар сингаридирсизлар»,— деб яна қайтариб айтдилар. Жаноб Расулуллоҳнинг буйруқларини Абу Бакрга етказиши. Абу Бакр Жаноб Расулуллоҳнинг ҳаётликларида жамоат олдига чиқиб имомлик қилдилар».

371 . عن عائشة رضي الله عنها أنّها قَالَتْ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي مَرَضِهِ : (مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلَيُصَلِّ بالنَّاسِ) . قَالَتْ عائشةُ : قُلْتُ : إِنَّ أَبَا بَكْرًا إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ ، لَمْ يُسْمِعْ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءَ ، فَمُرِّ عُمَرَ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ ، فَقَالَتْ عائشةُ : فَقُلْتُ لِحَفْصَةَ : قُولِي لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرًا إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعْ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءَ ، فَمُرِّ عُمَرَ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ ، فَفَعَلَتْ حَفْصَةُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَهْ إِنْ كُنَّ لَأَئْتَنَّ صَوَاحِبَ يُوسُفَ ، مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ) . فَقَالَتْ حَفْصَةُ لِعَائِشَةَ : مَا كُنْتُ لِأُصِيبَ مِنْكِ خَيْرًا .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб ётганларида: «Абу Бакрга буюрингиз, жамоат олдига чиқиб имомлик қилсин!» — дедилар. Мен: «Абу Бакр ўрнингизга имомлик қилсалар, йиғлаб юборғайдирлар,

одамлар қироатларини эшитолмай қолғайдыр, Умарга буюрингиз, имомлик қилсан!» — дедим. Кейин: «Абу Бакр сизнинг ўрнингизда турсалар, йифиларидан қироатлари эшитилмай қолғайдыр, имомликни Умарга буюра қолингиз, деб Расулуллоҳга айтғил!» — дедим Ҳафсага. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тек турғил, сизлар Юсуф алайхиссаломнинг қиссасидаги хотинлар сингаридирсизлар, Абу Бакрга буюрингиз, имомлик қилсан!» — дедилар Ҳафсага».

Шунда Ҳафса: «Сендан ҳеч яхшилиғ кўрмадим-да!» — деган эрканлар Оиша онамизга.

372 . عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يُصَلِّي لَهُمْ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي تُوْفَى فِيهِ ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ ، وَهُمْ صُفُوفٌ فِي الصَّلَاةِ ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُترَ الْحَجْرَةِ ، يَنْظُرُ إِلَيْنَا وَهُوَ قَائِمٌ ، كَانَ وَجْهُهُ وَرَقَةٌ مُصْحَفٌ ، فَهَمَّمْنَا أَنْ تَفْتَنَنَا أَنَّ الْفَرَحَ بِرُؤْيَا النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَنَكَصَّ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى عَقِبَيْهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ ، وَظَنَّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خارِجٌ إِلَى الصَّلَاةِ ، فَأَشَارَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ (أَتَمُوا صَلَاتَكُمْ) . وَأَرْخَى السُّترَ ، فَتُوْفَى مِنْ يَوْمِهِ .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ўн йил эргашиб юрдим, ул кишининг хизматларини қилиб, сухбатларида бирга бўлдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан олдин бетоб ётганларида Абу Бакр жамоатга имомлик қиласидир. Душанба куни биз саҳобалар намозда саф тортиб турган эрдик, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хужраларининг пардасини очиб, бизга қарадилар. Жаноб Расулуллоҳ оёқларида тик турар эрдилар, юзлари худди китоб варағидек оппоқ, озгин ва чиройлиғ эрди. Кейин, бизга табассум қилиб жилмайдилар. Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб, суюнганимиздан сафдан чиқмоқчи бўлдик. Абу Бакр Сиддик эрса биринчи сафга кириб олмоқ учун орқасига тисарила бошлади. Ул, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга чиқмоқчилар, деб ўйлади. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, намозни давом эттираверингиз, деган маънода бизга ишора қиласидир-да, пардани ёпиб қўйдилар. Ул зот шу куни вафот этдилар».

Анас разияллоҳу анҳу нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уч кун намозга чиқа олмадилар. Намозга такбир айтилди, Абу Бакр олдинга (имомликка) ўтди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хужраларининг пардасини кўтардилар. Ҳеч қачон Жаноб Расулуллоҳнинг чеҳраларини кўрган кезимиздагидек суюнмаган эрдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрга «Олдинга (имомликка) ўтғил!» деб ишора қиласидир-да, пардани ёпдилар. Кейин, вафот этгунларича пардани очмоққа дармонлари етмади».

Ҳамза ибн Абдуллоҳнинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулуллоҳ оғир ётганларида, «Намозга чиқа оласизми?»—дейишиди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Бакрга айтингиз, жамоатга имомлик қилсан!»—дедилар. Оиша онамиз: «Абу Бакр кўнгли бўш одамдирлар, қироат қилсалар, йифидан тўхтай олмағайлар»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Буюрингиз унга, жамоатга имомлик қилсан!» — дедилар. Оиша онамиз яна бояги сўзларини тақрорладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Буюрингиз унга, жамоатга имомлик қилсан! Сизлар Юсуф алайхиссалом қиссасидаги хотинлар сингаридирсиз»,— дедилар».

47-боб. Бирор сабабга кўра, намозхонлардан бирининг имомнинг ёнида турмоги

371 . عن عائشة رضي الله عنها أنها قالت : إنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي مَرَضِهِ : (مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلَيُصَلِّ بالنَّاسِ) . قَالَتْ عائشةً : قُلْتُ : إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ ، لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ ، فَمُرِّ عُمَرٌ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ ، فَقَالَتْ عائشةً : فَقُلْتُ لِحَفْصَةَ : قُولِي لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ ، فَمُرِّ عُمَرٌ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ ، فَفَعَلَتْ حَفْصَةُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَهْ إِنْكُنْ لَأَشَنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ ، مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلَيُصَلِّ لِلنَّاسِ) . فَقَالَتْ حَفْصَةُ لِعائشَةَ : مَا كُنْتُ لِأُصِيبَ مِنْكِ خَيْرًا .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб ётганларида Абу Бакрга жамоатга имомлик қилмоқни буюрдилар. Абу Бакр (ўшанда) имомлик қилган эрдилар». Урва разияллоҳу анҳу ушбу ҳадисни қуидагича давом эттирадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларини енгил ҳис этиб, намозга чиқдилар. Абу Бакр жамоатга имомлик қилаётган эрди. Расулуллоҳи кўргач, (ўрин бўшатмак мақсадида) орқасига тисарила бошлади. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: «Ўрнингдан жилмағил!» — деб ишора қилдилар. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрнинг ёнига келиб ёнма-ён ўтирилар. Абу Бакр Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб тик туриб намоз ўқидилар. Одамлар эрса Абу Бакрга иқтидо қилиб намоз ўқишиди».

48-боб. Кеч қолаётган имомнинг ўрнига ўтиб имомлик қилаётган одам, имом келиб қолса, тисарилиб ўрнини бўшатса ҳам, бўшатмаса ҳам, намоз жоиз бўладир

373 . عن سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَمْرُو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ ، فَجَاءَتِ الصَّلَاةُ فَجَاءَ الْمُؤْذِنُ إِلَى أَبْيَ بَكْرٍ ، فَقَالَ : أَتُصَلِّ لِلنَّاسِ ، فَأَقِيمُ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، فَصَلَّى أَبْوَ بَكْرٍ ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ فِي الصَّلَاةِ ، فَتَخَلَّصَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفَّ ، فَصَفَقَ النَّاسُ ، وَكَانَ أَبْوَ بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ ، فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ التَّفَقَ ، فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَنْ امْكُثْ مَكَانِكَ) . فَرَفَعَ أَبْوَ بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدِيهِ ، فَحَمَدَ اللَّهُ عَلَى مَا أَمْرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَنْ امْكُثْ مَكَانِكَ) . فَرَفَعَ أَبْوَ بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدِيهِ ، فَحَمَدَ اللَّهُ عَلَى مَا أَمْرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ذَلِكَ ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبْوَ بَكْرٍ حَتَّى اسْتُوِيَ فِي الصَّفَّ ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى ، فَلَمَّا اتَّصَرَّفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ أَبْوَ بَكْرٍ : مَا كَانَ لَابْنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّي بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا لِي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرُهُمُ التَّصْفِيقَ ، مَنْ رَأَيْتُ شَيْءًا فِي صَلَاتِهِ فَلَيُسِّعْ ، فَإِنَّهُ إِذَا سَيَّحَ التُّفْتَ إِلَيْهِ ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنسَّاءِ) .

Саҳл ибн Саъд нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Амр қабиласи низосини тинчитмоқ учун кетган эрдилар. Намоз вақти бўлиб қолгач, муаззин Абу Бакрга келиб: «Такбир айтайнми?» — деди. Абу Вакр: «Майли»,— дедилар. Абу Бакр жамоатга имомлик қилиб турғанларида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб қолдилар. Одамлар сафдан жой бердилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биринчи сафга келиб турдилар. Одамлар Абу Бакрни огоҳлантироқ учун чапак чалдилар. Абу Бакр пайқамадилар. Одамлар қаттикроқ чапак ура бошладилар. Шундагина Абу Бакр Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг келгандарини кўрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ўрнингда турғил!» — деб ишора қилдилар. Абу Бакр разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (ишонч билдириб) «Жойингда тураверғил!» — деб буюрганларидан хурсанд бўлиб, Оллоҳга ҳамд айтиб, икки қўлларини тепага кўтардилар-да, орқаларига тисарилиб, биринчи сафга туриб олдилар. Расулуллоҳ

саллаллоҳу алайҳи ва саллам жойларига ўтиб жамоатга имомлик қилдилар. Намоз тугагач, Абу Бакрға: «Буюрганимдан сүнг нечун жойингизда туравермадингиз?» — дедилар. Абу Бакр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларида намоз ўқимоқса Абу Бакрнинг ҳаққи йўқдир!» — деб жавоб бердилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Не бўлди сизларга, кўп қарсак чалдингиз? Кимки намозда бирор нарсани кўрғайдир, тасбих (субҳоналлоҳ) айтсин, тисбих айтса, унга қарайдилар. Чапак чалмоқ эрса хотинларнинг ишидир», — дедилар».

49-боб. Агар намозхонларнинг қироати бир хил бўлса, ораларида ёши улуғи имомлик қиладир

Молик ибн Ҳувайрис нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келдик. Ҳаммамиз тенгқур, ёш йигитлар эрдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида 20 кунча туриб қолдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жуда меҳрибон эрдилар, (юртимизни соғинганимизни билиб): «Юртингизга қайтсангиз, у ердагиларга динни ўргатингиз, фалон вақтда фалон намозни, фалон вақтда фалон намозни ўқийдирсиз, деб уларга буюрингиз, намоз вақти бўлганда бирингиз аzon айтингиз, орангизда каттангиз имомликка ўтсин!» — дедилар».

50-боб. Имом бирор қавмнинг зиёфатига борса, намоз вақтида уларга имомлик қиладир

Атбон ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни уйимга таклиф этган эрдим. Ул киши келиб, киришга ижозат сўрадилар. Кейин: «Уйингнинг қай ерида намоз ўқиб бермоғимни истайдирсан?» — дедилар. Мен бир жойни кўрсатдим. Рас улуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга турдилар. Биз у кишига иқтидо қилдик. Намоздан кейин салом бердилар. Биз ҳам салом бердик».

51-боб. Имомга иқтидо қилмоқ керак, ул шунинг учун имом қилингандир!

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, вафотларида олдинги бетоблик пайтларида, ўтириб имомлик қилар эрдилар. Ибн Масъуд: «Намозхон бошини имомдан аввал кўтарса, қайтариб туширғайдир-да, имом бошини иккинчи бор кўтартмагунча кутиб турғайдир, кейин имомга эргашғайдир», — деганлар. Ҳасан Басрий: «Имом бирлан бирга икки ракъат ўқиб, сажда этолмаган одам охирги ракъатда икки марта сажда қилғайдир, кейин бир ракъатини қайта ўқиғайдир, сажда қилмоқни эсдан чиқариб, ўрнидан туриб кетган одам қайта ўтириб сажда қилғайдир», — дейдилар.

374 . عن عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

لَا تَقْلِيلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَصَلَّى النَّاسُ). قُلْنَا لَا ، هُمْ يَتَنَظَّرُونَكَ ، قَالَ : (ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِحْضَبِ) . قَالَتْ فَفَعَلَنَا ، فَاغْتَسَلَ ، فَذَهَبَ لِيَنْوَءَ فَأَغْمَيَ عَلَيْهِ ، ثُمَّ أَفَاقَ ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَصَلَّى النَّاسُ) . قُلْنَا : لَا ، هُمْ يَتَنَظَّرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِحْضَبِ) . قَالَتْ : فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ ، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنْوَءَ فَأَغْمَيَ عَلَيْهِ ، ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ : (أَصَلَّى النَّاسُ) . قُلْنَا : لَا ، هُمْ يَتَنَظَّرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَالَ : (ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِحْضَبِ) . فَقَعَدَ فَاغْتَسَلَ ، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنْوَءَ فَأَغْمَيَ عَلَيْهِ ، ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ : (أَصَلَّى النَّاسُ) . فَقُلْنَا : لَا ، هُمْ يَتَنَظَّرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَالنَّاسُ عُكُوفٌ فِي الْمَسْجِدِ ، يَتَنَظَّرُونَ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِصَلَادَةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ ، فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْ أَبِي بَكْرٍ : بِأَنَّ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ، فَأَكَثَرَ الرَّسُولُ فَقَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ ،

وَكَانَ رَجُلًا رَّقِيقًا : يَا عُمَرُ صَلَّى اللَّهُ عَمْرُ : أَنْتَ أَحَقُّ بِذَلِكَ ، فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ تُلْكَ الْأَيَّامِ ، ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خَفَّةً ، فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ ، أَحَدُهُمَا الْعَبَاسُ ، لِصَلَاةِ الظَّهَرِ ، وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِالنَّاسِ ، فَلَمَّا رَأَهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَأْنَ لَا يَتَأَخَّرَ ، قَالَ : (أَجْلِسَنِي إِلَى جِنْهِي) . فَاجْلَسَاهُ إِلَى جِنْبِ أَبِي بَكْرٍ ، قَالَ : فَجَعَلَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي وَهُوَ يَأْتُمُ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالنَّاسُ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدًا .

Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ нақл қиласирлар: «Оиша онамизнинг ҳузурларига кирдим. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бетоб ётган пайтлари тўғрисида менга сўзлаб берсангиз!» — деб илтимос қилдим. Оиша онамиз: «Майли»,— деб ҳикоя қила кетдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам оғирлашиб қолганларида: «Одамлар намоз ўқидиларми?»—деб сўрадилар. Биз: «Йўқ, сизни кутишмоқда»,— дедик. «Тоғорага ўтқазиб, устимдан сув қуйингиз!» — дедилар. Биз айтганларини қилдик. Ўринларидан тура бошлаганларида ҳушларидан кетдилар. Ҳушларига келгач: «Одамлар намоз ўқидиларми?»—дедилар. Биз: «Йўқ, сизни кутишмоқда»,— дедик. Жаноб Расулуллоҳ: «Тоғорага ўтқазиб, устимдан сув қуйингиз!» — дедилар. Биз айтганларини қилдик. Ўринларидан турмоқчи эрдилар, яна ҳушларидан кетдилар. Ҳушларига келгач: «Одамлар намоз ўқидиларми?» — дедилар. Биз: «Йўқ, сизни кутишмоқда»,— дедик. Масжидда одам лиқ тўла. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хуфтон иамозига чиқишлигини кутишмоқда. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрга имомлик қилмакни буюрдилар. Бир киши бориб, Абу Бакрга: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сизни жамоатга имомлик қилсин, деб буюрдилар»,— деди. Абу Бакр кўнгли юмшоқ одам эрдилар. Шунинг учун ҳам Умарга: «Сиз имомлик қилингиз!» — дедилар. Умар: «Ўзингиз бунга мендан кўра қақлироқдирсиз!» — дедилар. Абу Бакр ўша куни имомлик қилдилар., Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларини бир оз енгил ҳис этиб, икки кишининг ёрдамида намозга чиқдилар, улардан бири Аббос эди. Абу Бакр Жаноб Расулуллоҳни кўриб жой бўшатмоқчи бўлдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Орқангизга тисарилмангиз, жойингиздан жилмангиз!» — деб ишора қилдилар. Кейин Аббосга: «Мени ёнларига ўтқазингиз!» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Абу Бакрнинг ёнига ўтқаздилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўтириб намоз ўқидилар. Абу Бакр тик туриб Расулуллоҳга иқтидо қилдилар. Одамлар эрса Абу Бакрга иқтидо қилишди».

Убайдуллоҳ разияллоҳу анху бундай ривоят қиласирлар: «Абдуллоҳ ибн Аббос ҳузурига кириб, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бетобликлари ҳақида Оиша онамиз менга айтиб берганларини сизга айтайнми?» — дедим. «Айтғил!»— дедилар. Мен айтдим. Бирор сўзимни инкор қилмадилар, лекин: «Огам Аббос бирлан бирга бўлган иккинчи кишининг номини сенга айтдиларми?» — деб сўрадилар. Мен: «Йўқ»,— дедим. «Ул Али эрди!» — дедилар».

375 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٌ ، فَصَلَّى حَالِسًا ، وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا ، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ : (أَنْ احْلُسُوا) . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ : (إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمْ بِهِ ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا صَلَّى حَالِسًا فَصَلُّوا حُلُسًا) .

Оиша онамиз ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлганларидан уйда ўтирган ҳолда намоз ўқидилар. Иқтидо қилаётганлар эрса тик туриб ўқишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «ўтирингиз!» деб ишора

қилдилар. Намоздан кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом иқтидо қилмоқлари учун тайинлангандир, агар ул рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, рукуъдан бош күттарғайдир, бош күттарингиз, ўтириб намоз ўқиғайдир, ўтириб намоз ўқингиз!»— дедилар».

Анас ибн Молик нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам от миниб йиқилдилар, ўнг томонлари шилиниб кетди. Намозни ўтирган ҳолда ўқидилар. Шунда биз ҳам ўтириб ўқидик. Намозни тугатгач, бизга ўгирилиб: «Гап шулким, имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир, агар ул тик туриб ўқиғайдир, тик туриб ўқингиз, рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, рукуъдан бош күттарғайдир, бош күттарингиз, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деса, «Раббано ва лакалҳамд» деб айтингиз. Агар тик туриб ўқиғайдир, тик туриб ўқингиз!» — дедилар». Имом Бухорий айтадилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Имом ўтириб ўқиғайдир, ўтириб ўқингиз! »деган сўзларини бундан илгариги бетоблик пайтларида айтганлар, сўнгги касал бўлганларида эрса Жаноб Расулуллоҳ ўтириб намоз ўқиганлар. Одамлар тик туриб ўқишган, уларга ўтиromoқни буюрганилар. Охиргиси ҳисобга олинғайдир, зеро охиргиси Жаноб Расулуллоҳнинг табиатларига мосдир».

52-боб. Имомга иқтидо этиб намоз ўқиётган одам қажон сажда қиласидир?

Анас разияллоҳу анҳу: «Имом сажда қилса, сажда қилингиз!» — дейдилар.

376 . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) . لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهِرَةً ، حَتَّىٰ يَقَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا ، ثُمَّ نَقَعُ سُجُودًا بَعْدَهُ .

Абдуллоҳ ибн Язид: «Қуйидагини менга Барро айтиб берган эрди, ул ҳеч ёлғон сўзламайдир»,— дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деб саждага бормагунларича, биронтамиз саждага бормас эрдик, кейин сажда қилар эрдик».

53-боб. Имомдан аввал бошини кўтарган одамнинг гуноҳи

377 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ ، أَوْ : أَلَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ ، إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ ، أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ ، أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةً حِمَارٍ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ораларингизда кимдир имомдан аввал бошини кўтаргайдир, унинг бошини Оллоҳ таоло эшакнинг бошига ёким кўринишини эшакнинг кўринишига айлантириб қўймоғидан қўрқмағайми (қўрқмағайдирми)?» — дедилар».

54-боб. Қул ёки озод қилинган қулнинг имомликка ўтмоғи ҳақида

Оиша онамизга Заквон деган қуллари имомлик қилур эрди, Қуръонга кўра, ҳароми бола ҳам, бадавий ҳам, балоғатга етмаган бола ҳам имом бўлмоғи жоиздир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имомликка Қуръони Каримни муқаммал билган киши ўтғайдир»,—деганлари учун ҳам Имом Бухорий: «Қул, бирор айби бўлмаса, жамоатга қатнашмакдан маҳрум қилинмағайдир»,— дейдилар».

Ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Қубодаги Асаба деган жойга келган дастлабки мұхожирларга (Расулуллоҳнинг келишларидан аввал) Абу Ҳузайфанинг озод қилинган қули Солим имомлик қилур эрди. У Қуръонни ҳаммадан яхшироқ билур эрди».

378 . عَنْ أَئْسِ رَضِيَ اللَّهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا ، وَإِنِ اسْتُعْمِلَ حَبْشِيُّ ، كَانَ رَأْسَهُ

زَيْبَةُ (زَيْبَةُ)

Анас разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Гарчи сизларга боши майиздек қоп-қора құл бошлиқ қилиб тайинланса ҳам, унга қулоқ солиб, итоат этингиз!» — деганлар».

55-боб. Имом ёмон имомлик қилса, гуноҳи ўзига

379 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يُصَلُّونَ لَكُمْ ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ ، وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имомлар сизларга имомлик қилиб намоз ўқийдирлар. Агар түфри, түлиқ ўқифайдирлар, сизларга ҳам, ўзларига ҳам савоб, бўлғайдир. Хато қилсалар, сизларга савоб-у, гуноҳи ўзларига бўлғайдир»,— деганлар».

56-боб. Йўлдан озган ва бидъатчи одамнинг имомлиги хусусида

Ҳасан Басрий: «Бидъатчининг орқасида ҳам намоз ўқийверғил, бидъатининг зарари ўзигадир»,— деганлар. Имом Бухорий: «(Ушбу ҳадисни) бизга Муҳаммад ибн Юсуф айтиб бердилар»,— дейдилар.

Убайдуллоҳ ибн Адий ибн Хиёр Усмон ибн Аффоннинг ҳузурларига кирди. Ҳазрат Усмон сиқилиб ўтирган эрканлар. Усмонга: «Сиз жамоат имомидирсиз, бошингизга нечук ишлар тушди, кўриб турибсиз. Бизга эрса фитначи кишилар имом бўлиб олмишлар, биз уларга иқтидо қилиб, гуноҳкор бўлмақдан қўрқадирмиз»,— деди. Шунда Усмон: «Намоз одамлар қилаётган ишларнинг энг яхшиси. Агар кишилар хайрлик иш қилаётган бўлсалар, сен ҳам уларнинг хайрлик ишларига бosh қўшғил, агар ёмон ишга қўл урган бўлсалар, уларнинг ёмонлигидан четланғил!»— дедилар. Зуҳрий: «Жуда зарур бўлмаса, хотинчалиш (хунаса) одамга иқтидо қилинмайдир»,— дейдилар.

Анас ибн Молик нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Заррга: «Агар боши майиздек қоп-қора ҳабаш имом эрса ҳам, унга қулоқ солғил ва итоат этғил!»—деган эканлар».

57-боб. Агар намоз ўқиётганлар икки киши бўлса, бири имом бўлиб, иккинчisi унинг ўнг томонига ўтиб иқтидо қиладир

380 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

نَمْتُ عِنْدَ مِيمُونَةَ وَالشَّيْءِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهَا تِلْكَ الْلَّيْلَةَ ، فَقَوْضَأَ ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي فَقَمْتُ عَلَى يَسَارِهِ ، فَأَنْجَذَنِي فَحَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، فَصَلَّى ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ، ثُمَّ نَامَ حَتَّى نَفَخَ ، وَكَانَ إِذَا نَفَخَ ، ثُمَّ أَتَاهُ الْمُؤْذِنُ ، فَخَرَجَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ .

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Маймуна холамницида тунаб қолдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонни масжида ўқидилар. Кейин, уйларига келиб тўрт ракъат намоз ўқидилар. Сўнг, ухладилар, кейин ўринларидан туриб, таҳорат олиб намоз бошладилар. Мен чап ёнларига бориб турдим. Мени ўнг ёнларига ўтказиб қўйдилар. Аввал беш ракъат, кейин икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг ухладилар, ҳатто пишиллаганларини эшитдим. Кейин, намози бомдодни ўқигани чиқиб кетдилар».

58-боб. Агар иқтидо қилғувчи биргина бўлса-ю, имомнинг чап томонида турса, имом уни ўнг томонига ўтказиб қўйса, намозлари бузилмайдир

Ибн Аббос нақл қиладирлар: «Маймуна холамницида тунаб қолдим. Ўша кечаси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам холамнинг уйларида эрканлар. Таҳорат

олиб намозга турдилар. Мен чап томонларида туриб иқтидо қилдим, мени ўнг томонларига ўтказиб қўйдилар. Шунда ўн уч ракъат намоз ўқидилар. Кейин, ухладилар, ҳатто пишилладилар ҳам. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ухласалар, пишиллар эдилар. Кейин, ул кишини муаззин келиб чақирди. Чиқиб жамоатга имомлик қилдилар, таҳорат олмадилар (ёнбошлаб дам олганларида, қалблари ўйғоқ бўлгани учун таҳоратлари синмас эрди)».

59-боб. Кишининг имомлик қиласман деган нияти бўлмаса-ю, одамлар келиб унга иқтидо қилинса...

Ибн Аббос ривоят қиласылар: «Маймұна холамниңида тұнаб қолдым. Расууллоқ саллаллоқ алайхі ва саллам кечаси туриб намоз үқидилар. Мен ҳам туриб у киши бирлан үқидим. Чап томонларыда турған эрдим, белімдан ушлаб үнг томонларига үтказиб қўйдилар».

60-боб. Агар имом намознм чўзиб юборса-ю, иқтидо қилғувчининг бирор ҳожати бўлса, у сафдан чиқиб, ўзи ўқиб олса...

381 . عَنْ حَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَقُولُ قَوْمُهُ فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : (فَتَّانٌ ، فَتَّانٌ ، فَتَّانٌ) . ثَلَاثَ مَرَارٍ ، أَوْ قَالَ : (فَاتَّا ، فَاتَّا ، فَاتَّا) . وَأَمْرَةُ بَسُورَتَيْنِ مِنْ أَوْسَطِ الْمُفَصَّلِ .

Жобир ибн Абдуллоҳ нақл қиласылар: «Муоз ибн Жабал Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам бирлан бирга хуфтонни ўқиб, сүнг бориб қавмига имомлик қилур эрди. (Бир куни) хуфтонда қавмига йомомлик қилаётіб Сураи Бақарани зам қилди. Шунда бир киши сафдан ажралиб чиқди-да, ўзи алоҳида намоз ўқиб, кетди. Муоз у кишини ёмонлагандек бўлди. Буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва салламга етказдилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам Муозга: «Сен фитначиидирсан, фитначиидирсан, фитначиидирсан!» ёки «Бунақа ҳолда фитначи бўлиб қолғайсан, фитначи бўлиб қолғайсан, фитначи бўлиб қолғайсан!»— деб уч марта айтдилар-да, бундан кейин (ўлчами) ўртачароқ иккита сурани зам қилмакни буюрдилар. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам буюрган ўша суранинг қайси эканлигини эслай олмаётирман»,— дейдилар Амр разияллоҳу анху».

61-боб. Имомнинг қиёмни енгилроқ, рукуъ ва сужудни тўлароқ қилмоғи хусусида

382 . عَنْ أَبِي مَسْعُودَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ : وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي لَأَتَأْخَرُ عَنْ صَلَاةِ الْعَدَاءِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ ، مَمَّا يُطِيلُ بَنَا ، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ ، ثُمَّ قَالَ : (إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِينَ ، فَإِنَّكُمْ مَا صَلَّى بِالنَّاسِ فَلَيَتَحَوَّزُ ، إِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةَ) .

Абу Масъуд ривоят қиласынан: «Бир киши Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга: «Мен, фалончи имом намозни чўзиб юбораётгани учун намози бомдодга бормаётирман»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ваъз айтаётгандаридан ўша кундагидан кўра ғазабланганроқ ҳолатларини кўрмаганман. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ўшанда: «Сизларнинг ораларингизда одамларни жамоат намозидан бездираётгандар бордир. Қай бирингиз жамоатга имомлик қилгайдирсиз, намозни осонлаштирингиз, чунким намозхонлар орасинда заиф, касалманд, кекса ва иши зарур одамлар бордир!» — дедилар».

62-боб. Агар киши намозни ёлғиз ўзи ўқиса, хоҳлаганича чўзаверсин!

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз жамоатга имомлик қилғайдирсиз, намозни осонлаштириб ўқингиз, чунким намозхонлар орасинда заиф, касал ва кексалар бордир. Агар қайси бирингиз намозни ёлғиз ўзингиз ўқиғайдирсиз, истаганча чўзаверингиз!» —дедилар».

63-боб. Имом намозни чўзиб юборганда устидан шикоят қилган киши

Абу Усайд: «Намозимизни жуда ҳам чўзиб юбординг, эй болам!» — деган эканлар.

Абу Масъуд ривоят қиладирлар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, имом намозни чўзиб юбораётганидан бомдод намозига бормаётирман», — деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ғазабландилар. Ўша кундагидан кўра қаттиқроқ ғазабланганларини кўрмаган эрдим. Жаноб Расулуллоҳ: «Эй одамлар, сизларнинг ораларингизда намоздан бездирғувчилар бордир. Кимки имом бўлиб (намоз) ўқиғайдир, енгил ўқисин, чунки унинг орқасинда заиф, кекса ва иши зарур кишилар бордир!» —дедилар».

Жобир ибн Абдуллоҳ нақл қиладирлар: «Қоронғи кеча эрди. Муоз жамоатга имомлик қилиб хуфтон ўқиётган пайтда бир киши икки түяни етаклаб келиб қолди. Туяларини қўйиб, Муозга иқтидо қилди. Муоз «Сураи Бақарани» ёки «Сураи Нисони» зам қилиб ўқий бошлаганда бояги киши орадан чиқиб кетди. Муоз унинг орқасидан ёмонлаб қолди. Буни ул кишига етказишган эрди, бориб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муозга: «Эй Муоз, сен фитначи дирмисан ёким ғайбатчи дирмисан?» — деб уч марта қайтариб айтдилар, кейин: «Саббих-исма раббиқа-л-аъло...» ва «Ва-ш-шамси ва зуҳоҳо...» ҳамда «Ва-л-лайли изо йағшо...» деб бошланадиган сураларни зам қилиб ўқисанг бўлмағаймидир?! Ахир сенинг орқангда кекса, заиф ва ҳожатманд кишилар ҳам борку!» — дедилар».

64-боб. Намозни қисқа ва мукаммал ўқимоқ тўғрисида

. عنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوجِزُ الصَّلَاةَ وَيُكَمِّلُهَا . 384

Анас ибн Молик: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозни қисқа қилиб ҳам, мукаммал қилиб ҳам ўқир эрдилар» — дейдилар.

65-боб. Чақалоқ йиғлаб қолганда намозни қисқароқ ўқимоқ хусусида

. عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنِّي لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ أَنْ أُطَوِّلَ فِيهَا ، فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ ، فَأَنْجَحُوا زُفْرَةً فِي صَلَاتِي ، كَرَاهِيَّةَ أَنْ أَشْقَى عَلَى أُمِّهِ) . 385

Абу Қатода ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен намозни узунроқ қилиб ўқимоқчи бўлганимда, чақалоқ йиғлаб қолса, онасиға оғир тушмасин деб, қисқароқ ўқийдирмен», — деган эканлар».

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан кўра намозни қисқароқ ва мукаммалроқ ўқийдирган бирорта одамни учратмадим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам чақалоқ йиғисини эшишиб, онасиға қийин бўлмасин деб, намозни қисқароқ ўқир эрдилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен намозни узунроқ ўқимоқчи бўлиб бошлайдирман-у, аммо чақалоқнинг йиғисини эшишиб, онасиға оғир бўлмасин деб, қисқартиргайман», — деган эканлар».

Анас разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен, намозни узунроқ ўқийдирман, деганимда чақалоқнинг йиғисини

эшитиб қолғайман. Шунда ўнинг онасига оғир тушмоқлигини фаҳмлаб, намозни енгиллатғайман»,— деган эканлар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен намозни узуроқ ўқимоқчи бўлиб бошлайдирман-у, аммо бола йифисини эшитиб қолиб, унинг онаси азият чекмоғини ўйлаб, енгиллатғайман»,— деган эканлар».

66-боб. Бир киши имомга иқтидо қилиб намоз ўқиса-ю, сўнг ўз қавмига бориб имомлик қилса...

Жобир разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Муоз разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб намоз ўқидилар, сўнг ўз қавмларига бориб имомлик қилдилар».

67-боб. Имомнинг тақбирини одамларга эшиттириб турган киши

Оиша онамиз ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам оғир ётганларида Билол намозга чақириб келди. Шунда Расулуллоҳ: «Абу Бакрға буюрингиз, жамоатга имомлик қилсан!» — дедилар. Мен: «Ё Расулаллоҳ, Абу Бакр кўнгли бўш одамдирлар, ул киши сизнинг ўрнингизда имомлик қилсалар, одамлар йифиларидан қироатларини эшитолмай қолғайдир, яхшиси Умарга буюрингиз!» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Бакрға буюрингиз, жамоатга имомлик қилсан!»— деб қайтариб айтдилар. Мен Ҳафсага: «Абу Бакр кўнгли бўш одамдирлар, ўрнингизда турсалар, йифиларидан одамлар Қироатларини эшитмай қолғайдирлар, Умарга буюра қолингиз, деб Расулуллоҳга айтғил!»— дедим. Расулуллоҳ: «Сизлар Юсуф алайҳиссалом қиссасидаги хотинлар сингаридирсизлар. Буюрингиз Абу Бакрға, жамоатга имомлик қилсан!»—дедилар. Абу Бакр намозни бошлагач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам енгил тортдилар. Кейин, икки киши ёрдамида оёқларини зўрға босиб масжидга чиқдилар. Абу Бакр Расулуллоҳнинг шарпаларини сезиб жой бўшатмоқ учун орқага тисарила бошладилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ўрнингдан қимиrlамағил!» — деб ишора қилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрнинг чап ёнларига келиб ўтиридилар. Абу Бакр тик туриб ўқидилар. Жаноб Расулуллоҳ ўтирган ҳолларида ўқидилар. Абу Бакр Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айтаётган тақбирини одамларга эшиттириб турдилар».

68-боб. Бир киши имомга, одамлар эрса унга иқтидо қилмоғи хусусида

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: «Сиз менга иқтидо қилингиз, сизга орқангиздагилар иқтидо қилсинлар!»— деганлари хусусида қуйидаги ҳадис зикр қилинади:

Оиша онамиз ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам оғир ётганларида Билол ул кишини намозга чақириб келди. Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Бакрға буюрингиз, жамоат олдига ўтиб имомлик қилсан!» — дедилар. Мен: «Ё Расулуллоҳ, Абу Бакр кўнгли бўш одамдирлар, ул киши сизнинг ўрнингизда имомлик қилсалар, йифиларидан одамлар қироатларини эшитолмай қолғайдирлар, яхшиси Умарга буюра қолингиз!»—дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Абу Бакрға буюрингиз, жамоатга имомлик қилсан!»—дедилар. Шунда мен Ҳафсага: «Абу Бакр кўнгли бўш одамдирлар, ўрнингизга имомлик қилсалар, йиғлаб юборадилар, одамлар қироатларини эшитолмағайдирлар, Умарга буюра қолингиз, деб Расулуллоҳга айтғил!» — дедим. Расулуллоҳ: «Сизлар Юсуф алайҳиссалом қиссасидаги хотинларга ўхшайдирсизлар, буюрингиз, Абу Бакр жамоатга имомлик қилсан!»—дедилар.

Абу Бакр имомлик қилмоққа киришгач, Расууллоҳ енгил тортдилар, сүнг икки киши күмагида оёқларини судраб босиб масжидга чиқдилар. Абу Бакр Жаноб Расууллоҳнинг келаётгандарини сезиб, жой бўшатмоқчи бўлдилар. Расууллоҳ: «Урнингда тураверғил!»—деб ишора қилдилар. Расууллоҳни Абу Бакрнинг чап ёнларига олиб бориб ўтқазиши. Расууллоҳ ўтирган ҳолларида имомлик қилдилар, Абу Бакр ул кишига, одамлар эрса Абу Бакрга иқтидо килдилар».

69-боб. Имом иккиланса, одамларнинг сўзига ишонадирми?

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат ўқиб, намозни тугатдилар, салом бериб одамларга ўгирилдилар. Шунда Залядайн: «Ё Расууллоҳ, намоз қисқардими ё эсингиздан чиқардингизми?» — деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Зулядайн тўғри айтмақдами?» — дедилар. ,

Одамлар Зулядайннинг сўзини тасдиқлашди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна икки ракъат ўқидилар, одамлар ул кишига иқтидо қилдилар, сүнг салом бердилар. Кейин, такбир айтиб, аввалдагидек ёқим ундан ҳам узунроқ саждаи саҳв қилдилар».

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам . пешин намозини икки ракъат ўқидилар. Шунда Жаноб Расууллоҳга: «Икки ракъат ўқидингиз»,— дейишди. Жаноб Расууллоҳ яна икки ракъат, намоз ўқиб, салом бердилар, кейин саждаи саҳв қилдилар».

70-боб. Имом намозда йиғласа...

Абдуллоҳ ибн Шаддод ривоят қиладирлар: «Ҳазрат Умарнинг «Иннамо ашку бассий ва ҳузний ила-л-лоҳи» (Дарду ғамимдан фақат Оллоҳнинг ўзигагина шикоят қилғайдурмен) деган оятни ўқиётиб йиғлаётгандарини мен охирги сафда туриб ҳам эшитдим».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам касал бўлиб ётганларида: «Абу Бакрга буюрингиз, жамоатга имомлик қилсин!»— дедилар. Мен: «Абу Бакр сизнинг ўрнингизга турсалар, йиғиларидан одамлар қироатларини эшита олмағайдирлар, Умарга буюрингиз, жамоатга имомлик қилсинлар!» — дедим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Абу Бакрга буюрингиз, жамоатга имомлик қилсин!»—деб қайтариб айтдилар. Шунда мен Ҳафсага: «Абу Бакр сизнинг ўрнингизга турсалар, одамлар йигиларидан қироатларини эшита олмағайдирлар, Умарга буюрингиз, имомлик қилсин, деб Расууллоҳга айтғил!» — дедим. У шундай деди. Шунда Расууллоҳ: «Тек турғил, сизлар Юсуф алайҳиссалом қиссасидаги хотинлар кабисизлар. Дилингиздагининг аксини айтғайсизлар. Абу Бакрга буюрингиз, жамоатга имомлик қилсин!» — дедилар.

Ҳафса менга: «Сендан ҳеч яхшилиғ кўрмадим!»—деди хафа булиб».

71-боб. Такбир айтаётганда ва ундан кейин сафларни тўғрилаш

386 . عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَكُسْوَةُ صُفُوفَكُمْ ، أَوْ لِيُخَافِفَنَّ اللَّهَ بَيْنَ وَجْهَهُكُمْ) .

Нўймон ибн Башир нақл қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, сафларингизни тўғриламасангиз, Оллоҳ таоло дилларингизни бир-бирига қарама-қарши қилиб қўйғайдир!» — деб айтганлар».

Anas разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

саллам: «Сафларни түғрилангиз, мен сизларни тескари туриб ҳам күрғайдурмен!» — дедилар».

72-боб. Сафлар түғриланаётганда имомнинг одамларга ўгирилиб қарамоги

387 . عَنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ، وَتَرَاصُوا ، فَإِنِّي أَرَا كُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي)

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Намозга такбир айтилди. Расулуллоҳ юзларини бизга ўгириб қарадилар-да: «Сафларни түғрилангиз, жипслашиб турингиз, мен сизларни тескари туриб ҳам күрғайдурмен!»— дедилар».

73-боб. Биринчи саф

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дегандилар»,— дейдилар: «Сувда ғарқ бўлганлар, қорин оғриғи ва вабодан ўлганлар ёким бирор нарса босиб қолиб ўлганлар шаҳид ўлган ҳисобланур. Кишилар намозга эрта келмоғнинг нечук савоби борлигини билсалар эрди, (масжидга ким олдин бормакка) мусобақа қилишур эрди. Намози хуфтон бирлан намози бомдодда нечук савоб борлигини билганларида, судралиб (эмаклаб) бўлса ҳам (масжидга) келишур эрди. Биринчи сафда нечук савоб борлигини билишса эрди, қуръа (чек) ташлашар эрди».

74-боб. Сафни түғриламоқ намознинг мукаммал бўлмоғи шартларидандир!

Абу Ҳурайра қўйидаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ином иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир, бунга риоя қилингиз. Агар рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, агар «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» дегайдир, «Раббано ва лака-л-ҳамд» деб айтингиз! Агар сажда қилғайдир, сажда қилингиз, агар ўтириб ўқиғайдир, ҳаммангиз ўтириб ўқингиз! Намозда сафни түғрилангиз, чунким сафнинг түғри бўлмоғи намоз кўркидир!» — дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сафларингизни түғрилангиз, чунким сафларни түғри қилмоқ намознинг мукаммал бўлмоғидир!» — дедилар».

75-боб. Сафни түғриламаган (тўлдирмаган) кишининг гуноҳи

Башир ибн Ясор ривоят қиласидирлар: «Анас разияллоҳу анҳу Басрадан Мадинага келди. Анасга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларидан кейин биздан қандай камчилик топдингиз?»— дейишди. Анас: «Сизлар сафни түғрилаб, тўлдирмас экансизлар, бундан бўлак хато топмадим»,— деди. (Ином Бухорий сафни түғриламоқни — вожиб, мужтаҳид уламолар эрса — суннат деб ҳисоблағайлар. Чунки Анас уларга намозни қайтариб ўқимакни буюрмадилар)».

76-боб. Сафда оёқни оёққа, елкани елкага тегизиб турмоқ

Нұймон ибн Башир: «(Сафда) ҳар биримизнинг тавонимиз ёнимиздагининг тавонига тегиб турганининг шоҳиди бўлганман»,— дейдилар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сафингизни түғрилаб турингиз, мен сизларни тескари туриб ҳам күрғайдирмен»,— деган эрдилар. Биз, Расулуллоҳнинг даврларида сафда турганимизда ҳар биримизнинг елкамиз ёнимиздагининг елкасига, оёғимиз оёғига тегиб тураг эрди».

77-боб. Агар иқтидо қилувчи киши имомнинг чап ёнига келиб турса, имом уни орқа томонидан айлантириб, ўнг ёнига турғизиб қўйса, намоз бузилмайдир

Ибн Аббос қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Бир куни тунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқидим. Ўшанда чап томонларига келиб турган эрдим. Жаноб Расулуллоҳ мени бошимдан ушлаб, орқа томонларидан айлантириб, ўнг ёнларига турғазиб қўйдилар. Намоздан кейин ёнбошладилар, сўнг муаззин келди, ўринларидан туриб намоз ўқидилар, (қайта) таҳорат олмадилар».

78-боб. Аёлнинг якка ўзи бир саф бўлади

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен ва оир етим бола бизникида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламға иқтидо қилиб намоз ўқидик, онам Умму Сулайм эрса орқамизда туриб иқтидо қилдилар».

79-боб. Имом ва масжиднинг ўнг томони афзал

Ибн Аббос қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Бир куни кечаси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг чап томонларида туриб иқтидо қилдим. Шунда Расулуллоҳ қўлимдан ушлаб, «Орқамдан айланғил!»— деб ишора қилдилар-да, ўнг томонларига ўтказиб қўйдилар».

80-боб. Агар имом билан қавм (намозхонлар) ўртасида девор ёким қандайдир тўсиқ бўлса...

Ҳасан Басрий: «Сен бирлан имом ўртасида дарё бўлса ҳам унга иқтидо қилиб намоз ўқимоғингнинг зарари йўқдир»,— дейдилар. Абу Мижлаз: «Гарчи намозхон бирлан имом орасидан йўл ўтган бўлса-да, такбир овози, эшитилиб турса, иқтидо қилиб намоз ўқилаверғайдир»,—дейдилар.

388 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ الظَّلَلِ فِي حُجُّرَتِهِ ، وَجَدَارُ الْحُجْرَةِ قَصِيرٌ ، فَرَأَى النَّاسُ شَخْصَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَامَ أُنَاسٌ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِ ، فَأَصْبَحُوا فَتَحَدَّثُوا بِذَلِكَ ، فَقَامَ لَيْلَةَ الْثَّانِيَةِ ، فَقَامَ مَعَهُ أُنَاسٌ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِ ، صَنَعُوا ذَلِكَ لِيَلْتَهُمْ أُوْ تَلَّاً ، حَتَّى إِذَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ ، جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَخْرُجْ ، فَلَمَّا أَصْبَحَ ذَلِكَ النَّاسُ فَقَالَ : (إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُكْتَبَ عَلَيْكُمْ صَلَادَةُ الظَّلَلِ) .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси бир тўсиқ ортида намоз ўқий бошладилар, тўсиқнинг бўйи паст эрди. Одамлар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни қўриб, ўрталарида тўсиқ бўлса-да, ул кишига иқтидо қилиб намоз ўқидилар. Тонг отгунча намоз ўқидилар, кейин ўртада тўсиқ бўлганда намоз ўқимоқ ҳақида суҳбатлашдилар. Эртаси кечаси ҳам Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга турдилар, одамлар ул кишига иқтидо қилишди. Бу нарса 2 ёки 3 кеча қайтарилгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўша жойга намоз ўқимоққа чиқмадилар. Тонг отгач, одамлар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бу кеча намозга чиқмаганликларининг сабабини сўрашди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен кечаси туриб намоз ўқимоқ сизларга фарз бўлиб қолмоғидан қўрқдим»,— дедилар».

81-боб. Кечаси (туриб) намоз ўқимоқ

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир бўйралари бўларди. Кундузи (устида) ўтирад эрдилар, кечаси эса (намоз ўқиётганларида ўша бирлан қибла томонни) тўсиб қўяр эрдилар. Одамлар ул кишига иқтидо қилиб намоз ўқишар эрди».

389 . عن زيد بن ثابت رضي الله عنه : أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ حُجْرَةً ، قَالَ : حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ مِنْ حَصِيرٍ ، فِي رَمَضَانَ ، فَصَلَّى فِيهَا لِيَالِيَ ، فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ ، فَلَمَّا عَلِمْ بِهِمْ جَعَلَ يَقْعُدُ ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ : (قَدْ عَرَفْتُ الَّذِي رَأَيْتُ مِنْ صَنْيِعِكُمْ ، فَصَلَوْا إِلَيْهَا النَّاسُ فِي بُيوْتِكُمْ ، فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةَ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمُكْتُوبَةَ) .

Зайд ибн Собит қуйидаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларига түсік қилиб олдилар (назаримда, Бусур ибн Саъид менга: «Рамазонда бўйрадан түсик қилиб олдилар»,— деганди). Рамазонда бир неча кеча намоз ўқидилар, баъзи саҳобалар түсик ортида туриб ул кишига иқтидо қилиб намоз ўқидилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам буни билиб қолиб, ташқарига чиқмай, уйларида намоз ўқидилар. Кейин чиқиб: «Эй одамлар, мен сизларнинг қилаётган ишларингиздан боҳбармен, (нафли) уйларингизда ўқингиз. Чунким (нафл) намозини уйда, фарз намозини эрса масжидда ўқимоқ афзалдир»,— дедилар».

82-боб. Намозни «Оллоҳу акбар» деб такбири таҳrima айтиш билан бошламоқнинг фазилати

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам отдан йиқилиб, ўнг ёnlари шикастланди. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қайси бир намозда ўтирган ҳолларида имоматта ўтдилар. Биз ҳам ўтириб иқтидо қилдик. Намоздан кейин Жаноб Расулуллоҳ бизга: «Имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир. Агар ул тик туриб ўқигайдир, тик туриб ўқингиз. Агар рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз. Агар «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» дегайдир, «Раббано ва лака-л-ҳамд» деб айтингиз!» — дедилар».

Анас разияллоҳу анху қуйидаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам отдан йиқилиб, оёқлари шилиниб келдилар. Шунда биз билан ўтириб намоз ўқидилар, биз ҳам ўтирган ҳолда иқтидо қилдик. Намоз тугагач, бизга ўгирилиб: «Имом иқтидо қилмоқлари учундир. Ул такбири таҳrima айтса, такбири таҳrima айтингиз. Рукуъ қилса, рукуъ қилингиз, рукуъдан турса, турингиз. Агар «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деса, «Раббано ва лака-л-ҳамд» деб айтингиз. Сажда қилса, сажда қилингиз!»—дедилар».

Абу Ҳурайра қуйидаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилинғайдир, агар имом такбири таҳrima айтғайдир, такбири таҳrima айтингиз, рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» дегайдир, «Раббано ва лака-л-ҳамд» деб айтингиз, сажда қилғайдир, сажда қилингиз. Ўтириб ўқигайдир, ўтириб ўқингиз!» — дедилар».

83-боб. Такбири таҳrima айтмоқ айни пайтда қўлни кўтармоқ бирлан бошланур

390 . عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كَانَ يَرْفَعُ يَدِيهِ حَذْوَ مِنْكِبَيْهِ ، إِذَا افْتَحَ الصَّلَاةَ ، وَإِذَا كَبَرَ لِلرُّكُوعِ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذِلِكَ أَيْضًا ، وَقَالَ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) . وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ .

Солим ибн Абдуллоҳнинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқишни бошлаётгандаридан қўлларини елка баробар кўтарар эрдилар, такбир айтиб рукуъ қилаётгандаридан ҳам, рукуъдан бош кўтараётгандаридан ҳам қўлларини елка баробар кўтарар эрдилар ва «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу», «Раббано ва лака-л-ҳамд»,— дер эрдилар. Лекин сажда қилаётгандан бундай қилмас эрдилар».

Абдуллоҳ ибн Умар нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиётиб қўлларини елка баробарида кўтарганларини кўрдим. Такбир айтиб рукуъ қилаётганларида ҳам, рукуъдан бошларини кўтараётганларида ҳам шундай қиласар эрдилар».

84~боб. Такбири таҳrima айтаётганда қўлни қаергача кўтармоқ лозим?

«Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобалар бирлан намоз ўқиётиб қўлларини елка баробарида кўтардилар»,— дейдилар Абу Ҳумайд.

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг такбири таҳrima айтаётганларида қўлларини елка баробарида кўтарганларини кўрдим, рукуъда такбир айтаётганларида ҳам, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деганларида ҳам шундай қилдилар. Сажда қилаётганларида «Раббано ва лака-л-ҳамд» дедилар, лекин қўлларини кўтармадилар, саждадан бошларини кўтараётганларида ҳам бундай қилмадилар».

85-боб. Иккинчи ракъатдан турганда қўлни кўтармоқ

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу такбири таҳrima айтиб намозни бошлаётганларида қўлларини елка баробарида кўтарар эрдилар. Рукуъ қилганларида ҳам, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деганларида ҳам, иккинчи ракъатдан турганларида ҳам шундай қиласар эрдилар (Ибн Умар разияллоҳу анҳу буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга нисбат берғайдирлар)».

86-боб. Намозда (қиёмда) ўнг қўлини чап қўлининг устига қўймоқ

391 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّاسُ يُؤْمِرُونَ أَنْ يَضْعَفَ الرَّجُلُ الْيَدَايْمَتِيَّ عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ .

Саҳл ибн Саъд нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга намозда (қиёмда)турганда ўнг қўлини чап билак устига қўймоқни буюарар эрдилар (Ибн Ҳазм: «Бундай қилмоқни ким буюрганигини аниқ айта "олмасмен, амма Саҳл ибн Саъд буни Жаноб Расулуллоҳга нисбат берғайдир»,— дейдилар. Имом Бухорий: «Нисбат берилғайдир»,—дейдилар-у, бироқ кимга нисбат берилмоғини айтмайдилар)».

87-боб. Намозда (Оллоҳга) бўйин эгиб турмоқ

Абу Ҳурайра қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мени сизлар фақат қаршисидагини кўрғайдир, деб ўйлайдирмисиз? Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, менга сизларнинг рукуъларингиз ҳам, хушуъларингиз (худога бўйин эгиб туришларингиз) ҳам махфий эрмасдир, мен сизларни орқамни ўгириб турганимда ҳам кўрғаймен»,— дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Рукуъ ва саждаларни тўла-тўқис бажарингиз, мен сизларнинг рукуъ ва саждаларингизни орқамни ўгириб туриб ҳам кўрғаймен (ёким «кетимдан ҳам кўриб турғаймен»)»,—деган эдилар шекилли».

88-боб. Намозхон такбири таҳrimадан кейин нимани ўқийдир?

392 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَأَمْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، كَانُوا يَفْتَحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

Анас разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Абу Бакр ва

Умар намозни «Алхамду лиллоҳи рабб ил-оламийн» ни ўқимоқ бирлан бошлар эрдилар»,— дейдилар.

«Расууллоро саллаллоҳу алайҳи ва саллам такбири таҳrima бирлан намоз қироати ўртасида жим қолар эрдилар»,— деб айтган эрканлар Абу Ҳурайра.

393 . عن أبي هريرة رضي الله عنه قال :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْكُنُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَبَيْنَ الْقِرَاءَةِ إِسْكَانًا ، فَقُلْتُ : بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِسْكَانًا بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ ، مَا تَقُولُ ؟ قَالَ : (أَقُولُ : اللَّهُمَّ بَاعْدَ بَيْنِي وَبَيْنَ حَطَابَيَّ ، كَمَا بَاعْدَتْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ، اللَّهُمَّ تَقْنِنِي مِنَ الْخَطَابِيَا ، كَمَا يُنْقِنُ الشُّوْبُ الْأَيْضُ مِنَ الدَّنَسِ ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَابَيَّ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرْدِ) .

«Ўшанда Абу Ҳурайра: «Жаноб Расууллоро саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир оз жим қолар эрдилар»,— деб айтган эрди шекилли. Мен бир куни Жаноб Расууллорага: «Ё Расуллоро, ота-онам ҳаққи-хурмати, такбири таҳrima бирлан намоз қироати ўртасида жим қолганингизда ичингиизда неларни ўқийдирсиз? деб айтдим»,— дейдилар Абу Зарр. Жаноб Расууллоро: «Илоҳи, мен бирлан хатоларим орасини Мағриб бирлан Машриқ оралиғидек узоқ қилғил, оппоқ матога теккан доғни сув, қор ва муз бирлан ювиб кетгазгандек, мени гуноҳларимдан фориғ этгил! дейман»,— дедилар».

394 . عن أسماء بنت أبي بكرٍ رضي الله عنهمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاتَ الْكُسُوفِ ، فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَفَعَ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ رَفَعَ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ رَفَعَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ رَفَعَ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ رَفَعَ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ رَفَعَ ، ثُمَّ اَنْصَرَفَ فَقَالَ : (قَدْ دَنَتْ مِنِي الْجَنَّةُ ، حَتَّىٰ لَوْ اجْتَرَأْتُ عَلَيْهَا ، لَجَتَنُوكُمْ بِقَطَافِهَا ، وَدَنَتْ مِنِي النَّارُ حَتَّىٰ قُلْتُ ، أَيْ رَبٌّ ، وَأَنَا مَعَهُمْ ؟ فَإِذَا امْرَأَةٌ - حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ - تَحْدِشُهَا هَرَّةً ، قُلْتُ : مَا شَاءَ اللَّهُ هَذِهِ ؟ قَالُوا : حَبَسَتْهَا حَتَّىٰ مَاتَتْ جُوعًا ، لَا أَطْعَمْتَهَا وَلَا أَرْسَلْتَهَا تَأْكُلُ - حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ - مِنْ حَشِيشٍ أَوْ حَخْشَاشٍ الْأَرْضِ) .

Асмо бинти Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Расууллоро саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилганда ўқиладирган намоз (салот ул-кусуф) ўқидилар. Қиёмда узоқ туриб қолдилар. Кейин, рукуъ қилдилар, рукуъда ҳам узоқ туриб қолдилар. Кейин, яна рукуъ қилдилар, бу гал ҳам узоқ туриб қолдилар. Сүнг, қадларини тиклаб ундан ҳам узоқ туриб қолдилар, сүнгра узоқ рукуъ қилдилар, кейин сажда қилдилар, саждада ҳам узоқ туриб қолдилар. Саждадан бошларини күтариб, яна сажда қилдилар. Бу сафар ҳам узоқ туриб қолдилар. Сүнгра, қиёмга туриб узоқ жим қолдилар, кейин узоқ рукуъда турдилар, сүнг туриб, қиёмда узоқ турдилар, кейин яна рукуъ қилдилар, рукуъда узоқ турдилар, сүнг рукуъдан туриб, қиёмда узоқ турдилар, кейин яна рукуъ қилдилар, рукуъда узоқ турдилар, сүнг рукуъдан туриб, қиёмда узоқ турдилар, яна сажда қилдилар, саждада узоқ турдилар. Сүнг, намозни (тугатиб) ўгирилдилар-да: «Ҳозиргина жаннат менга жуда яқин келди, ҳатто журъят қилиб қўл узатсан, меваларидан сизларга олиб чиққан бўлур эрдим. Дўзах ҳам менга шундоққина яқин келди, ҳатто: «Ё раббий, мен шулар бирлан биргаманми (улар бирлан бирга мени ҳам азоблағайдирсанми)?»—деб юбордим. Ногаҳон, мушук тирнаб азоблаётган бир хотинга кўзим тушди: «Бунинг не гуноҳи бордир?» — дедим. «Мушукни қамаб қўйиб, унга овқат бермаган, ўзи емак топиб есин, деб ҳам қўйиб юбормаган. Натижада мушукни очлиқдан ўлдирган»,— дедилар».

Нофиъ: «Ўшанда, Жаноб Расулуллоҳ: «Ўзи ҳашарот топиб есин деб ҳам қўйиб юбормаган» дегандилар шекилли»,— дейдилар.

89-боб. Намоз ўқиётиб имомга қарамоқ

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Кун тутилганда ўқиласидирган намоз ҳақида гапираётиб: «Мен дўзахнинг парчаланиб айқаш-уйқаш бўлиб кетганини кўриб, ваҳмдан орқамга тисарилдим»,— дедилар».

395 . عَنْ حَبَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَيْلَ لَهُ : أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الظَّهِيرَةِ وَالْعَصْرِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قِيلَ لَهُ : يَمْ كُتْشُمْ تَعْرِفُونَ ذَاكَ ؟ قَالَ : بِاضْطُرَابِ لِحِيَتِهِ .

Абу Маъмар разияллоҳу анҳу нақл қиласидирлар: «Биз Хаббобдан «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешинда ва асрда зам сурга ўқирми эрдилар?»—деб сўрадик. «Ҳа»,— деди. «Буни қандай» қилиб билур эрдингиз?»—дедик. «Соқолларининг қимирлашидан»,— деди (демак, ул киши намоз вақтида имомга қараганлар)».

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Саҳобалар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб намоз ўқиётгандарида Жаноб Расулуллоҳнинг саждага борганларини кўрмагунларича сажда қилишмас эрди».

Абдуллоҳ ибн Аббос нақл қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Кун тутилди. Жаноб Расулуллоҳ Кун тутилганда ўқиласидиган намозни ўқидилар. Намоздан кейин: «Ё Расулуллоҳ, қиёмда турганингизда ниманидир ушламоқчи бўлиб қўл узатганингизни ва орқангизга тисарилганингизни кўрдик»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Мен жаннатни кўриб, унинг мевасидан олмоқчи бўлдим. Агар олганимда, уни қиёматта қадар тановул қилиб юрган бўлур эрдингизлар»,— дедилар».

Анас ибн Молик ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз бирлан намоз ўқиб, сўнг минбарга кўтарилдилар. Қўллари бирлан масжиднинг қибла томонига ишора қилиб: «Ҳозиргина, сиз бирлан намоз ўқиётганимда ана шу девор томонда жаннат ва дўзахни кўрдим, худди сурати туширилгандек жуда аниқ кўрдим, яхшилик бирлан ёмонликнинг фарқини бугунгидек аниқ кўрмаган эрдим»,— деб уч марта айтдилар».

90-боб. Намоз ўқиётиб осмонга назар ташламоқ

396 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا بَالُ أَقْوَامٍ ، يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ) . فَأَشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ ، حَتَّى قَالَ : (لَيَتَهُنَّ عَنْ ذَلِكَ ، أَوْ لَنَخْطُفَنَّ أَبْصَارُهُمْ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Одамларга не бўлибdir ўзи? Намоз ўқиётиб нуқул осмонга қарайдирлар?»— дедилар. Кейин, бу ҳақда: «Одамлар намоз ўқиётиб осмонга қарамоқни бас қиласалар, қилғайлар, бўлмаса кўзлари кўр қилинғайдир»,— деб қаттиқроқ гап айтдилар».

91-боб. Намоз ўқиётиб у ёқ, бу ёққа аланглашнинг макруҳлиги

397 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْاِنْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ : هُوَ اخْتِلَاسٌ ، يَحْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Намоз ўқиётиб у ёқ, бу ёққа алангламоқ тўғрисида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрадим. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу — шайтоннинг банданинг намозидан бир чангаль (ўғирлаб) олмоғидир!»—

дедилар».

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам гулдор қамиса кийиб намоз үқидилар. Сүнг: «Бу қийимнинг гуллари дилимни машгул қилди (мени алахситди). Буни Абу Жаҳмга олиб бориб берингиз, ўрнига анбижонийя (кўйлак) олиб келингиз!» — дедилар».

92-боб. Намозхон намоз вақтида содир бўлган бирор ишга эътибор берадими ёки нақ қибла томондаги бирор нарсага қарайдими?

«Абу Бакр ўгирилиб қараган эрдилар, ёнларида Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламни кўрдилар», — дейдилар Саҳл разияллоху анху.

Ибн Умар нақл қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам жамоат олдида намоз үқиётиб, масжиднинг қибла томони деворидаги тупукка кўзлари тушди. Дарров уни қириб ташладилар. Намоз тугагач: «Қайси бирингиз намоз үқиётган эрсангиз, Оллох таоло олд томонингизда бўлғайдир. Шунинг учун ҳеч бирингиз олд томонга тупурмангиз!» — дедилар».

Анас ибн Молик нақл қиласылар: «Саҳобалар намози бомдод ўқишаётганда Жаноб Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг Оиша онамизнинг ҳужралари пардасини очиб, уларга табассум қилиб қараб қўйганлари саҳобаларни таажжубга солди. Абу Бакр, Жаноб Расулуллохни намозга чиқмоқчилар, деб ўйлаб жой бўшатмоқчи бўлдилар. Жаноб Расулуллох саҳобалар намозни тўхтатмоқчи бўлаётганларини пайқаб, «Намрзни давом эттирингиз!» — деб ишора қилдилар-да, пардани ёпиб қўйдилар. Шу куннинг охирига бориб Жаноб Расулуллох вафот этдилар».

93-боб. Имом ва унга иқтидо қилғувчиларнинг барча намозларда — сафарда ва сафарда бўлмаган пайтда үқиладирган намозларда ҳам, овоз чиқаривчи ичидаги үқиладирган намозларда ҳам қироат қилмогининг вожиблиги

398 . عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

شَكَا أَهْلُ الْكُوفَةَ سَعْدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَعَرَلَهُ وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ عَمَارًا ، فَشَكَوْا حَتَّى ذَكَرُوا اللَّهُ لَا يُحْسِنُ يُصَلِّي ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَقَالَ : يَا أَبَا إِسْحَاقَ ، إِنْ هُؤُلَاءِ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ لَا تُحْسِنُ تُصَلِّي ؟ قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ : أَمَّا أَنَا ، وَاللَّهُ فَإِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي بِهِمْ صَلَادَةً رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَخْرُمُ عَنْهَا ، أُصَلِّي صَلَاةَ الْعَشَاءِ ، فَأَرْكُدُ فِي الْأُولَئِينَ ، وَأَحْفَثُ فِي الْآخِرَيْنِ . قَالَ : ذَاكَ الظَّنُّ بِكَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ ، فَأَرْسَلَ مَعَهُ رَجُلًا ، أَوْ رَجَالًا ، إِلَى الْكُوفَةَ ، فَسَأَلَ عَنْهُ أَهْلُ الْكُوفَةَ ، وَلَمْ يَدْعُ مَسْجِدًا إِلَّا سَأَلَ عَنْهُ ، وَيُشْتُونَ عَلَيْهِ مَعْرُوفًا ، حَتَّى دَخَلَ مَسْجِدًا لَبْنَيْ عَبْسٍ ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ ، يُقَالُ لَهُ أَسْمَاءُ بْنُ فَتَادَةَ ، يُكْيِي أَبَا سَعْدَةَ ، قَالَ : أَمَّا إِذْ نَشَدْتُنَا ، فَإِنَّ سَعْدًا كَانَ لَا يَسِيرُ بِالسَّرِيَّةِ ، وَلَا يَقْسُمُ بِالسَّوَيَّةِ ، وَلَا يَعْدُلُ فِي الْقَضَيَا . قَالَ سَعْدٌ : أَمَا وَاللَّهُ لَا يَدْعُونَ بِشَلَاثٍ : اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ عَبْدُكَ هَذَا كَاذِبًا ، قَامَ رِيَاءً وَسُمْعَةً ، فَأَطْلَلَ عُمْرَهُ ، وَأَطْلَلَ فَقْرَهُ ، وَعَرَضَهُ بِالْفَتَنِ . وَكَانَ بَعْدُ إِذَا سُتُّلَ يَقُولُ : شَيْخُ كَبِيرٍ مَفْتُونٌ ، أَصَابَتِي دَعْوَةُ سَعْدٍ .

قال عبد الملک : فَأَنَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ فَدَ سَقَطَ حاجِبَاهُ عَلَى عَيْنِيهِ مِنَ الْكِبِيرِ ، وَإِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ لِلْجَوَارِي فِي الطُّرُقِ يَعْمَزُهُنَّ .

Жобир ибн Сумра ривоят қиласылар: «Куфа аҳли Саъд устидан халифа Умарга шийоят қилгакда Ҳазрат Умар уни амирликдан бўшатиб, ўрнига Амморни тайнлаган эрдилар. Ўшанда Куфа аҳли Саъднинг ҳар бир ишидан кир қидириб шиқоят қилишган эрди, ҳатто «Саъд намозни яхши ўқимайдир», — деб ҳам айтишган эрдй. Ҳазрат Умар Саъдга одам юбордилар. Келгач, унга: « Эй Абу Исҳоқ, Куфа аҳли сени, намозни яхши ўқимайдир, дейишмоқда», — дедилар. Абу Исҳоқ: «Улар не десалар,

деяверсинлар, аммо мен Оялохга қасам ичиб айтүрменким, уларга имомлик қилганимда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нечук намоз ўқиган бўлсалар, ўшандоқ намоз ўқиётирман, бирор нарсани тушириб қолдираётганим йўқ, овоз чиқариб ўқийдирган жойини овоз чиқариб, ичидаги ўқийдирган жойини ичимда қироат қилаётирман, хуфтон намозининг дастлабки икки ракъатида узоқроқ турғайман, кейинги икки ракъатида эрса озроқ турғайман», — деди. Ҳазрат Умар: «Бу сенинг фикрингдир», — деб у бирлан бирга бир кишини (ёки бир неча кишини) Куфага юбордилар. Саъд бирлан бирга борган киши Күфанинг ҳар бир масжидига кириб, аҳлидан Саъд хусусида сўради, ҳамма Саъдни мақтади. Лекин, Баний Абас масжидига киргандарида бир киши (исми — Усома ибн Қатода, куняси — Абу Саъда) ўрнидан туриб: «Аммо, Оллоҳни ўртага қўйиб биздан сўрар эркансан, тўғрисини айтмоқ керак. Саъд кичик ҳарбий қисм бирлан урушга бормайдир, фақат йирик қисмлар бирлан борадир. Ўлжаларни тенг бўлишмайдир, адолатли ҳукм чиқармайдир», — деб айтди. Бунга жавобан Саъд: «Оллоҳга қасам ичиб айтүрменким, сени уч марта дуои бад қилғайман. Илоҳи, агар шу банданг ёлтон сўзлаётган бўлсан-ю, шуҳрат учун риё йўлига кирган бўлса, унинг умрини узун қилиб, фақирлигини (муҳтоҷлигини) зиёда этғил, боши сира фитналардан чиқмасин!» — деди. Кейинчалик Ибн Қатодани кўриб, ундан ҳол-аҳвол сўрасам: «Мен балога гирифтор бўлган бир кекса чолман. Менга Саъднинг дуои бади урди», — деб айтди. Абдумалик менга: «Кейинчалик мен ҳам уни кўрдим. Кексалигидан қошлари ўсиб кетган, ҳатто кўзларини ҳам ёпиб турибдир, ўзи эрса йўлда учраган қиз-жувонларга кўз қисадир», — деди».

399 . عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) .

Убода ибн Сомит разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Алҳамдуни (Фотиҳа сурасини) ўқимаган кишининг намози намоз эрмас! деганлар», — дейдилар.

400 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ، فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَدَ ، وَقَالَ : (ارْجِعْ فَصَلَّى فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ) . فَرَجَعَ يُصَلِّي كَمَا صَلَّى ، ثُمَّ جَاءَ ، فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : (ارْجِعْ فَصَلَّى فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ) . ثَلَاثَةُ ، فَقَالَ : وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ ، مَا أَحْسِنُ غَيْرَهُ ، فَعَلَّمْنِي ، فَقَالَ : (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِرْ ، ثُمَّ اقْرُأْ مَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَ رَأْكَعًا ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا ، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَ سَاجِدًا ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَ جَالِسًا ، وَافْعُلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلُّهَا) .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга кирдилар. Кетларидан бир киши ҳам масжидга кириб намоз ўқиди. Намоздан сўнг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга салом берди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саломига алик олиб: «Қайта намоз ўқифил, чунким сен намоз ўқимадинг!» — дедилар. У жойига қайтиб бориб аввалгидек намоз ўқиди. Сўнг келиб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга салом берди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Қайтғил, қайта бошдан намоз ўқифил, чунким сен намоз ўқимадинг!» — дедилар. Уч марта шундай қилдилар. У киши охири: «Сизни ҳақ пайғамбар қилиб юборган Оллоҳга қасам ичиб айтүрменким, бундан яхшироқ ўқий олмасмен. Менга ўргатинг», — деди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аввал такбири таҳрима айтғил, сўнг Қуръондан билганларингни

ўқифил, кейин шошмасдан рукуъ қилғил. Рукуъда бир оз тин олғил, кейин қаддингни яхшилаб тиклағил, сүнг сажда этғил, бир оз тин олғил, сүнгра саждадан туриб ўтиргил, яна бир оз тин олғил. Намозингнинг қолганини ҳам худди шундоқ қилиб ўқифил!»— деб айтдилар».

94-боб. Пешин намозида қироат қилмоқ

Жобир ибн Сумра разияллоҳу анҳу нақл қиласирлар: «Саъд разияллоҳу анҳу Ҳазрат Ўмарг.а: «Уларга имомлик қилганимда пешин ва аср намозини Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўқиганлариdek қилиб ўқиётган эрдим. Ҳеч нарсани унугаётганим йўқ эрди. Аввалги икки ракъатни чўзиб, кейинги икки ракъатни эрса қисқа қироат қилаётган эрдим»,— деди. Шунда Ҳазрат Умар: «Бу сенинг фикрингдир»,— деган эрдилар».

401. عن أبي قتادة رضي الله عنه قال :

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظَّهِيرَةِ ، بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ ، يُطَوَّلُ فِي الْأُولَى ، وَيُقَصَّرُ فِي الثَّانِيَةِ ، وَيُسْمَعُ الْآيَةُ أَحَيْانًا ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ ، وَكَانَ يُطَوَّلُ فِي الْأُولَى ، وَكَانَ يُطَوَّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَيُقَصَّرُ فِي الثَّانِيَةِ .

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари нақл қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин намозининг дастлабки икки ракъатида Сураи «Фотиҳа» бирлан яна битта сура ўқир эрдилар. Биринчи ракъатни узунроқ, иккинчи ракъатни эрса қисқароқ ўқир эрдилар, гоҳо баъзи оятни эшииттириб қироат қилар эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам аср намозида ҳам, бомдод намозида ҳам Сураи «Фотиҳа» бирлан яна битта сура ўқир эрдилар, биринчи ракъатни узоқроқ, иккинчи ракъатни эрса қисқароқ ўқир эрдилар».

Абу Маъмар ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ва аср намозларида қироат қилармилиар?»— деб Хаббондан сўрадик. «Ҳа»,— деди. «Буни қандай билардингиз?» — дедик. «Соқолларининг қимиirlашидан»,— деди».

95-боб. Аср намозида қироат қилмоқ

Абу Маъмар ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам аср ва пешин намозларида қироат қилармилиар?»— деб Хаббондан сўрадик. «Ҳа»,— деди. «Буни қандай билардингиз?» — дедик. «Соқолларининг қимиirlашидан»,— деди».

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари Абу Қатода нақл қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ва асрнинг дастлабки икки ракъатида Сураи «Фотиҳа» бирлан яна битта сура ўқир эрдилар, гоҳо баъзи оятни эшииттириб қироат қилур эрдилар»,

96-боб. Шомда қироат қилмоқ

402. عن عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : إِنَّ أَمَّ الْفَضْلِ سَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقْرَأُ : ﴿ وَالْمُرْسَلَاتُ عُرْفًا ﴾ . فَقَالَتْ : يَا بُنِيَّ ، وَاللَّهُ لَقَدْ ذَكَرَتِنِي بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةَ ، إِنَّهَا لَاخِرٌ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ .

Ибн Аббос ривоят қиласирлар: «Онам Умм ул-Фазл менинг «Ва-л-мурсалоту үрфан» сурасини ўқиётганимни эшиитиб: «Эй болам, Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, шу сурани ўқишинг бирлан бир нарсани эсимга туширдинг. Бу сура мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшиитган охирги сурадир, уни шом

намозида ўқиган эрдилар», — дедилар».

403 . عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَعْرِبِ بِطُولِي الطُّولِيَّنِ .

Марвон ибн Ҳакам нақл қиласидарлар: «Зайд ибн Собит менга: «Не бўлди сейга, шом намозида қисқа сураларни ўқиётиран? Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг энг узун сураларни ўқиётганларини эшитганман», — деди».

97-боб. Шом намозида овоз чиқариб қироат қилмоқ

404 . عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَعْرِبِ بِالظُّورِ .

Мұхаммад ибн Жубайрнинг оталари: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шом намозида «Ат-Тур» сурасини ўқиётганларини эшитдим», — дедилар.

98-боб. Хуфтон намозида овоз чиқариб қироат қилмоқ

Абу Рофиъ ривоят қиласидарлар: «Мен Абу Ҳурайра бирлан хуфтон намозини ўқидим. Абу Ҳурайра хуфтон намозида «Иза-с-самоуншаққат» сурасини қироат қилиб сажда қилдилар. Шунда бунинг сабабини сўрадим. Абу Ҳурайра: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонда имомлик қилганларида шу сурани ўқиб сажда қилгандирлар, мен ҳам иқтидо қилиб сажда этгандирман, энди ул киши бирлан қиёматда учрашгунимча шу сурани ўқиб сажда қилаверғайман», — дедилар».

Адий разияллоҳу анҳу: «Мен Барронинг «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарда эрканликларида хуфтон намозининг икки ракъатидан бирида «Ва-т-тийн ва-з-зайтун» сурасини ўқидилар» деганини эшитганман», — дейдилар.

99-боб. Хуфтон намозида (сурә) қироат қилиб сажда қилмоқ

405 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّيْتُ خَلْفَ أَبِي القَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَتَمَةَ فَقَرَأَ : ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَتْ فَسَجَدَ ، فَلَا أَزَالُ أَسْجُدُ بِهَا حَتَّىٰ أَلْقَاهُ﴾ .

Абу Рофиъ ривоят қиласидарлар: «Абу Ҳурайра бирлан бирга хуфтон намозини ўқидим. Ул хуфтон намозида «Иза-с-самоуншаққат» сурасини ўқиди, сўнг сажда қилди. Шунда унга: «Бу несикур?» — дедим. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтонда имомлик қилганларида шу сурани ўқиб сажда қилган эрдилар, мен иқтидо қилиб сажда этган эрдим. Энди қиёматда ул киши бирлан учрашгунимизча шу сурани ўқиб сажда қилаверғайман», — дедилар».

100-боб. Хуфтон намозида қироат қилмоқ

406 . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ ، فَقَرَأَ فِي الْعِشَاءِ فِي إِحْدَى الرَّكْعَيْنِ بِالْتَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ .

وَفِي رِوَايَةِ أُخْرَى قَالَ : وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً .

Адийга Барро бундай дебдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хуфтон намозида «Ва-т-тийн ва-з-зайтун» сурасини ўқиганларини эшитдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан кўра овози ёким қироати яхшироқ кишини кўрмаганман».

101-боб. Намозхон хуфтоннинг дастлабки икки ракъатида узунроқ, кейинги икки ракъатида эса қисқароқ қироат қиласидар

Абу Авнга Жобир ибн Сумра бундай деб айтган эканлар: «Ҳазрат Умар: «Саъд, сенинг устингдан ҳар бир нарса тўғрисида, ҳатто намоз тўғрисида ҳам шикоят қиласидар», — дедилар. Саъд: «Аммо мен дастлабки икки ракъатда узунроқ, кейинги

икки ракъатда эрса қисқароқ қироат қилғайман. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб ўқиганимдек ўқиётиман»,— деди. «Тўғри айтдинг, бу ўзинг ҳаққингдаги фикрингдир» ёким «Бу менинг сен тўғрингдаги фикримдир»,— дедилар Ҳазрат Умар».

102-боб. Бомдод намозида қироат қилмоқ

«Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Ат-Тур» сурасини қироат қилдилар»,— дейдилар Умму Салама разияллоҳу анҳо.

Ясор ибн Салома ривоят қиласидирлар: «Мен ва отам иккимиз Абу Барза Асламий ҳузурларига кириб намоз вақтлари тўғрисида сўрадик. Ул киши бундай дедилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин намозини кун оққанда ўқир эрдилар. Асрни ўқиб бўлганларидан кейин, агар киши шаҳарнинг энг чеккасига борса, ҳали Қуёшнинг ҳарорати пасаймаган бўлур эрди (Абу Барза шом тўғрисида не деганларини билмасман, ёдимдан кўтарилибди). Туннинг учдан бир қисми ўтгунча кутиб ўтирамай хуфтонни ўқиб олар эрдилар. Хуфтондан аввал ухламакни ва хуфтондан кейин сўзлашиб ўтирамакни ёқтирамас эрдилар. Намози бомдодни ўқиб бўлганларида киши ёнидаги шеригини танийдирган даражада ёруғ бўлур эрди. Бомдоднинг иккала ракъатида ёким бир ракъатининг ўзида 60 дан 100 тагача оят ўқир эрдилар».

407 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : فِي كُلِّ صَلَاةٍ يُقْرَأُ ، فَمَا أَسْمَعَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْمَعْنَاكُمْ ، وَمَا أَخْفَى عَنَّا أَخْفَيْنَا عَنْكُمْ ، وَإِنْ لَمْ تَزِدْ عَلَى أُمِّ الْقُرْآنِ أَجْزَاءٌ ، وَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ .

Абу Хурайра ривоят қиласидирлар: «Ҳар бир намозда Қуръон ўқилғайдир. Жаноб Расууллоҳ бизга нелар деган бўлсалар, ҳаммасини сизларга етказдик, нени бизга айтмаган бўлсалар, ўшани биз ҳам сизларга айтмадик. Сураи «Фотиҳа» га бошқа сурани зам қилмасангиз ҳам бўлғайдир, бироқ зам қилсангиз, нур устига аъло нур!».

103-боб. Бомдод намозини овоз чиқариб қироат қилмоқ

Умму Салама айтадирлар: «Одамларга эргашиб Каъбатуллоҳни тавоф қилдим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозини ўқиётуб, «Ат-Тур» сурасини қироат қилаётган эрдилар».

408 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

أَطْلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَائِفَةٍ مِّنْ أَصْحَابِهِ ، عَامِدِينَ إِلَى سُوقِ عُكَاظَ ، وَقَدْ حِيلَ بَيْنَ الشَّيَاطِينِ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ ، وَأَرْسَلَتْ عَلَيْهِمُ الشَّهُبُ ، فَرَجَعَتِ الشَّيَاطِينُ إِلَى قَوْمِهِمْ فَقَالُوا : مَا لَكُمْ ؟ فَقَالُوا : حِيلٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ ، وَأَرْسَلَتْ عَلَيْنَا الشَّهُبُ . قَالُوا : مَا حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ إِلَّا شَيْءٌ حَدَثَ ، فَاضْرِبُو مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَعَارِبَهَا ، فَانظُرُو مَا هَذَا الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ . فَانْصَرَفَ أُولَئِكَ الَّذِينَ تَوَجَّهُوا نَحْوَ تَهَامَةَ ، إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِنَخْلَةٍ ، عَامِدِينَ إِلَى سُوقِ عُكَاظَ ، وَهُوَ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْفَجْرِ ، فَلَمَّا سَمِعُوا الْقُرْآنَ اسْتَمْعَوْلَهُ ، فَقَالُوا : هَذَا وَاللَّهِ الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ ، فَهَنَالِكَ حِينَ رَجَعُوا إِلَيْ قَوْمِهِمْ ، فَقَالُوا : يَا قَوْمَنَا : إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَامْنَأْ بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿١﴾ . فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ﴾ وَإِنَّمَا أُوحِيَ إِلَيْهِ قَوْلُ الْحِجْنِ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир жамоа саҳобалар бирлан бирга Укоз бозорига бормакни ният қилиб чиқдилар. (Шу пайт) шайтонлар билан осмондан келадирган хабар йўли оралиғи тўсилди, осмонга қулоқ солмоқчи бўлган шайтонларга ўт отилди. Шайтонлар бир-

бирларига: «Осмондан келадирган хабар йўлининг тўсилиб қолганига фақат ерда бирор ҳодиса рўй берганлиги сабаб бўлмоғи мумкин. Ерни Мағрибдан Машриққача айланиб кўринглар-чи, нега осмондан келадирган хабар йўли бизга тўсиб қўйилган эркан?» — дейишиди. Туҳома тоғи томон йўлланган шайтонлар у ердан қайтаётиб Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Наҳла деган жойда саҳобалар бирлан бомдод намозини ўқиётганларида учратиб қолишиди. Шайтонлар Қуръонни эшитиб: «Худо ҳаққи, осмондан келадирган хабар йўлини биздан тўсиб турган нарса худди мана шулдир»,— деб ўз қавмлари олдига қайтиб кетишиди. Етиб боришгач: «Эй қавмимиз, биз тўғри йўлга чорловчи ажойиб Қуръон эшитдиқ, унга иймон келтирдиқ, раббимизга ҳеч бир ширк келтирмаймиз»,— дедилар. Шунда Оллоҳ таоло Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга «Қул уҳийа илайха» деб бошланадирган «Жин сурасини» нозил қилди. Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга жинлар айтган гаплар ҳам ваҳий қилинди».

409. عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : فَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا أُمِرَ ، وَسَكَتَ فِيمَا أُمِرَ ، وَمَا كَانَ رُبُّكَ تَسِيئًا . لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ .

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намознинг овоз чиқариб ўқиш буюрилган жойини овоз чиқариб ўқидилар, буюрилмаган жойини ичларида ўқидилар. Оллоҳ таолонинг «Ва мо кона раббука насийян»—«Раббингиз унутғувчи эрмасдир» (ушбу оятда Оллоҳ таоло намознинг қаерини овоз чиқариб ва қаерини овоз чиқармай ўқимоқ, кераклигини Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга аён қилди) ҳамда «Лақад кона лакум фи расулиллоҳи усватан ҳасанатан» —«Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сизларга яхши ибратлари бордир» (ушбу оятда Оллоҳ таоло Дини исломни фақатгина Қуръон бирлан эрмас, балким Расулulloҳнинг қилмишлари бирлан ҳам мукаммал қиласагини айтадир) деган оятлари мана шу хусусдадир».

104-боб. Бир ракъатда икки сурани жам қилиб ўқимоқ; суранинг охирги оятларини ўқимоқ; суранинг каттасидан аввал кичигини ўқимоқ ҳамда суранинг дастлабки оятларини ўқимоқ

Абдуллоҳ ибн Соиб ривоят қиласидирлар: «Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозида «Муъминун» сурасини ўқидилар. Мусо ва Ҳорун ёким Исо тўғрисидаги оятга келган вақтларида ул кишини йўтал тутган эрди, рукуъ қилдилар (бу — суранинг баъзи бир қисмини зам қилмоқ мумкинлигини билдирадир). Умар разияллоҳу анҳу биринчи ракъатда «Бақара» дан 120 оят ўқидилар, иккинчи ракъатда эрса (7 та катта сурадан ташқари) битта сура (100 оятга яқин) ўқидилар. Аҳнаф ибн Қайс разияллоҳу анҳу биринчи ракъатда «Каҳф» сурасини, иккинчи ракъатда эрса «Юсуф» ёким «Юнус» сурасини ўқидилар.

Аҳнаф Ҳазрат Умар бирлан бирга бомдод намозида шу икки сурани ўқиганини айтди. Ибн Масъуд разияллоҳу анҳу биринчи ракъатда «Анфол» сурасидан 40 оят, иккинчи ракъатда эрса «Тиволк муфассал» дан бир сура ўқидилар. «Бир сурани икки ракъатга бўлиб ёким бир сурани икки ракъатда такроран ўқимоқ жоиздир, зеро булярнинг ҳар бири Оллоҳнинг китобидир»,— дейдилар.

Анас разияллоҳу анҳу нақл қиласидирлар: «Ансорийлардан бир киши Кубо масжидида имомлик қилур эрди. Ул ҳар сафар намозда бир сура қўшиб ўқийдирган бўлса, «Қул ҳуваллоҳу аҳад» ни ўқир эрди. Агар ундан кейин яна бир сура ўқийдирган бўлса, унга ҳам «Қул ҳуваллоҳу аҳад» ни қўшиб ўқир эрди. Ҳар бир ракъатда шундай қилур эрди. Шунда унинг қавми: «Сиз намозни доимо «Ихлос» сураси бирлан бошлайсиз. Шунинг ўзи кифоя қилмағайдир, деб ўйлайсизми? Нечун

унга яна бир сура қўшфайсиз? «Ихлос» сурасининг ўзинигина ёким унинг ўрнига бошқа бир сурани ўқисангиз бўлмағайми?» — дейишди. Ул киши: «Мен бундай қила олмасман. Агар мени яхши кўрсангиз, шунга кўнғайсиз, акс ҳолда мен сизларга имомлик қилмасман»,— деди.

Қавми уни жуда яхши кўрар ва ул кишидан бўлак кишининг имом бўлмоғини истамас эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўша қавмнинг қишлоғига борганларида бу ҳақда маълум қилишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Эй фалончи, қавминг буюрган ишни қилмоғингга не монелик қилур, не сабабдин ҳар ракъатда шул сурани ўқиғайсен?» — дедилар. «Мен шул сурани яхши кўрғаймен»,— деб айтди имом. «Бул сурага нисбатан бўлсан муҳаббатинг сени жаннатга киритғусидир»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ.

410 . عَنْ أَبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ جَاءَ رَجُلًا فَقَالَ : هَذَا كَهْدُ الشِّعْرِ ، لَقَدْ عَرَفْتُ النَّظَائِرَ الَّتِي كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَئُ بَيْنُهُنَّ ، فَدَكَرَ عِشْرِينَ سُورَةً مِنَ الْمُفَصَّلِ ، سُورَتَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ .

Абу Ваил ривоят қиласидирлар: «Бир киши, Ибн Масъуднинг ҳузурларига келиб: «Кечки намознинг бир ракъатида «Муфассал» даги сураларнинг ҳаммасини ўқидим»,— деди. Шунда Ибн Масъуд унга: «Бу қилганинг яхши эрмас, унда, шеърни шариллатиб ўқигандек ўқибдирсан-да! Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир-бирига қўшиб ўқийдирган ўхшаш сураларни билур эрдинг-ку?!» деб, «Муфассал» даги ҳар ракъатда 2 таси ўқиладирган 20 та сурани эслатдилар».

105-боб. Фарз намозининг охирги икки ракъатида сураи «Фотиҳа» ни ўқимоқ

411 . عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِي الظَّهَرِ ، فِي الْأُولَيْنِ بِأَمْ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ ، وَفِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُخْرَيْنِ بِأَمِ الْكِتَابِ ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ ، وَيُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مَا لَا يُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ ، وَهَكَذَا فِي الْعَصْرِ وَهَكَذَا فِي الصُّبْحِ .

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешиннинг аввалги икки ракъатида Сураи «Фотиҳа» бирлан яна икки сурани ва кейинги икки ракъатида Сураи «Фотиҳа» нинг ўзини ўқир эрдилар. (Баъзи бир) оятни бизга эшиттириб ўқир эрдилар. Биринчи ракъатни чўзиб, йккинчи ракъатни эрса қисқароқ. ўқир эрдилар. Намози асрда ҳам бомдодда ҳам шундай қилур эрдилар».

106-боб. Пешин ва асрни овоз чиқармай ўқиш

Абу Маъмар ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ва аср намозларида ҳам қироат қиласидилар?» — дедим Хаббобга. «Ҳа»,— деди. «Қандоқ билур эрдинг?»—дедик. «Соқолларининг қимирлаганидан»,— деди Хаббоб».

107-боб. Имом (баъзи) оятни эшиттириб ўқиса...

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ва аср намозларининг аввалги икки ракъатида Сураи «Фотиҳа» бирлан яна битта сура ўқир эрдилар, гоҳо оятни бизга эшиттириб ўқир эрдилар. Биринчи ракъатда узунроқ ўқир эрдилар».

108-боб. Намозхон биринчи ракъатда узунроқ қироат қилғайдир

Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

саллам пешин намозининг биринчи ракъатида узунроқ, иккинчи ракъатида эрса қисқароқ қироат қилур эрдилар. Бомдод намозида ҳам шундоқ қилур эрдилар».

109-боб. Имомнинг «Омин» деб эшиттириб айтмоғи

Ато разияллоҳу анҳу: «Омин — дуодир»,— деганлар. Абдуллоҳ ибн Зубайр: «Омин»,— дедилар ва орқаларида гилар ҳам: «Омин»,— дейишди, ҳатто масжид жаннатдек гуркираб кетди. Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу имомга: «Оминни шошилиб айтмангиз!» — дердилар. «Ибн Умар «Омин»да яхшилик (савоб, фазилат) бор, деб айтур эрди»,— дейдилар Нофиъ.

412. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمْنُوا ، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом «омин» деса, сизлар ҳам «омин» деб айтингиз, чунким кимнинг «омин» дегани малоикаларнинг «омин» деганига тўғри келғайдир, қилган гуноҳлари кечирилғайдир»,— деганлар. Ибн Зухрий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «омин» дер эрдилар»,— дейдилар».

110-боб. «Омин» демоқнинг фазилати

وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ آمِنَ ، وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِنٌ ، فَوَافَقَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлар «омин» десангиз-у, осмонда малоикалар ҳам сиз бирлан баробар «омин» десалар, қилган гуноҳларингиз мағфират этилғайдир»,— деганлар».

111-боб. Намозхонларнинг овоз чиқариг «омин» демоги

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом «Файрил магзуби алайҳим валаззоллин» деса, «омин» деб айтингиз! Чунким кимнинг «омин»и фаришталарнинг «омин»ига тўғри келиб қолғайдир, қилган гуноҳлари кечирилғайдир»,— деганлар».

112-боб. Намозхон сафга кирмасдан аввал рукуъ қилса, жоизми?

413. عن أبي بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ اَنْتَهَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ ، فَرَكِعَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَّ إِلَى الصَّفَّ ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (زَادَكَ اللَّهُ حِرْصًا وَلَا تَعْدُ) .

Мусо ибн Исмоил ривоят қиладирлар: «Абу Бакр, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рукуъ қилиб турганларида, масjidга етиб келди, сўнг сафга етмасдан аввал рукуъ қилди, кейин бу қилмишини Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу айлаҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло намозга ихлосмандлигингизни зиёда қилсин, бошқа бундай қилмангиз!»—дедилар (бошқа бир ривоятда «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: «Намозга келсангиз, сафга кириб, сўнг рукуъ қилингиз! деганлар»,— дейилади).

113-боб. Рукуъда такбирни тўлиқ айтмоқ

414. عنْ عَمْرَانَ بْنِ حُصَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ صَلَّى مَعَ عَلَىٰ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالْبَصْرَةِ ، فَقَالَ : ذَكَرْنَا هَذَا الرَّجُلُ صَلَّأَ كُنَّا نُصِّلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ كُلُّمَا رَفَعَ وَكُلُّمَا وَضَعَ .

Имрон ибн Ҳусайн ривоят қиладирлар: «Ҳазрат Али бирлан бирга Басрада намоз ўқидик. Ҳазрат Али Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўқиб

юрган намозимизни эслатиб, «Ул киши ҳар гал саждадан бош күтартганларида ва ҳар гал сажда қилганларида тақбир айттар эрдилар»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тұғриларида гапираётіб: «Ул зот намозда саҳобаларга имомлик қылсалар, ҳар саждага борганларида ва ҳар саждадан бош күтартганларида тақбир айттар эрдилар, мен ҳаммангиздан күра күпроқ Жаноб Расулуллоҳга ўхшатиб намоз ўқийдирман»,— дедилар.

114-боб. Саждага кетаётганда ва саждадан қайтаётганда тақбирни тұлық айтмоқ

Мутарраф ибн Абдуллоҳ ривоят қиласылар: «Мен ва Имрон ибн Ҳусайн Ҳазрат Алига иқтидо қилиб намоз ўқидик. Ҳазрат Али саждага бораётганларида ҳам, саждадан бош күтараётганларида ҳам, иккала ракъатдан туралғанларида ҳам тақбир айттар эрдилар. Намоз тугагач, Имрон ибн Ҳусайн менинг құлымни ушлаб туриб: «Мана бу кишининг (яни, Ҳазрат Алиниң) ҳозир ўқиган намози менга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намозларини эслатди (Бизга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намозларини ўқиб берди)»,— деді».

Икрима разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Бир кишининг (Абу Ҳурайраның) Маккан Мукаррамадаги Мақоми Иброҳимда намоз ўқиётіб, саждага бош қўйганда ҳам, саждадан бош күтартганда ҳам тақбир айтганини кўрдим. Буни Ибн Аббосга айтиб берган эрдим, ул: «Ахир бу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намозлари-ку, эй етимча!» —дедилар».

115-боб. Саждадан туралғанда тақбир айтмоқ

Икрима разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Маккада бир чолга (Абу Ҳурайрага) иқтидо қилиб намоз ўқидим. 22 марта тақбир айтди. Шунда Ибн Аббосга: «Бу кишининг ақли жойидами ўзи?» — дедим. «Хе, онанг вой болам, деб қолгур, бу Абулқосим — Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари-ку!» — дедилар»..

415 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ لِلصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُولُ ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ ، ثُمَّ يَقُولُ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) ، حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ : (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) .

Абу Бақр ибн Абдурраҳмонга Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу қуийидагини айтиб берган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқисалар, аввал тик туриб тақбири таҳрима айттар эрдилар, кейир рукуъ қилаётганда ва рукуъдан туралғанда «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаху» дер эдилар. Қиёмда эрса «Раббано лака-л-ҳамд» дер эрдилар.

Абдуллоҳ эрса бундай дейдилар: «(Жаноб Расулуллоҳ) «Ва лака-л-ҳамд»,— дер эрдилар, кейин биринчи саждага бораётіб ҳам, ундан бош күтараётіб ҳам, шунингдек иккінчи саждага бораётіб ҳам, ундан бош күтараётіб ҳам тақбир айттар эрдилар. Намознинг ҳамма ракъатларида шундай қилур эрдилар. Иккінчи ракъатта туралғанда ҳам тақбир айттар эрдилар».

116-боб. Рукуъда кафтларни тиззага қўймоқ (тизза кўзини чанглламоқ)

Абу Ҳумайд: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобалар олдида рукуъ қилаётіб, тиззаларини чанглладилар»,— дейдилар.

416 . عَنْ مَصْعُبِ بْنِ سَعْدٍ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِ أَبِي ، فَطَبَّقْتُ تَيْنَ كَفَّيْ ، ثُمَّ وَضَعْتُهُمَا

بَيْنَ فَحْدَىٰ ، فَهَانِي أَبِي وَقَالَ : كُنَّا نَفْعَلُهُ فَنَهِيَنَا عَنْهُ ، وَأَمْرَنَا أَنْ نَضَعَ أَيْدِيَنَا عَلَى الرُّكَبِ .

Мусъаб ибн Саъд бундай дедилар: «Отам Саъд ибн Абу Ваққос ёнларида намоз ўқидим. (Рукуъда) қўлларимни мушт қилиб сонимга қўйдим. Отам мени койиб: «Биз ҳам илгари шундай қилар эрдик, ҳозир бу макруҳ қилингандир, энди қўлларимизни тизза кўзига қўзиш буюрилган»,— дедилар».

117-боб. Намозхон чала рукуъ қилса...

Зайд ибн Вахб ривоят қиладирлар: «Ҳузайфа разияллоҳу анҳу рукуъ бирлан саждани тўлиқ қилмаётган бир кишини кўриб: «Намоз ўқиганинг йўқ. Агар ўлсанг, Оллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломга. ҳидоят қилган маслақдан бошқа маслақда кетасан»,— дедилар».

118-боб. Рукуъда белни текис бўкмоқ

Абу Ҳумайд: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир жамоа биродарлари ҳузурида рукуъ қилганларида бёлларини текис қилиб буқдилар»,— дебдилар.

119-боб. Рукуънинг мукаммаллик ва текислик чегараси ҳамда унинг тўғрилигидан қаноат ҳосил қилмоқ

417 . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رُكُوعُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسُجُودُهُ ، وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ ، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ ، مَا حَلَّا الْقِيَامُ وَالْفُعُودُ قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ .

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рукуълари, саждалари, икки сажда орасидаги ўтиришлари, рукуъдан бош кўтариб, қоматни ростлашларига (қиёмга) деярли бир хил вақт сарфлар эрдилар».

120-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рукуъни мукаммал қилмаган одамга намозни қайтариб ўқишни буюрдилар

Абу Ҳурайра нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга кирдилар, кетларидан бир киши ҳам кириб намоз ўқиди. Кейин келиб Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга салом берди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саломига алиқ олиб: «Борғил, қайтадан ўқифил, чунким намоз ўқимадинг!»— дедилар. Бояги киши З марта қайтадан намоз ўқиди, сўнг келиб: «Сизни ҳақ дин бирлан юборган Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, бундан яхши қилолмайман. Менга ўргатингиз!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Намоз ўқисанг, аввал такбири таҳрима айтғил, кейин Қуръондан билганларингни ўқифил, сўнг шошилмасдан астойдил рукуъ қилғил, кейин туриб астойдил қаддингни ростлағил, ундан сўнг астойдил сажда қилғил, кейин астойдил саждадан бош кўтарғил, сўнг астойдил ўтиргил, сўнг астойдил сажда қилғил, кейин намозингнинг қолган қисмини ҳам шундай давом эттиргил!»— дедилар».

121-боб. Рукуъ қилаётганда дуо айтмоқ

418 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ : (سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي) .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рукуъ ва сажда қилаётганларида «Субҳонака оллоҳумма раббано ва биҳамдика оллоҳумма-ғфирили»,— дер эрдилар».

122-боб. Имом рукуъдан бош кўтарганда нима дейди ва орқасидаги намозхонлар нима дейди?

Абу Ҳурайра ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам (рукуъдан күтарилаётгандарыда) «Самиъаллоху лиман ҳамидаху» десалар, (қоматларини ростлагач), «Оллохумма раббано ва лакал-ҳамд» дер эрдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам рукуъ қиласыларыда ва саждадан бosh күтартыларыда «Оллоху акбар» деб тақбир айттар эрдилар. Иккинчи саждадан турганларыда ҳам «Оллоху акбар» деб тақбир айттар эрдилар».

123-боб. «Оллохумма раббано ва лакал-ҳамд»нинг фазилати

419 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ ، فَقُولُوا : اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ، إِنَّهُ مَنْ وَأَفَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Имом «Самиъаллоху лиман ҳамидаху» деса, «Оллохумма раббано лакал-ҳамд» деб айтингиз. Чунким кимнинг айтганлари малоикаларнинг айтганларига тўғри келиб қолғайдир, қиласыларни кечирилғайдир»,— деганлар».

124-боб.

420 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَا قَرِئَنَ صَلَاتَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقُولُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى مِنْ صَلَاتِ الظُّهُرِ ، وَصَلَاتِ الْعِشَاءِ ، وَصَلَاتِ الصُّبْحِ بَعْدَمَا يَقُولُ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ ، فَيَدْعُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ .

Абу Ҳурайра: «Мен албатта сизларга Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг намоз ўқишиларига яқин намоз ўқиб берғайман»,— деганлар.

421 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ الْقُنُوتُ فِي الْمَعْرِبِ وَالْفَجْرِ

Абу Ҳурайра разияллоху анху пешин, хуфтон ва бомдод намозларининг охирги ракъатларыда «Самиъаллоху лиман ҳамидаху» дегандан сўнг, «Қунут» дуосини ўқиб, мўъминларни дуо қиласылар, кофириларга лаънат айтур эрдилар.

Анас разияллоху анху: «Қунут» дуоси шом ва бомдод намозларидан ўқилар эрди»,— деганлар.

422 . عَنْ رَفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ الرُّرْقَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا نُصَلِّي يَوْمًا وَرَأَءَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ ، قَالَ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ) ، فَقَالَ رَجُلٌ وَرَأَءَهُ : رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ، حَمْدًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ ، فَلَمَّا انْتَرَفَ قَالَ : (مَنِ الْمُتَكَلِّمُ) ؟ قَالَ : أَنَا ، قَالَ : (رَأَيْتُ بِضَعْةً وَتَلَاثَيْنَ مَلَكًا يَسْتَدِرُونَهَا ، أَيُّهُمْ يَكْبُبُهَا أَوْلَ) .

Рифоат ибн Роғиъ ривоят қиласылар: «Бир куни Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга иқтидо қилиб намоз ўқиётган эрдик, рукуъдан бош күтараётисб, «Самиъаллоху лиман ҳамидаху» дегандарыда бир киши: «Раббано ва лакал-ҳамд ҳамдан касиран тайибан муборакан фийхи»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам намозни тугатиб орқаларига ўғирилгач: «Сўзлаган кимдир?»—дедилар. Ул: «Мен»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «30 нечта ҳам фариштанинг биринчи бўлиб ёзиб олмоққа шошилаётгандарини кўрдим»,— дедилар».

125-боб. Намозхоннинг рукуъдан бош күтартганда бир зум нафас ростлаб олмоғи

Абу Ҳумайд: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам рукуъдан бош күтартгач, умуртқаларининг ҳар бир бўғинини жой-жойига тушириб, бир зум нафасларини ростлаб олдилар»,— дейдилар.

423 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ كَانَ يَنْعَثُ لَنَا صَلَاتَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَكَانَ يُصَلِّي ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّىٰ تَقُولَ قَدْ تَسِيَّ .

Собит разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Анас разияллоху анху бизга Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг қандай намоз ўқишиларини таърифлаб, ҳам кўрсатиб (ўқиб) бердилар. Шунда, рукуъдан бош кўтарганда, бир зум турниб қолар эрдилар, ҳатто биз сажда қилмоқ эсларидан чиқиб қолдимикин?» — дер эрдик».

Барро разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг рукуъ, сажда ва қиёмларига ҳамда иккала сажда орасида ўтиromoқларига деярли бир хил вақт сарфланар эрди».

Абу Қилоба ривоят қиладирлар: «Молик ибн Ҳувайрис бизга Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг нечук намоз ўқишиларини кўрсатиб берар эрдилар. Бу — намоздан ташқари вақтда бўлур эрди. Қадларини ростладилар-да, бир зум тин олдилар, кейин рукуъ қилдилар, яна бир оз тин олдилар, сўнг бошларини кўтариб бир бз жим турдилар. Молик ибн Ҳувайрис бизга мана шу шайхимиз Абу Бурайднинг намозига ўхшаш намоз ўқиб берди. Абу Бурайд охирги саждадан бош кўтарса, бир оз ўтириб олиб, кейин тураг эрди».

126-боб. Такбир айтиб сажда қилинғайдир

Нофиъ: «Ибн Умар (саждага борганда) тиззасини (ерга) қўйишдан аввал қўлини қўяр эрди», — дейдилар (бу Моликийлар мазҳабида, аммо қолган уч мазҳабда аввал тизза, кейин қўл қўйилғайдир).

Зуҳрий разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Абу Ҳурайра разияллоху анху барча намозда, буюрилган ва буюрилмаган намозларда ҳам такбир айтурса эрдилар. Фарзда ҳам, суннатда ҳам, Рамазонда ҳам, қиёмда ҳам, рукуъда ҳам такбир айтар эрдилар. Кейин, «Самиъаллоху лиман ҳамидаҳу» деб бошларини кўтарар эрдилар, сўнг саждага кетишдан аввал, «Раббано ва лакал-ҳамд» дер эрдилар. Кейин, «Оллоҳу акбар» деб саждага кетар эрдилар, сўнг саждадан бош кўтараётганда такбир айтар эрдилар. Кейин, иккинчи саждага бораётганда такбир айтар эрдилар, сўнг иккинчи саждадан бош кўтараётганда такбир айтар эрдилар ҳамда ташаҳхуддан туреётганда такбир айтар эрдилар. Юқорида кўрсатилганларни ҳар бир ракъатда, то намоз тугагунча қиласа эрдилар. Намоздан қайтаётиб: «Жоним қўлида бўлган зотга қасамёд қилиб айтурменким, ҳаммангизнинг намоз ўқишингиздан кўра, менинг намоз ўқишим кўпроқ Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг намоз ўқишиларига ўхшайдир. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам то дунёдан охиратга ўтиб кетгунларича ана шундай намоз ўқиганлар», — дедилар.

434 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ يَقُولُ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) . يَدْعُو لِرِجَالٍ فَيُسَمِّيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ ، فَيَقُولُ : (اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدٍ ، وَسَلَّمَةَ بْنَ هِشَامٍ ، وَعَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ ، وَالْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَائِكَ عَلَى مُضَرَّ ، وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِينَ كَسِينِي يُوسُفَ) . وَأَهْلُ الْمَشْرِقِ يَوْمَئِذٍ مِنْ مُضَرَّ مُخَالَفُونَ لَهُ .

Абу Ҳурайра разияллоху анху Абу Бакр ва Абу Саламага бундай дебдилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам рукуъдан бош кўтараётиб, «Самиъаллоху лиман ҳамидаҳу», — қиёмда эрса «Раббано ва лакал-ҳамд» дер эрдилар. Кейин: «Илоҳи, Валид ибн Валидга нажот берғил, Салама ибн Ҳишомга ҳам нажот берғил, Иёш ибн Абу Рабиъага ҳам нажот берғил, шунингдек заиф, эзилган мўъминларга

нажот берғил. Илоҳи, Музар коғирларига қаттиқ азоб берғил ва уларга Юсуф алайхиссалом давридаги қаҳатчиликдек қаҳатчилик юборғил!» — дер эрдилар. Ўша кунларда Музар қабиласидан бўлмиш Машриқ аҳли Расулуллоҳга душман кишилар эрди».

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам от устидан йиқилиб тушдилар (Абу Суфён: «Отдан йиқилдилар»,—деб эрди шекилли). Шунда ўнг томонлари шилиниб кетди. Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўргани кирдик. Намоз вақти бўлди. Бизга ўтирган ҳолда имомлик қилдилар, биз ҳам ўтириб ўқидик (Суфён: «Бир марта ўтирган ҳолимизда ўқидик»,—деганди). Намоздан кейин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилинган. Агар ул такбир айтғайдир, такбир айтингиз, агар рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, рукуъдан бош кўтарғайдир, бош кўтарингиз, «Самиъаллоҳу лиман ҳами-даҳу» деса, «Раббано ва лакал-ҳамд» деб айтингиз. Сажда қилғайдир, сажда қилингиз!» — дедилар. Али ибн Абдуллоҳ: «Маъмар ҳам шу ҳадисни ривоят қилганми? — деб сўрадилар. «Ҳа»,— дедим. Суфён: «Маъмар, Зухрий қандай айтиб берган бўлса, шундайича эслаб қолибдир»,— дедилар. Маъмар: «Илоҳи, ўзингга шукур! Зухрийнинг «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўнг ёнлари бирлан отдан йиқилдилар» деганини яхши эслаб қолганман. Зухрийнинг ҳузуридан чиққанимизда Ибн Журайҳ: «Ўшанда мен ҳам Жаноб Расулуллоҳнинг ҳузурларида эдим. Ўнг оёқлари (болдирлари) шикастланган эрди»,— деди».

127-боб. Сажданинг фазилати

425 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّاسَ قَالُوا : يَا رَسُولَ - اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟
قالَ : (هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ) . قَالُوا : لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ) . قَالُوا : لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : (إِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ ، يُحْشِرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَيَقُولُ : مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلَيَتَبَعْ ، فَمَنْهُمْ مَنْ يَتَبَعُ الْقَمَرَ ، وَمَنْهُمْ مَنْ يَتَبَعُ الطَّوَاغِيْتَ ، وَتَبَقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا ، فَيَاتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ : هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا ، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ : أَنَا رَبُّكُمْ ، فَيَقُولُونَ : أَنْتَ رَبُّنَا ، فَيَدْعُهُمْ وَيُضْرِبُ الصِّرَاطَ بَيْنَ ظَهَرَائِيْ جَهَنَّمَ ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجْهُزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ ، وَلَا يَنَّكِلُ يَوْمَنِدِ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَنِدِ : اللَّهُمَّ سَلَّمْ سَلَّمْ . وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِبُ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ) . قَالُوا : نَعَمْ ، قَالَ : (إِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظِيمِهَا إِلَّا اللَّهُ ، تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ ، فَسِنْهُمْ مَنْ يُوبِقُ بِعَمَلِهِ ، وَمَنْهُمْ مَنْ يُخْرَدِلُ نَمْ يَنْجُو ، حَتَّى إِذَا أَرَادَ اللَّهُ رَحْمَةً مِنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ، أَمْرَ الْمَلَائِكَةَ : أَنْ يُخْرِجُوْنَ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ ، فَيُخْرِجُوْنَهُمْ وَيَعْرِفُوْنَهُمْ بِأَثَارِ السُّجُودِ ، وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ ، فَيُخْرِجُوْنَ مِنَ النَّارِ ، فَكُلُّ ابْنِ آدَمِ تَأْكُلُهُ النَّارُ إِلَّا أَثَرَ السُّجُودِ ، فَيُخْرِجُوْنَ مِنَ النَّارِ وَقَدْ امْتَحَنُوْا ، فَيُصَبِّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ ، فَيَنْبُتُوْنَ كَمَا تَنْبَتُ الْحَجَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ ، ثُمَّ يَفْرَغُ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ ، وَيَسْقِي رَجُلَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، وَهُوَ آخرُ أَهْلِ النَّارِ دُخُولاً الْجَنَّةَ ، مُقْبِلاً بِوَجْهِهِ قَبْلَ النَّارِ ، فَيَقُولُ : يَا رَبَّ اصْرِفْ وَجْهِي عَنِ النَّارِ قَدْ فَشَّبَنِي رِيحُهَا ، وَأَخْرَقِنِي ذَكَأُهَا ، فَيَقُولُ : هَلْ عَسِيْتَ إِنْ فَعَلَ ذَلِكَ بِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَ ذَلِكَ ، فَيَقُولُ : لَا وَعَزِّتَكَ ، فَيُعْطِي اللَّهُ مَا يَشَاءُ مِنْ عَهْدِ وَمِيثَاقِ ، فَيَصْرِفِ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ ، فَإِذَا أَقْبَلَ بِهِ عَلَى الْجَنَّةِ رَأَى بَهْجَتَهَا سَكَّتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُنَ ، ثُمَّ قَالَ : يَا رَبَّ قَدْمِنِي عَنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ ، فَيَقُولُ اللَّهُ : أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ الْعُهُودَ وَالْمِيَاثِقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الذِّي كُنْتَ سَأْلَتْ؟ فَيَقُولُ : يَا رَبَّ لَا أَكُونُ أُشْفَى خَلْقَكَ ، فَيَقُولُ : فَمَا عَسِيْتَ إِنْ أَعْطَيْتَ ذَلِكَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَهُ ؟ فَيَقُولُ : لَا وَعَزِّتَكَ لَا أَسْأَلُ غَيْرَ ذَلِكَ ، فَيُعْطِي رَبَّهُ مَا شَاءَ مِنْ

عَهْدٌ وَمِيثَاقٌ ، فَيُقَدِّمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ ، فَإِذَا بَلَغَ بَابَهَا ، فَرَأَى زَهْرَتَهَا وَمَا فِيهَا مِنَ النُّضْرَةِ وَالسُّرُورِ ، فَيَسْكُنُتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُنَتَ ، فَيَقُولُ : يَا رَبَّ ادْخُلْنِي الْجَنَّةَ ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَيَحْكُمْ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَغْدَرَكَ ، أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ الْعَهْدَ وَالْمِيَاثَقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الدِّيْنِ أَعْطَيْتَ ؟ فَيَقُولُ : يَا رَبَّ لَا تَجْعَلْنِي أَشْقَى خَلْقَكَ ، فَيَضْحَكُ اللَّهُ مِنْهُ ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ ، فَيَقُولُ : تَمَنَّ فَبَتَمَنَّتِي حَتَّىٰ إِذَا اقْطَعَتُ أُمْنِيَّتِهِ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مِنْ كَذَّا وَكَذَا ، أَقْلَلْ يُذَكِّرُهُ رَبُّهُ ، حَتَّىٰ إِذَا اتَّهَتْ بِهِ الْأَمَانِيِّ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَىٰ : لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ) .

قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (قَالَ اللَّهُ : لَكَ ذَلِكَ وَعَشْرَةُ أُمَّالِهِ) . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : لَمْ أَحْفَظْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا قَوْلَهُ : (لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ) . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : إِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ : (ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةُ أُمَّالِهِ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласылар: «Одамлар: «Ё Расулуллох, қиёмат күни раббимизни күрғаймизми?» — деб сүрашди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Хаво очық кечада 14 кунлик Ойни күрмоққа шубҳа қилмағаймисиз?»— дедилар. «Йүк, ё Расулуллох!»—дейиши. «Булутсиз кунда Қүёшни күрмоққа шубҳа қилмағаймисиз?» — дедилар. «Йүк»,— дейиши. Жаноб Расулуллох: «Оллох таолони ҳам шунингдек шаксиз күрғайдырылар. Қиёмат күни одамлар түпленғайдир. Шунда Оллох таоло: «Ким нега сиғинган эрса, ўшанга эргашсин!»—дегайдир. Айрим кишилар Қүёшга, баъзилар Ойга эргашғайдир, кимлардир шайтонларга эргашғайдир. Маҳшарда фақат ислом уммати қолғайдир, уларнинг ичиди мунофиқлари ҳам бўлғайдир. Сўнг, Оллох таоло келиб (кўринмасдан): «Мен сизнинг раббингиздирман»,— дейдир. «Раббимиз келгунча турадирган жойимиз шу ерми? Раббимиз келса, биз уни танимиз»,— дейишғайдир одамлар (Оллохга ширк келтириб қўймоқдан қўрқиб шундай дейишғайдир). Шунда Оллох таоло келиб (кўриниб): «Мен раббингиздирман»,— дейдир. «Сен раббимизсан!»—дейишғайдир мўъминлар. Уларни рабби (Оллох) даъват қилғайдир. Жаҳаннам устига Сирот кўприги қурилғайдир. Мен пайғамбарлар ичиди биринчи бўлиб умматим бирлан (Пули Сиротдан) ўтғайдирман. Ўша күни пайғамбарлардан бошқа ҳеч ким сўзламағай. Ўша күни пайғамбарлар: «Илоҳи, саломат қилғил, Илоҳи, саломат қилғил!»—деб бутун умматларига меҳру шафқат тилағайдирлар. Жаҳаннамда қиёқ тиканлари. янглиғ тиканлар бордир. Қиёқ тиканини кўрганмисиз?» — дедилар. Саҳобалар: «Ҳа»,— дейиши. Жаноб Расулуллох яна сўзларини давом эттиридилар: «Қиёқ тиканларига ўхшайдир-у, аммо унинг катталигини Оллоҳдан бошқа ҳеч ким билмайдир. Гуноҳларига қараб, баъзилар ўтга, баъзилар тиканга ташлаб юборилғайдирлар. Сўнг, дўзахга тушган кишилардан қайси бирига Оллох таоло раҳмат қилмоқни истағайдир, ул нажот топғусидир. Оллох таоло фаришталарига Оллоҳнинг ўзигагина ибодат қилган кишиларни дўзахдан чиқармоқни буюргайдир, сўнг уларни дўзахдан чиқарғайдирлар. Ёлғиз Оллоҳга ибодат қилган бандаларни баданларида қолган сажда изларидан танишғайдир. Оллох таоло ўтга бандаларнинг сажда излари қолган аъзоларини куйдирмоқни манъ қилғайдир. Одам боласи бутун аъзоси куйган-у, аммо сажда қилган аъзоларигина куймаган ҳолда дўзахдан чиқарилғайдир. Дўзах оташидан чиқкан бандалар устидан ҳаёт суви қуйилғайдир. Баданлари худди сел лойқасига тушган уруғ унган янглиғ ёшариб, кўркам бўлғусидир. Оллох таоло бутун бандалари ўртасида адолат тарозиси орқали қозилик ҳукмини ниҳоясига етказғач, бир киши жаннат бирлан дўзах ўртасида қолғайдир. Аҳли дўзахлардан бўлмиш бул киши жаннатга энг кейин кирғайдир. Ул юзи дўзах ўтига қараган ҳолда: «Ё раббий, юзимни дўзах ўтидан бошқа ёқса бурғил, дўзахнинг

захарли тутуни мени захарлаб, унинг алангаси мени куйдирмоқда»,— дейдир. Оллоҳ таоло: «Агар айтганинг қилинғайдир, ундан кейин бошқа нарсани сўрамасмисен?» — дейдир. Банда: «Ё раббий, сўрамасмен»,— деб онт ичгайдир. Оллоҳ таоло бандасининг ваъдасини олгандан сўнг, унинг юзини дўзах томондан жаннат томонга бургайдир. Банда жаннатнинг сўлим ва кўркамлигини кўриб, Оллоҳ хоҳлаганича вақт жим қолғайдир. Сўнг, «Ё раббий, мени жаннат эшигининг ёнига етказғил!»— дейдир. Оллоҳ таоло унга: «Ҳали сўраган нарсангдан бошқа ҳеч нарса сўрамасмен, деб ваъда қилмағанми эрдинг?» — дейдир. «Ё раббий, ваъда бердим-у, бироқ сенинг лутфу карамингдан умидвормен»,—дейдир. Оллоҳ таоло: «Агар сўраганингни берсам, бошқа ҳеч нарса сўрамасмисен?»—дейдир. Банда раббиға қасамёд айтиб: «Бошқасини сўрамасмен»,— дейдир. Уни жаннат эшигига келтиргайдирлар. Жаннат эшигига етганда ундаги гўзаллик, сўлимлик ва хурсандчиликларни кўриб ҳайратга тушғайдир ва Оллоҳ таоло хоҳлаганча вақт жим қолғайдир. Сўнг: «Ё раббий, мени жаннатга киргизғил!» — дейдир. Оллоҳ: «Воҳ, сени қарағил-а! Нечоғлиқ ваъдангга вафосиздирсан. Эй одай боласи, бундан бошқа нарса сўрамасмен, деб ваъда бермаганми эрдинг?» — дейдир. Банда: «Эй раббим, мени энг баҳтсиз бандага қилиб қўймағил!» —дейдир. Ҳақ таоло кулғайдир ва бандасига жаннатга кирмоққа ижозат бериб: «Хоҳлаганингча тилайверғил, бандам!» — дейдир. Банда кўнглида борини тилағайдир. Шунда Оллоҳ таоло унга: «Фалон, фалон ва фалон нарсаларни ҳам қўшиб сўрағил!»—деб айтадир. Банда Оллоҳ таоло айтганларининг ҳаммасини тилағайдир. Оллоҳ таоло унга: «Бу ҳам сенгадир, у ҳам сенгадир»,— деб яна қанча нарсаларни айтғайдир».

128-боб. Намозхон саждада билагининг ич тарафини кўрсатиб, қорнини сонидан узоқлаштириб турадир

Абдуллоҳ ибн Молик: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқисалар, (саждада) тирсакларини биқинларидан узоқроқ тутар эрдилар, ҳаттоқи кўлтиқларининг оппоқлиги ҳам кўриниб турар эрди»,— дейдилар.

129-боб. Намозхон оёқ панжалари учини қиблага қаратғайдир

Абу Ҳумайд: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деб айтганлар»,— дейдилар.

130-боб. Намозхон саждани тўлиқ қилмаса...

Ҳузайфа бир кишининг чала рукуъ ва сажда қилаётганини кўриб, намозни тугатгач: «Намоз ўқимадинг!—деди. Абу Воил: «Назаримда, «Агар ўлсанг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам маслагидан бошқа йўлда ўлган бўлурсен, деб ҳам айтганди»,— дейдилар.

131-боб. Тананинг еттита аъзоси билан сажда қилмоқ

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тананинг еттита аъзоси бирлан сажда қилмоқни буюриб, сочни орқага тарамоқни ҳамда кийимни (этаги, енги, почаси ва бошқани) букламоқни манъ қилдилар. Ўша еттита аъзо: пешона, 2 қўл, 2 тизза ва 2 оёқдир».

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сочни орқага тарамай ва кийимни орқага қайтармай, етти аъзо бирлан сажда қилмоққа буюрилдик»,— дейдилар».

Барро ибн Озиб (у ёлғон сўзламайдир) ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб намоз ўқир эрдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деганларида то

саждага бошларини қўймагунларича биронтамиз белни эгмас эрдик».

132-боб. Бурни билан саждада қилмоқ

426 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمْرُتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبَعَةِ أَعْظَمٍ) عَلَى الْجَهَةِ ، - وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنفِهِ - وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ ، وَلَا نَكْفِتَ الشَّيْبَ وَالشَّعَرَ .

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «7 аъзо бирлан — пешона (қўллари бирлан бурунларини кўрсатдилар), 2 қўл, 2 тизза ва 2 оёқ учи бирлан саждада қилмоққа ҳамда сочни орқага тарамасликка ва кийимни орқага қайтармасликки буюрилдим»,— дедилар».

133-боб. Ер лой бўлган вақтда бурун бирлан саждада қилмоқ

Абу Салама ривоят қиласидирлар: «Абу Саъид ал-Худрийнинг хузурига кирдим-да: «Биз бирлан сұхбатлашгани хурмо боғига чиқмасмисиз?» — дедим. «Хўп»,— деб чиқдилар. «Бизга Лайлатулқадр тўғрисида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшиятганингизни айтиб берингиз»,— дедим. Абу Саъид: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг дастлабки 10 кунида масжиддан чиқмасдан ибодат қилмоққа ният қилдилар, биз ҳам ният қилдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ю саллам қошларига Жаброил Алайҳиссалом келиб: «Сиз сўраётган нарсага ҳали вақт эртадир»,— дебдилар. Жаноб Расулуллоҳ иккинчи 10 кунликда ҳам эътикоф қилдилар. Биз ҳам у киши бирлан бирга эътикоф қилдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қошларига Жаброил алайҳиссалом келиб: «Сиз сўраётган нарсага ҳали вақт бордир»,— дебдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг 20-куннида бомдодда хутбага чиқиб: «Кимки Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга эътикоф қилган эрса, яна эътикоф қилсин, чунким менга Лайлатулқадр кечасининг муддати айтилган эрди, мен уни унуддим. Ул охирги 10 кунликнинг тоқ кечаларидан бирида бўлмоғи лозим. Мен тушимда кўрсам, гўёқим лойга саждада қилаётган эрканман»,— дедилар. Масжиднинг томига хурмо шохлари ёпилган эрди, осмонда битта ҳам булатни кўрмас эрдик. Бирдан осмонда бир кичик булат пайдо бўлиб, устимизга ёмғир ёғди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқидилар, биз у кишига иқтидо қилдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг пешоналари ва бурунларининг учига лой ва сув текканини кўрдик. Бу бирлан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кўрган тушлари исбот бўлди».

134-боб. Кийимни боғлаб ва орқага қайтариб олмоқ

Намозхон аврати очилиб қолмоғидан қўрқса, намоздан аввал боғлаб олғайдир.

Саҳл ибн Саҳл: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан намоз ўқиётган одамлар изорлари кичикилигидан елкаларига боғлаб олар эрдилар, аёлларга эркарлар тўлиқ ўтириб олмагунча, саждадан бошларини кўттармаслик буюрилган эрди».

135-боб. Намозхон (намозда) сочини орқага қайтармайдир

Ибн Аббос: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тананинг етти аъзоси бирлан саждада қилмоққа ҳамда кийим ва сочни орқага қайтармасликка буюрилдилар»,— дейдилар».

136-боб. Намозхон (намозда) кийимини орқага қайтармайдир

Ибн Аббос: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Етти аъзо бирлан саждада қилмоққа ҳамда сочим бирлан кийимимни орқага қайтармасликка

буюрилдим, деб айтганлар»,— дейдилар.

137-боб. Саждада дуо ва тасбиҳ айтмоқ

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам рукуъ ва сажда қилғанларида «Субхонакаллоҳумма, раббано ва биҳамдиқа, Оллоҳуммағ-фирли» деган дуони күп ўқир эрдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Қуръондаги («Фасаббиҳ биҳамди раббиқа вастағфирху») оятни талқин қилиб шундай дер эрдилар».

138-боб. Икки сажда ўртасида бир зум тин олмоқ

Молик ибн Ҳувайрис шерикларига: «Эй, сизларга Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг қандоқ намоз, ўқиганларини айтиб берайнинми ё күрсатиб берайнинми?» — деди. «Бу намоздан ташқари вақтда бўлган эрди»,— дейдилар Абу Қилоба. Молик ўрнидан туриб, такбир айтиб намоз ўқимоққа киришди, кейин рукуъ қилди, сўнг такбир айтиб рукуъдан бошини кўтарди, кейин бир оз тин олиб, сажда қилди, сўнг саждадан бош кўтариб, бир оз тин олди. Абу Қилоба: «Ул шайхимиз Амр ибн Саламага ўхшаб намоз ўқиди»,— дейдилар. «Ўша шайх намозда бошқалар қилмайдиган нарсаларни қилар эрди, 3-нчи ракъатнинг охири в 4-нчи ракъатнинг бошланишида бир оз тин олур эрди»,— дейдилар Айюб разияллоҳу анху. «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ҳузурларида бир ой турдик,— дейдилар Молик,— шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бизга: «Аҳлингизга қайтсангиз, фалон намозни фалон вақтда ва фалон намозни фалон вақтда ўқингиз. Намоз вақти бўлса, ораларингиздан бир киши аzon айтсин, ёши каттаси имом бўлсин!» — дедилар».

Барро ибн Озиб: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам сажда, рукуъ ва икки сажда ўртасидаги ўтиришга деярли бир хил вақт сарфлар эрдилар»,— дейдилар.

427 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنِّي لَا أُلُو أَنْ أُصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا .
قَالَ ثَابِتُ رَاوِي الْحَدِيثِ : كَانَ أَنَسُ بْنُ مَالِكَ يَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرْكُمْ تَصْنَعُونَهُ ، كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّى يَقُولَ
الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ ، وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ .

Анас разияллоҳу анху: «Мен, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам биз бирлан нечук намоз ўқиган бўлсалар, сизлар бирлан ҳам худди шундоқ намоз ўқифайдирман»,— дедилар. «Анас намозда бошқалар қилмайдирган ҳаракатларни қилар эрди, мен сизларнинг бундоқ қилганингизни кўрмаганман. Ул рукуъдан бош кўтарганда ва икки сажда ўртасида бир оз тин олар эрди, ҳатто биз (саждага бориш) эсидан чиқиб қолдимикин, деб ўйлар эрдик»,— дейдилар Собит разияллоҳу анху.

139-боб. Намозхон саждада билакларини ерга теккизмайдир

Абу Ҳумайд: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам билакларини ерга теккизмай ва биқинларига сиқиб олмай сажда қилар эрдилар»,— дейдилар.

428 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اعْتَدُلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَسْطُطُ أَحَدٌ كُمْ ذِرَاعَيْهِ اَنْبَسَاطَ الْكَلْبِ) .

Анас ибн Молик: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бизга: «Урта миёна сажда қилингиз, билакларингизни ҳаддан зиёд чўзиб, ит ётиш қилмангиз! деб айтганлар»,— дейдилар.

140-боб. Намозхоннинг, тоқ ракъат қилганда, аввал бир оз ўтириб олиб, кейин турмоғи

429 . عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي ، فَإِذَا كَانَ فِي وِئْرِ مِنْ صَلَاتِهِ ، لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِي قَاعِدًا .

Молик ибн Ҳувайрис Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиётгандарини кўрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тоқ ракъат қилганларида ҳам аввал бир оз нафасни ростлаб олиб кейин турдилар.

141-боб. Намозхон ракъатдан тураётгандан ерга қандай тиралади?

Абу Қилоба разияллоҳу анҳу Айюб разияллоҳу анҳуга бундай дебдилар: «Молик ибн Ҳувайрис мана шу масжидимизга келиб биз бирлан намоз ўқидилар. Ул киши бизга: «Ўзим намоз ўқимоқчи бўлмасам-да, сизларга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нечук намоз ўқиганларини кўрсатиб берайин»,— дедилар. «Жаноб Расулуллоҳ қандай намоз ўқир эрканлар? деб сўрадим»,— дейдилар Айюб. «Мана шу шайхимиз сингари ўқир эрканлар»,— дебдилар Абу Қилоба.

«Уша шайх (рукуъдан рукуъга ўтишда) тўлиқ такбир айтар эрди. Иккинчи саждадан бош кўтаргач, бир оз ўтириб, кейин ерга тиранниб тураг эрди»,— дейдилар Айюб.

142-боб. Намозхон 2-нчи ракъатдан тураётиб такбир айтадир

Ибн Зубайр (ракъатдан) тураётиб такбир айтар эрди.

Саъид ибн Ҳарс ривоят қиладирлар: «Абу Саъид бизга намоз ўқиб берди, такбирни овоз чиқариб айтди. Саждага бораётгандан ҳам ва ундан бош кўтараётгандан ҳам, иккала ракъатдан тураётгандан ҳам такбир айтди. Кейин: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундай намоз ўқиётгандарини кўрганман»,— деди».

Мутарраф ибн Абдуллоҳ нақл қиладирлар: «Имрон бирлан мен Ҳазрат Алига иқтидо қилиб намоз ўқидик. Ҳазрат Али сажда қилсалар ҳам, саждадан бош кўтарсалар ҳам, иккала ракъатдан тураётгандаридан ҳам такбир айтар эрдилар. Салом бергандан сўнг Имрон менинг қўлимни ушлаб туриб: «Мана бу киши биз бирлан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сингари намоз ўқиди» ёки «Мана бу одамнинг намоз ўқиши менга Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқишлиарини эслатди»,— деди».

143-боб. Ташаҳҳудда ўтиришнинг суннати (қонун-қоидаси)

Умму Дардоъ намозда эркак киши сингари ўтирас эрди. У фиқҳ олимаси эрди.

431 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ كَانَ يَتَرَبَّعُ فِي الصَّلَاةِ إِذَا جَلَسَ ، وَأَنَّهُ رَأَى وَلَدَهُ فَعَلَ ذَلِكَ فَنَهَاهُ وَقَالَ : إِنَّمَا سُنَّةُ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبْ رِجْلَكَ الْيُمْنَى وَكَشْفَ الْيُسْرَى ، فَقَالَ لَهُ : إِنَّكَ تَعْمَلُ ذَلِكَ ، فَقَالَ : إِنَّ رِجْلَيَ لَا تَحْمِلَانِي .

Абдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Умарнинг чордана қуриб ташаҳҳудда ўтиргандарини кўрдим. Ёшлиқ қилиб мен ҳам шундай қилдим. Шунда Абдуллоҳ ибн Умар менга: «Бундай қилмағил, намознинг суннатига кўра, ўнг оёғингни тиклаб, чап оёғингни букиб ўтироғинг лозим»,— дедилар. Мен: «Сиз чордана қуриб ўтирибсиз-ку!» — дедим. «Менинг оёқларим ярамайдир»,— дедилар».

432 . عَنْ أَبِي حُمَيْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَنَا كُنْتُ أَحْفَظُكُمْ لِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، رَأَيْتُهُ إِذَا كَبَرَ جَعَلَ يَدِيهِ حِذَاءَ مَنْكِبِيَّةٍ ، وَإِذَا رَكَعَ أَمْكَنَ يَدِيهِ مِنْ رُكْبَيْهِ ، ثُمَّ هَضَرَ ظَهَرَةً ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى ، حَتَّى يَعُودَ كُلُّ

فَقَارَ مَكَانَهُ ، إِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدِيهِ غَيْرَ مُغْتَرِشٍ وَلَا قَابِضُهُمَا ، وَاسْتَبَّ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلِيهِ الْقُبْلَةَ ، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ ، جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى ، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْأُخْرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعِدَتِهِ .

Мұхаммад ибн Амр ибн Ато ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир жамоа саҳобалари бирлан бирга ўтирган эрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нечук намоз ўқиганларини эсладик. Шунда Абу Ҳумайд Ас-Соъидий: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қандай намоз ўқиганларини ҳаммангиздан кўра кўпроқ билурмен. Жаноб Расулуллоҳ тақбири таҳрима айтганларида қўлларини елка баробарида кўтардилар, рукуъга боргандаридан тиззаларини ушладилар, кейин қоматларини ростладилар. Рукуъдан бош кўтарғанларида умуртқаларининг ҳар бир бўғини жой-жойига келгунча қадларини ростладилар. Кейин, билакларини ерга теккизмай ва биқинларига сиқиб олмай ҳамда оёқ панжаларининг учларини қиблага қаратиб сажда қилдилар. Иккинчи ракъатда ўнг оёқларини тиклаб, чап оёқларининг устига ўтиридилар. Охирги ракъатда эрса чап оёқларини олдинроққа узатиб, ўнг оёқларини тиклаб, думбаларини ерга қўйиб ўтиридилар».

144-боб. Дастлабки ташаҳҳудга ўтириш фарз эрмас

Чунким Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккинчи ракъатдан кейин ўтиримасдан туриб кетганларида (саҳобалар тасбиҳ айтиб эслатишганда) қайтиб ўтиримадилар.

Зуҳрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Менга Абдурраҳмон ибн Ҳурмуз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг улар бирлан пешин намозини ўқиганларини айтди. Жаноб Расулуллоҳ иккинчи ракъатдан кейин ўтиримасдан туриб кетибдилар, одамлар ҳам у киши бирлан бирга ўринларидан туришибди. Намоз тугагач, одамлар пайғамбаримизнинг салом бермоқларини кутишибди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса ўтирган ҳолларида салом бермасдан тақбири айтиб, икки марта сажда (саждаи саҳв) қилибдилар, сўнг салом берибдилар».

145-боб. Дастлабки ташаҳҳудга ўтирмоқ

433 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَهُوَ مِنْ أَزْدِ شُنُوَّاَةَ وَهُوَ حَلِيفُ النَّبِيِّ عَبْدِ مَنَافِ ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهُرَ ، فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيْنِ لَمْ يَجِدْ لِسُونَ ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ حَتَّىٰ إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ ، وَأَنْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ ، كَبَرَ وَهُوَ حَالِسٌ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ ثُمَّ سَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз бирлан пешин намозини ўқидилар. (Иккинчи ракъатдан кейин) ташаҳҳудга ўтиришлари лозим бўла туриб, туриб кетдилар. Намоз тугагач, ўтирган ҳолларида икки марта сажда қилдилар».

146-боб. Охирги ташаҳҳудга ўтирмоқниң вожиблиги

434 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنْتَ إِذَا صَلَّيْنَا حَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا : السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَى حِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ ، السَّلَامُ عَلَى قُلَانِ وَفُلَانِ ، فَالْفَتَّتَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ ، إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيُقُلْ : التَّحْمِيدُ لِلَّهِ ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّبَيَّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَرَكَانُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، فَإِنَّكُمْ إِذَا قُلْتُمُوهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ اللَّهِ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا

اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб намоз ўқиганимизда: «Жаброил ва Микоилга салом, фалончи ва пистончига салом»,— деб айтардик. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга: «Оллоҳ таолонинг исмларидан бири — саломдир. Қайси бирингиз намоз ўқифайдирсиз, «Барча мадҳу олқишлиаримиз, тоат-ибодату эзгу амалларимиз Оллоҳ таолога муносибdir, эй пайғамбар алайҳиссалом, сизга Оллоҳ таолонинг саломи, раҳмати ва баракоти бўлсин, бизга ҳамда ҳамма солиҳ бандаларга эрса Оллоҳ таолонинг саломи бўлсин!»—деб айтингиз. Агар шундоқ (ҳамма солиҳ бандаларга) десангиз, еру кўқдаги ҳамма солиҳ бандаларга савоби теккайдир»,— дер эрдилар. (Дуонинг давоми): «Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқ, деб гувоҳлик берғайдирмен, шунингдек Мұхаммад Оллоҳнинг бандаси ҳамда бизга юборган элчисидир, деб ҳам гувоҳлик берғайдирмен».

147-боб. Намозда салом беришдан аввал дуо ўқимок

435. عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم رضي عنها : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو فِي الصَّلَاةِ : (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجِيلِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَفِتْنَةِ الْمَمَاتِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثِيمِ وَالْمَغْرِمِ) . فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ : مَا أَكْثَرَ مَا تَسْتَعِدُ مِنِ الْمُغَرَّمِ ، فَقَالَ : (إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَرَمَ ، حَدَّثَ فَكَذَبَ ، وَوَعَدَ فَأَخْلَفَ) .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозда «Оллоҳумма инний аъзу бика мин азоби қабрин ва аъзу бика мин фитнат-ил-Масиҳи-д-Дажжоли ва аъзу бика мин фитнат-ил-маҳйо ва фитнат-ил-мамоти, Оллоҳумма инний аъзу бика мин-ал-маъсами ва-л-мағрами» деган дуони ўқир эрдилар (Дуонинг маъноси: «Илоҳи, мени қабр азобидан, Дажжол фитнасидан сақлағил, тириклиқдаю ўлим олдида бўладиган фитналардан асрағил! Илоҳи, мени гуноҳкор ва кишилардан қарздор бўлмоқдан ўзинг асрағил!»). Шунда бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Нечун мунча, қарздор қнлиб қўймағил, деб илтижо қилурсиз?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар киши тўлаёлмайдиган даражада қарздор бўлиб қолғайдир, доимо ёлғон гапирғайдир, ваъда қилса, устидан чиқмагайдир»,— дедилар».

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз охирида Дажжол фитнасидан асрамоқни Оллоҳдан илтижо қилганларини эшитдим»,— дейдилар.

436. عن أبي بكر الصديق رضي الله عنه : أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَلِمْتِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي . قَالَ : (قُلِ : اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْلَمًا كَثِيرًا ، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) .

Абу Бакр Сиддиқ Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: Намозда ўқийдирган бир дуо ўргатинг»,— дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илоҳи, мен ўз жонимга кўп зулм қилдим, (бундай) гуноҳларни сендан бошқа ҳеч ким кечира олмағайдир, фақат ўзинг кечира олғайдирсан. Илоҳи, фазлу марҳаматингни дариф тутмай, мени мағфират қилғайсан, мендан раҳматингни аямгайсан, Сен гуноҳларни кечирғувчи ва бандаларни мағфират қилувчи зотдирсан! деган дуони ўқифил!» — дедилар. Мазкур дуонинг арабчаси: «Оллоҳумма инний заламту нафсий зулман касиро ва ло йағфири-з-зунуба илло анта, фағfirлий

мағфиратан мин индика вархамний, иннака ант-ал-ғафурур-раҳийм».

148-боб. Ташаҳҳуддан кейин ўқишига дуо танламоқ

437 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا : السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ مِنْ عَبَادِهِ ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا تَقُولُوا السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ ، فِإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ ، وَلَكِنْ قُولُوا التَّحَيَّاتُ لِلَّهِ ، وَالصَّلَواتُ ، وَالطَّيَّابَاتُ) ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَرَبْرَكَاهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عَبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، فَإِنَّكُمْ إِذَا قُلْنُمْ أَصَابَ كُلَّ عَبْدٍ فِي السَّمَاءِ ، أَوْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، ثُمَّ يَتَحِيرُ مِنْ الدُّعَاءِ أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُونَ) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласынан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқиганимизда «Ассалому алаллоҳи мин ибодиҳи. Ассалому ало фулонин ва фулонин» дер эрдик. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ассалому алаллоҳи» демангиз, чунким салом — Оллоҳнинг исмларидан, Ат-Таҳийиту лиллоҳи вас-салавоту ват-тайибот, ассалому алайка айи-ҳан-набийиу ва раҳматуллоҳи ва баракотуҳ. Ассалому алайно ва ало ибодиллоҳис-солиҳийн» деб айтингиз. Агар сиз шундай деб айтсангиз, осмондаги (ёким еру осмон ўртасидаги) ҳар бир солиҳ бандага савоби те'ккайдир (Дуонинг давоми: «Ашҳаду алла илоҳа иллаллоҳу вашҳаду анна Мұхаммадан абдуҳу ва расулуху», ундан кейин дуолардан ўзингизга ёққанини танлаб олиб ўқийверингиз»,— дедилар».

149-боб. Пешона ва бурнига теккан лойни намозни ўқиб бўлмагунча артмаган киши

Имом Бухорий: «Ҳумайднинг намоз вақтида пешонага теккан нарсани (бой, чангни) артиб бўлмаслигига қўйидаги ҳадисни далил қилаётганининг шоҳиди бўлдим»,— дейдилар:

Абу Салама: «Абу Саъид ал-Худрийдан шул туғрида сўрадим»,— дейдилар. Абу Саъид ал-Худрий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг лой жойда сажда қилаётганларини, ҳатто пешоналарига теккан лойни намоз тамом бўлмагунча артмаганларини кўрдим»,— деб жавоб берибдилар».

150-боб. Намоз ўқиб бўлгач, салом бермоқ

438 . عَنْ أُمٌّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ ، قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِيَ تَسْلِيمَهُ ، وَمَكَثَ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ .

Умму Салама онамиз Ҳинд бинти ал-Ҳарсга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозда салом берганларидан кейин ҳам аёллар кетмай туришарди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам дарров кетиб қолмас эрдилар»,— деб айтган эрканлар. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, аёлларнинг эрқаклар бирлан аралаш кетмасликлари, эрқаклар кетиб бўлгач, бемалол ўзлари кетмоқлари учун шундай қилган бўлсалар керак»,— дейдилар Абу Шиҳоб.

151-боб. Иқтидо қилғувчи имом салом берганда салом берадир

Ибн Умар разияллоҳу анҳу имом салом бергандан сўнг орқадагилар ҳам салом бермоғини маъқуллар эрдилар.

439 . عَنْ عِتَبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ .

«Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқидик, салом берганларида салом бердик»,— дейдилар Атбон разияллоҳу анҳу.

152-боб. «Имомнинг саломига алик қайтармаса ҳам бўладир, намозда берилган салом кифоя қиласидир»,— деган киши

Маҳмуд ибн Рабиъ ривоят қиласидирлар: «Мен Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни яхши эслармен, ул киши уйимизга келганларида мен ёш бола эрдим, пақирдан бир хўплам сув олиб, ҳазиллашиб юзимга пуркаб юборгандарини ҳам яхши эслармен, Менга Маҳмуд Атбон ибн Молик қуидаги ҳадисни айтиб берган зрилар: «Мен ўз қавмим бўлмиш Баний Солимга имомлик қилур эрдим. Бир куни Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб: «Менинг кўзим хира бўлиб қолди, ёғингарчилик бўлса, масжидга боролмаётирман. Бизниги бориб, намоз ўқиб берсангиз, мен сиз намоз ўқиган жойни ўзимга намозгоҳ қилиб олғай эрдим»,— дедим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иншооллоҳ, шундоқ қилурмен»,— дедилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан Абу Бакр Сидик кун қизиган вақтда менинига келдилар. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам киришга рухсат сўрадилар, мен уйга таклиф қилиб, ўтиришга жой кўрсатдим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўтиримасдан: «Қаерда намоз ўқиб бермоғимни истағайсен?»— дедилар. Мен ўзимга ёққан жойни кўрсатдим, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқишга киришдилар, биз ул кишига иқтидо қиласидик. Жанрб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам салом берганларида, биз ҳам салом бердик. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозда қандай салом берсалар, шундай салом бердик, алик олмадик».

153-боб. Намоздан кейин зикр айтмоқ

440 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ ، يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ ، كَانَ عَلَى عَهْدِ
الشَّبِيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَقَالَ أَبْنُ عَبَّاسٍ : كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفْتُ إِذَا سَمِعْتُهُ .

Ибн Аббоснинг озод қилинганд қули Абу Маъбад: «Менга Ибн Аббос бундай деган эрдилар»,— дейди: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида одамлар фарз намозидан сўнг баланд овоз бирлан зикр айтишур эрди, мен буни яхши эслаб қолганман».

Ибн Аббос: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намозни тугатганларини такбир айтганларидан билур эрдим»,— дейдилар (Намоздан сўнг «Субҳоналлоҳ, Алҳамду лиллоҳ, Оллоҳу акбар» деб зикр айтмоқ).

441 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : جَاءَ الْفَقَرَاءُ إِلَى الشَّبِيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا : ذَهَبَ أَهُلُ الدُّنْوَرِ مِنَ
الْأُمُوَالِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلَا وَالْتَّعِيمِ الْمُقِيمِ ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي ، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ ، وَلَهُمْ فَضْلٌ أَمْوَالٌ يَحْحُونَ بِهَا
وَيَعْتَمِرُونَ وَيَجَاهُدُونَ وَيَتَصَدَّقُونَ . فَقَالَ : أَلَا أَحَدُكُمْ بِمَا إِنْ أَحَدُنُّمْ بِهِ أَدْرَكْتُمْ مِنْ سَبَقَكُمْ ، وَلَمْ يُدْرِكْكُمْ أَحَدٌ بَعْدَكُمْ ،
وَكُنْتُمْ خَيْرًا مِنْ أَنْتُمْ بَيْنَ ظَهَارَانِيهِمْ إِلَّا مَنْ عَمِلَ مُثْلُهُ : تُسَبِّحُونَ وَتَحْمِدُونَ وَتُكَبِّرُونَ خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثَةً وَثَلَاثِينَ) .

قال الرّاوي : فاختلنا بيتنا فقال بعضنا : تسبّح ثلثةً وتلّاثين ، وتحمد ثلثةً وتلّاثين ، وتكبر أربعًا وتلّاثين ، فرجعت إليه ، فقال : تقول : (سبحان الله ، والحمد لله ، والله أكبر ، حتى يكون منهن كلّهن ثلثةً وتلّاثين) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Фақирлар Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қошлирига келиб: «Жаннатнинг энг яхши жойлари ҳам, дунёнинг энг яхши неъматлари ҳам бойларга теккайдир. Биз қандай намоз ўқисак ва рўза тутсак, улар ҳам шундай намоз ўқиб, рўза тутишфайдир. Бунинг устига улар мол-дунёга ҳам эгадирлар. Мол-дунёлари бўлгач, ҳаж қилишфайдир ва садақалар беришфайдир»,—

дейишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга жавобан: «Сизга бойлар эришган мартабадан ҳам юксакроқ мартабага сазовор этадирган бир нарсани ўргатайинми? Агар (менинг айтганларимни қилсангиз), сиздан яхшироқ одам бўлмағайдир, сиз эришган мартабага ҳеч ким эриша олмағайдир. Қулоқ солингиз, ҳар бир фарз намозидан сўнг «Субҳоналлоҳ», «Алҳамду лиллоҳ» ва «Оллоҳу акбар» деб 33 мартадан айтғайсиз»,— дедилар. Шу онда биз «Субҳоналлоҳ — 33 марта, Алҳамду лиллоҳ — 33 марта, Оллоҳу акбар — 34 марта» деб ўзаро тортишиб қолдик. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига кирдик. Жаноб Расулуллоҳ: «Субҳоналлоҳ, Алҳамду лиллоҳ ва Оллоҳу акбарнинг ҳар бирини 33 мартадан айтғайсен, деб айтдилар»,— дейдилар Абу Хурайра».

442 . عَنِ الْمُغَيْرَةِ بْنِ شَعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبِّ كُلٌّ صَلَاةً مَكْتُوبَةً : (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ ، وَلَا مُعْطِيٌ لِمَا مَنَعْتَ ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدْدِ مِنْكَ الْجَدُّ) .

Муфира Ибн Шўъбанинг котиби — Варрод разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Муфира Муовияга атаб бундай деб хат ёздирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар бир фарз намозидан сўнг «Ло илоҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу, ло шарийка лаҳу, лаҳу-л-мулку ва лаҳу-л-ҳамду ва ҳува ало қулли шайъин қадиyr. Оллоҳумма ло мониъя лимо аътайта ва ло мұтийя лимо манаъта ва ло йанфау зо-л-жадди минкал-жадду» деб айтар эрдилар».

154-боб. Имом (намоздан сўнг) салом бергач, одамларга қараб ўгирилиб ўтирадир

443 . عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَحْيِهِ .

Сұмра Ибн Жундуб нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлсалар, бизга қараб ўгирилиб ўлтирадир эрдилар».

444 . عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنَّمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ : صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَّةِ ، عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَاتِنْ مِنَ الْلَّيلِ ، فَلَمَّا أَنْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ ، فَقَالَ : (هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ) . قَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قَالَ : (أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ ، فَمَمَّا مِنْ قَالَ مُطْرُنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ ، فَذِلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ : مُطْرُنَا بِنَوْءٍ كَذَا وَكَذَا فَذِلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ) .

Зайд ибн Холид ал-Жуханий ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳудайбия деган жойда кечқурун ёққан ёмғир нами устида биз бирлан бомдод намозини ўқидилар. Намоздан сўнг Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга ўгирилиб: «Раббиниз не дейдир, билурмисиз?» — дедилар. Одамлар: «Оллоҳ ва унинг Расули биладир»,— дейишди, «Оллоҳ: «Бандаларимдан баъзилари менга ишониб мўъмин бўлдилар, баъзилари эрса, менга ишонмай, кофир бўлдилар. Аммо, кимки бизнинг ёмғиримизни Оллоҳнинг фазлу раҳматидан содир бўлди, деса, ул мёнга иймон келтириб, сайёralарни инкор қилган бўлғайдир. Аммо, кимки фалон сайёранинг ундоқ бўлмоғи ва пистон сайёранинг мундоқ бўлмоғидан ёмғир ёғди, деса, ул кофир бўлиб, сайёralарга сиғинган бўлур»,— дейди»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни хуфтон намозини ўқишини ярим кечагача кечиктирдилар. Намоздан сўнг бизларга ўгирилиб: «Одамлар аллақачон намозларини ўқиб бўлиб ётдилар, аммо сизлар эрсангиз ҳануз жойнамоз устидасизлар»,— дедилар».

155-боб. Имомнинг, салом бергандан кейин ҳам жойнамоз устида қолмоғи

Ноғиъ разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Ибн Умар, фарз ўқиб бўлгандан кейин ҳам, жойнамоздан жилмасдан нафл ўқийверар эрдилар. Ҳазрат Абу Бакрнинг невараси Қосим ҳам шундай қилур эрди».

Абу Ҳурайра: «Имом фарз ўқиган жойда нафл ўқимайдир, деган ҳадисни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга нотўғри нисбат беришади», — дейдилар.

Умму Салама ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз тугаб, салом бергандаридан сўнг, хотинлар масжиддан чиқиб кетар эрдилар. Улар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиддан чиққунларигача уйларига етиб олар эрдилар».

156-боб. Имом (намоз тугаб, салом бергач) бирор зарур нарсани эслаб намозхонларни тарқ этиши мумкинми?

445. عنْ عَقْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِيْنَةِ الْعَصْرَ ، فَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا يَتَخَطَّى رَقَابَ النَّاسِ إِلَى بَعْضِ حُجَّرِ نِسَائِهِ ، فَفَزَعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ ، فَرَأَى أَنَّهُمْ عَجِبُوا مِنْ سُرْعَتِهِ ، فَقَالَ : (ذَكَرْتُ شَيْئًا مِنْ تِبْرِ عَنْدَنَا فَكَرِهْتُ أَنْ يُحِسِّنَنِي ، فَأَمَرْتُ بِقَسْمِتِهِ) .

Уқба разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мадинада Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга намозда имомлик қилдилар. Намоз тугаб, салом бергандаридан сўнг, одамларни оралаб ўтиб, хотинларидан бирининг ҳужрасига кириб кетдилар. Жаноб Расулуллоҳнинг шошиб туриб кетганлари одамларни хавотирга солди. Бир оздан кейин ул зот ҳужрадан чиқиб келдилар ва шошиб туриб кетганларининг боисини айтдилар: «Бизда бир оз тилла бор эрди, шу ёдимга тушиб қолди. Фикримни чалғитмасин, деб одамларга улашиб бермоқни буюрдим».

157-боб. Чап ёким ўнг томони бирлаи намозхонларга ўгирилиб қарамоқ

Анас разияллоҳу анҳу ўнг томонлари бирлан ҳам, чап томонлари бирлан ҳам намозхонларга ўгирилиб қарайверар эрдилар. Фақат бир томони бирлан ўгирилиб қарайдиганларни қоралар эрдилар.

446. عنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَا يَجْعَلْ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ شَيْئًا مِنْ صَلَاتِهِ ، يَرَى أَنَّ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ لَا يُنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ ، لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثِيرًا يُنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ .

Асвад разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд: «Ҳеч қайсингиз ўзингизча, фақат ўнг томон бирлан ўгирилмоқ лозим, деб айтиб, шайтонга намозингиздан насиба улашмангиз! Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг чап томонлари бирлан ҳам ўгирилганларини кўп кўрганман», — дейдилар».

158-боб. Хом саримсоқ, хонаки ва ёввойи пиёз ейиш тўғрисида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Кимки очиликданми ёким бошқа сабабданми, саримсоқ ва хом пиёз еган эрса, бизнинг масжидимизга келмасин!» — деганлари тўғрисида

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Хайбар уруши кетаётган кунлардан бирида: «Кимки мана бу кўкатдан, яъни саримсоқдан еган эрса, бизнинг намозгоҳимизга яқинлашмасин!» — деб айтганлар».

447. عنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ - يَرِيدُ الثُّومَ - فَلَا يُعْشَانَا فِي مَسَاجِدِنَا) .

قالَ الرَّاوِي : قُلْتُ لِجَابِرٍ : مَا يَعْنِي بِهِ ؟ فَقَالَ : مَا أَرَاهُ يَعْنِي إِلَّا نَيْسَهُ ، وَقِيلَ : إِلَّا نَتَنَهُ .

Жобир ибн Абдуллоҳ нақл қиладиrlар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки мана бу кўкатдан еган эрса (саримсоқни кўрсатдилар), бизнинг масжидларимизга келмасин!»—деб айтганлар. Ато разияллоҳу анҳу: «Жаноб Расулуллоҳ хом саримсоқни айтдиларми ёким пишганиними?»— деб мендан сўрадилар. «Назаримда, фақатгина хомини айтдилар»,— деб жавоб бердим».

448 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَالًا فَلَيَعْتَرُنَا) . أَوْ (فَلَيَعْتَرُنَا مَسْجِدَنَا ، وَلَيَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ) . وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِقَدْرٍ فِي حَضْرَاتٍ مِّنْ بُقُولٍ ، فَوَجَدَ لَهَا رِيمًا فَسَأَلَ ، فَأَخْبَرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ : (قَرِبُوهَا) . إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ ، فَلَمَّا رَأَهُ كَرِهَ أَكْلَهَا قَالَ : (كُلْ فَإِنِّي أُنَاجِي مَنْ لَا تَنَاجِي) . وَفِي رِوَايَةِ أُتَى بِبَدْرٍ ، يَعْنِي طَبَقًا فِي حَضَرَاتٍ .

Ато разияллоҳу анҳу *Жобир ибн Абдуллоҳдап эшиятганларини Ибн Шихобга* бундай деб ривоят қилган эрканлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки саримсоқ ёким пиёз егайдир, биздан ҳам, масжидимиздан ҳам нарироқ юрсин, уйида ўтирсин!» — дейдилар. Бир пайт Жаноб Расулуллоҳга кўкатлардан тайёрланган таом келтирилди. Унда қанақадир ҳид борлигини сезиб, нимала.рдан тайёрланганлигини сўрадилар. Унинг ичидаги бор кўкатларни бирмабир айтиб беришди. Сўнг, Жаноб Расулуллоҳ саҳобаларни овқатга таклиф қилдилар, лекин улар ул кишининг ўзлари емаганлари учун тортинишли. Шунда Расулуллоҳ: «Сизлар еяверингиз, менга бўлмайдир, чунким мен фаришталар бирлан сўзлашурмен, улар бу ҳидни ёмон кўришғайдир»,— дедилар».

Абдулазиз ривоят қиладиrlар: «Бир киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саримсоқ тўғрисида не деганлар?»—деб Анасадан сўради. Анас: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки мана бу кўкатни (саримсоқни) егайдир, бизга яқинлашмасин ва биз бирлан бирга намоз ўқимасин!» деб айтганлар»,— деди.

159-боб. Қачон болаларга ғусл ва таҳорат вожиб бўладир? Қачон улар жамоат йифинлари, ҳайитлар ва жанозаларда қатнашадирлар, катталар сафида туриб намоз ўқийдирлар?

Шаъбий қуидаги ҳадисни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ташландиқ боланинг қабрига бориб жаноза ўқиган кишидан эшитибдир: «Жаноб Расулуллоҳ жанозада имомлик қилдилар. Одамлар Жаноб Расулуллоҳга иқтидо қилишди (ёш болалар ҳам қатнашишли). Сулаймон мендан: «Бу ҳадисни ким айтиб берган эрди?»—деб сўради. Мен: «Ибн Аббос»,— дедим»,

450 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ) .

Абу Саъид ал-Худрий ривоят қиладиrlар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жумъа кўни ғусл қилмоқлик ҳар бир балоғатга етган инсонга вожибдир»,— деганлар».

451 . عنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : قَالَ لَهُ رَجُلٌ : شَهَدْتَ الْخُرُوجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ نَعَمْ وَلَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهَدْتُهُ ، يَعْنِي مِنْ صَرَرِهِ ، أَتَى الْعَلَمَ الَّذِي عِنْدَ دَارِ كَثِيرٍ بْنِ الصَّلَتِ ، ثُمَّ حَطَبَ ، ثُمَّ أَتَى النَّسَاءَ فَوَاعَظَهُنَّ ، وَذَكَرَهُنَّ ، وَأَمَرَهُنَّ أَنْ يَتَصَدَّقُنَّ ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ ثُمَّهُ يِبَدِهَا إِلَى حَلْقَهَا ، ثُلِقَيْ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ ، ثُمَّ أَتَى هُوَ

وَبِالْبَيْتِ .

Ибн Аббос ривоят қиласылар: «Холам Маймунаникида бир кеча тұнаб қолдим. Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам ҳам үйқуга ётдилар. Кечаниң бир қисми үтгач, Жаноб Расууллоҳ туриб деворга осиғлиқ мешчани олдилар, сұнг енгил-елпи таҳорат олиб намоз үқий бошладилар. Мен ҳам ул киши, сингари таҳорат олиб, чап томонларига келиб турған эрдим, үнг томонларига ўтказиб қўйдилар. Сўнг, Оллоҳ хоҳлаганча намоз үқидилар, кейин ёнбошладилар, ҳатто пишиллаганлари ҳам эшитилди. Бир оздан кейин муаззин келиб намозга чақирди. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам қайта таҳорат олмай муаззин бирлан бирга намозга чиқиб кетдилар. Суфён разияллоҳу анху: «Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва салламнинг кўзлари ухлайди-ю, қалблари ухламайдир»,— дейди. Амр: «Пайғамбарларнинг кўрган тушлари Оллоҳнинг уларга юборган ваҳийидир»,— деб, «Мен тушимда кўрсам, сени Оллоҳ йўлида қурбон қилаётган эрканман» деган ояти каримани үқиди».

Анас ибн Молик нақл қиласылар: «Катта бувим Мулайка таом тайёрлаб, Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва салламни меҳмонга чақирдилар. Расууллоҳ таомни еб бўлгач: «Турингиз, бирга намоз үқиймиз»,— дедилар. Мен туриб, эскилигидан қорайиб кетган бўйрамизга сув сепдим, сўнг Расууллоҳ намозни бошладилар. Мен бирлан бир етим бола орқаларида сафга турдик, бувим бўлсалар, бизнинг орқамиизда турдилар. Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам 2 ракъат намоз үқидилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Бир урғочи эшак миниб Минога келдим. Балофатга етиб қолган эрдим. Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам Минода сутрасиз (қибла томонни тўсмай) одамлар бирлан намоз үқиётган эрканлар. Баъзи бир сафларни оралаб ўтдимда, эшақдан тушиб, уни ўтлагани қўйиб юбордим, кейин сафга келиб турдим. Бу қилмишим учун менга ҳеч ким танбех бермади».

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Бир куни Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам хуфтонга кеч қолдилар, ҳатто Ҳазрат Умар: «Ёш болалар, хотинлар ухлаб қолдилар»,— деб овоз қилдилар. Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам чиқиб: «Дарҳақиқат, Ер юзидаги аҳолининг бирортаси ҳам ҳозир хуфтон үқиётгани йўқ»,— дедилар. Уша кунларда Мадина аҳлидан бошқа ҳеч ким намоз үқимас эрди».

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Менга бир киши: «Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам бирлан бирга ҳайит намозида қатнашганмисиз?»,— деди. Мен: «Ҳа, қатнашганман, Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва салламга яқинлигим бўлмаганда, ёшим қичиқлиги сабабли қатнаша олмаган бўлар эрдим»,— дедим-да, қуидагиларни ҳикоя қилиб бердим: «Жаноб Расууллоҳ Кусайр ибн Салт ҳовлиси ёнида менга туғни тутқиздилар, сўнг аввал эркакларга, кейин аёлларга ваъз айтдилар, охиратни эслатиб, садақа қилмоқقا буюрдилар. Аёллар узук ва сирғаларини олиб Билолнинг этагига ташлай бошладилар. Шундан кейин, Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам, Абдуллоҳ ва Билол уйларига кетдилар».

160-боб. Аёлларнинг кечаси ва ғира-ширада масжидларга чиқмоқлари

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Бир куни Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам хуфтон намозига кеч қолдилар, ҳатто Ҳазрат Умар: «Хотинлар ва болалар ухлаб қолдилар»,— деб овоз қилдилар. Шунда Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам чиқиб: «Ер юзида сиздан бўлак бирор киши бу намозни үқийман, деб тургани йўқ»,— дедилар. Уша кунларда Мадинадан бошқа жойда намоз үқилмас эрди.

Мадина аҳли хуфтон намозини Қүёш ботаётгандаги шафақнинг йўқолишидан бошлаб, то туннинг 3/1 бўлғаги тугагунча бўлган вақт ичида ўқир эрди».

452 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا اسْتَادْنَكُمْ نِسَاءُكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَأَذْوِو لَهُنَّ) .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар хотинларингиз кечаси намоз ўқимоқ учун масжидга чиқмоққа ижозат сўрасалар, ижозат берингиз»,— деганлар».

Ҳинд бинти ал-Ҳарсга Умму Салама қуийдаги ҳадисни айтиб берган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида аёллар фарз намозини ўқиб бўлиб, салом беришгач, ўринларидан туриб уйларига кетишар эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам билан эркаклар эрса, аёллар кетиб олсин, деб бирмунча вақт кутиб туришар эрди».

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозини ўқир эрдилар, намоздан сўнг хотинлар чимматларига ўралиб ғираширада уйларига қайтишар эрди, қоронғида уларни ҳеч ким танимас эрди».

Абдуллоҳ ибн Абу Қатоданинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен, чўзиброқ намоз ўқийман, деганимда гўдакларнинг йифисини эшишиб, онасиға оғир тушмасин, дегайман-да, намозни енгиллатгайман»,— деганлар».

Оиша онамиз: «Агар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаёт бўлиб, аёлларда пайдо бўлган ушбу зебу зийнатларни кўрганларида эрди, Баний Истроил каби уларнинг масжидларга бормакларини албатта манъ қилган бўлур зрдилар»,— деган эрканлар.

Яхё шу ҳақда гапира туриб, «Баний Истроил хотин-қизларининг масжидларга бориши манъ қилинган эрдими?»—деб сўрабди Умрадан. Шунда Умра: «Ҳа»,— деган эркан.

161-боб. Аёлларнинг эркаклар орқасида сафга турмоғи

Умму Салама қуийдаги ҳадисни айтдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлиб салом берганларида аёллар ўринларидан туриб уйларига кетишар эрди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўзлари эрсалар, ўринларидан турмай бир оз ўлтирас эрдилар. Зухрий бу ҳақда: «Ул зот, эркаклардан аввал хотинлар уйларига етиб олсинлар, деб шундай қилган бўлсалар керак, яна Оллоҳ билғайдир»,— дейдилар. *Анас разияллоҳу анҳу нақл қиласидирлар:* «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Умму Сулаймникида намоз ўқидилар. Мен ва бир етим бола Расулуллоҳнинг орқаларида иқтидо қилиб сафга турдик, Умму Сулайм эрса, бизнинг орқамиизда турдилар».

162-боб. Аёллар бомдод намозидан кейин уйларига қайтмоғлари ҳамда масжиiddа камроқ ушланиб турмоғлари лозим

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозини ўқиб бўлганларидан кейин аёллар уйларига қайтишар эрди. Ғира-ширада уларни ҳеч ким танимас эрди»,— дейдилар.

163-боб. Аёл кишининг масжидга чиқмоқ учун эридан ижозат сўрамоғи

Солим ибн Абдуллоҳнинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангизнинг хотинингиз масжидга чиқмоққа ижозат сўрағайдир, руҳсат берингиз,— деганлар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ЖУМЪА КИТОБИ

1-боб. Жумъанинг фарз эканлиги

Оллоҳ таоло: «Агар жумъа куни жумъа намозига аzon айтиб чақирилғайдир, олди-сотдини қўйиб, Оллоҳни зикр этмоққа шошилингиз. Агар билсангиз, Оллоҳни зикр этмоққа шошилмоқ сизлар учун хайрлидир!»—дейдир.

453 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ :
(نَحْنُ الْآخْرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، بَيْدَ أَنَّهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا ، ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ، فَاحْتَلَفُوا فِيهِ فَهَدَاهَا اللَّهُ لَهُ ، فَالثَّالِثُ لَنَا فِيهِ تَبَعُّ ، الْيَهُودُ غَدَّاً ، وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدَّاً) .

Абу Ҳурайра: «Бу хусусда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар»,— дедилар: «Биз бу дунёда энг охиргилармиз, қиёмат куниди эрса, ҳурмат-эҳтиром жиҳатдан энг биринчилармиз. Аммо, Аҳли китобларга биздан аввал китоб нозил қилинган ҳамда уларга шу жумъа куни ҳафталик байрам сифатида фарз қилинган эрди. Аммо, улар жумъа кунини байрам қилмоқ түғрисида келиша олмадилар. Бу кунни байрам қилмоқни Оллоҳ бизга мұяссар этди. Барча биздан кейин байрам қилғайдир, яхудийлар эртага, насоролар эрса, индинга байрам қилишғайдир».

2-боб. Жумъа куни ғұсл қилмоқнинг афзаллиги; балоғатга етмаган болаларнинг ёким аёлларнинг жумъага қатнашмоқлари лозимми?

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингиз бўлмангиз, жумъага келсангиз, ғұсл қилиб келингиз!»— деганлар».

Ибн Умар нақл қиладирлар: «Умар ибн ал-Хаттоб жумъа куни минбарда тикка туриб хутба айтиётган эрдилар, ногаҳон Расулуллоҳнинг саҳобаларидан бир киши (масжидга) кириб келди. Шунда Ҳазрат Умар баланд овоз бирлан: «Ҳозир қай вақт бўлди? (нечун кеч қолдинг?)» — дедилар. «Мен бир иш бирлан банд эрдим, уйимга ҳам боролганим йўқ, аzonни эшитдиму, таҳорат олиб югурдим»,— деди бояги киши. «Ғұсл қилмасдан таҳорат қилганини қарангиз! Ваҳоланки, сен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жумъага ғұсл қилиб келмоқни буюрганларини билурсен»,— дедилар Ҳазрат Умар».

454 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
(الْعُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ ، وَأَنْ يَسْتَنِّ ، وَأَنْ يَمْسَ طِيبًا إِنْ وَجَدَ) .

Абу Саъид ал-Ҳудрий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жумъа куни ғұсл қилмоқ ҳар бир балоғатга етган инсон учун вожибдур!» — деганлар», — дейдилар.

3-боб. Жумъага хушбўй нарсалар сепиб бормоқ

Абу Саъид ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жумъа куни ғұсл қилмоқ, шунингдек тиш тозаламоқ ва топилса, хушбўй нарсалар сепмоқ ҳар бир балоғатга етган одам учун вожибдир!» — деганлар. «Ғұсл қилмоқ — вожиб эканлигига гувоҳман, лекин тиш тозаламоқ ва хушбўй нарсалар сепмоқ вожибмидир ё йўқмидир, буни Оллоҳ билғайдир. Ҳадисда эрса, вожиб деб айтилган»,— дейдилар Амр разияллоҳу анҳу».

4-боб. Жумъанинг афзаликлари

455. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

(مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عُسْلَاجَنَابَةً ثُمَّ رَاحَ ، فَكَانَمَا قَرَبَ بَدَنَةً ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ ، فَكَانَمَا قَرَبَ بَقَرَةً ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ ، فَكَانَمَا قَرَبَ كَبِشاً أَفْرَنَ ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ ، فَكَانَمَا قَرَبَ دَجَاجَةً وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ ، فَكَانَمَا قَرَبَ بَيْضَةً ، فَإِذَا خَرَجَ إِلَمَامٌ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمْعُونَ الذِّكْرَ) .

Абу Ҳурайра: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар»,—
дейдилар: «Кимки, жумъа куни наҳс бўлганида ғусл қилганидек ғусл қилиб масжидга
биринчи бўлиб борғайдир, гўёким бир тия қурбонлик қилгандек савоб олғайдир ва
кимки иккинчи бўлиб борғайдир, гўёким бир сигир сўйиб қурбонлик қилгандек савоб
олғайдир ва кимки учинчи бўлиб борғайдир, бир қўй сўйиб қурбонлик қилгандек савоб
олғайдир ва кимки тўртинчи бўлиб борғайдир, бир товуқ садақа қилгандек савоб
олғайдир ва кимки бешинчи бўлиб борғайдир, бир тухум садақа қилгандек савоб
олғайдир. Имом хутба айтгани чиқса, малоикалар ҳам хутба эшитмоқ учун
ҳозир бўлишгайдир, аммо малоикалар бундан кейин келгайлар учун савоб
дафтарларини ёпиб қўйғайдирлар».

5-боб.

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу жумъа куни
хутба айтиб турган эрдилар, масжидга бир киши кириб келди. Шунда Умар унга:
«Нега намозга кеч қолдингиз?»—дедилар. Ул киши: «Аzonни эшитдим-у, таҳорат
олиб келавердим»,— деди. Умар: Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ҳар
бирингиз жумъага ғусл қилиб борингиз!» деганларини эшитмаганмисиз?» —
дедилар».

6-боб. Жумъага гул ёғи суртиб бормоқ

456. عن سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

(لَا يَعْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ ، وَيَدَهُنُ مِنْ دُهْنٍ أَوْ يَمْسُ مِنْ طِبِّ بَيْتِهِ ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ إِلَمَامُ ، إِلَّا غُفرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى) .

Салмон ал-Форсий нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва
саллам: «Кишиким жумъа куни ғусл қилиб, қўлдан келганча покланиб, хушбўй ёғлар
бирлан соч-соқолларини мойлаб ёким уйида бор бўлган хушбўй нарсалардан ўзига
сепиб, сўнг масжидга келса ва икки киши орасидан уларга озор бермай ўтиб, Оллоҳ
таоло насиб қилганча намоз ўқиса, имом гапиргандаги жим туриб қулоқ, солса, ўша
жумъа бирлан ўтган жумъа ўртасидаги гуноҳларининг ҳаммаси кечирилғайдир»,—
деганлар».

457. عن أَبْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ قَيلَ لَهُ : ذَكَرُوا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

(اغْتَسِلُو يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْسِلُو رُؤُوسَكُمْ وَإِنْ لَمْ تَكُونُوا جُنُبًا ، وَأَصِيبُوا مِنَ الطَّيْبِ) . قَالَ أَبْنُ عَبَّاسٍ : أَمَّا الْغُسلُ فَنَعَمْ ، وَأَمَّا الطَّيْبُ فَلَا أَدْرِي .

Товус разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва
саллам: «Жумъа куни наҳс бўлмасангиз ҳам ғусл қилингиз ва бошларингизни
ювингиз, ўзингизга хушбўй нарсалар сепингиз! деганлар»,— дейишади, шунга сиз не
дерсиз? дёб Ибн Аббосга айтдим. Ибн Аббос: «Ҳа, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва
саллам ғусл ҳақида шундоқ деб айтганлар, аммо хушбўй нарсалар тўғрисида нелар

деганларини билмасмен», — деди».

«Ибн Аббос Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жумъа куни ғулс қилмоқ тўғрисида айтган гапларини сўзлаб берди. Шунда мен: Хушбўй нарсалар сепадирми ёким бор бўлса, хушбўй ёғлар суртадирми? деб Ибн Аббосдан сўрадим», — дейдилар Товус разияллоҳу анҳу, Ибн Аббос: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қайсиносини назарда тутганларини аниқ билмасмен», — дебди.

7-боб. Жумъа намозига энг яхши кийимларни кийиб бормоқ

458. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَأَى حُلَّةً سِيرَاءَ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لَوْ اشْتَرَيْتَ هَذَهُ فَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَلَلْوَفْدَ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّمَا يَلْبِسُ هَذَهُ مَنْ لَا خَالَقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ) . ثُمَّ جَاءَتْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا حُلَّةً ، فَأَعْطَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ مِنْهَا حُلَّةً ، فَقَالَ عُمَرُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ كَسَوْتَنِيهَا ، وَقَدْ قُلْتَ فِي حُلَّةٍ عُطَارِدَ مَا قُلْتَ ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنِّي لَمْ أَكُسُكَّهَا لِتَلْبِسَهَا) . فَكَسَاهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَحَادِيثَ بِمَكَّةَ مُسْتَرِّكًا .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Умар ибн ал-Хаттоб разияллоҳу анҳу масжид эшиги олдида ипак матодан тикилган чопон сотишаётганини қўриб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, шу чопонни сотиб олсангиз, жумъа куни ва меҳмонлар келганда кияр эрдингиз», — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу чопонни охиратдан умидини узган одам кийфайдир», — дедилар. Кейинчалиқ, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ўша ипак чопондан бир нечасини ҳадя қилиб юборишиди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам чопонлардан бирини Ҳазрат Умарга бердилар. Ҳазрат Умар: «Ё Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, ипак чопонни менга кийидирдингиз, вахоланки бу тўғрида бошқа нарса деган эрдингиз?!» — дедилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен сенга чопонни ўзинг кийфил, деб берганим йўқ», — дедилар. Умар ибн ал-Хаттоб чопонни Маккадаги мушрик (Оллоҳга ширк келтирган) укаларига кийдириб юбордилар».

8-боб. Жумъа кунй мисвок бирлан тиш тозаламоқ

Абу Саъид ал-Худрий: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тишларини мисвок бирлан тозалар эрдилар», — дейдилар.

459. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي ، أَوْ عَلَى النَّاسِ ، لَأَمْرَתُهُمْ بِالسُّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَوةٍ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Умматимга қийин қилиб қўйғаймен демаганимда, ҳар бир намоз ўқишдан олдин мисвок бирлан тиш тозаламоқни буюрар эрдим», — деганлар».

460. عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَكْثَرُ عَلَيْكُمْ فِي السُّوَاكِ) .

Anas разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизларга мисвок бирлан тиш тозаламоқ тўғрисида жуда ҳам кўп айтдим», — деганлар».

Ҳузайфа разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси ташаҳҳудга турганларида оғизларини мисвок бирлан тозалар эрдилар».

9-боб. Бироннинг мисвоки бирлан тиш тозалаган киши

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Абдурраҳмон ибн Абу Бакр қўлида мисвок бирлан ҳужрамга кириб келди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга қарадилар. Мен Абдурраҳмонга: «Шу мисвокни менга беринг», — дедим. Менга бердилар. Мисвокнинг ишлатилган қисмини синдириб ташладим, сўнг учини тишлаб юмшатдим-да, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бердим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (бетоб бўлиб ётгандилар) кўкрагимга суяниб туриб, тишларини тозаладилар».

10-боб. Жумъа куни бомдодда ўқиладиган зам суро

461. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ ॥ آمَنَ زَرِيلُ ॥ السَّجْدَةَ وَ ॥ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ॥ .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъа куни бомдод намозининг биринчи ракъатида «Алиф, лом, мим танзил» сурасини, иккинчи ракъатида эрса, «Ҳал ато ала-л-инсон» сурасини ўқир эрдилар».

11-боб. Қишлоқ ва шаҳарларда жумъа ўқимоқ

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг масжидларида ўқилган жумъадан кейинги биринчи жумъа Баҳрайн қишлоқларидан биридаги Абд ул-Қайс масжидида ўқилди».

462. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (كُلُّكُمْ رَاعٍ ، وَكُلُّكُمْ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، إِلَمَامُ رَاعٍ وَمَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَمَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْؤُلَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ، وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، قَالَ : وَحَسِبْتُ أَنْ قَدْ قَالَ : (وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَمَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ) .

Ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ҳар бирингиз васийдирсиз» деганларини эшитганман», — деди. Лайс ибн Саъид эрса: «Менга Юнус бундоқ деганди» деб қуйидагини қўшимча қилдилар: «Бир куни Разийқ ибн Ҳаким Водий ул-Қурода турганида Ибн Шиҳобга масала сўраб: «Эй Ибн Шиҳоб, қўл остидагиларни жумъа намозига тўплайнинми ёким йўқми?» деб хат ёзди, мен ҳам ўша ерда эрдим. Разийқ ўша вақтларда далада иш бошқарувчи бўлиб, қўл остида суданлик бир жамоа хизматчилар ва бошқалар ишлашар эрди. Разийқ Айла деган шаҳарга амирлик қилиб турган кунлардан бирида Ибн Шиҳоб унга жавоб йўллади. Разийқ хатни ўқиётганида мен эшитиб турган эрдим, унда Ибн Шиҳоб Разийқка қўл остидагиларни жумъага йиғмоқни буюриб, бундай деганди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ҳар бирингиз ўз қўл остингиздагиларга васий ва масъулдирсизлар. Имом ўз қўл остидагиларга васий ва масъулдир. Эркаклар ўз оила аъзоларига васий ва масъулдирлар, аёллар ўз эрининг уйидаги бор нарсаларга масъулдир. Хизматкор ўз хўжайнининг молига масъул бўлиб, уларни эҳтиётламофи лозим» деганларини Абдуллоҳ ибн Умардан эшитганман». Назаримда, Ибн Шиҳоб: «Бола ўз отасининг молига масъул бўлиб, уни эҳтиётламофи лозим, ҳар бирингиз ўз қўл остингиздагиларга васий ва масъулдирсизлар» деб ҳам ёзганди шекилли».

12-боб. Жумъада қатнашмайдирган аёллар, болалар ва бошқаларга жумъа куни гусл лозимми ёки йўқми?

Ибн Умар: «Жумъа куни гусл қилмоқлик жумъа ўқиши фарз бўлган кишиларгагина лозимдир,— дейдилар.

Солим ибн Абдуллоҳнинг оталари — Абдуллоҳ ибн Умар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки жумъага келса, ғусл қилиб келсин!» деб айтганлар»,— дейдилар.

Абу Саъид ал-Худрий разияллоҳу анҳу: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жумъа куни ғусл қилмоқ ҳар бир балоғатга етган инсонга лозимdir!» деб айтганлар»,— дейдилар.

463 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (نَحْنُ الْأَخْرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا ، وَأُوتَيْنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ، فَهَذَا الْيَوْمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ فَهَدَاهَا اللَّهُ ، فَغَدَّا لِلْبَهُودِ وَبَعْدَ غَدٍ لِلنَّصَارَى) . فَسَكَتَ . ثُمَّ قَالَ : حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ، أَنْ يَعْسِلْ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا ، يَعْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ) .

Абу Хурайра ривоят қиласидирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Биз бу дунёда охиргилармиз, Қиёмат куни эрса, иззат-ҳурмат жиҳатидан биринчилардирмиз. Аввал уларга, кейин бизга Китоб нозил бўлди. Улар ўзаро тортишиб жумъа кунини байрам куни деб белгилай олмадилар. Бу кунни байрам қилмоқни Оллоҳ бизга мұяссар этди. Яҳудийлар эртага, насоролар эрса, индинга байрам қилишғайдир»,— деб бир оз жим қолдилар, кейин яна: «Ҳар бир мусулмон 7 кунда бир марта бошдан-оёқ ювиниб ғусл қилмоғи лозимdir!» — деб қўшиб қўйдилар».

Абу Хурайра: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ ҳаққи-ҳурмати, ҳар бир мусулмон 7 куннинг бирида ғусл қилмоғи лозимdir!»—деганлар»,— дейдилар.

Ибн Умар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аёлларга кечаси масжидларга бориб намоз ўқимоққа рухсат берингиз!» деганлар»,— дейдилар. «Умарнинг бир хотини бор эрди. Бомдод ва хуфтон намозларини масжида жамрат бирлан ўқир эрди. Унга: «Нега жамоат олдига чиқғайсан? Бу Умарга ёқмаслигини, одамлардан сени рашқ қилмоғини билурсен-ку, ахир! — дейишиди. Хотин: «Мени бундан қайтармоғи учун не монеълик қилғайдир?»—деди. «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳ бандаларининг Оллоҳ масжидлариға бормоқларига монеълик қилмангиз!» деган сўзи монеълик қилғайдир»,— дейишиди.

13-боб. Ёмғирли кунда жумъага келмасликка рухсат

Ибн Аббос ёмғир ёғаётган куни муаззинга: «Ашҳаду анна Мұхаммадан Расууллоҳ» деганингдан кейин «Ҳайя алассалот» демоқ ўрнига «Саллуу фи буйутикум» (Уйларингизда ўқингиз) деб айтгин!» — дедилар. Шунда одамларга бу гап ёқмагандек бўлди. Ибн Аббос: «Мендан яхшироқ киши (Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳам шундоқ қилғанлар. Бугун жумъага келмоқ оғир, мен сизларга қийин бўлмасин, лойу сув кечиб келмангиз, деб шундоқ қилдим»,— дедилар.

14-боб. Қанчалик узоқ жойдан жумъага келинадир ва кимга (жумъага) келмоқ вожиб?

Оллоҳ таоло: «Жумъа куни жумъага аzon айтилғайдир, олди-сотдингизни қўйиб, Оллоҳни зикр этмоққа ошиқингиз!»—дейди. Ато разияллоҳу анҳу: «Агар жумъа намози ўқиладирган қишлоқда бўлсанг-у, жумъа намозига аzon айтилса, аzonни эшитсанг ҳам, эшитмасанг ҳам жумъага келмоғинг лозим ва фарздир!»—дейдилар. Анас разияллоҳу анҳу жумъани гоҳо ўз қасрида, гоҳо масжидда ўқир эрди. Қасри Басрадан 2 фарсах (тахм. 15—16 км) нарида эрди.

464 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّاسُ يَتَابُونَ الْجُمُعَةَ مِنْ مَنَازِلِهِمْ وَالْعَوَالِيِّ ، فَيَأْتُونَ فِي الْعَبَارِ فَيُصِيبُهُمْ

الْعَبَارُ وَالْعَرَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُمُ الْعَرَقُ ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْسَانٌ مِنْهُمْ وَهُوَ عِنْدِي ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَوْ أَنَّكُمْ تَطَهَّرُمُ لِيَوْمِكُمْ هَذَا) .

وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّاسُ مَهْنَةً أَنفُسِهِمْ ، وَكَانُوا إِذَا رَاحُوا إِلَى الْجُمُعَةِ رَاحُوا فِي هَيَّتِهِمْ ، فَقِيلَ لَهُمْ : (لَوِ اغْتَسَلْتُمْ) .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Одамлар навбати бирлан узоқ қишлоқлардан, шаҳар чеккаларидан чанг тупроққа ботиб, терлаб-пишиб жумъага келишар эрди. Бир куни бир киши Расууллоҳни меникида эканликларида қўргани келди. Шунда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қани энди, мана шу кунингизни (жумъани) деб яхшироқ поклансангиз!» —дедилар».

15-боб. Қиёмдан оққанда жумъа вақти бошланадир

Яхъе ибн Саъид ривоят қиладирлар: «Амра деган аёлдан жумъа куни фусл қилмоқ хақида сўраганимда, ул Оиша онамизнинг шу хусусда айтиб берган сўзларини айтди: «Мехнаткаш одамлар кун қиёмдан оққач, ўша ахволда жумъага келаверар эрдилар. Шунда уларга, фусл қилиб келсангиз эрди, тер ҳиди кўтарилиб кетар эрди, дейиларди».

465. عنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي السَّجْمُوَةَ حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ .

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъа намозини қиёмдан оққан пайтда ўқир эрдилар».

Анас разияллоҳу анҳу: «Жумъа намозини эртароқ ўқиб, кейин бир оз ухлаб олар эрдик»,— дейдилар.

16-боб. Жумъа куни кун қаттиқ исиб кетса...

466. وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اشْتَدَ الْبَرْدُ بَكَرَ بِالصَّلَاةِ ، وَإِذَا اشْتَدَ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ ، يَعْنِي السَّجْمُوَةَ .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам совуқ кунлари жумъа намозини эртароқ, кун қаттиқ исиб кетганда эрса, кечроқ ўқир эрдилар».

Абу Хүлда: «Амиримиз биз бирлан жумъа ўқидилар»,— деди, сўнг Анасадан: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешинни нечук ўқир эрдилар?» — деб сўради (Байҳақий): «Қишда .эртароқ, ёзда эрса, кечроқ ўқир эрдилар»,— дейдилар).

17-боб. Жумъа намозига (пиёда) бормоқ; Оллоҳ таолонинг «Жумъа намозига аzon айтилса, Оллоҳни зикр этмакка шошилингиз!» деган ояти каримаси; «шошилингиз» деган сўз «жумъага тезроқ тайёргарлик кўриб, масjidга ошиқмай боришни англатадир» деган кишилар ҳақида

Ибн Аббос: «Жумъага аzon айтилгандан сўнг олди-сотди қилиш манъ (ҳаром) қилинғайдир»,— дейдилар. Ато эрса: «(Умуман) ҳар қандай тирикчилик билан шуғулланмак манъ (ҳаром) қилинғайдир»,— дейдилар. Зухрий разияллоҳу анҳу: «Жумъа куни муazzин аzon айтиса, мусоифир бўлсанг ҳам жумъага бормоғинг лозим»,— дейдилар.

467. عنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ، وَهُوَ ذَاهِبٌ إِلَى السَّجْمُوَةِ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنِ اغْبَرَتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ) .

Абойа ибн Рифоъа разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жумъага кетаётган эрдим. йўлда Абу Абс менга дуч келиб: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг «Кимнинг оёғи Оллоҳ йўлида юриб чанг бўлғайдир, Оллоҳ таоло уни дўзах ўтида куйдирмағайдир» деб айтганларини эшитдим»,— деди».

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намозга такбир айтилса, сафга турмоқса шошилмангиз, тинчгина, осойишталик бирлан келиб турингиз. Намознинг қаерига келишган бўлса, ўша жойидан бошлаб биргаллашиб ўқийверингиз, қолганини кейин ўзингиз ўқиб олингиз!»—деганлар».

Абдуллоҳ ибн Абу Қатода ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мени кўрмагунингизча сафга турмангиз, тинчликка риоя қилингиз!» — деганлар».

18-боб. Жумъа куни намозда сафда турган кишиларнинг орасидан ёриб ўтилмасин!

Салмон Форсий нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки жумъа куни ғусл қилиб, ўзига хушбўй нарсалар сепиб, намозга келса ва сафда турганлар орасига қўпоплик билан суқилиб кирмаса, насиб этганча намоз ўқиса, имом минбарга чиқиб, хутба айтиётганда жим туриб қулоқ солса, унинг шу жумъа бирлан ўтган жумъа орасидаги гуноҳлари кечирилғайдир»,— деганлар».

19-боб. Жумъа куни биродарини тургизиб юбориб, ўрнига ўтириб олинмайдир

468. عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُقْيِيمَ الرَّجُلُ أَخَاهُ مِنْ مَقْعَدِهِ وَيَجْلِسُ فِيهِ ، قِيلَ : الْجُمُعَةُ ؟ قَالَ : الْجُمُعَةُ وَغَيْرَهَا .

Нофиъ разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Мен Ибн Журайжга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозда биродарини тургизиб юбориб, ўрнига ўтириб олишни қоралабдилар, буни менга Ибн Умар айтди»,— дедим. Шунда Ибн Журайж: «Жумъа намозидами?» — деди. Мен: «Жумъада ҳам, бошқа намозларда ҳам»,— дедим».

20-боб. Жумъа куни аzon айтмоқ

469. عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّذَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، أَوْلَئِكُمْ إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكُثُرَ النَّاسُ زَادَ النَّذَاءُ ثَالِثًا عَلَى الزَّوْرَاءِ .

Соиб Ибн Язид бундай дейдилар: «Жумъа кунидаги биринчи азон, Расулуллоҳ, Абу Бакр ва Умарнинг даврларида, имом минбарга бориб ўтирганда айтилган. Усмон халифалик қилган даврларида Мадинаи Мунавварада одам кўпайиб, Завроъ (масжид ёнидаги жой)да учинчи азон айтиладиган бўлди».

21-боб. Жумъа куни бир киши муаззинлик қиласидир

470. وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : لَمْ يَكُنْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنٌ غَيْرُ وَاحِدٍ ، وَكَانَ التَّأْذِينُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حِينَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ .

Соиб ибн Язид: «Жумъа кунидаги учинчи азонни Усмон ибн Аффон жорий қилганлар, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муаззинлари биттадан ортиқ бўлмаган ва жумъа куни азон имом минбарга бориб ўтирганда айтилган»,— дейдилар.

22-боб. Имом аzonни эшитса, минбарда ўтириб, сўзларини тақрорлаб туради

471 . عَنْ مُعاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، فَلَمَّا أَذْنَ السَّمْوَدُنْ قَالَ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، فَقَالَ مُعاوِيَةٌ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، فَقَالَ مُعاوِيَةٌ : وَأَنَا ، فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ، قَالَ مُعاوِيَةٌ : وَأَنَا ، فَلَمَّا قَضَى أَنْ التَّاذِينَ قَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى هَذَا السَّمْجُلِسِ حِينَ أَذْنَ السَّمْوَدُنْ يَقُولُ مَا سَمِعْتُمْ مِنِّي مِنْ مَقَاتِلِي .

Абу Умома ривоят қиладирлар: «Муовия ибн Абу Сүфённинг минбарда ўтириб аzon калималарини қайтариб айтаётганини эшитдим. Муаззин: «Оллоҳу акбар, оллоҳу акбар»,— деганда, у ҳам: «Оллоҳу акбар, оллоҳу акбар»,— деди. Муаззин: «Ашҳаду алла илоҳа иллаллоҳ»,— деганда, Муовия: «Мен ҳам гувоҳлик бергаймен»,— деди. Муаззин: «Ашҳаду анна Мұхаммадан расууллоҳ»,— деганда, Муовия: «Мен ҳам гувоҳлик бергаймен»,— деди. Муаззин аzonни айтиб бўлгач, Муовия: «Эй одамлар, мен Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муаззин аzon айтаётганда мана шу жойда ўтириб ҳозир мен айтган сўзларни айтганларини эшитганман»,— деди».

23-боб. Азон айтилаётганда хатибнинг минбарда ўтирмоғи — суннат

Соиб ибн Язид қуийдагича ривоят қиладирлар: «Жумъа куни масжидда одам кўпайиб кетганда Усмон разияллоҳу анҳу. иккинчи марта аzon чақирмоқни буюрдилар. Жумъа куни аzon имом минбарда ўтирганда айтилар эрди».

24-боб. Хутба вақтида азон айтмоқ

Зухрийга Соиб ибн Язид бундай дебдирлар: «Жумъа кунидаги биринчи аzon Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Абу Бакр ва Умар даврларида, имом минбарда ўтирган вақтда айтилар эрди. Усмон разияллоҳу анҳу халифалик қилган вақтга келиб, одам кўпайди. У жумъа куни Завроъ деган жойда учинчи аzon айтмоқни буюрди. Шу-шу, бу одат бўлиб қолди».

25-боб. Минбарда хутба айтмоқ

Анас: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳим ва саллам минбарга чиқиб хутба айтдилар»,— дейдилар.

472 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجَالًا ، وَقَدْ امْتَرَوْا فِي الْمِنْبَرِ مِمَّ عُودُهُ فَسَلَّوْهُ عَنْ ذَلِكَ ، فَقَالَ : وَاللَّهِ إِنِّي لَا عُرِفُ مَمَّ هُوَ ، وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ أَوَّلَ يَوْمٍ وُضِعَ ، وَأَوَّلَ يَوْمٍ جَلَسَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ فُلَانَةً - امْرَأَةً قَدْ سَمَّاهَا سَهْلٌ - (مُرِي غُلَامَكَ النَّجَّارَ أَنْ يَعْمَلَ لِي أَعْوَادًا ، أَجْلِسُ عَلَيْهِنَّ إِذَا كَلَمْتُ النَّاسَ) . فَأَمَرَتْهُ فَعَمَلَهَا مِنْ طَرَفَاءِ الْغَابَةِ ثُمَّ جَاءَ بِهَا ، فَأَرْسَلَتْ إِلَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهَا فَوُضِعَتْ هَاهُنَا ، ثُمَّ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهَا ، وَكَبَرَ وَهُوَ عَلَيْهَا ، ثُمَّ رَكَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا ، ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْفَرَى فَسَجَدَ فِي أَصْلِ الْمِنْبَرِ ثُمَّ عَادَ ، فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ : (أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتِمُوا وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي) .

Абу Ҳазм ибн Динор ривоят қиладирлар: «Бир неча одам минбарнинг нимадан ясалганлиги тўғрисида тортишиб қолдилар, сўнг Саҳл ибн Саъд ас-Соъидий ҳузурига келиб, шу ҳақда ундан сўрадилар. Саҳл ибн Саъд ас-Соъидий бундай деди: «Қасамёд қилурменким, мен унинг нимадан ясалганини жуда яхши билурман. Уни олиб келиб қўйишган куняинг ўзидаёқ кўрганман, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўша куни унга биринчи марта ўтириб кўрганларини ҳам кўрганман. Минбарнинг ясалиш тарихига келсак, Жаноб Расууллоҳ фалончи хотинга одам юбордилар (Саҳл

хотиннинг отини айтган эрди), келгач, унга: «Дурадгор ғуломингга буюрсанг, одамларга гапирганимда устига чиқиб ўтирадиган бир минбар ясаб берса»,— дедилар. Хотин ғуломига буюрди. Ғулом тарфо деган дараҳт ёғочидан минбар ясади, хотин уни Расулуллоҳга юборди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам минбарни шу ерга қўймакни буюрдилар. Сўнг, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбар устида намоз ўқиганларини кўрдим. Минбар устида такбири таҳрима айтдилар! сўнг (минбар устида) рукуъ қилдилар, кейин (минбардан) тисарилиб тушиб, ерда сажда қилдилар. Кейин, яна (минбарга) қайтиб чиқдилар. Намоз ўқиб бўлгандаридан сўнг одамларга қараб: «Эй одамлар, менинг намоз ўқишимни ўрганиб олингиз ва сизлар ҳам мен каби намоз ўқингиз, деб шундай қилдим»,— дедилар».

473. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ جَذْعٌ يَقُومُ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمَّا وُضِعَ لَهُ الْمِنْبَرُ ، سَمِعْنَا لِلْجَذْعِ مِثْلَ أَصْوَاتِ الْعِشَارِ ، حَتَّى نَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Бир хурмо тўнкаси бўлиб, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг устига чиқиб хутба айтар эрдилар. Жаноб Расулуллоҳга минбар қўйиб беришгач, тўнка янги тукқан тия бўзлагандек йиғлаганини эшитдик, ҳатто Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам минбардан тушиб, муборак қўлларини унинг устига қўйдилар. Шундан кейингина тўнка жимиб қолди,

Солимнинг оталари Ибн Умар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбар устида туриб: «Ким жумъага келса, ғусл қилиб келсин!» — деганларини эшитган эрканлар».

26-боб. Тик туриб хутба қилмоқ

Анас разияллоҳу анху: «Бир вақт қарасам, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тикка туриб хутба қиласидилар»,— деб айтдилар.

474. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ قَائِمًا ، ثُمَّ يَقْعُدُ ثُمَّ يَقُومُ ، كَمَا نَفْعَلُونَ الآنَ .

Ибн Умар разияллоҳу анху: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳозир сиз қиласидеган гиздек тик туриб хутба айтар эрдилар, сўнг ўтирадилар, кейин яна турадилар»,— дедилар.

27-боб. Имом одамларга қараб хутба айтадир, одамлар эрса, имомга қараб тинглашғайдир

Ибн Умар ва Анас ибн Молик имомга тикилиб турдилар.

Абу Саъид ал-Худрий: «Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам минбарга ўтирадилар, биз эса у кишининг атрофларида ўтириб тингладик»,— дейдилар.

28-боб. Хутбада Оллоҳга сано айтгандан сўнг «Аммо баъд» («Андин сўнг эрса») деган киши ҳақида

Ҳишом разияллоҳу анху қўйидаги ҳадисни Фотимадан эшитган эрканлар, унга Асмо айтиб берган эркан: «Оиша онамизнинг хузурларига кирсам, одамлар намоз ўқишаётган эркан. «Одамларга не бўлди?» — дедим. Оиша онамиз бошлари бирлан осмонга ишора қилдилар. «Бу (охират) аломатими?» — дедим. «Ҳа» дегандек бош қимирлатиб қўйдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозни жуда ҳам узоқ ўқидилар, ҳатто менинг кўзим тиниб кетди. Ёнимда мешчада сув бор эрди.

Озини очиб бошимга сув қуя бошладим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлдилар ҳамки, қуёш тутилиши тўхтаб, кун ёришиб кетди. Жаноб Расулуллоҳ Оллоҳ таолога ҳамду санолар айтдилар, сўнг «Аммо баъд» («Андин сўнг эрса») деб одамларга хутба қилдилар. (Оллоҳ таолога айтилган ҳамду сано бирлан одамларга айтмоқчи бўлган хутбаларини бир-бирига қўшиб юбормаслик учун «Аммо баъд» дедилар). Шу пайт бир тўда анзорий аёллар ғовур-ғувур қилиб қолишиди. Мен уларни тинчитиб, кейин (эшитмай қолганим учун); «Расулуллоҳ не дедилар?» — деб Оиша онамиздан сўрадим. Оиша онамиз Расулуллоҳнинг ҳамма айтганларини менга қўйидагича гапириб бердилар: «Менга кўрсатилмаган нарса қолмади, ҳатто мана шу жойда туриб жаннатни ҳам, дўзахни ҳам кўрдим. Менга ваҳий қилинди, сизлар қабрда Масиҳ Дажжол фитнаси каби ёки шунга яқин бир синовдан ўтгайсизлар. Олдингизга келиб: «Мана бу кишини (Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни) танийсанми?» — деб сўрагайлар. Сўралгувчи мўъмин (шу ерда Хишом: «ёким тақводор», — деб иккилангайдир) бўлса, «Бу киши Расулуллоҳ, Мухаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар. Бизга мўъжизалар ва ҳидоят йўлини олиб келганлар, биз у кишига ишониб, айтганларини қабул қилганмиз, у кишига эргашганмиз, ҳамма айтганларини тасдиқлаганмиз», — дейди. Унга: «Роҳатланиб ухлайвер. Биз сенинг мўъмин эканлигингни билур эрдик», — дейишади. Аммо, сўралгувчи мунофиқ (шу ерда Хишом: «ёки шубҳаланувчи», — деб иккилангайдир). бўлса, «Бу кишини танийсанми?» — дейишганда, «Йўқ, билмасман, одамлар бу киши хусусларида нелардир дейишар эрди, мен ҳам ўшалардан эшитганларимни аytар эрдим», — дейди (Хишом: «Ўша мунофиқка айтишадирган оғир гапларни Фотима менга айтган эрди, лекин ёдимдан кўтарилибдир», — дейди)».

475 . عَنْ عَمْرُو بْنِ تَعْلِبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِمَالٍ ، أَوْ بِسَبَبٍ ، فَقَسَمَهُ ، فَأَعْطَى رِجَالًا وَتَرَكَ رِحَالًا ، فَبَلَغَهُ أَنَّ الَّذِينَ تَرَكَ عَبْتُوَا ، فَحَمِدَ اللَّهُ ثُمَّ أَتَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ :
 (أَمَّا بَعْدُ ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَا عَطَى الرَّجُلَ وَأَدْعُ الرَّجُلَ ، وَالَّذِي أَدْعُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الَّذِي أُعْطَى ، وَلَكِنْ أَعْطَى أَقْوَامًا لِمَا أَرَى فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْجَزَعِ وَالْهَلَعِ ، وَأَكْلُ أَقْوَامًا إِلَى مَا جَعَلَ اللَّهُ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْغَنَى وَالْخَيْرِ ، فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ تَعْلِبَ) . فَوَاللَّهِ مَا أَحَبُّ أَنْ لِي بِكَلْمَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُمْرَ النَّعْمَ .

Амр ибн Тағлиб ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга ўлжа моллар ва асиrlар келтирилди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўлжаларни тақсимладилар. Баъзи кишиларга бердилар, баъзиларига бермадилар. Шунда ўлжа тегмаган кишилар норози бўлаётганини айтишиди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамду сано айтib, сўнг «Аммо баъд («Андин сўнг эрса») деб қўйдилар-да, «Оллоҳ ҳаққи-хурмати, мен баъзи бир кишига ўлжа бергайман, баъзисига эрса, бермагайман. Лекин, ўлжа олмаган киши менга ўлжа олган кишидан кўра маҳбуброқдир. Қалбида қаноатсизлик, мол-дунёга ҳирси борлигини сезган кишимга ўлжа бергайман. Оллоҳ қалбларига кўзи тўқлик ва қаноат жо қилган кишиларни эрса, янада назари тўқ ва қаноатли бўлмоққа ундагайман, Амр ибн Тағлиб ўша сабрлилар тоифасидандир», — дедилар. Худо ҳаққи, Жаноб Расулуллоҳнинг бу гаплари менга ҳар қанча молу дунёдан ортиқ эрди».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни ярим кечада масjidга чиқиб намоз ўқидилар, одамлар ҳам уларга иқтидо қилиб, нафл ўқишиди. Тонг отгач, одамлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ярим кечада масjidга чиқиб намоз ўқидилар», — деб ўзаро гаплашишди. Эртасига кечқурун ундан ҳам кўп одам йиғилиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқидилар. Тонг отгач, яна шу ҳақда ўзаро сўзлашдилар.

Учинчи кечада масжид ахли жуда ҳам кўпайиб кетди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга чиқиб намоз ўқидилар, одамлар ҳам ўқишиди. Тўртинчи кеча Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга чиқмадилар, фақат тонг отганда бомдод намозига чиқдилар. Намозни ўқиб бўлгач, Оллоҳга ҳамду сано айтганларидан сўнг «Аммо баъд» деб сўз бошладилар: «Сизларнинг бу саъиу кушишларингиз, албатта, яхши, бироқ кечаси намоз ўқимоқ фарз бўлиб қолиб, кейин қийналиб қолмангиз, дедим».

476 . عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَشِيًّا بَعْدَ الصَّلَاةِ ، فَقَتَشَهَدَ وَأَتَّنَى عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ، ثُمَّ قَالَ : (أَمَّا بَعْدُ) .

Абу Ҳумайд ас-Соъидий ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоздан кейин ўринларидан туриб Оллоҳга муносиб ҳамду сано ва таҳлил айтганларидан сўнг, «Аммо баъд» деб сўз бошладилар».

Мисвар ибн Махрама ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан туриб ҳамду сано айтаётганларида «Аммо баъд» деганларини эшитдим».

477 . عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَعَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ ، وَكَانَ آخِرَ مَجْلِسٍ جَلَسَهُ ، مُتَعَطِّفًا مُلْحَفَةً عَلَى مَنْكِبِيهِ ، قَدْ عَصَبَ رَأْسَهُ بِعَصَابَةِ دَسْمَةَ ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَتَّنَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ :

(أَيُّهَا النَّاسُ إِلَيَّ) . فَثَابُوا إِلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : أَمَّا بَعْدُ : (فَإِنَّ هَذَا الْحَيَّ مِنَ الْأَنْصَارِ ، يَقْلُونَ وَيَكْثُرُ النَّاسُ ، فَمَنْ وَلَيَ شَيْئًا مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَاسْتَطَاعَ أَنْ يَضُرُّ فِيهِ أَحَدًا ، أَوْ يَنْفَعَ فِيهِ أَحَدًا ، فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُحْسِنِهِمْ ، وَيَتَحَوَّزْ عَنْ مُسِيَّهِمْ) .

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам энларига изор кийиб, бошларига катта салла ўраб, сўнгги марта минбарга чиқдилар, Оллоҳга ҳамду сано айтганларидан сўнг: «Эй одамлар, менга яқинроқ келингиз!» — дедилар. Одамлар Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдилари тўпланди. Расулуллоҳ «Аммо баъд» деб сўз бошладилар: «Мана бу ансорийлар қабиласи келажакда озайғайдир, (бошқа) одамлар эрса, кўпайғусидир. Мұҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам умматига мансуб мансабдор одамнинг бирор кишига зарари ёким фойдаси тегса, яхшилигини қабул қилиб, ёмонлигини афв этсинлар!»

29-боб. Жумъа куни имомнинг икки хутба ўтириб дам олмоғи

Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (жумъада) икки марта хутба айтар эрдилар. Иккинчи хутбани бошлашдан олдин ўтириб дам олар эрдилар», — дейдилар.

30-боб. Жумъа куни хутба тингламоқ

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтганлар», — дедилар: «Жумъа куни малоикалар масжид эшиги олдида биринчи бўлиб келганларни биринчи деб, иккинчи бўлиб келганларни иккинчи деб ёзиб туришғайдир. Жазирама иссиқда биринчи бўлиб келганлар битта тую, иккинчи бўлиб келганлар битта сигир, ундан кейингилари битта қўчқор, ундан кейингилари битта товуқ, ундан ҳам кейингилари эрса, битта тухум садақа қилганчалик савоб олғайдир. Сўнг, имом сўзга чиқса, малоикалар дафтарларини ёпиб, унинг суҳбатига қулоқ солишғайдир».

31-боб. Имом хутба айтиб турганида бир кишининг кириб келганини кўрса, унга икки ракъат намоз ўқимоқни буоради

478 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ : (أَصَلَّيْتَ يَا فُلَانُ) . قَالَ : لَا ، قَالَ : (قُمْ فَارِكَعْ) .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга хутба айтиб турган эрдилар, бир киши кириб келди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: «Эй фалончи, намоз ўқидингми?» — дедилар. У «Йўқ», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Турғил, икки ракъат намоз ўқифил!» — дедилар».

32-боб. Имом хутба айтаётганда келиб, икки ракъат енгил намоз ўқиган киши

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъа куни хутба айтиб турганларида бир киши масжидга кириб келди. Расулуллоҳ унга: «Намоз ўқидингми?» — дедилар. «Йўқ», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Турғил, икки ракъат ўқифил!» — дедилар».

33-боб. Имомнинг хутба айтаётиб қўлларини кўтариб дуо қилмоғи

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хутба айтиб турган эрдилар, бирдан бир киши ўрнидан туриб: «Ё Расулуллоҳ, йилқилар ҳалок бўлди, қўйлар ҳалок бўлди. Оллоҳ таолодан бизга ёмғир сўраб берингиз!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини кўтариб дуо қилдилар».

34-боб. Жумъа куни хутбада ёмғир сўрамоқ

479 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةً عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ ، قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَّكَ الْمَالُ ، وَجَاءَعَ الْعِيَالُ ، فَادْعُ اللَّهَ لَنَا ، فَرَفَعَ يَدِيهِ ، وَمَا رَأَى فِي السَّمَاءِ قَرْعَةً ، فَوَالَّذِي نَفَسَيْتِ بِيَدِهِ مَا وَضَعَهُمَا حَتَّى ثَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجَبَالِ ، ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لَحْيَتِهِ ، فَمُطْرَنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ ، وَمِنْ بَعْدِ الْعَدِ ، وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى ، وَقَامَ ذَلِكَ الْأَعْرَابِيُّ ، أَوْ قَالَ غَيْرُهُ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ تَهَدَّمَ الْبَنَاءُ ، وَغَرَقَ الْمَالُ ، فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدِيهِ ، فَقَالَ : (اللَّهُمَّ حَوَّلْنَا وَلَا عَلَيْنَا) . فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا فَنَرَجَتْ ، وَصَارَتِ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ ، وَسَالَ الْوَادِي قَنَةً شَهْرًا ، وَلَمْ يَحِيْءِ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجَوْدِ .

Анас разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида қурғоқчилик бўлди. Жумъа куни Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хутба айтиб турган эрдилар, бир бадавий ўрнидан туриб: «Ё Расулуллоҳ, мол-ҳоллар ҳалок бўлди, бола-чақалар оч қолди. Оллоҳ таолодан бизга ёмғир сўраб берингиз!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини кўтариб дуо қила бошладилар, осмонда эса бир парча ҳам булат кўринмасди. Жоним қўлида бўлган зотга қасамёд этиб айттурменким, қўлларини дуодан туширмасданоқ осмонни тоғдек-тоғдек булат босди. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбардан тушиб улгурмасларидан соқолларидан ёмғир томчилари томаётганини кўрдим. Ўша куни, унинг эртаси ва индинига ҳам ёмғир ёғиб, ҳатто кейинги жумъагача давом этди. Кейинги жумъада ўша ёки бошқа бир бадавий: «Ё Расулуллоҳ, бинолар босиб қоляпти, мол-ҳоллар ғарқ бўлаётир, Оллоҳ таолодан бизга ёмғирни тўхтатмакни сўраб берингиз!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дуога қўлларини кўтариб: «Илоҳи, устимизга эрмас, атрофимизга ёмғир ёғдирғил!» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўллари бирлан

қайси томонга ишора қилсалар, ўша томоннинг булутлари тарқаб кетар эрди. Ниҳоят, Мадинаи Мунаввара осмони доира шаклида очилди. Ёмғир эрса, водийга бир ой ёғди. Ўша томондан ким келмасин, кўп ёмғир ёғаётгани ҳақида гапирап эрди».

35-боб. Жумъа куни имом хутба айтаётганда ўзаро сўзлашаётганларни тинчитиш ҳақида

Агар киши ёнидаги биродарига «Жим турғил!» деса ҳам ноўрин гап қилган бўлур. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Имом сўзлаётганда одамлар жим туриб тингламоғи лозим» деганлар»,— дейдилар Салмон,

480 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَنْصَتْ ، وَإِلَمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَعُوتَ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жумъа куни имом гапириб турганда ёнингдаги биродарингга «Жим турғил!» десанг, ноўринг гап қилибсан»,— деганлар»

36-боб. Жумъа куни дуо ижобат бўладиган вақт тўғрисида

481 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، فَقَالَ : (فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدُ مُسْلِمٍ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي ، يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى شَيْئًا ، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيمَانًا) . وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقْتَلُهَا .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъа куни ҳақида гапира туриб: «Жумъа кунида бир муайян вақт бордир. Мусулмон банданинг ўқиётган намози ўша вақтга тўғри келиб қолмоғи қийиндир, бордию тўғри келиб қолғайдир, ўша банда Оллоҳ таолодан бирор нарса сўрагайдир, сўраганини берғайдир»,— дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак қўллари бирлан ўша вақтнинг қисқа эканлигига ишора қилдилар».

37-боб, Жумъа куни одамлар имомни ташлаб намоздан чиқиб кетиб қолишса, имом ва у билан қолган кишиларнинг намози жоиздир

482 . عَنْ حَابِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : يَبْيَنُمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، إِذَا أَقْبَلَتْ عَيْرٌ تَحْمِلُ طَعَامًا ، فَالْتَّفَتُوا إِلَيْهَا حَتَّىٰ مَا بَقِيَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا أَنَا عَشَرَ رَجُلًا ، فَنَزَّلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ : ﴿ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرْكُوكَ قَائِمًا ﴾ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Бир куни пайғамбаримиз Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга жумъа намозини ўқиётган эрдик, бирдан Шом томондан дон ортилган карвон келиб қолди. Одамлар (намозни ташлаб) карвон томонга қараб кетишиди, ҳатто Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга 12 киши қолди, холос. Шунда: «Агар одамлар бирор олди-сотдини ёким ўйин-кулгини кўриб қолишфайдир, сени намозда тик турганингча қолдириб кетишифайдир»,— деган ояти карима нозил бўлди».

38-боб. Жумъадан кейин ва жумъадан аввал намоз ўқимоқ

483 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الظَّهَرِ رَكْعَتَيْنِ ، وَبَعْدَهَا رَكْعَتَيْنِ ، وَبَعْدَ السَّمَرِ بِرَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ ، وَبَعْدَ الْعِشَاءِ رَكْعَتَيْنِ ، وَكَانَ لَا يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ حَتَّىٰ يَنْصَرِفَ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйларида пешиндан аввал 2 ракъат, пешиндан кейин 2 ракъат, шомдан кейин

2 ракъат ва хуфтондан кейин 2 ракъат намоз ўқир эрдилар. Жумъадан кейин ҳам уйларига қайтиб келгандаридан кейин 2 ракъат намоз ўқир эрдилар».

39-боб. Оллоҳ таолонинг «Жумъа намози ўқиб бўлингач, тирикчилигинизни қилинсиз ва Оллоҳ таолодан ҳалол ризқ тилангиз!» деган ояти каримаси

Саҳл ибн Саъд ривоят қиласидирлар: «Биз томонда бир хотин бор эрди, даласига қанд лавлаги экар эрди. Жумъа куни бўлса, қанд лавлагини юлиб, бир ҳовуч арпа бирлан қайнатиб қўяр эрди. Қанд лавлаги илигдек бўлар эрди. Намози жумъадан қайтаётиб аёлга салом бериб ўтар эрдик, у бизга ўша таомдан келтирас эрди. Ундан ялар эрдик. Кейин, яна қачон жумъа куни келар эркан, деб орзу қилар эрдик. Жумъа куни намоздан кейингина қайлула қилар эрдик, тушликни ҳам фақат жумъадан сўнг ер эрдик».

40-боб. Жумъа намозидан сўнг қайлула қилмоқ

«Жумъага эртароқ бориб келиб, қайлула қилар эрдик»,— дейдилар Анас разияллоҳу анҳу.

«Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга жумъа намозини ўқиб, сўнг дам олар эрдик»,— дейдилар Саҳл разияллоҳу анҳу.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

41-боб. Салот ул-хавф (хавф тугилганда ўқиладиган намоз)

Оллоҳ таоло ўз ояти каримасида бундай дейдир: «Агар сафарда бўлғайдирсиз-у, кофирларнинг фитна қилиб ҳужум этиб қолмакларидан чўчигайдирсиз, намозни қисқароқ ўқимоғингизнинг зарари йўқдир, зеро кофирларнинг сизларга душманлик қилмоғи турган гапдир. (Эй пайғамбар), агар сен саҳобаларинг бирлан бирга бўлғайдирсен-у, имомлик қилиб намоз ўқимоқчи бўлғайдирсен, уларнинг бир қисми сен бирлан намоз ўқисин, иккинчи қисми эрса, сизларни қурол тутиб орқангиздан қўриқлаб турсин! Биринчи ракъат тугагач, намоз ўқимаган қўриқчи қисм келиб сен бирлан бирга иккинчи ракъатни ўқисин! Биринчи қисм эрса, эҳтиёт чораларни қўриб турсин! (Чунким) қурол-аслаҳаларингизни ташлаб намоз ўқиётганингизда кофирлар сизларни ғафлатда қолдириб бирдан ҳужум қилиб қолмоқлари мумкиндир. Лекин, ёмғир ёғиб лойгарчилик бўлса ёким касал эрсангиз, қурол аслаҳаларингизни қўйиб, намоз ўқисангиз бўлғайдир. Огоҳ бўлингиз, Оллоҳ таоло кофирларни таҳқирловчи азоб тайёрлаб қўйгандир!»

Шуъайб ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам салот ул-хавф ўқиганмилар?» —деб Зухрийдан сўрадим. Ул: «Менга отам Абуллоҳ ибн Умар бу хусусда бундай деган эрдилар»,— деб қўйидагиларни айтиб берди:

484 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : غَرَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ نَجْدٍ ، فَوَازَنَا الْعَدُوُّ ، فَصَافَقُنَا لَهُمْ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْلِي لَنَا ، فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ ثُصَّلَى ، وَأَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ ، وَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنْ مَعَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ، ثُمَّ أَنْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِي لَمْ تُصَّلَّ ، فَجَاؤُوا فَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِمْ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ، فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ .

«Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ғазотга чиқдим. Нажд томонда душманнинг тўғрисига келиб саф тортидик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқимакка турдилар, бир гуруҳ одамлар ул кишига иқтидо қилди, иккинчи гуруҳ эрса, душманни кузатиб турди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо этиб намоз ўқиётган кишилар бир марта рукуъ айлаб, икки марта

сажда қилди, сүнг, улар намозгоҳни тарқ этдилар, ўринлариға қўриқлаб турган иккинчи гурух бориб турди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улар бирлан бирга ҳам бир марта рукуъ ва икки марта сажда қилдилар, сүнг салом бердилар. Иккинчи гуруҳдаги кишиларнинг ҳар бири ўзлари мустақил равишда яна бир марта рукуъ ва икки марта сажда қилиб олди».

42-боб. Тик туриб ва от минган ҳолда салот ул-хавф ўқимоқ

وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ ، فَلْيُصَلُّوْا قِيَامًا وَرُكْبَانًا)

Ибн Умар: «Аралашиб кетган вақтда (яъни, душманлар ҳар томондан ҳужум қилиб турганда) тик туриб намоз ўқилғайдир, чунким Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Душман хавфи яна ҳам кучайиб кетса, тик туриб ва от минган ҳолда намоз ўқийверингиз!» деб айтганлар»,— дейдилар.

43-боб. Салот ул-хавф ўқилаётганда намозхонлар бир-бирларини қўриқлайдилар

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бир гуруҳ кишилар намоз ўқимакка турдилар. Расууллоҳ тақбири таҳрима айтдилар, қолганлар ҳам айтишди. Расууллоҳ рукуъ қилдилар, қолганлар ҳам рукуъ қилишди, Расууллоҳ сажда қилдилар, қолганлар ҳам сажда қилишди. Сүнг, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккинчи ракъатни ўқимакка турдилар. Бирга намоз ўқиган гуруҳ иккинчи гуруҳга жой бўшатиб, уларни қўриқлаб турди. Иккинчи гуруҳ Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга рукуъ ва сажда қилди. Шу тариқа галма-галдан бир-бирини қўриқлаб туриб, ҳамма намоз ўқиб олди».

44-боб. Қалъани забт этиш ва душманга ҳужум бошлаш олдидан ўқиладирган намоз

Ал-Авзоъий бундай дейдилар: «Агар қалъани фатҳ қилишга киришилса-ю, намоз ўқишга имкон бўлмаса, ҳар бир киши имо-ишора бирлан ўзи алоҳида намоз ўқиб олғайдир. Агар имо-ишора бирлан ҳам намоз ўқиш имкони бўлмаса, уруш сусайгунча намозни кечиктиргайдир. Уруш сусайгач, икки ракъат намоз ўқийдир. Агар бунга ҳам имкони бўлмаса, бир ракъат ва икки сажда қилиб намоз ўқийдир. Мободо буни ҳам қилолмаса, унда қуруқ тақбирнинг ўзи намоз ўрнига ўтмайдир. Намозни душман хавфи йўқолгунича кечиктиргайдир».

Анас разияллоҳу анҳу бу хусусда вундай дейдилар: «Тастур қалъасини олишда қатнашдим. Тонг отар пайтида жанг авжига чиқиб, саҳобалар то кун ёйилгунча намоз ўқий олмадилар. Кун ёйилгандан сүнг намоз ўқидик. Биз билан бирга Абу Мусо ал-Ашъарий ҳам бор эрдилар. Сүнг, қалъа фатҳ қилиниб, аҳолиси исломга киргизилди. Ўша қазо бўлган намоз ўрнига бутун дунёни ва ундаги бор нарсаларни берсалар ҳам мен хурсанд бўлмас эрдим!».

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Хандақ қазилган куни (ҳижратнинг 4-нчи йили) Ҳазрат Умар келиб Қурайш кофирларини (мўъминларни намоздан қолдиргани учун) сўка бошладилар. Сүнг: «Ё Расууллоҳ, Қуёш ботиб кетаёзди, мен ҳали асрни ўқиганим йўқ»,— дедилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳни ўртага қўйиб айттурменким, мен ҳам ҳалигача ўқиганим йўқ»,— дедилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Батҳон деган жойда (туядан) тушиб, таҳорат олдилар ва кун ботгандан кейин намозни (асрни), ундан сүнг намози шомни

ўқидилар».

45-боб. Душманни қувиб кетаётган ва орқасидан душман қувиб келаётган одамнинг от устида намоз ўқимоғи

Валийд Ал-Авзоъийга: «Мен Шарҳабийл ибн ас-Самт ва унинг шерикларини от устида намоз ўқиб кетаётганларини кўрдим»,— деди. Ал-Авзоъий: «Ҳа, намоз қазо бўлмоғидан чўчисак, от устида имо-ишора бирлан намоз ўқиб кетаверар эрдик»,— деди. Валийд Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: «Ҳеч ким Баний Қурайзадан бошқа жойда намози аср ўқимасин!» деган сўзларини далил қилиб келтириди.

46-боб.

485 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنَا لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْأَحْرَابِ : (لَا يُصَلِّيَ أَحَدُ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ) . فَأَدْرَكَ بَعْضُهُمُ الْعَصْرَ فِي الطَّرِيقِ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَا نُصَلِّي حَتَّى نَأْتِهَا ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ نُصَلِّي لَمْ يُرِدْ مِنَا ذَلِكَ ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُعْنِفْ أَحَدًا مِنْهُمْ .

Ибн Умар нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Хандақ ғазотидан қайтганларидан сўнг: «Бирор киши Баний Қурайзага етиб олмагунча аср намозини ўқимасин!»—дедилар. Баъзи бировлар асрни йўлда ўқиди, баъзилар: «Бормагунча ўқимаймиз»,—дейишиди, яна айримлар: «Ўқийвергаймиз, «Намоз ўқимангиз!» деганларидан мақсад, манзилга тезроқ етиб олмоқдир»,— дейишиди. Кейин, бу гапни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга етказишиди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларнинг бирортасини ҳам койимадилар».

47-боб. Намози бомдодни тонг отмасдан барвақтроқ ўқимоқ; ҳужум ва уруш олдидан намоз ўқиб олмоқ

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (Хайбарни ишғол қилиш олдидан) ғира-шира пайтда намози бомдодни ўқиб олдила. Сўнг, отга миниб йўлга тушдилар. Хайбар кўринган вақтда: «Оллоҳу акбар, Хайбар хароб бўлди, биз бирор қавмнинг ерига келиб тўшсак, уларнинг ҳолига войдир!» — дедилар. Хайбар ахли шошиб кўчаларга чиқишиди, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб: «Мұхаммад катта қўшин бирлан келибдир»,— дейишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларнинг қаршилик кўрсатганларини ўлдириб, қолганларини асир олдила. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам асира Сафиййани Диҳия ал-Калбийга бердилар, лекин саҳобалар тавсияси бирлан шу заҳоти Диҳияни рози қилиб, уни қайтариб олдила. Кейин, уни озод этиб, (унга) ўйландилар. Абдулазиз Собитга: «Сиз маҳрига не берганларини Анаасдан сўрадингизми?» — деганда, маҳрига озодлик берганлар»,— деб кулиб қўйди».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ИККИ ҲАЙИТ ҲАҚИДА КИТОБ

1-боб. Икки ҳайит ва уларда ясаниш тўғрисида

Солим ибн Абдуллоҳга Абдуллоҳ ибн Умар бундай деган эканлар: «Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу бозордан битта ипак чопон сотиб олдила-да, Расулуллоҳнинг ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллоҳ, мана бу чопонни сотиб олингиз, уни ҳайитда ва меҳмон кутганингизда кийғайдирсиз»,— дедилар». Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу кийим охиратдан насибаси йўқ одамнинг кийими!» — дедилар. Оллоҳ ирода қилганча вақт ўтиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳазрат Умарга битта ипак чопон тортиқ қилиб юбордилар. Ҳазрат Умар ипак чопонни олиб

Расулуллоҳ саллаллоҳу. алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келдилар-да: «Ё Расулуллоҳ, сиз: «Бу чопон охиратдан насибаси йўқ одамнинг чопонидир! — деб айтган эрдингиз-ку! Энди буни менга юборибсиз?!»—дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Чопонни сотиб, бирор ҳожатингизга яратғайдирсиз»,— дедилар».

2-боб. Ҳайит куни қиличбозлик, найзабозлик ўйинларининг жоизлиги

486. عنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَعَنْدِي جَارِيَتَانْ تُعَيَّبَانْ بِعَاءَ بُعَاءَ ، فَاضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ وَحَوْلَ وَجْهِهِ ، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَأَنْهَرَتِنِي ، وَقَالَ : مُزْمَارَةُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (دَعْهُمَا) . فَلَمَّا غَفَلَ غَمَرْتُهُمَا فَخَرَجَتَا .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг ҳужрамга киргандарида икки чўри қиз ёнимда ўлтириб «Буос» деган машҳур ашулани айтаётган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларига ёнбошлаб, юзларини ўгириб олдилар. Шунда Ҳазрат Абу Бакр Сиддиқ (Оишанинг оталари) кириб, мени ва ашулачи қизларни қаттиқ койидилар-да: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига шайтон сурнайи чалинғайдирми?» — дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакр Сиддиққа қараб: «Қўяверингиз уларни!» — дедилар. Абу Бакр Сиддиқ биз томонга қарамай турганларига чўри қизларга ишора қилдим, чиқиб кетиши. Бу воқеа ҳайит куни бўлган эрди. Ўша куни суданляклар найзабозлик, қиличбозлик ўйинлари кўрсатишганди. Ўшанда, ёки мен ўзим Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Қўрсам майлимни?»— деб сўрагандим, ёхуд Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўзлари менга: «Томоша қиласанми?»—дегандилар. Шунда мен: «Ҳа»,— дегандим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида» туриб томоша қилгандим, юзим юзларига шундоққина тегиб турганди. Жаноб Расулуллоҳ: «Эй Баний Арфада, бўш келмангиз!» — деб хитоб қилган эрдилар. Кейин, менинг зерикканимни билиб: «Бўлдими?» — дегандилар. Мен: «Ҳа»,— деб айтгандим. «Борғил бўлмаса, кетақол!» — дегандилар».

3-боб. Ҳайит куни дуо айтмоқ

488. عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازَبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فَقَالَ : (إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدُأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّي ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ ، فَمَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَصَابَ سُنْنَتًا .

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хутба айтиб туриб: «Албатта бугун (ҳайит куни) биринчий бўлиб қиласидирган ишимиз — намоз ўқимоқ, кейин эрса, бориб қурбонлик қилмоқдир. Кимки шундай қилса, бизнинг суннатимизни бажо келтирибдир!» — дедилар».

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Ҳузуримга (отам) Абу Бакр кирдилар. Олдимда иккита ансорий чўри қиз ансорийларнинг «Буос» кунига бағишлиланган байтларини ашула қилиб айтаётган эрди. Лекин, иккала чўри қиз ҳам ашулачи эрмас эрди. Шунда Абу Бакр Сиддиқ: «Шайтоннинг сурнайлари (келиб-келиб) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уйларида чалинғайдирми?» — деб койидилар. Бу воқеа ҳайит куни бўлган эрди, Ўшанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Абу Бакр, ҳар бир қавмнинг ўз байрами бордир, бу кун бизнинг байрамимиз!» — дегандилар».

4-боб. Рамазон ҳайити куни ҳайит намозига чиқишидан олдин овқатланмоқ

487 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَعْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّىٰ يَأْكُلَ ثَمَرَاتٍ . وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهُ قَالَ : وَيَأْكُلُهُنَّ وُثْرًا .

Анас разияллоху анху нақл қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бир неча хурмо еб олмасдан ҳайит намозига чиқмас эрдилар».

Анас разияллоху анху нақл қиладирлар: «Расулуллох. саллаллоху алайхи ва саллам хурмони тоқлаб (1, 3, 5) ер эрдилар».

5-боб. Қурбон ҳайити куни ҳайит намозидан сүнг овқатланмоқ

Анас разияллоху анху нақл қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Кимки Ҳайит намозидан аввал қурбонлик қилган эрса, қайта қурбонлик қилсин!» — дедилар. Шунда бир киши: «Бу кун иштаха бирлан гүшт ейдирган кун!» деб қүшнилари түғрисида гапирди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам унинг ўз қўшнилари түғрисидаги сўзини маъқуллагандек бўлдилар. Кейин, бояги киши: «Менда икки яшар бўлай деб қолган бир эчки бордир, у мёнга иккита қўйдан ҳам афзалдир»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ўша эчкини қурбонлик қилмоққа руҳсат бердилар. Эчкини қурбонлик қилмакка фақат ўша кишига руҳсат бердиларми ёким ҳаммагами, билмайман».

489 . عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازَبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : حَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَالَ : (مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا ، وَنَسَكَ نُسُكَنَا ، فَقَدْ أَصَابَ النُّسُكَ ، وَمَنْ نَسَكَ قَبْلَ الصَّلَاةِ ، فَإِنَّهُ قَبْلَ الصَّلَاةِ ، وَلَا نُسُكَ لَهُ) . فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَيَارٍ خَالُ الْبَرَاءِ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي نَسَكْتُ شَاتِي قَبْلَ الصَّلَاةِ ، وَعَرَفْتُ أَنَّ الْيَوْمَ يَوْمٌ أَكْلٌ وَشُرْبٌ ، وَأَحْبَبْتُ أَنْ تَكُونَ شَاتِي أَوَّلَ شَاةً تُذْبَحُ فِي بَيْتِي ، فَذَبَحْتُ شَاتِي وَتَعَدَّيْتُ قَبْلَ أَنْ آتَيَ الصَّلَاةَ ، فَقَالَ : (شَاتِكَ شَاةً لَحْمٌ) . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّ عِنْدَنَا عِنَاقًا لَنَا حَذَّعَةً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ شَاتَيْنِ ، أَفَتُجْزِي عَنِي ؟ قَالَ : (نَعَمْ وَلَنْ تُجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ) .

Барро ибн Озиб ривоят қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қурбон ҳайити куни ҳайит намозидан сүнг хутба айта туриб: «Кимки биз сингари намоз ўқиб, қурбонлик қилгайдир, қурбонлиги қабул бўлғайдир, аммо кимки ҳайит намозидан аввал қурбонлик қилғайдир, ҳисобга ўтмағайдир»,— дедилар, Абу Бурда ибн Найор (Барронинг тоғаси): «Мен қўйимни ҳайит намозидан илгари сўйдим. Бугун еб~ичадирган кун эрканлигини билганим учун, қўйимни қурбонлик қилинадирган қўйлар ичида биринчи бўлсин, деб уйимда сўймоқни афзал қўрдим, шул сабабдан қурбонлик қўйимни ҳайит намозига келишдан аввал сўйиб, гўштидан пишириб, овқатланиб келдим»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Қўйинг қурбонлик эрмас, гўштга сўйилган қўй булибдир»,— дедилар. Ибн Найор: «Ё Расулуллох, бизда икки яшар бўлай деб қолган бир эчки бордир, у менга иккита қўйдан ҳам афзалроқдир, ўшани қурбонлик қилсан, кифоя қилғайдирми?» — деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ха, сенга кифоя қилғайдир. Сендан бошқа ҳеч кимга икки яшар бўлай деб қолган эчки қурбонликка ўтмағайдир»,— дедилар (Икки ёшга тўлган эчки қурбонликка ярайдир, лекин икки ёшга тўлмагани 1—ярамайдир)».

6-боб. Минбар бўлмаган намозгоҳда ваъз айтмоқ

490 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى إِلَى الْمُصَلَّى ، فَأَوْلُ شَيْءٍ يَيْدِأُ بِهِ الصَّلَاةَ ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ ، فَيَقُومُ مُقَابِلَ النَّاسِ ، وَالنَّاسُ جُلُوسٌ عَلَى صُفُوفِهِمْ ، فَيَعْظِمُهُمْ

وَيُوْصِيهِمْ وَيَأْمُرُهُمْ ، فَإِنْ كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَقْطَعَ بَعْثًا قَطْعَهُ ، أَوْ يَأْمُرَ بِشَيْءٍ أَمْرَ بِهِ ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : فَلَمْ يَزِلَ النَّاسُ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى خَرَجْتُ مَعَ مَرْوَانَ ، وَهُوَ أَمِيرُ الْمُدِينَةِ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ ، فَلَمَّا أَتَيْنَا الْمُصَلَّى إِذَا مِنْبَرٌ بَنَاهُ كَثِيرٌ بْنُ الصَّلَتْ ، فَإِذَا مَرْوَانُ يُرِيدُ أَنْ يَرْتَقِيَهُ قَبْلَ أَنْ يُصْلِيَ فَجَبَذَتُ بُشُوبِهِ فَجَبَذَنِي فَارْتَفَعَ ، فَخَطَبَ قَبْلَ الصَّلَاةِ ، فَقُلْتُ لَهُ : غَيْرُهُمْ وَاللَّهُ ، فَقَالَ : يَا أَبَا سَعِيدٍ ، قَدْ ذَهَبَ مَا تَعْلَمُ ، فَقُلْتُ : مَا أَعْلَمُ وَاللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا لَا أَعْلَمُ ، فَقَالَ : إِنَّ النَّاسَ لَمْ يَكُونُوا يَجْلِسُونَ لَنَا بَعْدَ الصَّلَاةِ ، فَجَعَلْنَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ .

Абу Саъид ал-Худрий ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рўза ҳайити ва Қурбон ҳайитида намозгоҳга чиқар эрдилар. Дастрраб намоз ўқир эрдилар, сўнг ўринларидан туриб одамларга юзланар эрдилар. Одамлар эрса, саф тортиб ўтиришар эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга ваъз айтар эрдилар, васият қилар эрдилар ҳамда ҳалолликка даъват этиб, ҳаромдан ҳазар айламакни буюрар эрдилар. Агар бирор томонга аскар юбормоқчи бўлсалар, буюрар эрдилар. Сўнг, Мадина амири Марвон давригача давом этди. Бир куни мен ва Марвон, Қурбон ҳайитими, Рамазон ҳайитими, намозгоҳга чиқдик. Намозгоҳга етганимизда Касир ибн Салт ясаб берган минбарга назарим тушди. Шу вақт Марвон намоз ўқимасдан аввал минбарга чиқмоқчи бўлди. Мен унинг этагидан тортдим, ул эса этагини мендан тортиб олиб, минбарга кўтарилиди-да, намоздан аввал хутба айтди. Сўнг. мен унга: «Худо ҳаққи, ўзгартириб юбордингиз!» — дедим. Марвон: «Эй Абу Саъид, билган нарсаларимиз унут бўлди!»—деди. Мен унга: «Билган нарсаларим, худо ҳаққи, билмаган нарсаларимдан афзалроқдир!» — дедим. Марвон: «Одамлар намоздан кейин хутбага қулоқ солиб ўтирамай қўйдилар, шунинг учун хутбани намоздан аввал айтдим»,— деди».

7-боб. Ҳайит намозига пиёда ва уловда бормоқ ҳамда хутбадан аввал аzon ҳам, такбир ҳам айтмай, намоз ўқимоқ

Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурбон ҳайити ва Рўза ҳайитида намоз ўқиб, сўнг хутба айтар эрдилар»,—дейдилар.

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рўза ҳайити куни намозгоҳга чиқдилар. Аввал намоз ўқидилар, сўнг хутба айтдилар. Абдуллоҳ ибн Зубайр халифаликни қабул қилиб, байъат (қасам) қилган куни Ибн Аббос юборган одам келиб, унга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг замонларида ҳайит намозида аzon ўқилмас эрди.ва хутба намоздан кейин айтилар эрди»,— деб айтган экан».

491 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَا : لَمْ يَكُنْ يُؤَذَنُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَلَا يَوْمَ الأَضْحَى .

Жобир ибн Абдуллоҳ ва Ибн Аббос: «Рўза ва Қурбон ҳайитларида аzon айтилмас эрди»,— дейдилар.

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайит куни ўринларидан туриб, аввал намоз ўқидилар, кейин эркакларга хутба айтдилар. Хутбадан сўнг, хотинлар ёнига бориб Билолнинг қўлига таянган ҳолда ваъз айтдилар. Билол эрса, этагини тутиб турар эрди, хотинлар унга иона ташлар эрдилар. Ибн Журайж: «Ҳозирги кунда ҳам имомнинг хотинларга ваъз айтмоғи лозимми?» — деб Атога мурожаат қилди. Ато: «Ҳа албатта, улар шундай қилмоқлари лозим. Лекин, нечун бундай қилмағайлар, билмасман»,— деди».

8-боб. Ҳайит намозини ўқигандан кейин хутба айтмоқ

492 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : شَهَدْتُ الْعِيدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ، فَكُلُّهُمْ كَائِنُوا يُصَلَّوْنَ قَبْلَ النُّخْطَةِ .

Ибн Аббос ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам, Абу Бакр ва Усмон разияллоху анхулар бирлан бирга ҳайит намозини ўқидим. Уларнинг ҳаммалари ҳам ҳайит намозини хутбадан аввал ўқидилар».

Ибн Умар разияллоху анху: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ҳам, Абу Бакр ва Умар ҳам иккакала ҳайит намозини хутбадан аввал ўқидилар»,— дейдилар.

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Рӯза ҳайити куни икки ракъат ҳайит намози ўқидилар, ҳайит намозидан аввал ҳам, кейин ҳам намоз ўқимадилар. Сўнг, хотинлар жамоаси олдига бордилар, ул киши бирлан бирга Билол ҳам бор эрди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам хотинларни садақа бермакка даъват қилдилар. Хотинлар Билолнинг этагига садақа ташлай бошладилар. Бирор сирғасини, бирор билагузугини ташлади».

Барро дейдилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Бугун (ҳайит куни) энг аввало ҳайит намозини ўқифаймиз, кейин бориб, қурбонлик қилғайдирмиз. Ким шундай қилғайдир, бизнинг суннатимизни бажарган бўлур. Ким намоздан аввал қўй сўйган бўлса, бола-чақасига гўшт ғамлаб берибдир, қурбонлик қилмабдир»,— дейдилар. Шунда ансорийлардан Абу Бурда деган саҳоба: «Ё Расулуллох, намозга келишимдан аввал қўй сўйиб эрдим. Менда яна икки ёшга етмаган бир эчкича бордир, икки яшардан ҳам кўркамроқ, шуни қурбонлик қилсан бўлғайдирми?» — деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ўрнига ўшани қурбонлик қила қолғил, лекин сендан бошқа ҳеч кимга бу рухсат зтилмайдир!» —дедилар».

9-боб. Ҳайитда ва ҳарамда қурол кўтариб юрмоқнинг макруҳлиги

Ҳасан Басрий: «Ҳайит куни саҳобаи киромларга қурол тақиб (ёким олиб) юрмоқ манъ қилинган бўлиб, душман хавфи бўлгандагина рухсат қилингандир»,— дейдилар.

Саъид ибн Жубайр ривоят қиласылар: «Ибн Умар бирлан бирга от миниб кетаётганимизда ул кишининг оёқларининг кафтига найзанинг учи кириб қадалиб қолди. Мен отдан тушиб суғуриб ташладим. Бу воқеа Минода бўлган эрди. Бундан хабар топган Ҳажжож кўргани келиб: «Найзани сизга ким тиққанини билганимизда эрди!» — деди. Шунда Ибн Умар: «Сиз тиқдингиз!» — дейдилар (Ҳажжож сунқасд қилмоққа буюрган эрди). Ҳажжож: «Қандай қилиб?»—деди. Ибн Умар: «Қурол олиб юрмоқ мумкин бўлмаган кунда қурол олиб юрмоққа ижозат бердингиз. Ҳарамга қурол бирлан кирмоқ мумкун эрмас эрди, бунга ҳам рухсат бердингиз!» —дедилар».

Саъид ибн ал-Осим: «Отам бундай деб айтган эрдилар»,— дейдилар: «Ҳажжож Ибн Умар ҳузурларига кирганда мен ҳам ўша ерда эрдим. «Аҳволингиз нечук?» — деди Ҳажжож. «Яхши»,— дейдилар Ибн Умар. «Ким найза урди сизга?» — дёб сўради Ҳажжож. Ибн Умар: «Қурол кўтармоқ мумкин бўлмаган кунда қурол кўтармрққа рухсат берган киши урди»,— дедилар»,

10-боб. Ҳайит намозига эртароқ бормоқ

Абдуллоҳ ибн Бусур: «Биз худди шу вақтда ҳайит намозини ўқиб бўлган бўлур эрдик, бу нафл намоз ўқимоқ мумкин бўлган вақтга тўғри келғайдир»,— деди.

Барро разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қурбон ҳайити куни бизга хутба айта туриб: «Албатта, мана шу кунимизда энг биринчи қиласылариган ишимиз — намоз ўқифаймиз, сўнг қайтиб бориб қурбонлик қилғайдирмиз. Кимки шундай қилғайдир, шубҳасиз бизнинг суннатимизни адо этган

бўлур. Аммо, кимки ҳайит намозидан аввал қўй сўйса, оиласига гўшт тайёрлаб берган бўлиб, қурбонлик қилган ҳисобига ўтмағайдир»,— дедилар. Шунда тоғам Абу Бурда ўринларидан туриб: «Ё Расууллоҳ, мен ҳайит намозидан аввал қўйни сўйиб қўйибман. Менда икки ёшга етмаган бир эчкича бордир»,— дедилар. Расууллоҳ: «Ўрнига ўша эчки боласини қурбонлик қила қолғил, лекин бу сендан кейин ҳеч кимга рухсат қилинмайдир!» —дедилар».

11-боб. (Ташриқ кунларида) 1—4-ҳайит кунларида қилинадирган амали солиҳларнинг фазилати

Оллоҳ таоло: «Муайян кунларда Оллоҳни зикр қилингиз!» — деганда, Зулхижжа ойининг биринчи ўн кунлигини, «... ва саноқли кунларда» — деганда, ҳайитнинг 1—4-кунларини тушунмоқ керак»,— дейдилар Ибн Аббос. Ибн Умар ва Абу Ҳурайра Зулхижжа ойининг 1—10-кунлари бозорга чиқиб тақбир айтишар эрди, одамлар ҳам уларга қўшилиб тақбир айтишар эрди. Мұхаммад ибн Али нафл намозидан кейин ҳам тақбири ташриқ айтдилар».

Ибн Аббос қўйидаги ҳадисни айтдилар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Зулхижжа ойининг биринчи 10 кунида қилинадирган амаллардан афзалроқ амали солиҳ йўқдир!» — дедилар. «Ё Расууллоҳ, жиҳоддан ҳам афзалдирми?» — дейишиди саҳобалар. «Ҳа, жиҳоддан ҳам!—дедилар Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам — ўз жону молини хатарга қўйиб, Оллоҳ йўлига тикиб чиққан ва молидан ҳеч нарсани қайтариб олиб келмаган киши афзалдир!»

12-боб. Арафотга чиқаётганда ва Мино кунларида тақбири ташриқ айтмоқ

Умар разияллоҳу анҳу Минодаги чодирларида тақбири ташриқ айтар эрдилар, уни эшитган масжид ва бозор аҳли ҳам қўшилиб айтар эрди, ҳатто Мино бундан ларзага келур эрди. Ибн Умар ўша кунлари Минода бетўхтов тақбири ташриқ айтур эрдилар, беш вақт намоздан кейин ҳам, чодир ичида ҳам, ўрин-тўшак устида ҳам, ўтирган ўринларида ва юрган йўлларида ҳам тақбири ташриқ айтур эрдилар. Маймуна онамиз ва бошқа аёллар ҳам ташриқ кунлари масжида Аббон ибн Усмон ва Умар ибн Абдулазиз бошлиқ эркаклар орқасида ўтириб тақбири ташриқ айтишиди».

493 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سُئَلَ عَنِ التَّلْبِيَةِ : كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : كَانَ يُلَدِّي السُّلْطَانِي لَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ ، وَيُكَبِّرُ السُّكُنَيْ فَلَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ .

Мұхаммад ибн Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Минодан Арафотга кетаётиб Анасадан талбия (лаббайка Оллоҳумма, лаббайка, демоқ) ҳақида сўрадим: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга қандай талбия айтар эрдингизлар?» Анас: «Хоҳлаган киши — талбия, хоҳламаган — тақбири ташриқ, айтур эрди, унга ҳеч ким ҳеч нарса демас эрди»,— деди».

Умму Атийя ривоят қиладирлар: «Ҳайит куни бизга ҳайит намозига чиқмоқни буюришар эрди, ҳатто бокира қизлару ҳайз кўрган хотинлар ҳам ҳайит намозига чиқишар эрди. Эркаклар орқасида туриб, улар тақбир айтишса, тақбир айтур эрдик, дуо айтишса, дуо айтур эрдик, ўша куннинг баракотини тилаб, гуноҳларимиздан фориф бўлмоқни ният қилур эрдик».

13-боб. Ерга санчиб қўйилган найзага қараб намоз ўқимоқ

Ибн Умар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккала ҳайитда ҳам рўпаралариға найзани санчиб қўйиб (қибла томонни тўсиб қўйиб), намоз ўқидилар»,— дейдилар.

14-боб. Ҳайит куни имом ҳұзурида аназа (учида темири бор ҳасса) ёки ҳарба (калта найза) күтариб юрмоқ

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам намозга чиқсалар, кетларидан аназа күтариб юришар эрди. Намоздан олдин уни рўпараларига санчиб қўйишар эрди. Жаноб Расулуллох ўшанга қараб намоз ўқир эрдилар».

15-боб. Ҳайз кўрмаган ва ҳайз кўрган хотинларнинг намозга чиқиши

Умму Атийя: «Паранжи ёпинадиган қизларимизга ҳам (ҳайит) намозига чиқмоқни буюришар эрди»,— дейдилар.

Ҳафса онамиз мазкур ҳадисга қўшимча қилиб: «Эндиғина бўйига етган (ҳали турмушга чиқмаган) қизларга ҳам, паранжи ёпинадирган қизларга ҳам ҳайит намозида қатнашмакни буюришар эрди. Ҳайз кўрган аёллар намозгоҳдан четроқда турар эрдилар»,— дейдилар.

16-боб. Ёш болаларнинг намозгоҳга чиқмоғи

Ибн Аббос разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга Рўза ҳайити ёким Қурбон ҳайити куни намозгоҳга чиқдим (мен ёш бола эрдим). Ҳайит намозини ўқиб бўлиб, (эркакларга) хутба айтдилар, сўнг хотинлар олдига бориб, уларга ҳам ваъз айтиб, насиҳат қилдилар ҳамда уларни садақа бермакка даъват қилдилар».

17-боб. Ҳайит намози ўқилгандан кейин имомнинг одамларга қараб хутба айтмоғи

Абу Саъид: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам одамларга қараб хутба айтдилар»,— дейдилар.

Барро разияллоху анҳу бундай дейдилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Қурбон ҳайитида икки ракъат ҳайит намози ўқигач, бизга қараб: «Бизнинг бугун қиладирган биринчи қурбонлиғимиз — энг аввало намоз ўқимоқдир, кейин эрса, қўй сўйиб қурбонлик қилғаймиз. Кимки шундай қилғайдир, бизнинг суннатимизни адо этган бўлур, аммо кимки ҳайит намозидан аввал қўй сўйса, ўз оиласига гўшт тайёрлаб берган бўлур. Қурбонликка бунинг ҳеч алоқаси йўқдир!»— дедилар. Шунда бир киши туриб: «Ё Расулуллох, мен ҳайит намозидан аввал қўй сўйиб қўйибдирман. Менда яна икки яшардан ёшроқ бир эчки боласи бордир»,— деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ўшани сўя қолғил, лекин бу сендан кейин бирор кишига рухсат этилмағайдир! — дедилар.

18-боб. Намозгоҳга ўрнатилган байроқ

Ибн Аббосдан: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга ҳайит намозига борғанмисиз?» — деб сўрашди. «Ҳа, борғанман, лекин Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга яқин одам бўлмаганимда намозга боролмаган бўлур эрдим, чунким мен ҳали ёш бола эрдим-да!» — дедилар Ибн Аббос, кейин яна давом этиб, қуидагиларни айтиб бердилар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Касир ибн Салт ҳовлиси ёнида ўрнатилган байроқ ёнига келиб ҳайит намозини ўқидилар, сўнг эркакларга хутба айтдилар. Кейин, хотинлар олдига бориб (ёнларида Билол ҳам бор эрди), уларга ҳам ваъз айтиб, насиҳат қилдилар, уларни садақа бермакка даъват этдилар. Хотинларнинг қўлларини чўзиб, Билолнинг этагига тақинчоқларини садақа қилиб ташлаётганларини кўрдим. Кейин, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Билол бирлан бирга уйларига қайтдилар».

19-боб. Имомнинг ҳайит намозида хотинларга ваъз-насиҳат айтмоғи

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рӯза ҳайитида ўринларидан туриб ҳайит намозини ўқидилар, сўнг хутба айтдилар. Хутба айтиб бўлиб, минбардан тушдилар ва хотинлар олдига бордилар. Билолнинг қўлига сунниб туриб, уларга ваъз-насиҳат қилдилар. Хотинлар Билолнинг этагига садақа ташлай бошладилар. Мен: «Фитри рӯза беришганмиди, ўшанда?»— деб Атодан сўрадим. Ато: «Йўқ, фитри рӯза эрмас эрди, лекин ўшанда хотинлар сирга ва билагузукларини садақа қилишганди»,— деди. «Не деб ўйлайдирсиз, имом ҳозир ҳам ўша пайтдагидек хотинларга садақа бермакни буюрмоғи ва уларга ваъз-насиҳат қилмоғи мумкинми?» — деб сўрадим. «Ҳа, албатта, шундай қилмоқлари керак, лекин имомлар нега бундай қилишмағайдир, билмасман»,— деди Ато».

Ибн Аббос нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Абу Бакр, Умар ва Усмон бирлан бирга ҳам Рӯза ҳайитларида намоз ўқиганман. Уларнинг ҳаммалари ҳам ҳайит намозини хутбадан аввал ўқир эрдилар, сўнг хутба қилар эрдилар. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайит намозига чиқдилар. Ўша кунги воқеа ҳалигача кўз ўнгимда. Ўшанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эркакларга қўллари бирлан «Ўтирингиз!» деб ишора қилгандилар, эркаклар сафини оралаб ўтиб, хотинлар олдига боргандилар. Ул киши бирлан бирга Билол ҳам бор эрди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Эй пайғамбар алайҳиссалом, агар мўъмин хотинлар сенга байъат (қасам) қилмакка келсалар...» деган ояти каримани ўқиб: «Эй хотинлар, сизлар ўша ваъдада турибсизларми?»— дегандилар. Хотинлардан бири: «Ҳа, биз ўша сўзда турибмиз»,— деб жавоб берганди. Бошқа хотинлар эрса индамаганди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳд ва саллам: «Шундай эркан, унда садақа қилингиз!»— дегандилар. Билол эрса этагини очиб: «Ота-онам сизларга фидо бўлсин, марҳамат қилингиз!» — деганди. Шунда хотинлар сирғалари борми, узуклари, борми, ҳаммасини Билолнинг этагига ташлаганди».

Абдурраззоқ: «Жоҳилия даврида узук ва сирғалар катта-катта бўлар эрди»,— дейди.

20-боб. Хотин кишининг ҳайит намозига ёпиниб чиқишига иаранжиси бўлмаса...

Ҳафса бинти Сирин ривоят қиласидирлар: «Ҳайит куни аёлларимизнинг ҳайит намозига чиқишлиарини манъ қилар эрдик. Бир вақт бир аёл (Умму Атийя) келиб Баний Ҳалаф қасрига тушди. Мен бориб у билан гаплашдим. Опасининг эри Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга 12 марта ғазот қилган эркан. Опаси ҳам эри бирлан бирга 6 та ғазотда қатнашган эркан. Ўша рпаси: «Биз касалларга қарап эрдик, ярадорларни даволар эрдик. Бир куни: «Ё Расулуллоҳ, биронтамизнинг ёпинчиғимиз бўлмаса, ҳайит куни намозга чиқмасак, гуноҳ бўлмагайми?» — дебди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дугонасининг ёпинчиғларидан бирини олиб турсин, яхшиликка (ҳайит намозига) қатнашсин ва мўъминлар бирлан дуо ўқисин!»—дебдилар. Умму Атийядан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам фалон нарсалар ҳақида не деганлар, эшитганмисиз?»—деб сўрадим, «Ҳа, отам ҳаққи-ҳурмати, эшитганман (ул, Жаноб Расулуллоҳнинг номларини тилга олганда, кўпинча «отам ҳаққи-ҳурмати»,— деб қўярди). Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эндиғина бўйига етган қизларга ҳам, паранжи ёпинадирган аёлларга ҳам, ҳайз кўрган хотинларга ҳам намозга чиқмоқни буюрар эрдилар»,— деди. «Ҳайз кўрган хотинларга ҳамми?» — деб сўрадим. Шунда у: «Ҳа, ҳайз кўрган хотин Арафотга чиқмайдирми? Ёким фалон қилмайдирми, ё пистон

қилмайдирми? дея ҳаж маросимларини санай кетди».

21-боб. Ҳайз кўрган хотинларнинг намозгоҳдан нарида турмоғи

Умму Атийя: «Бизга намозгоҳга чиқмакни буоришар эрди, ҳайз кўрганлар ҳам, эндигина бўйига етган қизлар ҳам, паранжи ёпинадирган аёллар ҳам, хаммамиз чиқардик. Аммо, ҳайз кўрган хотинлар намозгоҳдан четда туриб иштирок этишди»,— дейдилар.

22-боб. Ҳайит куни намозгоҳда қурбонлик қилмоқ

. عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْحَرُ أَوْ يَذْبَحُ بِالْمُصَلَّى . 494

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурбон ҳайити куни намозгоҳда (туя, сигир ёким қўй) сўйиб қурбонлик қилур эрдилар».

23-боб. Ҳайит намози хутбасида имом ва одамларнинг гапирмоғи; Имомдан бирор нарса тўғрисида сўралса, жавоб берадирми?

Барро ибн Озиб ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурбон ҳайити куни намоздан сўнг хутбага чиқиб: «Кимки биз сингари намоз ўқиб, қурбонлик қилғайдир, ул шубҳасиз тўғри қурбонлик қилибдир. Кимки қурбонликка аталган қўйни ҳайит намозидан аввал сўйган эрса, ул қурбонлик эрмас, гўштдир!» — дедилар. Шунда Абу Бурда ўрнидан туриб: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким, ҳайит намозига чиқишдан олдин қурбонликка аталган қўйни, бугун ебичадирган кун деб тушуниб, шошиб сўйиб қўйибман. Гўштидан ўзим ҳам едим, қўшниларим ва бола-чақаларимга ҳам едирдим»,— деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ул гўштга сўйилган қўйдир!»—дедилар. Абу Бурда: «Менда бир яшар эчки бор, икки яшар қўйдан ҳам яхшироқ, ўшани сўйсам, қурбонликка ўтғайдирми?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа, бўлур, лекин бу сендан кейин бирор кишига ҳам рухсат этилмағайдир!» —дедилар. Кейин, яна бундай деб қўшиб қўйдилар: «Кимки ҳайит намозидан аввал қурбонлик сўйган бўлса, намоздан кейин ўрнига бошқасини сўйисин! Кимки сўймаган бўлса, намоздан кейин «Бисмиллоҳ» деб сўйисин!»

24-боб. Ҳайит намозидан қайтаётганда борган йўл қолиб, бошқа йўлдан юрганлари

Алас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурбон ҳайити куни ҳайит намозини ўқиб, кейин хутбага чиқдилар. Ким намоздан аввал қурбонликни сўйиб қўйган бўлса, қайтадан сўймоқни буюрдилар. Шунда ансорийлардан бир киши туриб: «Ё Расулаллоҳ, менинг қўшниларим бор («улар муҳтожроқ ёким факирроқ»,— деди), . шунинг учун мен намоздан аввал қурбонликни сўйдим. Менда яна бир яшар эчкича бор, у менга иккита қўзидан ҳам афзал,— деди. Расулуллоҳ унга ўша эчкини қурбонлик қилмоқни буюрдилар».

Жундуб разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайит куни намоз ўқиб, хутба қилдилар, сўнг қурбонлик сўйдилар».

. عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمٌ عِيدٌ خَالَفَ الطَّرِيقَ . 495

Жобир разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайит куни намозга борган йўл қолиб, бошқа йўлдан қайтар эрдилар».

25-боб. Ҳайит намозига улгурмай қолган эркаклар ҳам, намозгоҳга кела олмаган хотинлар ҳам, уйда ва қишлоқда қолғанлар ҳам икки ракъат намоз ўқиидир

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу кун (яни, ҳайит) биз аҳли исломларнинг байрамимиздир!» — деб айтганлар.

Анас ибн Молик шаҳардан четда яшовчи Ибн Абу Утба деган мавлосига (озод қилингандай қулига) бола-чақаларини йифмоқни буюрди, Ибн Абу Утба бола-чақаларини чақириб келгач, Анас шаҳарликлар қандай намоз ўқиб, тақбир айтишса, ўшандай намоз ўқиб, тақбир айтди. «Қора халқ ҳайитда тўпланиб,— дейди Икрима,— мамлакат бошлиғи ўқигандек икки ракъат намоз ўқиидир». «Ҳайит намозига улгурмай қолган одам икки ракъат намоз ўқиидир»,— дейди Ато.

496 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ أَبَا بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعَدْهَا جَارِيَاتٍ ، فِي أَيَّامٍ مِنِّي ، ثُدَفَعَانِ وَتَضْرِبَانِ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَعَشِّثٌ بِثَوْبِهِ ، فَأَنْتَهَهُمَا أَبُو بَكْرٍ فَكَشَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ : (دَعْهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَإِنَّهَا أَيَّامٌ عِيدٌ ، وَتَلْكَ الْأَيَّامُ أَيَّامٌ مِنِّي) . وَقَالَتْ عَائِشَةُ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَرِنِي ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبْشَةِ وَهُمْ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ ، فَزَجَرَهُمْ عُمَرُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (دَعْهُمْ ، أَمْنًا بَنِي أَرْقَدَةَ) .

Урва разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абу Бакр Оиша онамизнинг ҳузурларига кирдилар. Оиша онамиз олдиларида икки чўри қиз, Мино кунлари бўлишига қарамай, доира чалиб ўйнашар эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кийимларига бурканиб ётар эрдилар. Абу Бакр Сиддиқ чўриларни койиб бердилар. Шунда Жаноб Расулуллоҳ юзларини очиб: «Қўяберинг уларни, эй Абу Бакр! Бу кунлар байрам кунлари, Минога чиқадиган кунлар» — дедилар. Оиша онамиз: «Масжид ҳовлисида ҳарбий ўйин ўйнаётган ҳабашларни томоша қилаётганимда Жаноб Расулуллоҳ мени пана қилиб турғанларини эслайман. Ўшанда (Умар) ўйинни тўхтатган эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эса Умарга: «Қўяберинг, биз уларга рухсат бердик, ўйнаверинглар, эй Баний Арфада!» деган эрдилар»,— дейдилар».

26-боб. Ҳайит намозидан аввал ва ундан кейин намоз ўқиш мумкинми?

Абулмуъалло: «Ибн Аббос, ҳайит намозидан аввал намоз ўқиш макруҳ, деб айтибидирлар, буни менга Саъид айтди»,— дейдилар.

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рўза ҳайитидан намозгоҳга чиқдилар ва икки ракъат ҳайит намози ўқидилар. Ҳайит намозидан аввал ҳам, кейин ҳам бошқа намоз ўқимадилар. Ўшанда Жаноб Расулуллоҳ бирлан бирга Билол ҳам бор эрди».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

27-боб. Витр ҳақидаги ҳадислар

497 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (صَلَاةُ اللَّيْلِ مُشْتَى ، إِذَا حَسِيَّ أَحَدُكُمُ الصُّبْحَ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً تُوْتُرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى) .

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан тунда ўқиладирган намоз ҳақида сўради. Шунда Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тунги намоз икки ракъат-икки ракъатдан ўқилғайдир. Қайси бирингиз намози бомдоднинг қазо бўлиб қолишидан чўчисангиз, бир, ракъат

үқингиз, шу үқиганингиз витр бўлғайдир»,— дедилар».

Нофиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар витр намозининг биринчи ракъати бирлан иккинчи ракъати ўртасида ҳам салом берар, ҳатто бирор ҳожатлари бўлса, бажариб келмакни буюрар эрдилар».

Курайб разияллоҳу анҳуга Ибн Аббос қуийидаги ҳадисни айтиб берган эркаплар: «Бир куни Маймуна холамникида тунаб қолдим. Ёстиқнинг энсиз томонига мен, энли томонига эрса Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан хотинлари — Маймуна холам бош қўйиб ётдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ярим кечагача ухладилар. Сўнг, ўринларидан туриб уйқуни кетказиш учун юзларини қўллари бирлан ишқадилар. Кейин, «Оли Имрён» дан 10 оят ўқидилар, сўнг ўринларидан туриб, осиқлиқ мешчани олиб яхшилаб таҳорат қилдилар. Кейин, намозга турдилар. Мен ҳам таҳорат олиб ёнларига бориб турдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўнг қўллари бирлан қулоғимни (эркалатиб) ишқаб қўйдилар, сўнг икки ракъат, кейин яна икки ракъат намоз ўқидилар. Кейин, бир ракъат витр ўқидилар, сўнг муazzин келгунча ёнбошладилар. Муazzин келгандан кейин ўринларидан туриб икки ракъат намоз ўқидилар, кейин ҳужраларидан чиқиб одамлар бирлан икки ракъат бомдод ўқидилар ».

Абдуллоҳ ибн Умар нақл қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кечасиги намоз икки ракъат-икки ракъатдан ўқилғайдир. Намоздан уйингга қайтгинг келганда бир ракъат ўқигил. Ўша юқорида ўқиган намозларингнинг ҳаммаси витр бўлғайдир»,— дедилар. Қосим: «Балоғатга етганимиздан (яъни, масжидга чиқадиган бўлганимиздан) бошлаб, одамларнинг уч ракъатдан витр ўқиётганини кўрдик. Бир ракъат ўқишининг ҳам, уч ракъат ўқишининг ҳам, менимча ҳеч бир зарари бўлмаса керак»,— дейди».

498 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، كَانَ يُصَلِّي إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً ، كَانَتْ تُلْكَ صَلَاتُهُ ، تَعْنِي بِاللَّيْلِ ، فَيَسْجُدُ السَّجْدَةَ مِنْ ذَلِكَ قَدْرًا مَا يَقْرَأُ أَحَدُكُمْ خَمْسِينَ آيَةً قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ ، وَيَرْكُعُ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ ، ثُمَّ يَضْطَجِعُ عَلَى شَفَّهِ الْأَيْمَنِ ، حَتَّىٰ يَأْتِيَ الْمُؤْذِنُ لِلصَّلَاةِ .

Урва ибн Зубайрга Оиша онамиз бундай дебдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўн бир ракъат витр ўқир эрдилар (тунда ўқийдирган намоз назарда тутилаётир). Сажда қилганларида, сиз 50 оят ўқимакка қанча вақт сарф қилсангиз, ўшанча муддат бош кўтармай турардилар. Намози бомдодни ўқишдан аввал икки ракъат суннат ўқир эрдилар. Сўнг, муazzин келиб намозга чақиргунча ўнг қўлларини босиб ёнбошлаб ётар эрдилар».

28-боб. Витр ўқиладирган вақтлар

Абу Хурайра: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйқуга ётишдан аввал витр ўқимакни тавсия қиласидилар»,— дейдилар.

Анас ибн Сирин: «Айтинг-чи, намози бомдоддан аввал ўқиладирган икки ракъат суннатни узунроқ қироат қиласидирми?» — деб Ибн Умардан сўрабдилар. Ибн Умар бундай деб жавоб берибдирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси икки ракъат-икки ракъат намоз ва бир ракъат витр ўқир эрдилар. Намози бомдоддан аввал, эрса, тезлик бирлан икки ракъат намоз ўқиб олар эрдилар».

499 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كُلُّ الْلَّيْلِ أَوْتَرْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنْتَهَى وِئْرَةً إِلَى السَّحَرِ

Оиша онамиз: «Ҳар кеча Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тонг отаргача витр ўқир эрдилар»,— дейдилар.

29-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламнинг хотинларини витрга ўйғотганлари

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам кечаси намоз ўқир эрдилар. Мен эрсам, ул кишининг рўпараларида кўндаланг бўлиб тўшакда ётар эрдим. Қачон витр ўқийдирган бўлсалар, мени уйғотар эрдилар, мен ҳам витр ўқир эрдим».

30-боб. Намозхон кечаоиги намознинг охирини витр қилсин!

500 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَا) .

Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Кечасиги намозингизнинг охирини витр қилингиз!» деб айтганлар»,— дейдилар.

31-боб. От-улов устида витр ўқимоқ

Саъид ибн Ясор ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар бирлан бирга Макка кўчаларидан бирида кетаётган эрдим. Шунда тонг отиб қолмоғидан қўрқиб, отдан тушдим-да, витр ўқиб олдим. Кейин, Абдуллоҳга етиб олдим. Абдуллоҳ менга: «Қаерда қолиб кетдинг?»—деди. Тонг отиб қолмоғидан қўрқиб, витр ўқиб олдим, дедим. Абдуллоҳ: «Бу борада Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва салламдан ибрат олсанг бўлмайдирми?!» — деди. «Оллоҳ ҳаққи, албатта шундоқ»,—дедим. Абдуллоҳ: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам туя устида ҳам витр ўқир эрдилар»,— деди».

32-боб. Сафарда витр ўқимоқ

501 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُوتَرُ عَلَى الْبَعِيرِ .

Ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам сафарда қаёққа қараб кетаётган бўлсалар, ўша томонга қараб улов устида имоишора бирлан, кечасиги нафл намозларини ўқиб кетаверар эрдилар. Лекин, фарз ва витр намозларини улов устида ўқимас эрдилар».

33-боб. Рукуъдан аввал ва рукуъдан кейин Қунут дуосини ўқимоқ

502 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ سُئِلَ أَفَقَنَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصُّحْنِ ؟ قَالَ : نَعَمْ فَقِيلَ : أَوْ فَنَتَ قَبْلَ الرُّكُوعِ ؟ قَالَ : قَنَتَ بَعْدَ الرُّكُوعِ يَسِيرًا .

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْفُنُوتِ فَقَالَ :

قَدْ كَانَ الْفُنُوتُ، فَقِيلَ لَهُ : قَبْلَ الرُّكُوعِ أَوْ بَعْدَهُ ، قَالَ : قَبْلَهُ ؟ قِيلَ : فَإِنَّ فُلَانًا أَخْبَرَ عَنِكَ أَنَّكَ قُلْتَ بَعْدَ الرُّكُوعِ ، قَالَ : كَذَبَ ، إِنَّمَا فَقَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا أُرَاهُ كَانَ بَعْثَ قَوْمًا يَقَالُ لَهُمُ الْقُرَاءُ ، زُهْاءَ سَبْعِينَ رَجُلًا إِلَى قَوْمٍ مُشْرِكِينَ دُونَ أُولَئِكَ ، وَكَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهْدٌ ، فَقَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا يَدْعُو عَلَيْهِمْ .

وَفِي رِوَايَةِ عَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : فَقَنَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا يَدْعُو عَلَى رِعْلٍ وَذَكَوَانَ .

وَعَنْهُ أَيْضًا : قَالَ : كَانَ الْفُنُوتُ فِي الْمَعْرِبِ وَالْفَجْرِ .

Мұхаммад ибн Сирин ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам бомдод намозида Дуои Қунутни ўқирмидилар?» — деб Анасадан сўрашди. «Ха, ўқир эрдилар»,— дедилар. «Рукуъдан аввал ўқиганмилар?» — дейишиди яна. «Рукуъдан бир оз кейинроқ»,— дедилар».

Осим разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Анас ибн Моликдан Дуои Қунут түғрисида сўрадим. «Қунут — шаръий, бор нарса», — дедилар. «Рукуъдан аввалми ёким кейинми?» — дедим. «Рукуъдан аввал», — дедилар. «Менга фалончи айтдиким, сиз «Рукуъдан кейин» деган эмишсиз?!» — дедим. «Ёлғон айтибидир! — дедилар Анас ибн Молик, — гап шундаким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ойгина рукуъдан кейин Қунут ўқиганлар. Ўшанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам етмишга яқин қориларни мушрик қавмлардан бирига (исломга даъват қилгани) юборган эрдилар. Ҳар икки томон ўртасида сулҳ тузилганлигига қарамай, мушриклар қориларни ўлдиришган эрди. Шу боисдан Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ой мобайнида беш вақт намознинг охирги ракъатларида ўлдирғанларни дуои бад қилиб Қунут дуосини ўқигандилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ой давомида беш вақт намознинг охирги ракъатларида Раъл ва Заквон қабилаларини дуои бад қилиб, Қунут дуосини ўқидилар».

Анас разияллоҳу анҳу: «Қунут шом ва бомдод намозларида ўқилар эрди», — дейдилар.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

34-боб. Оллоҳ таолодан ёмғир сўрамоқ; Жаноб Расулуллоҳнинг ёшғир сўраб илтижо қилганлари

Ибод ибн Тамимнинг амакилари бундай деган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таолодан ёмғир сўрамоқ учун (намозгоҳга) чиқдилар, сўнг ридоларини таналарига яхшилаб ўраб олиб, илтижо қила бошладилар».

35-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Илоҳи, уларга Юсуф алайҳиссалом даврларидағидек қурғоқчилик (йилларини) юборғил!» деб дуои бад қилганлари ҳақида

504 . عن أبي هريرة رضي الله عنه :

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ يَقُولُ : (اللَّهُمَّ أَنْجِ عَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ ، اللَّهُمَّ أَنْجِ سَلَّمَةَ بْنَ هَشَامَ ، اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلَيدَ بْنَ الْوَلَيدِ اللَّهُمَّ أَنْجِ الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَائِكَ عَلَى مُضَرَّ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا سَيِّنَ كَسِّيْنِي يُوسُفَ) . وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ) .

Абу Ҳұрайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар доим охирги ракъатдан бош кўтарғанларида: «Илоҳи, Ийош ибн Абу Рабиъага нажот берғил! Илоҳи, Салама ибн Ҳишомга нажот берғил! Илоҳи, Валид ибн Валидга нажот берғил! Илоҳи, заиф мўъминларга нажот берғил! Илоҳи, Музар қабиласига нисбатан азобингни кучайтириб, уларга Юсуф алайҳиссалом даврларидағидек қурғоқчилик (йилларини) юборғил!» — деб илтижо қиласидирлар. Кейин, яна: «Оллоҳ таоло Ғифор (қабиласининг) гуноҳларини мағфират қилсин! Оллоҳ таоло Аслам (қабиласига) омонлиқ берсин!» — деб қўяр эрдилар».

Ибн Аз-Зинод: «Жаноб Расулуллоҳ бу дуоларнинг ҳаммасини бомдод намозида айтар эрдилар, деб отам айтгандилар», — дейди.

505 . عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه :

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا رَأَى مِنَ النَّاسِ إِدْبَارًا ، قَالَ : (اللَّهُمَّ سَبَعًا كَسِّيْنِي يُوسُفَ) . فَأَخَدَنَاهُمْ سَنَةً حَصَّتْ كُلُّ شَيْءٍ ، حَتَّىٰ أَكْلُوا الْجُلُودَ وَالْمَيْتَةَ وَالْجِيفَ ، وَيَنْظُرُ أَحَدُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرَى الدُّخَانَ مِنَ الْجُوَعِ ، فَأَتَاهُ أَبُو سُفْيَانَ فَقَالَ : يَا

مُحَمَّدٌ إِنَّكَ تَأْمُرُ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَبِصَلَةِ الرَّحِيمِ ، وَإِنَّ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا فَادْعُ اللَّهَ لَهُمْ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي الْسَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ إِلَى قَوْلِهِ : ﴿عَائِدُونَ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبُطْشَةَ الْكُبْرَى﴾ . فَالْبُطْشَةُ يَوْمَ بَدْرٍ وَقَدْ مَضَتِ الدُّخَانُ ، وَالْبُطْشَةُ وَاللَّزَامُ وَآيَةُ الرُّومِ .

Масруқ разияллоҳу аңху ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуднинг ҳузурида ўтирган эрдик. Шунда ул: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурайш аҳлининг исломдан юз ўғирганини кўриб, «Илоҳи, Қурайшга етти йил давомида Юсуф алайҳиссалом даврларида гидек қаҳатчилик юборғил!» деб дуои бад қилгандилар»,—деди. Кейин, шундан сўнг бўлган воқеаларни бирма-бир ҳикоя қилиб берди: «Қурайш бошига қаҳатчилик тушди, ўсимликларнинг барча тури қуриб, қовжираб кетди. Қурайшилклар ҳаром ўлган ҳайвонларнинг ҳатто терисигача еб битиришди. Очликдан силлалари қуриб, осмонга қарасалар, кўзлари тиниб, бошлари айланадирган бўлиб қолди. Шунда Абу Суфён Жаноб Расулуллоҳ ҳузурларига келиб: «Эй Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам, сиз бизга Оллоҳга итоат қилмакни ва қариндошчиликка риоя қилмакни буюрғайсиз-ку! Қариндошларингиз бўлмиш Қурайш аҳли қаҳатчилик ва очликдан ҳалок бўлмоқда, уларнинг ҳаққига Оллоҳ таолодан нажот тилаб, дуо қилингиз!» — дедилар. Шунда Жаноб Расулуллоҳ Оллоҳ таоло ояти каримасининг «Осмонни тутун қопладирған кунни кутғил!» деган жойидан, «... Биз қаттиқ жазолаб (уриб), қасос оладирған кунни кутғил!» деган жойигача ўқидилар. (Мана, ўзингиз билурсиз) осмонни тутун қопладирган кун ҳам, қаттиқ жазолаб (уриб), ўч оладирған кун ҳам бўлиб ўтди. Ушанда Жаноб Расулуллоҳ ўқиган оятлари—«Рум» сурасининг дастлабки оядидир».

36-боб. Қаҳатчилик бўлганда одамларнинг «Оллоҳ таолодан ёмғир тилаб беринг!» деб имомга айтмоғи

Абдуллоҳ ибн Динорга оталари қуийдагича ривоят қилган эрканлар: «Ибн Умарнинг «Эй Тангрим, бева-бечоралар ва етим-есирлар ҳаққи, ёмғир, ёғдирғил!» деган мазмундаги Абу Толиб ёзган шеърни ўқиб илтижо қилаётганини эшитдим».

506 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : رَبَّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْتَسْقِي ، فَمَا يَنْزِلُ حَتَّى يَجِيشَ كُلُّ مِيزَابٍ ، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ : وَأَيْضًا يُسْتَسْقِي الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ ثَمَالُ الْيَتَامَى عَصْمَةً لِلأَرَامِلِ

Солимга отаси Абдуллоҳ ибн Умар бундай деб айтган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбарда туриб ёмғир сўрашлари биланоқ юзларига ёмғир томчилай бошлаганини кўрганимда шоир Абу Толибининг «Эй Тангрим, бева-бечоралар ва етим-есирлар ҳаққи, ёмғир ёғдирғил!» деган мазмундаги шеъри ёдимга тушган эрди шекилли».

507 . عَنْ أَئْسِيْ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلَّبِ ، فَقَالَ : اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا تَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَنَيَّنَا فَسَقَيْنَا ، وَإِنَّا تَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَعْمَ بَنَيَّنَا فَاسْقَنَا ، قَالَ فَيَسْقُونَ .

Анас разияллоҳу аңху ривоят қиладирлар: «Ҳазрат Умар, қурғоқчилик бўлганда, Аббос ибн Абд ул-Муталлиби ўртага қўйиб Оллоҳдан ёмғир сўрар эрдилар. «Илоҳий, биз сендан пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва салламни ўртага қўйиб ёмғир сўрар эрдик, ёмғир берар эрдинг. Энди биз Расулуллоҳнинг амакиларини ўртага қўйиб сендан ёмғир сўраймиз, ёмғир берғил бизга!» деб илтижо қилур эрдилар. Сўнг, Оллоҳ таоло ёмғир юборар эрди».

37-боб. Ёмғир сўраётгандага ридони танага яхшилаб ўраб олмоқ

503 . عن عبد الله بن زيد رضي الله عنه قال : خرج النبي صلى الله عليه وسلم يستسقي وحول رداءه . وفي رواية عنه : وصلى ركعتين .

Абдуллоҳ ибн Зайд ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ридоларини яхшилаб ўраб олиб, кейин Оллоҳ таолодан ёмғир сұрадилар».

Абдуллоҳ ибн Зайд ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозгоҳга чиқиб, ёмғир сұрадилар. Сүнг, қиблага қараб туриб ридоларини таналарига яхшилаб ўраб олдиларда, икки ракъат намоз ўқидилар».

38-боб. Жомеъ масжидида ёмғир сұрамоқ

508 . عن أنس بن مالك رضي الله عنه :

أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابِ ، كَانَ وِجَاهُ الْمِنْبَرِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَتِ الْمَوَاشِي ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُعِيشُنَا . قَالَ : فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِيهِ فَقَالَ : (اللَّهُمَّ اسْقُنَا ، اللَّهُمَّ اسْقُنَا) . قَالَ أَنْسُ : وَلَا وَاللَّهِ ، مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابَ ، وَلَا قَرْعَةً ، وَلَا شَيْئًا ، وَمَا يَبْيَنَنَا وَيَبْيَنَ سَلْعَ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ . قَالَ : فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَاءِ سَحَابَةٍ مِثْلُ الثُّرُسِ ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءُ اتَّشَرَتْ ، ثُمَّ أَمْطَرَتْ ، قَالَ : وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سِتَّاً ، ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبَلَةِ ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكَتِ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ ، فَادْعُ اللَّهَ يُمْسِكُهَا ، قَالَ : فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِيهِ ثُمَّ قَالَ : (اللَّهُمَّ حَوَّالْنَا وَلَا عَلَيْنَا ، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالْجِبَالِ ، وَالْأَجَامِ وَالظَّرَابِ ، وَالْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ) . قَالَ : فَانْقَطَعَتْ ، وَخَرَجَنَا تَمْشِي فِي الشَّمْسِ .

وعنه رضي الله عنه : فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدِيهِ ثُمَّ قَالَ : (اللَّهُمَّ أَغْنِنَا ، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا) .

Анас ибн Молик ривоят қиласылар: «Бир киши жумъа куни масжидга минбар түғрисидаги эшиқдан кирди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тик туриб хутба айтаётган эрдилар. Вояги киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга юзланиб, тик турган ҳолда: «Ё Расулуллоҳ, чорва қирилиб кетди, күчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳ таолодан сұрангиз, бизга ёмғир берсин!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам құлларини күтариб: «Илоҳи, бизга ёмғир берғил! Йлоҳи» бизга ёмғир берғил! Илоҳи, бизга ёмғир берғил!» — деб уч марта дуо қилдилар. Оллоҳга қасам ичиб айтүрменким, үшанды ҳаво мутлақо очық бўлиб, осмонда бир парча ҳам булут кўринмас эрди, хуллас, ҳавонинг ёмғир ёғадиган сиёғи йўқ эрди. Биз турган жой бирлан Саль (Мадинаи Мунавварадаги тоғ) оралиғида бирорта уй ҳам, ҳовли ҳам йўқ эрди. Тўсатдая тоғ ортидан қалқонсимон бир булут пайдо бўлиб, тобора катталаша бошлади ва ниҳоят бутун осмонни қоплаб олди. Сүнг, ёмғир ёғди. Олти кун Қуёшни кўрмадик. Кейинги жумъада ҳам Расулуллоҳ тик туриб хутба айтаётган эрдилар. Бирдан ўша эшиқдан бир киши кириб келиб: «Ё Расулуллоҳ, ёмғир кўплигидан чорва қирилиб кетди, күчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳ таолодан сұранг, ёмғирни тұхтатсын!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам құлларини күтариб: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмагил! Илоҳи, тепаликларга, тоғларга, водийларга, ўтлоқларга ёғдирғил!» — деб дуо қилдилар. Дам ўтмай ёмғир тұхтади, масжиддан чиқиб кетаётганимизда Қуёш чараклаб турарди». Кейинчалик, Шарийк разияллоҳу анху: «Жаноб Расулуллоҳнинг олдиларига кейинги келган одам, ўша ёмғир сұраб келган одамнинг ўзимиди?» — деб сұраганда, Анас: «Ёдимда йўқ», — деган эканлар.

39-боб. Жумъа хутбасида қиблага қарамай ёмғир сўрамоқ

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тик туриб хутба айтаётганларида қозихона томондаги эшиқдан бир киши кириб келиб: «Ё Расулуллоҳ, чорва қирилиб кетди, кўчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳдан сўраб берингиз, бизга ёмғир берсин!» — деди.

وَعَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدِيهِ ثُمَّ قَالَ : (اللَّهُمَّ أَغْنِنَا ، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا) .

Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини кўтариб: «Илоҳи, ёмғир берғил бизга! Илоҳи, ёмғир берғил бизга! Илоҳи, ёмғир берғил бизга!» — деб уч бор дуо қилдилар. Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким, ҳаво очиқ бўлкб, осмонда бир парча ҳам булат йўқ эрди. Биз бирлан Саль (Мадинаи Мунавварадаги тоғ) оралиғида на бирорта бино ва на ҳовли бор эрди. Ногаҳон тоғ ортидан қалқондек булат кўриниб, биз томонга кела бошлади, секин-аста катталлашиб, бутун осмонни қоплаб олди. Кейин, ёмғир ёғди. Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, олти кунгача Қуёш юзини кўрмадик. Кейинги жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хутба айтиб турганларида ўша эшиқдан бир киши кириб келиб: «Ё Расулаллоҳ, чорва қирилиб кетди, кўчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳдан сўрангиз, ёмғирни тўхтатсин!» — деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини кўтариб: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил! Илоҳи; тепаликларга, водийларга, боғу роғларга, ўтлоқларга ёғдирғил!» — деб дуо қилдилар. Бир оз ўтмай ёмғир тўхтади. Масжиiddан чиққанимизда Қуёш чараклаб турган эрди».

Кейинчалик, Шарийк разияллоҳу анҳу: «Жаноб Расулуллоҳнинг олдиларига кейинги келган одам, ўша ёмғир сўраб келган одамнинг ўзимиidi?» — деб сўраганда, Анас: «Ёдимда йўқ», — деб айтган эканлар.

40-боб. Минбарда туриб ёмғир сўрамоқ

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хутба айтиб турган эрдилар, бирдан бир киши кириб келиб: «Ё Расулуллоҳ, ёмғир ёғмай қўйди, Оллоҳдан сўраб берингиз, бизга ёмғир берсин!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дуо қилдилар, Оллоҳ таоло бизга ёмғир юборди. Шунчалик кўп ёғдики, ҳатто уйларимизга етолмай қолаёздик. Ёмғир келаси жумъагача тинмай ёғди. Шунда ёмғир сўраб келган (ёки бошқа бир) одам: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳ таолодан сўраб берингиз, ёмғирни биздан бошқа ёқقا юборсин!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил!» — дедилар. Буни қарангки, булатларнинг ўша дамдаёқ ҳар томонга (ўнгта-чапга) тарқаб кетаётганини кўрдим. Мадинанинг ўнг ва сўл томонларига ёмғир ёғди-ю, лекин Мадина аҳли устига ёғмади».

41-боб. Ёмғир сўрашда жумъа намознинг ўзи билангина кифояланмоқ

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллоҳ, чорва қирилиб кетди, кўчалар ҳувиллаб қолди», — деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дуо қилиб эдилар, жумъадан жумъагача ёмғир ёғди. Бояги киши яна келиб: «Ё Расулуллоҳ, уйлар босиб қолди, кўчалар ҳувиллаб қолди, чорва қирилиб кетди, Оллоҳ таолодан сўрангиз, ёмғирни тўхтатсин!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илоҳи, адирларга, паст-текисликларга, водийларга, экинзор ва ўтлоқларга ёғдирғил!» — деб дуо қилдилар. Ечилган кийим баданни қандоқ тарк 'этса, булат ҳам Мадина осмонини шундоқ тарк этди».

42-боб. Ёмғир кўп ёғиб, кўчалар ҳувиллаб қолганда дуо айтмоқ

Анас ибн Молик ривоят қиласыларлар: «Бир киши Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллох, (қурғоқчиликдан) чорва қирилиб кетди, күчалар ҳувиллаб қолди, Оллох таолодан ёмғир сұраб берингиз!» — деди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам дуо қилдилар, жумъадан жумъагача ёмғир ёғди. Сүнг, бир киши келиб Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга: «Ё Расулуллох. уйлар бузилди, күчалар ҳувиллаб қолди, чорва қирилди»,— деди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам дуога қўл очиб: «Илоҳи, тоғ чўққилариға, адилару водийларга, экинзору ўтлоқларга ёғдирғил! — дедилар. Булут Мадинадан «ечилган кийимдек» чиқиб кетди».

43-боб. Жумъа куни Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ёмғир сұраганларида ридоларини яхшилаб ўраб олмаганлари тўғрисида айтилган гаплар

Анас ибн Молик ривоят қиласыларлар: «Бир киши Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга чорваси ҳалок бўлганию аҳли аёлининг қийналиб қолгани тўғрисида шикоят қилди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ёмғир сұраб дуо қилдилар».

Мазкур ҳадисда Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ридоларини яхшилаб ўраб олганлари ҳақида ҳам, қиблага қараб дуо қилганлари тўғрисида ҳам ҳеч нарса дейилмаган.

44-боб. Одамлар «Ёмғир сұраб берингиз!» деб илтимос қилса, имом рад қилмаслиги лозим

Анас ибн Молик ривоят қиласыларлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига бир киши келиб: «Ё Расулуллох, чорва ҳалок бўлди, күчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳдан сұраб берингиз, бизга ёмғир берсингиз!» — деди. Жаноб Расулуллох дуо қилиб эдилар, жумъадан жумъагача ёмғир ёғди. Сүнг, бир киши келиб: «Ё Расулуллох, уйлар бузилиб кетди, күчалар ҳувиллаб қолди, чорва қирилиб кетди»,— деди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Илоҳи, тоғ устига, тепаликлар ва водийларга, экинзор ва ўтлоқларга ёғдирғил!»—дедилар. Булут «ечилган кийимдек» Мадинани тарқ этди».

45-боб. Мушриклар қаҳатчиликда мусулмонлардан шафқат қилишни сұраганда...

Масруқ разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Ибн Масъуднинг ҳузурларига борган эрдим, менга қуйидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Қурайш аҳли исломга кирмоқни пайсалга солди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам уларни дуои бад қилиб, Оллох таолодан қаҳатчилик ва қурғоқчилик юборишини сұрадилар. Қурайш аҳли ўша йилларда ҳалокатга учраб, ҳатто ўлимтик ва суюкларгача еди. Сүнг, Абу Суфён келиб: «Эй Мұхаммад саллаллоху алайхи ва саллам, бизга доимо раҳм-шафқатли бўлмоқни буюрдингиз, Қурайш эрса, сизнинг қавмингиз, улар қурғоқчилик ва қаҳатчиликдан ҳалокатга учраяпти. Оллох таолодан уларга нажот тилангиз!» — дедилар. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам «Осмонни тутун қопладирған күнни күтғил!...» деган оятни ўқидилар. Мазкур кунлар ўтиб кетгач, мушриклар яна коғирлик қилавердилар., Бунга нисбатан Оллох таоло: «Коғирларни қаттиқ жазолаб, қасос оладирған күн келғайдир, күтғил!»—деди. Бадр уруши бўлган күн — ўша күн эрди».

Мансур разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Оллох таолодан ёмғир сұраб дуо қилдилар, Оллох таоло етти күн ёмғир ёғдирди. Одамлар ёмғир кўп ёғаётганидан шикоят қилишди. Расулуллох саллаллоху

алайхи ва саллам: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил!» — деб илтижо қилдилар. Булут Мадина устидан тарқаб кетиб, фақат шаҳар атрофига ёмғир ёғди.

46-боб. Ҳаддан зиёд ёмғир ёққанда «атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил!» — деб илтижо қилмоқ

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъада хутба айтиб турғанларида одамлар ул кишига баланд овоз бирлан: «Ёмғир ёғмай қўйди, дов-дараҳтлар қуриди, Оллоҳдан сўраб берингиз, бизга ёмғир юборсин!» — дейишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илоҳи, бизга ёмғир берғил!» — деб икки марта дуо қилдилар. Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким, ҳаво очиқ эрди, ҳатто осмонда бирор парча булут ҳам кўринмас эрди. Бирдан қаердандир булут пайдо бўлиб, ёмғир ёғди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам минбардан тушиб, жумъа намозини ўқидилар. Намоз ўқиб бўлганларида ҳам ёғаётган ёмғир келаси жумъагача тинмади. Келаси жумъа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан туриб хутба айтотганларида одамлар қичқириб: «Ё Расулуллоҳ, уйлар бузилиб кетди, кўчалар ҳувиллаб қолди, Оллоҳдан сўрангиз, ёмғирни тўхтатсан!» — дейишди. Шунда Расулуллоҳ табассум қилиб: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил!» — деб дуо қилдилар. Мадинада ҳаво очилиб, ёмғир шаҳар атрофига ёға бошлади. Мадина устига бир томчи ҳам ёғмади. Мадинага қарасам, тож сингари товланиб турарди».

47-боб. Тик турган ҳолда ёмғир сўраб дуо айтмоқ

Абу Исҳоқ разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Язид ва ул киши бирлан бирга Барро ибн Озиб ҳамда Зайд ибн Арқам (Оллоҳ таоло улардан рози бўлсин) Оллоҳдан ёмғир сўраб саҳрога чиқдилар. Абдуллоҳ ибн Язид ва ул бирлан бирга чиққан одамлар оёқ яланг тик туришди. Абдуллоҳ ибн Язид Оллоҳ таолога истиғфор айтиб ёмғир сўради (минбарга чиқмади, чунким минбар йўқ эрди). Сўнг, аzon ҳам, такбир ҳам айтмай, эшиттириб қироат қилиб, икки ракъат намоз ўқиди. Абдуллоҳ ибн Язид Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўрган саҳобалардан эрди».

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобалари бўлмиш Ибод ибн Тамимнинг амакилари бундай деб ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таолодан одамларга ёмғир сўраб бермоқ учун улар бирлан намозгоҳга чиқдилар. Шунда минбарга чиқмай, тик турган ҳолда Оллоҳ таолодан ёмғир сўраб дуо қилдилар. Сўнг, қибла томон юzlаниб, ридоларини яхшилаб ўраб олдилар-да, намоз ўқидилар, кейин ёмғир ёғди».

48-боб. Ёмғир сўраб намоз ўқигандага овоз чиқариб қироат қилмоқ

Ибод ибн Тамим ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таолодан одамларга ёмғир сўраб бермоқ учун намозгоҳга чиқдилар, қиблага юzlаниб дуо қилдилар. Кейин ридоларини яхшилаб тузатиб олдилар-да, овоз чиқариб қироат бирлан намоз ўқидилар».

49-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (ёмғир сўраётганда) одамларга қандай қилиб орқа ўгириб турдилар?

509 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَسْقِي ، فَتَوَجَّهَ إِلَيِ الْقِبْلَةِ يَدْعُ ، ثُمَّ صَلَّى لَنَارَ كَعْتَيْنِ ، حَمَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ

Ибод ибн Тамимнинг амакилари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Оллоҳдан одамларга ёмғир сўраб намозгоҳга чиққан кунлари кўрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга орқаларини ўгирдиларда, қиблага қараб дуо қилдилар. Сўнг, ридоларини яхшилаб тузатиб олиб, икки ракъат намоз ўқидилар. Қироатлари бизга аниқ эшитилиб турди».

50-боб. Ёмғир сўраб ўқиласидирган намоз икки ракъатдир

Ибод ибн Тамимнинг амакилари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳдан ёмғир сўраб, икки ракъат намоз ўқидилар. Намоздан аввал ридоларини яхшилаб тузатиб олгандилар».

51-боб. Намозгоҳга чиқиб ёмғир сўрамоқ

Ибод ибн Тамимнинг амакилари ривоят . қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозгоҳга чиқиб ёмғир сўрадилар. Ридоларини яхшилаб тузатиб олиб, икки ракъат намоз ўқидилар. Абу Суфёнга Ал-Масъудий, унга эса Абу Бакр бундай деган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ридоларини ўнгдан чапга ўраб, тузатиб олдилар».

52-боб, Ёмғир сўраётганда қиблага қараб турмоқ

Ибод ибн Тамимнинг амакилари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таолодан ёмғир сўраб намоз ўқигани одамлар бирлан намозгоҳга чиқдилар. Ридоларини тузатиб олдилар-да, қиблага қараб дуо қилдилар».

53-боб. Имом ёмғир сўраётганда одамларнинг ҳам у бирлан баравар дуога қўл очмоқлари

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Жумъя куни бир бадавий Расулуллоҳ ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллоҳ, чорва қирилиб кетди, бола-чақалар, одамлар ҳалок бўлди»,— деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи. ва саллам қўлларини очиб дуо қилдилар, одамлар ҳам баравар дуога қўл очиши. Буни қарангким, масжиддан чиқиб улгурмасимииздан устимизга ёмғир ёға бошлади. Ёмғир келаси жумъагача тинмади. Ҳалига киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига яна келиб: «Ё Расулуллоҳ, йўлларда юриб бўлмай қолганидан мусофирилар, кетолмай қолдилар»,— деди».

Яҳё ибн Саъид ва унинг шерикларига Анас: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўлларини дуога кўтардилар ҳатто мен қўлтиқларининг оппоқлигини кўрдим»,— деб айтган эрканлар.

54-боб. Имомнинг ёмғир сўраётгаида дўога қўл очмоги

510 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُرْفَعُ يَدِيهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الْاسْتِسْقَاءِ ، فَإِنَّهُ يُرْفَعُ حَتَّىٰ يُرَأَىٰ بَيْاضُ إِبْطَاهِهِ .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар; «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳеч қачон қўлларини очиб дуо қилмас эрдилар. Аммо, Оллоҳ таолодан ёмғир сўраётганларидз қўлларини баланд кўтариб дуо қилар эрдилар, ҳатто қўлтиқларининг оппоқлиги кўринар эрди».

55-боб. Ёмғир ёққанда нима дейиладир?

Ибн Аббос: «Қуръони Кариымдаги «Ав ка-сайибн» иборасидаги «сайиб» сўзи

ёмғир демақдир»,— дейдилар.

511 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ : (صَيَّا نَافِعًا) .

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам ёмғир ёғаётганини күриб: «Оллоҳумма сайибан ноғиъан (Илоҳи, нағи тегадирган ёмғир берғил!)»,— деб айттар эрдилар».

56-боб. Соқолидан сув томгунча ёмғирда турган киши ҳақида

Анас разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам давларида қурғоқчиллик йили бўлди. Жумъа кунларидан бирида Жаноб Расулуллох хутба айтиб турган эрдилар, бир бадавий ўрнидан туриб: «Ё Расулуллох, чорва қирилиб, кетди, бола-чақа оч қолди, Оллоҳдан бизга ёмғир сўраб берингиз!» — деди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қўлларини очиб дуо қилдилар, осмонда бир парча ҳам булат йўқ эрди. Ногаҳон, қаердандир тоғдек-тоғдек булат пайдо бўлди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам минбардан тушмасларидан соқолларидан ёмғир томчиларининг юмалаб тушаётганини кўрдим. Ёмғир ўша куни ҳам, эртасига ҳам, индинига ҳам ёғиб, келаси жумъагача тинмади. Келаси жумъада бояги бадавий (ёким бошқаси) ўрнидан туриб: «Ё Расулуллох, уйлар босиб қолди, моллар ғарқ бўлди; Оллоҳдан сўраб берингиз, ёмғирни тўхтатсин!» — деди. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қўлларини очиб: «Илоҳи, атрофимизга ёғдирғил, устимизга ёғдирмағил!» — деб дуо қилдилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам осмоннинг қайси томонига ишора қилиб кўрсатсалар, ўша томондаги булатлар тарқаб кетар эрди. Ҳаттоки, Мадинаи Мунаввара тепаси доира шаклида очилиб қолди. Водийларда эрса, бир ой давомида ёмғир ёғиб анҳор-анҳор сел оқди. Ўша кунлари кимки водийдан биз томонга келса, нуқул мўл ёмғир ёғаётганидан гапиравар эрди».

57-боб. Қаттиқ шамол эсганда...

512 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَتِ الرِّيَاحُ الشَّدِيدَةُ إِذَا هَبَّتْ ، عُرِفَ ذَلِكُ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Хўмайд разияллоху анху Анасадан бундай деб эшигтан эрканлар: «Қаттиқ шамол турса, Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг юзларида хавотир аломати сезилар эрди».

58-боб. Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг «Оллоҳ таоло тонгги шамол ила менга зафар йўллади»,— деганлари

513 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (نُصِرْتُ بِالصَّيْنِ وَأَهْلَكْتُ عَادَ بِالدَّبَّورِ) .

Ибн Аббос ривоят қиласылар: «Жаноб Расулуллох: «Оллоҳ таоло менга тонгги шамол ила зафар йўллади, Од қавмини эрса, Дабур шамоли (кун ботар томондан эсадирган кечки шамол) ила ҳалокатга учратди»,— дедилар».

59-боб. Зилзила ва ҳар хил оғатлар тўғрисида айтилган ҳадислар

Абу Ҳурайра ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Илм (ислом илми) бутунлай йўқ бўлмагунча, зилзила кўпаймагунча, вақт (умр) тез ўтадирган бўлмагунча, фитна ва гуноҳлар ошкора қилинадирган бўлмагунча қиёмат бўлмағайдир. Қиёматга яқин шунчалик бойиб кетғайдирсизким, ҳатто мол-дунёингиз (уйингизга) сиғмай кетғайдир»,— дедилар».

514 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامَنَا وَفِي يَمِنَنَا) . قَالُوا : وَفِي نَجْدِنَا ، قَالَ : (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامَنَا وَفِي يَمِنَنَا) . قَالُوا : وَفِي زَلَازِلُ وَالْفِتَنِ ، وَبِهَا

يَطْلُبُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ .

Ибн Умар: «Илоҳи, бизнинг ўнгу сўлимиздаги мамлакатларга баракот ато этғил!» — дедилар. «Бизнинг Наждга ҳам баракот ато этғил, денг!»— дейишди саҳобалар. Ибн Умар: «Ул ерда зилзилалар, фитналар бўлажақдир ҳамда шайтон жамоаси юзага келажақдир»,— дедилар.

60-боб. Оллоҳ таолонинг «Ризқни ёлгонга чиқармангиз!» деган ояти каримаси; Ибн Аббоснинг «ризқ» сўзини «шукр» деб талқин қилгани

Зайд ибн Холид ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тунлардан бирида Худайбияда ёмғирдан намиққан ерда (бизга имомлик қилиб) бомдод намозини ўқидилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоздан сўнг одамларга ўгирилиб: «Билурмисиз, раббингиз не дейдир?»— деб айтдилар. Саҳобалар: «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дейишди. «Оллоҳ таоло: «Бандаларимнинг баъзилари менга иймон келтирди, баъзилари эрса, мени инкор қилиб, кофир бўлди. Кимки ёмғирни Оллоҳнинг бандаларига юборган марҳамати, дегайдир, ул мўъмин бўлиб, сайёralарни илоҳ сифатида инкор этган бўлур, аммо кимки ёмғир сайёralарнинг ундоқ ёким бундоқ бўлмоғидан, дегайдир, ул кофир бўлиб, сайёralарга сифинган бўлур, деб айтди»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

61-боб. Ёмғир қачон ёғмоғини Оллоҳдан ўзгаси билмағайдир!

Абу Ҳурайра: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бешта нарсани Оллоҳ таолодан ўзгаси билмағайдир, деганлар»,— дейдилар.

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : 515

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَفْتَاحُ الْعَيْبِ خَمْسٌ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا اللَّهُ : لَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي غَدِ ، وَلَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَكُونُ فِي الْأَرْحَامِ ، وَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا ، وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ، وَمَا يَدْرِي أَحَدٌ مَتَى يَجِيءُ الْمَطَرُ) .

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ройиб (инсон билолмайдиган) нарсалар бешта бўлиб, уларни Оллоҳнинг ўзигина билур, холос. Улар қўйидагилар: 1. Эртага не бўлмоғини билмас; 2. Ҳомиланинг ўғил ёким қиз эрканини билмас; 3. Эртага қай ердан ризқини топиб емоғини билмас; 4. Қай ерда ўлмоғини билмас; 5. Ёмғир қачон ёғмоғини билмас»,— дедилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ КУН ТУТИЛИШИ ТЎҒРИСИДАГИ КИТОБ

1-боб. Қуёш тутилганда намоз ўқимоқ

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : 516

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَانْكَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجُرُّ رِدَاعَهُ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَدَخَلْنَا ، فَصَلَّى بَنَا رَكْعَتَيْنِ ، حَتَّى انْجَلَتِ الشَّمْسُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يُنْكَسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَصَلُّوا وَادْعُوا ، حَتَّى يُنْكَسِفَ مَا بِكُمْ) .
وَفِي رِوَايَةِ عَنْهُ قَالَ : (وَلَكِنْ يَحْوِفُ اللَّهُ بِهِمَا عِبَادَهُ) .

Абу Бакр разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида (сухбатлашиб ўтирган) эрдик, Қуёш тутилиб қолди.

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан турдиларда, ридоларини судраб масжидга кириб кетдилар. Ортларидан биз ҳам кирдик. То Қуёш тутилиб бўлгунча биз бирлан бирга икки ракъат намоз ўқидилар (намозни чўзиб ўқидилар), сўнг: «Қуёш ва Ой бирор кишининг ўлгани учун тутилмагайдир. Қачонким Қуёш ёки Ой тутилганини кўрғайдирсиз, тутилиб бўлгунча намоз ўқиб ва дуо айтиб Оллоҳ таолога илтико қилингиз!» — дедилар».

Қайс разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш ва Ой бирор кишининг ўлгани учун тутилмағайдир, албатта. Лекин, улар Оллоҳ таолонинг чексиз қудратга эга эрканлигини исботловчи иккита далилдир. Қачонким уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, тезда ўрнингиздан туриб намоз ўқингиз!»— деган эрканлар. Буни менга Абу Масъуд айтди».

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш бирлан Ой бирор кишининг вафот этгани ёким туғилгани учун тутилмашидир. Лекин, Қуёш бирлан Ой Оллоҳ таолонинг қудратини исботловчи иккита далилдир. Қачонким, уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, намоз ўқингиз!»— деганлар».

517 . عن المُعِيرَةَ بْنْ شُبَّابَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ، فَقَالَ النَّاسُ : كَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يُنْكِسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاةِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ) .

Муғира ибн Шуъба разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг даврларида Расулуллоҳнинг ўғиллари Иброҳим вафот этган куни Қуёш тутилди. Шунда одамлар: «Иброҳим вафот этгани учун Қуёш тутилди»,— дейишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш бирлан Ой'бирор кишининг вафот этгани ёким туғилгани учун тутилмағайдир, қачонким уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, намоз ўқиб ва дуо айтиб, Оллоҳга сифинингиз!»— деб айтдилар».

2-боб. Қуёш тутилганда садақа қилмоқ

518 . وَفِي رِوَايَةِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ :

خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَصَلَّى بِالنَّاسِ ، فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى ، ثُمَّ اُنْصَرَفَ ، وَقَدْ اِنْجَلَتِ الشَّمْسُ ، فَخَطَبَ النَّاسَ ، فَحَمَدَ اللَّهَ تَعَالَى وَأَنْتَيَ عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يُنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاةِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ ، فَادْعُوا اللَّهَ ، وَكَبِرُوا ، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا) . ثُمَّ قَالَ : (يَا أَمَّةَ مُحَمَّدٍ وَاللَّهُ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيِرُ مِنْ اللَّهِ أَنْ يُرْبِّيَ عَبْدَهُ أَوْ تَرْزِّيَ أَمْتَهُ ، يَا أَمَّةَ مُحَمَّدٍ وَاللَّهُ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لِضَحْكِكُمْ قَلِيلًا وَلِبَكْيَكُمْ كَثِيرًا) .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг даврларида Қуёш тўтилди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоХу алайҳи ва саллам жамоат бирлан намоз ўқидилар. Қиёмда узоқ турдилар, сўнг рукуъ қилиб, рукуъда ҳам узоқ турдилар. Кейин, қадларини ростлаб, қиёмда узоқ турдилар, лекин рукуъдан аввалги қиёмга кўра камроқ турдилар. Сўнг, яна рукуъ қилдилар, рукуъда узоқ турдилар, лекин биринчи рукуъга нисбатан камроқ турдилар. Кейин, сажда қилдилар, саждада ҳам узоқ турдилар. Сўнгги ракъатда ҳам шундоқ қилдилар. Намоз

тугаганда Қуёш тутилиб бўлганди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга хутба айтдилар. Кейин, Оллоҳга ҳамду санолар айтиб: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳ таоло қудратини исботловчи иккита далиллар. Қачонким уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, Оллоҳга сифиниб дуо қилингиз, такбир айтингиз ва намоз ўқингиз ҳамда садақа берингиз!» — дедилар. Сўнг, бир оз сукут сақлаб тургач: «Эй Мұхаммад уммати, Оллоҳга қасамёд қилиб айтүрменким, хоҳ аёл ва хоҳ эркак банда бўлсин, зино қилса, Оллоҳдан кўра кўпроқ ғазабланиб, рашқ қилғувчи зот бўлмаса керак! Агар мен билган нарсани билганингизда эрди, кўпроқ йиғлаб, камроқ кулар эрдингиз!» — деб қўшиб қўйдилар».

3-боб. Қуёш тутилганда жамоат бўлиб намоз ўқиш учун одамларни намозга чақирмоқ

519 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرُو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .
تُؤْدِيَ : أَنِ الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ .

Абдуллоҳ ибн Амр ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Қуёш тутилганда жамоат бўлиб намоз ўқимоқ учун одамлар чақирилди»,

4-боб. Қуёш тутилганда имомнинг хутб'а айтмога

Оиша онамиз ва уларнинг опалари: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилганда одамларга хутба айтдилар», — дейишади.

Урва разияллоҳу анҳу *Оиша онамиздан эшитиб ривоят қиласидирлар:* «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаёт даврларида Қуёш тутилди. Буни кўриб масжидга чиқдилар. Одамлар Жаноб Расулуллоҳнинг орқаларида саф тортишди. Расулуллоҳ такбiri таҳrima айтиб намозни бошладилар. Сўнг, узоқ қироат қилдилар, кейин такбир айтиб рукуъ қилдилар, рукуъда узоқ турдилар. Сўнг, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деб рукуъдан турдилар. Саждага бормасдан аввал олдингига нисбатан қисқароқ қироат қилдилар. Сўнг, такбир айтиб рукуъ қилдилар, рукуъда аввалгига кўра камроқ турдилар, кейин «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу, раббано ва лака-л-ҳамд» деб сажда қилдилар. Сўнг, иккинчи ракъатда ҳам шундоқ қилдилар. Ундан кейин, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўрт рукуъ ва тўрт сажда қилиб икки ракъат намоз ўқидилар. Қуёш тутилиб бўлганда ҳали намоз тугамаган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлгач, ўринларидан туриб Оллоҳга муносиб ҳамду санолар айтдилар, сўнг: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳнинг қудратини исботловчи иккита далиллар. Улар бирор кишининг ўлгани ёким туғилгани учун тутилмағайдир. Агар (ким) уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, намоз ўқингиз!» — дедилар».

Урва разияллоҳу анҳу *Оиша онамиздан эшитиб ривоят қилиб берган мазкур ҳадисга монанд бошқа бир ҳадисни Аббос ҳам ҳикоя қилиб берган эрканлар:* «Зуҳрий разияллоҳу анҳу: «Аканг — Абдуллоҳ ибн Зубайр Қуёш тутилганда Мадинада намози бомдодга ўхшаш икки ракъат намоз ўқиди, ортиқча ҳеч нарса ўқимади-ку!» — деганларида, Урва: «Ҳа, тўғри, акам намознинг суннатида янгишдилар», — деб айтган эркан».

5-боб. «Қуёш тутилди» деб айтиладирми ёким «Қуёш куйди» деб айтиладирми?

Оллоҳ таоло: «Ва хасафа-л-Қамар (Ой тутилди)», — дейдир.

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам

Қуёш тутилган куни намоз ўқидилар. Ўринларидан туриб, аввал тақбири таҳрима айтдилар, сүнг Сураи «Фотиҳа»ни ўқиб, унга узун бир сурани зам қилдилар. Кейин, узоқ рукуъ этдилар, сүнг «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаху» деб қадларини ростладилар, кейин аввалгидан кўра қисқароқ қироат қилдилар, сүнг узоқ сажда айладилар. Иккинчи ракъатда ҳам шундоқ қилдилар, сүнг салом бердилар. Қуёш тутилиб бўлгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга хутба айтдилар. Жумладан, Қуёш ва Ойнинг тутилиши тўғрисида шундоқ дедилар: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳнинг құдратини кўрсатувчи иккита далилдир. Улар бирор кишининг ҳаёти ёким вафоти туфайли тутилмағайдир. Агар ким уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, намоз ўқингиз!»

6-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳ таоло бандаларини Кун куйиши бирлан қўрқитгайдир» деган сўзлари тўғрисида

Абу Бакр разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кун бирлан Ой Оллоҳ таоло құдратини намоён қилғувчи икки далилдир. Улар бирор кишининг ўлгани сабабли кўймағайдир, бироқ Оллоҳ таоло бу бирлан бандаларини қўрқитғайдир»—дедилар.

7-боб. Қуёш тутилганда намоз ўқиётиб, Оллоҳдан гўр азобидан асранини сўрамоқ

520 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ يَهُودِيًّا جَاءَتْ تَسَأْلَهَا ، فَقَالَتْ لَهَا : أَعَادَكَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، فَسَأَلَتْ عَائِشَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيَعْذَبُ النَّاسُ فِي قُبُوْرِهِمْ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَائِدًا بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ ، ثُمَّ رَكَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ عَدَاهَ مَرْكَبًا ، فَخَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَرَجَعَ ضُحَّى ، فَمَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ ظَهَرَانِ الْحُجَّرِ ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي ، وَقَامَ النَّاسُ وَرَاءَهُ ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ ، ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ فَسَجَدَ وَأَنْصَرَفَ ، فَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ، ثُمَّ أَمْرَهُمْ أَنْ يَتَعَوَّذُوا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ .

Умра бинти Абдурраҳмондан: «Бир яҳудий хотин Оиша онамиздан хайр-садақа сўраб келиб: «Оллоҳ таоло сени гўр азобидан асрасин!» — деди. Оиша онамиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Одамлар қабрда азобланғайдирми?» — деб сўрадилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳдан гўр азобидан паноҳ тилаб: «Ҳа, қабр азоби ҳақдир!»—дедилар. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сахарлаб улов миниб чиқиб кетдилар. Шу кунӣ Қуёш тутилди. Жаноб Расулуллоҳ эрталаб қайтдилар-да, ҳужраларининг орқасига ўтиб намоз ўқимоққа тутиндилар, одамлар ҳам Расулуллоҳнинг орқаларида туриб намоз ўқишиди. Жаноб Расулуллоҳ қиёмда узоқ турдилару сүнг узоқ рукуъ қилдилар, кейин рукуъдан туриб, қиёмда аввалгидан кўра камроқ турдилар. Сүнг, аввалги рукуъдан қисқароқ рукуъ қилиб, кейин қадларини кўтардилар-да, сажда этдилар. Қадларини ростлагач, қиёмда аввалгидан кўра камроқ турдилар, кейин қисқароқ рукуъ қилиб, сүнг қадларини кўтардилар-да, саждага бош қўйдилар. Намозни тугатиб ўғирилгач, Жаноб Расулулларҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ хохлаганча ваъз-насиҳат айладилар, Сүнг, одамларга Оллоҳ таолодан гўр азобидан нажот тиламоқни буюрдилар».

8-боб. Қуёш тутилганда ўқиладирган намоз саждаси ҳақида

Абдуллоҳ ибн Амр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам давларида Қуёш тутилганда одамлар жамоат бирлан намоз ўқимок учун чақирилдилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу аяайҳи ва саллам икки марта рукуъ қилиб, бир марта сажда этдилар. Кейин, туриб яна икки марта рукуъ ва бир марта сажда қилдилар., Сўнг, ўтиридилар. Қуёш ҳам тутилиб бўлди. Ўшанда Оиша онамиз: «Бу намоздан кўра узунроқ намоз ўқимаган эрдим»,— деган эрдилар».

9-боб. Қуёш тутилганда ўқиладирган намозни жамоат бўлиб ўқимоқ

Ибн Аббос Зам-зам супасида жамоат бирлан намоз ўқидилар, унинг ўғли Али эрса, одамларни намозга тўплади, Ибн Умар ҳам жамоат бирлан намоз ўқидилар.

521 . عن أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

إِنَّ الشَّمْسَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا تَحْوِيْا مِنْ قِرَاءَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ، ثُمَّ رَفَعَ قَيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَفَعَ قَيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ ، ثُمَّ اُنْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتٌ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، لَا يَخْسِفَانَ لِمَوْتٍ أَحَدٌ وَلَا لِحَيَاةٍ ، إِنَّمَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَإِذَا كُرُبُوا إِلَيَّهُ) . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْنَاكَ تَنَاوَلْتَ شَيْئًا فِي مَقَامَكَ ، ثُمَّ رَأَيْنَاكَ كَعْكَعْتَ ، قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ ، فَتَنَاوَلْتُ عُنْقُودًا ، وَلَوْ أَصْبَثْتُهُ لَأَكْلُتُمْ مِنْهُ مَا بَقِيَّتُ الدُّنْيَا ، وَأَرِيَتُ النَّارَ ، فَلَمْ أَرِ مَنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْطَعَ ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلَهَا النِّسَاءَ) . قَالُوا : يَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (بِكُفْرِهِنَّ) . قَيْلَ : يَكْفُرُنَ بِاللَّهِ ؟ قَالَ : (يَكْفُرُنَ الْعَنِيرَ ، وَيَكْفُرُنَ الْإِحْسَانَ ، لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَيْيَ إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ كُلَّهُ ، ثُمَّ رَأَيْتُ مِنْكَ شَيْئًا ، قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ) .

Абдуллоҳ ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ давларида Қуёш тутилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқимакка тутиндилар. Сураи «Бақара» қироатига кетган вақтча қиёмда турдилар, кейин юз оят ўқимакка кетган вақтча рукуъ қилдилар, сўнг қадларини ростлаб, «Оли Имрон» сурасини ўқимакка кетган вақтча қиёмда турдилар. Бу гал олдинги қиёмда турганларидан кўра камроқ вақт сарф айладилар. Кейин, узоқ рукуъ қилдилар, бунга ҳам олдингисига нисбатан камроқ вақт сарф этдилар, кейин сажда қилдилар. Сўнг, узоқ қиёмда турдилар, буниси аввалгисидан қисқароқ бўлди, кейин узоқ рукуъ қилдилар, буниси ҳам аввалгисидан қисқароқ бўлди, кейин узоқ рукуъ этдилар, буниси ҳам аввалгисидан қисқароқ бўлди, кейин сажда айладилар. Намозни ўқиб бўлдилар ҳамки, Қуёш тутилиб бўлди. Жаноб Расулуллоҳ одамларга ўгирилиб бундай дедилар: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳ таоло қудратининг икки далилидир. Уларнинг тутилмоғи бирор кишининг ҳаёти ёким мамоти бирлан боғлиқ эрмас. Агар уларнинг тутилганини кўрсангиз, Оллоҳни зикр қилингиз!» — дедилар. Шунда саҳобалар: «Ё Расулуллоҳ, биз сизнинг турган ўрнингизда бир нарсага қўл узатиб олмоқчи бўлганингизни, кейин орқага тисарилганингизни кўрдик»,— дейишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен жаннатни кўрдим ва бир шингилга қўл узатдим. Агар ололғай эрдим, дунё тургунча еб адо қилолмаган бўлур эрдингиз. Кейин, дўзахни ҳам кўрдим, бугунгидек қўрқинчлироқ манзарани кўрмаганмен. Қарасам, дўзах аҳлининг кўпчилиги хотинлар эркан»— дедилар. Саҳобалар: «Не учун кўпчилиги хотинлар, ё

Расулллоҳ?»— дейиши. «Оллоҳга ношукурчиликлари, эрларининг қадрига етмаганликлари ва эрларининг яхшилиғларини билмаганликлари учундир. Агар хотинларнинг биронтасига бир умр яхшилиғ қилғайдирсен-у, сўнг сендан бир ёмонлик кўрғайдир, сендан ҳеч яхшилиғ кўрмадим, дейдир»,— дедилар Жаноб Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам».

10-боб. Қуёш тутилганда эркаклар бирлан бирга аёлларнинг ҳам намоз ўқимоги

Асмо ривоят қиласидирлар: «Қуёш тутилган куни Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотйнлари — Оиша синглимникига бордим. Қарасам, одамлар намоз ўқишаётган эркан. Оиша қиёмда турган вақтида: «Одамларга не бўлди?»—деб сўрадим. У қўллари бирлан осмонга ишора қилиб: «Субҳоналлоҳ»,— деди. «Азоб (қиёмат) аломатими?»—дедим. «Ҳа» деган маънода бош ирғаб қўйди. Кейин, мен ҳам улар бирлан бирга намоз ўқишга тутиндим, ҳатто кўп ўқиганимдан бошим айланиб кетди. Кейин, ўзимга келай деб бошимдан сув қуя бошладим. Жаноб Расулллоҳ намоз ўқиб бўлгач, Оллоҳ таолога ҳамду санолар айтдилар, сўнг: «Мен кўрмаган нарса қолмади, ҳатто шу ерда туриб жаннатни ҳам, дўзахни ҳам кўрдим. «Сизлар қабрда ётганингизда Дажжол фитнаси янглиғ бир имтиҳондан ўтғайдирсизлар» деб менга ваҳий қилинди»,— дедилар. Ўшанда «Дажжол фитнаси янглиғ» дедиларми ёким «Дажжол фитнасига яқин», дедиларми, аниқ эсимда йўқ. Кейин, Жаноб Расулллоҳ бундай деб давом этдилар: «Ҳар бирингиз қабрда ётганингизда бир фаришта келиб: «Бу кишини (Расулллоҳни) танийсанми?» — деб сўрайдир. Агар қабрда ётган банда иймонли (ёким «тақводор»,— дедилар шекилли) эрса: «Бу киши Мұхаммад Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар, бизга мўъжизалар ва ҳидоят олиб келганлар. Биз ишониб қабул қилғанмиз, эргашғанмиз»,— дейдир. Унга: «Биз сенинг мўмин эканлигингни билур эрдик, ором олиб ухлайверғил!»— дейишади. Аммо, мунофик (ёким «иккиланувчи»,— дедилар шекилли) эрса: «Билмадим, одамлар (бу киши тўғриларида) нималардир дейишар эрди, мен ҳам ўшалар айтганини айтар эрдим»,— дейдир».

11-боб. Қуёш тутилганда қулни озод қилмакни яхши кўрадирган киши ҳақида

522 . عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : لَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ .

Асмо: «Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилганда қул озод қилмакни буюрдилар»,— дейдилар.

12-боб. Қуёш тутилганда ўқиладирган намозни масжидда ўқимоқ

Умра бинти Абдурраҳмондан: «Бир яҳудий хотин тиламчилик қилиб келди. Мақсади ҳосил бўлғандан сўнг, Оиша онамизга: «Оллоҳ таоло сени қабр азобидан сақласин!» — деди. Оиша онамиз Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Одамлар қабрда азобланадирми?» — деб сўрадилар. Жаноб Расулллоҳ (жавоб ўрнига): «Илоҳи, қабр азобидан ўзинг асрафил!» — деб қўйдилар. Бир куни сахарда Расулллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улов миниб чиқиб кетдилар. Салдан кейин Қуёш тутилди. Расулллоҳ эрталаб қайтиб келдилар. Ҳужраларининг орқасига (яъни, масжидга) ўтиб намозга тутиндилар, одамлар ҳам ул кишининг орқаларида туриб намоз ўқидилар. Жаноб Расулллоҳ қиёмда узоқ турдилар, сўнг узоқ рукуъ қилдилар, кейин қадларини ростлаб, қиёмда аввалгидан камроқ турдилар. Сўнг аввалги рукуъдан қисқароқ рукуъ қилиб, кейин қадларини кўтардилар-да, сажда этдилар, саждада узоқ турдилар. Қадларини ростлагач, қиёмда аввалгидан кўра камроқ

турдилар, кейин аввалгидан қисқароқ рукуъ айлаб, қиёмга турдилар. Қиёмда аввалгидан камроқ турдилар, сўнг аввалгисидан қисқароқ рукуъ қилиб, саждага бош қўйдилар. Намозни ўқиб бўлиб, Оллоҳ истаганча ваъз-насиҳат этдилар. Сўнг, одамларга Оллоҳ таолодан қабр азобидан нажот тиламоқни буюрдилар».

13-боб. Қуёш бирор кишининг дунёга келгани ёким вафот қилгани туфайли тутилмайдир

Абу Масъуд ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш ва Ой кимнингдир ўлгани ёким туғилгани учун тутилмағайдир, бироқ улар Оллоҳ таоло қудратининг икки далилидир. Агар уларнинг тутилганини кўрғайдирсиз, икки ракъат намоз ўқингиз!» — дедилар».

Оиша онамиз ривоят қиладилар: Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Қуёш тутилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан туриб жамоат бирлан намоз ўқимакка киришдилар. Қиёмда туриб узоқ қироат айладилар, сўнг рукуъ қилдилар, рукуъда узоқ турдилар, кейин бошларини кўтариб узоқ қироат этдилар, бу гал қисқароқ қироат айладилар. Сўнг рукуъ қилдилар, бу галги рукуъда камроқ турдилар, кейин бошларини кўтариб, икки марта сажда қилдилар. Иккинчи ракъатни ҳам шундай ўқидилар. Намоздан кейин, одамларга хутба айтгани ўринларидан турдилар. Ҳамду санодан сўнг: «Қуёш бирлан Ой бирор кишининг туғилгани ёким ўлгани учун тутилмағайдир, бироқ иккаласи Оллоҳ таоло қудратининг икки далилидир. Оллоҳ таоло уларни бандаларига кўрсатиб, ўз қудратини намойиш қиладир. Агар Қуёш ва Ой тутилганини кўрсангиз, дарҳол намоз ўқингиз!»— дедилар.

14-боб. Қуёш тутилганда зикр айтмоқ

523 . عن أبي موسى رضي الله عنه قال : خَسَفَتِ الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرِعَا ، يَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ ، فَأَتَى الْمَسْجِدَ ، فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَرُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتُهُ قَطُّ يَفْعُلُهُ ، وَقَالَ : (هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يَرْسِلُ اللَّهُ ، لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٌ وَلَا لِحَيَاةٍ ، وَلَكِنْ يَخْوُفُ اللَّهُ بِهَا عِبَادُهُ ، إِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَافْرَغُوهُ إِلَى ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتَعْفَارِهِ)

Абу Мусо ривоят қиладирлар: «Қуёш тутилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Қиёмат бўлиб қолдими?» деб қўрқиб ўринларидан турдилар-да, масжидга чиқиб намоз ўқидилар. Қиём, рукуъ ва саждаларда узоқ туриб қироат қилдилар. Мен ул кишининг шундай намоз ўқиганларини бошқа кўрмадим. Намоздан сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло намоён қилаётган бул нарсалар (Қуёш ва Ой тутилиши) кимнингдир туғилгани ёки ўлгани учун содир бўлмағайдир, балким Оллоҳ таоло бул бирлан бандаларини қўрқитғайдир. Агар улардан биронтасининг тутилганини кўрсангиз, дарҳол намоз ўқингиз!»— дедилар».

15-боб. Қуёш тутилганда дуо ўқимоқ

Муғирира ибн Шуъба ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳнинг ўғиллари вафот этган куни Қуёш тутилган эрди. Одамлар: «Қуёш Иброҳим вафот этгани учун тутилди»,— дейишиди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳ қудратининг икки далилидир. Улар бирор кишининг туғилгани ёким ўлгани учун тутилмағайдир. Агар уларнинг тутилганини кўрсангиз, токим тутилиб бўлмагунича Оллоҳга илтижо қилиб, дуо ва намоз ўқингиз!» — дедилар».

16-боб. Имомнинг Қуёш тутилганда хутба айтаётиб, «аммо баъд» демоги

Асмо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб

бўлганларида Қуёш тутилиб бўлган эрди. Сўнг, хутба қилдилар. Хутбанинг сўнггида Оллоҳга муносиб ҳамду сано айтгач? «Аммо баъд», — деб қўйдилар».

17-боб. Қуёш ёким Ой тутилганда намоз ўқимоқ

Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида Қуёш тутилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат намоз ўқидилар».

Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида Қуёш тутилди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ридоларини судраб масжидга чиқдилар. Ёнларига одам тўплангач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улар бирлан икки ракъат намоз ўқидилар. Шу пайт Қуёш ҳам тутилиб бўлди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қуёш ва Ой Оллоҳ таоло қудратининг икки далилидир. Улар бирор киши вафот этгани учун тутилмағайдир. Агар (Қуёш ёким Ой) тутилғайдир, токим тутилиб бўлмагунча намоз ўқингиз, дуо айтиб Оллоҳга илтижо қилингиз!» — дедилар. Расулуллоҳнинг бундай демоқларининг сабаби бор эрди. Чунким Расулуллоҳнинг Иброҳим деган ўғиллари ўша куни вафот этган бўлиб, одамлар Қуёш тутилмоини шунга боғлашган эрди».

18-боб. Қуёш тутилганда ўқиладирган намознинг биринчи ракъати — энг узун ракъат

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилганда тўрт рукуъ ва икки сажда қилиб намоз ўқидилар. Биринчи ракъат иккинчисига қараганда узоқроқ давом этди».

19-боб. Қуёш тутилганда ўқиладирган намозда овоз чиқариб қироат қилмоқ

524 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ :

جَهَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاتِ الْكُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ ، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَتِهِ كَبَرَ فَرَكَعَ ، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُعَةِ قَالَ : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) . ثُمَّ يَعَاوِدُ الْقِرَاءَةَ فِي صَلَاتِ الْكُسُوفِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكْعَتَيْنِ ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилган кездаги намозда овоз чиқариб қироат қилдилар. Қироат айлаб бўлгач, такбир айтиб рукуъ этдилар. Рукуъдан бош кўтараётганда: «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу, раббано ва лака-л-ҳамд», — дедилар. Кейин, Қуёш тутилганда ўқиладирган намозни икки ракъат, тўрт рукуъ ва тўрт сажда қилиб ўқийдирган бўлдилар».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида Қуёш тутилди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жамоат бирлан намоз ўқимоқ учун одамларни тўплағил!» — деб жарчи юбордилар. Одамлар тўплангач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам имомликка ўтиб, икки ракъат, тўрт рукуъ ва тўрт сажда қилиб намоз ўқидилар».

Зуҳрий разияллоҳу анҳу: «Аканг Абдуллоҳ ибн Зубайр Қуёш тутилганда Мадинада бомдод намозига ўхшаш икки ракъат намоз ўқиди, ортиқча ҳеч нарса ўқимадику?!» — деганларида, Урва: «Ҳа, тўғри, акам намознинг суннатида янгишдилар», — деб жавоб берган эркан».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

ҚҰРЬОН ТИЛОВАТ ҚИЛГАНДА САЖДА ҚИЛМОҚ ВА УНИНГ СУННАТ ЭКАНЛИГИ ҲАҚИДАГИ БОБЛАР

525 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّحْمُمَ بِمَكَّةَ ، فَسَجَدَ فِيهَا وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ غَيْرَ شَيْخٍ ، أَحَدَ كُفَّارًا مِنْ حَصْنِ أَوْ تُرَابِ فَرَفَعَهُ إِلَى جَبَهَتِهِ ، وَقَالَ : يَكْفِينِي هَذَا ، فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قُتْلَ كَافِرًا .

Ибн Абдуллоҳ ривоят қиласынан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам Маккада «Ан-Нажм» сурасини тиловат айлаб сажда этдилар, бир мўйсафиддан ташқари ҳамма ул киши бирлан бирга сажда қилди. Мўйсафид бир сиқим туфроқни (ёким қумни) олиб пешонасига суртдида, шу менга кифоя қилғайдир»,— деди. Кейинчалик, мен ўшал мўйсафиднинг коғирлигича ўлдириб юборилганининг шоҳиди бўлдим».

1-боб. «Танзийл ус-сажда» сурасини тиловат қилиб сажда этмоқ

Абы Ҳурайра разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам жумъа куни бомдод намозида «Алиф, лом, мим танзийл ус-сажда» сурасини ҳамда «Ва ҳал ато ала-л-инсони» сураларини ўқир эрдилар».

2-боб. «Сод» сурасини тиловат қилиб сажда этмоқ

526 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: "ص". لَيْسَتْ مِنْ عَرَائِمِ السُّجُودِ، وَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِيهَا .

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Сод» сурасини тиловат қилиб сажда этмоқ буюрилган бўлмаса-да, Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламниң шул сурани ўқиб сажда айлаганларини кўрдим».

3-боб. «Ан-Нажм» сурасини тиловат қилиб сажда этмоқ

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам «Ан-Нажм» сурасини ўқиб сажда қилдилар. Қавмнинг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам бирлан бирга сажда этмаган бирорта ҳам аъзоси қолмади, фақат бир кишигина бир сиким туфроқ (ёким қум) олиб юзига суртди-да: «Менга шул ҳам кифоя қилғайдир»,— деди. Кейинчалик, унинг коғирлигича ўлдирилганини кўрдим».

4-боб. Мусулмонларнинг мушриклар бирлан бирга сажда қилмоғи

Дархақиқат, мушрик — нажасдир! Ул таҳорат нелигини билмайдир. Ибн Умар разияллоху анху таҳоратсиз ҳам сажда қилур эрди.

Ибн Аббос ривоят қиласылар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Ан-Нажм» сурасини ўқиб сажда айлаганларида, мусулмонлар ва мушриклар ҳам, жинлар ва инслар ҳам сажда этдилар».

5-боб. Сура тиловат қилиб сажда этмаган киши ҳақида

527 . عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ قَرَأَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « وَالنَّجْمُ » . فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا .

Ато ибн Ясор Зайд ибн Собитдан «Ан-Нажм» сурасини ўқиб бўлиб сажда қилмоқ ҳақида сўради. Зайд ўзининг Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларида «Ан-Нажм» сурасини ўқиб сажда этмаганини таъкидлади.

6-боб. «Иза-с-самоу-н-шаққат» сурасини тиловат қилиб сажда этмоқ

528 . عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رَحْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَرَأَ : ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَتْ﴾ . فَسَجَدَ بِهَا ، فَقَوْلَتْ : يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ، أَلَمْ أَرَكَ تَسْجُدُ ؟ قَالَ لَهُ لَمَّا أَرَتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ لَمْ أَسْجُدْ .

Абу Салама ривоят қиласылар: «Абу Ҳурайранинг «Иза-с-самоу-н-шаққат» сурасини ўқиб сажда этганларини күрдим. Шунда мен: «Эй Абу Ҳурайра, сизнинг сажда қилаётганингизни күриб қолдим-ку!» — дедим. Абу Ҳурайра: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (шу сурани ўқиб) сажда айлаётгандарини күрмаганимда эрдим, сажда қилмас эрдим!»—дедилар».

7-боб. Қорига (саждағы) құшилиб сажда қилмоқ

Тамим ибн Ҳазламнинг болалик чоғлари эрди. Бир куни ул сажда этиладирған оятни қироат қилиб берганида, Ибн Масъуд: «Сажда қилғыл, сен бизнинг имомимиздирсан!» — деган әдилар.

529 . عنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَيْنَا السُّورَةَ فِيهَا السَّجْدَةُ ، فَيَسْجُدُ ، وَكَسْجُدُ ، حَتَّىٰ مَا يَجِدُ أَحَدُنَا مِكَانًا لِمَوْضِعِ حَجَّتِهِ .

Ибн Умар ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сажда қилинадирған сурани ўқир эрдилар-да, сажда этар эрдилар, биз ҳам биргалиқда сажда айлар эрдик. Баъзан (одам қўплигидан) бир пешона сиққудек жой тополмай қолар эрдик».

8-боб. Имом сажда қилинадирған оятни ўқиганида одамларнинг тўпламоғи

Ибн Умар ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сажда қилинадирған оятни ўқиганиларида биз ҳам ул кишининг олдиларида бўлар эрдик, ўл киши сажда қилар эрдилар, биз ҳам ул киши бирлан бирга сажда этар эрдик. Одам қўплигидан баъзи биримиз пешона сиққудек жой тополмай қолар эрдик».

9-боб. «Оллоҳ таоло сажда этиладирған оят тиловат қилингандан кейин сажда этмоқни вожиб айламаган»,—деган фикрга борган кишилар

Имрон ибн Ҳусайнга: «Бир киши сажда қилинадирған оятни эшитса ҳам, тўхтамай ўтиб кетаверди»,— дейишди. Имрон: «Тўхтамаган эрса, не бўлибdir?» — дедилар. Имом Бухорий: «Имрон буни вожиб деб ҳисобламади, шекилли»,— дейдилар. Сажда қилинадирған оят ўқилгандан кейин бошқалар сажда айлаб, Салмон Форсий сажда этмай ўтиб кетавергандарина ул кишига одамлар: «Нега сиз сажда қилмадингиз!»—дейишди. Шунда Салмон Форсий: «Биз бул оятни эшитмоқ ниятида чиққанимиз йўқ эрдик, биз уни тасодифан эшитиб қолдик»,— деган эканлар. Ҳазрат Усмон: «Бул — сажда қилинадирған оятни эшитмоқни атайлаб ният этган кишиларгагина вожибdir!»—дейдилар. Зухрий: «Таҳоратли кишигина сажда қилғайдир. Агар сажда этмоқчи бўлсангиз, қиблага қараб сажда этингиз. От миниб сафарга кетаётганингизда, кетаётган томонингизга қараб сажда қилаверингиз, бунинг зарари йўқдир»,— дейдилар. Соиб ибн Язид разияллоҳу анҳу эрса, қисқа тиловат қилгандарина сажда этмас эрдилар.

Абу Бакр ибн Абу Мулайка ривоят қиласылар: «Рабийя одамларнинг мумтози эрди. Ул менга Ҳазрат Умар ҳузурида бўлгани ҳақида гапириб, бундай деганди: «Ҳазрат Умар жумъа куни минбарда туриб «Ан-Наҳл» сурасини ўқидилар, сажда қилинадирған оятга келганда, минбардан тушиб сажда этдилар, одамлар ҳам сажда этишди. Кейинги жумъада яна «Ан-Наҳл» сурасини ўқидилар, сажда қилинадирған оятга келганда: «Эй одамлар, биз сажда қилинадирған оятга келдик, кимки сажда этгайдир, суннатга амал қилган бўлур. Кимки сажда қилмаса, гуноҳи йўқдир»,— деб ўзлари сажда қилмадилар».

Ноғиъ разияллоҳу анҳу Ҳазрат Умар ҳақларидаги ривоятга қўшимча қилиб:

«Ўшанда Ҳазрат Умар, «Оллоҳ таоло сажда қилинадирган оят үқилгач, сажда этмоқни фарз қилгани йўқ, хоҳласак сажда қилғаймиз» деб айтган эрдилар»,— дейдилар.

10-боб. Намоз ўқиётиб сажда оятига келганда сажда қилган киши

Абу Рофиъ ривоят қиладирлар: «Абу Ҳурайра бирлан бирга хуфтон намозини ўқидим. Шунда ул киши «Иза-с-са-моу-н-шаққат» сурасини ўқиётиб сажда қилинадирган оята келганда сажда этдилар. Намоз тугагач, мен: «Бу нечук сажда бўлди?» — дедим. Абу Ҳурайра: «Шул оята келганда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга иқтидо қилиб сажда қилганман. Шул сабабдан Расууллоҳни қиёматда учратмагунимча (то ўлгунимча) сажда қилаверғумдир!» — дедилар».

11-боб. Тиқилинчда сажда қилмоққа жой топмаган киши

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сажда қилинадирган ояти бор сурани ўқиб, сажда этар эрдилар, биз ҳам ул киши бирлан бирга сажда айлар эрдик. Одам кўплигидан баъзи биримиз пешонамизни қўйгудек жой тополмай қолар эрдик».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

НАМОЗНИ ҚАСР (ҚИСҚАРТИРИБ) ЎҚИШ ҲАҚИДАГИ БОБЛАР

1-боб. Қаср ўқиш ва унинг муддати ҳақидаги ҳадислар тўғрисида

. عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَقَامَ النَّبِيُّ تِسْعَةَ عَشَرَ يَقْصُرُ . 530

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам 19 кун Маккада туриб қаср ўқидилар (Макка фатҳ қилинганда). Шунинг учун биз ҳам сафарда 19 кун қаср ўқийдирмиз».

. عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ ، فَكَانَ يَصْلَيْ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ ، حَتَّىٰ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ ، قِيلَ لَهُ : أَقَمْتُمْ بِسَكَّةَ شَيْئًا ، قَالَ : أَقْمَنَا بِهَا عَشْرًا . 531

Анас разияллоҳу анҳу Яҳё ибн Абӯ Исҳоққа бундай деб ривоят қилган эрканлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Мадинадан Маккага йўл олдик. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага қайтиб келгунимизча фарз номозини икки ракъат-икки ракъатдан ўқидилар». Яҳё ибн Абу Исҳоқ: «Маккада кўп турмагандирсизлар?» — деб Анасадан сўрабдилар. Анас: «Маккада ўн кун турдик», — деб жавоб берибдирлар.

2-боб. Минода навдоz ўқимоқ

. عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعْنَى رَكْعَتَيْنِ ، وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ ، وَمَعَ عُثْمَانَ صَدَرًا مِنْ إِمَارَتِهِ ، ثُمَّ أَتَمَّهَا . 532

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Минода икки ракъат қаср ўқидим. Абу Бақр Сиддик бирлан ҳам, Умар ва эндиғина амирлик қилаётган Усмон бирлан ҳам икки ракъат қаср ўқиганман. Кейин, Усмон тўлиқ ўқийдирган бўлдилар».

. عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّى بَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمَنَ مَا كَانَ بِمِنِّي ، رَكْعَتَيْنِ . 533

Хориса ибн Ваҳб: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз бирлан бирга Минода тўрт ракъат ўрнига икки ракъат намоз ўқидилар»,— дейдилар.

534 . عَنْ أَبْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، لَمَّا قِيلَ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَنْهُمْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ ، اسْتَرْجَعَ ، ثُمَّ قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنْيَ رَكْعَتَيْنِ ، وَصَلَّيْتُ مَعَ أَبِيهِ بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِمِنْيَ رَكْعَتَيْنِ ، وَصَلَّيْتُ مَعَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِمِنْيَ رَكْعَتَيْنِ ، فَلَيْلَتَ حَظِّيْ مِنْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ رَكْعَاتٍ مُتَقَبَّلَاتٍ .

Абдураҳмон ибн Язид ривоят қиласирилар: «Усмон ибн Аффон бирлан бирга Минода тўрт ракъат камоз ўқиди. Буни Абдуллоҳ ибн Масъудга етказиши. Шунда Абдуллоҳ ибн Масъуд шул хусусдаги бир воқеани эслаб, бундай дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Минода фарзни тўрт ракъат ўрнига икки ракъатдан ўқидик, Абу Бакр бирлан ҳам, Умар бирлан ҳам Минода икки ракъатдан ўқидик. Кошки эрди, фарз тўрт ракъат ўрнига икки ракъат деб қабул қилинган бўлса зорди!»

3-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳажда неча кун турдилар?

Ибн Аббос ривоят қиласирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва ул кишининг саҳобаи киромлари Маккаи Мукаррамага Зулхижжа ойининг 4-нчи куни тонгда етиб келдилар. 4-нчи куннинг пешинидан бошлаб 8-нчи куннинг асригача ҳаж учун талбия айтдилар. Жаноб Расулуллоҳ 8-нчи куни Минога чиқдилар. Маккада 21 та фарз намози ўқидилар. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қурбонлик олиб келмаган саҳобаларга умра (кичик ҳаж) қилиб эҳромни ечмоқни, қурбонлик олиб келганларга эрса, эҳромни ечмай ҳажни (катта ҳажни) давом эттиromoқни буюрдилар».

4-боб. Неча кунлик сафарда қаср ўқиладир?

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кечаки-ю бир кундузлик йўлни «сафар» деб атадилар. Ибн Умар ва Ибн Аббос 4 бурудлик (16 фарсаҳ — 36 км) йўлга чиқсалар, намозни қаср қилиб, рўзани очар эрдилар.

Ибн Умар ривоят қиласирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Хотин киши З кечаки-ю кундузлик йўлга ёлғиз ўзи сафар қилмағайдир, балким маҳрами бирлан бирга сафар қилғайдир»,— деганлар».

535 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا يَجِدُ لَامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، أَنْ شُسَافِرَ مَسِيرَةً يَوْمٍ وَلَيْلَةً لَيْسَ مَعَهَا حُرْمَةً) .

Абу Хурайра ривоят қиласирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таолога ва охират кунига ишонган хотиннинг маҳрамсиз ёлғиз ўзи бир кечаки-ю кундузлик йўлга сафар қилмоғи жоиз эрмас»,— дейдилар».

5-боб. Уйидан сафарга чиқиши биланоқ намозни қаср ўқийверадир

Ҳазрат Али сафарга чиқдилар. Йўлда кетаётib, ҳали уйлари кўриниб турган бўлса ҳам, намозни қаср ўқидилар. Сафардан қайтишда ҳамроҳлари Ҳазрат Алига: «Мана, Куфа ҳам кўриниб қолди, энди намозни тўлиқ ўқиймизми?» — дейиши. Ҳазрат Али: «Йўқ, то шаҳарга кирмагунча тўлиқ ўқимасмиз»,— деб жавоб қилдилар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласирилар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга пешинни Мадинаи Мунавварада ўқидик. Зул-Хулайфа деган ерга боргандада эрса, икки ракъат аср ўқидик (Маккага 6 мил) қолганди)».

Оиша онамиз ривоят қиласирилар: «Дастлаб, намоз икки ракъат, деб фарз қилинган эрди. Сафарда шул икки ракъатлигича қолди. Лекин, муқимлиқда тўрт ракъат қилиб тўлдирилди. Зухрий: «Оиша онамиз «тўлдирилди» деганларида нимани назарда туттан эрдилар»,— деб Урвадан сўради. Урва: «Усмон разияллоҳу анҳу бу

хусусда (яъни, намозни тўрт ракъат ўқимоқ тўғрисида) не деган бўлсалар, ўшани назарда тутдилар», — деди».

6-боб. Шом сафарда уч ракъат ўқиладир

536 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ يَوْمَ الْمَعْرِبَ فَيَصِلِّهَا ثَلَاثًا ، ثُمَّ يَسْلُمُ ، ثُمَّ قَلَمًا يُلْبِثُ حَتَّى يَقِيمَ الْعِشَاءَ ، فَيَصِلِّهَا رَكْعَيْنِ ثُمَّ يَسْلُمُ ، وَلَا يَسْبِحُ بَعْدَ الْعِشَاءِ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ الْلَّيْلِ .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарда шошилиб турганларида шомни кечиктириб, хуфтонга қўшиб ўқиганларини кўрдим. Солим: «Менинг отам Абдуллоҳ ҳам сафарда шошиб турган бўлсалар, шундай қилар эрдилар», — дейди».

Ибн Шихоб Зухрийга Солим бундай деб ривоят қилган эркан: «Ибн Умар Муздалифа деган ерда хуфтон вақти бўлди ҳамки, шом ўқимадилар. Бир пайт Ибн Умар хотинлари Сафия бинти Абу Убайдга бақириб гапириб турган эрдилар, мен: «Намозга!» — дедим. «Юраверғил, ҳали», — дедилар. Мен яна: «Намозга!» — дедим. «Юраверғил, ҳали», — дедилар. Мен яна: «Намозга!» — дедим, ул киши тағин: «Юраверғил», — дедилар. Шу тариқа 2—3 мил юрдик, сўнг тушиб намоз ўқидик. Намоздан кейин: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сафарда шошилиб турганларида шундай намоз ўқиганларини кўрганман. Ул киши шомни уч ракъат ўқиб, салом берган эрдилар, бир оздан кейин эрса, такбир айтиб, икки ракъат хуфтон ўқиган эрдилар, кейин салом берган эрдилар. Хуфтондан кейин тонггача нафл ўқимаган эрдилар», — дедилар».

7-боб. Улов устида нафл ўқимоқ

Абдуллоҳ ибн Амрнинг оталари ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг түяда кетаётган томонларига қараб намоз ўқиётганларини кўрганман».

537 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَصْلِي التَّطَوُّعَ وَهُوَ رَاكِبٌ فِي غَيْرِ الْقُبْلَةِ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улов минган ҳолда қибладан бошқа томонга қараб ҳам намоз ўқийверар эрдилар».

Нофиъ ривоят қиладирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу сафарда улов устида ҳам нафл ва витр ўқийверар эрдилар Кейин: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай қилар эрдилар», — деб айтар эрдилар».

8-боб. Улов устида имо-ишора бирлан нафл ўқимоқ

Абдуллоҳ ибн Динор ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар сафарда улов миниб кетаётган томонларига қараб нафл ўқийверар эрдилар. Имо-ишора бирлан рукуъ ва сажда қилар эрдилар, яъни гўё рукуъ ва сажда қилаётгандек ҳаракат қилиб қўяр эрдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам худди шундоқ қилар эрдилар».

9-боб. Фарз намози уловдан тушиб ўқиладир

540 . عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى السُّبْحَةَ بِاللَّيْلِ فِي السَّفَرِ عَلَى ظَهَرِ

رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهُتْ بِهِ .

Омир ибн Рабийя ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг улов (кетаётган томонга қараб) устида имо-ишора бирлан руқуъ ва сажда қилиб, нафл ўқиб кетаётганларини кўрганман. Лекин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам фарз намозини бундай ўқимас эрдилар (уловдан тушиб ўқир эрдилар)».

Ибн Шихоб ривоят қиладирлар (ул кишига Зухрий, Зухрийга эрса, Солим айтиб берган эркан): «Абдуллоҳ ибн Умар сафарда юрганларида кечаси улов устида намоз ўқир эрдилар. Қайси томонга қараб кетаётганларига сира парво қилмас эрдилар. Ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улов устида қайси томонга қараб бўлса ҳам, нафл ва витр ўқийверар эрдилар. Бироқ фарз намозини улов устида ўқимас эрдилар»,—дейдилар»,'

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улов миниб шарқ томонга кетаётган бўлсалар ҳам, нафл ўқийверар эрдилар. Лекин, қачон фарз намози ўқимоқчи бўлсалар, уловдан тушиб, қиблага қараб ўқир эрдилар».

10-боб. Эшак миниб кетаётиб нафл ўқимоқ

538 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ ، فَقِيلَ لَهُ : تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ ، فَقَالَ : لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَهُ لَمْ أَفْعُلْهُ .

Анас ибн Сирин ривоят қиладирлар: «Анас ибн Молик Шом шаҳридан келаётганларида биз кутгани чиқдик. «Айн ут-Тамр» деган ерда учрашдик. Шунда ул кишининг эшак устида нафл ўқиб келаётганларини кўрдим. Юзлари қибланинг чап томонига қараган ҳолда эрди. Мен ул кишига; «Сизнинг қибладан бошқа ёққа қараб намоз ўқиётганингизни кўрдим»,— дедим. Анас ибн Молик: «Агар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундоқ қилганларини кўрмаганимда эрдим, бундоқ қилмаган бўлар эрдим»,— дедилар».

11-боб. Сафарда фарз намозидан кейин нафл ўқимаган киши

539 . عَنْ أَبْنِ عُمَرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَحَبْتُ النَّبِيَّ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أَرَهُ يَسْبَحُ فِي السَّفَرِ . وَقَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرَهُ : ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ .

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарга чиқдим. Жаноб Расулуллоҳнинг сафар вақтида фарз намозидан кейин нафл ўқиганларини кўрмадим. Оллоҳ таоло: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламда сизларга яхши ибрат бўлғулик нарсалар кўпdir!»— дейдир».

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафар қилганларида ёнларида бирга юрдим. Жаноб Расулуллоҳ фарз намозини икки ракъатдан ортиқ ўқимас эрдилар (яъни, суннатини ўқимас эрдилар). Абу Бакр бирлан ҳам, Умар ва Усмон бирлан ҳам сафарда бирга юрдим, улар ҳам шундоқ қилишар эрди».

12-боб. Сафарда фарз намозидан аввал ва кейин ўқиладирган суннат намозларидан ташқари нафл қам ўқиган киши

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозининг икки ракъат суннатини ўқидилар.

Ибн Абу Лайло ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг чошгоҳда намоз ўқиганларини бир киши кўриб айтиб берди. Умму Ҳониъ эрса бундоқ деди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Макка фатҳ бўлган куни менинг уйимга кириб ғусл қилдиларда, 8 ракъат нафл ўқидилар. Бундан кейин ул кишининг бунчалик қисқа (енгил) намоз ўқиганларини кўрмаганман. Бироқ қисқа (енгил) ўқиган бўлсалар ҳам, маромига етказиб рукуъ ва сажда қилганлар».

Абдуллоҳ ибн Омирнинг оталари ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кечаси сафарда улов миниб кетаётиб нафл ўқиганларини кўрдим».

Ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарда тия миниб кетаётиб (тия кетаётган томонга қараб) имо-ишора бирлан рукуъ-сажда қилиб нафл ўқийверар эрдилар».

Ибн Умар ҳам шундоқ қилар эрдилар.

13-боб. Сафарда шом ва хуфтон намозларини қўшиб ўқимоқ

Солимнинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафар оғир бўлса, шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқир эрдилар».

. عَنْ أَبْنَى عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْمِعُ بَيْنَ صَلَاتِ الظَّهَرِ وَالْعَصْرِ إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرٍ سَبِيرٌ، وَيُجْمِعُ بَيْنَ الْمَعْرِبِ وَالْعِشَاءِ . 541

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, агар сафарда улов миниб кетаётган бўлсалар, пешин бирлан асрни ҳамда шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқир эрдилар».

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқир эрдилар».

14-боб. Сафарда намозхон шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқиганда, аzon ва такбир айтадирми, йўқми?

Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шошилинч сафар вақтида шом намозини кечикириб, хуфтонга қўшиб ўқиганларини кўрганман»,— дейдилар. «Абдуллоҳнинг ўзлари ҳам шундоқ қилар эрдилар,— дейдилар Солим разияллоҳу анҳу,— агар сафарда шошилиб турган бўлсалар, такбир айтиб, уч ракъат шом ўқир эрдилар. Кейин, салом бериб, бир оз тураг эрдиларда, хуфтонга такбир айтар эрдилар, сўнг икки ракъат ўқиб салом берар эрдилар. Шом бирлан хуфтон ўртасида ҳам, хуфтондан кейин ҳам бирор ракъат қўшимча суннат намоз ўқимас эрдилар. Фақат ярим кечада таҳажҷуд ўқир эрдилар».

Анас разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарда мана бу икки намозни, яъни шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқир эрдилар»,— дейдилар.

15-боб. Кун оғмасдан илгари сафарга чиқса, пешинни асрга қўшиб ўқийдир

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш оғмасдан илгари сафарга чиқсалар, пешинни аср вақтигача кечикириб, кейин иккала намозни қўшиб ўқир эрдилар. Қуёш оғган бўлса, пешинни ўқиб, кейин йўлга чиқар эрдилар».

16-боб. Кун оғгандан кейин сафарга чиқадирган бўлса, пешинни ўқиб, кейин йўлга чиқадир

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кун оғмасдан илгари йўлга чиқсалар, пешинни асртагача кечикириб,

кейин уловдан тушар эрдилар, иккала намозни қўшиб ўқир эрдилар. Агар кун оғандан кейин сафарга чиқадиган бўлсалар, пешинни ўқиб кейин йўлга чиқар эрдилар».

17-боб. Ўтириб ўқийдирган намоз

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлиб қолгандарида уйда ўтирган ҳолда намоз ўқидилар. Одамлар эрса, тикка турган ҳолда иқтидо қилишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга: «Ўтириб ўқингиз!» — деб ишора қилдилар. Намоз тугагач: «Имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир, агар ул рукуъ қилғайдир, сизлар ҳам рукуъ қилингиз, рукуъдан бош кўтарғайдир, сизлар ҳам бош кўтарингиз!»—дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам отдан йиқилиб, ўнг оёқлари шилинди. Шунда ул кишини кўргани кирдик, бир оздан кейин намоз вақти бўлди. Бизга ўтирган ҳолда имомлик қилдилар, биз ҳам ўтириб ўқидик. Намоздан кейин бизга: «Имом иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир. Имом такбир айтса, такбир айтингиз, рукуъ қилса, рукуъ қилингиз, рукуъдан бош кўтарса, бош кўтарингиз. Агар «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳу» деса, «Раббано ва лака-л-ҳамд» деб айтингиз!» — дедилар».

Имрон ибн Ҳусайн ривоят қиладирлар: «Менинг бавосир касалим бор эрди. Жаноб Расулуллоҳдан ўтирган ҳолда намоз ўқимоқ ҳақида сўрадим. Шунда бундай дедилар: «Тик туриб ўқиган намоз ўтириб ўқиган намоздан афзалроқдир, чунким ўтириб намоз ўқиган кишига, тик туриб намоз ўқиган кишига тегадирган савобнинг ярмиси теккайдир. Кимки ёнбошлаб ўқиғайдир, ўтириб ўқиган кишига тегадирган савобнинг ярмисини олғайдир».

18-боб. Ўтирган ҳолда имо-ишора бирлан намоз ўқимоқ

Имрон разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўтирган ҳолда намоз ўқимоқ тўғрисида сўрадим. Шунда бундай дедилар: «Ким тик туриб ўқиғайдир, ўтириб ўқигандан афзалдир, ким ўтириб ўқиғайдир, унга тик туриб ўқиганнинг ярим савоби берилғайдир,.ким ёнбошлаб ўқиғайдир, унга ўтириб ўқиганнинг ярим савоби теккусидир».

19-боб. Агар киши ўтириб ўқишга ярамаса, ёнбошлаб ўқийдир. агар қиблага ўгирилишга қодир бўлмаса, тўғри келган томонга қараб ўқийдир

عنْ عَمْرَانَ بْنِ حُصَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَتْ بِيْ بَوَاسِيرُ ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ : 542 صَلِّ قَائِمًا ، إِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ ، فَعَلَى حَنْبِلٍ .

Имрон ибн Ҳусайн разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Менинг бавосир касалим бор эди. Шул боисдан ҳам мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бетоб одамнинг намоз ўқимоғи тўғрисида сўрадим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аввало тик туриб ўқифил, агар бунга қодир бўлмасанг, ўтириб ўқифил, унга ҳам қодир бўлмасанг, ёнбошлаб ўқифил!» — дедилар».

20-боб. Агар ўтирган ҳолда намоз ўқиётган киши намоз давомида соғайиб қолса ёким ўзини енгил ҳис қилса, намозини охирига етказадир, қайтариб ўқимайдир

Ҳасан Басрий: «Касал одам, хоҳласа, намознинг икки ракъатини тик туриб кейинги икки ракъатини эрса ўтириб ўқийдир»,— дейдилар.

عنْ عَائِشَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّهَا لَمْ تَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْلِي صَلَاةَ اللَّيلِ قَاعِدًا قَطُّ ، حَتَّى 543 .

أَسْنَ ، فَكَانَ يَقْرُأُ قَاعِدًا ، حَتَّى إِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ ، قَامَ فَقَرَأَ نَحْوًا مِنْ ثَلَاثِينَ آيَةً أَوْ أَرْبَعِينَ آيَةً ، ثُمَّ رَكَعَ . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي رَوَايَةٍ : ثُمَّ يَفْعُلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّالِثَةِ مِثْلَ ذَلِكَ ، فَإِذَا قَضَى صَلَاتَهُ نَظَرَ ، فَإِنْ كُنْتُ يَقْطُنِي تَحْدَثَ مَعِي ، وَإِنْ كُنْتُ نَائِمًا اضْطَجَعَ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Юсуф ривоят қиладирлар: «Оиша онамиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг то кексайгунларича кечаси ўтирган ҳолда намоз ўқиганларини сира ҳам кўрмаган эрканлар. Жаноб Расулуллоҳ рукуъ қилмоқчи бўлсалар, аввал ўринларидан туриб 30 ёким 40 оят ўқиб, кейин рукуъ қилар эрдилар».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўтирган ҳолда намоз ўқиб, қироат қилар эрдилар. Қироат қилишга 30 ёким 40 оят қолганда ўринларидан туриб қироат қилар эрдилар, сўнг рукуъ қилар эрдилар, кейин сажда қилар эрдилар. Иккинчи ракъатда ҳам айнан шундоқ қилар эрдилар. Намозни тугатгач, менга қарар эрдилар, агар уйғоқ бўлсам, мен бирлан сўзлашиб ўтирас эрдилар, ухлаётган бўлсам, ўзлари ҳам ёнбошлар эрдилар».

**БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ
КЕЧАСИ ТАҲАЖЖУД ЎҚИМОҚ ВА ОЛЛОҲ ТАОЛОНИНГ
«ЎЗИНГГА ҚЎШИМЧА ВАЗИФА (НАФЛ) ТАРИҚАСИДА
КЕЧАСИ ТАҲАЖЖУД ЎҚИФИЛ!» ДЕГАН КАЛОМИ
ШАРИФИ ХУСУСИДА**

544 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيلِ يَتَهَجَّدُ ، قَالَ : (اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ ، أَنْتَ قَيْمُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ ، أَنْتَ الْحَقُّ ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ ، وَلِقَاؤكَ حَقٌّ ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ ، وَالجَنَّةُ حَقٌّ ، وَالنَّارُ حَقٌّ ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ ، وَبِكَ آمَنتُ ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ ، وَإِلَيْكَ أَبْتَأْتُ ، وَبِكَ حَاصَمْتُ ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ ، وَمَا أَخْرَتُ ، وَمَا أَسْرَرْتُ ، وَمَا أَعْلَنْتُ ، أَنْتَ الْمُقْدَمُ ، وَأَنْتَ الْمُؤْخَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، أَوْ : لَا إِلَهَ غَيْرُكَ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси таҳажжудда қуйидаги дуони ўқир эрдилар: «Оллоҳумма лака-л-ҳамду, анта қайиму-с-самавоти ва-л-арзи ва ман фийҳинна, ва ла-ка-л-ҳамду, лака мулку-с-самавоти ва-л-арзи ва ман фийҳин-на, ва лака-л-ҳамду, нуру-с-самавоти ва-л-арзи, ва ла-ка-л-ҳамду, анта малику-с-самавоти ва-л-арзи, ва ла-ка-л-ҳамду, анта-л-ҳаққу ва вадука-л-ҳаққу ва лиқоука ҳаққун ва қавлука ҳаққун ва-л-жаннату ҳаққун ва-н-нору ҳаққун ва-н-набиййуна ҳаққун ва Мұхаммадун саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаққун ва-с-соъату ҳаққун, Оллоҳумма лака асламту ва бика оманту ва алайка таваккалту ва илайка анабту ва бика хосамту ва илайка ҳокамту, фағfirлий мо қаддамту ва мо аххарту ва мо асрартува мо аъланту, анта-л-муқаддаму ва анта-л-муаххару, ло илоҳа илло анта ав ло илоҳа ғайрука». Сүфён разияллоҳу анҳу: «Абд ул-Кариим Абу Умайя юқоридаги дуога «Ва ло ҳавла ва ло қуввата илло би-л-лоҳ» ни қўшимча қилган»,— дейдилар.

Дуонинг таржимаси: «Илоҳи, жамики мақтовлар сенга хосдир! Сен еру осмонларнинг ва ундаги борлиқнинг яратувчиси ва бошқариб турувчисидирсен, жамики мақтовлар сенга хосдир! Сен еру осмонлар ва ундаги барча нарсаларнинг эгасидирсен, жамики мақтовлар сенга хосдир! Еру осмонлар ёруғлиги сендандир, жамики мақтовлар сенга хосдир! Сен ҳақдирсен ва ваданг ҳам ҳақдир, охиратда сени кўрмоқ ҳам ҳақдир. Сўзинг ҳақдир, жаннат ҳам ҳақ, дўзах ҳақдир. Жамики

пайғамбарлар ҳам ҳақдир, Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам ҳақ ва қиёмат ҳам ҳақдир. Илоҳи, сенга бўйинсундим ва сенга иймон келтиридим ҳамда ўзингга таваккал қилдим, дилдан сенга тавба қилдим, сени деб (душманларинг бирлан) курашдим, уларга ўзинг жазо берғайсен, ўтган ва келгуси гуноҳларимни, хуфёна ва ошкора хатоларимни ўзинг кечирғил, сен якка-ю ягонадирсан, сендан бошқа илоҳ йўқдир!».

1-боб. Тунда туриб намоз ўқишнинг фазилати

545 . عَنْ أَبِنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى رُؤْيَا قَصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَتَمَنَّيْتُ أَنْ أَرَى رُؤْيَا فَاقْصَهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَكُنْتُ غُلَامًا شَابًا ، وَكُنْتُ أَنَامُ فِي الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَانَ مَلَكِينَ أَخْدَانِي فَذَهَبَ إِلَيَّ إِلَى النَّارِ ، فَإِذَا هِيَ مَطْوِيَّةٌ كَطَيِّ الْبَيْرِ وَإِذَا لَهَا قَرْنَانٌ وَإِذَا فِيهَا أُنَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ ، فَجَعَلْتُ أَقُولُ : أَغُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ ، قَالَ : فَلَقِينَا مَلَكٌ آخَرُ ، فَقَالَ لِي : لَمْ تُرْغَ ، فَقَصَّتْهَا حَفْصَةٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (نَعَمْ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يَصْلِي مِنَ اللَّيْلِ) . فَكَانَ بَعْدُ لَا يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا .

Солимнинг оталари Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётликларида бирор киши туш кўрса, (Расулуллоҳга) айтиб берар эрди. Мен ҳам бир туш кўрсам-у, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтиб берсам, деб орзу қилар эрдим. Ёш йигитча эдим. Бир куни масжидда ухлаб ётганимда туш кўрдим. Тушимда икки фаришта келиб мени ушлаб дўзахга олиб боришиди. Қарасам, дўзах қудук сингари атрофи ўралган бўлиб, унинг икки минораси бор эркан. Дўзахда одамлар юрибдир, уларни мен танидим. Сўнг, «Мени дўзах ўтидан асрафил!» деб Оллоҳга илтижо қила бошладим. Шу пайт ёнимизга яна бир бошқа фаришта келиб менга: «Қўрқмағил!» — деди (кейин уйғониб кетдим). Кўрган тушимни Ҳафса опамга айтиб бердим, ул эса Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтиб берибдир. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Абдуллоҳ ўзи яхши йигит-у, лекин кошки эрди кечаси туриб намоз ўқимоқни одат қиласа эрди!— дебдилар».

Шундан кейин Абдуллоҳ кечалари ухламай намоз ўқиб чиқадирган бўлган эркан.

2-боб. Тунги намозда узоқроқ сажда қилмоқ

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси 11 ракъат намоз ўқир эрдилар. Ҳар бир саждада сизлар 50 оят ўқиганингизда кетганча фурсат бош кўтармай турар эрдилар. Вомдод намозидан аввал эрса, икки ракъат суннат ўқиб олар эрдилар. Кейин, муаззин намозга чақиргунча ёнбошлар эрдилар».

3-боб. Касал одам тунги намозни ўрнидан турмай, ўтириб ўқийдир

546 . عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَقُمْ لَيْلَةً أَوْ لَيْتَيْنِ .

Асвад разияллоҳу анҳуга Жундуб разияллоҳу анҳу қуийидаги ҳадисни ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлдилар. Шунда кечаси ўқийдирган намозни ўринларидан турмай, (ўтириб) ўқидилар».

Жундуб ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Жаброил алайҳиссалом Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бирмунча вақт келмай қўйдилар. Қурайш қабиласидан бир хотин: «Шайтони унинг олдига келмай қўйди» — деб гап тарқатди. Шунда, «Ва-з-зу-ҳо ва-л-лайли изо сажо мо ваддаъака

раббука ва мо қало» деган оят нозил бўлди. Таржимаси: «Ёруғ кун ва қоронғу кеча ҳаққи, раббинг сендан ўз алоқасини узгани ҳам йўқдир ва сени ёмон кўриб қолгани ҳам йўқдир».

4-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тунги намоз ва нафл ўқишига мажбур қилмай ундағанлари; Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (қизлари) Фотимани ва (куёвлари) Ҳазрат Алини (иккалаларидан ҳам Оллоҳ рози бўлсин!) эшикни тақиллатиб, тунги намозга уйғотганлари

Умму Салама разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни кечаси уйғониб: «Субҳоналлоҳ, бул кеча нечук фитналар ва нечук хазиналар нозил бўлди эркан?! (яъни, кимларга азоб ва кимларга раҳмат нозил бўлди эркан?!). Ким ҳужраларда ётганларни уйғотғайдир! Ё раб, бу дунёда кийимликлар у дунёда яланғочидирлар!» — дедилар».

547 . عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَرَفَهُ وَفَاطِمَةَ بُنْتَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً ، فَقَالَ : (أَلَا تُصْلِيَانِ) . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَنْفُسُنَا بِيَدِ اللَّهِ ، إِذَا شَاءَ أَنْ يَعْثَثَنَا بَعْثَنَا ، فَأَنْصَرَفَ حِينَ قُلْنَا ذَلِكَ وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيْ شَيْئًا ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلِّ يَضْرِبُ فَحْنَهُ وَهُوَ يَقُولُ : ﴿ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴾ .

Ҳазрат Али ибн Абу Толиб ривоят қиласидирлар: «Бир куни кечаси Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мен бирлан қизлари Фотимани эшикни тақиллатиб уйғотдилар-да, «Намоз ўқисаларингиз бўлмайдирми?» — дедилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, жонимиз Оллоҳ таолонинг қўлидадир, эгар бизни уйғотмоқни хоҳласа, ўзи уйғотғайдир», — деган эрдим, менга бир сўз ҳам айтмадилар. Бироқ қайтиб кетаётганларида қўлларини сонларига уриб: «Инсон ўзи азалдан шундоқ айтишқоқ эрди», — деганларини эшитдим».

548 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَدِعُ الْعَمَلَ ، وَهُوَ يَحْبُّ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ خَشِيشَةً أَنْ يَعْمَلَ النَّاسُ بِهِ كَيْفَرَضَ عَلَيْهِمْ ، وَمَا سَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَةً الضُّحَىْ قَطُّ ، وَإِنَّمَا لَأَسْبَحُهَا .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга фарз бўлиб қолмоғини қўрқиб ўзларига ёқсан баъзи бир амалларни қилмас эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Зухо» намозини ўқиганларида, албатта мен ҳам бирга ўқийдирман».

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни кечаси масжиdda намоз ўқидилар, уларга эргашиб, бир қанча кишилар ҳам ўқишиди. Эртаси куни кечаси одам анча кўпайди. Учинчи ва тўртинчи кечага бориб эрса, ниҳоятда кўпайиб кетди. Келаси куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масjidга чиқмадилар. Тонг отгач, бомдод намозидан сўнг: «Тарових намози ўқийдирман, деб қилган саъиу кушишингизни кўриб хурсанд бўлдим. Олдингизга чиқмоғимга ҳеч нарса монеълик қилгани йўқдир. Аммо, кечаси намоз ўқимоқ сизларга фарз бўлиб қолмоғидан қўрқфаймен», — дедилар. Бу воқеа Рамазон ойида бўлган эрди».

5-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оёқлари шишиб кетгунча нафл ўқиганлари

Оиша онамиз: «Ҳатто оёқлари ёрилиб кетар эрди», — дегандилар.

549 . عَنْ الْمُغَيْرَةِ بْنِ شَعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَقُومُ لِيَصْلِي حَتَّىْ تَرِمَ قَدَمَاهُ ، أَوْ سَاقَاهُ ، فَيَقَالُ لَهُ ، فَيَقُولُ : (أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا) .

Муғийра ибн Шуъба разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси туриб намоз ўқир эрдилар, ҳатто (рукуъ, сажда қиласвериб), оёклари (ёким болдиrlари) шишиб кетар эрди. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ахир, сизнинг бутун гуноҳларингизни Оллоҳ афв қилган-ку!» — дейишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шукр қилгувчи банда бўлмайинми?»—дедилар».

6-боб. Саҳарда (турмай) ухлаган киши ҳақида

550 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ : (أَحَبُّ الصَّلَاةَ إِلَى اللَّهِ عَالَى صَلَاةِ دَاؤْدَ ، وَأَحَبُّ الصَّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاؤْدَ ، وَكَانَ يَنَمُّ نِصْفَ اللَّيْلِ ، وَيَقُومُ ثُلُثَتُهُ ، وَيَنَمُّ سُدُسَهُ ، وَيَصُومُ يَوْمًا ، وَيَفْطُرُ يَوْمًا) .

Абдуллоҳ ибн Амр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (бир куни менга) бундай дегандилар: «Оллоҳ таолога кўпроқ Довуд алайҳиссаломнинг намоз ўқимаклари ва рўза тутмаклари ёқар эрди, Довуд алайҳиссалом ярим кечагача ухлар эрдилар. Кечанинг 1/3 қисмида ибодат қилар эрдилар ва 1/6 қисмида ухлар эрдилар. Кунора рўза тутар эрдилар».

551 . عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَئِ الْعَمَلٌ كَانَ أَحَبًّا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَتْ الدَّائِمُ . قُلْتُ مَتَى كَانَ يَقُومُ ؟ قَالَتْ : يَقُومُ إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ .

وَفِي رِوَايَةٍ : إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ قَامَ فَصَلَّى .

وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهَا قَالَتْ : مَا الْفَاهُ السَّحْرُ عِنْدِي إِلَّا تَائِمًا . تَعْنِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Масруқ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нима қилмоқни яхши кўрар эрдилар?» —деб Оиша онамиздан сўрадим. «Доимий ибодатни», — дедилар. «Қачон туриб намоз ўқир эрдилар?»—дедим. «Хўрз қичқирганд», — дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хўрзнинг биринчи қичқиригини эшитибоқ туриб намоз ўқир эрдилар».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг ҳужрамда ётиб қолган кунлари бирор марта ҳам туриб саҳарни қарши олган эрмаслар».

552 . عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً ، فَلَمْ يَزُلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَّتْ بِأَمْرٍ سَوِّي ، قِيلَ : مَا هَمَّتْ ؟ قَالَ : هَمَّتْ أَنْ أَقْعُدَ وَأَذْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир кеча Расулуллоҳ бирлан бирга намоз ўқидим. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қиёмда узоқ туриб қолганларидан ҳатто ниятим бузилди», — дедим Абу Воилга. «Не қилмоқчи бўлдингиз?» — деб сўради Абу Воил. «Расулуллоҳни қиёмда қолдириб, ўзим ўтириб олсаммикин, деган хаёлга бордим, дедим».

Ҳузайфа разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси таҳажжуд намозига турсалар, оғизларини мисвок бирлан тозалар эрдилар».

7-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тунги намозни қандай ўқир эрдилар? Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тунги намозлари неча ракъат бўларди?

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир киши: «Ё

Расулуллоҳ, тунги намоз нечук ўқилур? — деди. «Икки-икки ракъатдан бўлғайдир, тонг отиб қолдимикин, деганингда эрса, бир ракъат ўқиб, витр қилғайсан», — дедилар».

عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَتْ صَلَاتُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ، يَعْنِي بِاللَّيلِ . 553

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тунги намозлари 13 ракъат бўлур эрди. Ҳар 2 ракъатдан сўнг салом берар эрдилар».

Масруқ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Оиша онамиздан Расулуллоҳнинг тунги намозлари ҳақида сўрадим. Оиша онамиз: «Гоҳида 7 ракъат, гоҳида 9 ракъат ва баъзан 11 ракъат бўлар эрди, бомдод намозининг 2 ракъат суннати бунга кирмайдир», — дедилар».

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصَلِّي مِنَ اللَّيلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ، مِنْهَا الْوِئْرُ وَرَكْعَةُ الْفَجْرِ . 554

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси 13 ракъат намоз ўқир эрдилар, бунга витр ва бомдоднинг 2 ракъат суннати ҳам кирғайдир».

8-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тунги намозлари ва уйқулари тўғрисида қамда кечаси намоз ўқишнинг фарз эканлигини бекор қиласмоқ тўғрисида

Оллоҳ таоло тунги намоз тўғрисида бундай дейдир: «Эй бурканиб ётган Пайғамбар алайҳиссалом, кечаси туриб намоз ўқифил, туннинг озроқ қисмида (ёким ярмида ёким ундан ҳам озроғида ёким сал кўпроғида) ухлағил! Қуръони Каиймни шошилмасдан, тартиб бирлан ўқифил, Биз сенга бул дунёда амал қиласмоқ оғир, бироқ охиратда тарози босадирган ояти каиймалар нозил қиласидирмиз. Кечаси туриб намоз ўқимоқ қийин бўлса ҳам, матни зеҳнга мустаҳкам ўрнашғайдир. Сенинг кундузи кўп тоат-ибодат қиласигингни билурмен». Оллоҳ таоло яна бундай дейдир: «Оллоҳ таоло туни бирлан ибодат қилиб чиқмоққа қурбингиз етмаслиғин билур, шунинг учун ҳам сизларни кечирғайдир. Кечаси қўлингиздан келганича намоз ўқингиз! Оллоҳ таоло баъзи бирингизнинг bemor эканлиғини, баъзи бирингизнинг ризқ истаб, дунё кезиб юрганингизни ва баъзи бирингизнинг Оллоҳ йўлида ғазот қилаётганингизни билғайдир. Шунинг учун қўлингиздан келганича Қуръон тиловат қилингиз, намоз ўқингиз, закот берингиз ва Оллоҳ йўлида хайрсадақалар қилингиз! Бу дунёда неки яхшилиғ қиласидирсиз, охиратда Оллоҳ ҳузурида бунинг эвазига ўйлаганингиздан кўра кўпроқ савоб топғайдирсиз!» Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Оятдаги «Ношиат ал-лайли» деган ибора ҳабашасига кечаси туриб таҳажҷуд намоз ўқимоқни билдиргайдир», — дедилар. Имом Бухорий: «Ашадду ватъан» деган ибора Қуръон оятларининг киши қулоғи, 'кўзи ва қалбига яхши ўрнашувчан эрканлиғини англатғайдир», — дедилар.

عَنْ أَئْسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِرُ مِنَ الشَّهْرِ حَتَّى نَظُنَّ أَنْ لَا يَصُومُ مِنْهُ ، وَيَصُومُ حَتَّى نَظُنَّ أَنْ لَا يُفْطِرُهُ ، وَكَانَ لَا تَشَاءُ أَنْ تَرَاهُ مِنَ اللَّيلِ مُصْلِيًّا إِلَّا رَأَيْتُهُ ، وَلَا نَائِمًا إِلَّا رَأَيْتُهُ . 555

Анас разияллоҳу анҳу Ҳумайдга бундай деб ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон ойининг айрим кунлари рўза тутмай юрар эрдилар, ҳатто бутунлай рўза тутмасалар керак, деб ўйлар эрдик, баъзи кунлари эрса, қаторасига рўза тутар эрдилар, ҳатто энди оғиз очмасалар керак, деб ўйлар эрдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кечаси қачон намоз

ўқимакларини билмоқчи бўлиб, қай вақт борманг, ўшал вақтда намоз ўқиётганларини кўрар эрдингиз, шунингдек қачон ухламакларини билмоқчи бўлиб, қай вақт борманг, ўшал вақтда ухлаётганларини кўрар эрдингиз».

9-боб. Агар инсон кечаси туриб намоз ўқимаса, шайтон унинг орқа миясини тугиб қўядир

556. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يُعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدٍ كُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عَقْدَةً ، يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ ، عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارِقدْ ، إِذَا اسْتَيقَظَ وَذَكَرَ اللَّهُ انْحَلَّتْ عَقْدَةً ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةً ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عَقْدَةً ، فَأَصْبَحَ شَيْطَانًا طَيْبَ النَّفْسِ ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَيْثَ النَّفْسِ كَسْلَانًا) .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар биронтангиз кечаси туриб намоз ўқимай ётаверсангиз, шайтон орқа миянгизга учта тугун тугкайдир, ҳар бир тугунча: «Кеча ҳали узоқ, ухлайверғил!» — деб дам урғайдир (куф-суф қилғайдир). Киши, агар уйқусидан уйғониб Оллоҳнинг зикрини қилса, тугуннинг биттаси ечилғайдир, агар туриб таҳорат олса, иккинчиси ечилғайдир, агар намоз ўқиса, учинчи тугун ҳам ечилиб, тоат-ибодатга ғайратли, дили хуш бўлиб қолғайдир. Агар кечаси уйғониб шундай қилмаса, эртаси дили ғаш ва ялқов бўлиб юрғайдир», — деб айтдилар».

Сумра ибн Жундуб разияллоҳу анҳу туш тўғрисида ривоят қила туриб: «Кимки тушида бошини тош бирлан ёраётганларини кўрса, демак ул Қуръони Кариймни ёдламак та унга амал қилмакни тарк этган ва фарз намозини ўқимай ухлаган одамдир!» — дедилар.

10-боб. Кимки намоз ўқимай ухласа, шайтон унинг қулоғига сийиб қўядир

557. عنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ ، فَقَبِيلٌ : مَا زَالَ نَائِمًا حَتَّىٰ أَصْبَحَ الصَّلَاةَ ، فَقَالَ : (بَالَّا الشَّيْطَانُ فِي أُذْنِهِ) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларидағи бир суҳбатда «Бир киши тонг отгунча ухлаб, кечаси намозга турмади», — деб айтишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ул кишининг қулоғига шайтон сийиб қўйибдир», — дедилар.

11-боб. Тун охирлаб қолганда туриб дуо ва намоз ўқимоқ

Оллоҳ таоло: «Яхши мўъминлар кечаси оз ухлаб, саҳарлари Оллоҳга истигфор айтғайдирлар», — дейди.

558. عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَنْزُلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلُّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَقُولُ تُلْتُ الْلَّيْلَ الْآخِرَ ، يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ ، مَنْ يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيهُ ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Раббимиз — Оллоҳ таоло Ҳазратлари ҳар кечанинг 1/3 қисми қолганда осмоннинг ерга энг яқин қаватига тушиб: «Ким мени даъват қилғайдир, мен унга лаббай дегаймен, кимки мендан тилак тилағайдир, тилагига етказғаймек, ким мендан кечирим сўрағайдир, уни кечирғайдирмен», — дейди».

12-боб. Туннинг биринчи қисмida ухлаб, унинг охирги қисмини бедор ўтказған киши

Салмон Форсий Абу Дардоъ разияллоҳу анҳуга: «Туннинг биринчи қисмida

ухлаб, унинг охирги қисмида уйғоқ бўлғил! Расулуллоҳ шундай деганлар»,— деб айтдилар.

559 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سُئَلَتْ : عَنْ صَلَادَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللَّلِيلِ ؟ قَالَتْ : كَانَ يَنَامُ أَوْلَهُ ، وَيَقُولُ آخِرَهُ ، فَيُصَلِّي ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى فِرَاسِهِ ، فَإِذَا أَدْنَ الْمَوْذُنَ وَثَبَ ، فَإِنْ كَانَ بِهِ حَاجَةٌ اغْتَسَلَ ، وَإِلَّا تَوَضَّأَ وَخَرَجَ .

Асвад разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси нечук намоз ўқир эрдилар?» — деб Оиша онамиздан сўрадим. Оиша онамиз: «Кечанинг биринчи қисмида ухлаб, охирги қисмида намоз ўқир эрдилар. Кейин, жимоъ қилгилари келса, тўшакка келиб ётар эрдилар. Муаззин келиб аzon айтганда, агар лозим бўлса, ғусл қилар эрдилар, лозим бўлмаса, таҳорат олиб намозга чиқар эрдилар».

13-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Рамазон ва бошқа кунлари кечаси туриб намоз ўқиганлари ҳақида

560 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سُئَلَتْ : كَيْفَ كَانَتْ صَلَادَةُ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي رَمَضَانَ ؟ فَقَالَتْ : مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا غَيْرَهُ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةِ رَكْعَةً ، يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثَةً ، قَالَتْ عَائِشَةُ : فَقُلْتُ : يَا رَسُولِ اللَّهِ ، أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوَتِّرَ ؟ فَقَالَ : (يَا عَائِشَةُ ، إِنَّ عَيْنِي شَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي) .

Абу Салама разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон кечалари нечук намоз ўқир эрдилар?» — деб Оиша онамиздан сўрадилар. «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Рамазон ойида ҳам, бошқа ойларда ҳам кечаси туриб ўқийдирган намозлари 11 ракъатдан ошмас эрди,— дедилар Оиша онамиз,— аввал 4 ракъат ўқир эрдилар. Ҳар бир ракъатни нақадар узоқ ва маромига етказиб адо этмакларини сўрамасанг ҳам бўлтур. Кейин, яна тўрт ракъат ўқир эрдилар, буни ҳам шу қадар узоқ ва маромига етказиб адо этар эрдиларки, асти қўявергил! Ундан сўнг, яна уч ракъат намоз ўқир эрдилар. Бир куни Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, витр ўқимай ухлайдирмисиз?» — десам, Эй Оиша, кўзим ухлайдир-у, қалбим ухламайдир»,— деб жавоб қилдилар».

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тунги намознинг ҳар бир ракъатида ўтириб қироат қилганларини кўрмадим. Фақат, кексайиб қолганларидағина кечаси нафл намозини ўтириб ўқир эрдилар, шунда ҳам 30—40 оят қолганда ўринларидан туриб ўқир эрдилар, кейин рукуъ қилар эрдилар».

14-боб. Кеча-ю кундуз таҳоратли юрмоқнинг фазилати

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намози олдидан Билолга: «Эй Билол, қани айтғил-чи менга, ислом йўлида қилган энг савобли ишинг қайсиdir? Чунким мен жаннатда ёнгинамда сенинг оёқ товушларингни эшитдим»,— дедилар. Билол: «Мен кечасими, кундузими, доимо таҳорат олиб юрғайдирмен ва шул таҳоратим бирлан менга буюрилган ҳамма намозларни ўқифайдирмен»,— дедилар».

15-боб. Ибодатни қийинлаштириб юборишнинг макруҳлиги тўғрисида

561 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ ، فَقَالَ : (مَا هَذَا الْحَبْلُ) . قَالُوا : هَذَا حَبْلٌ لِرَبِيَّتَبِ ، فَإِذَا فَتَرَتْ تَعَلَّقَتْ بِهِ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا ، حُلُوهُ ، لِيَصَلِّي

أَحَدُكُمْ نَشَاطٌ ، فَإِذَا فَتَرَ فَلَيْقُعُدْ .

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам масжидга кирсалар, масжиднинг икки устунига арқон боғлаб қўйилган эркан. Шунда, «Бу нечук арқондир?» — деб сўрадилар. «Бу — Зайнаб онамизнинг арқонлари. Намоз ўқиётгандарида шунга осилиб қиёмга турғайдирлар», — дейишиди саҳобалар. Расулуллоҳ: «Бундай қилмангиз, ҳар ким қувватига қараб намоз ўқисин, қиёмга туролмаса, ўтириб ўқисин!»—дедилар».

Оиша опамиз ривоят қиладирлар: «Баний Асад қабиласига мансуб бир аёл ҳузуримда ўтирган эрди. Шул пайт Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам уйга кириб келиб: «Бу аёл кимдир?»—деб сўрадилар. «Бу — ўшал, кечаси ухламай намоз ўқиб чиқадирган аёл», — дедим. Сўнг, мазкур аёлнинг нечук намоз ўқимога тўғрисида сўзлашдик. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам: «Бундай қилмангиз, амали солиҳларни қурбингяз етганча адо этингиз, қанча ибодат қилсангиз ҳам, Оллоҳ таолога малол келмайди-ю, бироқ ўзингизга малол келиб қолмасин!» — дедилар».

16-боб. Кечалари ибодат қиладирган одамнинг тарки одат қилмоғи макрух

562 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانَ ، كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ) .

Абдуллоҳ ибн Амр разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам менга: «Эй Абдуллоҳ, фалончи қабилида иш тутмағил! Ул кечалари туриб ибодат қилур эрди, энди эрса, тарки одат қилди», — дедилар».

17-боб.

Абдуллоҳ ибн Амр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам менга: «Сенинг тўғрингда менга айтган сўзлари тўғрими? Сен кечалари туриб ибодат қилур эркансан, кундузи эрса, рўза тутар эркансан?» — дедилар. Мен: «Ҳа, шундоқ қилурмен», — дедим. «Агар шундоқ қилур эрсанг, кўзинг киртайғайдир, силланг қуриғайдир, ахир, баданингнинг ҳам, бола-чақангнинг ҳам сенда ҳаққи бордир-ку! Баъзи кунлари рўза тутғил, баъзи кунлари тутмағил, кечанинг айрим соатларида ибодат қилгил ва айрим соатларида ухлаб дам олғил!» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

18 боб. Кечаси уйғониб намоз ўқиган одамнинг фазилати ҳақида

563 . عَنْ عُبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، الحَمْدُ لِلَّهِ ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ، أَوْ دَعَا ، اسْتُجِيبَ لَهُ ، فَإِنْ تَوَضَّأْ وَصَلَّى قُبْلَتْ صَلَاتُهُ) .

Убода ибн Сомит: «Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам бу хусусда бундай деганлар», — деб ривоят қиладирлар: «Кимки кечаси уйғониб: «Ло илоҳа илла-л-лоҳу вахдаҳу, ло шарийка лаҳу, лаҳу-л-мулку ва лаҳу-л-ҳамду ва ҳува ало қулли шайъин қадийр. Ал-ҳамду ли-л-лоҳи ва субҳона-л-лоҳи ва ло илоҳа илла-л-лоҳу ва-л-лоҳу акбар ва ло ҳавла ва ло қуввата илло биллоҳ» (таржимаси: «Оллоҳдан бошқа тангри йўқдир, унинг ёлғиз ўзигина мавжуддир, унинг шериги йўқдир, жамики мулк уникидир, барча мақтовлар унга хосдир ва у ҳар бир нарсага қодирдир! Оллоҳта мадҳу мақтовлар бўлсин! Оллоҳдан ўзга тангри йўқдир, Оллоҳ энг буюқдир! Оллоҳ

иродасисиз ҳеч нарса бўлмағайдир») деган дуони ўқиб, сўнг «Илоҳи, мени кечирғил!» деса, дуоси мустажоб бўлғайдир, кейин таҳорат олиб намоз ўқиса, намози қабул бўлғусидир».

564 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَكَّهُ قَالَ وَهُوَ يَقُصُّ فِي قَصَاصِهِ ، وَهُوَ يَذْكُرُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ أَخَا لَكُمْ لَا يَقُولُ الرَّفَثَ) . يَعْنِي بِذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنَ رَوَاحَةَ :

وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ يَتْلُو كِتَابَهُ

إِذَا أَشْقَى مَعْرُوفٌ مِنَ الْفَجْرِ سَاطِعٍ

أَرَانَا الْهُدَى بَعْدَ الْعَمَى فَقُلُوبُنَا

بِهِ مُوقَاتٌ أَنَّ مَا قَالَ وَاقِعٌ

بَيْتُ يُحَافِي جَنْبَهُ عَنْ فَرَاسَهِ

إِذَا اسْتَقْلَلْتُ بِالْمُشْرِكِينَ الْمَضَاجِعِ

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Абдуллоҳ ибн Равоҳа, албатта, ёмон (нотӯғри) сўз айтмағайдир»,— деб қуидаги қиссани (шеърни) айтиб бердилар:

«Доимо Оллоҳ Китобин ўқир Ҳазрат Расулуллоҳ,
Қоп-қаро тун бағрини юз пора қилган тонг гувоҳ.
Кўрсатиб бизга ҳидоят, ҳақ йўлиға бошлади,
Биҳамдиллоҳ, сўқир кўзлар очилди, бўлмадик гумроҳ.
Мушрикийлар жисмига парқу тўшак ҳам ботганида,
Расулуллоҳ осталари қотди тўшаксиз тун бўйи, э воҳ!»

565 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

رَأَيْتُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ يَبْدِي قَطْعَةً إِسْتِبْرَقَ ، فَكَانَ لَأُرِيدُ مَكَانًا مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ إِلَيْهِ ، وَرَأَيْتُ كَأَنَّ اثْنَيْنِ أَتَيْنَاهُ أَرَادَا أَنْ يَذْهَبَا إِلَى النَّارِ ، فَتَلَقَّاهُمَا مَلَكُ فَقَالَ : لَمْ تُرْغِبْ خَلِيلَاهُ عَنْهُ . فَقَصَّتْ حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى رُؤْبَيَّاتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنِ اللَّيْلِ) . فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُصَلِّي مِنِ اللَّيْلِ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида туш кўрсам, қўлимда бир парча «истабрақ» деган мато бор эрмиш. Мен ўшал мато парчаси Жаннатнинг қай ерига учиб борса, ўша жойга бормакни истар эмишман. Бир пайт, икки киши келдию, мени ушлаб дўзахга олиб бормоқчи бўлди. Йўлда бир фаришта йўлиқиб менга: «Қўрқмағил!» — деди. Кейин, уларга қараб: «Қўйиб юборингиз!» — деб айтиди. Мен тушимни Ҳафса опамга айтган эрдим, ул Расулуллоҳга айтиб берибдир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Абдуллоҳ ўзи қандоқ яхши йигитдир, бироқ кечаси туриб намоз ўқиса эрди!»— дебдилар».

«Шу-шу Абдуллоҳ кечаси туриб намоз ўқийдирган бўлди,— дейдилар Нофиъ,— Бир куни саҳобаи киромлар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга кўрган тушларини айтиб, таъбирини сўрашди. Рамазоннинг охирги 10 кунлигининг 7- нчи кечаси (Қадр кечаси) эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Назаримда, барчангизнинг тушингиз Рамазоннинг охирги 10 кунлигига тўғри келиб қолибдир. Кимки Қадр кечасини кутиб олмоқчи эрса, Рамазоннинг охирги 10 кунлигига кутсин!»— дедилар».

19-боб. Бомдодда икки ракъат қўшимча намоз ўқиш ҳақида

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хуфтон ўқидилар, кейин яна 8 ракъат намоз ўқидилар, сўнг ўтирган ҳолда икки ракъат намоз ўқидилар. Бомдоднинг азони бирлан тақбири ўртасида эрса, икки ракъат (қўшимча) намоз ўқиб олдилар. Бу одатни сира ҳам тарк этмас эрдилар».

20-боб. Бомдоднинг икки ракъат суннатини ўқигандан сўнг ўнг қўлини босиб ёнбошламоқ

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозининг икки ракъат суннатини ўқиганларидан сўнг ўнг қўлларини босиб ёнбошлар эрдилар».

21-боб. Бомдод намозининг икки ракъат суннатини ўқиб бўлгандан кейин ёнбошлаш ўрнига сўзлашиб ўтиromoқ

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдод намозининг суннатини ўқиб бўлганларидан кейин, агар уйғоқ бўлсам, мен бирлан сўзлашиб ўтирас эрдилар, агар уйғоқ бўлмасам, муаззин аzon айтгунча ёнбошлар эрдилар».

22-боб. Нафл намозларини икки-икки ракъатдан ўқиш тўғрисидаги ҳадислар

Аммор, Абу Зарр, Анас, Жобир ибн Зайд, Икрима ва Зуҳрий (Оллоҳ улардан рози бўлсин!) ҳам нафл намозларининг икки-икки ракъатдан ўқилмоғини эслатиб ўтганлар. Яхё ибн Саъид: «Кундузи ўқиладирган нафлнинг ҳар икки ракъатидан кейин салом бермаган бирорта ҳам уламони (фақихни) билмасмен».— дейдилар.

566 . عَنْ حَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْلَمُنَا الْاسْتَخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلَّهَا ، كَمَا يَعْلَمُنَا السُّوْرَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ : (إِذَا هَمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ ، فَلَيْرُكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ ، وَأَنْتَ عَلَامُ الْغَيْوبِ . اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرُ خَيْرٌ لِي ، فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي ، أَوْ قَالَ : عَاجِلٌ أَمْرِي وَآجِلِهِ ، فَاقْدِرُهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرُ شَرٌّ لِي ، فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي ، أَوْ قَالَ : عَاجِلٌ أَمْرِي وَآجِلِهِ ، فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاَصْرِفْنِي عَنْهُ ، وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ، ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ ، قَالَ : وَيَسِّي حَاجَتَهُ .)

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга Қуръони Карийм сураларини ўргатганлариdek ҳар бир ишда истихора (Оллоҳдан тилак тиламоқ) айтишини ўргатар эрдилар. Бир куни Жаноб Расулуллоҳ: «Агар бирор ишга бел боғласангиз, аввал икки ракъат фарзсиз намоз ўқингиз, сўнг мана бу дуони айтингиз, дедилар: «Оллоҳумма астахирика би-илмика ва астакдирика би-қудратика ва асьалука мин фазлик-ал-азийм, фа-иннака тақдири ва ло ақдири ва таълamu ва ло аъlamu ва анта аллому-л-ғуйуб, Оллоҳумма ин кунта таълamu анна ҳоза-л-амр хайрун лий фий дийний ва маъюший ва оқибати амрий (ав қола ожили амрий) ва ожилиҳи фа-қдириҳу лий ва йассирху лий, сумма борик лий фийҳи ва ин кунта таълamu ҳоза-л-амр шаррун лий фий дийний ва маъюший ва оқибати амрий (ав қола фий ожили амрий) ва ожилиҳи фа-срифҳу анний ва-срифний анҳу ва-қдир лийи-л-хайр ҳайсу кона, сумма арзиний биҳи». «Мазкур дуони айтиб бўлгач,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ,— Оллоҳга ўз тилагингизни айтғайсиз». Дуонинг таржимаси: «Илоҳи, мени илмингдан огоҳ қилғил! Қудратинг ила мени бардам қилғил! Чексиз фазлу карамингдан мени баҳраманд этғил! Илоҳи, мен бел

боғлаган иш динимга, ҳаётимга ҳамда касбу коримга яхшилиф келтирадими, йўқми, ўзинг билғайдирсен. Агар яхшилиф келтирадирган бўлса, уни менга насиб айлаб, осон қилғил ва унга барака ато этғил! Илоҳи, мен бел боғлаган иш динимга, ҳаётимга ва касбу коримга ёмонлиф келтирадими, йўқми, ўзинг билғайдирсен. Агар ёмонлиф келтирадирган бўлса, уни мендан, мени ундан йироқ айлағил! Менга яхшилиф келтирадирган ишни раво кўриб, рози қилғил!»

Абу Қатода разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бирингиз (намоздан ташқари вақтда) масжидга кирсангиз ўтирмасдан аввал икки ракъат намоз ўқингиз!»— деганлар».

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга имомлик қилиб, икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг: «Меҳмондорчиликдан қайтишда дуо ўрнига намоз ўқингиз!»— дедилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайғи ва саллам бирлан бирга пешиндан аввал икки ракъат, пешиндан кейин ҳам икки ракъат намоз ўқидим, сўнгра жумъадан кейин ҳам, шомдан кейин ҳам, хуфтондан кейин ҳам икки ракъат намоз ўқидим».

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жумъада хутба қилатуриб: «Бирортангиз имом хутбада турган пайтда ёким хутба айтгани чиқаётган вақтда масжидга келсангиз, икки ракъат намоз ўқингиз!» — дедилар».

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Уйга келганимда менга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Каъбатуллоҳга кириб кетганларини айтишди. Жаноб Расулуллоҳни Каъбадан чиқиб келаётганларида учратдим. Каъба эшиги олдида Билол турган эркан, «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбада намоз ўқидиларми?» — деб сўрадим. «Ҳа, намоз ўқидилар», — деди Билол. «Каъбанинг қай ерида?» — дедим. «Анави икки устун оралиғида намоз ўқидилар, сўнг ташқарига чиқиб, Каъбага юзланиб яна икки ракъат намоз ўқидилар», — деди».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Пайғамбаримиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга икки ракъат Зуҳо намозини ўқимакни тайинладилар», — дейдилар.

Атбон разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан Абу Бакр Сиддиқ кун ёйилганда меникига келдилар, биз Расулуллоҳнинг орқаларида саф тортдик, ул киши бизга имомлик қилиб, намоз ўқидилар, — дейдилар.

23-боб. Бомдод намозининг икки ракъат суннатини ўқигандан кейин сўзлашиб ўтироқ

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат намоз ўқиб, менга қарар эрдилар, агар мен уйғоқ бўлсам, мен бирлан сўзлашиб ўтирас эрдилар, агар уйғоқ бўлмасам, ёнбошлар эрдилар», — дейдилар.

Али ибн Абдуллоҳ. «Бомдоднинг икки ракъат суннатида шундоқ қилганлар, дейишади, деб Суфёнга айтганимда, ул: «Ҳа, бомдоднинг икки ракъат суннатида, деб тасдиқлади», — дейдилар.

24-боб. Бомдодда икки ракъат суннати ўқиши одат қилмоқ ва бомдоднинг икки ракъат суннатини «нафл» деган киши ҳақида

567 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَمْ يَكُنْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، عَلَى شَيْءٍ مِنَ التَّوَافِلِ ، أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُداً ، عَلَى رَكْعَتِي الْفَجْرِ .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нафл намозларининг бирортасига ҳам бомдоднинг фарзидан аввал ўқиладирган икки

ракъат намозга одатлангандек, қаттиқ одатланган эрмаслар».

25-боб. Бомдод намозининг икки ракъат суннатида нималар ўқиладир?

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам кечаси 13 ракъат намоз ўқир эрдилар, сўнг бомдодга аzon айтилганини эшишиб, икки ракъат суннат ўқир эрдилар, суннатда «Қўл ё айюҳа-л-кофирун» бирлан «Қўл ҳува-л-лоҳу аҳад»ни қироат қилур эрдилар».

568 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يَخْفِفُ الرَّكْعَيْنِ الَّتَّيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ ، حَتَّىٰ إِنِّي لَا فُولُ : هَلْ قَرَأَ بِأَمِّ الْقُرْآنِ .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳ алайҳи ва саллам бомдоднинг икки ракъат суннатини жуда қисқа ўқир эрдилар, ҳатто мен ўзимга-ўзим: «Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Фотиҳа» сурасини ўқидилармикан?»—деб қўярдим».

НАФЛ НАМОЗЛАР ҲАҚИДАГИ БОБЛАР

1-боб. Фарз намозлардан кейин ўқиладирган нафл намозлар

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга пешин намозидан аввал икки ракъат намоз ўқидим, пешин намозидан кейин ҳам, шом намозидан кейин ҳам, хуфтондан сўнг ҳам икки ракъат намоз ўқидим. Жумъанинг фарзларидан кейин ҳам икки ракъат намоз ўқидим. Аммо, Жаноб Расууллоҳ шом ва хуфтоннинг суннатларини уйларида ўқидилар. Опам Ҳафса: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тонг отгач, қисқагина икки ракъат намоз ўқир эрдилар»,— дердилар. Ўша пайтларда мен Жаноб Расууллоҳнинг ҳузурларига кирмас эрдим».

2-боб. Фарз намозидан сўнг нафл ўқимаган киши ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бирданига 8 ракъат, кейин 7 ракъат намоз ўқидик»,— дедим. Шунда Амр ибн Динор: «Эй Абу Мусо, назаримда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешиннинг қазосини асрга, шомнинг қазосини хуфтонга қўшиб ўқидиларми, дейман»,— деди. «Мен ҳам шундоқ бўлса керак, деб ўйлайман»,— дедим».

3-боб. Сафарда зуҳо намози ўқимоқ ҳақида

Муварриқ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Ибн Умарга: «Зуҳо намозини ўқийдирсизми?» — дедим. «Йўқ»,— деди. «Усмон-чи?»? — дедим. «Йўқ»,— деди. «Абу Бакр Сиддиқ-чи?» — дедим. «Йўқ»,— деди. «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам-чи?» — дедим. «Йўқ, деб ўйлайман»,— деди».

Абдураҳмон ибн Абу Лайлло ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зуҳо намозини ўқиганлари ҳақида Умму Ҳониъдан бошқа бирор киши бизга ҳадис айтмади. Умму Ҳониъ бундай деганди: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Макка фатҳ қилинган куни менинг уйимга кириб, ғул қилдилар ва 8 ракъат намоз ўқидилар. Ҳанузгача мен бунчалик тез намоз ўқиган кишини кўрмаганман. Бироқ, тез ўқиган бўлсалар-да, рукуъ ва саждаларни меъёрига етказиб адо этдилар».

4-боб. Зуҳо намозини ихтиёрий деб ўқимаган киши ҳақида

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зуҳо намозини ўқиганларини кўрмаганман, бироқ ўзим ўқиганман».

5-боб. Мұқимлиқда зұхо намози үқимоқ

Атбон ибн Молик разияллоғу аңғы: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг үйимда зұхо намози үқидилар, биз ул кишиға иқтидо қилдик», — дейдилар.

569 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَوْصَانِي خَلِيلِي بِشَلَاثٍ لَا أَدْعُهُنَّ حَتَّىٰ مُوتَ ، صَوْمٌ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ مِّنْ كُلِّ شَهْرٍ ، وَصَلَاتٌ الصُّحَىٰ ، وَنَوْمٌ عَلَىٰ وِئْرٍ .

Абу Хурайра разияллоғу аңғы ривоят қиладирлар: «Дүстім Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга то үлгунимча уч нарсага амал қилмоқни — ҳар ойда уч күн рўза тутмоқни, зұхо намозини үқимоқни ва витр намозидан кейин ухламоқни васият қилдилар».

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Бир бақалоқ ансорий Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, мен масжидга келиб сиз бирлан бирга намоз үқимоққа қодир эрмасман», — деб узрини айтди. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам учун бир таом тайёрлаб, уйига чақирди. Бир бўйрани тозалаб, ерга солиб берди, Жаноб Расулуллоҳ бўйра устида икки ракъат намоз үқидилар». Фалон ибн Фалон ибн ал-Жоруд: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам зұхо намози үқирми эрдилар?» — деб Анасадан сўради. Анас: «Ўшал кунлардан бошқа куни үқиганларини кўрмаганман», — деди.

6-боб. Пешиннинг фарзидан аввал икки ракъат намоз үқимоқ

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан 10 ракъат суннат намозини ёллаб (ўрганиб) олдим: пешиннинг фарзидан аввал икки ракъат, фарзидан кейин икки ракъат, шомнинг фарзидан сўнг икки ракъат (уйларида үқидилар) ва хуфтоннинг фарзидан кейин икки ракъат (уйларида үқидилар), бомдоднинг фарзидан аввал икки ракъат (бу вақтда Расулуллоҳ ҳузурларига бирор кирмас эрди). Менга Ҳафса опам: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муаззин аз он айтганда (тонг отганда) икки ракъат намоз үқир эрдилар», — деб айтдилар».

570 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظَّهَرِ وَرَكْعَيْنَ قَبْلَ الْعَدَاءِ .

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешиннинг фарзидан аввалги тўрт ракъат, фарзидан кейинги икки ракъат ҳамда бомдоднинг фарзидан аввалги икки ракъат намозни канда қилмас эрдилар», — дейдилар.

7-боб. Шом намозидан аввал намоз үқимоқ

571 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (صَلُّوا قَبْلَ صَلَاتِ الْمَغْرِبِ) . قَالَ فِي الشَّاثِيَّةِ : (لِمَنْ شَاءَ) . كَرَاهِيَّةٌ أَنْ يَتَخَذَّلَهَا النَّاسُ سُنَّةً .

Абдуллоҳ ал-Мозиний ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шом намозидан аввал икки ракъат намоз үқингиз!» — деб уч мартада айтгандаридан кейин, «Одамлар буни суннат деб тушунмасинлар, тағин!» деган ўй бирлан: «Хоҳлаган киши үқисин!» — деб қўйдилар».

Марсад ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Уқба ибн Омир ал-Жуханий ҳузурига бориб: «Абу Тамий ҳақида бир сўз айтиб, сизни ажаблантирайинми? Ул шом намозидан аввал икки ракъат намоз үқийдир», — дедим. Шунда Уқба: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида шундоқ қилур эрдик», — деди. «Ҳозир шундоқ қилмоғингизга не монеълик қилур?»—дедим. «Ишимнинг кўплиги», — деди Уқба».

8-боб. Нафл намозларни жамоат бўлиб үқимоқ ҳақида

Анас ибн Молик ва Оиша онамиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг

нафл намозларни жамоат бўлиб ўқимоқ лозимлиги ҳақида сўзлаганларини ривоят қилишфайдир.

Маҳмуд ибн ар-Рабийъ ал-Ансорий Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уларнинг ҳовлисидан қудуқдан сув олиб юзига пуркаганларини ҳамда Расууллоҳ бирлан бирга Бадр жангиде қатнашган Атбон ибн Моликдан эшигтганларини эслаб, «Атбон менга бундоқ деганди»,— дедилар: «Мен ўз қавмим бўлмиш Баний Солимга имомлик қилур эрдим. Қавмим яшайдирган қишлоқ бирлан менинг ўйим оралиғида бир водий бор эрди ва ёмғир ёққанда ўтиб бўлмайдирган бўлиб қолар эрди. Бир куни Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бориб: «Менинг кўзим хиралашиб қолди, ёмғир ёққанда қавмим бирлан ўзимнинг ўртамдаги водийни кесиб ўтмоқ менинг учун жуда оғирдир, ўйимга бориб бир тайнинли жойда намоз ўқиб берсангиз-у, мен ўшал ерни ўзимга намозгоҳ қилиб олсам!» — дедим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳўп, шундоқ қилғайдирмен»,— дедилар. Ниҳоят, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўйимга кёлиб, эшигимни тақиллатдилар. Мен чиқиб, ичкарига таклиф этдим. Жаноб Расууллоҳ ўтирасдан: «Ўйингнинг қай ерида намоз ўқиб берайин?» — дедилар. Мен ўзим хоҳлаган жойимни кўрсатдим. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тақбири таҳrima айтиб намоз бошладилар, биз ул кишининг орқаларида саф тортиб, иқтидо қилдик. Икки ракъат намоз ўқиб, сўнг салом бердилар. Биз ҳам салом бердик. Кейин, кетмоқчи бўлган эрдилар, «Сиз учун атайлаб хазир (таом) тайёрлатиб қўйғанман, еб кетингиз!»— деб қўймадим. Маҳалла аҳли Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг меникига келгандарини эшитиб, ул зотни зиёрат қилгани киришди. Ҳовлимга одам тўлиб кетди. Қўшниларийдан бири: «Молик нега кўринмайдир?» — деди. Шунда бир киши: «Ул мунофиқ одам, Оллоҳ ва унинг Расулини яхши кўрмайдир»,— деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам буни эшитиб: «Ундоқ демағил, Оллоҳни юз-хотир қилиб, Ло илоҳа илла-л-лоҳу деганини билурсен-ку!» — дедилар. «Оллоҳ ва унинг Расули билгувчироқдир, аммо биз Оллоҳга қасамёд қилиб айтurmizким, ул фақат мунофиқлар билайгина дўстлашиб, фақат ўшалар бирлан ҳамсұхбат бўлғайдир»,— деди бояги киши. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таолони юз-хотир қилиб, Ло илоҳа илла-л-лоҳу деган кишини Оллоҳ таоло дўзах ўтида куйдирмағайдир»,— дедилар. «Бу воқеани кўпчилик орасида айтиб бердим,— деб ҳикоя қиладир Маҳмуд ибн ар-Рабийъ,— улар орасида ўшанда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ғазотда шаҳид бўлган саҳобалари Абу Айюб ҳамда Рум мамлакатига амир қилиб тайинланган Язийд ибн Муъовия ҳам бор эрди. Абу Айюб менинг айтганларимни рад қилиб: «Қасамёд қилиб айтurmэнким, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сен айтган сўзларни ҳеч қачон айтмаган бўлсалар керак»,— деди. Абу Айюбнинг бул гапи менга жуда оғир ботди. Агар ғазотдан Оллоҳ таоло мени саломат қайтарса, агар Атбон ибн Моликни тирик топсам, маҳалласининг масжидида албатта ундан бу ҳақда сўрағайдирмен, деб қасамёд қилдим. Ғазотдан саломат қайтдим, кейин ҳажга (ёким умрага) эҳром боғлаб, йўлга тушдим-да, Мадинаи Мунавварага келдим. Баний Солим маҳалласига бордим. Қарасам, кўзи ожиз, мўйсафид Атбон ибн Молик ўз қавмига имомлик қилиб, намоз ўқиб турган эркан. Намоз тугаб, салом бергач, олдига бориб салом бердим. Сўнг, ҳалиги ҳадисни сўрадим, Атбон ибн Молик олдин қандоқ айтиб берган бўлса, худди ўшандоқ қилиб ривоят қилиб берди».

9-боб. Уйда нафл намози ўқимоқ

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ўйингизда ҳам нафл намоз ўқиб турингиз, уйингизни қабристон қилиб

қўймангиз», — дедилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМИ

1-боб. Маккай Мукаррама ва Мадинаи Мунаввара масжидларида ўқилган намознинг фазилатлари тўғрисида

Қазъа разияллоҳу анҳуга *Абу Саъид* (Жаноб Расулуллоҳ бирлан бирга 12 та ғазотда қатнашган): «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан қуидаги тўрт насиҳатни эшитганман», — дебдир: «Хотин киши икки кунлик йўлга фақат маҳрами йўлдошлиғида чиқмоғи лозим; иккала ҳайитда рўза тутмаслик керак; бомдоддан кейин кун чиққунча ва асрдан кейин кун ботгунча намоз ўқимоқ ярамайдир; кўпроқ савоб олурмен деган одам Ал-Масжид ал-Ҳаромга (Каъбатуллоҳда), Масжид ур-Расул саллаллоҳу алайҳи ва салламга (Мадинада) ва Масжид ул-Ақсога (Қуддусда) чиқмоғи лозимдир».

572 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدِ)
الْمَسَاجِدِ الْحَرَامِ ، وَمَسَاجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَمَسَاجِدِ الْأَقْصَى) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кўпроқ савоб олурмен деган одам бошқа масжидларга изғимай, фақат Ал-Масжид ал-Ҳаром, Масжид ур-Расул саллаллоҳу алайҳи ва саллам. ва Масжид ул-Ақсога чиқсин!» — деганлар».

573 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (صَلَاةٌ فِي مَسْجِدٍ هَذَا خَيْرٌ مِّنْ أَلْفٍ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ
إِلَّا الْمَسَاجِدُ الْحَرَامُ) .

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менинг масжидимда ўқилган битта намоз мингта намоздан савоблироқ бўлиб, унга фақат Ал-Масжид ал-Ҳаромда ўқилган намозгина тенглаша олғайдир», — деганлар».

2-боб. Қубо масжиди ҳақида

574 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ كَانَ لَا يَصْلِي مِنَ الضُّحَى إِلَّا فِي يَوْمَيْنِ : يَوْمَ يَقْدُمُ بِمَكَّةَ فَإِنَّهُ كَانَ يَقْدُمُهَا ضُحَّى
، فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ ، ثُمَّ يَصْلِي رَكْعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ ، وَبَوْنَمِ يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَّاءَ ، فَإِنَّهُ كَانَ يَأْتِيهِ كُلَّ سَبْتٍ ، فَإِذَا دَخَلَ الْمَسَاجِدَ
كَرَهَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهُ حَتَّى يَصْلِي فِيهِ ، وَكَانَ يَحْدَثُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَزُورُهُ رَاكِبًا وَمَաشِيَا ، قَالَ :
وَكَانَ يَقُولُ : إِنَّمَا أَصْنَعُ كَمَا رَأَيْتُ أَصْحَابِي يَصْنَعُونَ ، وَلَا أَمْنَعُ أَحَدًا أَنْ يُصْلِي فِي أَيِّ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ ، غَيْرَ أَنْ
لَا تَسْحَرُوا طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا .

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу фақат икки кун — Маккага ва Қубо масжидига келган кунлари зуҳо намози ўқир эрдилар. Маккага айнан зуҳо намози ўқиладирган вақтда етиб келар эрдилар-да, Байтуллоҳни тавоф айлаб, сўнг Мақоми Иброҳимда икки ракъат намоз ўқир эрдилар. Қубо масжидига эрса, ҳар шанба куни келиб, намоз ўқимасдан кетмас эрдилар. Ибн Умар менга бундай деган эрдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам баъзан отлик, баъзан пиёда Масжид ул-Қубони зиёрат қилур эрдилар, саҳобаи киромлар ҳам шундоқ қилишфайдир, мен ҳам улардан ўрнак олиб шундоқ қилмоқдамен. Мен ҳеч кимнинг, хоҳ кундузи ва хоҳ кечаси бўлсин, истаган вақтда намоз ўқимоғига монеълик қилмасмен, фақат кун чиқаётган ёқим ботаётган вақтда ўқимаса, бўлди!»

3-боб. Қубо масжидига ҳар шанба келган киши ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар шанба куни Қубо масжидига гоҳ пиёда, гоҳ от.миниб келар эрдилар».

(Буни кўриб Абдуллоҳ ибн Умар ҳам шундоқ қилар эрдилар).

4-боб. Қубо масжидига от миниб ёким пиёда келмоқ

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қубо масжидига гоҳ отда, гоҳ пиёда келар эрдилар». Ибн Нумайр юқоридаги ҳадисга қўшимча қилиб: «Ибн Умар Қубо масжидига келган заҳоти икки ракъат намоз ўқиб, сўнг ўтирас эрди»,— дейдилар.

5-боб. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қабрлари бирлан минбарлари орасида намоз ўқимоқнинг фазилати

Абдуллоҳ ибн Зайд ал-Мозиний ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уйим бирлан минбарим оралиғидаги жой жаннат боғларидан биридир!» — деганлар».

575 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ) . وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي) .

Абу Ҳурайра ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уйим бирлан минбарим оралиғидаги жой жаннат боғларидан биридир! (Охиратда) минбарим Ҳавзи Кавсарим қирғоғида бўлғайдир»,— деб айтганлар».

6-боб. Байт ул-Муқаддас масжида ҳақида

Зиёднинг озод қилинган қули Қазъа ривоят қиладирлар: «Абу Саъид ал-Худрий Жаноб Расулуллоҳдан эшитган тўрт васиятни айтиб, мени таажжуға солдилар, хурсанд қилдилар. Улар қуидагилар: «Аёл киши икки кунлик йўлга ёлғиз ўзи сафар қилмағайдир, балким эри ёким бир маҳрами бирлан сафар қилғайдир; икки ҳайит куни рўза тутилмағайдир; бомдоддан кейин кун чиққунча, асрдан сўнг кун ботгунча намоз ўқилмағайдир; фақат учта масjid — Ал-Масжид ал-Ҳаром, Масжид ул-Ақсо ва менинг масжидимдан кўпроқ савоб топғайдирсиз!»

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ НАМОЗДА ҚИЛИНАДИРГАН ҲАРАКАТЛАР ТЎҒРИСИДАГИ БОБЛАР

1-боб. Намозда (агар буюрилган бўлса) қўлдан фойдаланиш ҳақида

Ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Намозхон намоз ўқиётиб ўз тана аъзоларидан истаганча фойдаланмоғи мумкин. Масалан, Абу Исҳоқ намоз ўқиётиб қўли бирлан кулоҳини олиб қўйди, кейин яна кийиб олди. Ҳазрат Али разияллоҳу анҳу эрса, ўнг кафтларини чап қўлларининг бўғини устига қўйиб, қўл боғлар эрдилар, агар бирор жойларини қашимоқчи ёким кийимларини тузатиб олмоқчи бўлсалар, қўл боғламини ечиб, қўлларини бемалол ҳаракат қилдираверар эрдилар».

Абдуллоҳ ибн Аббос ривоят қиладирлар: «Бир куни кечаси Маймуна холамникида ётиб қолдим. Мен ёстиқнинг энсиз томонига, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва холам эрса, энли томонига бош қўйиб ётдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ярим кечагача ёким ундан сал камроқ ёким кўпроқ вақт ухладилар. Кейин, уйғониб, ўринларидан туриб ўтирдилар-да, уйқуни қочирмоқ учун қўллари бирлан кўзларини ишқадилар. Сўнг, Сураи «Оли Имрон»нинг охиридан ўн оят ўқидилар. Кейин, ўринларидан туриб, деворга осиғлиқ мешчани олдилар-да, яхшилаб таҳорат қилдилар, сўнг намоз ўқимоққа тутиндилар. Мен ҳам Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сингари таҳорат олдим-да, ёнларига бориб турдим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўнг қўллари бирлан (ўнг томонимда

туришинг керак эрди, деган маънода) ўнг қулоғимни ишқаб қўйдилар (бошқа ҳадисда: «Қулоғимдан ушлаб, мени ўнг томонларига ўтказиб қўйдилар»,— дейилган). Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ракъат, сўнг икки ракъат, кейин икки ракъат, сўнгра икки ракъат, кейин икки ракъат, сўнгра икки ракъат намоз ўқидилар. Сўнг, витр ўқиб бўлгач, муаззин келиб аzon айтгунча ёнбошладилар. Кейин, қисқагина қилиб икки ракъат намоз ўқиб олдилар. Сўнг, бомдод ўқигани масжидга чиқиб кетдилар».

2-боб. Намоз вақтида сўзлашмоқ манъ қилинадир

576 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا نُسْلِمُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ ، فَإِذْ دُعِيَ عَلَيْنَا فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّحَاشِيِّ ، سَلَّمَنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يُرْدَ عَلَيْنَا ، وَقَالَ : (إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُعْلًا) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиётгандарида салом берар эрдик, бизга алик олар эрдилар. Аммо, Ҳабашистондаги Ан-Нажой деган жойдан қайтганимизда намоз ўқиётган эрканлар, салом берсак, алик олмадилар. Намоздан кейин: «Намоз улуғ машғулотдир! Унда бошқа нарсалар бирлан машғул бўлмоқ ярамағайдир»,— дедилар».

وَفِي رَوَايَةٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنْ كُنَّا لَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يُكَلِّمُ أَحَدُنَا صَاحِبَةِ بَحَاجَتِهِ حَتَّى نَزَّلْنَا 《 حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ 》 . الْآيَةُ ، فَأَمْرَنَا بِالسُّكُوتِ .

Абу Амр аш-Шайбоний: «Менга Зайд ибн Акрам разияллоҳу анҳу бундок деганди»,— дейдилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салам даврлариди, ислом эндиғина тарқалаётган вақтда Оллоҳ таолонинг «Намозларда тартиб сақлангиз!...» деган ояти каријмаси нозил бўлмагунча бир-биришимиз бирлан дунёвий ишларимиз ҳақида сўзлашаверар эрдик».

3-боб. Намозхоннинг намозда тасбих ва ҳамд айтмолги жоиз

Саҳл разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Баний Амр ибн Авфни келиштириб қўймоқ учун чиққан эдилар ҳамки, намоз вақти бўлди. Шунда Билол Абу Бақрнинг олдига келиб: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ушланиб қолдилар, сиз ўрниларига имомлик қилмағаймисиз?»— деди. Абу Бақр: «Майли, агар истасангиз»,— деб ррзи бўлдилар. Кейин, Билол аzon айтди. Абу Бақр эрса, меҳробга ўтиб намоз бошладилар. Шу пайт Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келдилар-да, одамларни оралаб ўтиб, биринчи сафга турдилар. Одамлар (Абу Бақрга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келганларини билдиримоқ учун) чапак чала бошладилар. Абу Бақр шунда ҳам сезмадилар. Одамлар қаттиқроқ чапак чалганларидан кейингина атрофга аланглаб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг биринчи сафда турганларини кўриб қолдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Ўрнингда туравёргил!» деб ишора қилдилар. Шунда Абу Бақр қўлларини кўтариб Оллоҳга ҳамд айтдилар-да, орқага тисарилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдинга ўтиб, намозни давом эттиридилар».

4-боб. Намозда айтиш мумкин эмаслигини билмаган ҳолда бирор қавмнинг номини тилга олмоқ ёким бир-бирига салом бермоқ ҳақида

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Биз илгарилари намоз ўқиётуб ҳам бир-биришимизга салом бераверар эрдик ва марҳумларнинг исмларини бирма-бир айтиб дуо қилар эрдик. Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам буни эшишиб қолиб: «Ат-Тахиййоту ли-л-лохи ва-с-салавоту ва-т-тайиботу, ас-салому

алайка аййұха-н-на-биййу ва раҳмат-ул-лоҳи ва баракотух, ас-салому алайно ва ало ибоди-л-лоҳи-с-солиҳийна, ашҳаду алло илоҳа ил-ла-л-лоҳу ва-шҳаду анна Мұхаммадан абдуху ва расулуҳ» десандыз, Оллоҳ таолонинг еру күқдаги барча солиҳ бандаларини дуо қилған бўлурсиз», — дедилар». Дуонинг таржимаси: «Барча олқишу мақтovлар, беш вақт намозу ззгуликлар Оллоҳга бўлсин! Эй Оллоҳнинг элчиси (пайғамбари) Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам! Оллоҳ таоло сизга салом, баракот ва раҳмат йўлласин! Бизга ҳамда Оллоҳнинг жамики солиҳ бандаларига ҳам Оллоҳ салом йўлласин! Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқлигининг шоҳидиман, Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳам Оллоҳнинг бандаси ва элчиси (пайғамбари) эканлигининг шоҳидидирман».

5-боб. Қарсак чалмоқ хотинларга ҳос қилиқ зканлиги ҳақида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тасбих айтмоқ эркакларга, қарсак чалмоқэрса, хотинларга ҳос одатдир! » — деганлар (бу ерда имомни огоҳлантирмоқ учун чапак чалиб овоз чиқармоқ назарда тутилган».

Саҳл ибн Саъд ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тасбих айтиб (имомни) огоҳлантирмоқ эркакларга, кафтни кафтга уриб одаз чиқариб (имомни) огоҳлантирмоқ хотинларга ҳос одатдир», — деганлар».

6-боб. Намоз ўқиётib орқага тисарилган ёким бирор сабабга кўра олдинга (намозхонларнинг олдинги сафига) ўтиб олган кишилар ҳақида

Саҳл ибн Саъд бу ҳақда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўғриларидаги ҳадисларда ривоят қилганлар.

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Сешанба куни мусулмонлар Абу Бакр Сиддиқ имомлигига (Расулуллоҳ бетоб эрдилар) бомдод намозини ўқишаётган эрди. Шу лайт Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оиша онамизнинг ҳужраларидаги пардани очиб, уларга жилмайиб қараб қўйдилар. Абу Бакр Сиддиқ, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга чиқмоқчилар, деб ўйлаб, жой бўшатмоқ мақсадида орқаларига тисарилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб хурсанд бўлиб кетган мусулмонлар намозни бузиб қўяй дейишиди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозни давом эттирингиз, деган маънода ишора қилдилар-да, пардани ёпиб қўйдилар. Ул зот шул куни вафот этдилар».

7-боб. Намоз ўқиётган болани онаси чақириб қолса...

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Менга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қуийидаги воқеани ривоят қилиб берган эрдилар», — дейдилар. «Бир бола ўз ҳужрасида (намоз ўқиб) турган эрди. Шу пайт онаси: «Эй Журайж», — деб чақириб қолди. Бола (онасининг овозини эшитгач): «Илоҳи, чиқайин десам, намоз ўқимоғим керак, чиқмайин десам, онам чақирмоқдалар, не қилсан эркан?» — деди. Онаси: «Эй Журайж», — деб иккинчи марта чақирди. Бола яна: «Илоҳи, чиқайин десам, намоз ўқимоғим керак, чиқмайин десам, онам чақирмақдалар, не қилсан эркан?» — деди. Онаси: «Эй Журайж», — деб учинчи марта чақирди. Бола яна: «Илоҳи, чиқайин десам, намоз ўқимоғим керак, чиқмайин десам, онам чақирмақдалар, не қилсан эркан?» — деди. Онаси: «Илоҳи, Журайж фоҳиша хотинлар юзига назари тушмай ўлмасин!» — деб қарғади.

Журайжнинг ҳужрасига бир чўпон хотин кириб-чиқиб юрар эрди. Бир куни шу хотин туғиб қўйди. Хотиндан: «Болани кимдан туғдинг?» — деб сўрашди. Хотин:

«Журайждан»,— деди. Буни эшитган Журайж ҳужрасидан чиқиб келиб: «Болани мендан туққанман, деяётган хотин қани? » — деди, сүнг болага қараб: «Эй гүдак, отанг ким? »— деб сүради. «Отам қўйбоқар чўпон»,— деди чақалоқ (Журайж намозни онасидан ҳам устун қўйгани учун Оллоҳ таоло унга ана шундоқ каромат атоқилди)».

8-боб. Намоз ўқиётиб сажда қилинадирган ерни майда тошлардан тозалаб ташламоқ

577 . عَنْ مُعِيقِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ، فِي الرَّجُلِ يَسْوَى التُّرَابَ حَيْثُ يَسْجُدُ ، قَالَ : (إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً) .

Муъайиқиб разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саждага бош қўйиладирган ерни майда тошлардан тозалаб ташлаётган кишига: «(Намоз давомида) бир марта шундоқ қилмоғинг мумкин»,— дедилар».

9-боб. Саждага бош қўйиладирган ерга кийимини ёзиб қўймоқ

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга жазирама иссиқда намоз ўқиётиб, ернинг ниҳоятда қизиб кетганлигидан бирортамиз ҳам саждада пешонамизни ерга теккизолмай қолдик. Шунда кийимимизни саждагоҳга ёзиб қўйиб, ўшанинг устига сажда қилдик».

10-боб. Намозда қандай ҳаракатлар қилмоқ жоиз бўладир?

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиётгандарида қибла томонларида оёғимни узатиб ётган бўлардим. Сажда қилаётгандарида оёғимни йиғишириб олардим, саждадан бош кўтарганларида эрса, яна узатиб юборар эдим (коронфуда)».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиб бўлиб, бундай дедилар: «Намоз ўқиётганимда шайтон пайдо бўлиб, намозимни бузмоқ ниятида менга ҳамла қилди. Оллоҳ таоло мадади бирлан уни даф қилмакка мұяссар бўлдим. Эрталаб сизлар кўрингиз, деб уни тутиб масжиднинг устунига боғлаб қўймоқчи бўлганимда, Сулаймон алайҳиссаломнинг «Илоҳи, мени шундоқ бир нарсага эга қилгилким, токи мендан кейин унга ҳеч ким мұяссар бўлолмасин!»— деган гаплари ёдимга тушди. Шунда Оллоҳ таоло шайтоннинг умидини пучга чиқарип қувиб юборди».

11-боб. Намоз ўқиётган одамнинг улони бўшаб (ечилиб) кетса...

Қатода разияллоҳу анҳу: «Намозхон кийимини ўғри олиб қочса, намозни қўйиб, ўғрини қувлағайдир»,— дейдилар.

578 . عَنْ شُبَّابَةَ رَحْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : حَدَّنَا الْأَزْرَقُ بْنُ فَيْسٍ قَالَ : كُنَّا بِالْأَهْوَازِ نُقَاتِلُ الْحَرُورِيَّةَ ، فَبَيْنَا أَنَا عَلَى جُرْفِ نَهْرٍ إِذَا رَجُلٌ يُصَلَّى ، وَإِذَا لَجَأْتُمْ دَائِبَتِهِ بَيْدَهِ فَجَعَلَتِ الدَّائِبَةَ ثُنَازَعَهُ ، وَجَعَلَتِ شُبَّابَةَ - هُوَ أَبُو بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيُّ - فَجَعَلَ رَجُلًا مِنَ الْخَوَارِجِ يَقُولُ اللَّهُمَّ افْعَلْ بِهَذَا الشَّيْخَ . فَلَمَّا انصَرَفَ الشَّيْخُ قَالَ : إِنِّي سَمِعْتُ قَوْلَكُمْ ، وَإِنِّي غَرَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتَّ غَزَوَاتٍ ، أَوْ سَبْعَ غَزَوَاتٍ ، أَوْ ثَمَانِيَا ، وَشَهَدْتُ تَيْسِيرَهُ ، وَإِنِّي إِنْ كُنْتُ أَنْ أُرَاجِعَ مَعَ دَائِبِتِي ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدْعَهَا تَرْجِعُ إِلَى مَأْلُوفِهَا فَيَسْقُطَ عَلَيَّ .

Ал-Азрақ ибн Қайс ривоят қиласидирлар: «Аҳвоз деган ерда хаворижлар бирлан урушаётган эрдик. Мен дарё бўйида турган эрдим, Бир вақт, бир кишининг оти юганини ушлаб турган ҳолда намоз ўқиётганини кўриб қолдим. Оти кучлилик қилиб

уни жойнамоздан нарига судраб кета бошлади». Мазкур ривоятни Шуъба разияллоҳу анҳу бундай деб давом эттирадилар: «Ўша намозхон Абу Барза. ал-Асламий бўлиб, уни хаворижлардан бир киши: «Илоҳи, бу чолни балога гирифтор қилғил!» — деб дуоибад қилди. Абу Барза намозини тугатгач: «Мен сизларнинг гапингизни эшийтдим. Мен Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга олти (ёким етти, ёким саккиз) йил ғазот қилдим, умматларига намоз хусусида бир қанча енгиллик берганларини кўрдим. Отим судраб кетаётган бўлса ҳам, намоз ўқиганим афзал, чунким уни ўз ҳолига қўйиб юборсам, ўтлаб узоқларга кетиб қолғайдир»,— деди».

عن عائشة قالت رضي الله عنها : حَسِّفَتِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ سُورَةً طَوِيلَةً ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ، ثُمَّ اسْتَفْتَحَ بِسُورَةٍ أُخْرَى ، ثُمَّ رَكَعَ حَتَّى قَضَاهَا ، وَسَجَدَ ، ثُمَّ فَعَلَ ذَلِكَ فِي الثَّانِيَةِ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّهُمَا آيَاتُ اللَّهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَصُلُّوا حَتَّى يُفْرَجَ عَنْكُمْ ، لَقَدْ رَأَيْتُ فِي مَقَامِ هَذَا كُلَّ شَيْءٍ وُعِدْتُهُ ، حَتَّى لَقَدْ رَأَيْتُنِي أُرِيدُ أَنْ آخُذَ قُطْفًا مِنَ الْجَنَّةِ حِينَ رَأَيْتُمُونِي حَعْلَتُ أَنْقَدْمُ ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ جَهَنَّمَ يَحْطُمُ بَعْضَهَا بَعْضًا حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَأْخَرْتُ ، وَرَأَيْتُ فِيهَا عَمَرًا بْنَ لُحَيًّا وَهُوَ الَّذِي سَيَّبَ السَّوَابِ . 579

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Қуёш тутилди. Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан туриб узун сура ўқидилар, сўнг рукуъ қилдилар, рукуъда узок турдилар, кейин рукуъдан бош кўтариб, бошқа бир сурани ўқий бошладилар. Сўнг рукуъ қилиб, сажда қилдилар-да, биринчи ракъатни якунладилар. Иккинчи ракъатни ҳам шу тариқа ўқидилар. Кейин, бизга қараб: «Қуёш бирлан Ой Оллоҳ таоло қудратининг икки далилидир. Уларнинг тутилганини кўрсангиз, тутилиб бўлгунча намоз ўқингиз! Мана шу ерда туриб менга ваъда қилинган ҳамма нарсани кўрдим. Қўлимни узатиб олдинга интилаётганимни кўрган вақтларингизда мен жаннатдан бир мева узиб олмоқчи бўлган зердим, орқамга (чўчиб) тисарилганимда эрса, жа~ ҳаннам ўтининг гуриллаб ёнаётганини кўрган эрдим. Жаҳаннамда Амр ибн Луҳони кўрдим, ул (ҳаётлигида уй) ҳайвонларини ўз ҳолига ташлаб қўйган одам эрди»,— дедилар».

12-боб. Намозда тупуриш ва уф тортиш ҳақида

Абдуллоҳ ибн Амр: «Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуёш тутилганда намоз ўқиётиб уф тортилар», — дейдилар.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиднинг қиблага қараган деюридаги тупукни кўриб, масжид аҳлидан хафа бўлганларидан: «Намоз ўқиётганингизда Оллоҳ таоло ҳар бирингизнинг рўпарангизда бўлғайдир, шунинг учун қиблага қараб тупура кўрмангиз! » — дедиларда, муборак қўлларига бир тош олиб девордаги тупикни қириб ташладилар».

«Қайси бирингиз тупурмоқчи бўлсангиз, чап ёнингизга тупурингиз!»— дейдилар Ибн Умар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расуллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намоз ўқиётган ҳар бир мўмин ўз рабби бирлан суҳбатлашғайдир. Шунинг учун олд томонига ва ўнг ёнига тупурмасин, чап ёнига ёким оёғининг остига тупурсин!» — дедилар».

13-боб. Эркак киши, мумкин эмаслигини билмасдан имомни бирор нарсадан огоҳлантироқ учун кафтини кафтига уриб овоз қилса, намози бузилмайдир

Юқорида Саҳл ибн Саъднинг шунга доир ҳадиси келтириб ўтилган.

14-боб. Агар намозхонга «олдинга ўтғил ёким кутиб турғил!» дейилса, кутиб турғани маъқул

Саҳл ибн Саъд ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқиётган одамлар изорларини кичиклигидан бўйинларига танғиб олишар эрди. Шунда хотинларга: «Эркаклар батамом ўтириб олгунларича бошларингизни саждадан кўгармангиз!»—деб буюришар эрди (чунким эркаклар сажда қилганда авратлари кўриниб қоларди)».

15-боб. Намозда саломга алик олинмайдир

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга намоз ўқиётганларида ҳам салом берар зердим. Менга алик олар эрдилар. Лекин, бир куни Ҳабашистондан қайтиб келганимизда Жаноб Расулуллоҳга намоз ўқиётганларида салом берсам, алик олмадилар. Намоздан кейин: «Намоз ўқиётиб бошқа нарсаларга чалғимаслик керак»,— дедилар».

عنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : 580

بَعْشَيْرِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ لَهُ ، فَأَنْطَلَقْتُ ثُمَّ رَجَعْتُ ، وَقَدْ قَضَيْتُهَا ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يُرْدَ عَلَيَّ ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي مَا أَعْلَمُ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي : لَعَلَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ عَلَيَّ أَنِّي أَبْطَأْتُ ، ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يُرْدَ عَلَيَّ ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي مَنِ الْمَرَأَةُ الْأُولَى ، ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيَّ ، فَقَالَ : (إِنَّمَا مَنْعِنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ أَنِّي كُنْتُ أَصْلِي) . وَكَانَ عَلَى رَاحْلَتِهِ مُتَوَجِّهًا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени ўзларининг бир ҳожатларини бажариб келмакка юбордилар. Мен топшириқни бажаргач, қайтиб келиб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга салом бердим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саломимга алик олмадилар. Биргина Оллоҳга аён, ўшанда анча кўнглим ранжиди. Ўзимга-ўзим: «Эҳтимол, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечикиб қолганим учун мендан хафа бўлиб юргандирлар?» — дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга қайта салом берсам, яна алик олмадилар, дилим аввалгидан ҳам кўпроқ ранжиди, кейин яна салом бердим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу гал саломимга алик олиб: «Саломингга алик олмоғимга намоз монеълик қилди, мен намоз ўқиётган эрдим»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам улов устида қибладан бошқа ёққа қараган ҳолда намоз ўқиётган эрдилар».

16-боб. Намоз ўқиётиб бирор зарурат билан қўлини тепага кўтармоқ ҳақида

Саҳл ибн Саъд разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қулоқларига «Баний Амр ибн Авф қабиласи Қубо масжидида жанжаллашиб қолишибди» деган хабар етди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир қанча саҳобаларини олиб, уларни яраштирмоққа чиқдилар. Муҳокама чўзилиб кетиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир оз ушланиб қолдилар. Намоз вақти ҳам бўлди. Билол келиб Абу Бакр Сиддиққа: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ушланиб қолдилар. Намоз вақти бўлди, жамоатга имомлик қилмайдирмисиз? » — дедилар. «Истасангиз, майли»,— дедилар Абу Бакр. Билол аzon айтдилар, Абу Бакр Сиддиқ эрса, меҳробга ўтиб такбири таҳrima айтдилар. Шу пайт Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам келиб биринчи сафга турдилар. Одамлар Абу Бакрни огоҳлантирмоқ учун чапак чала бошлаши. Абу'Бакр шунда ҳам сезмадилар. Одамлар қаттиқроқ қарсак чалишгандан кейингина атрофга аланглаб

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб қолдилар. Жаноб Расулуллоҳ ул кишига «Намозни давом эттираверғил» деган маънода қўллари бирлан ишора қилдилар. Абу Бакр қўлларини тепага кўтариб Оллоҳга ҳамд айтдилар-да, орқага тисарилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ул кишининг биринчи сафга келиб турганларини кўриб олдинга ўтиб имомлик қилдилар. Намоздан кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга қараб: «Эй, одамлар, сизларга не бўлди ўзи? Худди бир нарса бўлгандек намозда қарсак чалдингиз. Қарсак чалмоқ хотинларнинг ишидир, намоз вақтида бирор кишига бир нима бўлиб қолса, (имомни огоҳлантироқ учун) «Субҳоналлоҳ» десин!»—дедилар. Сўнг, Абу Бакрга: «Эй Абу Бакр, намозни давом эттираверингиз» деб ишора қилганимда, нега жойингизда қолавермадингиз?» — дедилар. Абу Бакр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига ўтиб, намоз ўқимофим ўринли эмасдир»,— деб жавоб қилдилар».

17-боб. Намозда қўлни белга қўйиб турмоқ жоиз эрмас

. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَصَّلِي الرَّجُلُ مُتَخَصِّرًا . 581

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиётиб белни ушламакни манъ қилганлар»,— дейдилар.

Умар ибн Али: «Менга Абу Ҳурайра айтдиларким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозда белга қўлни қўйиб турмоқни макруҳ қилган эрмишлар»,— дейдилар.

18-боб. Намоз ўқиётиб бошқа бир нарса ҳақида фикр юритмоқ

Ҳазрат Умар: «Мен намоз ўқиётиб аскарларимни жиҳодга тайёрлағайман»,— деган эканлар.

Үқба ибн Ҳафса ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга аср ўқидим. Жаноб Расулуллоҳ салом бердилар-да, тезда ўринларидан туриб, хртинларининг хужрасига кириб кетдилар. Бир оздан кейин чиқиб, қавмларининг юзларидаги таажжуб аломатини кўриб: «Намоз ўқиётганимда ўйимизда тилла борлиги ёдимга тушиб қолди, мен унинг туни бирлан ўйимизда туриб қолмоғини истамай, одамларга улашиб бермакни буюрдим»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намозга аzon айтилса, шайтон аzon овози эшитилмайдирган ергача орқасидан ел чиқариб қочфайдир. Муаззин тўхтаса, яна келфайдир ва намозхонга «Уни эслагил, буни эслагил» деб токим ул неча ракъат ўқиганини эсидан чиқаргунча чалғитғайдир»,— дедилар».

Абу Салама ибн Абдурраҳман: «Қайси бирингиз намозда шу аҳволга тушсангиз, ташаҳҳудга ўтиргандан кейин яна икки марта сажда қилингиз! » — деганлар. Бу сўзни ул киши Абу Ҳурайрадан эшитибдирлар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Одамлар: «Абу Ҳурайра Расулуллоҳ ҳусусларида жуда кўп ҳадис ривоят қиласидир!» — дейишади. Мен бир кишини учратиб, унга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кеча тунда қайси сурани ўқидилар?» — дедим. «Билмасман»,— деди. «Унда, намозда бўлмабсан-да?!» — дедим.

«Нега, қатнашганман»,— деди бояги киши. «Фалон ва фалон сураларни ўқиганларини мен биламан-ку!» — дедим (демак, Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларини ёдлаб қолмоқ учун бутун вужудлари бирлан қулоқ согланлар)».

19-боб. Бисмиллоҳир раҳмонир раҳийми

Саждаи саҳв ҳақида (намознинг иккинчи ракъатида ўтирмасдан туриб кетгандаги хатони тузатмоқ учун килинадиган сажда)

Абдуллоҳ ибн Бұхайна разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Беш вақт намозлардан бирида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга имомлик қилдилар. Шунда иккинчи ракъатдан кейин, ўтирмасдан туриб кетдилар. Кетларидан одамлар ҳам туришди. Намозни тугатиб, салом бермоқларини кутиб турдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам салом бермоқдан аввал, ўтирган ҳолларида такбир айтиб икки марта сажда қилдилар-да, сўнг салом бердилар».

Абдуллоҳ ибн Бұхайна ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин намозининг иккинчи ракъатидан сўнг, ўтирмасдан туриб кетдилар. Шунда намозни тугатгач, икки марта сажда қилиб, кейин салом бердилар».

20-боб. Агар намозхон тўрт ракъатли намозни беш ракъат қилиб ўқиб қўйса...

582 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : صَلَّى الظَّهَرَ خَمْسًا فَقِيلَ لَهُ : أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ : (وَمَا ذَاكَ) . قَالَ : صَلَّيْتَ خَمْسًا ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин намозини беш ракъат ўқиб юбордилар. Саломдан сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Намознинг ракъати кўпайтирилдими?» — деб сўрашди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Нега бундок дерсизлар?»— дедилар. «Беш ракъат ўқидингиз»,— дейишиди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳв учун (хатони ювмоқ учун) яна икки марта сажда қилдилар».

21-боб. Намозхон иккинчи ёки учинчи ракъатда билмай салом бериб қўйса, одатдаги сажда каби ёки ундан узоқроқ яна икки марта сажда қиласылар

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга имомлик қилиб пешин ёким аср намозини ўқидилар. Иккинчи ракъатга келганда салом бердилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Зулйадайн деган киши: «Ё Расулуллоҳ, намоз қисқардими?» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларига қараб: «Зулйадайн тўғри айттаётими?» — дедилар. Саҳобалар: «Ҳа»,— деб жавоб беришиди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳв учун яна икки ракъат намоз ўқиб, сўнг икки марта сажда қилдилар».

Саъд ривоят қиласылар: «Урш ибн Зубайр бизга имом бўлиб шом ўқиганида иккинчи ракъатдан кейин салом берди. Сўнг, (биз бирлан) бир оз сўзлашгач, намознинг қолганини ўқиб, саждаи саҳв қилди-да: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундоқ қилганлар»,— деди».

22-боб. Саждаи саҳв қиласыдан сўнг «Ат-Таҳиййот» ни ўқимай салом берган киши хусусида

Анас разияллоҳу анҳу ва Ҳасан Басрий саждаи саҳвдан сўнг «Ат-Таҳиййот»ни ўқимадилар. Қатода: «Саждаи саҳвдан сўнг «Ат-Таҳиййот» ўқилмайдир»,— дейдилар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу

алайҳи ва саллам икки ракъат ўқиб, намозни тугатдилар. Шунда ул кишига Зулйадайн: «Ё Расууллоҳ, намоз қисқардими ёки ёдингиздан чиқардингизми?» — деди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Зулйадайн түғри айтәётири? »— дедилар. Одамлар: «Ха»,— дейишди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна икки ракъат намоз ўқиб, салом бердилар, сұнг тақбир айтиб, одатдагидек ёким үндан узокроқ сажда қилдилар. Кейин, саждадан бошларини күтариб («Ат-Таҳиййот» ни ўқимай) салом бердилар-да, ўринларидан турдилар».

Салама ибн Алқама ривоят қиладирлар: «Мұхаммад ибн Сириндан: «Саждай сахвдан сұнг «Ат-Таҳиййот» ўқилғайдирми?» —деб сүрадим. «Абу Ҳурайранинг ҳадисида йўқ-ку!» — дедилар».

23-боб. Намозда янглишган одам ҳар иккала саждаи сахвда тақбир айтадир

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин ёким аср намозида (Мұхаммад ибн Сирин: «Аср намозида бўлса керак, деб ўйлайман»,—дейдилар) икки ракъат ўқиб, салом бердилар, кейин ўринларидан турдилар-да, масжидга кира-веришдаги ёғочга бориб суюндилар. Намозхонлар орасида Абу Бакр ва Умар ҳам бор эдилар, лекин бу түғрида Жаноб Расууллоҳга гапирмоққа истихола қилишди. Одамлар бир-бирлариға «Намоз қисқардими, намоз қисқардими?» — дея шошиб масжидан чиқиб кела бошладилар. Уларнинг орасида бир киши бор эрди, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уни «Зулйадайн» дер эдилар. Ўша киши: «Ё Расууллоҳ, ёдингиздан чиқардингизми ёким намоз қисқардими? » — деб сүради. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эсимдан чиқарғаним ҳам йўқ, намоз қисқарғани ҳам йўқдир»,— дедилар. Зулйадайн: «Йўқ, ёдингиздан чиқардингиз»,— деди. Шундан кейин, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна икки ракъат намоз ўқиб, салом бердилар, сұнг тақбир айтиб, одатдагидек ёким үндан узунроқ сажда қилдилар. сұнг бошларини күтариб тақбир айтдилар, Саждага бошларини қўяётиб ҳам одатдагидек ёким үндан узокроқ тақбир айтдилар».

Абдуллоҳ ибн Бұхайна разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешин намозида қиёмда турган эрдилар, фақат охирги ўлтиromoқ қолган эрди. Намозни тугатғандаридан сұнг, салом бермай туриб, икки марта саждай сахв қилдилар. Ҳар бир саждадан кейин, ўтирган ҳолларида тақбир айтдилар, одамлар ҳам Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сахв бўлган охирги ўтириш эвазига сажда қилишди».

24-боб. Уч ёки тўрт ракъат ўқиганини унутса, саждаи сахв қиладир.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Намозга аzon айтилса, шайтон аzon эшитилмайдирган ергача орқасидан ел чиқариб қочғайдир. Аzon тугаса, қайтиб келғайдир. Намозга тақбир айтилса, яна қочғайдир, тақбир тугаса, яна қайтиб келиб, намозхонни власваса қилмоқ учун: «Уни эслагил, буни эслагил»,— деб ёдига келмаган нарсаларни эслатғайдир. Пировардида намозхой неча ракъат намоз ўқиганини билмай қолур. Агар бирортангиз шу куйга тушғайдирсиз, ўтирган ҳолда саждай сахв қилингиз!» — деганлар,

25-боб. Фарз ва нафл намозларида саждаи сахв қилмсқ

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу витр намозидан сұнг саждай сахв қилдилар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу

алайхи ва саллам: «Бирортангиз (нафл ёким фарз) намози ўқиётган эрсангиз, шайтон келиб фикрингизни чалғита бошлағайдир, ҳатто неча ракъат

ўқиганингизни билмай қолурсиз. Агар шундоқ ахволга тушгайдирсиз, ўтирган ҳолда саҳв учун икки марта сажда қилингиз!»—деб айтганлар».

26-боб. Бирор намоз ўқиётган кишига гапирса-ю, у: «нари турғил!»—деб ишора қилганда қулоқ солиб, нари кетса

583. عنْ كُرَيْبٍ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى :

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسَ ، وَالْمُسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ وَعَبْدَ الرَّحْمَنَ بْنَ أَزْهَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَرْسَلُوهُ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، فَقَالُوا : أَفْرَأَ عَلَيْهَا السَّلَامَ مَنَا جَمِيعًا ، وَسَلَّمُوا عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ صَلَاتِ الْعَصْرِ ، وَقُلْ لَهَا إِنَّا أُخْبِرْنَا أَنَّكَ تُصَلِّيَهُمَا وَقَدْ بَعَنَّا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْهَا . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : وَكُنْتُ أَضْرِبُ النَّاسَ مَعَ أَعْمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْهُمَا . فَقَالَ كُرَيْبٌ فَدَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَبَلَغْتُهَا مَا أَرْسَلُونِي . فَقَالَتْ : سَلْ أَمْ سَلَمَةً . فَخَرَجْتُ إِلَيْهِمْ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِقَوْلِهَا ، فَرَدُونِي إِلَى أَمْ سَلَمَةَ يُمْثِلُ مَا أَرْسَلُونِي بِهِ إِلَى عَائِشَةَ . فَقَالَتْ أَمْ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَا عَنْهَا ، ثُمَّ رَأَيْتُهُ يُصَلِّيهِمَا حِينَ صَلَى الْعَصْرَ ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَيَّ وَعَنْدِي نِسُوَةٌ مِنْ بَنِي حَرَامٍ مِنَ الْأَنْصَارِ ، فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ الْجَارِيَةَ فَقُلْتُ : قُومِي بِحَبْبِهِ قُولِي لَهُ : تَقُولُ لَكَ أَمْ سَلَمَةً : يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِعْتُكَ تَنْهَى عَنْ هَاتِئِنِ وَأَرَاكَ تُصَلِّيهِمَا ؟ فَإِنْ أَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرِي عَنْهُ . فَفَعَلَتِ الْجَارِيَةُ فَأَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرَتْ عَنْهُ فَلَمَّا اُنْصَرَفَ قَالَ : (يَا بُنْتَ أَبِي أُمِيَّةَ ، سَأَلْتُ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ ، وَإِنَّهُ أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقِيسِ فَشَغَلُونِي عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتِيْنِ بَعْدَ الظَّهَرِ ، فَهُمَا هَاتَانِ) .

Яхё ибн Сулаймон ривоят қиласы: «Ибн Аббос, Мисвар ибн Махрама ва Абдурраҳмон ибн Азҳарлар Курайбга Оиша онамиз ҳузурларига бориб, аввало ҳаммаларидан салом айтмакни, кейин аср намозидан сүнг ўқиладирган икки ракъат намоз түғрисида сұраб, билиб келмакни топшириши. Кейин: «Биз сизнинг аср намозидан кейин икки ракъат намоз ўқимофингиздан хабардормиз, бироқ Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам асрдан кейин намоз ўқимакни мань қилганлар, деб ҳам әшитдик. Ибн Аббос: «Оғам Умар ибн Хаттоб асрдан кейин намоз ўқиган одамларни урап әрдилар»,— дейдилар, сиз не дейдирсиз? деб айтғил!» — дейишибди. «Оиша онамиз ҳузурларига кириб, менга тайинланган гапларни айтдим,— дейди Курайб,— Оиша онамиз Умму Саламадан сұрағил!» — дедилар. Мен Умму Салама онамизга бор гапни айтган әрдим, ул киши бундоқ дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва салламнинг асрдан сүнг намоз ўқимакни мань қилганлари түғрисида әшитдим-у, бироқ ўзларининг асрдан кейин менинг ҳужрамга кириб икки ракъат намоз ўқиганларини күрдим. Ўшанды ансорий қабилалардан бири бўлмиш Баний Ҳаром қабиласига маисуб бир гуруҳ хотинлар менинида ўтиришган әрди. Мен чўримга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам олдиларига борғилда, «Ё Расулуллоҳ, асрдан кейин намоз ўқимакни мань қилгандирсиз, деб әшитган әрдик, ўзингиз бўлсангиз, ўқиётисиз!»— дегил, агар қўллари бирлан «Нари турғил!» деб ишора қилсалар, нари турғил!» — дедим. Чўри шундоқ қилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам қўллари бирлан ишора қилдилар, чўри нари турди. Намоздан кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам: «Эй Абу Умайяниң қизи, асрдан кейин ўқиладирган икки ракъат намоз түғрисида сўрадинг. Мен сенга бир гап айтайин. Абд ул-Қайс қабиласидан ҳузуримга одамлар келишган әрди. Ўшалар бирлан банд бўлиб қолиб, пешиннинг икки ракъатини ўқиёлмай қолган әрдим, ҳозир ўшал қазо бўлган икки ракъатни ўқидим»,— дедилар».

27-боб. Намозда ишора қилмоқ ҳақида

Саҳл разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Баний Амр қабиластада бўлган жаижалдан хабардор қилишди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ уларни келишириб қўймак учун чиқиб, бир оз ушланиб қолдилар. Намоз вақти бўлди. Билол разияллоҳу анҳу Абу Бакр разияллоҳу анҳуга: «Эй Абу Бакр, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ушланиб қолдилар, намоз вақти бўлди. Одамларга имомлик қилмайдирсизми?» — дедилар. Абу Бакр «Майли, агар истасангиз», — дедилар. Кёйин, Билол аzon айтдилар, Абу Бакр эрса таҳрима айтиб, имомлик қилдилар. Шу пайт Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафларни оралаб ўтиб, биринчи сафга келиб турдилар. Одамлар ул кишининг келганларини билдиromoқ мақсадида чапак чала бошлашди. Лекин, Абу Бакр зътибор қилмадилар. Одамлар қаттиқроқ чапак чалдилар. Шундагина Абу Бакр атрофга аланглаб Расулуллоҳнинг келганларинк кўрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Бакрга ишора қилиб, намозни давом эттиրмакни буюрдилар. Абу Бакр қўлларини тепага кўтариб, Оллоҳга ҳамд айтдилар-да, орқаларига тисарилиб биринчи сафга келиб турдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдинга ўтиб имрмликни давом этирдилар. Намоз тугагач: «Эй одамлар, сизларга не бўлди, намоз вақтида бир нарса бўлгандек чапак чалдингиз? Қарсак чалмоқ аёлларга ҳос қилиқдир. Кимда-ким намозда бирор нарса бўлганини сезғайдир, «Субҳоналлоҳ» десин! «Субҳо-наллоҳ» деганда кўпчиликнинг диққатини тортмағайдир, имомнинг ўзигина сезиб, қарағайдир. «Эй Абу Бакр, имомликни давом эттираверингиз! » деб ишора қилганимда нега қулоқ солмадингиз?» — дедилар. Шунда Абу Бакр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига ўтиб намоз ўқимакни Абу Бакр ўзига эп кўрмағайдир», — дедилар».

Асмо бинти Абу Бакр ривоят қиладирлар: «Мен Оиша разияллоҳу анҳо ҳузурларига кирсам, улар ҳам, одамлар ҳам қиёмда туриб намоз ўқишаётган эркан. Мен: «Одамларга не бўлди?» — дедим, Улар бошларини ирғаб осмонга ишора қилдилар. Мен: «Нима, бу охират аломаткми?» — де; дим. Улар «ҳа»деган маънода яна бош ирғаб кўйдилар».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлиб қолганларида уйда ўтирган ҳолларида намоз ўқиётган эрдилар, одамлар ул кишига иқтидо қилиб тик туриб намоз ўқишаётган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўллари бирлан уларга «Ўтириб ўқингиз!» деб ишора қилдилар. Намоз тугагач, одамларга қараб: «И мом иқтидо қилмоқлари учун имом қилингандир. Ул рукуъ қилғайдир, рукуъ қилингиз, рукуъдан бош кўтарғайдир, бош кўтарингиз!» — дедилар».

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳийми

1-боб. Жаноза ва кимнинг охирги айтган сўзи «Ло илоҳа иллаллоҳ» бўлса, ўшалар (яъни, ўліклар) ҳақидаги боблар

Ваҳб ибн Мунаббаҳга: «Ло илоҳа иллаллоҳ» жаннатнинг калити эрмасми?» — дейишди. Ваҳб: «Ҳа шундоқ, бироқ тишсиз калит калит эрмас. Калитингнинг тиши бўлсагина сенга жаннатнинг эшиги очилғайдир, борди-ю, калитинг тишсиз эрса, жаннатнинг эшиги сенга очилмағайдир», — дедилар.

584 . عَنْ أَبِي ذَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي ، فَأَخْبَرَنِي ، أَوْ قَالَ : بَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ) . قُلْتُ : وَإِنْ زَكَىٰ وَإِنْ سَرَقَ ؟ قَالَ : (وَإِنْ زَكَىٰ وَإِنْ سَرَقَ)

Абу Зарр разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Раббим ҳузуридан менинг олдимга бир киши (Жаброил алайхиссалом) келиб, хушхабар айтди. Менинг умматымдан кимки Оллохга ширк келтирмай жон таслим қилғайдыр, жаннатта кирғай эркан»,— дедилар. «Зино ва ўғирлик қилса ҳамми?»—дедим. Жаңоб Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Зино қилса ҳам, ўғирлик қилса ҳам»,— дедилар».

585 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ ماتَ يَشْرُكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ) .
وَقُلْتُ أَنَا : مَنْ لَا يَشْرُكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ .

Абдуллох ибн Молуд ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Кимки Оллохга ширк келтириб ўлғайдыр, дўзахга кирғайдыр»,— дедилар. Мен: «Кимки ширк келтирмай ўлса, жаннатта кирғайдыр»,— дедим».

2-боб. Жанозада қатнашмоқ түғрисида берилган буйруқ

586 . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَمْرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبِيعٍ وَنَهَانَا عَنْ سَبِيعٍ ، أَمْرَنَا بِأَبْيَاعِ الْجَنَائِرِ ، وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ ، وَإِحْجَابَةِ الدَّاعِيِ ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ ، وَإِبْرَارِ الْقَسْمِ ، وَرَدِ السَّلَامِ وَتَسْمِيتِ الْعَاطِسِ . وَنَهَانَا عَنْ آنِيَةِ الْفِضْبَةِ ، وَخَاتَمِ الْذَّهَبِ ، وَالْحَرِيرِ ، وَالْأَلْبَارِجِ ، وَالْقَسْسَى ، وَالْإِسْتَبْرَقِ .

Барро разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам 7 нарсага одат қилиб, 7 нарсадан ҳазар қилмакни буюрдилар. «Қуидагиларни одат қилингиз!» — дедилар:

1. Жанозага қатнашмакни;
2. Касални бориб кўрмакни;
3. Чақирилган жойга бормакни;
4. Мазлумга ёрдам бермакни;
5. Қасам исча, қасамида турмакни;
6. Саломга алик олмакни;
7. Акса урган киши «Алҳамду лиллоҳ» деса, унга «Йарҳамука-л-лоҳ» демакни.

Қуидагилардан ҳазар қилингиз!» — дедилар:

1. Кумуш идиш тутмоқдан;
2. Тилла узук тақмоқдан;
3. Ипакли кийим киймоқдан (эркаклар назарда тутилган);
4. Дебож (гулдор ипакли кийим) киймоқдан;
5. Қасий (дағал матодан тикилган кийим) киймоқдан;
6. Истабрак (атласга ўхшаган мато) киймоқдан;
7. (бу ривоятда 7-нчиси тушириб қолдирилган)».

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ҳар бир мусулмоннинг иккинчи бир мусулмонда 5 та ҳаққи бордир»,— деганлар. Булар қуидагилар:

1. Саломига алик олмоқ;
2. Касал бўлганда бориб кўрмоқ;
3. Вафот этса, жанозасига қатнашмоқ;
4. Даъватига жавоб бермоқ;
5. Акса уриб «Алҳамду ли-л-лоҳ» деса, «Йарҳамука-л-лоҳ» демоқ».

3-боб. Кафанлаб қўйилган ўлик ётган уйга кирмоқ

Оиша онамиз ривоят қиласылар: «Абу Бакр Сиддик разияллоху анху Сунух деган жойдаги ҳовлиларидан от миниб келдилар. Отдан тушиб масжидга кирдилар-

да, одамларга гапирмасдан тўппа-тўғри Оиша онамизнинг ҳужраларига Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни кўргани кирдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (вафот этган эрдилар) яманий кўк тўнларига ўраб қўйилган ҳолда ётар эдилар. Абу Бакр Сиддиқ Жаноб Расулуллоҳнинг муборак юзларини очиб, қучоқлаб ўпдилар. Сўнг, йиғлаб туриб: «Ота-онам сизга фидо бўлсин, ё Расулуллоҳ! Оллоҳ таоло сизга икки ўлим бермағайдир (Кимлардир: «Жаноб Расулуллоҳ яна тирилғайдирлар»,— дегани учун шундай дедилар). Аммо, Оллоҳ таоло пешонангизга ёзган ўлимни адо этдингиз»,— дедилар».

Абу Салама мазкур ривоятнинг давомини Ибн Аббос разияллоҳу анхудан эшитган эрканлар, ул киши бундек дейдилар: «Абу Бакр Сиддиқ разияллоҳу анху ҳужрадан қайтиб чиққанларида Умар разияллоҳу анху одамлар бирлан сўзлашиб турган эрдилар. Абу Бакр Сиддиққа: «Ўтирингиз!» — дедилар. Абу Бакр қаттиқ хафа бўлғанларидан ўтиргилари келмади. Шунда ул киши яна: «Ўтирингиз!» — дедилар. Абу Бакр барибир ўтирмадилар. Сўнг, Абу Бакр Сиддиқ Калимаи Шаҳодат айтдилар, одамлар ул кишига ўгирилиб қарашиди. Шунда Абу Бакр: «Аммо баъд, кимки (шул кунгача) Мұҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламга ибодат қилиб келган эрса, Мұҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам вафот этдилар. Кимки (шул кунгача) Оллоҳ таолога ибодат қилиб келган эрса, Оллоҳ таоло ҳамиша тириkdir, ул ҳеч қачон ўлмағайдир! Оллоҳ таоло Каломи Шарифида: «Мұҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаммангизга ўхшаган инсондир, сизлардан фарқи шулдирким, ул Оллоҳнинг бандаларига юборган элчисидир» деган»,— дедилар (Сураи «Оли Имрон» нинг «аш-Шокирийн» деган жойигача ўқидилар). Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, одамлар Оллоҳ таоло ушбу ояти кариймани нозил қилганини билишмагандек, Абу Бакр Сиддиқ ўқиганларида ўрганиб олдилар. Ушбу оятни Абу Бакрдан бошқа бирор кишининг ўқиганини ҳеч ким эшитмаган эрди».

عَنْ أُمِّ الْعَلَاءِ امْرَأَةِ مِنَ الْأَنْصَارِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَهِيَ مَنْ بَاعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّهُ أَقْتُسَمَ الْمُهَاجِرُونَ قُرْعَةً فَطَارَ لَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطْعُونَ ، فَأَنْزَلَنَا فِي أَبْيَاتَنَا ، فَوَجَعَ وَجَعَهُ الَّذِي ثُوُقَ فِيهِ ، فَلَمَّا ثُوُقَ فِيهِ وَغُسِّلَ وَكُفَّنَ فِي أَثْوَابِهِ ، دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ : رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ أَبْنَا السَّائِبِ ، فَشَهَادَتِي عَلَيْكَ : لَقَدْ أَكْرَمَكَ اللَّهُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَمَا يَدْرِيكَ أَنَّ اللَّهَ أَكْرَمُهُ) . قُلْتُ : بَأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ يَكْرُمُهُ اللَّهُ ؟ فَقَالَ : (أَمَّا هُوَ فَقَدْ جَاءَهُ الْيَقِينُ ، وَاللَّهُ إِنِّي لَا أَرْجُو لَهُ الْخَيْرَ ، وَاللَّهُ مَا أَدْرِي وَأَنَا رَسُولُ اللَّهِ مَا يُفْعَلُ بِي) . قَالَتْ : فَوَاللَّهِ لَا أُزَكِّي أَحَدًا بَعْدَهُ أَبْدًا

587

Хорижа ибн Зайд ибн Собит ривоят қиласидирлар: «Ансорийлардан Умм ул-Ало деган бир хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг номларини ўртага қўйиб, байъат қилиб (онт ичиб) бундай деди: «Мұхожирлардан ким кимнинг уйида қолмоғини аниқламоқ учун ўзаро чек ташлашдик. Шунда Усмон ибн Мазъун бизнинг чекимизга тушдилар. Биз ул кишини уйимизга жойлаштиридик. Кейин бирдан бетоб бўлиб қолиб вафот этдилар. Маййитни ювиб, ўз кийимиға кафанлашди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам маййитни (Усмонни) кўргани кирган эрдилар, «Оллоҳ раҳмат қилсан сизни, эй Усмон! Сизни Оллоҳ таоло мукаррам қилганининг шоҳиди бўлиб турибдирмен»,—дедим. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло уни мукаррам қилганини қаёқдан билдингиз?» — дедилар. «Отам фидо бўлсин сизга, ё Радулаллоҳ! Оллоҳ таоло шул одамни мукаррам қилмаса, кимни мукаррам қилғайдир?!» — дедим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Афсуски, Усмон вафот этди. Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким, мен унинг охирати баҳайр бўлмогини жуда ҳам истағайдирман. Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким,

ўзим Оллоҳнинг расули бўлатуриб охиратда нечук муомала бўлмоғини билмасман»,— дедилар. Оллоҳга қасамёд этиб айтурменким, ўшандан кейин бирор майитни олдиндан жаннати деб айтмоқقا жазм қилмадим».

588 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا قُتِلَ أَبِي ، جَعَلْتُ أَكْشَفُ التُّوْبَ عَنْ وَجْهِهِ ، أَبْكَى وَيَنْهَوْنِي عَنْهُ ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْهَايِي ، فَجَعَلْتُ عَمَّتِي فاطِمَةَ تَبَكِي ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (تَبَكِينَ أَوْ لَا تَبَكِينَ مَا زَالَتِ الْمَلَائِكَةُ نُظِلِّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّىٰ رَغَمُوا) .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Отам (жангда) ўлдирилгач, юзларига ёпиб қўйилган кийимни йиғлаб-сиқтаб оча бошладим. Саҳобалар мени йифидан тиймоқقا интилишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса, мени йифидан тиймадилар. Аммо, Фотима ҳам йиғлай бошладилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йиғласанг ҳам, йиғламасанг ҳам, малоикалар то қабрга олиб боргунларича қанотлари бирлан соя солиб турғайдирлар»,— дедилар».

4-боб. Вафот этган одамнинг тепасида бўлган киши унинг оиласига шахсан ўзий хабар етказмоғи жоиз

589 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعِيَ النَّجَاشِيِّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ ، خَرَجَ إِلَيَّ الْمُصَلَّى فَصَافَّ بِهِمْ وَكَبَرَ أَرْبَعًا .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажоший вафот этган куни саҳобаи киромларига шахсан ўзлари хабар бердилар, кейин саҳобалари бирлан намозгоҳга чиқиб, саф тортиб, тўрт марта тақбир айтиб (ғойибона) жаноза ўқидилар».

590 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَحَدَ الرَّأْيَةِ زَيْدٌ فَأُصَيِّبَ ، ثُمَّ أَخْدَهَا جَعْفَرٌ فَأُصَيِّبَ ، ثُمَّ أَخْدَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَأُصَيِّبَ - وَإِنَّ عَيْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتَنْزِفَانِ - ثُمَّ أَخْدَهَا حَالِدُ بْنُ الْوَكِيدِ مِنْ غَيْرِ إِمْرَةٍ فَفَتَحَ لَهُ) .

Анас ибн Молик ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кўзлари жиққа ёшга тўлиб: «(Жангда) байроқни Зайд қўлида тутиб борар эрди, шаҳид бўлди, сўнг байроқни Жаъфар қўлига олди, ул ҳам шаҳид бўлди, кейин байроқни Абдуллоҳ ибн Рувоҳа олди, ул ҳам шаҳид бўлди. Байроқни Холид ибн Валид қўлига олди, зафар бизга ёр бўлди»,— дедилар бир неча қайта».

5-боб. Жанозага чақирмоқ

Абу Ҳурайра ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (масжидда хизмат қилиб юргувчи бир кишининг жанозасини ўқиб, кўмиб юборишганда): «Мени чақирсангиз бўлмасми?» — дедилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир одамни касаллигида бориб кўриб келиб турардилар. Ўша киши кечаси вафот этиб қолди. Саҳобалар уни ўша кечасиёқ дафн қилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга эрса, тонгда хабар беришди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менга унинг вафот этгани тўғрисида ўз вақтида хабар қилмоғингизга не монеълик қилди?»— дедилар. «Кечаси бўлгани учун сизни қийнаб қўймоқни истамадик»,— дейишиди. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўша кишининг қабрига бориб жаноза ўқидилар».

6-боб. Боласи ўлган одамнинг Оллоҳнинг иродасига рози бўлиб, сабр-тоқат қилмоғининг афзалиғи

Оллоҳ таоло азза ва жалла: «Сабр қилғанларга (Оллоҳнинг раҳмати ҳақида) хушхабар айтингиз!» — дейдир.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Одамлар орасида учта боласи ўлган мусулмон бўлса, Оллоҳ таоло уни ўша болаларига нисбатан қиладирган раҳмати туфайли жаннатга киргизгайдир»,— дедилар».

Абу Саъид разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир тўда аёллар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: Муайян бир кунни белгилаб, бизга ваъз қилсангиз»,— дейишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кунни белгилаб, хотинларга ваъз айтдилар: «Қайси бир хотиннинг уч боласи ўлса, ўшал болалари уни парда бўлиб дўзах ўтидан тўсиб туришгайдир»,— дедилар. Бир хотин: «Иккита боласи ўлган бўлса-чи?» — деб сўради, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иккита бўлса, ҳам»,— дедилар. Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Агар норасида болалари ўлган бўлса, деганлар»,— дедилар».

. وَعَنْ رَضِيِ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا مِنْ النَّاسِ مِنْ مُسْلِمٍ ، يَتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثٌ كُمْ يُلْعَوْا الْحِنْثَ ، إِلَّا أَدْخِلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَاهُمْ) . 591

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илоҳи, бирорта мусулмоннинг учта боласи ўлмасин! Мободо, учта боласи ўлган мусулмон дўзахга тушса ҳам бирров кириб чиқфайдир, холос (Оллоҳ таолонинг: «Орангизда дўзахга кирмайдиганингиз бўлмағайдир» деган сўзига биноан)»,— дедилар».

7-боб. Қабр устида йиғлаб ўтирган аёлга «Сабр қилингиз!» деган киши қақида

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қабр устида йиғлаб ўтирган бир аёлнинг ёнидан ўтаётуб: «Оллоҳдан қўрқингиз (дод-вой қилмангиз), сабр қилингиз!»— дедилар».

8-боб. Үликни сув ва сидр (хушбўй ишқор) бирлан ювиб, таҳорат қилдириб қўймоқ

Ибн Умар разияллоҳу анҳу Саъид ибн Зайд ўғли (Оллоҳ ундан рози бўлсин!) ўлганида, унинг жасадига хушбўй ҳанут сепдилар, сўнг уни ташқарига кўтариб чиқиб, жаноза ўқидилар. Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мусулмоннинг тириги ҳам, ўлиги ҳам пок бўлғайдир»,— дедилар. Саъид ибн Абу Ваққос: «Агар пок бўлмаганида қўлимни теккизмас эрдим»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса: «Мўмин нопок бўлмағайдир»,— дедилар.

. عَنْ أُمّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، حِينَ تُوْقِيَتْ ابْنُتُهِ فَقَالَ : (اغْسِلْنَاهَا ثَلَاثًا ، أَوْ خَمْسًا ، أَوْ كَثُرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ ، بِمَاءٍ وَسُدْرٍ ، وَاجْعَلْنَاهَا كَافُورًا ، أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ ، فَإِذَا فَرَغْتُنَّ فَآذِنْنِي) . فَلَمَّا فَرَغْنَا آذَنَاهُ ، فَأَعْطَانَا حَقْرَةً وَقَالَ : (أَشْعُرْنَاهَا إِيَاهُ) . تَعْنِي إِزَارَةُ . 592

Умму Атиййа разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Зайнаб вафот этганда бизнинг олдимизга кириб: «Уч марта ёким беш марта ювингиз, агар лозим топсангиз, ундан ҳам кўпроқ ювингиз, сув ва сидр (хушбўй-ишқор) бирлан ювингиз! Энг охирида кофурдан (камфарадан) ҳам бир оз қўшингиз, ювиб бўлганингиздан сўнг мени чақирингиз!» — дедилар. Ювиб бўлгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни чақирдик, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга ўз ҳақвларйни (белга ўрайдирган катта матони)

бериб: «Мана шунга ўрангиз!»— дедилар (Умму Атийя «ҳақв» деганларида изорни назарда тутдилар, шекилли)».

9-боб. Ўликни тоқ марта ювмоқнинг мустаҳаблиги

Умму Атийя разияллоҳу анҳо ривоят қиласадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Зайнабнинг жасадини юваётганимизда бизнинг олдимизга кириб: «Уч марта ёким беш марта, балким ундан ҳам кўпроқ сидр ва сув бирлан ювингиз! Охирги марта юваётганингизда кофур (камфара) қўшингиз, ювиб бўлганингиздан сўнг, менга хабар қилингиз!» - дедилар. Ювиб бўлганимиздан сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хабар қилдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга ўз ҳақвларини (изорларини) узатиб: «Қизимни аввал шунга ўрангиз!» — дедилар. Айуб разияллоҳу анҳу айтадилар: «Ҳафса менга Мухаммад ибн Сирин айтган ҳадисга ўхшаш бошқа бир ҳадисни айтиб берди. Ҳафса айтган ҳадисда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Майитни тоқ ювингиз, уч марта ёким беш марта ёким етти марта, аввал ўнг томонидан, таҳорат қилинадирган жойларидан бошлангиз!» — деганлар»,— дейилган. Умму Атийя эрса: «Сочини уч ўрим қилио ўриб қўйдик»,— деб айттандилар».

10-боб. Майитни ўнг аъзоларидан бошлаб ювиладир

وَفِي رِوَايَةِ أَنَّهُ قَالَ : (أَبْدَأَنَّ بِمَيَامِنَهَا ، وَبِمَوَاضِعِ الْوُضُوِّ مِنْهَا) . قَالَتْ : وَمَسْطَانَاهَا ثَلَاثَةٌ فُرُونٌ .

Умму Атийя ривоят қиласадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари Зайнабнинг жасадини юваётганимизда бизга: «Аввал ўнг аъзоларидан ва таҳоратда ювиладирган жойларидан бошлаб ювингиз!» — деганлар».

11-боб. Эркак кишининг изорига аёл кишини кафандаб бўладирми?

Умму Атийя ривоят қиласадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизлари вафот этганда бизга: «Уни уч марта ёким беш марта ёким лозим топсангиз, ундан ҳам кўпроқ ювингиз, ювиб бўлганингизда менга хабар қилингиз!» — дедилар. Биз майитни ювиб бўлиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хабар қилдик, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам изорларини бизга узатиб: «Уни (Зайнабни) аввал шунга ўрангиз!» — дедилар»,

12-боб. Энг охирида сувга кофур қўшиб ювиладир

Умму Атийя ривоят қиласадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қизларидан бири вафот этди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдимизга кириб: «Уни сувга сидр қўшиб уч марта ёким беш марта ёким етти марта, зарур бўлса, ундан ҳам кўпроқ ювингиз, энг охири кофур қўшиб ювингиз! Ювиб бўлганингиздан кейин менга хабар қилингиз!» — дедилар. Ювиб бўлгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни чақирдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам изорларини бизга узатиб: «Аввал шунга ўрангиз!» — дедилар».

Ҳафса разияллоҳу анҳо Умму Атийянинг мазкур ривоятини эслаб: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уч марта ёким беш марта ёким етти марта, зарур деб ҳисобласангиз, ундан ҳам кўпроқ ювингиз!» — деганлар. Умму Атийя эрса: «Сочини уч ўрим қилиб қўйдик, деб айтганди»,— дейдилар.

13-боб. Вафот этган хотиннинг сочини тараб қўймоқ

Ибн Сирин: «Ўликнинг сочини тараб қўймоқнинг зарари йўқдир»,— дейдилар.

Умму Атийя разияллоҳу анҳо ривоят қиласадирлар: «Ювучи аёллар Расулуллоҳ салиаллоҳу алайҳи ва саллам қизларининг сочини тараб, уч ўрим қилдилар, сўнг ювдилар, сўнг яна тараб уч ўрим қилдилар».

14-боб. Ўлик ички кафан бирлан қандай ўраладир?

Ҳасан Басрий: «Кафаннынг 1/5 бўлаги бирлан аёл майитнинг икки сони ва думбалари ўралгайдир, кейин булар (янги) кўйлак остида қолғайдир», — дейдилар.

Муҳаммад ибн Сирин ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга байъат қилган бир ансория аёл ўғлини кўргани Басрага келиб, уни тополмагач, Умму Атийианинг ҳузурларига кирди. Шунда Умму Атийиа бизга қуидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қизларининг жасадини юваётганимизда олдимизга кириб бизга: «Уч марта ёким беш марта, агар зарур бўлса, ундан ҳам ортиқ ювингиз, сувга сидр қўшингиз. Энг охирида кофур ҳам қўшингиз! Ювиб бўлгач, менга хабар қилингиз!»—дедилар. Ювиб бўлгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хабар қилдик, ул киши бизга изорларини узатиб: «Аввал шунга ўрангиз!» — дедилар». (Ибн Сирин ҳадиснинг давомини айтмади). Айюб разияллоҳу анху: «Расулуллоҳнинг қайси қизлари тўғрисида сўзлаганини билолмай қолдим», — дейдилар. Ул киши: «Ишъор» (ички кафан ўраш) деганда, ташқи кафан (бутун баданини ялписига ўрайдиган кафан) ўрамакни тушунгайман», — дейдилар. Шунингдек, Ибн Сирин ҳам аёл жасадининг аввал белдан пастини эрмас, балки биратўла бутун баданини кафандамоқни буюрар эрдилар.

15-боб. Аёл майитнинг сочини уч ўрим қилинадир

Умму Атийиа: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўлган қизларининг сочини уч ўрим қилдик», — дейдилар. Суфён: «Пешона устидаги сочни бир ўрим, икки чакгадаги сочни икки ўрим қилдилар», — дейдилар.

16-боб Аёл майитнинг сочи орқасига ташлаб қўйилади

Умму Атийиа ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қизларидан бири вафот этди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдимизга келиб: «Сувга сидр қўшиб тоқ марта — уч, беш ёким етти марта, зарур бўлса, ундан ҳам кўпроқ ювингиз, энг охирги ювишда кофурдан бир оз қўшингиз, ювиб бўлганингиздан сўнг менга айтингиз!»— дедилар. Ювиб бўлганингизни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтган эрдик, бизга изорларини узатдилар. Вафот этган қизнинг сочини уч ўрим қилиб, орқасига ташлаб қўйидик».

17-боб. Оқ матодан кафандик қилмоқ

593 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُفْنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَّةٍ ، بِيَضِ سَحُولِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ ، لَيْسَ فِيهِنَّ قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةً .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муборак жасадларини уч эн яманий оқ сурп билан кафандашди. Кафанд остида на кўйлак ва на салла бор эрди».

18-боб. Икки қават қилиб кафандашнинг жоизлиги

594 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : بَيْنَمَا رَجُلٌ وَاقِفٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَفَةَ ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَوَقَصَتْهُ ، أَوْ قَالَ : فَأَوْقَصَتْهُ ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اغْسِلُوهُ بِمَاءِ وَسِدْرٍ ، وَكَفْنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ ، فَإِنَّهُ يُبَعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُؤْبَلِّيًّا) .

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Бир киши Арафот тоғида тую

миниб турган эрди, бирдан түядин йиқилиб кетиб, бўйни синиб ўлди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Маййитни сув ва сидр бирлан ювиб, икки қават қилиб кафанлангиз, ҳанут (хушбўй модда) сепмангиз ва бошини ўрамангиз! Чунким, ул қиёмат куни талбия (Лаббайка Оллоҳумма. лаббайка) айтиб турган ҳолида тирилтирилғайдир»,— дедилар».

19-боб. Ўликни ҳанутламоқ (хушбўй моддалар сепмоқ)

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Бир вақт бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Арафотда турган эрди. Бирдан түядан йиқилиб, ўша заҳотиёқ ўлди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Маййитни сув ва сидр бирлан ювиб, икки қават қилиб кафанлангиз, ҳанутламангиз, бошини ҳам ўрамангиз! Чунки Оллоҳ таоло бул кишини қиёмат куни талбия айтиб турган ҳолида тирилтирилғайдир»,— дедилар».

20-боб. Маййитнинг эгнида эхроми бўлса, қандай кафанланадир?

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бир кишини туяси йиқитиб юборди. Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўша ерда эрдик. Бояги одамнинг эгнида эхроми (ҳаж кийими) бор эрди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бул кишини сув ва сидр бирлан ювиб, икки қават қилиб кафанлангиз, унга хушбўй нарсалар сепмангиз, бошини ҳам ўрамангиз! Чунки Оллоҳ таоло қиёмат куни уни талбия айтиб турган ҳолида тирилтирилғайдир»,— дедилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Арафотда турган эрдик, бир киши «туясидан йиқилиб тушди (Айюб: «Бўйни узилиб кетди»,— дедилар. Амр: «Бўйни синиб кетганидан, тил тортмай ўлди»,— дедилар). Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уни сув ва сидр бирлан ювиб, икки қават қилиб кафанлангиз, хушбўй нарсалар сепмангиз, бошини ҳам ўрамангиз! Чунки ул қиёмат кунида... (Айюб: «Талбия айтиб туриб тирилғайдир»,— дедилар. Амр эрса: «Талбия айтиб турган ҳолида тирилтирилғайдир», дедилар)».

21-боб. Этаги букилган ёки букилмаган кўйлакка кафанламоқ

595 . عَنْ أَبْنَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبْيَ لَمَّا تُوْفِيَ ، جَاءَ أَبْنُهُ إِلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَعْطِنِي قَمِصَكَ أَكْفَنْهُ فِيهِ ، وَصَلَّ عَلَيْهِ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ . فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَمِصَهُ ، وَقَالَ : (آذِنِي أَصْلِي عَلَيْهِ) . فَآذَنَهُ ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَصْلِي عَلَيْهِ ، جَدَبَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَقَالَ : أَلَيْسَ اللَّهُ نَهَاكَ أَنْ تُصَلِّي عَلَى الْمُنَافِقِينَ ؟ فَقَالَ : (أَنَا يَبْنَ حِيرَتَيْنِ) . قَالَ : ﴿ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَعْفُرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴾ فَصَلَّى عَلَيْهِ فَنَزَلَتْ : ﴿ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبْدَأً ﴾ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Убай вафот этганда ўғли Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга келиб: «Ё Расулуллоҳ. отамни кафанламак учун менга кўйлагингизни берсангиз, отамга жаноза ўқиб, Оллоҳ таолодан унга талаби мағфират қилсангиз!» — деди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кўйлакларини бериб: «Менга хабар қилғил, жаноза ўқифайдирман»,— дедилар. У Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга хабар қилди. Жаноб Расулуллоҳ жаноза ўқимоқ учун жамоат олдига ўтмоқчи бўлганларида Ҳазрат Умар кийимларидан тортиб: «Оллоҳ таоло сизга мунофиқларга

жаноза ўқимоқни манъ этмаганми?» — дедилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менга икки яхшилиқдан бирини танламак ихтиёри берилгандир. Оллоҳ таоло: «Улар ҳаққига иста, талаби мағфират қилғил, иста, талаби мағфират қилмағил! Агар уларга етмиш карра талаби мағфират қилсанг ҳам, Оллоҳ таоло уларни мағфират қилмағайдир, деган»,— дедилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳ ибн Убайга жаноза ўқидилар. Шунда: «Булардан бирор киши ўлса, сира ҳам жаноза ўқимағил!» — деган оят нозил.бўлди»,

596 . عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي بَعْدَمَا دُفِنَ ، فَأَخْرَجَهُ ، فَنَفَّثَ فِيهِ مِنْ رِيقِهِ وَالْبَسَّةُ قَمِيصُهُ .

Амр ибн Динор ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳ ибн Убай дафн қилингандан кейин келдилар. Шунда қабрдан ул кишини чиқармакни буюрдилар. Майит қабрдан чиқарилгандан сўнг, Жаноб Расулуллоҳ унинг баданига тупукларини суртиб, эгнига ўзларининг кўйлакларини кийдириб қўйдилар».

22-боб. Кўйлак кийдирмай кафанламоқ

Оиша онамиз: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни салласиз ва кўйлаксиз ҳолда уч қават қилиб кафанладилар»,— дейдилар.

23-боб. Салла кийдирмай кафанламоқ

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни уч қават яманий сурп бирлан кафанладилар. Кафан ичида салла ҳам, кўйлак ҳам йўқ эрди».

24-боб. Кафанлик ҳақи майитдан қолган молу маблағдан чегириб қолинғайдир

Ато, Зухрий, Амр ибн Динор ва Қатода ҳам шундоқ фикрдадирлар. Амр ибн Динор: «Майитга ишлатиладирган хушбўй нарсалар, гарчи ундан қолган молу маблағнинг ҳаммаси кетса ҳам, харид қилинғайдир»,— дейдилар. Иброҳим ан-Накасий: «Майитдан қолган молу маблағ аввал кафан харид қилмоқ учун, сўнг қарзини узмоқ учун, ундан кейин эрса, мерос учун тақсимланғайдир» — дейдилар. Суфён: «Гўрков ва ғассол ҳақи ҳам кафанга ажратилган маблағдан тўланғайдир»,— дейдилар.

Саъд ибн Иброҳим ривоят қиладирлар: «Бир куни Абдурраҳмон ибн Авғ разияллоҳу анхуга таом келтириши. Ул киши (овқатлана туриб): «Мусъаб ибн Умайр шаҳид бўлди. Ул мендан кўра яхши эрди. Уйидан кафанликка яроқли бирор нарса топилмади. Унинг биргина чопони бор эрди, холос. Кейин, Амир Ҳамза ўлдирилди. Ул ҳам мендан яхши эрди. Унинг уйидан ҳам кафанлик учун бирор нарса топилмади. Унинг ҳам битта чопони бор эрди, холос. Охиратда кўрсатиладирган яхшилиғлар бизга бу дунёда кўрсатиляпти микан, деб қўрқфаймен»,— дея хўнграб йиғлай бошладилар (чунким, ул киши ўзларига тўқ одам эрдилар)».

25-боб. Майитни кафанлаш учун кийимидан бошқа нарса топилмаса...

Саъд ибн Иброҳим ривоят қиладирлар: «Абдурраҳман ибн Авға (рўзада) оғиз очмоқ учун таом келтириши. Шунда Абдурраҳмон: «Мусъаб ибн Умайр шаҳид бўлди. Ваҳоланки, ул мендан яхшироқ эрди. (Кафанлик топилмай) биргина чопонига ўраб кўмдилар. Чопон калталиғидан оёғини ёпса, боши очилиб қолар эрди, бошини ёпса, оёғи очилиб қолар эрди. Амир Ҳамза ҳам ўлдирилди, ваҳоланки, ул ҳам мендан яхшироқ эрди. Уни ҳам биргина чопонига ўраб дафн қилдилар, Бизга эрса, бисёр

мол-дунё берилди. Варча яхшилиғларни шу дунёда күриб, охиратда ҳеч нарса қолмаса эрди, деб қўрқфаймиз»,— деда йиғлай бошладилар, ҳатто ифтор вақтида овқат ҳам емадилар».

26-боб. Маййитга бошини ёпса, оёфи, оёгини ёпса, боши очилиб қоладирган нарсадан бўлак кафандик топилмаса, бош томонини ўрайдир

597. عنْ خَبَابَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : هَاجَرَنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلْتَمِسُ وَجْهَ اللَّهِ ، فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ ، فَمِنَّا مَنْ ماتَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا ، مِنْهُمْ مُصْبَعٌ بْنُ عُمَيرٍ ، وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدِبُهَا ، قُتِلَ يَوْمَ أَحُدُ ، فَلَمْ يَجِدْ مَا نُكَفَّنُهُ بِهِ إِلَّا بُرْدَةً ، إِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رَأْسَهُ خَرَجَ رَجُلًا ، وَإِذَا غَطَّيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَأْسُهُ ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُعَطِّي رَأْسَهُ ، وَأَنْ تَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْإِذْخِرِ .

Хаббоб разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Оллоҳ ризолифини истаб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ҳижрат қилдик. Оллоҳ таоло бу дунёда бизга ато этмоғи лозим бўлган мукофотларини охиратга мўлжаллаб олиб қолди, чунким орамиздан ул дунёга риҳлат қилгандардан бирортаси ҳам ўшал мукофотлардан заррача баҳраманд бўлгани йўқдир. Улардан бири — Мусъаб ибн Умайр. Бироқ орамизда бул дунёда мукофотини олиб, айшини суриб юрганлар ҳам бордир. Мусъаб эрса, Уҳуд жангига ўлдирилди, уни кафандамоққа (уийидан) ҳеч нарса тополмадик. Бошини ёпса, оёфи, оёғини ёпса, боши очилиб қоладирган биргина чопони бор эркан, холос. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам чопони бирлан бош томонини ўрамоқни, очилиб қолган оёғини эрса, изхир (ўсимлик) бирлан ёпмоқни буюрдилар».

27-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида ўзига кафан тайёрлаб қўйган кишини койишмагани ҳақида

598. عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

أَنَّ امْرَأَةً حَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُرْدَةٍ مَنْسُوجَةً ، فِيهَا حَاشِيَتُهَا ، أَتَدْرُونَ مَا الْبُرْدَةُ ؟ قَالُوا : الشَّمْلَةُ ، قَالَ : نَعَمْ ، قَالَتْ : نَسَجْتُهَا بِيَدِي فَجَعْلْتُ لَأَكْسُوكَهَا ، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا ، فَخَرَجَ إِلَيْنَا ، وَإِنَّهَا إِزَارَةٌ ، فَحَسَنَنَا فُلَانٌ فَقَالَ : أَكْسُنُهَا مَا أَحْسَنَنَا ! فَقَالَ الْقَوْمُ : مَا أَحْسَنْتَ ، لَيْسَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ وَعَلِمْتُ أَنَّهُ لَا يُرُدُّ ، قَالَ : إِنِّي وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ لَا يَبْسَهَا ، إِنَّمَا سَأَلْتُهُ لِتَكُونَ كَفَنِي ، قَالَ سَهْلٌ : فَكَانَتْ كَفَنَهُ .

Саҳл разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бир хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга четига попук тикилган бурда (устки узун кўйлак) олиб келиб, ҳадя қилди: Шунда: «Билурмисиз, бурда қандоқ кийимдир?» — деб сўрадим. Саҳобалар: «Бу — шамладир (бутун баданни қамраб турадирган кийимдир)», — дейишиди. Мен: «Ҳа, топдингиз!» — дедим. Бояги аёл Жаноб Расулуллоҳга: «Буни атайлаб сизга ўз қўлим бирлан тўқиб, келтирдим», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уни ўзларига керак бўлгани учун олдилар, кейин ичкарига кириб (изор ўрнига) белдан пастларига ўраб чиқдилар. Шунда фалончи (Абдураҳмон ибн Авф): «Қандоқ яхши эркан, менга кийидира қолингиз!»—деди. Саҳобалар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларига керак бўлгани учун кийиб эрдилар, яхши қилмадинг, сўраган нарсангни йўқ демай бермакларини билурсен-ку!» — дейишиди. Абдураҳмон: «Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, кўйлакни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан киймоқ учун сўраганим йўқ, уни ўзимга кафандик қилиб олиб қўймоқчиман», — деди. Ўшал кўйлак (кейинчалик) унга кафандик бўлди».

28-боб. Аёлларнинг жанозада иштирок этмоғи ҳақида

عَنْ أُمّ عَطِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : نُهِبَنَا عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِرِ وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا . 599

Умму Атийя разияллоҳу анҳо: «Бизга жанозада қатнашмоқ манъ қилинди, аммо қатъиян эрмас»,— дедилар.

29-боб. Аёл кишининг эридан бошқа яқинлари вафот қилганидаги азадорлик муддати ҳақида

Мұхаммад ибн Сирин ривоят қиладирлар: «Умму Атийя разияллоҳу анҳонинг ўғиллари ўлди. Учинчи куни сафра (суртиладиган рангли хушбүй модда) келтирмакни буюрдилар, олиб келингач, уни ўзларига суртдиларда: «Аёлларга эридан бошқа яқинларига уч кундан ортиқ аза тутмоқ макрух қилингандир»,— дедилар».

Зайнаб бинти Абу Салама ривоят қиладирлар: «Шомдан Абу Суфённинг вафот этганлиги ҳақидаги хабар етиб келганды, учинчи куни Абу Суфённинг қизлари Умму Ҳабиба (Расулуллоҳнинг хотинлари) сафра келтирмакни буюрдилар. Олиб келишгач, уни ёноқлари, манглайлари, қулоқларининг таги ва билакларига суртдилар-да: «Агар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Оллоҳга ва охират кунига ишонган аёлнинг ўликка уч кундан ортиқ аза тутмоғи макруҳдир, эри ўлсагина тўрт ойу ўн кун мотамда бўлғайдир» демаганларида, мен бундоқ қилмас эрдим»,— дедилар».

عَنْ أُمّ حَيْيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَتْ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقُولُ : (لَا يَحْلُّ لِأَمْرَأٍ ثُوْمَنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، تُحَدُّ عَلَى مَيْتٍ فَوْقَ ثَلَاثَ ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا) . 600

Зайнаб бинти Абу Салама ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Умму Ҳабибанинг ҳузурларига кирдим. Ул киши менга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳга ва охиратга ишонадирган аёлнинг ўликка уч кундан ортиқ ўликка аза тутмоғи макруҳдир, эри ўлсагина тўрт ойу ўн кун аза тутғайдир» деганларини эшитганман» — дедилар. Сўнг, Зайнаб бинти Жаҳшнинг ҳузурларига акалари ўлганда кирдим. Шунда улар хушбүй нарсалар олиб келмакни буюрдилар, хушбўйликни ўзларига суртиб, сўнг: «Менинг хушбўй нарсалар суртмакка ҳушим йўғ-у, лекин мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг минбарда туриб, «Оллоҳга ва охиратга ишонган аёлнинг ўликка уч кундан ортиқ аза тутмоғи макруҳдир, эри ўлсагина тўрт ойу ўн кун аза тутғайдир» деганларини эшитганман»,— дедилар».

30-боб. Қабрларни зиёрат қилмоқ ҳақида

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمْرَأَةٍ تَبَكَّيَ عِنْدَ قَبْرٍ ، فَقَالَ : (اتَّقِيَ اللَّهَ وَاصْبِرِيْ) . فَقَالَتْ : إِلَيْكَ عَنِّي فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصْبِيَتِيْ ، وَكَمْ تَعْرِفُهُ ، فَقَيْلَ لَهَا : إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِيْنَ ، فَقَالَتْ : لَمْ أَعْرِفْكَ ، فَقَالَ : (إِنَّمَا الصَّبَرُ عِنْدَ الصَّدَمَةِ الْأُولَىِ) . 601

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қабр тепасида йиғлаб ўтирган бир аёлнинг ёнидан ўтаётуб унга: «Оллоҳдан қўрқингиз, сабр қилингиз!»— дедилар. Хотин: «Йўлингиздан қолмангиз, сизнинг бошингизга бундоқ мусибат тушмаган-да!» —деди. У Расулуллоҳни танимас эрди. Одамлар хотинга: «Ул киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрдилар»,— дейишди. Шунда хотин Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг эшиклари олдига келди. Қараса, эшик олдида (подшоҳ саройларида бўладирган) дарвозабон йўқ. Хотин (ичкарига кириб) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Сизни

танимабмен»,—деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Одам бошига мусибат тушган дастлабки кунларда сабр-тоқат қилмоғи керак!» — дедилар».

31-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Агар майит ҳаётлигига ўз аҳлинини ўликка аза тутганда (ортиқча) йиғи-сиги қилмакка ўргатиб қўйган бўлсаю, ўзи ўлганда аҳли унга аза тутиб, оҳ-воҳ қилиб йиғласа, қабрида унга азоб берилгайдир»,— деганлари

Оллоҳ таоло: «Эй мўминлар, ўзингизни ва аҳлингизни жаҳаннам ўтидан сақлангиз!» — деган.

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳар бирингиз бошлиқдирсиз ва ҳар бирингиз ўз қўл остингиздаги кишиларга масъулдирсиз. Агар майит ҳаётлигига ўз аҳлинини ўликка аза тутганда, дод-вой қилиб йиғламакка ўргатиб қўйган бўлмаса, (қабрида азоб чекмағайдир)»,— деганлар. Оиша онамиз айтганларидек, бирор бирорнинг гуноҳи учун гуноҳкор бўлмағайдир. Мана бул оятнинг мазмуни ҳам худди шу хусусда: «Агар бирор ўзи қилган гуноҳларининг кўплиғидан аларни кўтаролмай қолса-ю, бошқа бир одамни чақириб, унга: «Бир қисмини ўзингга олғил!» — деса, ул заррачасини ҳам олмағайдир.

Овоз чиқармай йиғлашга рухсат берилганлиги ҳақида

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирор бирорни ноҳақ ўлдирмағайдир, мабодо ноҳақ ўлдирса, Одам алайҳиссаломнинг тўнғич ўғиллари Қобил кенжада ўғиллари Хобилни ўлдиргани сабабли, унинг гуноҳига шерик бўлғайдир, чунким, дунёда ул биринчи бўлиб одам ўлдирмакни, ноҳақ қон тўқмакни одат қилган шахсадир!»— деганлар».

602 . عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَرْسَلْتُ ابْنَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ أَنَّ ابْنَأَ لَيْ قُبْضَ فَأَتَنَا، فَأَرْسَلَ يُقْرِئُ إِلَيْهِ السَّلَامَ، وَيَقُولُ : (إِنَّ اللَّهَ مَا أَخْذَ، وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَكُلُّ شَيْءٍ عَنْهُدُ بِأَحَلٍ مُسْمَىٰ ، فَلَتَصْبِرْ وَلَتَحْسَبْ) . فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَّهَا ، فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ حَبَّلٍ ، وَمَعَاذُ بْنُ حَبَّلٍ ، وَأُبَيِّ بْنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابَتٍ ، وَرَجَالٌ ، فَرُفِعَ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبَّى وَنَفْسَهُ تَتَقَعَّقُ ، قَالَ : حَسَبَتِهِ أَنَّهُ قَالَ : كَانُوهَا شَنْ ، فَفَضَّلَتْ عَيْنَاهُ ، فَقَالَ سَعْدٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا ؟ قَالَ : (هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ ، وَإِنَّمَا يَرْحُمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِ الرُّحْمَاءِ) .

Усома ибн Зайд разияллоҳу анҳу ривоят қиласидилар: «Расулуллоҳнинг қизлари (Зайнаб): «Ўғлим жон таслим қилай деяпти, ота, тезроқ келингиз!» — деб Жаноб Расулуллоҳга одам юбордилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса, бунга жавобан салом айтиб: «Фарзанд берадирган ҳам Оллоҳ, уни қайтиб оладирган ҳам Оллоҳ. Оллоҳнинг даргоҳида уларнинг умри аниқ белгилаб қўйилгандир. Ўзига Оллоҳдан сабру қаноат тилаб, унинг иродасига бўйинсунсан!»—деб айтиб юбордилар. Қизлари: «Отам албатта келсинлар!»—деб яна одам юбордилар. Бу гапни эшишиб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан турдилар, ул киши бирлан бирга Саъд ибн Убода, Муоз ибн Жабал, Убай ибн Каъб, Зайд ибн Собит ва бир қанча кишилар ҳам туриб, йўлга тушдилар. Етиб боришгач, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муборак икки кўзларидан дувуллаб ёш оқди. Шунда Саъд: «Ё Расулуллоҳ, бу несидир?!»—дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу кўз ёши — Оллоҳнинг бандалари қалбига солган раҳматидир! Оллоҳ таоло раҳмдил бандаларига раҳм қилғайдир (яъни, бу дод-вой солиб йиғлагандаги кўз ёши эрмасдир)»,— дедилар».

603 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : شَهَدْنَا بِئْتَنَا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَالِسٌ عَلَى الْقَبْرِ ، قَالَ : فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ تَدْمَعَانِ ، قَالَ : فَقَالَ : (هَلْ مِنْكُمْ رَجُلٌ لَمْ يَقَارِفِ الْلَّيْلَةَ) . فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ : أَنَا ، قَالَ : (فَأَنْزِلْ) . فَنَزَلَ فِي قَبْرِهَا .

Анас ибн Молик ривоят қиласыларлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қизларининг (Умму Гулсумнинг) жанозасида эрдик. Қарасам, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам қабр ёнида ўтирибдирлар-у, кўзларидан дув-дув ёш оқаётур. Ногаҳон, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Орангизда бу кеча хотинига яқинлик қилмаган бирор киши бордирми?»—деб сўрадилар. Шунда Талҳа: «Мен»,—дедилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Ундоқ бўлса, қабрга тушфил!»—дедилар. Талҳа (маййитни қўйгани) қабрга тушдилар».

Абдуллох ибн Убайдуллох ибн Абу Мулайка разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Маккада Усмон разияллоху анхунинг қизлари вафот этди, жанозасига қатнашгани бордик. Жанозага Ибн Умар ва Ибн Аббос разияллоху анхулар ҳам келишди. Иккинчилари менинг ёнимга келиб ўтиридилар. Абдуллох ибн Умар разияллоху анху Усмоннинг ўғли Амрга: «Хотинларни йифидан тўхтатсангиз-чи! Ахир, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Маййит ўз аҳлининг йифисидан (қабрда) азобланғайдир, деганлар-ку!» - дедилар. Шу ерда ўтириб Ибн Аббос менга бир воқеани айтиб бердилар:

«Ҳазрат Умар бирлан бирга Маккан Мукаррамадан (Мадинага) қайтиб келаётуб Байдоъ деган ерга етганимизда, ногаҳон самура дараҳтининг соясида турган бкр жамоага Ҳазрат Умарнинг кўзлари тушди. Ҳазрат Умар менга: «Бориб қарағилчи, аnavи жамоа кимлар эркан?» — дедилар. Бориб қарасам, Суҳайб (жамоаси) эркан. Ҳазрат Умарга келиб буни айтдим. «Менга чақириб берғил уни!» — дедилар, Мен Суҳайбнинг олдига бориб: «Турингиз, Амир ул-мўъмининг етиб олингиз!» — дедим. Ҳазрат Умар Мадинага боргандаридан сўнг, мусибат содир бўлиб (Ҳазрат Умарга бир одам пичоқ урган эрди) Суҳайб «вой биродарим, вой дўстим»лаб йиғлаб кирди. Шунда Ҳазрат Умар разияллоху анху: «Эй Суҳайб, сен мени деб (дод солиб) йиғлаётурмисен? Ваҳоланки, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Маййит ўз аҳлининг (баъзи бир) йифиси сабабли азобланғайдир, деб айтганлар»,— дедилар.

«Ҳазрат Умар разияллоху анхунинг вафотларидан сўнг, бу сўзни Оиша онамизга айтдим,— дедилар Ибн аббос разияллоху анху,— шунда Оиша онамиз: «Ҳазрат Умарри Оллоҳ раҳмат қилсин! Оллоҳ таолога қасамёд қилиб айтурменким, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Мўъмин одам ўлганда, аҳли йиғласа, Оллоҳ таоло уни азоблағайдир» — демаганлар. Лекин, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Коғир одам ўлганда, аҳли йиғласа, уни Оллоҳ қаттиқ азоблағайдир»»—деганлар. Сизларга Куръоннинг ўзи далилдир, бирор бирорвнинг гуноҳи учун азобланмағайдир»,— деб айтдилар. «Кулдирган ҳам, йиғлатган ҳам Оллоҳнинг ўзидир!» — дедим. Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, Ибн Умар разияллоху анху (Ибн Аббоснинг ушбу ривоятини эшишиб) ҳеч нарса демадилар».

Амра бинти Абдурраҳмон Оиша онамиздан бундоқ деб эшигтан эрканлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бир яхудий хотиннинг қабри ёнидан ўтаётуб, ўшал ерда унинг қариндошлари йиғлаб ўтирганини кўрдилар. Шунда Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Булар хотинга аза тутиб йиғлашмакда, хотин эрса, қабрда азобланмакдадир»,— дедилар».

Абу Бурданинг оталари бундай деган эрканлар: «Умар разияллоху анхуга мусибат (пичоқ урилган эрди) етганда Суҳайб разияллоху анху «вой биродарим» лаб йиғлай бошлади. Шунда Умар разияллоху анху: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва

салламнинг «Майиттига тирикнинг йиғиси сабабли азобланғайдир, деганларини билмасмисен?» — дедилар.

32-боб. Майиттига тирикнинг йиғиси сабабли азобланғайдир, деганларини билмасмисен?» — дедилар.

Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу: «Қўяверғил уларни, Абу Сулаймонга аза тутиб йиғлашаверсин, бошларига туфроқ сочиб ва дод солиб йиглашмаса, бўлгани!» — дедилар. Ином Бухорий: «Нақъ — бошга туфроқ сочмоқ, лақлақа — дод-вой солмоқ деганидир», — дейдилар.

606 . عَنِ الْمُغَرِّبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَعَتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِنَّ كَذَبًا عَلَيَّ لَيْسَ كَذَبٌ عَلَيَّ أَحَدٌ ، مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلَيَتَبُوأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ، وَ سَمِعَتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ نِيَحَ عَلَيْهِ يَعْذَبُ بِمَا نِيَحَ عَلَيْهِ) .

Муғирира разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бундай деганларини эшитганман», — дейдилар: «Албатта, менинг номимдан ёлғон сўз айтмоқ, бошқа бирор кишининг номидан ёлғон сўз айтмоқ каби эрмасдир. Кимки менинг номимдан қасддан ёлғон сўз тўқифайдир, дўзахдан ўзига жой шайлайверсин! Қайси майиттига ким аза тутиб, дод солиб йиғлағайдир, ўшал майит дод солиб йиглангани туфайли азобга қолғусидир».

604 . عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ الْمَيَتَ يَعْذَبُ بِعَضٍ بُكَاءً أَهْلَهُ عَلَيْهِ) فَبَلَغَ ذَلِكَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، بَعْدَ مَوْتِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَقَالَتْ : رَحْمَ اللَّهُ عُمَرَ وَاللَّهُ مَا حَدَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لِيَعْذَبُ الْمُؤْمِنِ مِنْ بِعْضٍ بُكَاءً أَهْلَهُ عَلَيْهِ ، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ اللَّهَ لِيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ) . وَقَالَتْ : حَسِبْكُمُ الْقُرْآنُ : ﴿ وَلَا تَنْزِرُوا زَرَّاً وَزْرَ أَخْرَى ﴾ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг оталари ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам; «Ўлик, унга аза тутгувчиларнинг дод солиб йиғлагани сабабли, қабрида азобланғайдир», — деганлар».

Шуъба разияллоҳу анҳу: «Ўлик, унга аза тутгувчи тирикнинг йиғиси сабабли, азобланғайдир», — деганлар.

33-боб.

Ибн ул-Мунқадирга Жобир ибн Абдуллоҳ бундай деб ривоят қиласидир: «Уҳуд жанги куни отамнинг ўлигини кийимларига ўралган ҳолда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдилари гелтириб қўйишди-да, ул кишининг қулоқ ва бурунлари кесиб ташланганини айтишди. Мен бориб юзларини очмоқчи эрдим, қариндошларим қўйишмади, сўнг яна бориб очмоқчи бўлганимда, қариндошларим яна қўйишмади, сўнг яна очмоқчи бўлиб бордим, қариндошларим бу гал ҳам рухсат беришмади. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўзлари «Очингиз!» деб буюрдилар, юзларини очишиди. Шунда бир хотиннинг додлаган овози эшитилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимdir ул?» — дедилар. «Амрнинг қизи ёким Амрнинг синглиси», — дейишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йиғламасин!» — дедилар. Кейин, тобутни кўтаришгунча фаришталар қанотлари бирлан отамнинг тепаларида соя солиб туришди».

34-боб. Азада ёқасини йиртиб дод солган киши биздан эрмас (мусулмон эрмас)!

607 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْحُدُودَ ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ ،

وَدَعَا بِدُعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ .)

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки (мусибат етганда) ўзи ўзининг юзига уриб, ёқа йиртиб, исломдан олдинги жоҳилия давридаги одамларнинг ножоиз, ноўрин сўзларини айтиб йиғлағайдир, ул биздан эрмасдир!» — деганлар».

35-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Саъд ибн Хавлага марсия айтганлари

608 . عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْذِنِي عَامَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ ، مَنْ وَجَعَ اشْتَدَّ بِي ، فَقُلْتُ : إِنِّي قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجْعِ مَا تَرَى ، وَأَنَا ذُو مَالٍ ، وَلَا يَرُثِي إِلَّا ابْنَةٌ ، أَفَأَصَدِقُ بِشُلُشٍ مَالِيٍّ ؟ قَالَ : (لَا) . قُلْتُ : بِالشَّطْرِ ؟ فَقَالَ : (لَا) . ثُمَّ قَالَ : (الْثُلُثُ وَالثُلُثُ كَبِيرٌ ، أَوْ كَثِيرٌ ، إِنَّكَ إِنْ تَذَرْ وَرَتَكَ أَغْنِيَاءَ ، خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرْهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفْقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجْرَتَ بِهَا ، حَتَّىٰ مَا تَحْجَلُ فِي فِي امْرَأَتَكَ) . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفُ بَعْدَ أَصْحَابِي ؟ فَقَالَ : (إِنَّكَ لَنْ تُخَلِّفَ فَتَعْمَلَ عَمَلاً صَالِحاً إِلَّا ازْدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرَفْعَةً ، ثُمَّ لَعَلَكَ أَنْ تُخَلِّفَ حَتَّىٰ يَتَفَعَّلَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَسْرِرَ بِكَ آخْرُونَ ، اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ ، وَلَا تُرْدَهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ ، لَكِنَّ الْبَائِسَ سَعْدُ بْنُ حَوْلَةَ) . يَرْثِي لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ ماتَ بِمَكَّةَ .

Амр ибн Саъдга оталари Саъд ибн Хавла бундай деган эрканлар: «Хажжат ул-Видось йилида мен қаттиқ касал бўлувдим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени қўргани келдилар. Шунда мен: «Касалим кучайиб кетди, аҳволим оғир. Мен бадавлат кишидирман, бир қизимдан бошқа мерос оладирган одамим йўқдир. Молимнинг 1/3 қисмини эҳсон қиласынми?» — дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йўқ»,— дедилар. «Ярмини садақа қиласынми?»—дедим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Йўқ»,— дедилар. Сўнг: «1/3... 1/3 қисми ҳам анча кўп нарсадир, албатта сен болаларингни одамлардан тиланадирган фақир қилиб қолдирганингдан кўра, бойроқ қилиб қолдирганинг яхшироқдир. Агар сен хайру садақа учун молингни сарфлайдирган бўлсанг, албатта бунинг эвазига Оллоҳдан савоб олғайсан, ҳатто хотинингнинг оғзига солиб қўйган луқманг. учун ҳам»,— деб қўшиб қўйдилар. «Ё Расулуллоҳ, мен саҳоба биродарларимнинг орқасида қолармиканман (яъни, тузалиб кетармиканман)?» — дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сен бордию, (саҳоба биродарларингдан) кейин қолиб, амали солиҳ қилсанг, бунинг эвазига Оллоҳ даргоҳида даража ва мартабанг зиёда бўлғайдир, шоядки, кейин қолсанг-у, сендан бир қанча мўъминлар фойдалансалар ва бир қанча мушриклар зарар топсалар! Илоҳи, саҳобаларимнинг ҳижратини бехатар қилғил, уларни (Мадинадан) орқага қайтармагил!» — дедилар».

Лекин, бечора Саъд ибн Хавла Маккада шфот этганда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга марсия айтдилар. .

36-боб. Мусибат етганда сочини юлмоқни манъ қилганлари ҳақида

609 . عَنْ أَبِي مُوسَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ وَجَعَ وَجَعًا ، فَعُشِيَ عَلَيْهِ وَرَأْسُهُ فِي حَجْرٍ امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِهِ ، فَبَكَتْ فَلَمْ يُسْتَطِعْ أَنْ يُرْدَ عَلَيْهَا شَيْئًا ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ : أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيءٌ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءٌ مِنِ الصَّالِحَةِ وَالْحَالَقَةِ وَالشَّاقَةِ .

Абу Бурда ибн Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Абу Мусо (отам) қаттиқ бетоб бўлиб қолиб, ҳушларидан кетдилар, бошлари хотинларидан бирининг қучоғида бўлиб, бирорта ҳам сўз айта олмас эрдилар. Ҳушларига келганларидан

кейин: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кимдан нафратланган бўлсалар, мен ҳам ўшандан нафратланғайман. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бошига мусибат тушганда дод-вой солған, сочини юлган ва ёқасини йиртган хотинлардан нафратланғайман! дер эрдилар»,— деб айтдилар»,

37-боб. Бошига мусибат тушганда юзига шапалоқлаб уриб, дод-вой солғанлар биздан эрмасдир (мусулмон эрмасдир)!

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки ўзи ўзининг юзига уриб, ёқа йиртиб, дод-вой солиб, исломдан аввалги одамларнинг шариатга номувофиқ қилиқларини қилғайдир, ул биздан эрмасдир!»— деганлар».

38-боб. Бошига мусибат етганда жоҳилия давридагидек дод солиб, шариатга номувофиқ сўзларни айтиб йиғламоқни маън қилғанлари

Абдуллоҳ ибн Масъуд ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бошига мусибат етганда жоҳилия давридагидек шариатга номувофиқ сўзларни айтиб, ёқа йиртиб, юзига уриб йиғлаган одам биздан эрмасдир!» — деганлар».

39-боб. Бошига мусибат тушган одамнинг хафалиги юзидан билиниб турса...

610 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، قَالَتْ : لَمَّا جَاءَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُتِلَ أَبْنَى حَارِثَةَ وَجَعْفَرٍ وَأَبْنَى رَوَاحَةَ ، جَلَسَ يُعْرَفُ فِيهِ الْحُزْنُ ، وَأَنَا أَنْظُرُ مِنْ صَائِرَ الْبَابِ - شَقَّ الْبَابِ - فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ : إِنَّ نَسَاءَ حَعْفَرَ ، وَذَكَرَ بُكَاعَهُنَّ ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَنْهَاهُنَّ فَذَهَبَ ، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُنَّ لَمْ يُطْعَنُهُ فَقَالَ : (أَنَّهُنَّ) ، فَأَتَاهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ : وَاللَّهِ لَقَدْ غَلَبْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَرَعَمَتْ أَنَّهُ قَالَ : (فَاحْتُ فِي أَفْوَاهِهِنَّ التُّرَابَ) .

Оиша онамиз ривоят қиласидирлар: «Ибн Ҳориса, Жаъфар ва Ибн Рувоҳаларнинг ўлдирилганлиги тўғрисидагӣ хабар келган куни Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда ўтирганларида хафаликлари юзларидан билиниб турди. Шунда мен эшикнинг тирқишидан қараб турган эрдим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бир киши келиб, Жаъфарнинг хотинлари йиғлашаётганини айтди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларни йиғидан тўхтатмакни буюрдилар. Хотинларни юпатмоққа кетган одам қайтиб келиб: «Итоат қилишмаётир»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Турғил, бориб уларни йиғидан тўхтатти!» — дедилар. У киши яна қайтиб келиб: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, хотинлар бизга бўйинсунмаётирлар»,— деди. Шунда мен: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бояги кишига «Бориб хотинларнинг юзига туфроқ сочғил!» дедилар, деб ўйлаб, «Вой, Оллоҳ бурнингни ерга ишқагур! Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айтганларини қилмай, ул кишини қийнаб қўйдинг-ку!» — дедим».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажд қабиласига юборилган қорилар ўлдирилганда бир ой давомида «Қунут» дуосини ўқидилар. Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўша пайтдагидан кўра қаттиқроқ хафа бўлганларини кўрмаганман».

40-боб. Бошига мусибат етганда хафалигани билдиримаган киши

Муҳаммад ибн Каъб: «Жазаъ сўзи — ёмон сўз айтиш ва ёмон хаёлга бориш ҳамда Оллоҳ таоло охиратда берадирган яхшилиғлардан ноумид бўлиш, демакдир»,— деганлар. Яъқуб алайҳиссалом: «Мен ўз дарду қайғумни ёлғиз

Оллоҳнинг ўзига изҳор қилғайдирман»,— деганлар.

611. عنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : اشْتَكَى ابْنُ لَائِي طَلْحَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَمَاتَ وَأَبْو طَلْحَةَ خَارِجٌ ، فَلَمَّا رَأَتِ امْرَأَهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ ، هَيَّأَتْ شَيْئًا ، وَنَحَّتَهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ ، فَلَمَّا جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ : كَيْفَ الْعَلَامُ ؟ قَالَتْ : قَدْ هَدَأْتْ نَفْسَهُ ، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاحَ ، قَالَ : فَبَاتَ ، فَلَمَّا أَصْبَحَ اغْتَسَلَ ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ أَعْلَمَتْهُ اللَّهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ ، فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ أَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ مِنْهُمَا ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَعْلَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَأْرِكَ لَكُمَا فِي لَيْلَتَكُمَا) . قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَصْصَارِ : فَرَأَيْتُ لَهُمَا تِسْعَةَ أَوْلَادَ ، كُلُّهُمْ قَدْ قَرَؤُوا الْقُرْآنَ .

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Бир куни Абу Талҳанинг ўғли касал бўлиб, вафот этганди. Ушанда Абу Талҳа ташқарида юрган эрди. Хотини ўғлининг ўлганини кўриб, майитга керак бўладирган айрим нарсаларни тайёрлаб, уйнинг бир чеккасига олиб бориб қўиди. Абу Талҳа уйга кириб: «Боланинг аҳволи нечук?»—деб сўради. Хотини: «Бир оз тинчид қолди, ором олиб ухлаётган бўлса керак»,— деди. Абу Талҳа хотини рост айтаяпти, деб ўйлади. Ўша кеча ётиб, эрта билан туриб ғусл қилди. Кейин, уйидан чиқиб кетмоқчи бўлганида, хотини боласининг вафот этганини айтди.

Абу Талҳа Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга намоз ўқиб бўлгач, хотини бирлан ўзи ўртасида бўлган воқеани айтиб берди. Шунда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шоядки, Оллоҳ таоло иккалангизнинг ҳам тунингизга баракот берса (яни, Оллоҳ фарзанд берса)!» — дедилар. Суфён разияллоҳу анҳу: «Ансорийлардан бир киши Абу Талҳанинг хотини тўққизта бола кўрганини, уларнинг ҳаммаси Қуръон тиловат қилмакка моҳир бўлганини менга айтди»,— дейдилар».

41-боб. Бошига мусибат тушган дастлабки вақтларда сабру тоқат қилмоқ ҳақида

Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Адолат ҳам яхши, бунинг эвазига олинадирган савоб ҳам яхшидир! Шундоқ одамлар бордирки, бошларига мусибат тушганда: «Инно ли-л-лоҳи ва инно илайҳи рожиъун» (Биз Оллоҳнинг бандалари даримиз ва ҳаммамиз унинг даргоҳига қайтиб борғаймиз) деб айтишади. Ана шундоқ дейдиган инсонларни Оллоҳ таоло ярлақайдир ва улардан раҳматини дариф тутмайдир, ана шундоқ инсонлар ҳидоятга эришган бандалардир! Оллоҳ таоло бу хусусда бундоқ дейдир: «Ва-стаъиинуу би-س-сабри ва-س-салоти ва иннаҳо ла-қабиyratun илло ала-л-ҳошиъийн» (сабру тоқат қилсангиз, намоз ўқисангиз, дарду аламингиз ёзилғайдир, дарҳақиқат, сабру тоқат қилмоқ ҳамда намоз ўқимоқ Оллоҳдан қўрқувчилардан ўзгаларгагина амри маҳолдир!).

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бошига мусибат тушган дастлабки вақтларда сабру тоқат қилмоқ кўпроқ савоблидир»,— деганлар».

42-боб. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Биз сендан ажраб қолаётганимиздан хафамиз»,— деганлари

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Мусибат етганда) кўздан ёш оқғайдир, кўнгил ғам чеккайдир»,— деганлар».

43-боб. Касал ҳузурида йиғламоқ ҳақида

613. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : اشْتَكَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكُورِيَ لَهُ ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعُوذُ ، مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ ، وَسَعْدٌ بْنُ أَبِي وَقَاصٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ وَجَدَهُ فِي غَاشِيَةِ أَهْلِهِ ،

فَقَالَ : (قَدْ قَضَى) . قَالُوا : لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمُ بُكَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا ، فَقَالَ : (أَلَا تَسْمَعُونَ ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَعْذِبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ ، وَلَا يَحْرُنُ الْقَلْبَ ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ ، وَإِنَّ الْمَيْتَ يَعْذِبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ) .

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласыларлар: «Саъд ибн Убода бетоб бўлиб қолдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдурраҳмон ибн Авф, Саъд ибн Абу Ваққос ва Абдуллоҳ ибн Масъуд бирлан бирга кўргани кирганларида, бола-чақалари унинг теварагида туришган эркан. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Вафот этдими?» — дедилар. «Йўқ, ё Расулуллоҳ»,—дэйишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам йиғладилар. Ул кишининг йиғлаганларини кўриб, бошқалар ҳам йиғлади. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эшитмакдамисиз, Оллоҳ таоло кўз ёши ва дил қайгуси учун азоб бермағайдир. Лекин, мана бунинг учун азоб берғайдир ёки раҳм қилғайдир»,—деб тилларига ишора қилдилар».

Майит ўз ахлининг унга мотам тутиб (дод солиб) йиғлаши сабабли (қабрда) азоб чеккайдир. Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу дод солиб йиғлаганларни асо бирлан урур эрдилар, тош отиб, туфроқ сочиб ҳайдар эрдилар.

44-боб. Жаноб Расулуллоҳнинг дод солиб йиғламоқни манъ қилганлари ва уни қаттиқ қоралаганлари

Оиша онамиз ривоят қиласыларлар: «Зайд ибн Ҳориса, Жаъфар ва Абдуллоҳ ибн Рувоҳанинг ўлдирилгани тўғрисидаги хабар етиб келганда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юзларидан хафаликлари шундоққина билиниб турар эрди. Мен эшикнинг тирқишидан қараб тургандим. Шунда Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир киши келиб: «Ё Расулуллоҳ, Жаъфарнинг хотинлари йиғлашаётир»,— деб айтди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларни йиғидан тўхтатмакни буюриб, одам юбордилар. У киши қайтиб келиб: «Улар менга итоат қилишмаётир»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккинчи марта хотинларни йиғидан тўхтатмакни буюрдилар. Бояги киши кетди, кейин яна қайтиб келиб: «Оллоҳга қасамёд қилиб айттурменким, улар менга бўйинсунмаётирлар»,— деди. Мен бўлсан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам у.кишига: «Йиғлаётган хотинларнинг оғзига туфроқ сочфил!»—дедилар, деб ўйлаб, «Оллоҳ бурнингни ерга ишқагур! Ё буйруқни бажармадинг ва ё Расулуллоҳни овора қилмакдан тўхтамадинг!» — дедим».

614 . عَنْ أُمٌّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : أَخْدَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الْبَيْعَةِ أَنْ لَا تُنُوحَ ، فَمَا وَقَتْ مَنَّا امْرَأَةٌ غَيْرُ خَمْسٍ : أُمُّ سُلَيْمٍ ، وَأُمُّ الْعَلَاءِ ، وَابْنَةُ أَبِي سَبَرَةَ امْرَأَةٌ مُعَاذٌ ، وَامْرَأَةٌ مُعَاذٌ ، وَامْرَأَةٌ مُعَاذٌ ، وَامْرَأَةٌ مُعَاذٌ . أُخْرَى .

Умму Атийя разияллоҳу анҳо ривоят қиласылар: «Бошимизга мусибат тушганда дод солиб йиғламасликка Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга байъат қилдик (қасам ичдик). Лекин, қуидаги бешта аёлдан бошқаси ўз онтига вафо қилмади: Умму Сулайм, Умм ул-Ало, Муознинг хотини — Бинти Абу Сабра ва яна икки хотин» (ёки «Бинти Абу Сабра, Муознинг; хотини ва бошқа хотинлар»,— дедилар).

45-боб. Жанозани кўргандан турмоқ

615 . عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ حَنَازَةً ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَا شِيَ مَعَهَا فَلِيقُمْ حَنَّى يُخْلِفُهَا ، أَوْ ثُخَلَّفَهَا ، أَوْ ثُوَضَعَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُخَلِّفَهَا) .

Омир ибн Рабиъа ривоят қиласыларлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

саллам: «Жаноза келаётганини кўрсангиз, ўрнингиздан туриб, ўтиб кетгунча кутиб турингиз!» —деганлар, Ҳумайдий разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (жаноза) ўтиб кетгунча ёки майит (елкадан) ерга қўйилгунча, деганлар»,— деб қўшимча қиласидирлар.

46-боб. Жанозани ҳурмат қилиб ўрнқдан турган одам қачон ўтирадир?

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз жаноза келаётганини кўрсангиз-у, жаноза бирлан бирга (масжидга ёки мозорга) бормак ниятингиз бўлмаса, уни ўтказиб юборгунингизча ёки у ўтиб кетгунича ёки майит (елкадан) ерга қўйилгунча ўрнингиздан туриб, кутиб туринтиз!» — деганлар».

616 . عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِيهِ رَحْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ :
كُنَّا فِي جَنَازَةً ، فَأَخَذَ أَبُو هَرِيرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَيْدَ مَرْوَانَ ، فَجَاسَ أَبُو سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَأَخَذَ
بَيْدَ مَرْوَانَ فَقَالَ : قُمْ ، فَوَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْ هَذَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَا إِنَّمَا عَنْ ذَلِكَ ، فَقَالَ : أَبُو هَرِيرَةَ صَدَقَ .

Саъид ал-Мақиурий ривоят қиласидирлар: «Бир жанозада эрдик, Абу Ҳурайра Марвонни қўлидан ушлаб, «ўтирайлик» деб имлади, иккалалари майит ерга қўйилмасдан бурун ўтириб олишди. Шунда Абу Саъид разияллоҳу анҳу келиб, Марвонни қўлидан ушлаб: «Турғил ўрнингдан! Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, (Абу Ҳурайра) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг майит (елкадан) қўйилмасидан бурун ўтироқни мањ қилганларини (яхши) билғайдир»,— дедилар. Шунда Абу Ҳурайра: «Тўғри айтадилар»,— деди».

47-боб. Тобутни кўтаришиб борган киши, уни одамлар елкаларидан тушариб, ерга қўймагунларича ўтирмайдир, мабодо ўтирса, туриш буюриладир

Абу Саъид ал-Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар жаноза келаётганини кўрсангиз, ўрнингиздан турингиз, башарти кўтаришиб борсангиз, елкалардан тушарилиб, ерга қўйилмагунча ўтириб олмангиз!» — деганлар».

48-боб. Яхудий майитнинг тобутини кўриб, ўрнидан турган киши ҳақида

617 . عَنْ حَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : مَرَأَتْ بِنًا جَنَازَةً ، فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَمْنَا لَهُ ، فَقُلْنَا :
يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا جَنَازَةُ يَهُودِيٌّ ؟ فَقَالَ : (إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا) .

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Ёнимиздан бир майитнинг тобутини кўтариб ўтишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан турдилар, биз ҳам турдик. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Ё Расулуллоҳ, бу майит яхудий-ку?!» — дедик. Расулуллоҳ: «Майитни кўрганингиздан турингиз!»— дедилар».

Абдураҳмон Абу Лайлоривоят қиласидирлар: «Саҳл ибн Ҳаниф ва Қайс ибн Саъд Қодисияда ўтиришган эрди, ёнларидан бир майитнинг тобутини кўтариб ўтдилар. Шунда икковлари ўринларидан туришди. Буни кўрганлар улардан: «Бу майит зиммийлардан-ку?!»—дейишди. Шунда улар бундай деб жавоб қилдилар: «Бир куни Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёнларидан бир майитнинг тобутини кўтариб ўтиб қолдилар. Шунда ул зот ўринларидан турдилар. Кейин, унинг яхудий майити эканини айтишди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «У руҳ эмасдирми?!» — дедилар».

49-боб. Маййитн» (тобутни) хотинлар эрмас, эркаклар кўтарадир

618 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ ، وَاحْتَمَلَهَا الرِّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ : قَدْمُونِي ، وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةً قَالَتْ : يَا وَيْلَاهَا أَيْنَ تَذَهَّبُونَ بِهَا ، يِسْمَعُ صَوْتُهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا إِلَيْهِ الْإِنْسَانُ ، وَلَوْ سَمِعَهُ صَعِقَ) .

Саъид ал-Мақиурий отасидан, у эрса Абу Саъид ал-Худрийдан бундай деб эшитган эркан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам: «Майит тобутга солингач, уни эркаклар елкаларига күтартганда, агар ул солиҳ банда бўлса, «Мени тезроқ олиб борингиз!»—дайдир, агар солиҳ банда бўлмаса, «Вой шўрим, мени қаёқقا олиб кетмоқдасизлар?»— дайдир. Унинг овозини инсондан бошқа ҳамма нарса эшитғайдир, агар инсон эшитса эрди, ҳушидан кетиб йиқилғай эрди!»— деганлар».

50-боб. Жанозани (тобутни) тез олиб бормоқ

Анас разияллоҳу анҳу: «Жанозани (майитни) кузатиб бораётганингизда тобутнинг олдида ҳам, орқасида ҳам, ўнгида ҳам, чапида ҳам юраверингизлар!» — деган эрканлар. Бошқа бир киши эрса: «Жанозаға (тобутга) яқин юрингизлар!» — деган эркан.

619 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَسْرِعُوا بِالْحَنَازِرَةِ فَإِنْ تَكُ صَالِحَةٌ فَخَيْرٌ) تَقْدِمُونَهَا إِلَيْهِ ، وَإِنْ تَكُ سَوَى ذَلِكَ ، فَشُرُّ تَضَعُونَهُ عَنْ رُقَايَكُمْ) .

Абы Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам: «Маййитни тезроқ олиб борингизлар! Агар ул солиҳ банда бўлса, унга яхшилиғ қилиб, тезроқ манзилга етказган бўлурсиз, агар аксинча бўлса (яъни, солиҳ банда бўлмаса), ёмонни елкангиздан тезроқ тушириб, ундан тезроқ кутулган бўлурсиз»,— дедилар».

51-боб. Тобутда ётган маййитнинг «Мени тезроқ олиб борингиз!» деб айтиши ҳақида

Абу Саъид ал-Худрий ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Маййитни тобутга солиб, уни кишилар елкаларига құтаришганда, агар ул солиҳ банда бўлса, «Мени тезроқ олиб борингиз!» — дейдир, башарти солиҳ бўлмаса, «Вой шўрим, мени қаёққа олиб кетмоқдасизлар?»—дейдир. Унинг овозини инсондан бошқа ҳамма нарса эшитғайдир, агар инсон эшитса эрди, ҳушидан кетиб йиқилғай эрди»,— деганлар».

52-боб. Жанозада имомнинг орқасида икки ёки уч саф бўлиб турмоқ

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (ҳабаш подшоҳи) Нажошийга (ғойибона) жаноза ўқидилар, мен иккинчи ёки учинчи сафда турдим».

53-боб. Жанозадаги сафлар баёни

Абы Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам Нажошийнинг

вафот этганини саҳобаларга айтиб, сўнг олдинга — имомликка ўтдилар. Саҳобалар ул зотнинг орқаларида саф тортдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тўрт бор такбир айтдилар».

*Шаъбий разияллоху аңху ривоят қиласынан: «Расулуллох саллаллоху алайхи
ва салламни күрган зоттардан бири менга: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва*

саллам бир мўъминнинг жанозасига бориб, саҳобаларни саф қилдиларда, тўрт марта такбир айтиб жаноза ўқидилар»,— деб эрди». Шайбоний: «Эй Абу Амр, сизга буни ким айтди?»—деб Шаъбийдан сўраганда, у: «Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтди»,— деган эркан.

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бугун Ҳабашистонда бир солиҳ одам вафот этди, келингиз, шул ерда туриб унга (ғойибона) жаноза ўқийдирмиз!»—дедилар. Биз саф тортдик, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдинга ўтиб, унга жаноза ўқидилар, биз ул кишига иқтидо қилдик». Абу Зубайрга Жобир: «Мен ўшанда иккинчи сафда турган эрдим»,— деган эрканлар.

54-боб. Жаноза намозида болаларнинг катталар бирлан бирга сафда туриши

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нотаниш бир майитнинг қабри ёнидан ўтаётуб: «Бу майит қачон дафн қилинди?» — дедилар. «Кеча кечаси»,— дедик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мени чақирсангиз бўлмасмиди?»—дедилар. Саҳобалар: «Қоронғи кечада кўмдик, сизни безовта қилмакни хоҳламадик»,— дейишди. Сўнг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жаноза ўқимоққа киришдилар. Биз орқаларида саф тортдик. Мен эрсам ўша пайтда ёш бола эрдим»..

55-боб. Майитга жаноза ўқишининг суннат эканлиги тўғрисида

И мом Бухорий ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки майитга жаноза ўқиғайдир, унга бир қийрот савоб теккайдир»,— деганлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дўсту биродарларингизга ўзингиз жаноза ўқингизлар!» — деганлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Нажошийга жаноза ўқингизлар!» — деганларида, жанозани «намоз» деб атаб: «Унинг рукуъ ва саждалари бўлмағайдир, уни ўқиётганда (дунёвий сўзлар) сўзланмайди, фақат такбири таҳrima айтилиб, салом берилғайдир»,— деганлар. Ибн Умар жанозадан аввал албатта таҳорат олар эрдилар ҳамда кун чиқаётган ва ботаётганда жаноза ўқимас эрдилар. Ибн Умар разияллоҳу анҳу қўлларини кўтариб такбир айтар эрдилар. «Саҳобалар ва уларнинг авлодлари орасида шундоқ кишиларни учратдимки,— дейдилар Ҳасан Басрий,— улардан жаноза ва фарз намозларини ўқимоққа ҳақлилари, жаноза вақтида ёким ҳайит намозида таҳоратлари синиб қолса, таяммум қилмай, сув қидириб топиб, албатта қайта таҳорат олғай эрдилар. Агар жаноза ўқилаётган вақтда келиб қолишиша, ўзлари такбири таҳrima айтишиб, бошқаларга қўшилиб жаноза ўқиғверар эрдилар».

Ибн Мусаййаб: «Киши жаноза намозида хоҳ кечаси бўлсин, хоҳ кундузи бўлсин, хоҳ муқимлиқда ва хоҳ мусофириликда бўлсин, барибир тўрт марта такбир айтғайдир»,— дейдилар. Анас разияллоҳу анҳу: «Биринчи такбир — намозни бошлишда айтиладирган такбири таҳrimadir, Оллоҳ таоло: «Муноғиқлардан бирортаси ўлса, унга зинҳор жаноза ўқимангиз!»—дейдир. Жаноза намозида одамлар саф тортғайдир, имом эрса, олдинга ўтиб жаноза ўқиғайдир»,— деганлар.

Шаъбий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бир мўъминнинг жанозасига борган киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жанозада бизга имомлик қилдилар, биз орқаларида саф тортдик»,— деб айтди». «Эй Абу Амр, бу ҳадисни сизга ким айтди?»— деб Шаъбийдан сўрашганда, у: «Ибн Аббос айтди»,— деб жавоб берган эркан.

56-боб. Жанозага боришнинг фазилати

Зайд ибн Собит разияллоху анху: «Жаноза ўқисанг, зиммангдаги вазифани бажарибсан»,— дейдилар. Ҳумайд ибн Ҳилол: «Жаноза ўқиб бўлгандан сўнг, жаноза эгаларидан уйга қайтмоққа ижозат сўрашнинг суннат эканлигини билмасмиз-у, бироқ кимки жаноза ўқиб уйига қайтса, унга бир қийрот савоб тегмоини яхши билурмиз»,— дейдилар».

عَنْ نَافِعٍ يَقُولُ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : حُدْثَ أَبْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ مِنْ تَبَعِ حَنَارَةً فَلَهُ قِيرَاطٌ . فَقَالَ أَكْثَرُ أَبْوَابِ هُرَيْرَةَ عَلَيْنَا . فَصَدَّقَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَبَا هُرَيْرَةَ ، وَقَالَتْ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ . فَقَالَ أَبْنُ عُمَرَ : لَقَدْ فَرَطْنَا فِي قَرَارِيطَ كَثِيرَةً . 620

Ибн Умар разияллоху анху ривоят қиласидарлар: «Абу Ҳурайра: «Кимки жаноза намозига қатнашфайдир, унга бир қийрот савоб теккайдир»,— дедилар. Кейин у киши бизга яна жуда кўп ҳадислар ҳам айтиб бердилар. Шунда Оиша онамиз Абу Ҳурайранинг сўзини тасдиқлаб: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундоқ деганларини мен ҳам эшитгандирмен»,— дедилар. Мен: «Унда, жуда кўп қийрот савобларни бой берибмиз-да!»—дедим».

57-боб. Майит дағн қилингунча кутиб турган киши ҳақида

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки жанозада қатнашиб, жаноза намозини ўқиғайдир, унга бир қийрот савоб теккайдир, кимки жаноза намозини ўқиб, майит дағн этилгунча кетмай турса, унга икки қийрот савоб теккайдир?» —дедилар. Шунда одамлар: «Ё Расулуллоҳ, икки қийрот қанчадир?»—деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Иккита катта тоғдек келур»,— дедилар».

58-боб. Катталар бирлан бирга ёш болаларнинг ҳам жаноза намози ўқимоги ҳақида

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир қабрнинг олдига келганларида, саҳобалар: «Бу қабрдаги киши ўтган куни дағн қилингандай»,— дейишли. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида саф тортдик, ул киши қабрдаги майиттага жаноза ўқидилар (Ибн Аббос ўша пайтда ёш бола бўлганлар)».

59-боб. Намозгоҳда ва масжидда жаноза намози ўқимоқ

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳабашистон подшохи Нажошийнинг вафот этганлигини бизга айтиб: «Биродарингиз ҳаққига талаби мағфират қилингизлар!»— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласидарлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаи киромларини намозга сафладилар, сўнг тўрт марта такбир айтиб, марҳум Нажошийга жаноза намози ўқидилар».

Абдуллоҳ ибн Умар ривоят қиласидарлар: «Яҳудийлар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига зино қилган бир эркак бирлан бир хотинни тутиб олиб келишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам буюрдилар, уларни масжид олдидағи жаноза ўқийдирган жойга олиб боришиб, тошбўрон қилишиди».

60-боб. Қабрларни саждагоҳ қилиб олмоқнинг макруҳлиги ҳақида

Ҳазрат Алининг ўғиллари Ҳасан вафот этганда хотинлари Фотима қабр устига чодир қурдилар. Чодир бир йилгача ўша ерда турди, сўнг бузиб йиғиштиришди. Шунда ҳотифдан: «Аё, йўқотган кишиларини топишдими?»—деган овоз келди. Унга иккинчи бир овоз: «Аксинча, умидсиз бўлиб қайтиб кетдилар»,— деб жавоб

қайтарди».

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам вафот этмасларидан олдин бетоб бўлиб ётганларида: «Оллоҳ таоло яҳудий ва насороларга лаънат юборсин! Улар собиқ пайғамбарлар қабрларини саждагоҳ қилиб олдилар»,— деган эдилар».

Оиша онамиз шу сўзни эслаб: «Агар қабрларни саждагоҳга айлантириб олмоқ хавфи бўлмаганда эрди, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қабрлари атрофини очик ҳолда қолдиришар эрди. Афсуски, Жаноб Расулуллоҳнинг қабрларини маҳкамлашга тўғри келди. Лекин, мен ҳали ҳам Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ётган ҳужрани масжид қилиб олмоқларидан қўрқфайман»,— дедилар.

61-боб. Туғолмай ўлган хотинларга жаноза ўқимоқ ҳақида

621 . عَنْ سَمْرَةَ بْنِ حُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّى وَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نِفَاسِهَا ، فَقَامَ عَلَيْهَا وَسَطَّهَا .

Сумра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида туриб (яъни, иқтидо қилиб), туғолмай вафот этган хотинга жаноза ўқидим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса, маййит белининг тўғрисида туриб жаноза ўқидилар».

62-боб. Имом хотин кишининг жанозасида қаерда туради-ю эркак кишининг жанозасида қаерда туради?

621 . عَنْ سَمْرَةَ بْنِ حُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : صَلَّى وَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نِفَاسِهَا ، فَقَامَ عَلَيْهَا وَسَطَّهَا .

Сумра ибн Жундуб разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида туриб, туғолмай ўлган бир хотиннинг жанозасини ўқидим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса, маййитнинг бели қаршисида турдилар».

63-боб. Жаноза намозида тўрт марта такбир айтмоқ

Ҳумайд ривоят қиладирлар: «Анас разияллоҳу анҳу бизга имомлик қилиб жаноза намози ўқидилар. Шунда ул кишига: «Уч марта такбир айтдингиз»,— дейишиди. Анас яна бир марта такбир айтиб, сўнг салом бердилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажоший вафот этган куниёқ бу ҳақда хабар бердилар. Сўнг, саҳобаи киромлар билан намозгоҳга чиқдилар. Уларни сафлаб, тўрт марта такбир айтиб, Нажошийга жаноза намози ўқидилар».

Жобир разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳабашистон подшоҳи Нажошийга тўрт марта такбир айтиб, жаноза намози ўқидилар».

64-боб. Жаноза намозида сураи «Фотиҳа» ни ўқимоқ

Ҳасан Басрий ривоят қиладирлар: «Гўдак боланинг жанозасида сураи «Фотиҳа» ўқилғайдир, кейин «Оллоҳум-ма-жъалҳу лано салафан ва фартан ва ажран (Илоҳи, бу гўдакни, жаннатга биздан аввал бориб, жой тайёрлаб тургувчи ва эрта вафот этганлигига сабр қилмоғимиз эвазига бизларга савобу мукофотлар ато этмоғингга сабабчи қилғайсан!)»,— дейиладир».

622 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ ، قَالَ : لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ .

Талҳа разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Ибн Аббос разияллоҳу анҳуга иқтидо қилиб намоз ўқидим. Ўшанда у киши сурәт «Фотиҳа» ни ўқиб, сүнг: «Сурәт «Фотиҳа» ни жанозада ўқимоқ суннат эканлигини билишсин, деб атайлаб ўқидим»,— дедилар».

65-боб. Майит дағн қилингандан сўнг қабр сида жаноза намози ўқимоқнинг жоизлиги

Шаъбий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бир мӯъмин банданинг жанозасига борган киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қабр тепасида жаноза намози ўқидилар, саҳобалар ул кишига иқтидо қилдилар»,— деди».

Шайбоний: «Бу ҳадисни сизга ким айтди?»—деб Шаъбийдан сўраганимда, у менга: «Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтди» деб жавоб қилди»,— дейдилар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Масжидни супуриб юрадирган бир қора одам вафот этди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундан бехабар эрдилар. Бир куни ўшал одам ёдларига тушиб: «Анави одамга не бўлди?» — дедилар. Саҳобалар: «Ё Расулуллоҳ, у вафот этган»,— дейишиди. «Менга билдирамбасизлар-да!»—дедилар Расулуллоҳ. Саҳобалар: «У ундоқ эди, бундоқ эди»,— деб уни камситишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менга қабрини кўрсатингиз!»—дедилар. Саҳобалар унинг қабрини кўрсатишган эрди, Жаноб Расулуллоҳ унга жаноза намози ўқидилар».

66-боб. Майит оёқ товушларини эшитғайдир

623 . عَنْ أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْعَبْدُ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ ، وَتَوَلَّ يَ وَذَهَبَ أَصْحَابُهُ ، حَتَّىٰ إِنَّهُ لَيُسْمَعُ فَرْعَ نَعَالِمُهُ ، أَتَاهُ مَلَكَانْ فَأَقْعَدَاهُ ، فَيَقُولُنَّ لَهُ : مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرُّجُلِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ فَيَقُولُ : أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ، فَيُقَالُ : انْظُرْ إِلَى مَقْعِدَكَ مِنَ التَّارِ ، أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعِدًا مِنَ الْجَنَّةِ) . قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا ، وَأَمَّا الْكَافِرُ أَوِ الْمُنَافِقُ فَيَقُولُ : لَا أَدْرِي ، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ ، فَيُقَالُ : لَا ذَرِيتَ وَلَا تَلَيْتَ ، ثُمَّ يُضْرَبُ بِمَطْرَقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةٌ بَيْنَ أَذْنِيهِ ، فَيَصِحُّ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مِنْ يَلِيهِ إِلَّا التَّقْلِينَ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Майит қабрга қўйилгач, барча биродарларининг қайтиб кетаётгандаги оёқ товушларини эшитиб турғайдир. Қабрга иккита фаришта кириб, майитни ўтириғизиб қўйғайдир. Шунда иккала фаришта майиттга: «Мана бул киши, яъни Мұхаммад алайҳиссалом тўғриларида не дер эрдинг?»—дейдир. Майит: «Бул кишининг Оллоҳнинг бандаси ва элчиси эканлигига гувоҳлик бергаймен»,— дейдир. Шунда унга: «Дўзахдаги ўрнингга қарағил, Оллоҳ таоло сенга унинг ўрнига жаннатдан жой алмаштириб берди»,— дейишиadir. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сўзларида давом этиб, яна бундай дедилар: «Банда (майит) ўзининг дўзахдаги ва жаннатдаги ўрнини ҳам кўрғайдир. Аммо, ул коғир ёким муноғиқ эрса: «Бул киши ким?» — дейилганда, «Одамлар бир нарса дер эрди, мен ҳам улар не дейишиган бўлса, шундоқ дер эрдим»,— дейдир. Шунда Мункар-Накир: «Ул кишини ҳам танимагандирсен (бilmagandirsen), Қуръони Караймни ҳам тиловат қилмагандирсен»,— деб олов-гурзи бирлан қулоғининг тагига урғайдир. Майит қаттиқ қичқирғайдир, унинг овозини атрофдаги барча нарсалар эшитғайдир, фақат инсонлар ва жинлар эшитмағайдир».

67-боб. Байт ул-Муқаддасга ёки шу каби (муқаддас) жойларга дағн етилмогини истаган шахс ҳақида

624 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : (أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتَ إِلَى مُوسَى ، فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ : أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ ، فَرَدَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ : ارْجِعْ فَقْلَ لَهُ : يَضَعُ يَدُهُ عَلَى مَنْ تُورِّ ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ ، قَالَ : أَيْ رَبِّ ثُمَّ مَاذَا ؟ قَالَ : ثُمَّ الْمَوْتُ ، قَالَ : فَالآنَ ، فَسَأَلَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيًّا بِحَجَرٍ) . قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (فَلَوْ كُنْتُ ثُمَّ ، لَأَرْتَنُكُمْ قَبْرَهُ ، إِلَى حَانِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ) .

Абу Ҳурайра разияллоху анҳу ривоят қиласылар: «Оллоҳ таоло Малак ул-мавтни (Үлим фариштасини) Мусо алайҳиссаломнинг ҳузурларига юборди. Мусо алайҳиссалом (үйга ижозатсиз кирган одам, деб ўйлаб) бир мушт уриб, унинг кўзини чиқардилар. Малак ул-мавт Оллоҳ таолонинг даргоҳига қайтиб бориб: «Мени ўлмоқни истамаган кишининг олдига юборибдирсан»,— деди. Оллоҳ таоло фариштанинг кўзини қайтариб бериб (жойига келтириб): «Мусонинг олдига қайтиб бориб айтғил, қўлини хўқизнинг устиға қўйсин, қўли ёпиб турган тукларнинг ҳар бири учун унга бир йилдан умр берғайдирмен!»—деди. Мусо: «Ё Раббий, андин кейин-чи?»—дедилар. Оллоҳ таоло: «Андин сўнг — ўлим!»—деди. Мусо алайҳиссалом: «Ундоқ бўлса, ҳозир (жонимни ола қолсин)!»—дедилар-да, Оллоҳ таолодан: «Менинг қабрим «Байт ул-Муқаддасга бир тош отим масофада яқин бўлса!» — деб илтимос қилдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар ўшал ерда бўлғанларингизда эрди, мен сизларга Мусонинг йўл ёқасидаги қизил қум тепалиги устида ўрнашган қабрини кўрсатғай эрдим»,— дедилар».

68-боб. Кечаси дағн қилмоқ

Абу Бакр Сиддик разияллоху анҳу кечаси дағн қилинганлар.

Ибн Аббос разияллоху анҳу ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам кечаси дағн қилинган бир кишига жаноза намози ўқидилар. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўринларидан турдилар, орқаларидан саҳобалар ҳам туришди. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қабрдаги кимдир?» — деб сўраган эрдилар, саҳобалар: «Фалончи, кеча кечаси дағн қилинди»,— дейишди».

69-боб. Қабр устига масжид қурмоқ

Оиша онамиз разияллоху анҳо ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бетоб бўлиб ётганларида, хотинлари (Умму Салама ва Умму Ҳабиба) ул кишига Ҳабашистонда ўзлари кўрган каниса тўғрисида сўзлаб беришди. Ўша каниса «Мария» деб аталар эрди. Уни Умму Салама бирлан Умму Ҳабиба разияллоҳу анҳумо Ҳабашистонга боришганда кўрган бўлиб, уларни канисанинг чиройи ва унинг ичидаги суратлар жалб этган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бошларини кўтариб: «Улар, агар ораларидан бир солиҳ киши вафот этғайдир, унинг қабри устига каниса қурғайдирлар, сўнг ичига суратлар чизғайдирлар. Улар Оллоҳ таоло даргоҳида энг ёмон отлиғ инсонлардир!»— дедилар».

70-боб. Хотин кишини қабрга ким қўядир?

Анас разияллоху анҳу ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қизлари — Умму Гулсумнинг дағн маросимида қатнашдик. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга қарасак, қабр ёнида турибдилар-у,

күзларидан дув-дув ёш оқаётир. Ногаҳон: «Орангизда бул кеча аёлига яқинлик қилмаган киши бормидир?»—деб сўрадилар. «Мен»,— дедилар Абу Талҳа. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тушғил қабрга!»—дедилар. Абу Талҳа қабрга тушиб, майитни лаҳадга қўйдилар». Фулайҳ разияллоҳу анҳу: «Назаримда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Бул кеча гуноҳ қилмаган ким бордир?» — деб айтдилар шекилли»,— дейдилар.

71-боб. Шаҳидга жаноза ўқимоқ тўғрисида

625 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمِعُ بَيْنَ الرَّجُلِينِ مِنْ فَتَّالَ أَحَدٌ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ، ثُمَّ يَقُولُ : (أَيُّهُمْ أَكْثُرُ أَحَدًا لِلْقُرْآنِ) . إِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَمَهُ فِي الْلَّهِدِ ، وَقَالَ : (أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هُؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) . وَأَمْرَ بِدِفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ ، وَلَمْ يُغَسِّلُوا وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ .

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Уҳуд жангига шаҳид бўлганларнинг ҳар иккитасини бир қабрга қўйдирар эрдилар. Қабрга қўйилмоғидан аввал: «Булардан қайси бири Қуръонни кўпроқ ёдлагандир?»—деб сўрар эрдилар. «Мана буниси» деб кўрсатишган майитни олдин лаҳадга қўйдирар эрдилар. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бул кишиларга (Оллоҳ йўлида жонини қурбон қилганларга) қиёмат куни мен гуваҳдирмен!»—деб, уларнинг қонларини ювдирмай ва жаноза ҳам ўқитмай дафн қилдирар эрдилар».

626 . عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمًا ، فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أَحَدٍ صَلَاتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ ، ثُمَّ اُنْصَرَفَ إِلَى الْمِنْبَرِ ، فَقَالَ : (إِنِّي فَرَطْكُمْ ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ ، وَإِنِّي أُعْطِيَتُ مَفَاتِيحَ خَرَائِنِ الْأَرْضِ ، أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ ، وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي ، وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا) .

Уқба ибн Омир ривоят қиладирлар: «Бир куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Уҳуд жангига шаҳид бўлганларга ўз ажали бирлан ўлган майитига ўқигандек жаноза ўқидилар. Сўнг, минбарга чиқиб: «Мен сизлардан аввал бориб (жаннатдан жой) тайёрлаб турғувчимен ва мен сизнинг (қилган яхши амалларингизга) гуваҳдирмен. Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, ҳозир мен Ҳавзи Кавсарни кўриб турибдирмен, менга Ер хазиналарининг калитлари (ёким «Ер калитлари»,— дедилар шекилли) берилди. Оллоҳ ҳаққи-хурмати, мен ўлганимдан кейин сизлардан хотиржамдирмен, фақат, мол-дунё кетидан қувмасангизлар, деб қўрқфаймен, холос»,— дедилар».

72-боб. Икки ёки уч майитни бир қилиб дафн этмоқ ҳақида

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Уҳуд жангига шаҳид бўлган кишиларнинг ҳар иккитасини бир қилиб қабрга қўйдирар эрдилар».

73-боб. «Шаҳидларни ювмоқ лозим эрмас»,— деган кишилар ҳақида

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шаҳидларни (ювмай) қонлари бирлан дафн қилаверингизлар!» — дедилар. Ўшал куни шаҳидларни ҳеч ким ювмади».

74-боб. Лаҳадга (бирданига бир неча ўлик қўйиладирган бўлса) ким аввал қўйилғайдир?

Имом Бухорий «лаҳад» сўзининг маъноси ҳақида бундай дейдилар: «Лаҳад

қабрга нисбатан нишаброқ бўлгани учун ҳам лаҳад дейилғайдир, ҳар бир жабр қилғувчи одам эрса, мулҳид дейилғайдир. Қуръони Кариимдаги «мұлтаҳидан» сүзи ҳам «бир текис нишаб» деган маънени англағайдир. Агар лаҳад (қабр) нишаб бўлмаганда эрди, зариҳ (софона) бўлган бўлар эрди».

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Уҳуд жангиде ҳалок бўлганларнинг ҳар иккитасини бир қабрга қўйдирар эрдилар. Қабрга қўйишдан аввал: «Қайси бири Қуръонни кўп ёдлагандир?» — деб сўрар эрдилар. «Қуръонни кўп ёдлаган мана шулдир», — деб кўрсатишган маййитни олдин лаҳадга қўйдирар эрдилар. Сўнг: «Мен буларнинг (Оллоҳ йўлида шаҳид бўлганлиғига) гувоҳдирман!» — деб уларнинг жароҳатларидағи қонни ювдирмай ва жаноза ҳам ўқитмай дағн қиласидирар эрдилар».

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Уҳуд жангиде ҳалок бўлган ҳар икки шаҳиддан бирини кўрсатиб: «Буларнинг қайси бири Қуръонни кўп ёдлагандир?» — деб сўрар эрдилар. Сўнг, қайси бирини кўрсатишса, ўшани шеригидан аввал қабрга қўйдирар эрдилар. Менинг отам бирлан амаким ҳам бир жангда ҳалок бўлиб, иккалалари битта кафанга кафланганандирлар»(?)

75-боб. Қабрни (лаҳадни) беркитишида изхир ва бошқа ўт-ўланлардан фойдаланмоқ

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло Маккаи Мукаррамани муҳтарам қилди. Унда қон тўқмоқ мендан аввал ҳам бирор кишига рухсат этилмаган, мендан кейин ҳам бирор кишига рухсат этилмағайдир. Менга эрса, фатҳ куни (Макка забт этилган куни) бир соатгагина уруш қилмоққа ижозат берилди. Макканинг ҳатто кўкатларини юлмоқ, дараҳтларини синдиримоқ ҳам макруҳдир! Унда ов қилинмағайдир, тушиб қолган нарсага тегилмағайдир. Тушиб қолган нарсани одамларга маълум қилмоқ учунгина қўлга олмоқ мумкиндир», — дедилар. Шунда мен: «Изхирнина юлмоққа рухсат берингиз, чунким биз ундан бўёқ олғаймиз ва уни қабрни (лаҳадни) ёпишда ишлатғайдирмиз», — дедим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Изхирни бўлса, майли!» — дедилар. Абу Ҳурайра: «Расулуллоҳ ўшанда Қабрларимиз ва уйларимиз учуд бўлса, майли!» деб айтдилар», — дейдилар».

76-боб. Маййит, бирор сабабга кўра, қабрдан ёки лаҳаддан қайта кавлаб олинадирми?

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳ ибн Убай қабрга қўйилгандан сўнг келиб, уни қайта кавлаб олмоқни буюрдилар. Абдуллоҳни қабрдан чиқариб олишди. Сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳнинг бошини тиззалирига қўйиб, дам солдилар-да, унга ўзларининг кўйлакларини кийдирдилар (бунинг сабабини Оллоҳ билғайдир). Абдуллоҳ, ҳаётлигига, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амакилариға бир кўйлак кийдирган эрди. Суфён бирлан Абу Ҳурайра бундек дейишадир: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг иккита кўйлаклари бўлиб, бир куни Абдуллоҳнинг ўғли: «Ё Расулуллоҳ, устингиздаги кўйлагингизни отамга кийдирингиз!» — деб айтди». «Саҳобалар, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абдуллоҳнинг амакилариға қилган яхшилиғи эвазига ўз кўйлакларини бердилар, деб ўйлашди», — дейдилар Суфён. Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Уҳуд жангиде кетаётган кунлардан бирида, кечаси мени отам чақириб: «Назаримда, Расулуллоҳнинг саҳобаларидан биринчи бўлиб мен шаҳид бўладирганга ўхшайман.

Менинг қарзим бор, уни үзғил, опа-сингилларингга яхшилик қилғил!» — дедилар. Тонг отди, Отам раҳматлиқ биринчи бўлиб шаҳид бўлдилар. Отамга қўшиб яна бир кишини қабрга қўйишди. Отамни бошқа бир киши бирлан бирга қабрда қолдирмоққа кўнглим бўлмади. Олти ойдан сўнг отамни қабрдан қайта кавлаб олдим. Бундоқ қарасам, ул киши худди шу бугун, эндиғина қабрга қўйилгандек ётибдилар. Фақат қулоқларининг биттаси сал ўзгарган». Жобир разияллоҳу онҳу ривоят қиладирлар: «Отамга қўшиб яна бир кишини қабрга қўйишди. Отамни бегона киши бирлан бирга қабрда қолдирмоққа кўнглим бўлмади. Сўнг, отамни қабрдан қайта кавлаб олиб, алоҳида дафн қилдим».

77-боб. Қабрга лаҳад ва ёрма қилмоқ

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Уҳуд жангидаги ўлганларнинг иккитасини бир қилиб қабрга қўйдирар эрдилар. Қабрга қўйишдан аввал: «Қайси бири Қуръонни кўпроқ билғайдир», — деб сўрар эрдилар. Қайси бирини кўрсатишса, ўшанисини олдин лаҳадга қўйдирар эрдилар. Сўнг: «Мен буларга қиёмат куни гувоҳдирмен!» — дер эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ шаҳидларнинг жароҳатларидағи қонни ювдирмай ва фусл қилдирмай, дафн қилдирар эрдилар».

78-боб. Агар бола исломга кириши билан ўлса, унга жаноза намози ўқиладирми?

Ҳасан Басрий, Шурайҳ, Иброҳим ва Қатодалар бундай дейишган эркан: «Агар бирор оиласидаги ота-онадан биттаси исломга кирса, боласи ҳам у бирлан бирга исломга кирган ҳисобланур. Масалан, Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ҳам ўз қавмининг динида қолган отаси бирлан бирга эрмас, балки ислом ҳали заиф бўлган вақтда мусулмон бўлган онаси бирлан бирга эрди. Ислом юксалғайдир, ундан ўзга динлар юксалмағайдир!»

627 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

انطَلَقَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ قَبْلَ ابْنِ صَيَّادٍ ، حَتَّى وَجَدُوهُ يَلْعَبُ مَعَ الصَّبَّيَانِ عِنْدَ أَطْمٍ بَنِي مَعَالَةَ ، وَقَدْ قَارَبَ ابْنُ صَيَّادِ الْحَلْمَ ، فَلَمْ يَشْعُرْ حَتَّى ضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِهِ ، ثُمَّ قَالَ لِابْنِ صَيَّادٍ : (تَسْتَهْدِ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ) . فَنَظَرَ إِلَيْهِ ابْنُ صَيَّادٍ فَقَالَ : أَشْهُدُ أَنِّكَ رَسُولُ الْأَمْيَمِينَ ، فَقَالَ ابْنُ صَيَّادٍ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَتَشْهُدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ) . فَرَفَضَهُ وَقَالَ : أَمَّنْتُ بِاللَّهِ وَبِرُسُلِهِ ، فَقَالَ لَهُ : (مَاذَا تَرَى) . قَالَ ابْنُ صَيَّادٍ : يَأْتِينِي صَادِقٌ وَكَاذِبٌ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (خُلُطَ عَلَيْكَ الْأَمْرُ) . ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنِّي قَدْ حَبَّتُ لَكَ خَبَّاً) . فَقَالَ لَهُ ابْنُ صَيَّادٍ : هُوَ الدُّخُونُ ، فَقَالَ : (اخْسَأْ ، فَلَنْ تَعْدُوَ قَدْرَكَ) . فَقَالَ عُمَرُ : دَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْرِبْ عُنْقَهُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنْ يَكُنْهُ فَلَنْ تُسْلِطَ عَلَيْهِ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْهُ فَلَا خَيْرٌ لَكَ فِي قَتْلِهِ) .

وقال عبد الله بن عمر رضي الله عنهما : ثم انطلق بعده ذلك راسول الله صلى الله عليه وسلم وأبي بن كعب ، إلى النخل التي فيها ابن صياد ، وهو يختل أن يسمع من ابن صياد شيئاً ، قبل أن يراه ابن صياد ، فرأه النبي صلى الله عليه وسلم وهو مضطجع في قطيفة له فيها رمة ، فرأأت أم ابن صياد راسول الله صلى الله عليه وسلم ، وهو يتنقي بحدو ع النخل ، فقالت لابن صياد : يا صاف ، وهو اسم ابن صياد ، هذا محمد ، فشار ابن صياد ، فقال النبي صلى الله عليه وسلم : (لو تركته بين) .

Солим ибн Абдуллоҳ ривоят қиладирлар: «Ҳазрат Умар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бир тўда одамлар йўлдошлигига Ибн Сайёд

яшайдирган томонга бордилар. Ибн Сайёдни Баний Муғола қалъаси ёнида болалар бирлан ўйнаб турганда учратиши. Ибн Сайёд балоғатта етиб қолаёзган эрди. У, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак қўллари бирлан елкасига қоқмагунларича, келганларини сезмади. Жаноб Расулуллоҳ: «Менинг Оллоҳнинг элчиси эрканлиғимга гувоҳлик берғил!» — дедилар. Ибн Сайёд Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга қараб: «Гувоҳлик берғаймен, сиз, дарҳақиқат, уммийларнинг (саводсизларнинг) пайғамбаридирсиз, лекин сиз ўзингиз ҳам менинг Оллоҳнинг элчиси эрканлиғимга гувоҳлик берғаймисиз?» — деди шакқоклик қилиб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг гапини рад қилиб: «Мен Оллоҳ ва унинг пайғамбарларига ишонғаймен, сен не демоқчиидирсан ўзи?»—дедилар. Ибн Сайёд: «Менга (миямга) гоҳи чин, гоҳи ёлғон гаплар келғайдир»,— деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сени шайтон васваса қилғайдир, мен сенга кўнглимдаги бир гапни айтайин!» — дедилар. Ибн Сайёд «Дух... » деганча қолди. Расулуллоҳ: «Жим бўлғил, ҳеч қачон сен пайғамбарларга келадирган ваҳийдан боҳабар бўлолмассен!» — дедилар. Дарҳақиқат, Жаноб Расулуллоҳ «Фа-ртақиб йавма таътийу-с-самоъу би-духонин мубийнин» деган оятни ўқимоқчи бўлган эрдилар. Ибн Сайёд ана шу оятдаги «духон» (тутун) сўзига ишора қилған эрди (оятнинг мазмуни: «Осмонни тутун қопладирган кунни кутғил!»). Шунда Ҳазрат Умар: «Уни менга қўйиб берингиз, калласини олиб ташлайдирмен!» — дедилар. Жаноб Радулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва. саллам: «Агар у Дажжол бўлса, унга сиз ҳукмингизни ўтказа олмассиз, борди-ю, Дажжол бўлмаса, ўлдирмоғингиздан сизга не наф?» — дедилар». «Кейинчалик,— дейдилар Ибн Умар,— Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Убай ибн Каъб бирлан бирга Ибн Сайёд бирлан учрашишган ўшал хурмо дараҳти остига бориши. Улар Ибн Сайёдга йўлиқмасдан илгари унинг тўғрисида бирор нарса билиб олмоқчи бўлишган эрди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қарасалар, Ибн Сайёд бир баҳмал мато устида ёнбошлаб ётибдир. Матода қандайдир бир сирли аломат (ёким овоз) борлиги сезилиб турар эрди. Шунда Ибн Сайёднинг онаси Жаноб Расулуллоҳнинг хурмо дараҳти панасидан кузатиб турганларини кўриб қолиб, «Эй Соф (онаси уни шундоқ дерди), қарағил, ана Мұҳаммад!» — деди. Ибн Сайёд ўрнидан сапчиб турди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар онаси индамай турганида, Ибн Сайёднинг сирини билиб олган бўлур эрдик»,— дедилар».

628 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَضَ ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُوذُ ، فَقَعَدَ عَنْ دُرَاسَهُ ، فَقَالَ لَهُ : (أَسْلَمْ) . فَظَرَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عَنْدَهُ فَقَالَ لَهُ : أَطْعِنْ أَبَا الْفَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَسْلَمَ ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ : (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир яҳудий бола Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хизматларини қилиб юрар эрди. Бир куни у касал бўлиб қолди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уни кўргани бордилар. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг бош томонига ўтириб: «Исломга кирғил!» — дедилар. Бола ёнида ўтирган отасига қаради. Отаси болага: «Абулқосим саллаллоҳу алайҳи ва салламга (яъни, Расулуллоҳга) итоат этғил!» — деди. Бола исломга кирди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Болани дўзах ўтидан қутқарган Оллоҳга шукр!» — деб ташқари чиқдилар».

Убайдуллоҳга Ибн Аббос бундай деган эрканлар: «Мен ва онам (Маккадан Мадинаға ҳижрат қила олмай, Маккада қолган) заиф ва ночор мусулмонлардан

эрдик. Мен болаларнинг, онам эрса аёлларнинг орасинда энг ночори эрди».

Ибн Шихоб ривоят қиласидирлар: «Хар бир вафот этган болага, гарчи уни кофир ёким бузук хотин туққан бўлса ҳам, жаноза ўқилғайдир. Ислом миллатида туғилган, ота-онаси мусулмонликни даъво қилаётган ёким онаси мусулмон бўлмаса ҳам, отаси ўзини «мусулмонман» деяётган ҳар бир тирик туғилган болага жаноза ўқилгайдир. Чирқираб туғилмаган болага, тушиб қолганлиги сабабли, жаноза ўқилмайдир.

629 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا مِنْ مَوْلُودٍ يُولَدُ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفَطْرَةِ ، فَإِنَّمَا يُنَصَّرُ أَهْلَهُ ، أَوْ يُمَحْسَنُ لَهُ ، كَمَا تُتَسْجِعُ الْبَهِيمَةُ بِهِيمَةً حَمْعَاءَ ، هَلْ تُحِسِّنُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ) . ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : ﴿فَطَرَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ .

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аслида ҳар бир бола табиатан (соғлом) мусулмон туғилғайдир. Кейин, ота-онаси уни, камчиликсиз туғилган ҳайвон боласининг думи, қулоғи ёким шохини қирқишгандек, истаса — яхудий қилғайдир, истаса — насоро қилғайдир, истаса — мажусий қилғайдир. Бирорта бузоқнинг қулоғи ёким думи кесилган ҳолда туғилганини кўрганмисизлар?» — дер эрдилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Оллоҳ таоло инсонга ато этган табиат — исломга мойил табиатдир, бунга Оллоҳ таолонинг ояти кариймаси далиллар!» дейдилар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Исломга қалби мойил бўлиб туғилмаган бирорта ҳам бола бўлмағайдир, барча болаларнинг қалби исломга мойил бўлиб туғилғайдир, кейин ота-онаси уни, ҳамма аъзоси бенуқсон туғилган ҳайвон боласининг думи, қулоғи ёким шохини кесишгандек, ё яхудий, ёким насоро, ёҳуд мажусий қилғайдир. Ёким бирортангиз ҳайвон боласининг қулоғи ё бурни кесик ҳолда туғилганини кўрганмисиз?» — дер эрдилар. Оллоҳ таоло инсон боласига азалдан ато этган табиатни ўзгартирмоқ ярамайдир, бунга «Оллоҳнинг маҳлуқини (Оллоҳ яратган жонзодни) ўзгартириш мумкин эрмас!» деган ояти карийма далиллар!»

79-боб. Агар мушрик ўлими олдидан «Ло илоҳа иллаллоҳ» деса....

630 . عَنْ الْمُسَيْبِ بْنِ حَزْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبَ الْوَفَاءُ جَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَوَجَدَ عَنْدَهُ أَبَا جَهْلَ بْنَ هَشَامٍ ، وَعَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أُمِيَّةَ بْنَ الْمُغَيْرَةِ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي طَالِبٍ : (يَا أَبَا طَالِبٍ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عَنْدَ اللَّهِ) . فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمِيَّةَ : يَا أَبَا طَالِبٍ أَتْرَغَبُ عَنْ مَلْهَةِ عَبْدِ الْمُطَلَّبِ ؟ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْرِضُهَا عَلَيْهِ ، وَيَعْوَدُهُ بِتِلْكَ الْمَقَالَةِ ، حَتَّى قَالَ أَبُو طَالِبٍ أَخْرَى مَا كَلَمَهُمْ : هُوَ عَلَى مَلْهَةِ عَبْدِ الْمُطَلَّبِ ، وَأَنَّمَا يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمَّا وَاللَّهِ لَا سُنْفَرَنَ لَكَ مَا لَمْ أَنْهُ عَنْكَ) . فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى : ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ﴾ . الآية .

Саъид ибн Мусаййабнинг оталари ривоят қиласидирлар: «Абу Толиб вафот этаётгандаридан Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам у кишининг ҳузурларига келдилар. У ерда Абу Жаҳл ибн Ҳишом ва Абдуллоҳ ибн Абу Умайя ибн ал-Муғирини кўрдилар. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Толибга: «Эй амаки, «Ло илоҳа иллаллоҳ» деб калима келтирингиз! Мен бунга Оллоҳ таоло ҳузурида гувоҳ бўлайин!» — дедилар. Шунда Абу Жаҳл ва Абдуллоҳ ибн Абу Умайя: «Эй Абу Толиб, Абд ул-Муталлиб динидан қайтгаймисен?» — дейишди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Калима келтирингиз!» — деб қайта-қайта айтавердилар. Боягилар бўлса, ўзларининг гапларидан қолишмади. Ниҳоят, Абу Толиб ўзининг Абд ул-Муталлиб динида эканлигини айтиб, жон таслим қилди.

Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қасамёд этиб айтурменким, агар Оллоҳ таоло рад этмаса, ундан сизни кечирмоғини сўрағаймен!»—дедилар. Оллоҳ таоло: «Пайғамбарнинг ҳаққи йўқ... » — деган оятни нозил қилди».

80-боб. Қабрга ҳўл чўп (новда) санчиб қўймоқ

Бурайда ал-Асламий ўзининг қабрига иккита ҳўл чўп (новда) санчиб қўймакларини васият қилди. Ибн Умар, Абдураҳмоннинг қабри устидаги чодирни кўриб: «Олиб ташлағил, эй бола! Абдураҳмонга унинг қилган яхши амаллари соя берғайдир!»—дедилар. Хорижа ибн Зайд: «Усмон ибн Аффоннинг замонида биз ёш йигитча эрдик. Ичимизда энг сакровчанимиз Усмон ибн Мазъуннинг қабридан бир сакраб ўтиб кетган эрди»,— дедилар (демак, қабр устида сағана бўлиб, ундан қабрда ётган майиттга на фойда ва на зарар бордир, фойда — майитнинг ҳаётлигига қилган солиҳ амалларидир!).

Усмон ибн Ҳаким: «Хорижа мени қўлимдан ушлаб қабр устига ўтқазиб қўйди-да, амакиси Язид ибн Собитнинг қабр устида қазои ҳожат қилмоқни қоралаганини айтди»,— дейдилар. Нофиъ разияллоҳу анҳу: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу қабр устига ўлтириб ҳам дам олаверар эрдилар»,— дейдилар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки қабр ёнидан ўтаётиб: «Бу икки қабрдаги майитлар азбланмоқдалар, аммо катта гуноҳлари учун азбланаётганлари йўқ. Улардан бири сийдигидан эҳтиёт бўлмас эрди, иккинчиси эрса, чақимчилик қилур эрди»,— дедилар. Кейин, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ҳўл новдани олиб, иккига бўлдилар-да, ҳар бир қабрга биттадан санчиб қўйдилар. Шунда саҳобалар: «Ё Расууллоҳ, нега бундоқ қилдингиз,?»—деб сўрашди. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шояд, шу икки новда қуригунча азоб ҳам барҳам топса!»—дедилар».

81-боб. Мұхаддиснинг қабр олдида ваъз айтмоғи ва тингловчиларнинг унинг атрофифа тўпланиб ўтирмоги

631 . عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا فِي جَنَارَةٍ فِي بَقِيعِ الْعَرْقَدِ فَأَتَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ ، وَمَعَهُ مَخْصَرَةٌ ، فَتَكَسَّ ، فَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمَخْصَرَتِهِ ، ثُمَّ قَالَ : (مَا مَنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٌ ، إِلَّا كُتُبَ مَكَانُهَا مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَ شَقَقَيْهَا أَوْ سَعِيدَهَا) . فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَفَلَا تَنْتَكِلُ عَلَىٰ كِتَابِنَا وَتَنْدَعُ الْعَمَلَ ، فَمَنْ كَانَ مِنَ اهْلِ السَّعَادَةِ فَسَيَصِيرُ إِلَىٰ عَمَلٍ اهْلِ السَّعَادَةِ ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ اهْلِ الشَّقَاءِ فَسَيَصِيرُ إِلَىٰ عَمَلٍ اهْلِ الشَّقَاءِ ؟ قَالَ : (أَمَّا اهْلُ السَّعَادَةِ فَيُسَرُّونَ لِعَمَلِ اهْلِ السَّعَادَةِ ، وَأَمَّا اهْلُ الشَّقَاءِ فَيُسَرُّونَ لِعَمَلِ اهْلِ الشَّقَاءِ) ثُمَّ قَرَأَ : ﴿فَأَمَّا مَنْ أُعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ﴾ . الآية .

Ҳазрат Али ривоят қиласидирлар: «Бақиъ ул-Фарқад деган жойда жанозада бўлдик. Шунда Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизнинг олдимизга келиб ўтирдилар, биз эса атрофифарида ўтирдик. Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қўлларида ҳассалари бор эрди. Жаноб Расууллоҳ бошларини қуи солиб фикр қилдилар, сўнг ҳассалари бирлан ерни тўқиллатиб: «Орангизда жаннатдаги ҳамда дўзахдаги ўрни олдиндан белгилаб қўйилмаган ва баҳтли ёким баҳтсизлиги пешонасига ёзилмаган бирорта ҳам киши йўқдир»,— дедилар. Шунда бир киши туриб: «Ё Расууллоҳ, ундоқ бўлса, тақдирга тан бериб, яхши ишларга қўлимиз бормай қолмағайдирми? Орамизда кимки азалдан баҳтли қилиб яратилган бўлса, у турган гапки, баҳтли кишиларга хос ишларни қилгайдир, аммо пешонасига азалдан баҳтсизлик битилган киши эрса, маълумки, баҳтсиз кишиларга хос ишларни қилгайдир»,— деди. Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Баҳтли

кишиларга бахт келтиргувчи ишлар, бахтсизларга эрса, бахтсизлик келтиргувчи ишлар мұяссар бўлғайдир»,— дедилар. Сўнг: «Фа аммо ман аъто ва-т-тақо» деган оятни ўқидилар.

82-боб. Ўзини-ўзи ўлдирувчилар хақидаги ҳадислар

632. عن ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ حَلَفَ بِمَلَةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ، كَادِبًا مُتَعَمِّدًا، فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ، عُذْبَ بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمِ). .

Собит ибн аз-Заҳҳок разияллоҳу анҳу ривоят қиласирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки ислом динидан бошқа динни ўртага қўйиб, атайлаб ёлғондан қасам ичғайдир, ўша ўзи айтган динга мансуб бўлиб қолғайдир. Кимки ўзини темир бирлан ўлдирғайдир, ўшал темир бирлан унга жаҳнанамда азоб берилғайдир»,— деганлар».

633. عَنْ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (كَانَ بِرْجُلٍ جِرَاحٌ، فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: بَدَرَنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ). .

Ҳасан разияллоҳу анҳу ривоят қиласирилар: «Жундуб разияллоҳу анҳу бизга мана шу масжидда ҳадис айтиб берган эрдилар, биз уни ҳали унугтанимизча йўқ. Биз, Жундуб разияллоҳу анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳақларида ёлғон гап айтадирлар, деб ҳам қўрқмағаймиз. У кишининг айтишларича, Жаноб Расулуллоҳ бундай деб айтган эрканлар: «Бир киши ўзини-ўзи жароҳатлаб ўлдирди. Шунда Оллоҳ таоло: «Бандам мендан илгари ўз жонини ўзи олди, уни мен жаннатдан маҳрум қилдим!»—деди».

634. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الَّذِي يَخْتُنُ نَفْسَهُ يَخْتُنُهَا فِي النَّارِ، وَالَّذِي يَطْعُنُهَا يَطْعُنُهَا فِي النَّارِ). .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласирилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ўзини-ўзи бўғиб ўлдирган одамни дўзахда бўғишғайдир ва ўзига-ўзи пичоқ уриб ўлдирган одамни дўзахда пичоқлашғайдир»,— дедилар».

83-боб. Муноғиқларга жаноза ўқишнинг ва мушрикларнинг гуноҳларини тилаб истиғфор айтишнинг макрухлиги ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу бундай деб ривоят қиласирилар: Абдуллоҳ ибн Убай ибн Салул вафот этганда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни унга жаноза, ўқимоқ учун чақиришди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам жаноза ўқимоқقا шайланганларида, мен: «Ё Расулуллоҳ, Ибн Убайга жаноза ўқийдирмисиз? Ахир, у фалон ва фалон кунлари ундоқ деганди ва бундоқ деганди, деб унинг иллатларини санай кетдим. Мен кўп сўзлаб юбордим шекилли, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга табассум қилиб: «Эй Умар, қани нарироқ турғил-чи! Менга Оллоҳ таоло томонидан танламак ихтиёри берилган, мен танладим. Агар мен етмишдан ортиқ истиғфор айтганимда Оллоҳ таоло унинг гуноҳларини мағфират қилмоғини билсам, етмишдан ортиқ истиғфор айтган бўлур эрдим»,— дедилар. Шундан кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга жаноза ўқиб, уйларига қайтдилар. Бир оз ўтмай «Бароат» сурасининг икки ояти нозил бўлди («Улардан кимки ўлғайдир, сира ҳам жаноза ўқимағил!» деган жойидан то «Улар фосиқлардир!» деган еригача). Мен кейинчалик, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга журъат қилиб сўзлаганимдан таажжубланиб юрдим. Оллоҳ ва унинг Расули энг кўп билгувчидир! '

84-боб. Одамларнинг майитни мадҳ этишлари ҳақида

635 . عن أنسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

مَرُوا بِجَنَّاتِهِ فَأَتَتُوهُ عَلَيْهَا خَيْرًا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَجَبَتْ) . ثُمَّ مَرُوا بِأَخْرَى فَأَتَتُوهُمْ شَرًّا ، فَقَالَ : (وَجَبَتْ) . فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : مَا وَجَبَتْ ؟ قَالَ : (هَذَا أَنْتُمْ شَهَدُوكُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا ، فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ، وَهَذَا أَنْتُمْ شَهَدُوكُمْ عَلَيْهِ شَرًّا ، فَوَجَبَتْ لَهُ التَّارُ ، أَتَتُمْ شُهَدَاءَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ) .

Абдуллоҳ ибн Сұхайб: «Анас ибн Молик разияллоҳу анхудан бундай деб эшиитдим»,— дейдилар: «Бир кишини тобутда олиб ўтдилар. Одамлар уни мақтаб, яхши сўзлар айтишди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Вожиб бўлди»,— дедилар. Кейин, бошқа бир маййитни олиб ўтишди. Одамлар унинг шаънига ёмон сўзлар айтдилар. Жаноб Расулуллоҳ бу гал ҳам: «Вожиб бўлди»,— дедилар. Умар ибн Хаттоб ажабланиб: «Не вожиб бўлди?» —дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу бандага яхшилиғни рано кўриб, мақтадингизлар, демак унга жаннат вожиб бўлди, кейингисига эрса, ёмонлиғни рано кўриб, ёмонладингизлар, демак унга дўзах вожиб бўлди. Сизлар Оллоҳ таолонинг ер юзида гувоҳлари дидирсиз!»— дедилар».

Абу ул-Асвад ривоят қиласидирлар: «Мен Мадинага келсам, шаҳар аҳли бир касалликка мубтало бўлган эркан. Шунда Умар ибн Хаттобнинг ёнларида ўтирган эрдим. Ногаҳон, бир маййитни тобутда кўтариб ўтиб қолдилар, одамлар унинг шаънига яхши сўзлар айтишди. Ҳазрат Умар разияллоҳу анху: «Вожиб бўлди»,— дедилар. Кейин, яна бир маййитни олиб ўтдилар, одамлар унинг шаънига ҳам яхши сўзлар айтишди. Ҳазрат Умар тағин: «Вожиб бўлди»,— дедилар. Ундан сўнг, учинчи бир маййитни олиб ўтдилар, одамлар бу гал унинг шаънига ёмон сўзлар айтишди. Ҳазрат Умар яна: «Вожиб бўлди»,— дедилар. Мен ажабланиб: «Ё Амир алмуъминийн, не вожиб бўлди?» — деб сўрадим.

636 . عن عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَيُّمَا مُسْلِمٌ شَهَدَ لَهُ أَرْبَعَةُ بَخِيرٍ ، أَدْخِلْهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ) . فَقُلْنَا : وَثَلَاثَةُ ؟ قَالَ : (وَثَلَاثَةُ) . فَقُلْنَا : وَأَثْنَانِ ؟ قَالَ : (وَأَثْنَانِ) . ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ .

Ҳазрат Умар бундай дедилар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг айтган сўзларини қайтардим, холос. Жаноб Расулуллоҳ бизга: «Қайси бир мусулмонга тўрт киши яхши деб гувоҳлик берса, уни Оллоҳ таоло жаннатга киритфайдир»,— деганлар. Биз ул кишидан: «Агар гувоҳ учта бўлса-чи?»—деб сўрадик. «Учта бўлса ҳам, бўлур»,— дедилар. «Иккита бўлса-чи?» —дедик, «Иккита бўлса ҳам, бўлур»,— дедилар. Кейин, бизнинг ул кишидан: «Гувоҳ битта бўлса-чи?» — деб сўрагимиз келмади».

85-боб. Қабр азоби ҳақидаги ҳадис ва оятлар

637 . عن البراءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا أَفْعَدَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ أُتْتَى ، ثُمَّ شَهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ : ﴿ يُبَشِّرُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ﴾) .

Барро ибн Озиб разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўъмин бандани қабрига келиб, ўтқазиб қўйишфайдир! Сўнг, мўъмин банда: «Оллоҳ таолодан бошқа илоҳ йўқдир, Мухаммад Оллоҳ таолонинг элчисидир»,— деб гувоҳлик берур. Бу хусусда Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Бандалар қатъий сўзлари бирлан (яъни, калимаи шаҳодат айтиб) Оллоҳ таолога бўлган ишончларини исботлағайдирлар»,— дедилар».

Гундар разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Шуъба разияллоҳу анху бизга (юқоридаги ҳадисни) ривоят қила туриб, «Қабр азоби тўғрисида «Бандалар Оллоҳ

таолога бўлган ишончларини исбртлағайдирлар» деган оят нозил бўлган» деб қўшимча қилдилар».

638 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : اطْلَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَهْلِ الْقَلِيبِ ، فَقَالَ : (وَجَدْتُمْ مَا وَعَدْتُمْ رَبُّكُمْ حَقًّا) . فَقَيْلَ لَهُ : أَتَدْعُو أَمْوَاتًا ؟ فَقَالَ : (مَا أَتْشُمْ بِأَسْمَاعِ مِنْهُمْ ، وَلَكِنْ لَا يَجِدُونَ) .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу Ноғиъга бундай деб ривоят қилган эрканлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурайш қабиласига мансуб кишиларнинг ўликлари ётган чуқур тепасига келиб: «Раббингизнинг ваъдаси ҳақ эрканин билдингизми?»—деб хитоб қилдилар. Шунда одамлар: «Ўликларни чақирмақдамисиз?» — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сизлар улардан кўра кўпроқ эшитиб турганингиз йўқ, улар сўзлай олмайдилар, холос»,— дедилар».

639 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : إِنَّمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّهُمْ لَيَعْلَمُونَ الآنَ أَنَّ مَا كُنْتُ أَقُولُ حَقًّا) . وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى﴾ .

Оиша онамиз ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Улар (ўликлар) менинг айтганларим ҳақ эрканлигини жуда яхши билишғайдир»,— дедилар». Оллоҳ таоло: «Сен ўликларга сўзингни ўтказа олмағайдирсан (яъни, иймони йўқ шахсларга, гарчи улар тирик бўлсалар ҳам, сўзинг ўтмағайдир)»,— дейди».

Масруқ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир яҳудий аёл Оиша онамизнинг ҳузурларига кириб, қабр азоби ҳақида гапира туриб: «Сизни Оллоҳ таоло қабр азобидан сақласин!» —дебдир. Шунда Оиша онамиз Жаноб Расулуллоҳдан қабр азоби тўғрисида сўрабдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа, қабр азоби ҳақ!»—дебдилар. Оиша разияллоҳу анҳо: «Шундан бери мен, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқиганларида, Оллоҳ таолодан ўзларини қабр азобидан сақламакни сўрамай қўйганларини сира кўрмадим»,— дейдилар».

640 . عَنْ أَسْمَاءَ بْنَتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطِيبًا ، فَذَكَرَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ الَّتِي يَفْتَنُ فِيهَا الْمَرْءُ ، فَلَمَّا ذَكَرَ ذَلِكَ ضَحَّى الْمُسْلِمُونَ ضَحَّةً .

Урва ибн Зубайрнинг холаси Асмо Абу Бакр қизи бундай деган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хутбада бандага бериладирган қабр азобини эслатиб ўтдилар. Шунда хутба тинглаб ўтирган мусулмонлар (кўркувдан) бақириб юборишли».

Анас ибн Молик ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Қабрга қўйилган банда жанозага келганларнинг қайтиб кетаётгандаги оёқ товушларини эшитиб ётғайдир. Кейин, икки фаришта келиб, маййитни ўтиргизиб қўйғайдир-да, «Бул киши, яъни Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳақларида не дер эрдинг?» — деб сўрашғайдир, Агар, банда мўъмин-мусулмон бўлса, «Бул кишининг Оллоҳнинг бандаси ва унинг элчиси эрканлиғига гувоҳлик берурмен»,— дейдир. Шунда фаришталар: «Қарағил, Оллоҳ таоло сенга дўзах ўрнига жаннатдан жой ато этди!» — дейишғайдир, бандага бирварақайига дўзах ҳам, жаннат ҳам кўрсатилғайдир». Ушбу ҳадисни Анасадан эшитган Қатода: «Кейин, банда қабрида сиқилмай, bemalol ётғусидир»,— деб қўшимча қилдилар-да, Анаснинг ривоятини бундай деб давом эттиридилар: «Аммо, банда мунофиқ ва кофир эрса, «Бул киши ҳақларида не дер эрдинг?»—деб сўрашганда, «Кўпчилик не деган эрса, мен ҳам шундок деганман»,— деб жавоб берғайдир. Фаришталар унга: «(Ул кишини) билмагандирсан ҳам, (Қуръон) тиловат қилмагандирсан ҳам»,— деб темир гурзи бирлан уришғайдир. Шунда банда шунчалик қаттиқ қичқирғайдирким, буни

инсон ва жинлардан бошқа, атрофдаги барча майитлар эшитғайдир».

86-боб. «Қабр азобидан сақлағил!» деб Оллоҳ таолога илтижо қилмоқ ҳақида

641 . عَنْ أَبِي أَيُوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ وَجَبَتِ الشَّمْسُ ، فَسَمِعَ صَوْنَا فَقَالَ : (يَهُودُ تُعذَّبُ فِي قُبُورِهَا) .

Абу Айюб Ансорий ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қүёш ботган пайтда ташқарига чиқдилар. Шунда (хотифдан) бир овозни эшитиб, «Яхудийлар қабрларида азоб тортмоқдалар»,— дедилар».

Холид ибн Саъид ибн ал-Осийнинг қизи: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Оллоҳ таолога сиғиниб, қабр азобидан паноҳ сўраётганларини эшигтанман» деб айтди»,— дейдилар Мусо ибн Укба.

642 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو : (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ) .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй парвардигор, мени қабр ва ўт азобидан, ҳаёту мамот ҳамда Масих Дажжол фитнасидан сақлағил, деб сенга илтижо қилғаймен!»— дер эрдилар».

87-боб. Фийбатчиликдан ва сийдикдан ҳазар қилмаганлик учун қабрда бериладирган азоб тўғрисида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки қабр ёнидан ўтаётib, «Бу қабрдаги майитлар азоб чекмоқда, бироқ катта гуноҳ учун азобланаётганлари йўқдир. Булардан бири чақимчилик қилар эрди, иккинчиси эрса, сийдигидан эҳтиёт бўлмас эрди»,— дедилар. Кейин, бир ҳўл нордани олиб, иккига бўлдилар-да, ҳар бир қабрга биттадан санчиб қўйиб: «Шояд, шул чўплар қуригунча азоблари енгиллашғайдир!»— дедилар».

88-боб. Майитга эртами-кечми борадирган жойини кўрсатиб'қўймоқ ҳақида

643 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ ، عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعُدًا بِالْعَدَاءِ وَالْعَشِيِّ ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ ، فَيَقَالُ : هَذَا مَقْعُدُكَ حَتَّىٰ يَبْعَثَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бирортангиз ўлсангиз, сизга қабрда эртами-кечми борадиган жойингизни кўрсатишғайдир. Агар жаннатга лойик эрсангиз, жаннатга; агар дўзахга муносиб эрсангиз, дўзахга тайин қилинғайдирсиз. Кейин, сизга: «Оллоҳ таоло сени қиёмат куни қайта тирилтиргунча, борадиган жойинг қай ер эрканлигин билиб қўйғил!»— дейишғайдир».

89-боб. Жанозада майитнинг сўзлаши тўғрисида

Абу Саъид ал-Худрий ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Майит тобутга қўйилиб, одамлар уни елкаларига кўтаришганда, агар ул ҳаётлигига солиҳ бандада бўлган эрса, «Мени тезроқ олиб борингиз!»— дейдир, башарти солиҳ бандада эрмаса, «Вой шўрим, мени қаёққа олиб кетмоқдасизлар?»— деб айтғайдир. Унинг овозини одамлардан бошқа ҳамма нарса

эшитғайдир, агар одамлар ҳам эшитса эрди, ҳушидан кетиб, йиқилғай эрди».

90-боб. Мусулмонларнинг болалари тұғрисида нималар дейилган?

Абу Ҳурайра разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимнинг норасида учта боласи ўлса, улар ота-онасини дўзах ўтидан парда бўлиб тўсиб турғайдир, ёким ушбу ота-она ўлган норасида болалар туфайли жаннатга кирғайдир»,— деганлар».

Анас ибн Молик разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирорта ҳам мусулмоннинг норасида учта боласи ўлмасин! Мабодо, ўлса, Оллоҳ таоло уни ўшал болалари туфайли жаннатга киритғайдир»,— деганлар».

644 . عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَمَّا تُوْفِيَ إِبْرَاهِيمُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ لَهُ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ) .

Барро разияллоҳу анху Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (үғиллари) Иброҳим алайҳиссалом вафот қиласыларидан, «Жаннатда унинг ризоъий онаси бордир» деб айтганларини эшитган эрканлар.

91-боб. Мушрикларнинг болалари ҳақида нималар дейилган?

645 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سُلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أُولَادِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ : (اللَّهُ ، إِذْ حَلَقَهُمْ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан мушрикларнинг болалари тұғрисида сўрашганда, ул киши: «Оллоҳ таоло уларни яратган вақтда не қилмоқлари лозимлигини айтган»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан мушрикларнинг ўлган норасида болалари хусусида сўрашганда, ул киши: «Оллоҳ таоло уларнинг не қилмоқларини айтган эрди»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анху ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳар бир бола табиатан мусулмон бўлиб туғилғайдир, бироқ ота-онаси уни, ҳайвон ўз боласини ҳайвон қилиб тарбиялагандек, яхудий ёким насоро ёхуд мажусий қилиб тарбиялағайдир. Айтингиз-чи, сизлар ҳайвон боласининг бирор аъзоси (шохи, бурни, қулоғи) кесик ҳолда дунёга келганини кўрганмисизлар?» — дедилар».

92-боб.

646 . عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاتَهُ أَفْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ (مَنْ رَأَى مِنْكُمُ الظِّلَّةَ رُؤْيَا) . قَالَ فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ قَصَّهَا ، فَيَقُولُ (مَا شَاءَ اللَّهُ) . فَسَأَلَنَا يَوْمًا ، فَقَالَ : (هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا) . قُلْنَا لَا . قَالَ : (لَكُنْتِ رَأَيْتُ الظِّلَّةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِي فَأَخَدَنَا بِيَدِي ، فَأَخْرَجَنَّاهُ إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ ، فَإِذَا رَجَلٌ جَالِسٌ وَرَجُلٌ قَائِمٌ بِيَدِهِ كَلُوبٌ مِنْ حَدِيدٍ - قَالَ : إِنَّهُ يُدْخِلُ ذَلِكَ الْكَلُوبَ فِي شَدْقَهُ ، حَتَّى يَلْغَى قَفَاهُ ، ثُمَّ يَفْعَلُ بِشَدْقَهِ الْآخَرِ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَيَأْتِسُمُ شَدْقَهُ هَذَا ، فَيَعُودُ فِي صُنْعَ مِثْلِهِ . قُلْتُ مَا هَذَا قَالَا أَنْطَلَقْ . فَأَنْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ عَلَى قَفَاهُ ، وَرَجُلٍ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِهِ بِفَهْرٍ أَوْ صَخْرَةٍ ، فَيَشَدَّدُ بِهِ رَأْسَهُ ، فَإِذَا ضَرَبَهُ تَدَهَّدَهُ الْحَاجَرُ ، فَأَنْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ ، فَلَا يَرْجِعُ إِلَيْهَا حَتَّى يَلْتَسِمَ رَأْسَهُ ، وَعَادَ رَأْسُهُ كَمَا هُوَ ، فَعَادَ إِلَيْهِ فَضَرَبَهُ ، قُلْتُ مَنْ هَذَا ؟ قَالَا أَنْطَلَقْ . فَأَنْطَلَقْنَا إِلَى تَقْبِ مِثْلِ التَّسْوِيرِ ، أَعْلَاهُ ضَيْقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسْعٌ ، يَنْوَقُدُ تَحْتَهُ نَارًا ، فَإِذَا اقْتَرَبَ ارْتَفَعُوا حَتَّى كَادَ أَنْ يَخْرُجُوا ، فَإِذَا حَمَدَتْ رَجُعوا فِيهَا ، وَفِيهَا رِجَالٌ وَنِسَاءٌ عُرَاءٌ . فَقُلْتُ مَنْ هَذَا ؟ قَالَا : أَنْطَلَقْ . فَأَنْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى نَهْرٍ مِنْ دَمٍ ، فِيهِ رَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى وَسْطِ النَّهْرِ -

قالَ يَرِيدُ وَهَبُ بْنُ حَرِيرٍ ، عَنْ حَرِيرٍ بْنِ حَازِمٍ – وَعَلَى شَطْ النَّهْرِ رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حَجَارَةً ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ الَّذِي فِي النَّهْرِ ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِي فِيهِ ، فَرَدَهُ حَيْثُ كَانَ ، فَجَعَلَ كُلُّمَا حَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِي فِيهِ بِحَجَرٍ ، فَيَرْجِعُ كَمَا كَانَ . فَقَلْتُ مَا هَذَا ؟ قَالَ : اُنْطَلَقْنَا حَتَّى اَنْتَهَيْنَا إِلَى رَوْضَةِ خَضْرَاءَ ، فِيهَا شَجَرَةٌ عَظِيمَةٌ ، وَفِي أَصْلِهَا شَيْخٌ وَصَبِيَانٌ ، وَإِذَا رَجُلٌ قَرِيبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوقَدُهَا ، فَصَعَدَ إِلَيْهِ فِي الشَّجَرَةِ ، وَأَدْخَلَنِي دَارًا لَمْ أَرْ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا ، فِيهَا رِجَالٌ شُيوخٌ وَشَبَابٌ ، وَنِسَاءٌ وَصَبِيَانٌ ، ثُمَّ أَخْرَجَنِي مِنْهَا فَصَعَدَ إِلَيْهِ فِي الشَّجَرَةِ فَأَدْخَلَنِي دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ ، فِيهَا شُيوخٌ وَشَبَابٌ . قُلْتُ طَوْقُتْمَانِي اللَّيلَةِ ، فَأَخْبَرَنِي عَمَّا رَأَيْتُ . قَالَ : نَعَمْ ، أَمَّا الَّذِي رَأَيْتُهُ يُشَقِّ شَدْفَهُ فَكَذَابٌ يُحَدِّثُ بِالْكَذَبَةِ ، فَتَحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الْأَفَاقَ ، فَيُصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . وَالَّذِي رَأَيْتُهُ يُشَدَّخُ رَأْسُهُ فَرَجُلٌ عَلَمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ ، فَنَامَ عَنْهُ بِاللَّيْلِ ، وَلَمْ يَعْمَلْ فِيهِ بِالنَّهَارِ ، فُعْلَمْ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . وَالَّذِي رَأَيْتُهُ فِي النَّقْبِ فَهُمُ الرُّزْنَاءُ . وَالَّذِي رَأَيْتُهُ فِي النَّهَرِ أَكْلَوْ الرِّبَا . وَالشَّيْخُ فِي أَصْلِ الشَّجَرَةِ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالصَّبِيَانُ حَوْلَهُ فَأَوْلَادُ النَّاسِ ، وَالَّذِي يُوقَدُ النَّارَ مَالِكُ حَازِنُ النَّارِ . وَالدَّارُ الْأُولَى الَّتِي دَخَلْتَ دَارُ عَامَةِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَأَمَّا هَذِهِ الدَّارُ فَدَارُ الشُّهَدَاءِ ، وَأَنَا جَبْرِيلُ وَهَذَا مِيكَائِيلُ ، فَارْفَعْ رَأْسَكَ ، فَرَفَعَتْ رَأْسِي فَإِذَا فَوْقِي مِثْلُ السَّحَابِ . قَالَ : دَعَانِي أَدْخُلُ مَنْزِلِي . قَالَ إِنَّهُ بَقِيَ لَكَ عُمْرٌ لَمْ تَسْتَكِمْلُهُ ، فَلَوْ اسْتَكِمْلَتَ أَتَيْتَ مَنْزِلَكَ) .

Сумра ибн Жундуб разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам намоз ўқиб бўлгач, бизга юзланиб: «Бул кеча ким туш кўрди?»—деб сўрап эрдилар. Одамлар кўрган тушларини айтиб беришар эрди, Жаноб Расулуллоҳ эрса, «Оллоҳ таоло не хоҳласа, ўша бўлғайдир!»—деб таъбир айтар эрдилар. Бир куни биздан: «Бирортангиз туш кўрдингизми?» — деб сўрадилар. Биз: «Йўқ»,— дедик. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Аммо, мен бул кеча туш кўрдим, тушимда икки киши қўлимдан етаклаб, мени Байт ул-Муқадасга олиб боришиди. Қарасам, у ерда бир киши ўтирибдир ва бир киши тик турибдир. Тик турган киши қўлидаги (ривоятнинг давомини Мусо ибн Исмоилдан эшитганмиз, дейишади айрим саҳобалар) Темир чангакни ўтирган кишининг бу лунжига тиқиб, иккинчи лунжидан чиқармақдадир, кейин иккинчи лунжига тиқиб, бу лунжидан чиқармақдадир. Чангакни суфуриб олди дегунча, лунжи тузалиб қолаётир. Тик турган киши ўтирган кишининг лунжига Темир чангакни шу тариқа тўхтовсиз тиқиб, суфурап эрди. Буни кўриб, «Бу не қилганларингдир?»—дедим. Улар: «Қани, юрғил, кетдик!» — дейишди. Бир жойга борсак, бир киши чалқанча ётибдир, яна бир киши бошида тик турибдир. Унинг қўлида муштдек тош бўлиб, чалқанча ётган кишининг бошига урмакдадир, тош сапчиб кетиб, нарига бориб тушмакдадир. У тошни тағин олиб келгунча чалқанча ётган кишининг боши тузалиб қолаётир. Шу тариқа тик турган киши чалқанча ётган кишининг бошини қайта-қайта мажақламоқдадир. Мен: «Бу кимдир?»—деб сўрадим. Улар: «Юрғил, кетдик!»— дейишди. Бир жойга борсак, тандирга ўхшаш оғзи тор, туби кенг бир чуқурлик бор эркан, унинг ичидаги аланга кучайганда одамлар аланга бирлан бирга чуқурдан учиб чиқиб кетай дейишаётир, аланга пасайганда эрса, аланга бирлан бирга яна чуқур тубига тушиб кетиши мақдадир. Ўтда куяётганлар орасинда қип-яланғоч эркаклар ҳам, аёллар ҳам бордир. «Булар кимлардир?» — деб сўрадим. Улар: «Юрғил, кетдик!»— дейишди. Юра-юра қон дарёси бўйидан чиқиб қолдик. Дарёning қирғоғида бир одам, ўртасида эрса, бошқа бир одам турибдир. Дарёдаги одам қирғоққа чиқфаймен деса, қирғоқдагиси унинг лунжига тош бирлан уриб, дарёга қайтариб тушириб юбормакдадир. У яна чиқфаймен деса, тағин уриб тушириб юбормакдадир. «Бу недир?»—дедим. Улар: «Юрғил, кетдик!» — дейишди. Биз бу гал ям-яшил боғ олдидан чиқиб қолдик. Боғда бир азим дараҳт бор эркан,

унинг тагида бир чол ва бир тўда болалар ўтиришибдир. Дарахтга яқин жойда бир киши ўт ёқмакдадир. Шерикларим мени кўтариб дарахтнинг устидаги бир уйга олиб кирдилар. Мен шул чоққача бундоқ муҳташам уйни кўрмагандирмен, унинг ичидаги (кишилар) чоллар, йигитлар, болалар ва аёллар бор эркан. Кейин, мени дарахтнинг юқорироғидаги бошқа бир уйга олиб чиқдилар, буниси аввалгисидан ҳам муҳташамроқ ва файзлироқ эрди. Унда чоллар ва йигитлар ўтиришган эркан. Мен шерикларимга қараб: «Бул кечак мени роса сайр қилдирдингизлар, энди кўрганларимни тушунтириб берингиз!» — дедим. Улар: «Бўпти!»—деб менга тушунтира кетдилар: «Лунжига темир чангак тиқилаётган одам каззоб (ёлғончи) бўлиб, унинг гаплари ҳатто уфқа қадар етиб боргандир. Унга, ўзинг кўрганингдек, қиёматгача азоб берилғайдир. Боши мажақланаётган одам эрса, Оллоҳ таоло Қуръондан бехабар қилган одам бўлиб, у кечалари ғафлат уйқусида ётган, кундузи ҳам тиловат қилмаган. Унга қиёматгача бошини мажақлаб, азоб берилғайдир. Чуқурда кўрганларинг — зино қилган одамлардир, дарёда кўрганларинг эрса, судхўрлардир. Дарахт тагида ўтирган чол эрса, Иброҳим алайҳиссалом, теграсидаги болалар — одамларнинг норасида ёшда вафот этган болалари. Ўт ёндираётган шахс ўт ёқувчилар нозиридир. Сен кирган биринчи уй, умум мўъминлар уйидир, аммо кейинги уй эрса, шаҳидлар уйидир. Мен бўлсан, Жаброилдирмен, бул эса Микоилдир». Шундан сўнг, Жаброил ва Микоил менга: «Бошингни кўтарғил!» — дедилар. Мен бошимни кўтарсан, тепамда булатга ўхшаш бир жой кўринди. Улар: «Бу сенинг масканингдир!» — дейишли. Мен: «Қўйиб юборингиз, ўшал масканинга кирайин!» десам, улар: «Ҳали умринг тугагани йўқдир, тугаса, ўшал манзилингга келғайдирсан»,— дейишли».

93-боб. Душанба кунги ўлим ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Абу Бакр разияллоҳу анхунинг хузурларига кирганимда ул киши мендан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни неча қават қилиб кафандингизлар?»—деб сўрадилар. Мен: «Уч қават оқ сухулийя бирлан кафандадик, кафан остида на салла ва на кўйлак бор эрди»,— дедим. «Жаноб Расулуллоҳ қайси куни вафот этган эрдилар?»—деб сўрадилар. «Душанба куни»,— дедим. «Бугун қайси кундир?»— дедилар. «Душанба кунидир»,— дедим. «Шу сониядан то тунгача вафот этсан, деган умиддадирмен!»— дедилар. Сўнг, эгниларидаги бетоб бўлиб ётган кезларида кийдирилган кийимларига қараб қўйдилар. Унда заъфароннинг доғи бор эрди. «Мана шул кийимимни ювиб, унга тағин икки эн кафандик қўшиб, кафандингизлар!»— дедилар. «Бул эски-ку!» — деган эрдим, «Ўликдан кўра, тирик янги кийим киймакка ҳақлироқдир! Кафан бадандан оқадиган ҳар хил нарсалар учун керакдир»,— дедилар. Абу Бакр сешанба кечасигача вафот этмадилар. Дафн қилингандарида ҳали тонг отмаган эрди».

94-боб. Бехос ўлим

647 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أُمِّي افْتَلَتْ نَفْسَهَا ، وَأَنْثَنَاهَا لَوْ تَكَلَّمَتْ
تَصَدَّقَتْ ، فَهَلْ لَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقَتْ عَنْهَا ؟ قَالَ : (نَعَمْ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Бир киши Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Онамнинг жони бирданига чиқиб кетди, сўзлашга улгургандарида эрди, садақа қилмакка буюрар эрдилар. Агар мен онамнинг номларидан садақа қилсан, ул кишига савоби теккаймиdir?» — деб сўради. «Ҳа»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

95-боб. Набий салладлоҳу алайҳи ва саллам, Абу Бакр ва Умар разияллоҳу анҳумо қабрлари ҳақидаги ривоятлар

648. عنْ عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَيَتَعَذَّرُ فِي مَرَضِهِ : (أَيْنَ أَنَا الْيَوْمَ ، أَيْنَ أَنَا غَدًا) . اسْتَبْطَأَ لِيَوْمٍ عَائِشَةَ ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي ، قَبَضَهُ اللَّهُ تَعَالَى بَيْنَ سَحْرِيْ وَنَحْرِيْ ، وَدُفِنَ فِي بَيْتِيْ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Агар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам оғир бетоб бўлиб қолсалар, «Бугун қай ердадирмен-у, эртага қай ерда бўлғаймен?» деб менинг ҳузуримда бўладирган кунларини орзиқиб кутар эрдилар. Буни қарангким, Жаноб Расулуллоҳ худди менинг навбатим келган куни қучоғимда Оллоҳ таолога жон таслим қилдилар ва менинг хонамга дағн этилдилар!».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сўнгги бор бетоб бўлиб ётганларида (шу касалликдан сўнг вафот этганлар); «Оллоҳ таоло яхудий ва насороларни лаънатлади, чунким улар собиқ пайғамбарларнинг қабрларини масжид қилиб олдилар»,— деган эрдилар. Ана шу хавф (масжид қилиб олмоқ хавфи) бўлмаганида, Жаноб Расулуллоҳнинг қабрлари очиқ қолдирилар эрди».

Суфён ат-Таммөр: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қабрлари дўппайиб турганини кўргандирмен»,— деган эрканлар.

Ҳишом ибн Урва оталаридан эшитганларини ривоят қиласидирлар: «Валид ибн Абд ул-Малик замонасида Ҳужрайи Саъодатнинг (Расулуллоҳ дағн этилган ҳужранинг) девори йиқилганида, уни қайта тикламоққа киришдилар. Шунда (девор кесаклари орасидан) оёқ кўриниб қолди. Одамлар даҳшатга тушиб, уни Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламминг оёқлари, деб гумон қилдилар. Бул кимнинг оёғи эрканлигини биладирган ҳеч ким йўқ эрди. Шунда отам Урва: «Худо ҳаққи, бу Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оёқлари эрмас, балки Умар разияллоҳу анҳунинг оёқларидир»,— деган эрканлар».

Ҳишом ибн Урва оталаридан эшитганларини ривоят қиласидирлар: «Оиша онамиз Абдуллоҳ ибн аз-Зубайрга: «Мени ғларнинг ёнига дағн этимағил, Бақиъдаги дугоналарим (Расулуллоҳнинг бошқа аёллари) ёнига дағн этғил, мен у жойга мутлақо лойиқ эрмасдирман!»—деб васият қилган эрканлар» (уларнинг ёнига деганда Расулуллоҳ, Абу Бакр, Умар назарда тутилган).

Амр ибн Маймун разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳуни кўрдим. «Эй Абдуллоҳ ибн Умар, мўъминларнинг онаси Оиша разияллоҳу анҳога бориб, мендан салом айтғил, сўнг менинг икки дўстимнинг ёнига дағн этилмоғимга ижозат сўрагил!» — дедилар. Оиша онамиз: «Илгари мен ўзим ўшал ерга дағн қилинмоғимни истар эрдим, энди бўлса, буни ўзимга эп кўрмаётирман»,— дедилар. Абдуллоҳ қайтиб келиб, Ҳазрат Умарга учрашганларида, ул киши: «Нечук хабар келтирдинг?» —деб сўрадилар. Абдуллоҳ: «Эй Амир ал-мўминин, сизга рухсат бердилар»,— деб айтдилар. Шунда Ҳазрат Умар: «Менинг учун ўшал жойдан табаррукроқ жой бўлмагандир, агар ўлсан, мени ўшал ерга элтиб, салом айтингиз! Кейин сен: «Умар ибн Хаттоб рухсат сўраётир», — дегил. Агар рухсат берсалар, мени ўшал ерга дағн қилингизлар, рухсат бермасалар, унда мени мусулмонлар мозорига олиб бориб, дағн қилаверингиз!

649. عنْ عَمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَحَدًا أَحَقًّا بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ هَؤُلَاءِ النَّفَرِ الَّذِينَ ثُوُقُوا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ ، فَمَنِ

اسْتَخْلَفُوا بَعْدِي فَهُوَ الْخَلِيفَةُ ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا . فَسَمِّيَ عُثْمَانَ وَعَلِيًّا وَطَلْحَةَ وَالزُّبَيرَ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ وَسَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ .

Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ризо бўлган ўшал вафот этиб кетган кишилардан кўра, халифаликка лойиқроқ бошқа бирорта одамни билмасмен. Мендан кейинн кимни халифа қилсангизлар, унга итоат этиб, қулоқ солингизлар!»—дедилар. Сўнг, Усмон, Али, Талҳа, Зубайр, Абдураҳмон ибн Авғ ва Саъд ибн Абу Ваққоснинг исмларини тилга олдилар.

Шу пайт, бир ансорий йигит кириб келиб: «Эй Амир ал-мўъминин, Оллоҳ таолонинг сизга кўрсатган башоратидан хурсанд бўлингиз! Исломда ўз ўрнингиз бордир, буни билурсиз, кейин адолат бирлан халифалик қилдингиз, тағин бунинг устига шаҳид ҳам бўлдингиз!» — деди. Ҳазрат Умар: «Эй биродар, кошки эрди, шулар етарлик бўлса эрди! Узимдан сўнг бўладирган халифа муҳожирларга яхшилиф қилсин, уларнинг ҳақини тан олсин, ҳурматларини ўрнига қўйисин, деб васият қилғаймен. Ўзимдан кейинги халифага яна бундай деб васият қилғаймен: «Мадина ва иймонни (қалбларига) жо айлаган ансорларга яхшилиф қилсин, яхши ишларини мақбул кўриб, камчиликларини афв этсин! Унга тағин бундоқ деб васият қилғаймен: «Оллоҳ ва унинг Расули ўз зиммасига олган аҳолига (Аҳлу-з-зиммага; мусулмон халифалифида жизъя — жон солиғи тўлаб яшаган ғайридинларга) берилган ваъдага вафо айласин, уларни қирғин қилмасин, уларнинг елкаларига қурблари етмайдирган юкни қўймасин!»

96-боб. Маййитларни ҳақорат қилмоқнинг макруҳлиги тўғрисида

650 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا تُسْبِّبُو الْأَمْوَاتَ ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Маййитларни ҳақорат қилмангизлар, чунким улар келадирган жойларига келиб бўлдилар!» —деганлар». Бу ҳадисни Абдуллоҳ ибн Абд ул-Қуддус ва Мухаммад ибн Анас ҳам Аъмашдан эшитиб ривоят қилиб беришган, Али ибн Жаъд эрса, уни давом эттирган.

97-боб. Маййитларнинг ҳаётликларида қилган ёмонликларини эслаш

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абу Лаҳаб алайҳи лаънату-ллоҳи (унга Оллоҳнинг лаънати бўлсин) Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Келгуси ҳаётинг қуриб кетсин!»—деди. Шунда, «Абу Лаҳабнинг икки қўли қурисин!»—деган оят нозил бўлди».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

98-боб. Закот бермоқнинг вожиблиги тўғрисида

Оллоҳ таоло бу хусусда: «Намоз ўқингиз ва закот берингиз!» — деб айтадир.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абу Суфён разияллоҳу анҳу менга ҳадис айта туриб, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир сўзларини эслади. Кейин у: «Жаноб Расулуллоҳ бизга намоз ўқимоқни, закот бермоқни, қариндошлиқ алоқаларини узмасликни ва пок бўлмоқни буюрганлар»,— деди».

651 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ : (ادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلِكَ ، فَأَعْلَمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلِكَ ، فَأَعْلَمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ ، ثُوَّخْدُ مِنْ أَغْنِيَاهُمْ ، وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ) .

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам Маоз разияллоху анхуни Яманга юбора туриб: «Уларни (Яман аҳлини) Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқлиғига ва менинг Оллоҳнинг Расули эканлиғимга гувоҳлик бермоққа даъват этғил! Агар даъватингни қабул айласалар, унда Оллоҳ таоло ҳар кеча-кундузда беш вақт намоз ўқимоқни фарз қилганини ҳам айтгил! Агар буни ҳам қабул этсалар, унда Оллоҳ таоло бой кишиларнинг мол-дунёсидан садақалар (закотлар) олиб, фақирларга қайтариб бермоқни ҳам фарз қилганини маълум айлағил!» — деб айтдилар».

652 . عَنْ أَبِي أَيُوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِنَبِيٍّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يَدْخُلُنِي الْجَنَّةَ . قَالَ : مَالَهُ مَالُهُ . وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَرَبُّ مَا لَهُ ، تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُ بِهِ شَيْئًا ، وَتُقْيِيمُ الصَّلَاةَ ، وَتُؤْتِي الزَّكَةَ ، وَتَصِلُ الرَّحْمَ) .

Абу Аиюб разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва салламга бир киши: «Не қилсам, жаннатга кирфайман, менга ўргатингиз!»—деди. Одамлар: «Не иши бор эркан, не иши бор эркан?»—деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бир иш бирлан келибдир»,— деб жавоб бердилар. Кейин, бояги одамга қараб: «Оллоҳ таолога ибодат айлағайсен, унга ҳеч нарсани ширк келтирмағайсен, намоз ўқиб, закот берғайсен ва қариндошларингга оқибатли бўлғайсен!» — дедилар».

653 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : ذُلْنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمَلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ ؟ قَالَ : (تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُ بِهِ شَيْئًا ، وَتُقْيِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ ، وَتُؤْتِي الرَّكَأَةَ الْمَفْرُوضَةَ ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ) . قَالَ : وَالَّذِي نَفْسِي بِيدهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا ، فَلَمَّا وَلَّى قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنْظَرَ إِلَى رَجُلٍ مِّنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، فَلَيُنْظَرْ إِلَى هَذَا) .

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Бир аъробий (бадавий) Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг ҳузурларига келиб: «Менга бир ишни ўргатингизким, уни бажариб мен жаннатга кирайин!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳга ибодат айлаб, унга ҳеч нарсани ширк келтирмағайсен, буюрилган беш вақт намозни ўқигайсен, фарз қилинган закотни адo этғайсен ва рамазонда рўза тутғайсен!»—дедилар. Аъробий: «Жону таним қўлида бўлган Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, шу айтганларингиздан ошириб юормағаймен!»—деди. У киши қайтиб кетгач, Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Ким жаннати одамни кўриб, хурсанд бўлмоқни истаса, шул кишига қарасин!» — дедилар».

Абу Ҳайён: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам хусусларидаги мазкур ҳадисни менга Абу Зуръя айтиб берган эрди»,— дейдилар.

Абу Жамрага Ибн Аббос бундай деб айтган эрканлар: «Абд ул-Қайснинг (қабиланинг) вакиллари Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг ҳузурларига келиб, «Ё Расулуллоҳ, анави Рабийъа қавми — заараркунанда кофиirlар сиз бирлан бизнинг ўртамиизда раҳна бўлиб туришибдир, биз муҳаррам ойидагина сизнинг олдингизга кела олурмиз. холос. Бизга буюрингиз, айтганларингизни ўрганиб, ўзимиз ҳам бажарайлик, уйимизга қайтиб боргач, қавму қариндошларимизга ҳам ўргатайлик!»—деди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ бундай деб амр қилдилар: «Сизларга тўрт нарсани буюриб, тўрт нарсани манъ қилғаймен. Калимаи шаҳодат (ло илоҳа илла-л-лоҳ) айтиб, Оллоҳга иймон келтириңгиз (қўлларини мушт этиб, кўрсаткич бармоқлари бирлан мана бундай қилиб ишора айладилар), намоз ўқингиз, закот берингиз ва қўлга киритган ўлжангизнинг бешдан бир қисмини улашингиз! Сизларга дуббо, ҳантам, нақийр ва зафтни манъ қилғайдирмен!»

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоху

алайхи ва саллам вафот этиб, Абу Бакр разияллоху анху халифа бўлганларида айрим араб қавмлари исломдан тондилар. Шунда Умар разияллоху анху бундай деган эрдилар: «Одамлар (кофирларга қарши) нечук урушмоқдалар? Ахир, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам: «Менга Оллоҳ таоло томонидан одамлар «Ло илоҳа илла-л-лоҳ» демагунларича уруш қилмоқ буюрилди, кимки шундоқ деса, молу жонини мендан омон сақлаб қолғайдир, бошқа гуноҳлари учун эрса, Оллоҳ таоло даргоҳида жавоб берғайдир»,— деганлар-ку!»

Абу Бакр: «Оллоҳга қасам ичурменким, намоз бирлан закотни фарқлаган (яъни, бирининг иккинчисидан аҳамияти ортиқроқ ёким камроқ деган) кишига қарши жанг қилғаймен, чунким закот ислом йўлида қилинадирган хайр-эҳсондир. Агар Жаноб Расулуллоҳга (бева-бечораларга тарқатмоқ учун) олиб келинаётган эчкилардан биттаси кам бўлса ҳам, худо ҳаққи, жанг қилғайдирман!» — дейдилар. Ҳазрат Умар: «Оллоҳ таоло Абу Бакрнинг қалбига қанчалар шижаат ато этгандир! Мен унинг ҳақ эканлигини тушунғайдирман»,— дейдилар.

99-боб. Закот бераман, деб байъат қилмоқ

Оллоҳ таоло бу хусусда: «Агар тавба қилиб, намоз ўқисалар ва закот берсалар, сизнинг диндош биродарларингиздирлар»,— дейдир.

Жарир ибн Абдуллоҳ разияллоху анху: «Мен Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва салламга, намоз ўқиғайдирман, закот берғайдирман ва ҳар бир мусулмонга (бу ҳақда) насиҳат қилғайдирман, деб байъат (қасам) қилдим»,— дейдилар.

100-боб. Закот бермайдирган (одам) нинг гуноҳи

Оллоҳ таоло бу хусусда бундай дейдир: «Хазина-хазина тилла ва кумушлар жамлаб, Оллоҳ йўлида сарф қилмайдирганларни қиёмат куни бериладирган қаттиқ азобдан огоҳ қилингизлар! Ўшал куни бутун жамлаган хазиналари жаҳаннам ўтида қиздирилиб, у бирлан хазина соҳибининг пешонаси, икки биқуни ва орқаси дазмол қилинғайдир. Жамлаган мол-дунёингизнинг сизга кўрсатадирган оқибати мана шул бўлур. Қиёмат куни жамлаган хазиналарингизнинг мазасини бир татиб кўрингиз-чи!» . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ السَّيِّدُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (تَأْتِيَ الْإِلَيْلُ عَلَى صَاحِبِهَا عَلَى خَيْرٍ مَا كَانَتْ ، إِذَا هُوَ لَمْ يُعْطِ فِيهَا حَقَّهَا نَطَاهُ بِأَخْفَافِهَا ، وَتَأْتِيَ الْغَمُّ عَلَى صَاحِبِهَا عَلَى خَيْرٍ مَا كَانَتْ إِذَا لَمْ يُعْطِ فِيهَا حَقَّهَا ، نَطَاهُ بِأَظْلَافِهَا ، وَنَنْطَهُ بِقُرُونِهَا ، وَقَالَ : وَمِنْ حَقَّهَا أَنْ تُحْلَبَ عَلَى الْمَاءِ) . 654

قالَ : (وَلَا يَأْتِي أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِشَاءَ يَحْمِلُهَا عَلَى رَقْبَتِهِ لَهَا يُعَارِرُ ، فَيَقُولُ : يَا مُحَمَّدُ ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا قَدْ بَلَغْتُ ، وَلَا يَأْتِي بِعِيرٍ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقْبَتِهِ لَهُ رُغَاءٌ ، فَيَقُولُ : يَا مُحَمَّدُ ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا قَدْ بَلَغْتُ) .

Абу Хурайра ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Кимки туяси кўп бўлатуриб, закот бермаган эрса, қиёмат куни энг семиз туяси келиб, уни тепкилағайдир, агар қўйи кўп бўла туриб, закот бермаган эрса, энг семиз (бақувват) қўйи келиб, уни туёқлари бирлан тепкилаб, шохлари бирлан суғайдир»,— дедилар («Уларни сув бўйига олиб бориб суғормоқ ҳам закотдир»,— дедилар Имом Бухорий). Жаноб Расулуллоҳ яна бундай дедилар: «Қиёмат куни қайси бирингиздир елкангизда маъраб турган қўй кўтариб келиб: «Эй, Мұхаммад!» — дерсиз. Шунда мен: «Сен учун ҳеч нарса қилолмасман, мен илгари айтгандим»,— дерман. Кейин, биттангиз елкангизда бўкириб турган түя кўтариб келиб: «Эй Мұхаммад!» — дерсиз. Шунда мен: «Сен учун ҳеч нарса қилолмасман, мен илгари айтгандим»,— дерман».

655 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا ، فَلَمْ يَؤْدِ زَكَاةً ، مُثِلَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ رَبِيَّاتَانِ ، يَطْوَفُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهْزِمِهِ ، يَعْنِي بِشَدْقِيهِ ، ثُمَّ يَقُولُ : أَنَا مَالُكَ ، أَنَا كَنْزُكَ ، ثُمَّ تَلَأَ : ﴿ وَلَا يَحْسِنَ الَّذِينَ يَخْلُونَ ﴾ . الآية .

Абу Хурайра разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимга Оллоҳ таоло мол-дунё берган бўлса-ю, у закот бермаган бўлса, жамғарган бойлиги қиёмат куни илон шаклига кириб, эгасининг танасига ўралиб олиб чақфайдир, сўнг: «Мен мол-дунёнгдирман, мен хазинангдирман» — деб айтфайдир»,— дедилар. Кейин, «Хасислик қилғувчилар ўйламасинларким...» деган оятни ўқидилар».

101-боб. Закоти берилган бойлик хазина эмас!

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу хусусда: «Молингиз беш уққадан (6,240 кгдан) кам бўлса, садақа лозим эрмас»,— деганлар.

Холид ибн Аслам ривоят қиладирлар: «Бир куни Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу бирлан бирга (кўчага) чиқдик. Шунда бир аъробий (бадавий): «Оллоҳ таолонинг «Тилла ва кумушларни тўплаб, хазина қилиб, Оллоҳ йўлида сарф қилмайдирган шахслар...» деган оятини менга тушунтириб берингиз!»— деди. Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Ким бойлик (мол-дунё) тўплаб, закот бермаса, унинг ҳолига войдир! Оллоҳ таоло закотни фарз деб буюриб, уни бойликни ҳалолловчи восита қилди»,— дедилар».

656 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيْسَ فِيمَا دُونَ حَمْسٍ أَوْ أَقِيرَةً ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ حَمْسَةً ذَوْدَ صَدَقَةً ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةً أَوْ سُقْيَ صَدَقَةً) .

Абу Саъид разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Оғирлиги беш уққадан (6,240 кг дан) кам (сочилувчан бўлмаган) нарсалар учун, сони бештадан оз қўй, эчки, мол, от, туя каби ҳайвонлар учун ҳамда беш авсақдан (тахм. 720 кг дан) енгил (сочилувчан) нарсалар учун садақа (закот) берилмағайдир».

Зайд ибн Ваҳб ривоят қиладирлар: «Рабза деган ердан ўтиб кетаётган эрдим, Абу Заррни учратиб қолиб, унга: «Не сабабдин уйингизни тарк этиб, бу ерларда юрибдирсиз?» — дедим. Абу Зарр менга бундай дедилар: «Шомга борган эрдим, Оллоҳ таолонинг, «Тилла ва кумушларни тўплаб, хазина қилиб, Оллоҳ йўлида сарф қилмайдирган шахслар...» деган ояти ҳақида Муовия бирлан тортишиб қолдим. Муовия: «Бу оят аҳли китоблар учун нозил бўлган»,— деди. Мен: «Бу оят барчамизга, биз учун ҳам, улар учун ҳам нозил бўлган»,— дедим. Кейин, шу тариқа тортишиб қолдик. У киши мендан шикоят қилиб, Усмон разияллоҳу анҳуга мактуб юборди. Усмон менга: «Мадинага келғил!» — деб хат ёзувди, мен бордим. Шунда одамлар гўё мени илгари кўрмагандек қуршаб олишиб, нега келганлиғимнинг боисини суриштира кетдилар. Мен бу ҳодисани Усмонга айтдим. У киши: «Агар сиз раво кўрсангиз, шаҳар чеккасидан жой берсанму ўшал ерда турсангиз, бизнинг кўнглимизни хушнуд этган бўлардингиз!»— деди. Мана шу сабабли мен шу ердаман, агар менга ҳабаш қулни раҳбар қилиб қўйсалар, мен унга қулоқ солиб, итоат қилган бўлур эрдим».

Аҳнаф ибн Қайс ривоят қиладирлар: «Қурайш қабиласига мансуб бир гуруҳ одамлар бирлан ўтирган эрдим. Шунда соchlари тўзғиган, кийимлари йиртиқ, жуссаси қўпол бир одам келиб ўтирганларга салом берди-да: «Мол-дунё йиғувчиларга айтиб қўйингиз, уларнинг баданларига жаҳаннам ўтида қиздирилган тош босилғайдир!

Қиздирилган тош аввал әмчаги учига қўйиб босилғайдир, курагидан тешиб чиқғайдир, кейин курагига қўйиб босилғайдир, әмчаги учидан тешиб чиқғайдир. Шунда тош титраб, қалтираб турар»,— деди. Кейин, бир устуннинг тагига бориб ўтирди, мен ҳам унга эргашиб, ёнига бориб ўтирдим, лекин ким эканини билмайман. Мен унга: «Сизнинг айтган сўзларингиз, назаримда, одамларга ёқмади»,— дедим. Бояги киши: «Уларнинг ҳеч нарсага ақли етмағайдир, буни менга дўстим айтган эрди»,— деди. «Дўстингиз ким?» — деб сўрадим мен. Бояги одам: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам!» — деб жавоб берди-да, кейин бўлган воқеани ҳикоя қила кетди: «Бир куни Жаноб Расулуллоҳ менга: «Эй Абу Зарр, Уҳудни (тоғни) кўриб турибдирсанми?» — дедилар. Шунда мен, бир ёққа иш бирлан юбормоқчилар шекилли, деб ўйлаб, Қуёшга қараб куннинг қолган қисмини чамаладим-да, «Ҳа»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Менинг Уҳуд тогидек тиллам бўлса, бир кунлик ҳожатимга уч динор олиб қолиб, қолганини Оллоҳ йўлида сарф қилур эрдим!» — дедилар». Абу Зарр ҳикоясини шу ерда тўхтатиб, менга: «Анавилар ўйламай-нетмай мол-дунё тўплаб ётибдирлар, худо ҳаққи, мен Оллоҳ таолонинг даргоҳига боргунимча ҳам улардан бойлик талаб қилмасман ва маслаҳат ҳам сўрамасман!» — деди».

102-боб. Бойликни тўғри сарф қилмоқ ҳақида

Ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир кишига бундоқ деганларини эшигтан эрдим: «Фақат икки нарсага ҳасад (ҳавас) қилмоқ мумкин: бири — Оллоҳ таоло бир кишига мол-дунё берса-ю, у ўз бойлигини эзгу йўлда сарфлаб тугатса, иккинчиси — Оллоҳ таоло бир кишига илму ҳикмат ато этса-ю, у билимидан тўғри фойдаланиб, бошқаларга ҳам ўргатса».

103-боб. Садақани миннат қилмоқ ҳақида

Оллоҳ таоло бу хусусда қўйидаги оятни нозил қилган: «Эй иймон келтирган бандалар, берган садақаларингизни (одамларга) миннат қилиб ва озор бериб, йўққа чиқармангиз...» («ал-кофирийн» деган жойигача ўқингиз).

104-боб. Ҳаром йўл бирлан топилган бойликдан қилинган садақани Оллоҳ таоло қабул қилмайдир, ҳалол касб туфайли топилган бойликдан қилинган садақанигина қабул қиладир

Оллоҳ таоло бу хусусда: «Кетидан озор эргаштириб келадирган садақадан кўра, кўнгилни кўтарадирган ва мағфиратли сўз афзалдир. Оллоҳ бой ва кўнгилчандир!» — дейдир.

105-боб. Ҳалол йўл бирлан топилган бойликдан қилинадирган садақа ҳақида

Оллоҳ таоло бу хусусда бундай дейдир: «...(Оллоҳ таоло) садақаларни боқиб катта қилғайдир (берилган садақага баракот ато этиб, кўпайтириб, эгасига қайтарғайдир), Оллоҳ таоло ҳар бир осий кофирни ёмон кўрғайдир, аммо иймон келтирган, яхшиликлар қилган, намоз ўқиган ва закот берган бандаларга Оллоҳ таоло мукофотлар инъом қилғайдир, аларга ҳеч қандайин хавфу хатар йўқдир, алар ғам чекмағайдирлар».

657 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلٍ تَمَرَّدَ مِنْ كَسْبٍ طَيْبٍ ، وَلَا يُقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيْبُ ، إِنَّ اللَّهَ يَتَقْبِلُهَا بِمِمِينَهُ ، ثُمَّ يُرَيِّبُهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرَيِّبُ أَحَدَكُمْ فُلُوْهُ ، حَتَّىٰ تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу

алайҳи ва саллам: «Кимки ҳалол қасб қилиб, бир дона хурмочалик садақа қилғайдир, Оллоҳ таоло уни бажонудил қабул этғайдир, сўнг сизлар тойчоқни қандоқ боқиб улғайтирангиз, Оллоҳ таоло ҳам берган садақангизни тоғ баробаринда қилиб, ўзингизга қайтарғайдир»,— дедилар».

106-боб. Садақани рад қиласидирган даврлар келмасидан олдин садақа бериб қолмоқ тұғрисида

658 . عنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (تَصَدَّقُوا ، فَإِنَّهُ يَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ ، يَمْشِي الرَّجُلُ بِصَدَقَتِهِ فَلَا يَجِدُ مَنْ يَقْبِلُهَا ، يَقُولُ الرَّجُلُ : لَوْ جِئْتَ بِهَا بِالْأَمْسِ لَقَبِطْهَا فَأَمَّا الْيَوْمُ فَلَا حَاجَةَ لِي بِهَا) .

Хориса ибн Вахб: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бундай деганларини эшиитгандирман»,— дейдилар: «Садақа қилиб қолингиз, чунким садақангизни оладирган одам топилмайдирган даврлар келғайдир, ўшанда бирор кишига садақа олиб борсангиз, «Кеча келганингда сўзсиз қабул қилғай эрдим, аммо бугун унга менинг ҳеч қандоқ ҳожатим йўқдир»,— дейдир».

659 . عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّىٰ يَكُثُرَ فِيْكُمُ الْمَالُ ، فَيَفِيضَ حَتَّىٰ يُهْمَ رَبَّ الْمَالِ مَنْ يَقْبِلُ صَدَقَتَهُ ، وَحَتَّىٰ يُعْرِضَهُ فَيَقُولَ الَّذِي يُعْرِضُهُ عَلَيْهِ لَا أَرْبَلَ لِي) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мол-дунёнгиз тұлиб-тошиб кетмагунча қиёмат бўлмағайдир. Шундоқ даврлар келғайдирким, ҳатто бадавлат одам кимга садақа бермоғин билмай қолиб, дуч келган одамга садақа тутаверғайдир, бироқ «Менинг муҳтоҗлигим йўқдир» деб ҳеч ким олмағайдир»,— дедилар».

660 . عنْ عَدَيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنْتُ عَنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَاءَهُ رَجُلٌ ، أَحَدُهُمَا يَشْكُو الْعِيلَةَ ، وَالآخَرُ يَشْكُو قَطْعَ السَّبِيلِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمَّا قَطْعُ السَّبِيلِ : فَإِنَّهُ لَا يَأْتِي عَلَيْكَ إِلَّا قَلِيلٌ حَتَّىٰ تَخْرُجَ الْعِيرُ إِلَى مَكَّةَ بِعِيرٍ حَفِيرٍ ، وَأَمَّا الْعِيلَةُ : فَإِنَّ السَّاعَةَ لَا تَقُومُ حَتَّىٰ يَطْوِفَ أَحَدُكُمْ بِصَدَقَتِهِ ، لَا يَجِدُ مَنْ يَقْبِلُهَا مِنْهُ ، ثُمَّ لَيَقْفَنَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ حَجَابٌ وَلَا تَرْجُمَانٌ يُتَرْجِمُ لَهُ ، ثُمَّ لَيَقُولَنَّ لَهُ : أَلَمْ أُوتِكَ مَالًا ؟ فَلَيَقُولَنَّ : بَلَى ، ثُمَّ لَيَقُولَنَّ : أَلَمْ أُرْسِلْ إِلَيْكَ رَسُولاً ؟ فَلَيَقُولَنَّ : بَلَى ، فَيُنْظَرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ ، ثُمَّ يُنْظَرُ عَنْ شِمَائِلِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ ، فَلَيَتَقَبَّلَ أَحَدُكُمُ النَّارَ وَلَوْ بَشِّقَ تَمْرَةً ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فِيْكُمْ طَيِّبَةً .

Адий ибн Хотим разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида эрдим, икки киши кириб келди. Улардан бири қашшоқлигидан, иккинчиси эрса, қароқчилардан шикоят қилди. Шунда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай 'дедилар: «Йўлтўсарлар масаласига келсак, ҳатто карвон Маккага соқчиларсиз йўл олганда ҳам, сенга уларнинг зарари камроқ теккайдир, аммо қашшоқлик масаласига келсак, сизлар садақа бергайман деганингизда б'ирортангиз ҳам садақа олғувчи одамни қидириб тополмайдирган давр келмагунча қиёмат бўлмағайдир. Сўнг, қай бирингиздир Оллоҳ таолонинг қаршисида тик туриб жавоб берурсиз, ўртангизда парда ҳам, сўзингизни таржима қилиб турадирган тилмоч ҳам бўлмағайдир. Шунда Оллоҳ таоло: «Сенга мол-дунё ато қилмағанвди эрдим?!» — дейдир. Банда: «Ҳа»,— деб жавоб берур. Сўнг, Оллоҳ таоло: «Сенга пайғамбар юбормағанми эрдим?!»—дейдир. Банда: «Ҳа»,— деб жавоб берур. Кейин, банда ўнг томонига қарайдир, дўзахдан бошқа нарсани кўрмағайдир, сўнг чап томонига қарайдир, тағин дўзахдан ўзга нарсани кўрмағайдир. (Шунинг

учун) ҳар бирингиз лоақал яримта хурмо садақа қилиб, у ҳам бўлмаса, лоақал битта яхши сўз айтиб, ўзингизни дўзах ўтидан асранигиз!»

661. عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُطُوفُ الرَّجُلُ فِيهِ بِالصَّدَقَةِ مِنَ الْذَّهَبِ ، ثُمَّ لَا يَجِدُ أَحَدًا يَأْخُذُهَا مِنْهُ ، وَيُرِيَ الرَّجُلُ الْوَاحِدُ يَتَبَعُهُ أَرْبَعُونَ اُمْرَأً يَلْدُنُ بِهِ ، مِنْ قِلَّةِ الرِّجَالِ وَكَثُرَةِ النِّسَاءِ) .

Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ бундай дедилар: «Шундай замонлар келадирки, ўшанда киши тиллани садақа қилғаймен деса ҳам, садақа олгувчини қидириб тополмағайдир, аёлларнинг кўплиги ва эркакларнинг озлигидан қирқ аёл битта эркакнинг кетидан ялиниб юрғайдир».

107-боб. Яримта хурмо садақа қилиб бўлса ҳам ўзингизни дўзах ўтидан асранигиз! Озгина садақа ҳам садақадир!

Бу хусусда Оллоҳ таоло қуйидаги оятни нозил қилган: «Мол-дунёсини Оллоҳ таолони ризо қилмоқ йўлида ва унга нисбатан бўлган ўз садоқатини исбот этмоқ учун сарф қилғувчилар...» («ҳар бир мевалардан» деган сўзигача)».

Абу Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Садақа ояти» нозил бўлгач, биз ҳаммоллик қилиб, топган пулимиздан садақа қилур эдик. Бир куни бир киши келиб, кўп нарса садақа қилди. Шунда мунофиқлар: «Ўзини кўрсатмоқ учун шундоқ қилаёттир»,— дейишди. Кейин, бошқа бир киши келиб, бир соъ (тахминан 2,5 кг) хурмо садақа қилди. Мунофиқлар уни ҳам иғво қилиб: «Унинг бир соъ садақасига Оллоҳ таоло муҳтоҷ эрмас»,— дейишди. Шунда: «Кўнгилдан чиқариб садақа қилғувчи мўъминлар устидан кулғувчилар ва пешона тери бирлан ишлаб топғувчилар...» деган оят нозил бўлди».

662. عَنْ أَبِي مَسْعُودِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمْرَكَنَا بِالصَّدَقَةِ ، أَنْطَلَقَنَا إِلَى السُّوقِ فَتَحَامَلَ فَيُصِيبُ الْمُدَّ ، وَإِنَّ لَعْنَتِهِمُ الْيَوْمَ لَهُ لَمَائَةَ أَلْفٍ .

Абу Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга садақа қилмоқни буюрсалар, баъзи биримиз бозорга бориб ҳаммоллик қилур эрдик, кейин шундан тушган пулга бир муд (600 мисқол) овқат ёки хурмо сотиб олиб, бировга садақа қилур эрдик. Ҳозир эрса, айримларимизда 100 минг дирҳамгача пул бордир».

Абдуллоҳ ибн Маъқил ривоят қиладирлар: «Адий ибн Хотим разияллоҳу анҳунинг «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Яримта хурмо садақа қилиб бўлса ҳам ўзингизни дўзах ўтидан сақлангиз!»—деб айтганлар» деганини эшитганман».

663. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : دَحَلَتْ اُمْرَأَةٌ مَعَهَا ابْنَاتَنَ لَهَا تَسْأَلُ ، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي شَيْئًا غَيْرَ تَمْرَةً ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَاهَا ، فَقَسَمَتْهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا ، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا ، فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ : (مَنِ ابْتَلَى مِنْ هَذِهِ الْبَيْنَاتِ بِشَيْءٍ كُنَّ لَهُ سِترًا مِنَ النَّارِ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Бир аёл икки қизчасини етаклаб садақа сўраб кирди. Менда бир дона хурмодан бўлак ҳеч нарса бўлмагани учун ўша хурмони бердим. Уни икки қизалоғига бўлиб берди, ўзи емади, кейин ўрнидан туриб чиқиб кетдй. Ўша куни Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг ҳужрамга кирдилар, мен бўлган воқеани айтиб бердим. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар қизчалардан бирортаси бирор дардга чалиниб, вафот этса, охиратда онасини дўзах ўтидан парда бўлиб тўсиб турғайдир»,—дедилар».

108-боб. Қандай садақа афзал эканлиги ва соғлом, хасис одамнинг садақаси ҳақида

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Эй мүъмин бандалар, ўлмасингиздан бурун биз сизларга ато этган ризқдан бошқаларга ҳам улашингиз!» ва «Эй иймон келтирган бандалар, савдо-сотиқ қилинмайдирган кун келмасидан бурун биз сизларга ато этган ризқдан бошқаларга ҳам улашингиз!»

664. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ أَجْرًا ؟ قَالَ : (أَنْ تَصَدِّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيقٌ ، تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغَنَى ، وَلَا تُمْهِلْ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْحَلْقُومَ ، قُلْتَ : لِفَلَانِ كَذَا وَلِفَلَانِ كَذَا وَقَدْ كَانَ لِفَلَانِ).

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир киши келиб: «Ё Расулуллоҳ, қандай садақанинг савоби улуғроқдир?» — деб айтди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сен ўзинг соғлом ва хасис эрсанг-у, камбағал бўлиб қолмоқдан қўрқиб ҳамда бой бўлмоқни орзу қилиб садақа қилсанг, ана шу садақангнинг савоби улуғроқдир! Жонинг ҳалқумингга келмасидан бурун садақа қилиб қолғил! Кейин, «фалончига бунча, пистончига мунча бермоғим керак эрди»,— дерсан, бироқ, барча мол-дунёнг меросхўрга қолиб кетғусидир»,— дедилар».

109-боб.

665. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ بَعْضَ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيْنَا أَسْرَعُ بَكَ لَحُوقًا ؟ قَالَ : (أَطْوَلُكُنَّ يَدًا) . فَأَخَذَنُوا قَصْبَةً يَدِرُّ عَوْنَاهَا ، فَكَانَتْ سَوْدَةً أَطْوَلَهُنَّ يَدًا فَعَلِمُنَا بَعْدُ : أَنَّمَا كَانَ طُولَ يَدِهَا الصَّدَقَةُ ، وَكَانَتْ أَسْرَعَنَا لَحُوقًا بِهِ ، وَكَانَتْ ثُحبُ الصَّدَقَةِ .

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан хотинларидан айримлари: «Қай биримиз сизга тезроқ етишғайдирмиз?» — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Қай бирингизнинг қўлингиз узунроқ бўлса»,— дедилар. Шунда ўзлари экадирган шакарқамиш поясидан келтиришиб, бир-бирларининг қўлларини ўлчашди, Савданинг қўли бошқа хотинларининг қўлидан узунроқ бўлиб чиқди. Кейин, билсақ, Жаноб Расулуллоҳ «Энг қўли узун»,— деганларида, энг кўп садақа қилғувчи аёлни назарда тутган эрканлар. Ҳақиқатан ҳам, Савда Расулуллоҳга тёзроқ етишди, ўзи ҳам биздан кўра, кўпроқ садақа қилар эрди-да!»

110-боб. Ошкора садақа

Оллоҳ таоло бу хусусда қуйидаги оятни нозил қилган: «Ўз мол-дунёларини кечаю-кундуз хуфия ва ошкора садақа қилаётгандар...» («Улар ғам чекмағайдирлар» гача ўқингиз).

111-боб. Хуфия садақа

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитгандарини ривоят қиладирлар: «Шундоқ одамлар бордирким, садақа қилғандарини бировга билдирмағайдирлар, ҳатто ўнг қўллари қилган ишни чап қўллари билмай қолур. Оллоҳ таоло: «Агар ошкора садақа айласангиз, сизга шул садақангизчалик савоб теккайдир, агар фақирларга хуфия садақа айласангиз, кўпроқ савоб олғайдирсиз»,— дейдир».

112-боб. Бадавлат одамга билмай садақа берса...

666. عن أبي هريرة رضي الله عنه :

أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (قَالَ رَجُلٌ : لَا تَصْدِقَنَّ بِصَدَقَةٍ ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ : تُصْدِقَ عَلَى سَارِقٍ ، فَقَالَ : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ ، لَا تَصْدِقَنَّ بِصَدَقَةٍ ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ : تُصْدِقَ الْلَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ ، فَقَالَ : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ ، لَا تَصْدِقَنَّ بِصَدَقَةٍ ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ غَنِيٍّ ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ : تُصْدِقَ عَلَى غَنِيٍّ ، فَقَالَ : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى سَارِقٍ ، وَعَلَى زَانِيَةٍ ، وَعَلَى غَنِيٍّ ، فَأَتَيَ فَقِيلَ لَهُ : أَمَّا صَدَقَتْكَ عَلَى سَارِقٍ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْفَ عَنْ سَرِقَتِهِ ، وَأَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا أَنْ تَسْتَعْفَ عَنْ زِنَاهَا ، وَأَمَّا الْغَنِيُّ فَلَعَلَّهُ يَعْتَرِرُ ، فَيَنْفِقُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ .)

Абу Хурайра разияллоху анху: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтгандилар», — дедилар: «Бир киши садақа берғайман, деб аҳд қилиб чиқиб, садақасини (бilmай) бир ўғрининг қўлига тутқазиб юборди. Шунда одамлар ўғрига садақа берди, деб маломат қилдилар. Бояги киши: «Эй парвардигор-о, садақа бермоғим учун ўғрини бўлса ҳам менга рўпара қилганингга шукр!» — деди. Кейин, яна садақа олиб чиқиб, бир бузук аёлнинг қўлига берди. Одамлар яна маломат қилиб: «Бу кеча бузук аёлга садақа берди», — дейишди. Бояги киши: «Эй парвардигор-о, садақа бермоғим учун менга бузук аёлни бўлса ҳам рўпара қилганингга шукр!» — деди. Сўнг, яна садақа олиб чиқди-да, бир бойнинг қўлига бериб юборди. Одамлар: «Бойга садақа қилди», — деб уни яна гап қилдилар. Шунда у: «Эй парвардигор-о, ўғригами, бузук аёлгами, бойгами, садақа қилмоғимни менга насиб этганинг учун сенга шукр!» — деб айтди. Кейин, тушида унга: «Ўғри, берган садақанг туфайли, шояд, ўғриликдан қайтса, бузук аёл шояд тўғри йўлга кирса, бой эрса, шояд Оллоҳ таоло берган бойлигидан садақа қилмоқни ўрганса!» — деб айтилди».

113-боб. Боласига билмай садақа берса...

667. عن معنٍ بْنِ يَزِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : بَيَّنَتُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَأَبِي وَجَدِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، وَخَاطَبَ عَلَيَّ فَائِكَحَنِي ، وَخَاصَّتُ إِلَيْهِ : كَانَ أَبِي يَزِيدُ أَخْرَجَ ذَنَانِيَرَ يَتَصَدَّقُ بِهَا ، فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ ، فَجَعَتُ فَأَخْدَنَتُهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا ، فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا إِيَّاكَ أَرَدْتُ ، فَخَاصَّتُهُ إِلَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (لَكَ مَا نَوَيْتَ يَا يَزِيدُ ، وَلَكَ مَا أَخَدْتَ يَا مَعْنُ) .

Маън ибн Язид разияллоху анху қуйидаги ҳадисни айтиб бердилар: «Мен, отам ва бобом Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга байъат қилдик. Ул зот шахсан ўзлари совчилик қилиб, мени уйлантириб қуйдилар. Бир куни отам бир неча динорни (биров келиб олар, деб) масжидда ўтирган бир кишининг олдига қўйган эрдилар. Мен бориб ўша пулларни олиб, отамнинг олдиларига келдим. Шунда отам: «Буни сенга садақа қилмоқчи эмасдим», — дедилар. Мен воқеанинг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтиб бердим, Ул зоти олий: «Эй Язид, не ниятда садақа қилмоқчи бўлган эрсанг, ўшал ниятинг ўзининг (ёр бўлсин), эй Маън, сен не олган эрсанг, ўшал сеникидир!» — дедилар».

114-боб. Ўнг қўли бирлан садақа бермоқ ҳақида

Абу Хурайра разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дедилар: «Оллоҳ таоло ўзининг соясидан бошқа соя бўлмайдирган куни (яъни қиёмат куни) етти кишини — одил имомни (ёки ҳар қандай раҳбарни), Оллоҳ таолога ибодат қилиб улғайган йигитни, масжидлардан кўнгил узолмайдирган

кишини, Оллоҳни деб бирор бирлан дўстлашган ҳамда Оллоҳни деб ундан узоқ лашган (кечган) кишини, гўзал бир мансабдор аёл яқинлик қилмоқни таклиф қилганда, «Мен Оллоҳ таолодан қўрқгайман» деб таклифини рад этган кишини, ўнг қўли берган садақани чап қўли билмайдирган қилиб пинҳона ҳайр-эҳсон айлаган кишини ва хилватда ўтириб, Оллоҳ таолонинг зикрида дув-дув кўз ёши тўккан кишини ўз соясига олгайдир». Ҳориса ибн Вахб ал-Хузоъий: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламниң бундай деганларини эшитгандим»,— дейдилар: «Садақа қилиб қолингиз, чунки шундоқ даврлар келғайдирким, одамлар кимга садақа бермоқни билмай, сарсон бўлур. Кимга садақа узатилса, ўшал: «Кеча олиб келганингизда олар эрдим, лекин бугун садақага эҳтиёжим йўқдир»,— дейдир»..

115-боб. Хизматчиси орқали садақа берган киши ҳақида

Абу Мусо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам садақа бергувчилардандирлар»,— дейдилар.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامٍ بَيْتَهَا ، غَيْرَ مُفْسِدَةٍ ، كَانَ لَهَا أَجْرٌ هَا بِمَا أَنْفَقَتْ ، وَلِزَوْجِهَا أَجْرٌ بِمَا كَسَبَ ، وَلِلْخَارِنِ مِثْلُ ذَلِكَ لَا يَنْفُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرٌ بَعْضُ شَيْئًا) . 668

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар аёл яхши ният бирлан ўз уйидаги егуликлардан садақа қилса, ўшал берган нарсасига яраша унга савоби бўлғайдир, ишлаб топиб келган эрига ҳам савоби теккайдир, шунингдек хазиначисига ҳам савоби бордир. Уларнинг барчаси баравар савоб олишфайдир, бириники биридан кам бўлмағайдир»,— деганлар.

116-боб. Ўзи муҳтоҷ бўла туриб қилинган садақа садақа эрмас!

Ўзи ёки оиласи муҳтоҷ бўлган ёҳуд бирордан қарзи бўлган киши садақа бергандан кўра ва қул озод қилгандан кўра, аввал қарзини узмофи лозим, чунки унинг хайру эҳсони барибир қабул бўлмағайдир. Бирорнинг молини сарф қилмоқча унинг ҳаққи йўқдир!

Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу хусусда бундай деганлар: «Ким бирорнинг молини совурмоқ ниятида олса, Оллоҳ таоло ул бандани ҳалокатга маҳкум этғайдир, Аммо, сабр-тоқатлилиги бирлан танилган ва муҳтоҷ киши, бирордан қарзи бўлса ҳам, садақа қилмоғи мумкинdir». Чунончи, Абу Бакр. разияллоҳу анҳу ҳам шундай қилган эрдилар, Мадина ансорлари ҳам муҳожирларни шу тариқа кутиб олишганди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз бойлигини бекорга сарф қилмоқни манъ қилганлар, демак одам бирорнинг молини ҳам совурмоққа ҳаққи йўқдир. Каъб разияллоҳу анҳу: «Ё Расулуллоҳ, мен қатъий тавба қилганим туфайли барча бойлигимни Оллоҳ ва унинг Расули йўлида сарф қилмоқчиман»,— деганларида, Жаноб Расулуллоҳ: «Молингдан бир қисмини ўзингга ҳам қолдирганинг яхшидир»,— дебдилар. Шунда Каъб: «Ҳайбардаги мулкимни ўзимга қолдирғайман»,— деб айтибдилар.

Саъид ибн Мусаййаб Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламниң бундай деганларини эшитган эрканлар: «Ўзидан ортириб қилинган садақа энг яхши садақадир, шунинг учун садақа бермоқни энг аввало оилангдан бошлиғил!» (яъни, энг аввало оилангни таъминлағил).

عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْيَدُ الْعُلَيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى ، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهِيرٍ غَنِيًّا ، وَمَنْ يَسْتَعْفَ يَعْفُهُ اللَّهُ ، وَمَنْ يَسْتَعْنُ يُعْنِهُ اللَّهُ) . 669

Ҳаким ибн Ҳизом разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтганлар»,— дейдилар: «Қўтарилиган қўл, туширилган қўлдан яхшироқдир

(күтарилигандын күл — ишлаб боқгувчи күл, тусирилигандын күл — тиламчи күлдир)! Энг аввало оиласында садақа берғыл (оиласында боқғыл)! Ўзидан орттириб қилинген садақа — энг яхши садақадыр! Кимки тавба қылғайдыр, Оллох таоло уни кечирғайдыр, кимки бойлик тилағайдыр, Оллох таоло унга бойлик ато этғайдыр!»

670. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ ، وَذَكَرَ الصَّدَقَةَ وَالثَّعْفَ وَالْمَسْأَلَةَ : (الْيَدُ الْعُلَيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى ، وَأَبْدًا بِمَنْ تَعُولُ ، وَحَيْرٌ الصَّدَقَةٌ عَنْ ظَهَرٍ غَنِّيٌّ ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُغْنِهُ اللَّهُ ، وَمَنْ يَسْتَعْنِ يُغْنِهُ اللَّهُ) .

Ибн Умар разияллоху анху ривоят қиладылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам минбарда туриб садақа ва поклик түғрисида эслатиб ўтдилар, сүнг: «Күтарилигандын күл тусирилигандын күлден афзалдыр, яъни күтарилигандын күл ишлаб боқгувчи, тусирилигандын күл эрса, тиламчи күлдир!» — дедилар».

117-боб. Берган содақасини миннат қилгувчилар түғрисида

Оллох таоло бу хусусда қуйидаги ояты каримани нозил қилган: «Үз бойликларини Оллох йўлида садақа айлаб, кейин кетидан миннат қилмайдирган ва озор бермайдирган бандалар...»

118-боб. Ўз вақтидан кечиктирмай садақа қилмоққа ошиққан киши хусусида

Уқба ибн ал-Харас разияллоху анху ривоят қиладылар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам бизга имомлик қилиб намози аср ўқидилар. Кейин, шошилиб ўйларига кириб кетиб, бир оз ўтмай қайтиб чиқдилар. Мен ёки орамиздан кимдир бунинг боисини сўрадик. Жаноб Расулуллоҳ: «Садақа қилғайман, деб уйда бир оз тилла олиб қўйған эрдим, туни бирлан унинг уйда қолмоғини истамадим, шуни ҳозир одамларга улашиб келдим», — дедилар».

119-боб. Садақа беришга ундаш ва шафқат (ёрдам) қилиб садақа қилмоқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиладылар: «Ҳайит куни Жаноб Набий саллаллоху алайхи ва саллам масжидга чиқиб, икки ракъат намоз ўқидилар, илгари ҳам, кейин ҳам бундай намоз ўқимаган эрдилар. Сўнг, аёлларга ўгирилиб, ваъз айтдилар (ёнларида Билол ҳам турган эрди), уларни садақа бермоққа ундалилар. Шунда аёллар билагузук ва тақинчоқларини (Билолнинг этагига) ташлай бошлишди».

671. عَنْ أَبِي مُوسَيِّرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَاجَهُ السَّائِلُونَ أَوْ طَلَبَتِ إِلَيْهِ حَاجَةً قَالَ : اشْفَعُوْنَا تُؤْجِرُوا ، وَيَقْضِيَ اللَّهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ) .

Абу Бурда ибн Абу Мусо оталари Абу Мусо разияллоху анхудан қуйидаги ҳадисни эшигларни эрканлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ҳузурларига бирор киши садақа ёким бошқа нарса сўраб келса, «Ёрдам (шафқат) қилингизлар, савоб топғайдирсизлар!» — дер эрдилар. Оллох таоло ўз Расули саллаллоху алайхи ва салламнинг тилларидан ўзи истаганча айттириб, садақа қилдирап эрди».

672. عَنْ أَسْمَاءَ بْنِتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا ثُوَكِي فَيُوكِي عَلَيْكَ) . وَفِي رِوَايَةٍ (لَا تُخْصِي فَيُخْصِي اللَّهُ عَلَيْكَ) . وَفِي رِوَايَةٍ (لَا ثُوعِي فَيُوَعِي اللَّهُ عَلَيْكِ ، ارْضَحِي مَا اسْتَطَعْتِ) .

Асмо разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: «Саховат йўлини беркитмағил, Оллоҳ таоло ҳам сенинг учун саховат йўлини беркитмағайдир» деб айтганлар»,— дейдилар.

Усмон ибн Абу Шайба: «Кимга не берганингни санамағил, Оллоҳ таоло ҳам сенга санаб ризқ берғайдир»,— дейдилар.

120-боб. Қурби етғанча садақа қилмоқ ҳақида

Аббод ибн Абдуллоҳ ибн Зубайр ривоят қиладирлар: «Асмо бинти Абу Бакр разияллоҳу анҳо Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига борғанларида, ул зот «Мумсиклик қилмағил, Оллоҳ таоло ризқйнгни қирқғайдир, қурбинг етганича садақа қилиб турғил!» — деган эрканлар».

121-боб. Садақа гуноҳларни ювгайдир!

Ҳузайфа разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Умар разияллоҳу анҳу: «Қай бирингиз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг фитна ҳақида айтган ҳадисларидан бирортасини билурсиз?» — деб сўрадилар. Шунда мен: «Жаноб Расулуллоҳ қандоқ айтган бўлсалар, шундоқлигича эслаб қолганман»,— дедим. Ҳазрат Умар: «Сен ул киши бирлан bemalol сўзлаша олар эрдинг, қани айтғил-чи, не деганлар?» — дейдилар. Шунда мен: «Барча фитна кишининг ўз хотини, болалари ва қўшнисидан чиқғайдир, уни садақа бермоқ, намоз ўқимоқ ва амри маъруф (лхшилиғ) қилмоқ бирлан даф этғайдирлар» деб айтганлар»,— дедим.

Ҳузайфа ҳадис айтганда, «Фитна — намоз ўқимоқ, Садақа бермоқ ва-л-амр би-л-маъруф (яъни, Ислом шариатида машҳур бўлган амали солиҳларни бажармоқни буюрмоқ) бирлан даф қилинғайдир» деб ҳам айтарди»,— дейдилар мұҳаддислардан бири Сулаймон разияллоҳу анҳу.

Ҳазрат Умар: «Мен буни назарда тутганим йўқдир, мен денгиз тўлқинлари янглиғ мавж урадирган фитна ҳақида сўрамоқчи эрдим»,— дейдилар. Мен: «Эй Амир ал-мўминин, ундей фитнадан сиз хавотир олмасангиз ҳам бўлур, сиз бирлан унинг орасидаги эшик ёпиқдир»,— дедим. Ҳазрат Умар: «Ўша эшик синдирилғаймидир ёким ўзи очилғаймидир?»—деб сўрадилар. Мен: «Балки, синдирилғайдир»,— дедим. Ҳазра'т Умар: «Агар синдирилса, абадулабад қайтиб ёпилмас»,—дедилар. Мен: «Ҳа»,— дедим». Абу Воил бундай дейдилар: «Биз Ҳузайфадан ўшал эшик ҳақида сўрашга ботина олмай, Масруққа: «Сиз сўрангиз!» — деб айтдик. Масруқ сўраган эрдилар, Ҳузайфа: «Ўшал эшик Умар разияллоҳу анҳунинг' ўзлариidlар»,— деб жавоб қилдилар. Шунда биз Ҳузайфага: «Ҳазрат Умар кимни назарда тутганингизни билдиларми?»— дедик. Ҳузайфа: «Ҳа, эртанги кун келмоғидан олдин тун бўлмоғини билғанларидек яхши билғайдирлар. Мен ул кишига бир ҳадис айтиб берганман, шу боисдан мен кимни назарда тутганимни билмоқлари шубҳасиз»,— дедилар».

122-боб. Мушриклигига садақа қилиб, кейин мусулмон бўлган киши хусусида

عَنْ حَكِيمٍ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ أَشْيَاءَ كُنْتُ أَحْتَنَثُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَنَاقَةٍ وَصَلَةٍ رَحِمٍ ، فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَحْرَرْ ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَسْلَمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ خَيْرٍ) . 673

Ҳаким ибн Ҳизом разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир куни Жаноб Расулуллоҳдан: «Ё Расулуллоҳ, мен жоҳилия даврида (исломдан аввалги даврда) садақа айлаб, қулларга озодлик бериб, қариндош-уруғларимга оқибат қилиб юргай эрдим, бунинг менга савоби бормидир?» — деб сўрадим. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илгари қилган яхшиликларинг устига яна мусулмон ҳам бўлдинг!» — деб

жавоб қилдилар».

123-боб. Ҳалол ҳўжайиннинг буйруғига биноан садақа берган хизматчига тегадирган савоб ҳақида

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расууллоро саллаллоҳу алайҳи ва саллам Г «Агар аёл яхши ният бирлан эри ишлаб топиб келган егуликлардан садақа қилса, ўзига ҳам, ишлаб топиб келган эрига ҳам савоб теккайдир, шунингдек, хазиначиси ҳам савобсиз қолмағайдир»,— деб айтганлар».

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الْأَمِينُ الَّذِي يَنْفَذُ ، - وَرَبِّنَا قَالَ يُعْطِي - مَا أَمْرَ بِهِ ، كَامِلاً مُوْفِراً طَيِّبًا بِهِ نَفْسُهُ ، فَيَدْفَعُ إِلَى الَّذِي أَمْرَ لَهُ بِهِ أَحَدُ الْمُنْصَدِّقِينَ) . 674

Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: Буюрилган нарсани тўла-тўқис бажарадирган («берадиган», деб айтган бўлишлари ҳам мумкин) ишончли мусулмон хазиначи «Садақа бериб юборғил!» дейилганда мамнуният бирлан садақа бериб юборғайдир. Шу боисдан у ҳам садақа қилғувчилардан биридир!»

124-боб. Тиламчига эрининг уйидан эзгу ниятда садақа олиб чиқиб берган ёки унинг қорнини тўйғизган аёлга тегадирган сабоб ҳақида

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтганлар: «Агар аёл яхши ниятда эрининг уйидан садақа олиб чиқиб берса...» (юкоридаги ривоят такрорланган).

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар аёл яхши ниятда эрининг уйидаги егуликлардан олиб чиқиб, тиламчининг қорнини тўйғизса, ўзига ҳам, эрига ҳам, шунингдек, хазиначига ҳам савоб теккайдир. Эрига ишлаб топиб келгани учун, унга (аёлга) эрса, садақа бергани учун савоб теккайдир»,— деганлар».

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар аёл эзгу ниятда эрининг уйидаги егуликлардан тиламчига садақа қилса, унга ҳам, эрига ҳам, шунингдек хазиначига ҳам савоб теккайдир. Эрига ишлаб топиб келгани учун, унга (аёлга) садақа бергани учун савоб теккайдир»,— деганлар».

125-боб.

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Аммо, кимки (садақалар) берғайдир, (Оллоҳдан) тақво қилғайдир (қўрқфайдир) ва қилган яхшилиғига (Оллоҳ) яхшилиғ қайтармоғига ишонғайдир, биз унга фаровонликни мұяссар этғайдирмиз, лекин кимки хасислик қилиб, бойиб кетган эрса ва (Оллоҳдан) яхшилиғ қайтмоғини ёлғон деса, биз унга қашшоқлиқни мұяссар айлағайдирмиз!»

Эй, парвардигор, хайр-эҳсон қилғувчи бандангнинг бойлигини янада зиёда қилғайсен!

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ الَّبَيِّنَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ ، إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزَلُانِ ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا : اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفَقًا حَلَفًا ، وَيَقُولُ الْآخَرُ : اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْغَافًا) . 675

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоро саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Банда ҳар доим эрталаб уйғонганида, икки фаришта осмондан тушиб, улардан бири: «Ё парвардигор, хайр-эҳсон қилғувчи бандангнинг мол-дунёсини янада зиёда қилғайсен!»—дейдир, иккинчиси эрса, «Ё парвардигор, мумсик (хасис) бандангнинг мол-дунёсига қирон келтирғайсен!» дейдир»,— деганлар».

126-боб. Садақа бергувчи ва баҳил ҳақидаги мисоллар

676 . عن أبي هريرة رضي الله عنه : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُبَيْتَانِ مِنْ حَدِيدٍ ، مِنْ ثَدِيْهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا ، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ فَلَا يَنْفَقُ إِلَّا سَبَغَتْ ، أَوْ وَفَرَتْ عَلَى جَلْدِهِ حَتَّى تُحْفَفِي بَنَائِهِ ، وَتَعْفُوَ أَثْرُهُ . وَأَمَّا الْبَخِيلُ : فَلَا يَرِيدُ أَنْ يَنْفَقَ شَيْئًا إِلَّا لَزَقَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَكَانَهَا فَهُوَ يَوْسِعُهَا وَلَا تَسْسَعُ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар»,— деб ривоят қиласирлар: «Бахил ва садақа қилғувчи бўғиздан кўкрагигача темир жубба кийиб олган икки кишига ўхшағайдир. Саховатли киши садақа бермоғи бирланоқ жуббаси кенгайиб, ҳатто юз-қўлидаги темир излари йўқолғайдир. Аммо, баҳил одам садақа қилмоқчи бўлиши бирланоқ жуббасининг ҳар бир ҳалқаси баданини тобора сиқа бошлағайдир, баҳил ҳар қанча чиранмасин, жубба кенгаймағайдир» (мантиқ: сахий одам садақани ҳеч қийналмай, чин юракдан берғайдир, аммо хасис одам ўзини зўрлаб, минг азобда берғайдир).

127-боб. Касб-ҳунар ва тижоратдан келадирган маблағдан қўлинадирган садақа ҳақида

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Эй иймрн келтирган бандалар, пешона тери бирлан топган маблағларингиздан ва биз сизларга ердан ундириб бераётган неъматлардан садақа айлаб турингиз!..» (оятнинг «ғаниййун ҳамидуң» деган жойигача ўқингиз).

128-боб. Ҳар бир мусулмон садақа қилмоғи лозим, агар садақа айламоққа ҳеч нарсаси бўлмаса, яхшилик қилсин!

وَعَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةً) . فَقَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ ؟ قَالَ : (يَعْمَلُ بِيَدِهِ فَيَنْتَفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ) . فَقَالُوا : فَإِنْ لَمْ يَجِدْ ؟ قَالَ : (يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ) . فَقَالُوا : فَإِنْ لَمْ يَجِدْ ؟ قَالَ : (فَلَيَعْمَلْ بِالْمَعْرُوفِ ، وَلَيُمْسِكْ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ) .

Саъид ибн Абу Бурда оталаридан, оталари эса, ўз оталаридан қуийидаги ҳадисни эшилган эрканлар: «Жаноб Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳар бир мусулмон садақа қилмоғи лозим»,— дедилар. Саҳобалар: «Ё Набийяллоҳ, агар ҳеч нарсаси бўлмаса-чи?»—дэйишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Қўли бирлан меҳнат қилиб, ўзи ҳам манфаатланғайдир, бировга ҳам садақа берғайдир»,— дедилар. Саҳобалар: «Агар бунга қурби етмаса-чи?» — дэйишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ожизу жабрдийдаларга ёрдам берғайдир»,— дедилар. Саҳобалар: «Бу ҳам қўлидан келмаса-чи?— дэйишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Яхшилик қилмоқ йўлига ўтиб, ёмонликдан қайтсин, ана шунинг ўзи унинг садақа қилганидир!»—дедилар».

129-боб. Қанча миқдорда закот ва садақа бериш мумкинлиги тўғрисида ва бутун бир қўйни эҳсон қилган шахс хусусида

677 . عن أَمَّامَ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : بُعِثَتْ إِلَيَّ تُسَيِّةَ الْأَنْصَارَيْةِ بِشَاءَ ، فَأَرْسَلَتْ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مِنْهَا فَقَالَتْ التَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (عِنْدُكُمْ شَيْءٌ) . فَقُلْتُ : لَا ، إِلَّا مَا أَرْسَلْتَ بِهِ تُسَيِّةَ مِنْ تِلْكَ الشَّاءَ ، فَقَالَ : (هَاتِ فَقَدْ بَلَغَتْ مَحْلَهَا) .

Умму Атийя разияллоҳу анҳо ривоят қиласирлар: «Нусайба деган бир ансория аёлга қўй юбордим. Ул эрса, шу қўйнинг гўштидан Оиша разияллоҳу анҳога юборди».

Оиша анамиз бундай дейдирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

саллам: «Бирор егулик нарса борми?» —деб сўрадилар. «Нусайба юборган қўй гўштидан бошқа ҳеч вақо йўқдир»,— дедим. «Келтирғил, садақа ўз ўрнини топибдир!» — дедилар».

130-боб. Кумуш танга садақа қилмоқ ҳақида

Абу Саъид Худрий ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бештадан кам түя учун садақа лозим эрмас, беш уққийадан (60 дирҳамдан) кам кумуш тангадан садақа қилинмайдир, беш васақдан (1600 ратлдан) оз нарса (мева-чева, дон-дун) учун ҳам садақа берилмайдир»,— деганлар».

131-боб. Закотга бериладирган (тўланадирган) ашёлар

Товус разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Маоз разияллоҳу анҳу Яман аҳлига бундай деди: «Арпа ва бүғдој ўрнига эски-туски кийимларни садақа қилингиз, бу сизларга осонроқ, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Мадинадаги саҳобаларига эрса, яхшироқдир!»

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аммо, Холид Оллоҳ йўлида жанг анжомларини шайлаб турибдир»,— деб айтдилар (закот бермоқдан бош тортаётган қавмларга нисбатан айтилган). Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тақинчоқларингиздан бўлса ҳам садақа қилингиз!» — дедилар, лекин фарз садақани бошқа тур садақалардан истисно қилмадилар. Бир аёл келиб, исирға ва мунҷоқларини садақа қилди. Шунда, «Тилла ва кумуш, бўлсин!» деб қайд этишмади.

678 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَنَّ أَبَا بَكْرَ الصَّدِيقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : كَتَبَ لَهُ الَّتِي أَمْرَ اللَّهُ رَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بِنْتُ مَحَاضٍ وَلَيَسْتَعْنِدَهُ ، وَعِنْدَهُ بِنْتُ كَبُونَ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ ، وَيَعْطِيهِ الْمُصَدَّقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَائِئَينَ ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ بِنْتُ مَحَاضٍ عَلَى وَجْهِهَا ، وَعِنْدَهُ ابْنُ كَبُونَ فَإِنَّهُ يَقْبَلُ مِنْهُ وَلَيَسْ مَعَهُ شَيْءٌ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Абу Бакр разияллоҳу анҳу Оллоҳ ва унинг Расули саллаллоҳу алайҳи ва саллам буюрган аҳкомлар ҳақида менга бундай деб ёзган эрдилар: «Бир яшар урғочи бўталоқ закот қилмоғи лозим бўлган одамнинг бундай бўталоғи бўлмай, икки яшар урғочи бўталоғи бўлса, закотчи ўша икки яшар бўталоғини олиб, қайтимиға 20 дирҳам ёки икки қўй берғайдир. Агар закот берғувчининг бир яшар урғочи бўталоғи бўлмай, икки яшар эркак бўталоғи бўлса, ундан шу бўталоқ закотга қабул қилиниб, ҳеч қандай қайтим берилмағайдир (чунки урғочи түя түғиф, кўпаяди)».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни ўртага қўйиб айттурменким, ул киши ҳайит намозини хутбадан олдин ўқидилар, кейин аёлларга овозим етмади, деб ўйлаб, уларга яқинроқ бордилар. Ёнларида Билол ҳам кўйлагининг этагини (иона ташламоқлари учун) тутиб борар эди. Жаноб Расулуллоҳ аёлларга ваъз-насиҳатлар айтиб, уларни садақа бермоқча даъват қилдилар. Айюб разияллоҳу анҳу Сахтиянинг қулоқ ва бўйнига ишора қилдилар (яъни, сирға ва мунҷоқларни садақа айламоқни буюрдилар)».

132-боб. Икки кишига тегишли молни (мұлкни) бир-бирига қўшиб қўйиш ҳамда бир одамга тегишли молни (гёё икки кишининг молидек) бўлиб қўйиш ярамайдир

وَعَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَلَا يَجْمِعُ بَيْنَ مُنَفَّرِقٍ ، وَلَا يَفْرَقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ ، خَشْيَةً الصَّدَقَةِ) .

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Анас разияллоҳу анҳуга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам фарз қилган садақалар ҳақида бундай деб ёзиб юборган эрканлар:

«Закот олинишидан қўрқиб икки кишига тегишли молни бир-бирига қўшиб қўймоқ ва бир кишига тегишли молни иккига бўлиб қўймоқ ярамайдир».

133-боб. Агар икки кишининг моли аралашиб кетган бўлса, улар ўзаро келишиб закот беришфайдир

Товус ва Ато бундай дейишадир: «Агар икки кишининг моли аралашиб кетган бўлса-ю, улар ўз молларини таниб ололсалар, унда уларнинг молларини иккига ажратиб ўтирилмайдир». Суфён бундай дейдирлар: «Икки кишининг подаси аралашиб кетган бўлса-ю, улардан ҳар бирининг қўйи қирқтадан бўлмаса, закот вожиб эрмас».

وَفِي رِوَايَةٍ : أَنَّ أَبَا بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيلِيْنِ إِنَّهُمْ بِالسُّوْرَةِ) .
يَتَرَاجَعُونَ إِيْنَهُمَا بِالسُّوْرَةِ .

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Анас разияллоҳу анҳуга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам фарз қилган закотлар ҳақида бундай деб ёзган эрканлар: «Бир-бирига аралашиб кетган подаларнинг эгалари ўзаро келишиб закот берфайдирлар ».

134-боб. Туя закоти

679 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَعْرَابِيَا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْهِجْرَةِ ، فَقَالَ : (وَيَحْكُمُ إِنَّ شَانَهَا شَدِيدٌ ، فَهَلْ لَكَ مِنْ إِبْلٍ ثُوَدَّيٍ صَدَقَتْهَا) . قَالَ : نَعَمْ ، قَالَ : (فَاعْمَلْ مِنْ وَرَاءِ الْبِحَارِ ، فَإِنَّ اللَّهَ لَنْ يَتَرَكَ مِنْ عَمَلِكَ شَيْئًا) .

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир аъробий (бадавий) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ҳижрат қилмоқ тӯғрисида сўради. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Шўринг қурсин! Ҳижрат қилмоқ қийиндири, сен закот бериб турмоғинг учун туяларинг борми?» — дедилар (у кишининг ҳижрат қиладирган сиёғи йўқлиги учун бирмунча енгиллик бермоқчи бўлдилар шекилли). Бадавий: «Ҳа», — деб жавоб берди. «Сен денгизлар ортида туриб амали солиҳларни адо этсанг ҳам бўлаверфайдир, Оллоҳ таоло қилган амалларингнинг биттасини ҳам қолдирмай даргоҳида қабул қилғусидир», — дедилар».

135-боб. Закотга бир яшар урғочи бўталоқ бериши лозим бўлган одамнинг бундай бўталоги бўлмаса-чи?

680 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، كَتَبَ لَهُ فَرِيضَةَ الصَّدَقَةِ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ رَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ مِنَ الْإِبْلِ صَدَقَةُ الْجَذَعَةِ ، وَلَيَسْتَ عِنْدَهُ حَذَعَةٌ وَعِنْدَهُ حَقَّةٌ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحَقَّةُ وَيُجْعَلُ مَعَهَا شَائِئِنَ إِنْ اسْتِسْرَئَتَ لَهُ ، أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا . وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحَقَّةِ ، وَعِنْدَهُ الْجَذَعَةُ ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْجَذَعَةُ وَيُعَطِّيهِ الْمُصَدَّقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَائِئِنَ . وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحَقَّةِ ، وَلَيَسْتَ عِنْدَهُ إِلَّا بَنْتُ لَبُونَ ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بَنْتُ لَبُونَ وَيُعَطِّي شَائِئِنَ أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا . وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بَنْتَ لَبُونَ وَلَيَسْتَ عِنْدَهُ حَقَّةٌ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحَقَّةُ ، وَيُعَطِّيهِ الْمُصَدَّقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَائِئِنَ . وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بَنْتَ لَبُونَ وَلَيَسْتَ عِنْدَهُ بَنْتُ مَحَاضٍ ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بَنْتُ مَحَاضٍ ، وَيُعَطِّي مَعَهَا عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَائِئِنَ) .

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Анас разияллоҳу анҳуга Оллоҳ таоло ўз Расули саллаллоҳу алайҳи ва салламга фарз қилган садақалар (закотлар) ҳақида бундай деб ёзган эрканлар: «Закотга беш яшар тую бермоғи лозим бўлган одамнинг бундай туяси

бўлмай, тўрт яшар туяси бўлса, шу туяси закотга қабул қилиниб, устига яна (насиб этса) икки қўй ёким йигирма дирҳам олинғайдир. Аммо, закотга тўрт яшар тия бермоғи лозим бўлган одамнинг бундай туяси бўлмай, беш яшар туяси бўлса, у ҳолда шу туяси закотга қабул қилиниб, икки қўй ёким йигирма дирҳам қайтим берилғайдир. Башарти, закотга тўрт яшар тия бериши керак бўлса-ю, унинг бундай туяси бўлмай, икки яшар урғочи бўталоғи бўлса, унда шу бўталоқ закотга қабул қилиниб, устига икки қўй ёким йигирма дирҳам қўшиб олинғайдир. Кимки икки яшар урғочи бўталоқ закот қилмоғи лозим бўлса, ўрнига тўрт яшар туясини бериб, закотидан икки қўй ёким йигирма дирҳам қайтим олур. Кимки икки яшар урғочи бўталоқ закот қилиши лозим бўлса-ю, унда бундай бўталоқ бўлмаса, ўрнига бир яшар урғочи бўталоқ бирлан бирга икки қўй ёким йигирма дирҳам қўшиб берғайдир».

136-боб. Қўй ҳисобида тўланадирган закот

681. عن أنسٍ رضي الله عنه : أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، كَتَبَ لَهُ هَذَا الْكِتَابَ لِمَا وَجَهَهُ إِلَى الْبَحْرِينَ :

بسم الله الرحمن الرحيم

هَذَهُ فَرِيْضَةُ الصَّدَقَةِ ، الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ ، وَالَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِهَا رَسُولُهُ ، فَمَنْ سُئِلَهَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى وَجْهِهَا فَلِيُعْطِهَا ، وَمَنْ سُئِلَ فَوْقَهَا فَلَا يُعْطِ : (فِي أَرْبَعِ وَعَشْرِينَ مِنَ الْإِلَيْلِ) ، فَمَا دُونَهَا مِنَ الْعَنْمِ مِنْ كُلِّ خَمْسٍ شَاهٌ ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا وَعَشْرِينَ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ فَفِيهَا بَنْتُ مَخَاضٍ أُثْنَى ، فَإِذَا بَلَغَتْ سَتًا وَثَلَاثِينَ إِلَى خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ لَبُونٍ أُثْنَى ، فَإِذَا بَلَغَتْ سَتًا وَأَرْبَعِينَ إِلَى سَتِينَ فَفِيهَا حَقَّةُ طَرُوقَةُ الْجَمَلِ ، فَإِذَا بَلَغَتْ وَاحِدَةً وَسَتِينَ إِلَى خَمْسٍ وَسَيْعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ يَعْنِي سَيْنَ وَسَيْعِينَ إِلَى تِسْعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ لَبُونٍ ، فَإِذَا بَلَغَتْ إِحْدَى وَسَعْيِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمَائَةً فَفِيهَا حَقَّتَانَ طَرُوقَةُ الْجَمَلِ ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمَائَةً ، فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بَنْتُ لَبُونٍ ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حَقَّةً ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِلَّا أَرْبَعُ مِنَ الْإِلَيْلِ فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةً إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا مِنَ الْإِلَيْلِ فَفِيهَا شَاهٌ .

وَفِي صَدَقَةِ الْعَنْمِ فِي سَائِمَتِهَا إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمَائَةً شَاهٌ ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمَائَةً إِلَى مَائِينَ شَاهَاتِ ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى مَائِينَ إِلَى ثَلَاثِينَ فَفِيهَا ثَلَاثُ شَاهٌ ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِينَ فَفِي كُلِّ مَائَةٍ شَاهٌ ، فَإِذَا كَانَتْ سَائِمَةً الرَّجُلُ نَاقِصَةً مِنْ أَرْبَعِينَ شَاهًةً وَاحِدَةً ، فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةً إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا .

وَفِي الرِّقَّةِ رُبْعُ الْعُشْرِ ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ إِلَّا تِسْعِينَ وَمَائَةً فَلَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا) .

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Анас разияллоҳу анҳуни Баҳрайнга жўнатгандарида, кетларидан ушбу мактубни йўллаган эрдилар: «Бисмиллоҳир раҳмонир раҳийми. Қўйида Расулуллоҳ саллаллоҳи алайҳи ва саллам ўз умматларига, Оллоҳ таоло эрса, ўз Расулига фарз деб буюрган садақаларни (закотларни) баён қилдим. Қайси бир мусулмондан шариатга мувофиқ закот бермоқни сўрашса, берсин; кимдан шариатга хилоф равишда ортиқча закот сўрашса, бермасин. Йигирма тўрт ва ундан камроқ тиянинг ҳар бештасига бир қўй; йигирма бешдан то ўттиз бештагача тия учун битта бир яшар урғочи бўталоқ; қирқ олтидан то олтмиштагача бўлса, битта тўрт яшар урғочи бўталоқ; олтмиш бирдан то етмиш бештагача бўлса, битта беш яшар тия; етмиш олтидан то тўқсонтагача бўлса, иккита икки яшар урғочи тия; агар тўқсон бирдан то бир юз йигирматагача бўлса, ҳар қирқтасига битта икки яшар урғочи тия берғайдир. Бир юз йигирматадан ҳам кўп бўлса, ҳар қирқтасига битта икки яшар урғочи бўталоқ ва ҳар элликтасига битта тўрт яшар бўталоқ бермоғи лозим. Кимнинг тўрттадан бошқа туяси бўлмаса, садақа вожиб эрмас, хоҳласа берғайдир, хоҳламаса йўқ. Туяси бештага

етса, битта қўй берғайдир. Агар, подадаги қўйлар сони қирқтадан бир юз йигирматагача бўлса, битта қўй; бир юз йигирматадан икки юзтагача бўлса, иккита қўй; икки юздан то уч юзтагача бўлса, учта қўй; уч юздан ҳам кўп бўлса, ҳар юз қўйга битта қўй берғайдир. Агар, подадаги қўйлар сони қирқтадан битта кам бўлса ҳам, садақа вожиб эрмас, эгаси хоҳласа берғайдир, хоҳламаса йўқ. Кумуш пулларнинг ҳар йигирма дирҳамидан бир дирҳам берилғайдир, агар кишининг маблағи бир юз тўқсон дирҳам бўлса, садақа вожиб эрмас».

137-боб. На қари, на нуқсонли (ҳайвон) ва на така, агар закотчи истамаса, закотга қабул қилинмайдир

682 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ رَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَلَا يُنْزَحُ فِي الصَّدَقَةِ هِرِّمٌ ، وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ ، وَلَا تَيْسٌ إِلَّا مَا شَاءَ الْمُصَدِّقُ) .

Оллоҳ ва унинг Расули саллаллоҳу алайҳи ва саллам фарз қилган садақа (закот) ҳақида Абу Бакр разияллоҳу анҳу Анас разияллоҳу анҳуга бундай деб взиб юборган эрканлар: «На қари, на нуқсонли (ҳайвон) ва на така, агар садақа йифувчи (закотчи) истамаса, садақага (закотга) қабул қилинмағайдир».

138-боб. Урғочи бир яшар эчкини садақага (закотга) қабул қилмоқ

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абу Бакр разияллоҳу анҳу: «Агар Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга олиб келишаётган эчкилардан биттасини олиб қолишса ҳам, худо ҳаққи, улар бирлан жанг қилғаймен», — деб айтганлар. Умар разияллоҳу анҳу: «Оллоҳ таоло Абу Бакр разияллоҳу анҳунинг қалбига қанчалар шижаот жо айлаган! Мен уни яхши тушунғаймен», — дейдилар».

139-боб. Одамларнинг энг яхши моллари садақага (закотга) олинмайдир

683 . عَنْ أَبْنَى عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَعَثَ مَعَادًا رَضِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّكُمْ تَقْدُمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ ، فَلَيْكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ عِبَادَةً اللَّهِ ، فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِهِمْ وَلَيْلَتِهِمْ ، فَإِذَا فَعَلُوا ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَةً مِنْ أُمُولِهِمْ وَتُرْدُ عَلَى فُقَرَائِهِمْ ، فَإِذَا أَطَاعُوْهُمْ بِهَا فَخُذُّ مِنْهُمْ ، وَتَوَقَّعْ كَرَائِمَ أُمُولِ النَّاسِ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маоз разияллоҳу анҳуни Яманга юбораётуб: «Сен аҳли китоб бўлмиш қавм олдига кетаётисан, шул боисдан энг аввало уларни Оллоҳ таолога ибодат қилмоққа даъват айлагил, Оллоҳ таолони тан олсалар (эътироф этсалар), Оллоҳ таоло бир кеча-кундузда беш вақт намоз ўқимоқни фарз қилганлигини айтғил, намоз ўқисалар, Оллоҳ таоло уларнинг молларидан закот олиб, камбағалларга қайтариб бермоқни фарз қилғанлигини айтғил, закотга ҳам итоат этсалар, улардан закот олғил, аммо одамларнинг энг яхши молларини олмагил!» — деб айтдилар».

140-боб. Бештадан кам туюдан садақа олинмайдир

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар», — дейдилар: «Беш васақ (1 васақ — 60 соъ, 1 соъ — 2,400 г) дан кам хурмодан ҳамда беш ўқиййа (1 ўқиййа — 12 дирҳам) дан кам кумуш (пуллар) дан закот олинмайдир, бештадан кам туюга ҳам закот лозим эрмас».

141-боб. Сигир ҳисобида тўланадирган закот

Абу Ҳумайд ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Маъраб турган сигири бўла туриб, Оллоҳ йўлида закот тўламаган одамни қиёматда

күрсатғаймен, ул сигир каби маъраб келғайдир», — деб айтганлар».

Абу Зарр разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллохнинг хузурларига қелганимда, ул зот: «Жону таним қўлида бўлган Оллоҳга (ёки «Якка-ю ягона Оллоҳга», дедилар шекилли) қасамёд этиб айттурменким, кимки тую, сигир ёким қўйлари бўла туриб, закот бермаган бўлса, қиёмат куни энг катта ва энг семиз туси, сигири ёким қўйи келиб, уни туёқлари бирлан тепкилағайдир, шохлари бирлан сузғайдир, кейин кетидан бошқалари ҳам келиб одамлар олдида, то тўланмаган закотнинг ҳаққи олингунча, шу ишни қилғайдир», — дедилар».

142-боб. Қариндошларга закот бермоқ ҳақида

Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Қариндошларига закот берган одамга иккита савоб теккайдир — бири қариндошларига оқибат қилгани учун, иккинчиси — закот бергани учун», — дедилар.

684 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ الْأَنْصَارِ بِالْمَدِينَةِ مَالًا مِنْ تَخْلِ ، وَكَانَ أَحَبَّ أَمْوَالَهُ إِلَيْهِ بِيرْحَاءً ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبَلَةُ الْمَسْجِدِ ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا ، وَيَشْرُبُ مِنْ مَاءِ فِيهَا طَيْبٌ ، قَالَ أَنَسٌ : فَلَمَّا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ : ﴿ لَنْ تَنَالُوا الْبَرَ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ﴾ . قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ : ﴿ لَنْ تَنَالُوا الْبَرَ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ﴾ وَإِنْ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَيَّ بِيرْحَاءً ، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ أَرْجُو بِرَهَا وَذَخْرَهَا عَنِ الدَّلَلِ ، فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حِينَ أَرَكَ اللَّهُ . قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (بَخْ ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ ، وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلُهَا فِي الْأَقْرَبَيْنَ) . فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ : أَفْعُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ . فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقْارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ .

Анас ибн Молик разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Абу Талҳа Мадинадаги ансорлар ичида энг кўп хурмозор ерларга эга бўлган бадавлат киши эрди. У ўз мулкларидан, кўпроқ, Байруҳони яхши кўрар эрди. Байруҳо масжиднинг қаршисида бўлиб, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам у ерга кириб, тотли сувидан ичиб турар эрдилар. Оллоҳ таолонинг «Ўзингиз суйган нарсани эҳсон қилмагунингизча хайр топмағайдирсиз!» деган ояти каријмаси нозил бўлганда Абу Талҳа Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хузурларига бориб: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳ таоло: «Суюкли нарсангизни садақа қилмай туриб, яхшиликка муяссар бўла олмағайдирсиз!» — дер эркан, унда мен ўзимнинг энг яхши кўрган Байруҳомни Оллоҳ таоло йўлида садақа қилдим, бу менинг Оллоҳ таоло йўлида қилган хайр-эҳсоним бўлмоғини истайдирман. Сиз уни Оллоҳ таоло йўлида ўзингиз билганингизча тасаррӯф қилаверингиз!» — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен сенинг «Бу мулким қандоқ ажойиб, қандоқ яхши!» деб мақтаганингни эшитгандирман, уни қариндошларингга берсанг дерман», — дедилар. Абу Талҳа: «Хўб бўладир, ё Расулуллоҳ!» — деди. Кейин, Абу Талҳа Байруҳони ўз қариндошларига тақсимлаб берди».

685 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فَطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَوَاعَظَ النَّاسَ ، وَأَمْرَهُمْ بِالصَّدَقَةِ فَقَالَ : (أَيُّهَا النَّاسُ تَصَدَّقُوا) . فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ فَقَالَ : (يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ ، فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ التَّارِ) . فَقُلْنَ وَبِمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (تُكْثِرُنَ الْأَعْنَ وَتَكْفُرُنَ الْعَشِيرَ ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتٍ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلْبَرَّ الْجَلِلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَادِكُنَّ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ) . ثُمَّ انْصَرَفَ ، فَلَمَّا صَارَ إِلَى مَنْزِلِهِ جَاءَتْ زَيْنَبُ امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودَ سَتَادْنُ عَلَيْهِ ، فَقَيْلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ زَيْنَبُ فَقَالَ : (أَيُّ الزَّيَّانِ) . فَقَيْلَ : امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ . قَالَ : (نَعَمْ ائْذَنُوا لَهَا) .

فَأَذْنَ لَهَا ، قَالَتْ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّكَ أَمْرَتَ الْيَوْمَ بِالصَّدَقَةِ ، وَكَانَ عِنْدِي حُلٌُّ لِّي ، فَأَرْدَتُ أَنْ أَتَصَدِّقَ بِهِ ، فَرَعَمَ ابْنُ مَسْعُودٍ أَنَّهُ وَوَلَدُهُ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقَتْ بِهِ عَلَيْهِمْ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (صَدَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ ، زَوْجُكَ وَوَلَدُكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقَتْ بِهِ عَلَيْهِمْ) .

Абу Саъид Худрий разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Қурбон ёки Рамазон ҳайитида намозгоҳга чиқдилар, сүнг одамларга ўғирилиб ваъз айтдилар, «Эй одамлар, садақа қилингиз»,— деб амр қилдилар. Кейин, аёллар ёнидан ўтаётуб: «Эй аёллар жамоаси, садақа қилингиз! Мен сизларни кўпроқ дўзахга тушгувчилардан деб билғайман»,— дедилар. Аёллар: «Ё Расулаллоҳ, бунинг боиси недир?» — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Кўп қарғаб, эрларингизнинг яхшилигини инкор қилғайдирсизлар. Буни ақлингизнинг пастлиги ва эътиқодингизнинг сустлигидан деб билурмен. Сизлар ақли-ҳуши жойида бўлган эрни ҳам ақлдан оздирғайдирсизлар (яъни, тўғрими, нотўғрими, ўз билганингизни қилдирғайдирсизлар)»,— дедилар. Сўнг, Жаноб Расулуллоҳ уйларига йўл олдилар, уйларига келганларида Абдуллоҳ ибн Маръуднинг хотинлари Зайнаб келиб, кирмоққа ижозат сўради. Жаноб Расулуллоҳга: «Зайнаб келди»,— дейишиди. Ул зот: «Қайси Зайнаб?» — дедилар. «Ибн Масъуднинг хотини»,— дейишиди. Жаноб Расулуллоҳ: «Рухсат берингиз, кира қолсин!» — дедилар. Зайнаб ичкарига кириб: «Ё Набийаллоҳ, бугун сиз: «Садақа қилғил!» — деб буюрдингиз. Менда бир тақинчоқ бор эрди, шуни садақа қилмоқчи эрдим. Аммо, (эрим) Ибн Масъуд ва ўғли(м): «Бошқалардан кўра, ўзимиз садақа олмоққа ҳақлироқдирмиз»—дейишмоқда»,— деди. Шунда Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламд: «Ибн Масъуд тўғри айтибидир, эринг ва ўғлинг бошқалардан кўра, садақа олмоққа ҳақлироқдир», — деб айтдилар».

143-боб. Мусулмон одам (миниб юрган) оти учун садақа бермайдир

686 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي فَرَسِهِ وَغَلَامِهِ صَدَقَةٌ) .

Абу Ҳурайра разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мусулмон одам оти ва ғуломи борлиги учун садақа бермағайдир»,— дейдилар».

144-боб. Мусулмон одам қули борлиги учун садақа бермайдир

686 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي فَرَسِهِ وَغَلَامِهِ صَدَقَةٌ) .

Абу Ҳурайра разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мусулмон одам қули ва оти учун садақа бермағайдир»,— дейдилар».

145-боб. Етимларга садақа қилмоқнинг вожиблиги ҳакида

687 . عَنِ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ ذَاتَ يَوْمٍ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ ، فَقَالَ : (إِنِّي مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِّنْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مِّنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَزَيْتَهَا) . فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ ؟ فَسَكَّتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقِيلَ لَهُ : مَا شَائِئَكَ ؟ ثُكَلَّمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا يَكْلُمُكَ ؟ فَرَأَيْنَا أَنَّهُ يُنْزَلُ عَلَيْهِ ، قَالَ : فَمَسَحَ عَنْهُ الرُّحْضَاءَ ، فَقَالَ : (أَيْنَ السَّائِلُ) . وَكَانَهُ حَمَدَهُ ، فَقَالَ : (إِنَّهُ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ ، وَإِنَّ مِمَّا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ يُقْتَلُ أَوْ يُلْمُ ، إِلَّا آكِلَةُ الْحَاضِرِاءِ ، أَكَلَتْ حَتَّى إِذَا امْتَدَّتْ خَاصِرَاتَهَا اسْتُقْبِلَتْ عَيْنَ الشَّمْسِ فَنَلَطَتْ

وَبَالْتُ وَرَأَيْتُ ، وَإِنَّ هَذَا الْمَالَ حَضْرَةً حُلْوَةً ، فَعَمَ صَاحِبُ الْمُسْلِمِ مَا أَعْطَى مِنْهُ الْمُسْكِنَ وَالْيَتَيمَ وَابْنَ السَّبِيلِ - أَوْ كَمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَإِنَّهُ مَنْ يَأْخُذُهُ بَغْرِ حَقِّهِ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبُعُ وَيَكُونُ شَهِيدًا عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни минбарга чиқиб ўтиридилар, биз ҳам теграларида ўтиридик. Жаноб Расулуллоҳ бизга: «Мен вафот этганимдан кейин бу дунё сизларга ўзининг гўзаллиги-ю, зийнатларини намоён қилмаса, деб қўрқфаймен»,— дедилар (яъни, «Сизлар айшу ишратга берилиб кетмасанглар, деб қўрқфаймен»,— дедилар). Шунда бир киши: «Ё Расулуллоҳ, яхшилик (яъни, дунёнинг гўзаллиги-ю, зийнатлари) ҳам ёмонлик келтиргайдирми?» — деб сўради. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам жим қолдилар. Одамлар бояги кишини «Расулуллоҳга гапирмоққа не ҳаддинг бор, ул киши сенга сўзламадилар-ку!»— деб койишиди. Жаноб Расулуллоҳ жим қолганларида биз ваҳий келяпти, деб ўйладик. Бир оздан кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам юзларидаги терни артдилар-да, бояги кишидан мамнун бўлгандек чехралари очилиб: «Қани савол берган киши?» — дедилар, сўнг унга қараб: «Яхшилик ёмонлик келтирмағайдир. Баҳорда унадирган ўтлар ичида, окилат ул-хадроъдан бўлак, (ҳайвон) еса ўлдирадирган ёким касал қиладирган ўтлар бордир. Уларни еган (ҳайвон) қорни шишиб, ичи ўтиб, бавл қилиб, офтобда чўзилиб ётгайдир. Кейин, кўзи очлик қилиб, яна ўша ўтдан егайдир. Мол-дунё ҳам ўша яшил ўт-ўланга ўхшайдир. Мол-дунёсини мискин. етим ва мусофирларга садақа қилиб, сўнг у дунёга рихлат айлайдирган мусулмон қандоғ ҳам яхшидир!». Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Яна бундай дедилар: «Бирорвнинг молини эгри, ноҳақ йўл бирлан оладирган одам қанча еса ҳам, тўймайдирган мечкайга ўхшайдир, ўша эгри йўл бирлан олинган мол қиёмат куни унинг қаллоблигига гувоҳ бўлғайдир!»

146-боб. Эрига ва қарамоғидаги етимларга закот бермоқ

688 . عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (تَصَدَّقْنَ وَلَوْ مِنْ حُلِيْكُنَّ) . وَكَانَتْ زَيْنَبُ تُنْفِقُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ وَأَئْتِامِ فِي حَجْرِهَا ، قَالَ : فَقَالَتْ لِعَبْدِ اللَّهِ سَلْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيْجُزِيَ عَنِيْ أَنْ أُنْفِقَ عَلَيْكَ وَعَلَى أَئْتِامِي فِي حَجْرِيِّ مِنَ الصَّدَقَةِ ؟ فَقَالَ : سَلِيْ أَنْتِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَأَنْطَلَقْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَوَجَدْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى الْبَابِ ، حَاجَتُهَا مِثْلُ حَاجَتِي ، فَمَرَّ عَلَيْنَا بِلَالٌ فَقُلْنَا : سَلِيْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيْجُزِيَ عَنِيْ أَنْ أُنْفِقَ عَلَى زَوْجِي وَأَئْتِامِ لِي فِي حَجْرِيِّ ، وَقُلْنَا لَا تُخْبِرْ بِنَا . فَدَخَلَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ : (مَنْ هُمَا) . قَالَ : زَيْنَبُ قَالَ : (أَيُّ الزَّيَّانِ) . قَالَ : امْرَأَةُ عَبْدِ اللَّهِ . قَالَ : (نَعَمْ لَهَا أَجْرُ الْقَرَابَةِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ) .

Амр ибн Ҳарасга Зайнаб разияллоҳу анҳо бундай дуб ривоят қилган эрканлар: «Масжидда ўтирган эрдим, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тақинчоқларингиздан бўлса ҳам садақа қилингиз!» — дедилар. [Зайнаб (эри) Абдуллоҳга ва қарамоғидаги етимларга садақа қилиб турар эрди]. Мен (эрим) Абдуллоҳга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрағил-чи, мен сенга ва мана бу етимларга садақа қилсам, жоиз бўлғаймидир?» — дедим. (Эрим) Абдуллоҳ: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўзинг сўрағил»,— дедилар. Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига кетдим, эшик олдида бир ансория аёлнинг турганини кўрдим, ул ҳам менга ўхашаш бир юмуш бирлан келган эркан. Шунда ёнимдан Билол ўтиб қолди. Биз (мен ва ҳалиги аёл) унга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўраб берғил-чи, эримиз ва қарамоғимиздаги етимларга закот берсак, бўлурмикин? Фақат ул кишига биз айтганимизни

билдирмағил!»—дедик. Билол ичкарига кириб сүради. Жаноб Расулуллоҳ: «Кимdir ул иккаласи?»— деб сўрадилар. Билол: «Зайнаб»,— деди . Жаноб Расулуллоҳ: «Қайси Зайнаб?» — деб сўрадилар. Билол: «Абдуллоҳнинг хотини»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа, унга икки савоб теккайдир, бири — қариндошларига оқибат қилгани учун, иққинчиси— закот бергани учун»,— дедилар».

689 . عَنْ أُمّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَلَيْ أَجْرٌ أَنْ أُنْفِقَ عَلَى بَنِي أَبِي سَلَمَةَ ؟ إِنَّمَا هُمْ بَنِيَ فَقَالَ : (أُنْفِقِي عَلَيْهِمْ ، فَلَكَ أَجْرٌ مَا أُنْفِقْتَ عَلَيْهِمْ) .

Умму Салама ривоят қиладирлар: «Ё Расулуллоҳ, мен (эrim) Абу Саламанинг болаларига садақа қилсам бўлғаймидир? Ахир, улар ўзимнинг болаларим-ку!» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Уларга садақа қилаверғил, сенга садақа қилганинг учун савоб теккайдир»,— дедилар.

147-боб. Оллоҳ таолонинг «Қулларга, қарздорларга ва Оллоҳ йўлига...» деган ояти кариймаси ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ўз молининг закотини қул озод қилмоққа ва ҳажга боролмай юрганларга сарф қилур эрди, деб эслашадир.

Ҳасан Басрий: «Закот тўлаб, отасини қулликдан сотиб (қутқариб) олмоғи, муроҳидлар (жиҳод қилгувчилар) ва ҳажга боролмай юрган кишиларга закот бериб, ёрдам қилмоғи мумкин»,— дедилар-да, «Дарҳақиқат, садақалар фақирлар учундир!» деган ояти каримани тиловат қилдилар. Кейин: «Булардан қайси бирига берсанг ҳам бўлаверғайдир»,— деб қўйдилар.

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Холид Оллоҳ йўлида уруш анжомларини шай қилиб турибдир»,— дедилар. Абу Лос: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизни ҳаж учун садақага берилган туяларда олиб бордилар» — деб айтганди»,— дейишадир.

690 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّدَقَةِ فَقَيْلَ : مَنْعَ ابْنُ جَمِيلٍ وَحَالَدُ بْنُ الْوَلِيدِ وَعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا يُنْقُمُ ابْنُ جَمِيلٍ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فَقِيرًا فَأَعْنَاهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ، وَأَمَّا حَالَدُ فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ حَالَدًا ، قَدْ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ وَأَعْتَدَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَأَمَّا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ : فَعَمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهِيَ صَدَقَةٌ وَمِثْلُهَا مَعَهَا) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам садақа қилмоқни буюрдилар. Шунда ул кишига: «Ибн Жамил, Холид ибн Валид ва Аббос ибн Абдулмуталлиб садақа бермоқдан бош тортишмоқда»,— дейишди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ибн Жамил фақир бўлмагандан закот бермоқдан бўйин товламас эрди, уни Оллоҳ таоло ва унинг Расули таъминлаб турибдир. Аммо, Холид масаласига келсак, унга жабр қилмақдасизлар, ахир ул Оллоҳ йўлида уруш анжомларини доимо шай тутиб турибди-ку! Лекин, Аббос ибн Абдулмуталлиб (Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амакилари) бўлса, бир эрмас, икки бор садақа бермоғи лозимдир»,— дедилар».

148-боб. Тиламчиларни покликка даъват қилмоқ

691 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَاهُمْ ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ حَتَّى نِفَدَ مَا عِنْدَهُ ، فَقَالَ : مَا يَكُونُ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدْرِهَهُ عَنْكُمْ ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ بِعَفْهِ اللَّهِ ، وَمَنْ يَسْتَعْنِ يَعْنِيهِ اللَّهُ ، وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يَصَبَّرْهُ اللَّهُ ، وَمَا أَعْطَيْ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبَرِ) .

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир тұда ансорийлар Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан садақа сұрашды, ул киши бердилар, сұнг тағин сұрашды, тағин бердилар, ҳатто олдиларидағи нарсалар тугади. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Менинг олдимда нимаики яхши нарса бўлса, сизлардан аямасмен, кимки ҳаромдан ҳазар қилса, Оллоҳ таоло ҳам уни ҳаромдан асрағайдир, кимки бойлик тиласа, Оллоҳ таоло унга бойлик ато қилгайдир, кимки сабр-тоқат қилса, Оллоҳ таоло унга сабр-тоқат берғайдир. Оллоҳ таоло бандасига инъом этадирган неъматлар ичидә сабр-тоқатдан кўра афзалроқ неъмат бўлмаса керак!» — дедилар».

692. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (وَالَّذِي نَفْسِي بِيدهِ ، لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَعْهُ) .
وَفِي رِوَايَةٍ عَنِ الرُّبَّيرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ، فَيَأْتِيَ بِحُزْمَةِ الْحَاطِبِ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِعُهَا ، فَيَكُفَّ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ ، أَعْطَوهُ أَوْ مَعْوُهُ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва саллам: «Жону таним қўлида бўлган Оллоҳ таолога қасам ичиб айтурменким, бирорнинг олдига бориб (у ҳали садақа берадирми, йўқми?), тиламчилик қилганингиздан кўра, ўтиң териб, арқон бирлан орқалаб, тирикчилик қилганингиз маъқулдир!» — дедилар».

Зубайр ибн Аввом айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алаиҳи ва саллам: «Қўлингизга арқон олиб, бир боғ ўтиң териб, сұнг уни елкангизга орқалаб, олиб бориб сотсангиз-у, Оллоҳ таоло бу бирлан сизни (тиlamчилик) хижолатидан қутқариб қолса, сиз учун бу — сўрасангиз ё берадирган, ё бермайдирган кишининг олдига бориб садақа тилаганингиздан кўра, афзалдир!» — деганлар».

693. عن حَكِيمٍ بْنِ حِرَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعْطَانِي ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَاعْطَانِي ثُمَّ قَالَ : (يَا حَكِيمُ ، إِنَّ هَذَا الْمَالَ حَصِرَةُ حُلُوَّةٍ ، فَمَنْ أَحَدَهُ بِسَخَاوَةِ نَفْسٍ بُورَكَ لَهُ فِيهِ ، وَمَنْ أَحَدَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يَبْرَكْ لَهُ فِيهِ ، وَكَانَ كَالَّذِي يُأْكُلُ وَلَا يُشْبِعُ ، الْيُدُ الْعُلِيَا خَيْرٌ مِنَ الْيُدِ السُّقْلِيِّ) . فَقَالَ حَكِيمٌ : فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أَرْزُ أَحَدًا بَعْدَكَ شَيْئًا حَتَّى أُفَارِقَ الدُّنْيَا . فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدْعُو حَكِيمًا إِلَيِّ الْعَطَاءِ ، فَيَأْبَى أَنْ يَقْبِلُهُ مِنْهُ ، ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَعَاهُ لِيُعْطِيهِ ، فَأَبَى أَنْ يَقْبِلَهُ مِنْهُ شَيْئًا ، فَقَالَ عُمَرُ : إِنِّي أَشْهُدُكُمْ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى حَكِيمٍ ، أَتَيْ أَعْرِضُ عَلَيْهِ حَقَّهُ مِنْ هَذَا الْفَيْءِ فَيَأْبَى أَنْ يَأْخُذَهُ ، فَلَمْ يَرْزُ أَحَدًا حَكِيمٌ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تُوفَّيَ .

Ҳаким ибн Ҳизом разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва салламдан садақа сұрадим, бердилар, сұнг яна сұрадим, яна бердилар, тағин сұрадим, тағин бердилар. Кейин менга: «Эй Ҳаким, бу мол-дунё деган нарса ҳайвоннинг кўзига яхши кўринадирган кўм-кўк, шириң ўт-ўлан сингари одамнинг кўзини ўйнатғайдир, кимки ундан очкўзлик қилмай эҳтиёжига яраша олса, Оллоҳ таоло унга барака ато этғайдир, кимки нафси ғолиблик қилиб, беш қўлини оғзиға тиқса, унинг бири икки бўлмағайдир, ундоқ одам қанча еса ҳам ҳеч тўймайдирган мечкайга ўхшайдир, кўтарилган қўл (мехнатга бўйин ёр берган қўл) туширилган қўлдан (садақага узатилган қўлдан) афзалдир!» — дедилар. Шунда мрн: «Ё Расулуллоҳ, сизни ҳақлиғ узра пайғамбар қилиб юборган ул зоти олий номига қасам ичиб айтурменким, сиз ўтганингиздан кейин ҳам то у дунёга риҳлат қилгунимча, бирордан бир нарса олмағайдирман!» — дедим ».

Абу Бакр разияллоҳу анҳу Ҳакимни чақириб, ҳадя берсалар, у олмас эрди. Бир куни Умар разияллоҳу анҳу ҳам уни чақириб, нимадир бермоқчи бўлган эрдилар, олмади. Шунда Ҳазрат Умар: «Эй мусулмонлар жамоаси, сизлар гувоҳ бўлингиз, мен Ҳакимга: «Мана бу ўлжадан ўз улушингни олғил!»—десам, олмаётир»,— дедилар.

Ҳаким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам вофот қилганларидан кейин ҳам то ўлгунича, ҳеч кимдан ҳеч нарса олмади.

149-боб. Оллоҳ таоло неъмат ато этган, тиламчи ва очкӯз бўлмаган одам ҳақида

Оллоҳ таоло: «Уларнинг мол-дунёларида тиламчи ва маҳрумларнинг (муҳтожларнинг) ҳам ҳақлари бордир!» — дейдир.

694 . عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْطِينِي الْعَطَاءَ فَأَقُولُ : أَعْطَهَ مَنْ هُوَ أَفْقَرُ إِلَيْهِ مِنِّي ، فَقَالَ : (خُذْهُ ، إِذَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا الْمَالِ شَيْءٌ ، وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ ، وَمَا لَا فَلَّا تُتَبَّعِهَ نَفْسَكَ .)

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Ҳазрат Умарнинг бундай дегапини эшитганман»,— дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга ҳадя берсалар, уни мендан кўра муҳтожроқ одамга берингиз, дер эрдилар. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Сенга бергандан кейин олғил-да, ахир сен таъмагир ҳам, гадой ҳам зрассен-ку! Олғил буни, лекин мол-дунёга хирс қўймағил!» — дедилар».

150-боб. Бойиш ниятида садақа сўраса...

695 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَا يَرَأُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ ، حَتَّىٰ يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ) . وَقَالَ : (إِنَّ الشَّمْسَ تَدْنُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، حَتَّىٰ يَلْغُ الْعَرَقُ نِصْفَ الْأَدْنِ ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذِلِكَ اسْتَغَاثُوا بَآدَمَ ، ثُمَّ بِمُوسَى ، ثُمَّ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) .

Ҳамза оталари Абдуллоҳ ибн Умардан бундай деб эшитган эрканлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Тиламчи, ҳатто қиёмат куни (шармандалиф, юзсизлиғдан) бетида бир парча гўшт қолмаган ҳолда Оллоҳ таолонинг даргоҳига кириб келса ҳам, тиламчилигини қўймағайдир»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ яна бундай дедилар: «Қиёмат куни Қуёш (Ерга) яқин келиб, қиздиргандан, одамлардан шунчалик кўп тер оқғайдирким, ҳатто ҳамма ёқни тўлдириб, қулоқларининг ярмигача кўтарилиғайдир. Шу ахволда туриб улар Одам Атога, сўнг Мусога, кейин эрса, Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламга ёлбориб, ёрдам сўрашғайдир». Абдуллоҳ ибн Солиҳ шу ҳадиснинг давомини Ибн Абу Жаъфардан эшишиб, ривоят қиладирлар: «Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оллоҳ таоло уларга ҳукм чиқарсин, деб шафоат айлаб, жаннат эшигининг дастасидан тутғайдирлар. Ўшал куни Оллоҳ таоло Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламга мақтовга сазовор бир мақом ато этғайдирким, уни барча маҳшардагилар мақтағайдир».

151- б о 6. Оллоҳ таолонинг «Одамлардан, бермаганига қўймай садақа сўраш ярамайдир...» деган ояти каријмаси хусусида

Қанчадан-қанча бойлик бор-у, лёкин Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганларидек, «Оллоҳ таоло йўлида бир қадам ҳам қўймакка ярамайдирган фақирларга (Оллоҳнинг) берадирган бойлиги йўқдир! Оллоҳ таоло уларнинг қилмишларидан боҳбардир!»

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мискин, бир ёки икки марта егулик берса, қайтадирган одам

эрмасдир, аммо мискиннинг бойлиги йўқдир, у одамлардан ҳаё қилғайдир ёки уларга ёпишиб олиб, садақа сўрай олмағайдир»,— деб айтганлар».

Шаъбий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Муовия Муғириб ибн Шуъбага: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўзинг эшитган бир ҳадисни менга ёзиб юборғил!» — деб мактуб йўллади. Муғириб ибн Шуъба: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Оллоҳ таоло сизларга уч нарсани — фийбатни, молни исроф қилмоқни ва кўп садақа сўрамакни манъ қилғайдир» — деганларини эшитганман»,— деб ёзиб юборди».

Саъд ибн Ваққос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир тўда одамларга ҳадя улашаётган эрдилар, мен ҳам ўшаларнинг орасида ўтирган эрдим. Жаноб Расулуллоҳ одамлардан бирига ҳадя бермай ўтиб кетдилар. Ўша киши менга бошқалардан кўра кўпроқ ёқарди. Мен ўрнимдан туриб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга секингина: «Сизга не бўлди, фалончига ҳадя бермадингиз? Худо ҳаққи мен уни мўъмин, деб билурмен»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ёки мусулмон»,— дедилар. Мен бир оз жим қолдим-да, сўнг бояги одамни яхши билганимдан, чидай олмай: «Ё Расулуллоҳ, фалончига нечун ҳадя бермадингиз? Худо ҳаққи, мен уни мўъмин, деб билурмен»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ёки мусулмон»,— дедилар. Мен яна бир оз жим қолдим, кейин бояги кишини яхши билганимдан, чидай олмай, тағин: «Ё Расулуллоҳ, фалончидан хафамисиз? Худо ҳаққи, мен уни мўъмин, деб билурмен»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ёки мусулмон»,— дедилар. Кейин, яна бундоқ дедилар: «Мен ундан кўра суюклироқ кишига ҳам ва ўзгаларга ҳам, дўзах ўтига юз тубан қуламасинлар, деб қўрқиб ҳадя бермағайдирмен».

696 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَيْسَ الْمُسْكِنُ الَّذِي يَطْوِفُ عَلَى النَّاسِ ، تَرْدُهُ الْلُّقْمَةُ وَاللُّقْمَاتُ ، وَالثَّمْرَةُ وَالثَّمْرَاتُ ، وَلَكِنَّ الْمُسْكِنُ : الَّذِي لَا يَجِدُ غَنِيًّا يَعْيِهِ ، وَلَا يُفْطِنُ بِهِ فَيَتَصَدَّقُ عَلَيْهِ ، وَلَا يَقُولُ فَيَسْأَلُ النَّاسَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Одамлар (орасинда айланиб юрганида) бир-иккита хурмо, бир-икки ошам овқат узатсалар, олмай, қайтарадирган одам мискин эрмасдир, балки мискин бойимоқ мақсадида бойлик изламайдирган, одамлар садақа берғайман, деб қидирмайдирган ва ўрнидан туриб бориб одамлардан садақа сўрамайдирган шахсдир!»—дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эрта билан қўлга арқон олиб («Тоққа, бўлса керак»,— дейдилар Абу Ҳурайра) чиқсангиз, ўтин териб, елкангизга орқалаб, олиб бориб сотсангиз, пулига еб-ичиб, ҳам садақа айласангиз, бу сиз учун одамлардан садақа сўраб, тиламчилик қилгандан афзалдир!»—деганлар».

152-боб. Хурмони чамалаб ўлчамоқ

697 . عَنْ أَبِي حُمَيْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَرْوَةَ تُبُوكَ ، فَلَمَّا جَاءَ وَادِيَ الْقُرَى ، إِذَا امْرَأَةٌ فِي حَدِيقَةٍ لَهَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ : (اخْرُصُوا) . وَخَرَصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَةً أَوْ سُقًّا فَقَالَ لَهَا : (أَحْصِي مَا يُخْرُجُ مِنْهَا) . فَلَمَّا أَتَيْنَا تُبُوكَ قَالَ : (أَمَا إِنَّهَا سَتَهُبُ الْلَّيْلَةَ رِيحُ شَدِيدَةٍ ، فَلَا يَقُومُنَّ أَحَدٌ ، وَمَنْ كَانَ مَعَهُ بَعِيرٌ فَلِيُعْقِلْهُ) . فَعَقَلَنَاهَا ، وَهَبَتْ رِيحُ شَدِيدَةٍ فَقَامَ رَحْلُ فَلَقَتْهُ بِجَلِيلِ طَبَّيِّ . وَأَهْدَى مَلِكُ أَيَّلَةَ لِلَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْلَةً بَيْضَاءَ وَكَسَاهُ بُرْدًا ،

وَكَتَبَ لَهُ بِبَحْرِهِمْ ، فَلَمَّا أَتَى وَادِي الْقُرَى قَالَ لِلْمَرْأَةِ : (كَمْ جَاءَتْ حَدِيقَتُكَ) . قَالَتْ : عَشَرَةَ أَوْسُعُ ، خَرْصَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنِّي مُتَعَجِّلٌ إِلَى الْمَدِينَةِ ، فَمَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَعَجَّلَ مَعِي فَلْيَتَعَجَّلْ) ، فَلَمَّا - قَالَ الرَّاوِي كَلْمَةً مَعْنَاها - أَشْرَفَ عَلَى الْمَدِينَةِ قَالَ : (هَذِهِ طَابَةُ) . فَلَمَّا رَأَى أَحَدًا ، قَالَ : (هَذَا جُبِيلٌ يَحْنُنا وَنَحْنُهُ ، أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ دُورِ الْأَنْصَارِ) . قَالُوا : بَلَى ، قَالَ : (دُورُ بَنِي التَّحَارِ ، ثُمَّ دُورُ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ ، ثُمَّ دُورُ بَنِي سَاعِدَةَ ، أَوْ دُورُ بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَرْجَ ، وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ - يَعْنِي - خَيْرًا) .

Хұмайд Соъидий разияллоху аңху ривоят қиласыларлар: «(Бу воқеа) Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга «Табук» ғазотига чиққанымизда бўлганди. Ўшанда, Жаноб Расулуллох «Водийу-л-Қуро» деган ерга етиб борганимизда, бир аёлнинг ўз боғида айланиб юрганини кўриб, саҳобаларга: «Бу аёлнинг боғидаги меваларни чамалаб кўрингиз-чи!» — дедилар. Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг ўзлари ўн васақ (1 васақ— 60 соъ, 1 соъ— 2 кг 400 гр) деб чамаладилар. Кейин, аёлга: «Меваларнинг қанча чиққанлигини ҳисоблаб қўйғил!» — дедилар. Табукка етганимизда Жаноб Расулуллох: «Шу кеча қаттиқ шамол қўзгаладирғон кўринадир, биттангиз ҳам турмангиз! Кимнинг туяси бўлса, боғлаб қўйисин!», — дедилар. Биз туяларни боғлаб қўйдик. Кейин, қаттиқ шамол қўзғалди. Бир киши ўрнидан турган эрди, шамол учирив кетиб, Тайъ тоғига олиб бориб ташлади. (Шамол тингач) Айла подшоси Набий саллаллоху алайхи ва салламга битта оқ хачир ҳадя қилиб юборди. Жаноб Расулуллох Айла подшосига элчиси орқали ридо (кийим) тортиқ қилиб, «Денгиз соҳилида одамлари бирлан шай бўлиб турсин!» деган мазмунда нома ҳам битиб, бериб юбордилар. Водийу-л-Қурога қайтиб борганимизда, Жаноб Расулуллох мазкур боғдаги" аёлдан: «Боғинг қанча ҳосил берди?» — деб сўрадилар. Аёл: «Ўн васақ», — деб айтди. Жаноб Расулуллохнинг чамалари тўғри чиқди. Кейин, Жаноб Расулуллох: «Мен Мадинаға шошиб турибдирман, кимки Мадинаға мен бирлан тезроқ бормакни истаса, юрсин!» — дедилар. Ибн Баккор: «Менинг учун энг азиз шаҳар!» — деган эрди, Жаноб Расулуллох: «Бу Тобадир! (яъни, Мадинадир)», — дедилар. Кейин, Уҳуд тоғини кўриб: "Бу тоғ бизни яхши кўрғайдир, биз ҳам уни яхши кўрғайдирмиз, ансорлардан кимларнинг ҳовлиси яхши эканлигини сизларга айтайнми?» — дедилар. Саҳобалар: «Ҳа», — дейишди. Жаноб Расулуллох: «Баний Нажжорнинг ҳовлиси, Баний Абду-л-Ашҳалнинг ҳовлиси, Баний Соъиданинг ёким Банийиу-л-Ҳарас ибн ал-Ҳазражнинг ҳовлиси», — дедилар, кейин: «Ҳар бир ансорийнинг ҳовлисида яхшилиф мавжуддир», — деб қўшиб қўйдилар».

153-боб. Осмон суви (ёмғир) ва оқар сув билан суғориладирган экиндан олинадирган ушр солиғи

Умар ибн Абд-ул-Азиз асалга солиқ солмакни лозим кўрмаганлар.

698 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (فِيمَا سَقَتِ السَّيَّاءُ وَالْعَيْوَنُ ، أَوْ كَانَ عَنْرِيَا الْعُشْرُ ، وَمَا سُقِيَ بِالنَّاضِحِ نِصْفُ الْعُشْرِ) .

Солим ибн Абдуллоҳнинг оталари ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Осмон (ёмғир) ва булоқлар ёки ер ости сизот сувлари бирлан суғорилган экинга ушр (ҳосилнинг ўндан бири), чиғир ёрдамида суғорилган экинга эрса, ярим ушр солиқ солинғайдир», — деб айтганлар».

Имом Бухорий бундай дейдилар: «Бу ҳадис аввалги (яъни, Умар айтган) ҳадиснинг тафсиридир, чунким Умарнинг ривоятида «Осмон (ёмғир) суви бирлан суғориладирган экинга ушр солинмоғи лозимдир» дейилиб, вақти кўрсатилмаган.

Солим ибн Абдуллоҳнинг оталари айтган ҳадисда эрса, ушр шартлари кенгроқ, баён қилиниб, «Суғорилган экинга», деб вақти аниқ кўрсатилган. Агар ҳадисни субут аҳли (яни, сўзи ишонарли кишилар) айтган бўлса, уни қабул қилмоқ лозим. Чунончи, Фазл ибн Аббос: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъба ичкарисида намоз ўқимадилар»,— деб айтди, Билол эрса: «Намоз ўқидилар»,— деди, шунда Фазлнинг гапи ишонарсиз, деб топилиб, Билолнинг сўзи мақбул кўрилди».

154-боб. Беш васақ бўлмаса, садақа лозим эрмас

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Беш васақдан оз нарсалардан, туялари сони бештадан кам подадан ҳамда беш ўққийядан кам кумуш (пул) дан садақа (закот) олинмағайдир»,— деб айтганлар».

Имом Бухорий бундай дейдилар: «Бу ҳадис дастлабки (Ибн Умар айтган) ҳадиснинг тафсиридир. Ибн Умарнинг ҳадисида: «Беш васақ бўлмаса, садақа лозим эрмас»,— дейилган. Бу ерда, «беш васақдан оз» ёки «кўп» деган маъқул. Абу Саъид Худрийнинг ҳадисида эрса, «Беш васақдан оз...», деб аниқ айтилган. Илмда доимо аҳли субутлар аниқ-ойдин қилиб айтган ҳадислар қабул қилинғайдир».

155-боб. Хурмо терилганда олинадирган закот ҳақида; ёш бола закотга берилган хурмони (емай) ташлаб кетадирми?

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُؤْمِنُ بِالْتَّمْرِ عَنْدَ صِرَاطِ النَّجْلِ ، فَيَحِيِّءُ هَذَا بَنَمْرَهُ وَهَذَا مِنْ تَمْرَهُ ، حَتَّىٰ يَصِيرَ عِنْدَهُ كَوْمًا مِنْ تَمْرٍ ، فَجَعَلَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُلْعَبَانَ بِذَلِكَ التَّمْرِ ، فَأَخْذَ أَحَدُهُمَا تَمْرَهَ فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَهَا مِنْ فِيهِ ، فَقَالَ : (أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ أَلَّا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَأْكُلُونَ الصَّدَقَةَ) . 699

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Хурмо терими вақтида, ким Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келса, хурмо кўтариб келарди, ҳатто хурмонинг кўплигидан тепалик ҳосил бўлур эрди. Бир куни (набиралари) Ҳасан ва Ҳусан разияллоҳу анҳумо хурмолардан олиб ўйнай бошлишди. Кейин, улардан бири битта хурмо олиб оғзига солди. Жаноб Расулуллоҳ буни кўриб, хурмони унинг оғзидан чиқариб олдилар-да: «Мұхаммад зурриёти садақа емаслигини билмасмисен?!» — дедилар».

156-боб. Кимда-ким ушр ёки закот бермоғи лозим бўла туриб, хурмо меваларини ёки хурмозорнинг ўзини ёҳуд ерини ёинки экинини сотиб юборса, тўловни бошқа нарсалар ҳисобига адо этмоғи мүмкин

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Меванинг яроқлилигини билмай туриб, сотмангиз!» — дедилар. Демак, мева пишгандан кейин сотишни ҳеч кимга манъ қилганлари йўқ ва закот бермоғи лозим бўлганларни закот бермоғи лозим бўлмаганлардан ажратиб, алоҳида эслатиб ўтмадилар ҳам.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мева яроқли бўлмагунча сотмоқни манъ қилдилар. «Мева қачон яроқли бўлур?» — деб сўрашганда, «Унинг камчилиги қолмаганда»,— дедилар».

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу ҳам: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мева яроқли бўлмагунча сотмоқни манъ қилдилар»,— дейдилар.

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам меваларни етилмагунча сотмоқни таъқиқладилар»,— дедилар, кейин: «Қизармагунча»,— деб ҳам қўшиб қўйдилар.

157-боб. Бирор садақа қилган нарсани бошқа бир одам сотиб олса бўладирми? Бирор садақа қилган нарсани бошқа бир одам сотиб олса, зарари йўқдир, чунки Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам садақа қилган кишигагина ўзи садақа қилган нарсани сотиб олмоқни манъ қилганлар

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Умар ибн Хаттоб Оллоҳ йўлига бир отни садақа қилган эрдилар. Бир куни ўша отни сотишаётганини кўриб, ўзлари қайтиб сотиб олмоқчи бўлдилар. Аввал Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келиб, маслаҳат қилдилар. Шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Садақанги қайтиб олмағил!» — дедилар. Шу-шу бўлди-ю, Ҳазрат Умар, садақа қилган нарсалари қайтиб қўлларига тушиб қолса, дарров бирорга бериб юборар эрдилар».

700 . عنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، فَأَضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيهِ ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَبِيعُ بِرُحْصٍ ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (لَا تَشْتَرِهِ ، وَلَا تَعْدُ فِي صَدَقَاتِكَ ، وَإِنْ أَعْطَاكُهُ بِدِرْهَمٍ ، فَإِنَّ الْعَادِ فِي صَدَقَتِهِ كَالْعَادِ فِي قَيْمَتِهِ) .

Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Фи сабилиллоҳ бир кишига от миндириб юбордим, лекин у отни хароб қилиб қўйди. (Отга ачиниб) уни қайтиб сотиб олмоқчи бўлдим, арzonроқ берса керак, деб ўйловдим. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга ниятимни айтгай эрдим: «Агар бир дирҳамга берса ҳам, садақа қилган нарсангни қайтиб сотиб олмағил! Чунки садақа қилган нарсасини қайтиб оладирган одам, ўз қусуфини қайтиб еган итга ўхшайдир», — дедилар».

158-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга қилинадирган садақа хусусида зикр қилинган ҳадис

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Ҳасан ибн Али разияллоҳу анҳу закотга берилган хурмолардан биттасини оғзиларига солдилар. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам, хурмони емай оғиздан олиб ташласин деб, «ких-ких» (нафратланганда айтиладирган сўз) дедилар-да, «Биз садақа емаслигимизни билмасмисен?!» — деб койидилар».

159-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёллари озод этган қулга берилган садақа ҳақида

701 . عنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : وَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَاهَ مَيْتَةً ، أَعْطَيْتَهَا مَوْلَةً لِمَيْمُونَةَ مِنَ الصَّدَقَةِ ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (هَلَا أَتَفَعَّمْ بِجَلْدِهِ) قَالُوا : إِنَّهَا مَيْتَةٌ ، قَالَ : (إِنَّمَا حَرُمَ أَكْلُهَا) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинлари Маймуна разияллоҳу анҳонинг озод этилган қулларидан бирига садақа қилинган ҳаром ўлган қўйга кўзлари тушиб: «Унинг терисидан фойдаланмадингизларми?» — дедилар. Улар: «Ҳаром ўлган-ку!» — дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Гўштинй емоқ ҳаромдир», — дедилар».

Асвад разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Оишаонамиз Барирани қулликдан озод қилмоқ ниятида сотиб олмоқчи бўлдилар. Лекин, Бариранинг хўжайини унга нисбатан валийлик ҳуқуқини ўзида қолдириш шарти билан сотмоқчи бўлди. Оиша онамиз бу гапни Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтдилар. Шунда, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оиша онамизга: «Сотиб олаверғил, валийлик ҳуқуқи қулни озод қилган кишида қолғайдир», — дедилар».

702 . عنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِلَحْمٍ تُصْدِقَ بِهِ عَلَى بِرِيرَةٍ فَقَالَ : (هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ) .

وَهُوَ لَنَا هَدْيَةٌ .

Оиша онамиз бундай дейдилар: «Бир куни Набий саллаллоху алайхи ва салламга бир оз гүшт келтиришди. Шунда мен: «Бу Барирага садақами?» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Барирага садақа, бизга ҳадя», — дедилар (озод қилингандың қул, валийлик ҳуқуқига кўра, озод қилган шахс оиласининг қариндоши ҳисобланиб, мерос олиш ҳуқуқига ҳам эга бўладир).

160-боб. Садақалик хусусиятини йўқотса...

Умму Атиййа разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайху ва саллам Оиша разияллоҳу анҳонинг олдиларига кириб: «Бирор егулик нарса борми?» — дедилар. Оиша онамиз: «Нусайба садақа қилиб бериб юборган қўй гўштидан бўлак нарса йўқдир», — деб жавоб қилдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Садақа энди ўз ўрнини топибдир!» — дедилар (яъни, «Бизга садақа эрмас, ҳадядир», — дедилар, чунки мазкур гўшт бошқа бир одамга садақа қилиб юборилган қўйнинг гўшти эрди)».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Барирага садақа қилингандан Набий саллаллоҳу алайхи ва салламга ҳам олиб келишди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Бу гўшт Барира учун — садақа, биз учун ҳадядир, — дедилар».

161-боб. Ҳамма ерда ҳам бойлардан садақа олиниб, фақирларга бериладир

703 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ : (إِنَّكَ سَتَأْتَيْ قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ ، فَإِذَا جَهَنَّمَ فَادْعُهُمْ إِلَيْ : أَنْ يَشْهُدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَكُلِّ يَوْمٍ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً ثُوْخَدُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتَرَدُ عَلَى فُقَرَائِهِمْ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ ، وَأَئْتِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам Маозни Яманга юбора туриб: «Сен аҳли китоб бўлмиш қавм ҳузурига бораётисен, борсанг, энг аввало уларни «Ло илоҳа ил-ла-л-лоҳу Мұхаммадун Расулуллоҳ» деб калимаи шаҳодат айтмоққа даъват этғил, агар сўзингга кирсалар, Оллоҳ таоло ҳар кеча-кундузда беш вақт намоз ўқимоқни фарз қилганини уларга айтғил, агар бунга ҳам кўнсалар, Оллоҳ таоло бойлардан закот олиб, фақирларга бермоқни ҳам фарз айлаганини уларга маълум қилғил, агар бунга ҳам рози бўлсалар, закотга одамларнинг энг яхши молини олмоқ макруҳлигини билдириғил! Жабрдийда одамнинг қарғишидан қўрқғил! Чунки у бирлан Оллоҳ таоло ўртасида парда йўқдир!» — дедилар».

162-боб. Имомнинг садақа қилган кишини топғантутганига барака тилаб, дуо қилмоғи лозимлиги; Оллоҳ таоло: «Уларнинг молларидан садақа олингиз, уларни шу восита ила поклаган ва гуноҳлардан фориғ қилган бўлурсиз, уларнинг ҳаққиға дуо қилингиз, чунким сизнинг дуюйингиз уларга таскин-тасалли берғайдир!» — дейдир

704 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَاهُ قَوْمًا بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ : (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ قُلَانِ) فَأَتَاهُ أَبِي بِصَدَقَتِهِ فَقَالَ : (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى) .

Абдуллоҳ ибн Абу Авфо ривоят қиласирлар: «Агар бир қавм Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга садақа олиб келса, ул киши: «Е парвардигор, флончининг аждод-авлодларидан раҳматингни дариф тутмағайсен!» — деб дуо қилар эрдилар. Бир куни менинг отам Жаноб Расуллороҳга садақа олиб келдилар. Шунда, ул зоти олий: «Ё парвардигор, Аю Авфо аҳлидан раҳматингни аямағайсен!» — дроб Оллоҳ таолога илтижо қилдилар».

163-боб. Денгиздан олинадирган нарсалар ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Анбар махсус тўпланган хазина эрмас, у денгиз чиқариб ташлайдирган бир нарсадир. Ҳасан Басрий: «Анбар ва маржон учун унинг бешдан бири миқдорида садақа қилинмоғи дозимдир, лекин сувдан топиб олинадирган нарсалар учун эрмас», — деганлар».

705 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ ، سَأَلَ بَعْضَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يَسْلِفَهُ الْفَدِيَارَ ، فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ فَخَرَجَ فِي الْبَحْرِ فَلَمْ يَجِدْ مَرْكَبًا ، فَأَنْجَذَ خَشْبَةً فَنَرَهَا ، فَأَدْخَلَ فِيهَا الْفَدِيَارَ فَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ ، فَخَرَجَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ إِذَا بَلَغَتِهَا لِأَهْلِهِ حَطَبًا - فَذَكَرَ الْحَدِيثَ - فَلَمَّا نَشَرَهَا وَجَدَ الْمَالَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳақларида ривоят қиласирлар: «Баний Истроилга мансуб бир киши бир қавмдошидан минг динор қарз сўради. Ул киши айтганини берди. Бир куни қарз олган одам қарзинк қайтариб олиб бориб бермоқ мақсадида денгиз бўйига келиб, кема учратмади. Нима қилмоғини билмай, минг динорни бир ёғочнинг кавагига тиқиб, денгизга улоқтириди. Тасодифан, қарз берган одам денгиз соҳилига борса, қирғоқ яқинида бир ёғоч қалқиб турибдир. У, ёғочни ўтин қилғайман, деб уйига олиб бориб ёрган эрди, ичидан минг динор пул чиқди».

164-боб. Хазинанинг бешдан бири миқдорида садақа бермоқ лозим

706 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْعَجْمَاءُ جُبَارٌ ، وَالْبِلْئُ جُبَارٌ وَالْمَعْدُنُ جُبَارٌ ، وَفِي الرِّكَازِ الْخُمُسُ) .

Молик ва Ибн Идрис разияллоҳу анҳумо ривоят қиласирлар: «Хазина жоҳилия давридан қолган дафинадир, у хоҳ кўп бўлсин, хоҳ оз бўлсин, бешдан бири миқдорида садақа лозимдир, лекин маъдан хазина эрмас. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Маъдан (қазиш) да жубор (ўлим хатари) бордир (бу ерда, маъдандан закот олинмагайдир, деган маъно келиб чиқмайдир), хазинада эрса, хұмс (молнинг бешдан бири ҳисобида олинадирган солиқ) бордир», — деб айтганлар. Умар ибн Абду-л-азиз маъданларнинг ҳар икки юз дирҳамидан беш дирҳам закот олар эрди. Ҳасан Басрий бундай дейдилар: «Уруш бўлаётган ерларда (конлардан) олинган хазинага хұмс, уруш йўқ ерлардан олинган хазинага эрса, закот солинғайдир! Агар душман еридан бирор ёмби (бойлик) топсанг, бу ҳақда хабар берғил, башартй у душманники бўлса, ундан хұмс олинғайдир. Баъзилар: «Маъдан ҳам жоҳилия даврининг дафинаси сингари бир хазинадир», — дейишади. Чунки, одатда маъдандан бирор нарса (кумуш ёки тилла) чиқиб қолса, «Маъданнинг таркибида бор эркан», — дейилади. Ҳадя берилган кишига ёки (савдо-сотиқдан) кўп фойда олган кишига ёхуд мўл-ҳосил етиштирган кишига: «Бойиб кетдинг!» — дейишганда, у тониб (бойлигини яшириб), хұмс тўламаслиги мумкин».

706 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْعَجْمَاءُ جُبَارٌ ، وَالْبِلْئُ جُبَارٌ ، وَالْمَعْدُنُ جُبَارٌ) .

وَالْمَعْدُنُ جَبَارٌ ، وَفِي الرِّكَازِ الْحُمُسُ .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ёввойи ҳайвонлар, қудук ва маъдан даромад келтирмағайдир, аммо хазина учун хумс олинғайдир»,— деганлар».

165-боб. Оллоҳ таолонинг «... ва-л-омилийна алайқо» (садақа йиғғувчиларни) деган сўзи хусусида ва садақа йиғғувчиларнинг (закотчиларнинг) имомга ҳисоб-китоб бермоғи түғрисида

707 . عَنْ أَبِي حُمَيْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : اسْتَعْمَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنَ الْأَئْمَدِ عَلَى صَدَقَاتِ بَنِي سُلَيْمَانَ يَدْعُونِي أَبْنَ اللُّثَيْبَةِ ، فَلَمَّا جَاءَ حَاسَبَهُ .

Абу Ҳумайд Соидий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Баний Сулайм аҳлидан садақа (закот) йиғишида Ибн Лутбия номли бир кишининг хизматидан фойдаландилар, у закот йиғиб келгач, Жаноб Расулуллоҳга ҳисоб-китоб берди».

166-боб. Садақага (закотга) берилган туялардан ва уларнинг сутларидан йўловчиларнинг фойдаланмоги ҳақида

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Урайна қабиласига мансуб бир гурӯҳ одамлар Мадина ҳавосига ўргана олмай, касал бўлиб қолишиди. Шунда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам садақага (закотга) берилган туллар олдига бориб, уларнинг сути ва сийдигидан (дори учун) ичмоққа рухсат бердилар. Улар эрса (кўрнамаклик қилиб) туякашни ўлдириб, туяларни ҳайдаб кетишиди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларнинг кетидан аскар юбордилар, тутиб келишгач, қўл-оёқларини кестириб, кўзларини ўйдирдилар, сўнг офтобга ташлаб қўйдилар, (оғриқдан) тош ғажиб ётишиди».

167-боб. Имомнинг садақага (закотга) берилган туяларга ўз қўли бирлан тамға уриб чиқмоғи ҳақида

708 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : غَدَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ لِيَحْنَكَهُ ، فَوَافَيْتُهُ فِي يَدِهِ الْمِسْمُ ، يَسِّمُ إِبْلَ الصَّدَقَةِ .

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Эрта билан Абдуллоҳ ибн Талҳани ёнимга олиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига бордим, Абдуллоҳни бир «таҳник» қилиб қўйсалар, деган ниятим бор эрди («таҳник» — бир дона хурмони чайнаб, табаррук қилиб, кейин уни ёш боланинг оғзига солиб, танглайнини кўтармоқ одати). Қарасам, Жаноб Расулуллоҳ ўз қўллари бирлан туяларни тамғалаётган эрканлар».

168-боб. Фитр садақасининг фарз эканлиги

Абу-л-Олия, Ато ва Ибн Сирин фитр садақасини фарз, деб ҳисоблайдирлар.

709 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَةَ الْفِطْرِ ، صَاعًا مِنْ ثَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ ، عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرَّ ، وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى ، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ ، وَأَمْرَ بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар бир мусулмонга, у хоҳ қул, хоҳ озод шахс бўлсин, хоҳ эрқак, хоҳ аёл бўлсин, хоҳ ёш ва хоҳ кекса бўлсин, хурмодан бир соъ ёки арпадан бир соъ фитри

рўза бермоқни фарз қилиб, уни одамлар ҳайит намозига чиқмасидан бурун адо этмоқни амр қилдилар».

169-боб. Қул ва (ундан) бошқа мусулмон кишиларнинг фитри рўза бермоғи вожиб

711 . عَنْ أَبْنِيْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ ، صَاعَانِ شَعِيرٍ أَوْ صَاعَانِ مِنْ تَمْرٍ ، عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ ، وَالْحُرُّ وَالْمَلُوكُ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар бир мусулмонга, у хоҳ қул, хоҳ озод шахс бўлсин, хоҳ эркак, хоҳ аёл бўлсин, хоҳ ёш ва хоҳ кеса бўлсин, хурмодан бир соъ ёки арпадан бир соъ фитр закоти бермоқни фарз қилдилар».

170-боб. Арпадан бир соъ фитр закоти бериладир

Абу Саъид разияллоҳу анҳу: «Бир соъ арпани овқат ўрнида фитри рўзага берар эрдик»,— дейдилар.

171-боб. Таомлардан бир соъ фитри рўза бериладир

Аёз ибн Абдуллоҳ ибн Саъд ибн Абу Сарҳ Омирийга Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу: «Биз фитр закотига бир соъ таом ёки бир соъ арпа ёки бир соъ хурмо ёки бир соъ қурут ёки бир соъ майиз чиқарар эрдик»,— деган эрканлар.

172-боб. Хурмодан бир соъ фитри рўза бериладир

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам фитр закотига бир соъ хурмо ёки бир соъ арпа бермоқни амр қилдилар. Одамлар эрса, бунинг эвазига икки муд буғдой бермоқни одат қилдилар».

173-боб. Майиздан бир соъ фитр закоти бериладир

Абу Саъид Худрий ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг даврларида фитр садақасига бир соъ таом ёки бир соъ хурмо ёки бир соъ арпа ёки бир соъ майиз берар эрдик. Муовия даврига келиб, Шом мамлакатида буғдой мўл ҳосил бера бошлади. Шунда ; Муовия: «Буғдойнинг бир мудди башқа меваларнинг икки муддига тенгдир, деб ўйлайман,— деди».

174-боб. Садақа ҳайит намозидан олдин бериладир

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга намозга чиқмасдан аввал закот бермоқни амр қилдилар»,— дейдилар.

710 . عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا نُخْرُجُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفِطْرِ صَاعَانِ طَعَامٍ . وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ : وَكَانَ طَعَامُنَا الشَّعِيرُ وَالرَّبِيبُ وَالْأَقْطُعُ وَالثَّمْرُ .

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида Фитр ҳайити куни бир соъ таомни садақа қилиб чиқарар эрдик, ўшандা бизнинг таомимиз арпа, майиз, қурут ва хурмодан иборат бўлур эрди»,— дейдилар.

175-боб. Озод кишилар ва мамлукларнинг Фитр садақаси бериши лозимлиги ҳақида

Зуҳрий разияллоҳу анҳу: «Мамлуклар учун, улар сотилганда ҳам, Фитр ҳайитида ҳам закот тўланғайдир»,— дейдилар.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам эркак, аёл, озод шахс ва мамлукка бир соъ хурмо ёки бир соъ арпа миқдорида фитри рўза (ёки фитри рамазон) бермоғни фарз қилдилар. Одамлар эрса, бунинг ўрнига яrim соъ

буғдой берадиган бўлдилар»,— дейдилар».

Нофиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Ибн Умар бир соъ хурмо берар эрдилар. Мадина аҳли, хурмо кам бўлганда, ўрнига арпа берди. Ибн Умар (уйидаги) барча катта-кичилар номидан, ҳаттоқи менинг болаларим номидан ҳам фитри рўза бериб юборар эрдилар. Фитри рўзани фитри рўза йиғувчи маҳсус кишиларга берар эрдилар. Фитри рўзани ҳайитдан бир кун ёки икки кун илгари берар эрдилар».

176-боб. Каттаю-кичик фитри рўза бермоғи лозим!

Ибн Умар разияллоҳу аңху: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам каттаю-
кичикка ҳамда озод шахс ва мамлукка бир соъ арпа ёки бир соъ хурмо фитри рӯза
бермоқни фарз қилдилар»,— дейдилар.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

1-боб. Ҳаж китоби. Ҳажнинг вожиб эканлиги ва унинг фазилати ҳақида

Оллоҳ таоло бу хусусда: «Кимнинг құдрати етғайдыр, Оллоҳ йўлида Байтуллоҳга ҳаж қилмоғи фарздыр. Кимки Оллоҳнинг ҳукмига қарши чиқғайдыр, Оллоҳ ундоқ бандаларга мұхтож әрмасдыр!» — дейди.

712 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ الْفَضْلُ بْنُ الْعَبَّاسِ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ حَثْمَهُ ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يُنْظَرُ إِلَيْهَا وَتَنَظَّرُ إِلَيْهِ ، وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرُفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقْقَةِ الْآخِرَةِ ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجَّ أَدْرَكْتُ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا ، لَا يُثْبِتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ ، أَفَأَحْجُّ عَنْهُ ؟ قَالَ : (نَعَمْ) . وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ .

Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу ахұ ғиқоят қыладирлар: «Фазл разияллоҳу ахұ Расуллоро саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида түяга мингашиб олган эрдилар. Шу пайт, Ҳасъам қавмига мансуб бир аёл келди. Фазл бирлан аёл ҳадеб бир-бирларига қарашаверди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Фазлнинг юзини бошқа томонга буриб қўйдилар. Аёл: «Ё Расуллоро, Оллоҳ таоло ўз бандаларига ҳажни фарз қилган пайт отамнинг түя устида ўтира олмайдирган кексалик вақтларига тўғри келиб қолди, мен отамнинг номларидан ҳаж қилсан бўлурму?» — деб сўради. Жаноб Расуллоро: «Ҳа», — дедилар. Бу воқеа Ҳажжат ул-Видоъда бўлганди».

2-боб. Оллоҳ таолонинг «Ўзлари учун савобли бўлган маросимларда иштирок этмоқ учун териси сўнгакларига ёпишган туяларни миниб, ҳар тарафдан ошиқиб олдингизга келғайдирлар» деган ояти кариймаси хусусида

713 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْكَبُ رَاحِلَتَهُ بِذِي الْحِلْفَةِ ، ثُمَّ يُهْلِكُ حِينَ تَسْتُوِيْ بِهِ قَائِمَةً .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Зулхулайфада Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туяларига минаётганларини кўрдим. Туяга миниб одгач, талбия айтлилар, туя эрса, тик турганча кимирдамай турди».

Жобир ибн Абдуллох разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Зулхулайфадан (бошлаб), туялари ул кишини күтариб қимирламай тик турган пайтдан бошлаб таҳлил айттар эрдилар». Анас ва Ибн Аббос хам худди шу хадисни ривоят килишгандар.

3-боб. Эгарда ўтириб ҳаж қилмоқ түғрисида

Қосим ибн Мұхаммад ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Оиша разияллоҳу анҳони укалари Абдурраҳмон бирлан бирга ҳажга әхром боғлагани юбордилар. Укалари Оиша онамизни әгарга мингаштириб олиб, Таңымдан бошлаб умра (кичик ҳаж) қилдирдилар», Умар разияллоҳу анҳу: «Ҳажда әгар қоринбоғларини қаттиқроқ тортингиз, чунки ҳаж икки жиҳоддан биридир!» — деганлар.

Сумома ибн Абдуллоҳ ибн Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Анас әгардан тушмай ҳаж қилди, у хасис әрмас әрди (яғни, туясини қўзи қиймаганлигидан шундай қилгани йўқ, балки унга егулик ва бошқа керакли анжомларини ортиб олганди).

. عَنْ أَنْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّ عَلَى رَحْلٍ ، وَكَانَتْ زَامِلَةً . 714

Анас: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам егулик. ва бошқа нарсаларини туялирига ортиб олиб, әгардан тушмай ҳаж қилганлар», — деганди».

Қосим ибн Мұхаммад ривоят қиладирлар: «Оиша онамиз разияллоҳу анҳо: «Ё Расулуллоҳ, сизлар умра (кичик ҳаж) қилдингиз, мен умра қила олмадим», — дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Ё Абдурраҳмон, опангни олиб бориб, Таңымдан бошлаб умра қилдирғил!» — дедилар. Абдурраҳмон Оиша онамизни туяга мингаштириб олиб бордилар. Оиша онамиз умра қилдилар».

4-боб. Холис ният бирлан ҳаж қилмоқнинг фазилати

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Ислом амалларидан қай бириси афзали?» — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳ ва унинг Расулига иймон келтирмоқ», — дедилар. «Яна қайсиниси? — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Холис ният бирла ҳаж қилмоқ», — деб жавоб бердилар».

. عَنْ عَائِشَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ نَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ أَفَلَا نُجَاهِدُ ؟ قَالَ : (لَا ، لَكِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادَ حَجُّ مَبُرُورٌ) . 715

Оиша бинти Талҳа ривоят қиладирлар: «Оиша онамиз: «Ё Расулуллоҳ, жиҳод ислом амалларидан энг афзали, деб билғаймиз, жиҳод қилмағаймизми?» — дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Лекин, энг афзал жиҳод — холис ният бирла ҳаж қилмоқдир!» — деб жавоб қилдилар».

. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ حَجَّ لِلَّهِ ، فَلَمْ يُرْفُثْ وَكَمْ يَفْسُدْ ، رَجَعَ كَبُومَ وَلَدَتُهُ أُمُّهُ) . 716

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким ёмон сўзламай ва ёмонлиқ қилмай Оллоҳ таоло йўлида ҳаж қилса, онасидан бугун туғилгандек гуноҳларидан. гюк бўлиб қайтғайдир», — деб айтганлар».

5-боб. Ҳаж ва умра мийқотларининг фарз қилинмоғи ҳақида

Зуҳайр разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Зайд ибн Жубайр Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳунинг уйларига бордилар. Абдуллоҳ ибн Умарнинг ҳовлисида чодир ўрнатилган бўлиб, ҳовли саҳнининг тепасига ҳам ип мато тортилган эрди. «Қаердан умра қилмоқни бошлармен? — деб сўради Зайд. Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажд аҳлига Қарн деган ердан, Мадина аҳлига Зулхулайфадан, Шом аҳлига эрса, Жұхфадан бошламоқни фарз қилганлар», — дедилар».

6-боб.

Оллоҳ таоло: «Ўзингиз бирлан егулик олиб кетингиз, егуликнинг афзали эрса, тақводир!» — дейди.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Яман аҳли ҳаж қилганда йўлга егулик олмас эрди, «Биз таваккалчилармиз»,— дейишарди. Маккага келгандан кейин эрса, одамлардан овқат сўраб, тиламчилик қилишфай эрди. Шу боисдан Оллоҳ таоло мазкур оятни нозил қилди».

7-боб. Макка аҳлининг ҳаж ва умра учун белгиланган таҳлилгоҳи

717 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُجُّفَةَ ، وَلَا هُنَّ نَجْدٌ لَرْبَنَ الْمَنَازِلِ ، وَلَا هُنَّ
إِلَيْمَنْ يَلْمَلِمْ ، هُنَّ لَهُنَّ ، وَلَمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمَرَةَ ، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أُشَأَّ ،
حَتَّىٰ أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ .

Ибн Аббос ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина аҳлига Зулхулайфани, Шом аҳлига Жуҳфани, Нажд аҳлига Қарн ал-Манозилни, Яман аҳлига эрса, Яламламни мийқот қилиб белгилаб бердилар. Ўша жойлар уларга ҳам, бошқа томонлардан ҳаж ва умра қилмоқни ихтиёр айлаб келганларга ҳам мийқотдир. Кимки мазкур белгиланган ерларга яқин турса, ўша турган жойи мийқотдир, ҳатто Макка аҳли ҳам Маккада эҳром боғлағайдир».

8-боб. Мадина аҳлининг мийқоти; улар Зулхулайфага келмасдан илгари таҳлил айтмайдирлар

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадина аҳли Зулхулайфадан, Шом аҳли Жуҳфадан, Нажд аҳли Қарндан бошлаб таҳлил айтғайдир»,— деганлар. Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Яман аҳли Яламламдан бошлаб таҳлил айтғайдир»,— деганларини ҳам билурмен».

9-боб. Шом аҳлининг таҳлилгоҳи

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина аҳлига Зулхулайфани, Шом аҳлига Жуҳфани, Нажд аҳлига Қарн ал-Манозилни, Яман аҳлига эрса, Яламламни мийқот қилиб белгилаб бердилар. Ўша ерлар уларга ҳам, бошқа томонлардан ҳаж ва умра қилмоқни ихтиёр айлаб келганларга ҳам мийқотдир. Мазкур белгиланган жойларга яқин турдиганлар учун ўзлари турган жой мийқотдир, ҳатто Макка аҳли ҳам шаҳарнинг ўзида эҳром боғлағайдир».

10-боб. Нажд аҳлинийг таҳлилгоҳи

Солимнипг оталари Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мийқотларни белгилаб бердилар»,— деб айтган эрканлар.

Солим ибн Абдуллоҳ оталаридан эшитган ҳадисни ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина аҳлига Зулхулайфани, Шом аҳлига Маҳиаъа, яъни Жуҳфани, Нажд аҳлига Қарнни мийқот қилиб белгилаб бердилар».

Ибн Умар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Яман аҳлига Яламламни мийқот қилиб белгилаб берганларини айтишғайдир, лекин мен ўзларидан эшитмаганман»,— дейдилар.

11-боб. Мийқотлари бўлмаганларнинг таҳлилгоҳлари

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина аҳлига Зулхулайфани, Шом аҳлига Жуҳфани, Яман аҳлига Яламламни, Нажд аҳлига Қарнни мийқот қилиб белгилаб бердилар. Ўша мийқотлар уларга ҳам, бошқа томонлардан ҳаж ва умра қилмоқни ихтиёр айлаб келганлар учун ҳам мийқот вазифасини ўтағайдир. Мазкур мийқотларга яқин турғанлар учун ўша ўзлари турған ер мийқотдир, ҳатто Макка аҳли ҳам Маккада эҳром боғлағайдир».

12-боб. Яман аҳлиниң таҳлилгоҳи

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина аҳлига Зулхулайфани, Шом аҳлига Жуҳфани, Нажд аҳлига Қарн ал-Манозилни, Яман аҳлига Яламламни мийқот қилиб белгилаб бердилар. Ўша мийқотлар уларга ҳам, бошқа томонлардан ҳаж ва умра қилмоқни ихтиёр айлаб келгувчиларга ҳам мийқотдир, ҳатто Макка аҳли Маккада эҳром боғлағайдир».

13-боб. Ироқ аҳлига Зоту Ирқ мийқотдир

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бу икки шаҳар — Басра ва Куфа фатҳ бўлганда, одамлар Умар разияллоҳу анҳунинг ҳузурларига келиб: «Эй Амир алмўъминин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нажд аҳлига Қарнни мийқот қилиб белгиладилар, лекин у бизнинг йўлимиз устида эрмас. Агар истаганимизда ҳам, биз ўзимизга алоҳида мийқот белгилаб олмоғимиз қийин»,— дейишиди. Ҳазрат Умар: «Йўлингиз устидаги бирорта жойни қараб кўрингиз, тўғри келса, ўшани мийқот қилиб ола қолингиз!» — дедилар. Улар бориб қараб келишгач, Зоту Ирқни мийқот қилиб белгилаб бердилар».

14-боб.

718 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، أَتَأْخُذُ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَصَلَّى
بِهَا ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَفْعُلُ ذَلِكَ .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳулайфадаги катта селхонага келганларида түяларини чўқтиридилар-да, пастга тушиб икки ракъат намоз ўқидилар». Абдуллоҳ ибн Умар ҳам шундай қилар эрдилар.

15-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Шажара йўли орқали чиқиб боришлари ҳақида

719 عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ ، وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمَعَرَّسِ ، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ يَصْلِي فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ ، وَإِذَا رَجَعَ صَلَّى
بِذِي الْحُلَيْفَةِ يَبَطِّنُ الْوَادِيَ ، وَبَاتَ حَتَّى يُصْبِحَ .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Шажара (Дарахт) йўли орқали чиқиб борар эрдилар, қайтишда эрса, Муъаррас йўли орқали ўтиб, (уйларига) кириб кетар эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, агар Маккага йўл олсалар, Шажара масжидида намоз ўқиб ўтар эрдилар, қайтишда эрса, Зулхулайфадаги водийда тўхтаб, намоз ўқирдилар, ўша ерда тонг оттирап эрдилар».

16-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ақиқ — табаррук водийдир!» деганлари ҳақида

720 . عنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيًّا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَادِي الْعَقِيقِ يَقُولُ : (أَتَانِي الْلَّيْلَةَ آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ : صَلٌّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ ، وَقُلْ : عُمْرَةٌ فِي حَجَّةَ) .

Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Ақиқ водийсида туриб: «Бул кеча Оллоҳ таолодан менга хабарчи келди, ул менга: «Шу табаррук водийда намоз ўқигил, сўнг ҳажда умра қилдим, дегил!» — деб айтди», — деганларини эшитдим» («Ҳажда умра қилдим», яъни «Кичик ҳаж қилгандек бўлдим» дейиш бирлан, мазкур водийнинг табаррук эканлиғига ишора қилингайдир).

721 . عنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّهُ رُئِيَ وَهُوَ مُعَرَّسٌ بِذِي الْحُلَيْفَةِ ، بِطَنِ الْوَادِي قِيلَ لَهُ : إِنَّكَ يَطْحَاهَ مُبَارَكَةً .

Солим оталари Абдуллоҳ ибн Умардан эшитган ҳадисни ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ақиқ водийсида жойлашган Зулхулайфада дам олиб ётганларида туш кўрдилар. Гушларида «Сиз табаррук сой ўзанида турибдирсиз», — деб айтишган эмиш».

Мусо ибн Уқба бундай дейдилар: «Солим туяларимизни Абдуллоҳ түясини чўқтириб юрадирган жойга чўқтириди. Бу ер Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг (дам оладирган) жойлари бўлиб, Ақиқ водийсидаги масжиддан пастроқда, ҳажга бориб келгувчилар қўниб ўтадирган манзил бирлан йўл оралиғидадир».

17-боб. Бадандаги хушбўй ҳид уч марта ювиг кетказилғайдир

722 . عَنْ يَعْلَيِ بْنِ أُمَّيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَرَنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يُوحِي إِلَيْهِ . قَالَ : فَبَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجَعْرَاءَةِ ، وَمَعَهُ نَفْرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ ، جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، كَيْفَ تَرَى فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ بَعْرَةً وَهُوَ مُنْصَمِّخٌ بِطِيبٍ ؟ فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاعَةً ، فَجَاءَهُ الْوَحْيُ ، فَأَشَارَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى يَعْلَى ، فَجَاءَ يَعْلَى ، وَعَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوْبَةٌ قَدْ أَظْلَلَ بِهِ ، فَادْخَلْتُ رَأْسِي إِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْمَرُ الْوَجْهِ ، وَهُوَ يَغْطِثُ ثُمَّ سُرِّيَ عَنْهُ ، فَقَالَ : (أَيْنَ الَّذِي سَأَلَ عَنِ الْعُمْرَةِ) . فَأَتَيَ بِرَحْلٍ فَقَالَ : اغْسِلِ الطَّيِّبَ الَّذِي يَكِنْ ثَلَاثَ مَرَاتٍ ، وَأَتْرُغْ عَنْكَ الْجَبَّةَ ، وَاصْبِعْ فِي عُمْرَتَكَ كَمَا تَصْنَعُ فِي حَجَّتَكَ) .

Ибн Журайж ривоят қиладирлар: «Яъло разияллоҳу анҳу Умар разияллоҳу анҳуга: «Менга Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ваҳий нозил бўлаётган пайдаги ҳолатларини кўрсатинг!» — деди. Шу пайт, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир нафар саҳобалари бирлан Жиъронада ўтирган эрдилар, бир киши келиб: «Ё Расулуллоҳ, умрага эҳром бдтлаб, ўзига хушбўй нарсалар сепиб олган киши хусусида не дерсиз? » — деб сўраб қолди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир соат сукут қилдилар, кейин ваҳий келди. Умар разияллоҳу анҳу Яълога ишора қилган эрдилар, у келди. Ушанда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тепаларига соя қилмоқ учун кийим осиб қўйилган эрди. Яъло кўйлак ортига бошини тиқиб, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юзлари қизариб кетганлигини, энтикиб зўрга нафас олаётганларини кўрди. Ваҳий келиши тугагач, Жаноб Расулуллоҳ енгил тортилар, сўнг: «Умра тўғрисида сўраган бояги киши қани?»—дедилар. Уни чақириб келишгач: «Баданингдаги хушбўй ҳидни уч марта ювиг кетказғил, кийимингни ўзгартиргил, сўнг ҳажда не қилмоғинг лозим эрса, умрада ҳам шундоқ қилғил!» — дедилар. Мен Атодан: «Уч марта ювмоқни амр қилганларида ҳидни кетказмоқни назарда тутдиларми?»—деб сўрадим. «Ҳа», — дедилар Ато разияллоҳу анҳу».

18-боб. Эҳром боғлашдан аввал ўзига хушбўй нарсалар суртмоқ; эҳромга кирмоқ учун нима кийгайдир? Сочларини тараб, ўзига хушбўй нарсалар суртғайдир

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Эҳром боғлаган киши райҳон ҳидлағайдир, кўзгуга қараб ўзини тартибга солғайдир, ўзи (кунда) еб юрадирган зайд (зайтун ёғи) ва самн (ҳайвон ёғи) бирлан ўзини муолажа қилғайдир»,— дейдилар. Ато разияллоҳу анҳу: «Эҳром боғлаган одам узук тақғайдир, ҳамёнини (белига) осиб олғайдир»,— дейдилар. Ибн Умар разияллоҳу анҳу эҳром боғлаб тавоғ қилдилар. белларига кўйлакларини белбоғ қилиб олган эрдилар. Оиша онамиз тахтиравонларини кўтариб юрадирган кишиларнинг туббон (узунлиги бир қарич келадирган калта иштон) кийиб юришларига эътибор бермас эрдилар».

Саъид ибн Жубайр ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу ўзларига зайд суркаб олардилар. Бу ҳақда Иброҳимга айтган эрдим, у: «Асвадга Оиша онамиз айтиб берган мана бу сўзга нима дерсан? Оиша онамиз: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳромдаликларида пешоналарининг хушбўй нарса суртилганидан ялтираб турганини ҳозир ҳам кўриб тургандекман»— деганлар»,— деди».

723 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ : كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَحْرَامِ حِينَ يَجْرِمُ ، وَلَحِلَّةِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْيَمِّيْتِ .

Абдураҳмон ибн ал-Қосим ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Оиша разияллоҳу анҳо: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга эҳром боғлаб Каъбани тавоғ қилмоқларидан олдин ҳам, тавоғ қилиб чиққанларидан кейин ҳам хушбўй нарсалар суртиб қўйғай эрдим»,— дедилар».

19-боб. Сочини ихчамлаб олиб таҳлил айтмоқ

724 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْلِكُ مُلِيدًا .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соchlарини ихчамлаб олиб, таҳлил айтганларини кўрдим»,— дейдилар.

20-боб. Зулҳулайфа масжиди ёнида таҳлил айтмоқ ҳақида

Солим ибн Абдуллоҳ: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зулҳулайфа масжиди ёнига келибина таҳлил (талбия) айта бошлар эрдилар»,— дейдилар.

21-боб. Эҳром боғлайдирган одам қандай кийимларни киймаслиги лозим?

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бир киши: «Ё Расулуллоҳ, эҳром боғлайдирган одам қандай кийимлар киймоғи керак?»—деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Кўйлак, салла, чолвор, бурнус (бош ва елкани ёпиб турдирган халат), маҳси киймағайдир, мободо маҳсидан бошқа оёқ кийим топмаса, қўнжини тўпифидан паст қилиб кесиб ташлағайдир, агар кийимга заъфарон ва варс (сариқ дараҳтдан олинадирган ранг) теккан бўлса, киймангиз!» — дедилар».

22-боб. Ҳажда ўзи улов миниб ёки бировнинг орқасига мингашиб юрмоқ

726 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ أُسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ رِدْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، مَنْ عَرَفَةَ إِلَى الْمُزْدَلْفَةِ ، ثُمَّ أَرْدَفَ الْفَضْلَ مِنَ الْمُزْدَلْفَةِ إِلَى مِنَى ، قَالَ فَكِلَاهُمَا قَالَ : لَمْ يَرَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلَّبِي ، حَتَّى رَمَى حَمْرَةَ الْعَقَبَةِ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Усома разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида туяга мингашиб Арафотдан

Муздалифагача борди, сүнг Муздалифадан Миногача Фазл мингашиб олди. Усома ва Фазл: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам Жамрат ул-Ақабагача талбия айтиб бордилар», — дейишади».

23-боб. Эҳромдаги киши ридо ва изор каби кийимларни киядирми?

Оиша разияллоху анҳо эҳромда бўла туриб, заъфар бирлан бўялган кийим кийдилар-да: «Чачвон ва чиммат ёпинмагил, варс (сариқ дараҳтдан олинадирган ранг) ва заъфарон бирлан бўялган кийим киймагил!» — дедилар. Жобир разияллоху анҳу: «Заъфар бирлан бўялган кийимдан хушбўй ҳид келғайдир, демасман, Оиша онамиз аёлларнинг тақинчоқлар тақмоғи, қора ва қизил кийим ҳамда хуфф (енгил оёқ кийими) киймоғининг зарари йўқдир, деб ҳисоблаганлар. Иброҳим разияллоху анҳу: «Кийимларини алмаштириб олса ҳам бўлур», — деганлар.

727 . عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

انطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُدِيَّةِ ، بَعْدَمَا تَرَجَّلَ وَادْهَنَ ، وَلَبِسَ إِزَارَةً وَرِداءَهُ ، هُوَ وَاصْحَابُهُ ، فَلَمْ يُنْهِ عَنْ شَيْءٍ مِنِ الْأَرْدِيَّةِ وَالْأَزْرِ تُلْبِسُ إِلَّا الْمُزْعَفَرَةَ الَّتِي تَرْدَعُ عَلَى الْجَلْدِ ، فَأَصْبَحَ بِذِي الْحُلْيَّةِ ، رَكْبَ رَاحِلَتِهِ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الْبَيْدَاءِ ، أَهَلٌ هُوَ وَاصْحَابُهُ وَقَلَّدَ بَدَتَتِهِ ، وَذَلِكَ لِخَمْسٍ بَقِينَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ ، فَقَدِمَ مَكَّةً لِأَرْبَعَ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ وَلَمْ يَجِلْ مِنْ أَجْلِ بُدْنِهِ ، لِأَنَّهُ قَلَّدَهَا ، ثُمَّ نَزَلَ بِأَعْلَى مَكَّةَ عَنْدَ الْحَجُّوْنَ وَهُوَ مُهْلِلٌ بِالْحَجَّ ، وَلَمْ يَقْرَبِ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بَهَا حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ ، وَأَمَّرَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَطْفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ، ثُمَّ يَقْصِرُوا مِنْ رُؤُوسِهِمْ ، ثُمَّ يَحْلُوا ، وَذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ بَدَنَهُ قَلَّدَهَا ، وَمَنْ كَانَتْ مَعَهُ امْرَأَةٌ فَهِيَ لَهُ حَلَالٌ ، وَالظَّيْبُ وَالثَّيْابُ .

Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоху анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам соchlарини таратиб, баданларига хушбўй нарсалар суркатиб, изор ва ридоларини кийиб Мадинадан йўлга чиқдилар. Жаноб Расулуллоҳ ҳам, у кишининг саҳобалари ҳам баданга юқиб қоладирган заъфаронга бўялган ридо ва изорларнигина киймоқни манъ қилдилар. Жаноб Расулуллоҳ Зулхулайфада тонг оттирдилар, сүнг туяларини миниб Баидоъ тоғига чиқиб, ўзлари ҳам, саҳобалари ҳам талбия айтишди. Сўнг, қурбонлик эқанлигини билдиromoқ учун туяларининг бўйнига нарса осиб қўйдилар. Шунда, Зулқаъда ойига беш кун қолганди. Жаноб Расулуллоҳ Зулхижжа ойининг тўртинчи куни Маккага келдилар, Каъбани тавоф айлаб, Сафо ва Марва оралиғида югурдилар. лекин ҳануз қурбонлик қилмаганликлари учун эҳромларини ечолмас эрдилар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ Макканинг юқори томонидаги Ҳажун — ҳаж вақтида устига чиқиб талбия айтадирган тоғ ёнига бордилар, лекин илгари тазоғ қилганларича Каъбага яқинлашмадилар, Арафотдан орқаларига қайтиб, саҳобаларга Каъбани тавоф қилмоқни, Сафо ва Марва орасида югурмоқни, сўнг соchlарини калта қилиб, эҳромларини ечмоқни буюрдилар. Юқоридаги амаллар ўзи бирлан қурбонликка аталган бирор ҳайвон ҳайдаб келмаган ва эҳром боғламай, ўзига хушбўй нарсалар суртиб, одатдаги кийимини кийиб, хотини бирлан бирга ҳажга чиқсан кишига тааллуқлидир».

24-боб. Зулхулайфада ётиб қолиб, тонг оттирган одам хусусида

Анас ибн Молик разияллоху анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоху алайхи; ва саллам Мадинада тўрт ракъат, Зулхулайфада икки ракъат намоз ўқидилар. Шу куни Зулхулайфада қолиб, тонг оттирдилар. Эрталаб туяларига миниб талбия айтганларида, у қимирламай тек турди».

Анас ибн Молик разияллоху анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам Мадинада тўрт ракъат пешин, Зулхулайфада икки ракъат аср ўқидилар, энди

Зулхулайфада кечаси бирлан қоладирган күринадирлар»,— деб айтган эканлар.

25-боб. Баланд овоз бирла таҳлил айтмоқ ҳақида

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинада тұрт ракъат пешин, Зулхулайфада икки ракъат аср ўқидилар, мен Жаноб Расулуллоҳ ва саҳобаларнинг баланд овоз бирла таҳлил айтишаётганини эшитдим»,— дейдилар.

26-боб. Талбия айтмоқ тұғрисида

728 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ تَلْبِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَيَكَ اللَّهُمَّ لَيَكَ، لَيَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَيَكَ ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ ، وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ) .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Лаббайка-л-лоҳумма лаб-байк, лаббайка ло шарийка лака лаббайк, инна-л-ҳамда ва-н-ниъмата лака ва-л-мулк, ло шарийка лака» деб талбия айттар әрдилар»,— дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Мен ҳақиқатан ҳам Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қандай талбия айтганларини яхши биламан, у. киши: «Лаббайка-л-лоҳумма лаб-байк, лаббайка ло шарийка лака лаббайк, инна-л-ҳамда ва-н-ниъмата лака» деб талбия айттар әдилар»,— дейдилар.

27- б о 6. Уловга минғанда таҳлилдан илгари такбир, тасбих ва ҳамда ҳамд айтмоқ ҳақида

729 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَتَحْنُّ مَعَهُ ، بِالْمَدِينَةِ الظَّهَرَ أَرْبَعًا ، وَالْعَصْرَ بِذِي الْحُلِيفَةِ رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ بَاتَ بِهَا حَتَّى أَصْبَحَ ، ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى اسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ ، حَمَدَ اللَّهَ وَسَبَحَ وَكَبَرَ ، ثُمَّ أَهْلَ بَحْجٍ وَعُمْرَةَ ، وَأَهْلَ النَّاسِ بِهِمَا ، فَلَمَّا قَدَّمْنَا ، أَمَرَ النَّاسَ فَخَلُوا ، حَتَّى كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ أَهْلُوا بِالْحَجَّ . قَالَ : وَنَحْرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَنَاتٍ بِيَدِهِ قِيَامًا ، وَذِبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ كُبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ .

Анас разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам биз бирлан бирга Мадинада тұрт ракъат пешин, Зулхулайфада икки ракъат аср ўқидилар, сүнг шу ерда қолиб, тонг оттиридилар. Сүнг, (әрталаб) түяларини миниб йўлга тушдилар. Байдоъга борганда түялари тұхтаб, қимирламай тек турди, Жаноб Расулуллоҳ Оллоҳ таолога ҳамд, тасбих ва такбир айтдилар, кейин эрса ҳаж ва умрага таҳлил айтдилар. Бошқалар ҳам шундай қилишди. Етиб борганимизда одамларга амр қилиб әрдилар, әхромларини ечишди та Тарвия куни эканлигига қарамай, ҳажга таҳлил айтишди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам түяларни тик турғизиб қўйиб ўз қўллари бирлан қурбонлик қилдилар, Мадинада эрса, иккита ола қўчқор сўйдилар»,— дейдилар.

28-б о 6. Тұяси устида таҳлил айтган киши хусусида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам түялари тик турған вақтда устида таҳлил айтдилар»,— дейдилар.

29-боб. Қиблага юзланиб таҳлил айтмоқ

730 . عَنْ نَافِعِ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِذَا صَلَّى بِالْعَدَاءِ بِذِي الْحُلِيفَةِ ، أَمَرَ بِرَاحْلَتِهِ فَرُحِلتَ ثُمَّ رَكِبَ ، فَإِذَا اسْتَوَتْ بِهِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ قَائِمًا ، ثُمَّ يُلْبِي حَتَّى يَلْغِي الْحَرَمَ ، ثُمَّ يُمْسِكُ حَتَّى إِذَا جَاءَ ذَا طُوَّبِيَ بَاتَ يَهِ حَتَّى

يُصْبِحَ ، فَإِذَا صَلَّى الْعَدَّةَ اغْتَسَلَ ، وَرَأَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ ذَلِكَ .

Ноғиъ ривоят қиласыларлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Зулхулайфада бомдод ўқиганларидан кейин түяларини минишга ҳозирлаб олиб келмоқни буюрар эрдилар. Түяни олиб келишгач, уни минар эрдиларда, қиблага юзланиб Масжид ал-Ҳаромга келгунча талбия айтиб келар эрдилар. Зу Туванга келгандарларда эрса, тонггача ётиб қолар эрдилар. Бомдод ўқисалар, ғұсл қиласылар да «Расууллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам ҳам шундай қиласылар эрдилар»,— деб айтадилар».

Ноғиъ ривоят қиласыларлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Маккага бормоқчи бўлсалар, ўзларига ҳидсиз мой суртадилар, сўнг Ҳулайфа масжида келиб намоз ўқирдилар. Намоздан сўнг түяларига миниб, эҳром боғлар эрдилар, шунда тия турган бўларди. Кейин: «Набий саллаллоҳу алайхи ва салламнинг ҳам шундай қилгандарини кўрганман»,— дер эрдилар».

30-боб. Водийга тушганда талбия айтмоқ қақида

Мужоҳид разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Биз Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ҳузурларида эрдик. Одамлар Дажжолни эслашиб, унинг икки кўзи орасига «коғир» деб ёзилган, дейишиди.

731 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَمَّا مُوسَى : فَكَانَتِي أَنْظُرْتُ إِلَيْهِ ، إِذَا أَنْحَدَرَ فِي الْوَادِي يَلْبَيِّ) .

Ибн Аббос: «Мен буни эшитмаганман, аммо мен Мусо алайхиссаломнинг водийга талбия айтиб тушиб келаётганларини кўриб тургандекман»,— дедилар.

31-боб. Ҳайз ва нифос кўрган аёл қандай таҳлил айтадир?

Набий саллаллоҳу алайхи ва салламнинг хотинлари Оиша разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Биз Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам бирлан бирга Ҳажжат ул-Видоъга чиқиб, умрага таҳлил айтдик. Кейин, Жаноб Расууллоҳ: «Кимки ўзи бирлан қурбонлик олиб келган бўлса, ҳаж бирлан умрага таҳлил айтсин ва токи иккала ҳажни адо этмагунча эҳромини ечмасин!» — дедилар. Мен Маккага ҳайз ҳолимда келиб, Каъбани тавоғ қилолмадим, Сафо бирлан Марва оралиғида югуролмадим. Бу ҳақда Набий, саллаллоҳу алайхи ва салламга айтувдим, ул киши: «Сочингни ёзиб, тарағил (яъни, ғұсл қилғил), сўнг ҳажга эҳром боғлағил, умрани қўя турғил!» — дедилар, Мен айтганларини қилдим. Биз ҳажни тамомлаб бўлганимизда, Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам мени Абдураҳмон ибн Абу Бакр бирлан бирга Таңъимга юбордилар, мен умра қилиб қайтдим. Шунда, Жаноб Расууллоҳ менга: «Бу, ўша бажара олмаган умранг ўрнига ўтғайдир»,— дедилар. Ўшанда умрага ният қилганлар Каъбани тавоғ айлаб, Сафо ва Марва оралиғида югуришиди, сўнг эҳромларини ечишиди. Минодан қайтишгач, яна бир марта Каъбани тавоғ қилишди. Аммо, бирварақайига ҳаж ва умрага ният қилганлар фақат бир мартаба Каъбани тавоғ қилдилар».

32-боб. Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам замонларида Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам сингари таҳлил айтган киши хусусида

Жобир разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам Али разияллоҳу анҳуга эҳромни ечмасликни амр қилдилар, чунки унинг қурбонлиғи бор эрди».

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Али разияллоҳу анҳу Ямандан Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам ҳузурларига келдилар. Жаноб Расууллоҳ: «Нега таҳлил айтдинг, ҳажгами, умрагами?» — дедилар. Ҳазрат Али:

«Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам нимага айтган бўлсалар, мен ҳам ўшанга таҳлил айтдим»,— деб жавоб бердилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Мен ҳам сен нимага ният қилиб эҳром боғлаган бўлсанг, ўшанга эҳром боғладим»,— дедилар.

732. عن أبي موسى رضي الله عنه قال: بعثني النبي صلى الله عليه وسلم إلى قومٍ باليمَن، فجئتُ وَهُوَ بِالْبَطْحَاءِ فَقَالَ: (بِمَا أَهْلَلْتَ). قُلْتُ: أَهْلَلْتُ كِإهْلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (هَلْ مَعَكَ مِنْ هَدْيٍ). قُلْتُ: لَا، فَأَمْرَنِي فَطَفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ أَمْرَنِي فَأَحْلَلْتُ، فَأَتَيْتُ امْرَأَةً مِنْ قَوْمِي، فَمَسْطَشْتَنِي، أَوْ غَسَّلْتُ رَأْسِي . فَقَدِمْتُ عُمُرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: إِنْ تَأْخُذْ بِكَتَابِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُنَا بِالثَّمَامِ، قَالَ اللَّهُ: ﴿وَاتَّهُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ وَإِنْ تَأْخُذْ بِسُنْنَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ لَمْ يَحِلْ حَتَّى نَحْرَ الْهَدْيَ.

Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени Ямандаги бир қавм ҳузурига юбордилар. Қайтиб келганимда Жаноб Расулуллоҳ Батҳода эрканлар, мендан: «Нимага ният қилиб, эҳром боғладинг?» — деб сўрадилар. Мен: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нимага ният қилиб, эҳром боғлаган бўлсалар, мен ҳам ўшанга эҳром боғладим»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Қурбонлик олиб келганимисан?»— деб сўрадилар. Мен: «Йўқ»,— дедим. Кейин, амр қилдилар, мен Каъбани тавоф айлаб, Сафо ва Марва оралиғида югурдим. Сўнг, менга эҳромимни ечмоқни буюрдилар, ечдим. Кейин, бир аёлнинг олдига бордим, у сочимни тараб қўйди (ёки бошимни ювиб қўйди). Шу пайт, олдимга Умар разияллоҳу анҳу келиб, менга бундоқ дедилар: «Агар биз Оллоҳнинг Китобини олиб, ўқиб кўрсак, бизга ҳаж амалларини ниҳоясига етказмоқни буюрганини кўргаймиз. Оллоҳ таоло: «Ҳаж ва умрани ниҳоясига етказингиз!» — дейди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари масаласига келсак, ул киши қурбонлик қилмагунларича эҳромларини ечмаганлар».

33-боб. Оллоҳ таолонинг ҳажга оид ояти кариймаси ҳақида

Оллоҳ таоло: «Ҳаж муайян ойларда бўлғайдир, кимки шул ойларда ҳажга ният айлаган эрса, ҳажни ниҳоясига етказмагунча шалоқ сўзларни айтмасин, фосиқлик ва жанжал қилмасин!» ва яна: «Сиздан янги ой чиқмоғи ҳақида сўрашғайдир, янги ой, одамлар вақт ва ҳаж мавсумини белгиламоқлари учун чиқғайдир, деб айтинг!» — дейдир. Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Шаввол ва Зулқаъда ойларида ҳамда Зулхижжа ойининг ўн кунлигига ҳаж қилинғайдир»,— деганлар. Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Фақат ҳаж ойларидағина эҳром боғламоқ суннат қилингандир»,— дейдилар. Усмон разияллоҳу анҳу Хуросондан ёки Кирмондан эҳром боғлаб келмоқни макруҳ, деб ҳисоблаганлар.

733. عن عائشةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي أَشْهُرِ الْحَجَّ، وَحُرُمِ الْحَجَّ، فَنَزَلْنَا بِسِرِفَ، قَالَتْ: فَخَرَاجَ إِلَيْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: (مَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ مَعَهُ هَدْيٍ)، فَأَحَبَّ أَنْ يَجْعَلَهَا عُمْرَةً فَلَيَفْعُلْ، وَمَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ فَلَا) . قَالَتْ: فَالآخِذُ بِهَا وَالثَّارِكُ لَهَا مِنْ أَصْحَابِهِ، قَالَتْ: فَأَمَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجَالُ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَكَانُوا أَهْلَ قُوَّةً، وَكَانَ مَعَهُمُ الْهَدْيُ، فَلَمْ يَقْدِرُوا عَلَى الْعُمْرَةِ، قَالَتْ: فَدَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْكِي، فَقَالَ: (مَا يُبَكِّيكِ يَا هَنَّتَاهُ) . قُلْتُ: سَمِعْتُ قَوْلَكَ لِأَصْحَابِكَ فَمِنْعَتُ الْعُمْرَةَ . قَالَ: (وَمَا شَأْنُكِ) . قُلْتُ: لَا أُصَلِّي . قَالَ: (فَلَا يَصِرُّكِ، إِنَّمَا أَئْتَ امْرَأَةً مِنْ بَنَاتِ آدَمَ، كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكَ مَا كَتَبَ عَلَيْهِنَّ، فَكُونِي فِي حَجَّتِكِ، فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَرْزُقَكِهَا) . قَالَتْ: فَخَرَاجَنَا فِي حَجَّتِهِ حَتَّى قَدِمْنَا مِنَّيْ، فَطَهَرْتُ، ثُمَّ خَرَجْتُ مِنْ مِنَّيْ، فَأَفَضْتُ بِالْبَيْتِ، قَالَتْ: ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ فِي النَّفْرِ الْآخِرِ، حَتَّى تَرَلَ الْمُحَصَّبَ، وَنَزَلْنَا مَعَهُ، فَدَعَا

عَبْد الرَّحْمَن بْن أَبِي بَكْر فَقَالَ : (اخْرُجْ يَا خُتَكَ مِنَ الْحَرَم ، فَلَنْهِلْ بِعُمْرَةِ ثُمَّ افْرُغَا ، ثُمَّ ائْتِيَا هَاهُنَا ، فَإِنِّي أَنْظُرُكُمَا حَتَّى تَأْتِيَنِي) . قَالَتْ : فَخَرَجْنَا حَتَّى إِذَا فَرَغْتُ ، وَفَرَغْتُ مِنَ الطَّوَافِ ثُمَّ جِئْتُهُ بِسَحْرَ ، فَقَالَ : (هَلْ فَرَغْتُمْ) . فَقُلْتُ : نَعَمْ ، فَأَذَنَ بِالرَّحِيلِ فِي أَصْحَابِهِ ، فَارْتَحَلَ النَّاسُ فَمَرَّ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْمَدِينَةِ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Биз ҳаж ойларида, ҳаж кечаларида ва ҳаж соатларида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан биргаликда йўлга чиқиб, Сариф деган ерга келиб тушдик. Жаноб Расулуллоҳ саҳобалар олдига чиқиб: «Қай бирингиз қурбонлик олиб келмаган эрсангиз-у, умрага ният қилган эрсангиз, умрага эҳром боғлангиз, кимки қурбонлик олиб келган эрса, бундоқ қилмасин!»— дедилар. Шунда, баъзи саҳобалар умрага, айримлари ҳажга эҳром боғлашди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва айрим саҳобалар, қудрати етиб, қурбонлик олиб келишгани учун ҳам, умрага эҳром боғлашдан маҳрум бўлдилар. Мен бу сўзни тинглаб, йиғлаб ўтирган эрдим, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузуримга кириб келиб: «Эй заифам, нега йиғларсен?»— дедилар. «Сизнинг саҳобаларингизга айтган сўзларингизни эшитдим, мен умра қила олмас эрканман»,— дедим. «Сенга не қилди?» — деб сўрадилар. «Мен намоз ўқий олмасмен (яъни, ҳайз кўрдим)»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Зарари йўқдир, сен ҳам Одам Атонинг қизларидан биридирсан, Оллоҳ таоло уларнинг пешоналарига нимаики ёзган бўлса, сенга ҳам ёзгандир, ҳажингда давом қилаверғил»— дедилар. Кейин, биз ҳаждан чиқиб, Минога келдик, у ерда мен тоза бўлдим. Сўнг, Минодан чиқиб, Каъбани тавофи ифоза қилдик. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ бирлан биргаликда Минонинг иккинчи куни (Мино кунлари 4 кун бўлғайдир) йўлга чиқиб, Мұҳассаб деган ерга келиб тушдик. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ Абдурраҳмон ибн Абу Бакрни чақириб: «Опанг бирлан эҳромдан чиқғил, опанг умрага эҳром боғласин ва умра аҳкомларини бажариб, шул ерга қайтиб келингиз, чунким мен сизларни кутиб турғаймен»,— дедилар. Биз йўлга чиқдик, мен умра шартларини ҳам бажардим, тавоф ҳам қилиб бўлдим. Сўнг, саҳарда Жаноб Расулуллоҳнинг олдиларига келдим. Ул киши: «Умра қилиб келдингизларми?» — дедилар. Мен: «Ҳа»,— дедим. Кейин, саҳобаларга йўлга отланмоқни буюрдилар, одамлар Мадинаға қараб йўл олишди».

34-боб. Таматтуъ, иқрон ва ифрод ҳақида; қурбонлиги йўқ киши ҳажга қўйилмайдир

734 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي رِوَايَةِ قَالَتْ : خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تُرَى إِلَّا أَنَّهُ الْحَجُّ فَلَمَّا قَدِمْنَا ظَطَّوْنَا بِالْبَيْتِ ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدِيَّ وَنِسَاءً وَلَمْ يَسْقُنْ فَأَخْلَلْنَ ، قَالَتْ صَفِيفَةُ : مَا أُرَأَيْتَ إِلَّا حَابِسَتَهُمْ فَقَالَ : (عَفْرَى حَلْقَى ، أَوْ مَا طُفْتِ يَوْمَ النَّحْرِ) . قَالَتْ : قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ : (لَا بَأْسَ أَنْفِرِي) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан биргаликда фақат ҳаж қилғаймиз деган ниятда йўлга чиқдик. Етиб боргач, Каъбани тавоф айладик. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким қурбонлик етаклаб келмаган эрса, эҳромини ечсин!» — деб амр қилдилар. Қурбонлик олиб келмаган бир қанча одамлар ҳамда Жаноб Расулуллоҳнинг (мендан бошқа) хотинлари ҳам эҳромларини ечишиб, ҳаждан маҳрум бўлдилар, чунким уларнинг ҳам қурбонликлари йўқ эрди. Мен эрсам, ҳайз кўриб Каъбани тавоф қила олмай қолдим. «Ҳасба» кечаси келгач, «Ё Расулуллоҳ, одамлар бир йўла ҳам ҳаж, ҳам умра қилиб қайтмоқда, мен эрсам фақат ҳаж қилдим, холос»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Маккада эканлигимизда тавоф қилмаганми эрдинг?»— дедилар. Мен: «Йўқ»,—

дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, уканг бирлан Танъимга бориб, умрага талбия айтғил, сўнг фалон вақтда қайтиб келғил!»— дедилар».

Сафия разияллоҳу анҳо бундай дейдилар: «Ўшанда одамлар менинг умра қилиб қайтиб келмоғимни кутиб, йўлдан қолишиди, деб ўйлайман, чунки мен ҳам ҳайз кўриб қолиб, умра қилолмаган эрдим-да! Жаноб Расулуллоҳ менга: «Нечук бемаънилик! Наҳр кунлари (қурбонлик қиласидирган кунлар) тавоф қилмадингми?» — дедилар. Мен: «Йўқ»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳечқиси йўқ, тавоф қилиб келғил!»— дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо бундай дейдилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени Маккадан чиқиб келаётганларида учратиб қолдилар, шунда мен Маккага кириб кетаётган эрдим, ёки ул киши Маккага кириб кетаётган эрдилар, мен эрсам, Маккадан чиқиб келаётган эрдим».

735 . وَعَنْهَا فِي رِوَايَةِ أُخْرَى قَالَتْ : خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ ، فَمِنَّا مَنْ أَهْلَ بُعْرَةً ، وَمِنَّا مَنْ أَهْلَ بِحَجَّةَ وَعُمْرَةَ ، وَمِنَّا مَنْ أَهْلَ بِالْحَجَّ ، وَأَهْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجَّ ، فَإِمَّا مَنْ أَهْلَ بِالْحَجَّ أَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لَمْ يَجْلِلُوا حَتَّى كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Ҳажжат ул-Видоъ йилида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга йўлга чиқдик. Баъзимиз умрага, баъзимиз эрса, бир йўла ҳам ҳаж, ҳам умрага талбия айтдик. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳажга талбия айтдилар. Аммо, ким ҳажга ният қилган эрса ёким айни вақтда ҳам ҳажга, ҳ.м умрага талбия айтган бўлса, наҳр кунигача эҳромини ечмади».

736 . عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ : شَهَدْتُ عُثْمَانَ وَعَلَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، وَعُثْمَانُ يَنْهَى عَنِ الْمُنْتَعَةِ وَأَنْ يُجْمَعَ بَيْنُهُمَا . فَلَمَّا رَأَى عَلَىٰ أَهْلَ بَيْهِمَا : لَبِّيكَ بُعْرَةً وَحَجَّةً ، قَالَ مَا كُنْتُ لِأَدْعُ سُنَّةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِقَوْلِ أَحَدٍ .

Марвон ибн Ҳакам айтадирлар: «Мен, Усмон ва Али разияллоҳу анҳумолар халифалик қилишган даврларда, ҳажда бўлдим. Усмон бир йўла ҳам ҳаж, ҳам умра қилмоқни манъ этдилар. Ҳазрат Али эрса, бунга эътибор бермай, «Лаббайка би-умратин ва ҳажжатин» деб, ҳам ҳажга, ҳам умрага ният айладилар-да, «Зинҳор бироннинг сўзига кириб, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларини бажармасдан қўймасмен!»—дедилар».

737 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانُوا يَرْوَنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحُجَّةِ مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ ، وَيَجْعَلُونَ الْمُحْرَمَ صَفَرًا وَيَقُولُونَ : إِذَا بَرَأَ الدَّبَّرُ وَعَفَا الْأَثْرُ وَأَسْلَخَ صَفَرًا ، حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنِ اعْتَمَرَ ، قَدَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحةً رَابِعَةً مُهْلِينَ بِالْحَجَّ ، فَأَمْرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً ، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَيُّ الْحَلَّ قَالَ : (حِلٌّ كُلُّهُ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Одамлар ҳаж ойларида умра қилмоқни ер юзидағи жамики фосиқликлардан ҳам ёмон, деб ҳисоблашарди. Шунинг учун ҳам Мұхаррам ойи ўрнига Сафар ойида умра қилишарди. Улар: «Агар түянинг яғири бутунлай тузалиб, изи ҳам қолмаса ва сафар ойи тугаса, умра қилмоқ мумкин бўлур»,— дейишарди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва саҳобалари Зулхижжа ойининг тўртинчи саҳарида ҳажга талбия айтиб келишди. Жаноб Расулуллоҳ саҳобаларга ҳаж ўрнига умра қилмоқни амр қилдилар. Бу уларга оғир ботиб, «Ё Расулуллоҳ, ҳажга боғлаб келинган эҳромни ечиб, умрага қайта эҳром боғламоқ мумкинми?» — дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳаж тақтида нимага рухсат этилган бўлса, ҳаммасини қилмоқ мумкинди»,— деб жавоб бердилар».

Абу Мусо разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келдим, эҳромни ечмоқни буюрдилар»,— дедилар.

738 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ ، عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ عَنْهُمْ ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا بِعُمُرِهِ وَلَمْ تَحْلُّ أَنْتَ مِنْ عُمُرِنَاكَ ؟ قَالَ : (إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي ، وَقَلْدَتُ هَدْنِي ، فَلَا أَحْلُ حَتَّى أَنْحَرَ) .

Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг заифалари Ҳафса разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Ё Расууллоҳ, одамлар нега умра қилиб эҳромларини ечмақда-ю, сиз ечмаётирсиз?»—деб сўрадим. Жаноб Расууллоҳ: «Мен сочимни тўзғимайдирган қилиб ёпиштириб олганман, кейин қурбонлик ҳам атаб қўйганман. Шунинг учун қурбонлигимни сўймасдан туриб эҳромимни ечмасман»,— дедилар».

739 . عَنْ شُعبَةَ رَحْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : أَخْبَرَنَا أَبُو حَمْرَةَ ، نَصْرُ بْنُ عُمَرَ الْمُبْشِّعِيُّ ، قَالَ : تَمَتَّعْتُ فَهَانِي نَاسٌ فَسَأْلْتُ أَبْنَ عَبَّاسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَأَمْرَرَنِي بِهِ ، فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ : كَانَ رَجُلًا يَقُولُ لِي : حَجُّ مَبْرُورٌ ، وَعُمْرٌ مُتَقْبَلٌ ، قَالَ : فَأَخْبَرْتُ أَبْنَ عَبَّاسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَقَالَ : سُنَّةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ لِي : أَقْمِ عِنْدِي فَأَجْعَلَ لَكَ سَهْمًا مِنْ مَالِي . قَالَ شُعبَةُ : فَقُلْتُ : لَمْ ؟ فَقَالَ لِلرُّؤْيَا الَّتِي رَأَيْتُ .

Абу Жамра Наср ибн Имрон ривоят қиласидирлар: «Мен ҳаж ва умра қилмоқ учун рухсат олгандим, лекин одамлар қўйишмади. Шунда, Ибн Аббос разияллоҳу анҳуга шикоят қилдим. Ул киши ҳажни давом эттиргомигимни амр қилдилар. Кейин, туш кўрдим. Тушимда бир киши менга: «Эзгу ниятда қилган ҳажинг ва мақбул умранг муборак бўлсин!» — деди. Мен тушимни Ибн Аббоста айтиб бердим. Ул киши: «Бу, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларини адо этганинг учундир»,— дедилар. Кейин, бундай дедилар: «Менинг ҳузуримда бўлгил, мен сенга ўз молимдан улуш ажратиб берайин!» Шуъба мендан: «Нега бундай қилдилар?» — деб сўради. Мен: «Кўрган тушим эвазига»,— деб айтдим».

Абу Шихоб ривоят қиласидирлар: «Умра қилиб бўлгач, Маккага келдим. Тарвия кунидан уч кун бурун Маккага кириб келдик. Шунда, айрим маккаликлар менга: «Қилган ҳажингнинг савоби маккаликлар қилган ҳажчалик савобга эгадир»,— дейишиди. Мен Ато разияллоҳу анҳунинг ҳузурларига фатво сўраб кирдим. Ато бундай дедилар:

740 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ حَجَّ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ سَاقَ الْبُدْنَ مَعَهُ ، وَقَدْ أَهْلَوَا بِالْحَجَّ مُفْرَدًا ، فَقَالَ لَهُمْ : (أَهْلُوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ ، بِطَوَافِ الْبَيْتِ وَبَيْنِ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ، وَقَصْرُوا ، ثُمَّ أَقِيمُوا حَلَالًا ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ فَأَهْلُوا بِالْحَجَّ ، وَاجْعَلُوا الَّتِي قَدَّمْتُمْ بِهَا مُتَعَةً) . فَقَالُوا : كَيْفَ تَجْعَلُهَا مُتَعَةً وَقَدْ سَمِّيَّنَا الْحَجَّ ؟ فَقَالَ : (افْعَلُوا مَا أَمْرَرْتُكُمْ ، فَلَوْلَا أَنِّي سُقْتُ الْهَدْيَيْ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمْرَرْتُكُمْ ، وَلَكِنْ لَا يَجِدُ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يُلْغِي الْهَدْيَيْ مَحِلَّهُ) . فَفَعَلُوا .

«Менга Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бир кун давомида бирга қўй етаклаб ҳаж қилишганини айтиб берган эрдилар. «Ўшанда,— деганди менга Жобир,— ҳар ким ўзича ҳажга талбия айтди. Жаноб Расууллоҳ саҳобаларга: «Каъбани тавоф айлаб ва Сафо ва Марва оралиғида саъӣ этиб бўлгач, эҳромни ечиб, соchlарингизни калта қилингиз, тарвия кунигача эҳром боғламангиз, кейин ҳажга талбия айтиб, илгари қилганларингизнинг ҳаммасини қайта адо этингиз!» — дедилар. Саҳобалар: «Нечук қайтадан адо этғаймиз, ахир биз ҳаж қилурмиз, деб қўйғанмиз-ку?!» — дейишиди. Шунда, Жаноб Расууллоҳ: «Айтганимни қилингиз! Агар қурбонлик етаклаб келмаганимда, ўзим ҳам шундоқ қилган бўлур эрдим, бироқ аталган қурбонликни сўймай эҳромимни

ечмасман», — дедилар. Шундан сўнг, саҳобалар Жаноб Расулуллоҳнинг амларига бўйинсуниб, айтганларини қилдилар».

Саъид ибн Мусаййаб ривоят қиласидирлар: «Али ва Усмон разияллорху анхумо Усфон деган ерда экашгакларида мутъа тўғрисида тортишиб қолдилар. Ҳазрат Али: «Бир"йўла ҳавд. ҳаж, ҳам умра қилмоқни манъ этишинг бирлан, сен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига қарши чиқсан бўлурсен», — дедиларда, унинг сўзига эътибор бермай, бир вақтнинг ўзида ҳаж бирлан умрага талбия айтдилар».

35-боб. Ҳажга талбия айтиб қўйган киши ҳақида

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллорху анху ривоят қиласидирлар: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Маккага «Лаббайка-л-лоҳумма лаббайка би-л-ҳажжи» деб талбия айтиб келдик. Аммо, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга фармон бериб эрдилар, биз ҳаж ўрнига умра қилдик».

36-боб. Таматтуъ ҳақида

741 . عَنْ عِمَرَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : تَمَّتَعْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَنَزَلَ الْقُرْآنُ ، قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ .

Имрон разияллорху анху ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида таматтуъ қилдик, унинг жоизлиги тўғрисида Қуръон (оят) ҳам нозил бўлди. Бир киши, бир пайтлар ўзбошимчалик қилиб, оғзига келганини айтган эрди (яъни, таматтуъ қилмоқни манъ этган эрди)».

37-боб. Оллоҳ таоло: «Бу — аҳли Масжид ул-Ҳаромда бўлмаганлар учундир!» — дейдир

Икрима разияллорху анху ривоят қиласидирлар: «Ибн Аббос разияллорху анхудан ҳаж мутъаси тўғрисида сўраганларида, ул киши бундай деб жавоб бердилар: «Муҳожирлар, ансорлар ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёллари Ҳажжат ул-Видоъда ҳажга эҳром боғлашли, биз ҳам ҳажга талбия айтдик. Маккага келганимизда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қурбонликка жонлиқ атаб олиб келганлардан ташқари, барчангиз ҳажга қилган ниятингизни ўзгартириб, умрага талбия айтингиз!» — дедилар. Биз Каъбани тавоғ айлаб ва Сафо ва Марвада саъӣ қилиб, сўнг аёлларимиз ёнига келдик-да, кийимларимизни кийиб олдик. Жаноб Расулуллоҳ: «Кимки қурбонликка атаб жонлиқ олиб келган бўлса, жонлигини қурбонлик қиласидирган жойга олиб бориб, сўймагунча, эҳромини ечмасин!» — дедилар. Кейин, бизга Тарвия кечаси ҳажга талбия айтмоқни буюрдилар. Биз ҳаж удумларини бажарганимиздан кейин, Каъбани тавоғ айлаб, Сафо ва Марвада саъӣ қилдик. Шу бирлан ҳажни тугатдик, фақат қурбонликка аталган жонлиқни забҳ (сўйиш) қилмоқ қолганди, холос. Оллоҳ таоло айтганидек, «(Кимга)... қурбонликка жонлиқ олиб келмоқ мұяссар бўлмаган эрса...», кимки жонлиқ тополмаган эрса, ҳаж вақтида уч кун, уйига қайтгандан кейин, етти кун рўза тутғайдир. Қурбонликка бир қўй кифоядир. Бир йилда икки удумни — ҳаж ва умрани адо этингиз! Чунким, Оллоҳ таоло бу ҳақда ўз Китобида нозил қилган ва бу пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари ҳамдир! Жаноб Расулуллоҳ Макка аҳлидан бошқа кишиларга бемалол (чекловсиз) ҳаж қилмоққа рухсат берганлар. Оллоҳ таоло: «Бу (хукм) — аҳли Масжид ул-Ҳаромда бўлмаганлар учундир!» — дейдир. Оллоҳ таоло зикр этган ҳаж ойлари: Шаввол, Зулқаъда ва Зулҳижжа. Кимки мана шу ойларда ҳаждан баҳраманд бўлса, қон чиқармоғи (қурбонлик қилмоғи) ёки бунинг эвазига рўза

тутмоғи лозим бўлур. Бундан ташқари, у ҳаж давомида шалоқ сўзлар айтмаслигӣ, хотинига яқинлашмаслиги, фисқу фасод қилмаслиги ва жанжаллашмаслиги керак».

38- б о б. Маккага кираётганда ғусл қилмоқ ҳақида

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Маккага кирадиган бўлсалар, талбия айтмоқдан тўхтаб, Зу Туван деган ерда ётиб қолар эрдилар. Эртасига ўша ерда бомдод ўқирдилар ва ғусл қиласидилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам шундай қиласидилар».

39-боб. Маккага кундузи ё кечаси кирмоқ ҳақида

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зу Таванда тонг оттириб, сўнг Маккага кирдилар. Ибн Умар разияллоҳу анҳу ҳам шундай қиласар эрдилар.

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зу Туванда қолиб, тонг оттирдилар, сўнг Маккага кирдилар. Ибн Умар разияллоҳу анҳу ҳам шундай қиласар эрдилар».

40-боб. Маккага қайси томондан кириладир?

742 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ ، مِنَ النَّبِيِّ الْعُلِيَا الَّتِي بِالْبَطْحَاءِ ، وَخَرَجَ مِنَ النَّبِيِّ السُّفْلَى .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага Санийят ул-Улио (Макканинг юқори томонидаги йўл) орқали кириб, Санийят ус-Суфло (Макканинг қуи томонидаги йўл) орқали (Маккадан чиқиб кетар эрдилар)».

41-боб. Макканинг қайси томонидан чиқиладир?

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага Кадоъ деган жой орқали, Батҳодаги Санийят ул-Улио йўли бўйлаб кириб борар эрдилар, қайтишда эрса, Санийят ус-Суфло йўли орқали чиқиб кетар эрдилар».

Имом Бухорий ривоят қиласидирлар: «Унинг исми Мусаддад (яъни, тўғри, ростгўй) эрди. Одамлар уни исми жисмига монанд, деб таъриф қилишар эрди. Яҳё ибн Саъид Яҳё ибн Муъйнга бундай деб айтган эркан: «Мен Мусаддаднинг уйига борсам, ҳадис айтиб берар эрдим, ул бунга жуда муносиб одам эрди. Қоғозга кўчириб қўйилган ҳадислар менда турадирми ёким унда турадирми, менинг учун фарқи йўқ эрди (унга шунчалик ишонар эрдим)».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келганларида унинг юқори томонидан кириб, қуи томонидан чиқдилар»,— дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Жаноб Расулуллоҳ Макка фатҳ бўлган йили шаҳарга Кадоъ томондан кириб, унинг юқори томонидаги Кудодан чиқдилар»,— дейдилар. Ҳишом разияллоҳу анҳу: «Урва иккаласидан ҳам, Кадоъдан ҳам, Кудодан ҳам кираверар эрдилар, лекин кўпинча уйларига яқин бўлган Кадоъдан кирап эрдилар»,— дейдилар».

Ҳишом ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Макка фатҳ бўлган йили шаҳарга юқори томондаги Кадоъдан кирдилар. Урва ҳам кўпинча Кадоъдан кирадилар, чунки у уйларига яқинроқ эди».

Ҳишом ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Макка фатҳ бўлган йили шаҳарга Кадоъ орқали кирдилар, Урва эрса иккаласидан ҳам, Кадоъдан ҳам, Кудодан ҳам кираверар эрдилар, лекин кўпинча уйларига яқин бўлган Кадоъдан

кирар эрдилар». Имом Бухорий: «Кадоъ ва Кудо бошқа-бошқа жойдир»,— дейдилар.

42-боб. Макка бирлан ундағи бинонинг фазилати ҳақида

Оллоҳ таоло бу хусусда бундай дейдир: «Биз Каъбани одамлар учун ҳар йили түппланадирган жой қилиб бердик ва унга тинчлик-омонлик бахш этдик, шундоқ эркан, Иброҳим Мақомини ўзингизга намозгоҳ қилиб олингиз! Биз Иброҳим ва Исмоилга «Уйимни (Байтуллоҳни) тавоф ва эътикоф этгувчилар учун ҳамда рукуъ ва сажда қилмоқ учун покиза қилингиз!» деб топширдик. Иброҳим: «Ё раббий, бу юртни тинчлик-омонлик масканига айлантиргил, унинг Оллоҳга иймон келтирган, охират кунига ишонган аҳлига неъматингни бисёр қилгил!» — деб илтижо қилган эрди. Оллоҳ таоло: «Ким коғир бўлса, кам неъмат берғаймен, сўнг уларни дўзах азобига мубтало қилғайдирмен»,— деган. Охират қанчалик даҳшатлидир! Эслангиз, Иброҳим ва Исмоил Каъбанинг пойдеворини қураётуб: «Ё раббимиз, ушбу биномизни қабул айлағил, ҳақиқатан сен ўзинг эшитгувчи, билгувчи зотдирсан! Ё раббимиз, бизни ўзингга бўйин эгган мусулмон banda қилғил, зурриётимизни ҳам мусулмон уммат қилғил, бизга ҳажда адо этмоғимиз лозим бўлган удумларни кўрсатғил (айтғил), бизнинг тавбаларимизни қабул этғил, ҳақиқатан сен ўзинг тавбамизни қабул қилғувчи меҳрибон зотдирсан!»—дэйишган».

Жобир ибн Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Каъба қайта қурилаётганда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан Аббос тош ташимоққа бордилар (келдилар). Аббос Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Изорингни ечиб, елкангга қўйиб олғил!» — дедилар. Жаноб Расулуллоҳ шундай қилган эрдилар, кўзлари тиниб, бошлари айланиб, чалқанча йиқилиб тушдилар. Кейин: «Изорим қани, олиб берингиз!» — дедилар. Изорларини олиб беришган эрди, ўраниб олдилар».

Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг заифалари Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: «Қавминг Каъбани қайта қурган вақтда Иброҳим қурган пойдеворни пасайтирганларин билмасмисен?» — дедилар. Мен: «Ё Расулуллоҳ, Иброҳим қурган пойдеворни аслига келтириб қўймасмисиз?» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Агар қавминг яқиндагина коғир бўлмагандан эрди, шундоқ қилган бўлур эрдим»,— дедилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Агар Оиша разияллоҳу анҳо бу ҳадисни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитган эрсалар, унда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳижр (девор) яқинидаги икки устунни силаб, ўпмаганлар, деёлмасман, чунки Каъбанинг пойдевори Иброҳим давридагидек қилиб, аслига келтирилмаган».

743 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ :

سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَدْرِ ، أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ ؟ قَالَ : (نَعَمْ) . قُلْتُ : فَمَا لَهُمْ لَمْ يَدْخُلُوهُ فِي الْبَيْتِ ؟ قَالَ : (إِنَّ قَوْمَكَ قَصَرَتْ بِهِمْ النَّفَقَةُ) . قُلْتُ : فَمَا شَاءُ بَابَهُ مُرْتَفَعًا ؟ قَالَ : (فَعَلَ ذَلِكَ قَوْمُكَ لِيَدْخُلُوا مَنْ شَاءُوا ، وَيَمْنَعُوا مَنْ شَاءُوا ، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدَّيْتُ عَهْدُهُمْ بِالْجَاهِلِيَّةِ ، فَأَخَافُ أَنْ تُنْكِرَ قُلُوبُهُمْ ، أَنْ أُدْخِلَ الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ ، وَأَنْ أُصْرِقَ بَابَهُ بِالْأَرْضِ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Каъба девори ичкарига олинадирми?» — деб сўрадим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа»,— дедилар. Мен: «Нечук улар деворни Каъба ичига олмаганлар?»—дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Қавмингга нафақа камлик қилган»,— дедилар. Мен: «Нечун эшиги баланд қилиб қурилган?» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Қавминг ўzlари истаган кишиларни киритиб, истамаганларини қўймаслик учун

шундоқ қилишган. Агар қавминг жоҳилиядан чиқиб, эндиғина исломга қадам қўйган бўлмаганида, деворни бузиб, Каъба ичкарисига олар эрдим, эшигини эрса, ерга ёпишириб (остонасини паст қилиб) қураг эрдим, лекин уларнинг қалблари инкор қилмоғидан (феъллари айниб, исломдан қайтиб қолмоқларидан) чўчиғайдирмен».— дедилар.

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: Агар қавминг яқиндагина кофириликни тарк этиб, эндиғина исломга қадам қўйган бўлмаганида эрди, мен Иброҳим алайҳи-с-салот ва-с-салом давридаги пойдеворни тиклаб. Каъбани қайта қурган бўлар эрдим. Қурайш аҳли бинони паст қуриб қўйди. Мен орқадан ҳам эшик қурган бўлар эрдим»,— дедилар».

744 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا : (لَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدَّيْتُ عَهْدَ بِجَاهْلِيَّةِ ، لَأَمْرَتُ بِالْبَيْتِ فَهُدَمْ ، فَأَذْهَلْتُ فِيهِ مَا أُخْرِجَ مِنْهُ ، وَأَرْقَتُهُ بِالْأَرْضِ ، وَجَعَلْتُ لَهُ بَابَيْنِ بَابًا شَرْقِيًّا وَبَابًا غَربِيًّا ، فَبَلَغْتُ بِهِ أَسَاسَ إِبْرَاهِيمَ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Оиша, агар қавминг жоҳилиядан чиқиб, эндиғина исломга қадам қўйган бўлмаганида, мен Каъбани шаксиз бузмоққа амр қилур эрдим, ундан нимаики ташқарига олиб чиқиб қурилган бўлса, ичкарига олар эрдим, мавжуд эшик остонасини пасайтириб, яна иккита — машриқ ва мағриб томондан эшиклар очар эрдим. Иморатнинг пойдеворини Иброҳим алайҳи-с-салот ва-с-салом давридагидек қилиб қураг эрдим»,— дедилар.

Мана шуларнинг ҳаммасини бузмоқ Ибн Зубайр зиммасига тушди. Язид разияллоҳу анҳу: «Мен Ибн Зубайр Каъбани бузиб, янгидан барпо қилганининг шоҳиди бўлганман, у ҳижрнинг (деворнинг) бир қисмини Каъба ичкарисига олди, кейин мен Иброҳим қурган пойдевор тошини ҳам кўрдим, у тия ўркачига ўхшар эркан»,— дейдилар. Жарир разияллоҳу анҳу бундай дейдилар: «Мен Язиддан эски пойдеворнинг қаердалигини сўрадим. Ул киши: «Ҳозир сенга кўрсатғаймен»,— дедилар-да, мени ҳижр ортига олиб ўтиб, «У мана шул ердадир»,— деб кўрсатдилар. Мен пойдеворнинг кенглигини тахминан олти зироъ (1 зироъ. 75 см) деб чамаладим».

43-боб. Мұҳаррам маскан фазилати

Оллоҳ таолонинг икки ояти каријасида бундай дейиладир: «Менга, шул шаҳарнинг рабби — уни мұҳаррам этмиш Оллоҳ таолога ибодат айламак амр қилинди, барча нарсалар унинг мулкидир ва менга мусулмон бўлмоқ (ҳам) амр қилинди», «Аё, биз уларга ҳар нарсанинг меваси тортиқ қилинажак амн мақоми бўлмиш мұҳаррам маскандан жой ато қилмадикми? Ва лекин уларнинг кўплари (буни) билишмағайдир (кўрнамаклик қилишғайдир)».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Макка фатҳ бўлган куни: «Оллоҳ мұҳаррам этган бу масканнинг (ҳатто) тикони (ҳам) юлинмаслиги, жониворлари ҳуркитилмаслиги, унда йўқолган (биров йўқотган) нарсалар (эрса) эълон қилмоқ ниятидан ўзга мақсадда олинмаслиги лозимдир!» — деганлар».

44-боб. Маккадаги уйларни меросга бериш, сотиш ва сотиб олиш ҳақида; Масжид ул-Ҳаромдагиларнинг барчаси тенгдир!

Оллоҳ таоло ояти каријасида бундай дейдир: «Коғир бўлиб, халқни Оллоҳ йўлидан қайтарадирғонларни ҳамда маҳаллий аҳоли ва бегоналар учун тенг

ҳүкүқли ибодат маскани қилиб берган Масжид ул-Ҳаромдан қайтарадирғонларни, шунингдек, унда әгрилик или зулм қилмоқни истаганларни зулм бирла дардли азобга мубтало қылғайдурмиз!»

745. عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَيْنَ تَنْزَلُ فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ فَقَالَ : (وَهَلْ تَرَكَ عَقِيلًا مِنْ رِبَاعٍ ، أَوْ دُورَ) . وَكَانَ عَقِيلًا وَرَثَ أَبَا طَالِبٍ ، هُوَ وَطَالِبٌ ، وَلَمْ يَرِثْ جَعْفَرًا وَلَا عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا شَيْئًا ، لَأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمَيْنِ ، وَكَانَ عَقِيلًا وَطَالِبًا كَافِرَيْنِ .

Усома ибн Зайд разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Мен Жаноб Расулуллохдан: «Ё Расулуллох, қай ерга тушғайсиз, Маккадаги ҳоалингизгами?»—деб сүрадим. Жаноб Расулуллох: «Ақил бизга бирор ҳовли ва уй қолдиридимикин?» — дедилар. Ақил ва Толиб оталари Абу Толибдан мерос олишган бўлиб, Жаъфар ва Али эрса, ҳеч қандай мерос олишмаган эрди. Чунки улар мусулмон бўлиб, Ақил ва Толиб кофир эрди. Умар ибн Хаттоб разияллоху анху: «Мўъмин кофирдан мерос олмагайдир»,— дер эрдилар. Ибн Шиҳоб Зухрий: «Улар Оллоҳ таолонинг «Оллоҳ таолога иймон келтириб ва Оллоҳ таоло йўлида ватанларини тарқ этиб, ҳижрат айлаган ҳамда молу жонларини тикиб, жиҳод қилган бандаларга ва муҳожирларга мададкор бўлиб бошпана бергувчилар бир-бирларига меросхўрдирлар» деган сўзига амал қилишар эрди»,— дейдилар».

45-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Маккага тушишлари (боришлари) ҳақида

746. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، حِينَ أَرَادَ قُدُومَ مَكَّةَ : (مَنْرُلَنَا غَدَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِخَيْفٍ بَنِي كَنَائَةَ ، حَيْثُ تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ) . يَعْنِي ذَلِكَ الْمُحْصَبُ ، وَذَلِكَ أَنَّ قُرْيَاشًا وَكَنَائَةَ ، تَحَالَّفَتْ عَلَى بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ أَوْ بَنِي الْمُطَّلِبِ : أَنْ لَا يَنَاكِحُوهُمْ وَلَا يَيَايُوهُمْ حَتَّى يَسْلِمُوا إِلَيْهِمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага бормоқчи бўлганларида: «Худо хоҳласа, эртага Баний Кинона куфрга аҳд қилган ерга — Хайфга борғайдирмиз?» — дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиласыларлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода эканликларида: «Эртага, Наҳр куни биз Баний Кинонанинг Хайфига — улар кофирликка садоқат билдириб, қасамёд қилган ерга борғайдирмиз»,— дедилар. Шунда ул киши Мұхассабни (Минодаги тош отадирган жойни) назарда тутдилар. Ўша ерда Қурайш ва Кинона қабилалари Баний Ҳишом ва Баний Абд ул-Муталлиб (ёки Баний ул-Муталлиб) қабилаларига Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламни ушлаб топширмагунларича ўзаро қиз олди-берди ва савдо-сотиқ қилмасликка онт ичишганди».

46-боб.

Оллоҳ таоло икки ояти каријмасида бундай дейдир: «Иброҳим айтган эрди: «Эй Парвардигор-о, бул шаҳарни омонлик мақоми айлағил (ва) мени ва менинг фарзандларимни бутларга ибодат қилмоқдан сақлағил!»; «Парвардигорим, булар (бутлар) кўп инсонларни йўлдан оздирмишdir. Кимки менга эргашғайдир, ул менга мансубдир ва кимки менга осийлик қылғайдир, сен албатта мағфиратлик меҳрибондирсан! Эй Парвардигоримиз, ҳақиқатан мен баъзи авлодимни (яъни, Ҳазрат Исмоъил алайҳиссаломни, чунким Ҳазрат Исҳоқ ва бошқалар Шомда эрдилар) экин унмайдирган ерга — ҳурматли уйинг қошиға жойлаштиридим. Эй раббимиз, улар намоз ўқисинлар, сен айрим инсонларнинг дилларини уларга моил айлағил!»

47-боб.

Оллоҳ таоло ояти кариимасида бундай дейдир: «Оллоҳ таоло Каъбани — Байт ул-Харомни ҳам, ҳурматли ойларни (ҳаж ойларини) ҳам, бўйнига нишон осилган жонликларни (қурбонлик айламоқ ниятида бўйнига бирор аломат осиб қўйилган жонликларни) ҳам инсонларнинг (бу дунёда) тирик турмоқлари учун сабаб қилди. Булар, сизлар Оллоҳ таолонинг осмонларда ва ер остида мавжуд ҳар бир нарсадан хабардор ҳамда ҳар бир нарсани албатта билгувчи зот эрканлигин билиб қўйимофингиз учун шундок қилингандир!»

747 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (يَخْرُجُ الْكَعْبَةُ دُو السُّوْقَيَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Каъбани икки болдири ингичка, қуруқшаган ҳабаш қилғайдир»,— деганлар».

748 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانُوا يَصُومُونَ عَامِشُورَاءَ قَبْلَ أَنْ يَفْرَضَ رَمَضَانَ ، وَكَانَ يَوْمًا تُسْتَرُ فِيهِ الْكَعْبَةُ ، فَلَمَّا فَرَضَ اللَّهُ رَمَضَانَ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ شَاءَ أَنْ يَصُومَهُ فَلِيصُومْهُ ، وَمَنْ شَاءَ أَنْ يُتَرُكَهُ فَلِيُتَرُكْهُ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Рамазон фарз бўлмоғидан олдин Мұхаррам ойининг ўнинчи куни рўза тутишар эрди. Ўша куни Каъбага парда тутилғай эрди. Оллоҳ таоло Рамазонни фарз қилганида Расууллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким истаса, ўша куни рўза тутсин, ким истамаса, тутмасин!» — дедилар».

749 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْحُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَيُحَجِّنَ وَلَيُعْتَمِرَ بَعْدَ حُرُوجٍ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ) .

Абу Саъид Ҳудрий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Яъжуж ва Маъжуж чиққандан кейин ҳам Каъба, албатта,. ҳаж ва тавоғ қилинғусидир»,— дедилар. Шўъба: «Каъба тавоғ қилинмай қолгунига қадар қиёмат содир бўлмағайдир»,— дедилар».

48-боб. Каъбага жилд кийдирмоқ ҳақида

Абу Воил ривоят қиласидирлар: «Мен ва Шайба Каъбадаги курсига келиб ўтиридик. Умар разияллоҳу акҳу ҳам ўша ерда ўтирган эрдилар. Ул киши: «Мен Каъбада тиллани ҳам, кумушни ҳам қолдиргим келмай, барчасини одамларга тақсимлаб бердим»,— дедилар (Одамлар Каъбага ташлаб кетган садақалар назарда тутилаёттир). Шунда мен: «Сизнинг икки дўстингиз бундок қилишмади-ку?!»—дедим. Ҳазрат Умар: «Улар мен иқтидо қиласидирган кишилардир»,— дедилар».

49-боб. Каъбанинг бузиб ташланмоғи тўғрисида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бир қўшин Каъбага уруш қилмоқчи бўлғайдир, бироқ уларни ер ютиб кетғайдир» деганлар»,— дейдилар.

750 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (كَانَيْ بِهِ أَسْوَدُ أَفْحَجُ ، يَقْلُعُهَا حَجَرًا) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен Каъбани бузайтган кишини кўриб тургандекман, ул қоп-қора, икки оёғи маймоқ бўлиб, Каъбанинг тошларини битталаб кўчирмакдадир»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расууллороҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Каъбани икки болдири ингичка, қуруқшаган ҳабаш бузғайдир» — деб айтдилар»,—

дейдилар.

50-боб. Ал-Ҳажар ул-Асвад — Қора Тош ҳақида не дейилган?

751 . عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَبَلَّهُ ، فَقَالَ : إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ .

Обис ибн Рабийя ривоят қиласылар: «Умар разияллоху анху Қора Тошга келиб ўтирадилар-да, «Мен сенинг тош эрканилиғингни ва зааринг ҳам, фойданг ҳам йүқ әрканилиғини билурмен. Агар Набий саллаллоху алайхи ва саллам сени ўпаётғанларини күрмаганимда, мен сени ўпмас эрдим»,— дедилар».

51-боб. Каъбанинг ёпилмоғи ҳақида; Каъбанинг қайси томонига қараб намоз ўқимоқни хоҳласа, ўқийверғайдир

Абдуллох ибн Умар разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам, Усома ибн Зайд, Билол ва Усмон ибн Талха Каъбага кириб, эшигини ёпиб қўйдилар. Улар эшикни очишганда мен биринчи бўлиб ичкарига кирдим. Шунда, Билолни учратиб: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Каъба ичида намоз ўқидиларми?» — деб сўрадим. Билол: «Ҳа, икки яманий устун оралиғида»,— деб жавоб бердилар».

52-боб. Каъбада намоз ўқимоқ тўғрисида

Ноғиъ разияллоху анху ривоят қиласылар: «Ибн Умар разияллоху анху, агар Каъбага кирсалар, эшикни орқаларида қолдириб, тўғриларига қараб юрар эрдиларда, ўзлари бирлан рўпараларидағи девор оралиғида уч тирсак масофа қолдириб, сўнг намоз ўқир эрдилар. «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам шу ерда намоз ўқиганлар» деб Билол кўрсатган жойни танлар эрдилар. Лекин, Каъбанинг қайси томонига қараб намоз ўқиса ҳам, ҳеч кимга гуноҳ бўлмағайдир».

53-боб. Каъбага мутлақо кирмаган одам ҳақида

Ибн Умар разияллоху анху кўп ҳаж қилар эрдилар, лекин Каъбага кирмас эрдилар.

752 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ ، وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رُكْعَتَيْنِ ، وَمَعْهُ مَنْ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : أَدْخِلْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَعْبَةَ ؟ قَالَ : لَا .

Абдуллох ибн Абу Авфо: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам умра қилиб, Каъбани тавоф айладилар. Сўнг, Мақоми Иброҳим ортига ўтиб, икки ракъат намоз ўқидилар. Шунда, ҳамроҳлари ул кишини одамлар назаридан тўсиб туришган эрди. Иттифоқо, бир киши менга: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Каъбага кирдиларми?»—деб айтди. Мен: «Йўқ»,— дедим».

54-боб. Каъбанинг бир чеккасига бориб, такбир айтган одам хусусида

753 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ ، أَئِي أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ وَفِيهِ الْإِلَهُ ، فَأَمَرَ بِهَا فَأَخْرَجَتْ ، فَأَخْرَجُوا صُورَةَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ فِي أَيْدِيهِمَا الْأَرْلَامُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (قَاتَلُهُمُ اللَّهُ ، أَمَّا وَاللَّهُ قَدْ عَلِمُوا أَنَّهُمَا لَمْ يَسْتَقْسِمَا بِهَا قُطُّ) . فَدَخَلَ الْبَيْتَ فَكَبَرَ فِي نَوَاحِيهِ وَلَمْ يَصَلِّ فِيهِ .

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласылар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Маккага келганларида, Каъбанинг ичида бутлар бўлгани учун, у ерга кириб намоз ўқигилари келмади. Шунда, Каъбадан бутларни олиб чиқиб ташламоқни

амр қилиб эрдилар, уларни олиб чиқиб ташлаши. Кейин, Иброҳим ва Исмоилнинг кўлларида азлом ушлаган ҳолда тасвирланган суратларини ҳам олиб чиқиб ташлаши».

55-боб. Лўкиллаб югуриш үдуми қачон бошланган?

754 . عَنْ أَبْنِ عَمَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاصْحَابُهُ ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ : إِنَّهُ يَقْدُمُ عَلَيْكُمْ وَقَدْ وَهَنَّهُمْ حُمَّى بِثْرَبَ ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الْثَلَاثَةَ ، وَأَنْ يُمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكَنَيْنِ ، وَلَمْ يَعْنِهُ أَنْ يَأْمُرُهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِبْقَاءُ عَلَيْهِمْ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва ул.кишининг саҳобалари Маккага келганларида, мушриклар саҳобаларга қараб: «Сизларни ул (Расулуллоҳ) бошлаб келган, аслида сизларни Ясриб (Мадина) мудофааси заифлаштириб қўйгандир»,— дейишди. Шунда, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз саҳобаларига лўкиллаб югуриб Каъбани уч марта айланиб чиқмоқни, кейин икки устун оралиғида юрмоқни буюрдилар. Жаноб Расулуллоҳ Каъба теграсида кўпроқ лўкиллаб югурмоқни буюрсалар бўлар эрди-ю, лекин саҳобаларга раҳмлари келди».

56-боб. Маккага келганда тавоф қилмоқни Қора Тошни ўпишдан бошламоқ ва уч марта лўкиллаб югурмоқ тўғрисида

744 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةً ، إِذَا اسْتَلَمَ الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ ، أَوْلَ مَا يَطُوفُ : يُجْبِي ثَلَاثَةً أَطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, энг аввало Қора Тошни ўпар эрдилар, сўнг етти марта ўрнига уч марта Каъбани лўкиллаб югуриб айланиб чиқар эрдилар».

57-боб. Ҳаж ва умрада лўкиллаб югурмоқ ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаж ва умрада уч марта лўкиллаб югуриб, тўрт марта юрдилар».

756 . عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ : فَمَا لَنَا وَالرَّمَلُ ، إِنَّمَا كُنَّا رَاعِيَنَا بِهِ الْمُشْرِكِينَ ، وَقَدْ أَهْلَكُهُمُ اللَّهُ ، ثُمَّ قَالَ :
شَيْءٌ صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا نُحِبُّ أَنْ تُنْزِكَهُ .

Абу Аслам ривоят қиласидирлар: «Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳу Қора Тошга хитоб қилиб: «Аммо, худо ҳаққи, мен сенинг фойданг ҳам, зараринг ҳам йўқ бир тош эрканлиғингни билурмен. Агар, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сени ўпидиб, тавоф қилганларини кўрмаганимда, мен ҳам сени ўпидиб тавоф қилмас эрдим»,— дедилар. Кейин, Қора Тошни ўпидиб тавоф қилдилар-да, «Лўкиллаб югурмоқ бизга не бўлибдир! Дарҳақиқат, (бир пайтлар) лўкиллаб югурмоқ бирлан биз мушрикларга ўзимизнинг бақувват эканлигимизни кўрсатиб қўйган эрдик, кейин уларни Оллоҳ таоло ҳалок қилди, энди лўкиллаб югурмоқка ҳожат бўлмаса-да, биз Жаноб Расулуллоҳдан қолган одатни тарқ этмоқни истамасмиз»,— дедилар».

757 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : مَا تَرَكْتُ اسْتِلَامَ هَذِينِ الرُّكْنَيْنِ فِي شِدَّةٍ وَلَا رَحَاءً ، مُنْذُ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُمَا .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бу икки устунни ўпидиб тавоф қилганларини кўрганимдан бўён мен ҳам ўпидиб тавоф

қилмоқни қўймасмен»,— дедилар. Убайдуллоҳ Нофиъга: «Ибн Умар икки руқн орасида юриб тавоғ қилурми эрди?» —дедилар. Нофиъ: «Уларни ўпид тавоғ қилмоқ мақсадидагина юрар эрдилар»,— дедилар.

58-боб. Устунни ҳасса бирлан силаб тавоғ қилмоқ ҳақида

758 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمَحْجُونٍ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳажжат ул-Видоъда тую минган ҳолда устунни ҳассалари бирлан силаб тавоғ қилдилар»,— дейдилар.

59-боб. Яманий икки устундан бошқасини ўпид тавоғ қилмаган одам хусусида

Абушшаъсо ривоят қиладирлар: «Къебадаги ҳар бир нарсага тақво кўзи бирлан қараган киши ким эрди? Муовия у ердаги ҳамма устунларни ўпид тавоғ қилар эрдилар. Ибн Аббос разияллоҳу анҳу Муовияга: «Анави икки устун ўпид тавоғ қилинмағайдир»,— деганларида, Муовия: «Байтуллоҳда тавоғ қилинмайдирган нарсанинг ўзи йўқдир!» — дедилар. Ибн Зубайр разияллоҳу анҳу ҳам у ердаги устунларнинг барчасини ўпид тавоғ қилар эрдилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Байтуллоҳдаги икки яманий устундан бошқасини ўпид тавоғ қилганларини кўрмагандирман»,— дейдилар.

60-боб. Қора Тошни ўпид тавоғ қилмоқ ҳақида

Зайднинг отаси Аслам: «Мен Умар разияллоҳу анҳунинг Қора Тошни ўпа туриб: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сени ўпаётганларини кўрмаганимда, мен ҳам сени ўпмас эрдим» — деганларини эшитганман»,— дейдилар.

759 . عَنِ الزُّبَيرِ بْنِ عَرَبِيِّ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ قَالَ : سَأَلَ رَجُلٌ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ اسْتِلَامِ الْحَجَرِ ، فَقَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُ وَيَقْبِلُهُ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : أَرَأَيْتَ إِنْ زُحْمْتُ ؟ أَرَأَيْتَ إِنْ غُلْبْتُ ؟ قَالَ : اجْعَلْ أَرَأَيْتَ بِالْيَمِينِ ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُ وَيَقْبِلُهُ .

Зубайр ибн Арабий ривоят қиладирлар: «Бир киши Ибн Умар разияллоҳу анҳудан Кorra Тошни ўпид тавоғ қилмоқ ҳақида сўради. Ибн Умар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг уни ўпид тавоғ қилаётганларини кўрганман»,— дедилар. Шунда ул: «Агар (бу тўғрида сен бирлан) баҳслашиб енгсам, не дерсан?»— деди. Ибн Умар: «Не дерсанингни ўшал Яманингга бориб айтғайсен! Мен (ҳақиқатан ҳам) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Қора Тошни қучоқлаб, ўпаётганларини кўрганман»,— дедилар».

61 -боб. Устун олдига келганда унга ишора қилиб қўймоқ

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам тую миниб Байтуллоҳни тавоғ қилар эрдилар ва ҳар гал устун олдига келганларида унга ишора қилиб қўяр эрдилар».

62-боб. Устун олдида туриб такбир айтмоқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам туюда Байтуллоҳни тавоғ қилдилар. Шунда ҳар гал устун олдига келганларида қўлларида нарса бирлан унга ишора қилиб қўйиб, сўнг такбир айтдилар».

63-боб. Маккага келганида, уймга қайтишдан аввал, Байтуллоҳни тавоф қилиб, икки ракъат намоз ўқиб, сўнг Сафога чиқиб борган киши хусусида

760 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ أَوَّلَ شَيْءاً بَدَأَ بِهِ حِينَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ تَوَضَّأَ ، ثُمَّ طَافَ ، ثُمَّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةً . ثُمَّ حَجَّ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا مُثْلُهُ .

Урва ибн Зубайр ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келганида, Энг аввало таҳорат олиб, тавоф айладилар, кейин умра қилмай, ҳаж қилдилар. Сўнг, Абу Бакр ва Умар разияллоҳу анҳу ҳам шундай ҳаж қилдилар. Кейинчалик, мен отам Зубайр разияллоҳу анҳу бирлан ҳаж қилганимда, ул киши ҳам дастлаб тавоф айлаб, сўнг ҳаж қилдилар. Кейин, муҳожир ва ансорларнинг ҳам шундай қилганинни кўрдим. Менинг онам холам Оиша, Зубайр ва фалончи-пистончилар бирлан умрага таҳлил айтиб, устунни силаб тавоф қилишгач, эҳромларини ечишганини менга айтдилар».

761 . عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا طَافَ ، فِي الْحَجَّ أَوِ الْعُمْرَةِ ، أَوَّلَ مَا يَقْدِمُ سَعَى ثَلَاثَةَ أَطْوَافَ ، وَمَشَى أَرْبُعَةَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ، ثُمَّ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаж ёким умрага эҳром боғласалар, энг аввало уч марта саъи қилиб ва тўрт марта юриб тавоф айлар эрдилар, сўнг икки ракъат намоз ўқигач, Сафо ва Марва оралигини зиёрат қилар эрдилар».

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Байтуллоҳга келсалар, энг аввало уч марта саъи қилиб ва тўрт марта юриб тавоф айлар эрдилар. Сафо ва Марва оралигини тавоф айлаганларида селхона бўйлаб саъи қилар эрдилар».

64-боб. Аёлларнинг эркаклар бирлан бирга тавоф қилиши ҳақида

Ибн Журайж ривоят қиладирлар: «Макка валиаҳди Ибн Хишом аёлларнинг эркаклар бирлан бирга тавоф айламофини манъ қилганида, «Қандай қилиб манъ қилғайсен? Ахир, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёллари ҳам эркаклар бирлан бирга тавоф қилганлар-ку!» — деб айтгандим»,— дедилар Ато разияллоҳу анҳу. Мен у кишидан: «Чиммат киймоқ фарз қилинишидан олдинми, Кейинми?»—деб сўрадим. Ато разияллоҳу анҳу: «Ўлай агар, ёлғон сўзласам, бу воқеа чиммат киймоқ фарз қилинганидан кейин бўлган эрди»,— дедилар. Шунда мен: «Қандай қилиб аёллар эркакларга аралашиб, тавоф айламоғи мумкин?»— деб сўрадим. Ато разияллоҳу анҳу: «Аёллар эркакларга аралашмас эрди. Масалан, Оиша онамиз эркаклардан нарида, бир чеккада туриб тавоф қилаётганларида, бир аёл келиб, «Эй мўъминлар онаси, юрингиз (Қора Тошни) ўпиб, тавоф айлағаймиз!» — деганида, Оиша онамиз: «Йўқ, ўзинг бораверғил!»—деб кўнмаган эрдилар. Лекин, аёллар кечалари ёпинғич ёпиниб, тавоф қилгани чиқишаарди. Аммо, эркаклар Каъбага кириб кетишганда, улар қайтиб чиққунларича пойлаб туришарди. Эркаклар чиққач, киришарди. Мен ва Убайд ибн Умайр, Оиша онамиа Сабийр деган тоғ дарасида тоат-ибодат бирла машғул бўлиб турганларида, ҳузурларига бордик. Шунда мен: «Оиша онамиз қандай чодирдалар?»— деб шеригимдан сўрадим. «Туркий чодирдалар»,— деб айтди. Оивда онамиз бирлан бизнинг ўртамиизда ўша чодирдан бўлак тўсиқ йўқ эрди. Мен Оиша онамизнинг қизил кўйлак кийиб олганларини кўрдим».

Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотинлари Умму Салама разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга бетоблигимдан нолидим. Ул киши: «Уловда одамларга эргашиб тавоф айлағил!» —

дедилар. Мен тавоф этдим, Жаноб Расулуллоҳ эрса, Каъба ёнида намоз ўқиб, «Ва-т-Тур» деган сурани тиловат қилдилар».

65-боб. Тавоф вақтида гапирмоқ мүмкинми?

762 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ بِإِيمَانٍ رَبَطَ يَدَهُ إِلَى إِيمَانٍ ، بِسَيِّرٍ أَوْ بِخَيْطٍ أَوْ بِشَيْءٍ غَيْرِ ذَلِكَ ، فَقَطَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِهِ ، ثُمَّ قَالَ : (قُدْهُ بِيَدِهِ) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбани тавоф айлаётib, қўлини тасма бирлан бошқа бир одамнинг қўлига боғлаб олиб, етаклаб кетаётган кишининг ёнидан ўтиб қолдилар. Шунда, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам тасмани кесиб юбордилар-да, унга: «Қўлидан етаклағил!»—дедилар».

66-боб. Тавоф қилаётib, тасма ёки бошқа макруҳ нарсани кўрса, кесиб ташлайдир

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбани тасма (ёким шунга ўхшаш нарса) тақиб тавоф қилаётган кишини кўриб, (тасмасини) кесиб ташладилар.

67-боб. Яланғоч одам Каъбани тавоф қилмайдир ва мушрик ҳаж қилмайдир

763 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرَ الصَّدِيقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، بَعَثَهُ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي أَمْرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ يَوْمَ التَّحْرِيرِ ، فِي رَهْطٍ يَوْذَنُ فِي النَّاسِ : أَنْ لَا يَحْجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكًا ، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانًا .

Хумайд ибн Абдурраҳмон ривоят қиладирлар: «Абу Бакр Сиддик разияллоҳу анҳу Наҳр куни (қурбойлик қиладирган куни) Ҳажжат ул-Видоъдан олдин Абу Ҳурайрани бир гуруҳ одамлар бирлан бирга Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бажармоқни буюрган ҳажга юбориб, «Билиб қўйингиз, бу йилдан кейин мушриклар ҳаж қилмағайдир ва яланғочлар Каъбани тавоф айламағайдир!» деб жар солмоқни буюрдилар».

68-боб. Тавофи бузилса...

Ато разияллоҳу анҳу: «Агар бирор киши тавоф айлаётганда намоз бошланиб қолса ёким одамлар оқими тавоф қилаётган ўрнидан нарига суриб кетса, тавофини келган жойидан давом эттиргайдир»,— дедилар. Шу каби ҳадисларни Ибн Умар ва Абдурраҳмон ибн Абу Бакр разияллоҳу анҳумолар ҳам ривоят қилишган.

69-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам еттинчи тавофда икки ракъат намоз ўқидилар

Нофиъ: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу ҳар еттинчи тавофда икки ракъат намоз ўқири эрдилар»,— дедилар. «Тавофнинг икки ракъат намози ўрнига фарз намози ўқиса, кифоядир»,— дедилар Ато. Шунда Зухрий: «Суннатга риоя қилмоқ афзалроқ, чунки Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам етти марта тавоф этсалар, икки ракъат намоз ўқимай қўймас эрдилар»,— дедилар.

Амр ривоят қиладирлар: «Биз Ибн Умар разияллоҳу анҳудан: «Умрада, Сафо ва Марва орасини тавоф этмасдан олдин, киши (ўзининг) аёлига қўшила олғайдирми?»—деб сўрадик. Ул киши бундай дедилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, Каъбани етти марта тавоф айладилар, сўнг Мақоми Иброҳим ортига ўтиб, икки ракъат намоз ўқидилар. Кейин, Сафо ва Марва

орасини тавоф қилдилар-да, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир!» деган оятни ўқидилар». Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳудан сўраган эрдим, «Сафо ва Марва орасини тавоф қилиб бўлмагунча, киши аёлига ёқинлашмағайдир»,— дедилар».

70-боб. Каъбани тавоф этиб, Арафотга чиқиб келгандан кейин, қайта Каъбага яқин бормаган ва уни тавоф қилмаган киши хусусида

764 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ ، فَطَافَ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ، وَلَمْ يُقْرَبْ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بِهَا حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, Каъбани тавоф айладилар, сўнг Сафо ва Марва орасида саъй қилдилар. Кейин, Арафотга чиқиб келдилар-да, Каъбани бир марта тавоф этганларича, қайтиб тавоф қилмадилар».

71-боб. Тавофнинг икки ракъат намозини масжид ташқарисида ўқиган киши; Умар разияллоҳу анҳу Масжид ул-Ҳаром ташқарисида намоз ўқидилар

Умму Салама разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга тобим йўқлигидан нолидим»,— дейдилар (Бу ҳадис такрюран ривоят қилинадир, шу сабабли тўлиқ келтирилмаган).

Урва разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккада эканликларида, Каъбани тавоф этмоққа чиқмоқчи бўлиб турганларида, ҳануз Каъбани тавоф айламаган Умму Салама ҳам бирга чиқмоқчи бўлди. Шунда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бомдодни ўқиган бўлсанг, тяңгга миниб, одамлар намоз ўқиб турган пайтда Каъбани тавоф айлаб олғил!» — дедилар. Умму Салама шундай қилди».

72-боб. Иброҳим Мақоми ортида икки ракъат намоз ўқиган киши

Ибн Умар ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келдилар-да, Каъбани етти мартаба тавоф қилиб, Иброҳим Мақоми орқасида икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг Сафога чиқдилар. Оллоҳ таоло: «Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир»,— деган».

73-боб. Бомдод ва асрдан кейин тавоф қилмоқ

Ибн Умар разияллоҳу анҳу тавофнинг икки ракъат намозини Қуёш чиққунгача ўқирдилар. Умар разияллоҳу анҳу бомдоддан сўнг Каъбани тавоф қилдилар, кейин тявларига миниб, Зу Туванга бордилар-да, икки ракъат тавоф намози ўқидилар.

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Бомдод намозидан сўнг, одамлар Каъбани тавоф қилиши, кейин ваъз тинглашди. Ваъздан сўнг эрса, Қуёш чиққанлигига қарамай, намоз ўқиши. Улар намоз ўқимоқ макруҳ қилинган вақт бўлишига қарамай намоз ўқидилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Қуёш чиқиши ва ботиш вақтларида намоз ўқимоқни манъ қилганларини эшитганман»,— дейдилар.

Абдулазиз ибн Руфайъ: «Мен Абдуллоҳ ибн Зубайр разияллоҳу анҳунинг бомдоддан кейин Каъбани тавоф қилиб, икки ракъат тавоф намози ўқиганларини кўрдим»,— дейдилар.

Оиша онамиз: «Мен Абдуллоҳ ибн Зубайрнинг асрдан кейин икки ракъат намоз ўқиганини кўрдим. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам Каъбага кирсалар,

албатта икки ракъат тавоф намози ўқир эрдилар»,— дейдилар.

74-боб. Касал одам улов миниб тавоф қиладир

Ибн Аббос разияллоху анҳу: «Набий саллаллоҳу алаиҳи ва саллам түя миниб Каъбани тавоф айладилар, устун олдига келгандарида эрса, асолари бирлан унга ишорат қилиб, такбир айтдилар»,— дейдилар.

Умму Салама разияллоху анҳо ривоят қиладирлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва салламга бетоблиғимдан нолидим. Шунда, ул киши менга: «Одамларга әргашиб Каъбани тавоф айлағил!»—дедилар. Мен айтғандаридек тавоф қилдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва саллам эрса, Каъба ёнида намоз ўқиб, «Ва-т-Тури ва китаб-им-мастур» сурасини зам қиласы замандаштырып, эрдилар».

75-боб. Сиқойат үл-ҳожжы — ҳожиларни сув бирлан таъминламоқ ҳақида

765 . عنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اسْتَأْذِنَ الْعَبَاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ يَبِيَتْ سِكَّةً، لَيَالِيٌ مِنْ أَجْلِ سَقَائِهِ، فَأَذِنْ لَهُ .

Ибн Умар разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Аббос ибн Абдулмутталлиб разияллоху анҳу Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва салламдан Мино кунлары Маккада тұхтаб, сиқойат қилиб олмоққа рухсат сұраб эрди, рухсат бердилар».

766 . عنِ ابْنِ عَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ إِلَيَ السَّقَائِيَ فَاسْتَسْتَبَّيْ فَقَالَ الْعَبَاسُ : يَا فَضْلُ اذْهَبْ إِلَيَ أُمَّكَ فَاتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَابِ مِنْ عِنْدِهَا ، فَقَالَ : (اسْقِنِي) ، قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ أَيْدِيهِمْ فِيهِ ، قَالَ : (اسْقِنِي) ، فَشَرَبَ مِنْهُ ، ثُمَّ أَتَى زَمْزَمَ وَهُمْ يَسْقُونَ وَيَعْمَلُونَ فِيهَا فَقَالَ : (اعْمَلُوا فَإِنَّكُمْ عَلَى عَمَلٍ صَالِحٍ) ، ثُمَّ قَالَ : (لَوْلَا أَنْ تُغْلِبُوا لَنَزَلْتُ حَتَّى أَضَعَ الْجَبَلَ عَلَى هَذِهِ) ، يَعْنِي عَاتِقَهُ وَأَشَارَ إِلَى عَاتِقَهِ .

Икрима разияллоху анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва саллам сиқойат (ҳожилар сув оладирган) жойига келиб, сув сүрадилар. Шунда, Аббос үғлиға: «Эй Фазл, онангнинг олдига борғил-да, ундағы мавжуд сувдан Расулуллоҳ саллаллоҳу алаиҳи ва салламга элтиб берғил!» — деди. Фазл онасидан сув олиб, Жаноб Расулуллоҳға олиб борғанда, ул киши: «Ичириб қўйғил!» — дедилар. Фазл: «Ё Расулуллоҳ, бу сувга қўл тиқилган»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ичирғил дерман!» — дедилар. Фазл сув ичириб қўйғач, Замзам қудуғи олдига боришиди. У ердаги кишилар қудуқдан сув тортиб олиб, ташналарга ичиришаётган эрди. Жаноб Расулуллоҳ уларга: «Ишлайверингиз, сизлар хайрли иш қилмакдасизлар»,— дедилар. Кейин, яна: «Агар қаршилик қилмасанлизлар, туядан тушиб, арқонни елкамга қўйиб, мен ҳам сув тортишар эрдим»,— дедилар».

76-боб. Замзам ҳақида қандай ривоятларни келтиришади?

Анас ибн Молик разияллоху анҳу Абу Зарр разияллоху анҳудан ўзлари эшитган қўйидаги ҳадисни ривоят қиладирлар: «Мен Маккадалиғимда,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ,— уйимнинг томи очилиб, Жаброил алайҳиссалом тушдилар. Кейин, қўкрагимни ёриб, замзам суви бирлан ювдилар-да, тилла лаган тўла ҳикмат ва иймон келтириб, ичига солдилар. Сўнг, қўкрагимни ёпиб, аслига келтирдилар, кейин қўлимдан ушлаб, осмоннинг энг пастки қаватига олиб чиқдилар. Шунда, Жаброил алайҳиссалом осмоннинг энг пастки қавати посбонига: «(Эшикни) очғил!» — дедилар. Посбон: «Бул кимдир?»—деди. Ҳазрат Жаброил: «Бул менман, Жаброилман»,— дедилар».

767 . عَنْ عَاصِمٍ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ : أَنَّ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُ قَالَ : سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَمْرَمْ فَشَرَبَ وَهُوَ قَائِمٌ .
قالَ عَاصِمٌ : فَحَلَفَ عِكْرِمَةُ : مَا كَانَ يَوْمَنِدِ عَلَى بَعِيرٍ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга тик турғанларида замзам ичирдим»,— дейдилар. Осим разияллоҳу анҳу эрса: «Ибн Аббоснинг озод қилинган қули (мавло) Икриманинг онт ичиб айтишига қараганда, ўшал қуни Жаноб Расулуллоҳ фақат түя миниб юрганлар»,— дейдилар.

77-боб. Қорин — бир йўла ҳаж ва умра қиладирган шахс нечук тавоф қиладир?

Оиша онамиз разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Ҳажжат ул-Видъ қуни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга чиқиб, умрага эҳром боғладик. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ: «Кимнинг жонлиги бўлса, бир йўла ҳаж ҳам умрага ният айлаб, эҳром боғласин, ҳар иккала удумнк адо этмагунча эҳромини ечмасин!»— дедилар. Мен ҳайз кўрган ҳолимда Маккага келган эрдим. Ҳаж (катта ҳаж) қилиб бўлганимизда, Жаноб Расулуллоҳ мени (укам) Абдураҳмон бирлан бирга Таңьимга юбордилар, мен умра қилиб қайтдим. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ менга: «Бу (ҳайз бўлиб қолиб, қилолмаган) умранг ўрнига ўтғайдир»,— дедилар. Умрага эҳром боғлаганлар (Каъбани) тавоф этишгач, эҳромларини ечишди. Аммо, бир йўла ҳаж ҳам умрага талбия айтганлар Каъбани бир марта тавоф қилишди».

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Ибн Умар ҳузурларига ўғиллари Абдуллоҳ ибн Абдуллоҳ туясини ҳовлида қолдириб, кириб келди-да: «Мен бу йил одамлар орасида уруш бўлмаслигига ишонмасман, Каъбани тавоф қилгани чиқсангиз, йўлингизни (кофиirlар) тўсмоғи мумкин. Бу йил ҳаж қилмай турсангиз бўларми эрди?» — деди: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам Каъбани тавоф қилгани чиққанларида Қурайш кофиirlари йўлларини тўсиб, ул киши бирлан Каъба оралиғида туриб олган эрди, агар менга ҳам шундоқ қилишса. унда Жаноб Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир, дейишадир-ку, ахир!»— дедилар Ибн Умар. Кейин яна: «Сизларни гувоҳ қилиб айтурменким, умра устига албатта ҳаж ҳам қилғайман!»—деб қўшиб қўйдилар, сўнг, Каъбага бориб, иккала ҳаж учун бир марта тавоф қилдилар».

78-боб. Таҳорат олиб тавоф қилмоқ ҳақида

Мұхаммад ибн Абдурраҳмон ибн Навфал Қурайший Урва ибн Зубайрға (таҳорат олиб тавоф қилмоқ ҳақида) савол бердилар. Шунда, Урва бундай деб жавоб қилдилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам,— деб эдилар Оиша онамиз,— Маккага ҳаж қилгани келганларида, дастлаб таҳорат олдилар, сўнг Каъбани тавоф айладилар, лекин умра қилмадилар». Абу Бакр разияллоҳу анҳу ҳам ҳаж қилганларида аввал таҳорат олиб сўнг Каъбани тавоф этганлар, умра қилмаганлар. Умар разияллоҳу анҳу ҳам шундай қилганлар. Кейинчалиқ, Усмон разияллоҳу анҳу ҳаж қилдилар. Ул кишининг ҳам дастлаб таҳорат олиб, сўнг Каъбани тавоф айлаганларини, аммо умра қилмаганларини кўрдим. Кейин, Муовия бирлан Абдуллоҳ ибн Умар ҳам шундай қилишди. Мен отам Зубайр ибн Аввом бирлан ҳаж қилганимда, ул киши ҳам дастлаб таҳорат олиб, сўнг Каъбани тавоф этдилар, умра қилмадилар. Мұхожир ва ансорларнинг ҳам шундай қилишганини кўрдим. Энг охири бўлиб, Ибн Умарнинг шундай қилганининг шоҳиди бўлдим. У ҳам анъанага кўра, умра қилмади. Мана, Ибн Умар уларнинг олдида кетаётир, ҳеч ким ундан бир нарсани сўрамакка

ботинмайдир, ўткинчилар ҳам фақат Каъбани тавоф айламак ниятидагина қадам ташлашаётир... Мана, тавоф ҳам қилиб бўлишди, лекин улар ҳануз эҳромдадирлар. Мен онам бирлан холамнинг ҳам Каъбани тавоф айлаб бўлмагунларича, бошқа бирор нарса қилишмаганинг ҳамда эҳромларини ечишмаганинг шоҳиди бўлгандирман».

Урва разияллоҳу анҳу: «Менга онам айтдиларки, ул киши бирлан холам, Зубайр ва фалончи-пистончилар умрага талбия айтишиб, Қора Тошни силаб тавоф қилишгач, эҳромларини ечишибдир», — дейдилар.

79-боб. Сафо ва Марвада саъй қиласиридан бирига айланганлиги ҳақида

768 . عَنْ عُرُوْةَ رَحْمَهِ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، فَقُلْتُ لَهَا : أَرَأَيْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى : ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطْوَفَ بِهِمَا﴾ . فَوَاللَّهِ مَا عَلَى أَحَدٍ جُنَاحٌ أَنْ لَا يَطْوَفَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . قَالَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : بَعْسَ مَا قُلْتَ يَا ابْنَ أَخْتِي ، إِنَّ هَذَهُ لَوْ كَانَتْ كَمَا أَوْتَنَاهَا عَلَيْهِ كَانَتْ : لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَطْوَفَ بِهِمَا ، وَلَكِنَّهَا أُنْزِلَتْ فِي الْأَنْصَارِ ، كَانُوا قَبْلَ أَنْ يُسْلِمُوا يُهْلِكُونَ لِمَنَّا طَاغَيَةً الَّتِي كَانُوا يَعْبُدُونَهَا عِنْدَ الْمُشْكَلِ ، فَكَانَ مَنْ أَهْلَ يَتَرَحَّجُ أَنْ يَطْوَفَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، فَلَمَّا أَسْلَمُوا سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّا كُنَّا نَتَرَحَّجُ أَنْ نَطْوَفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى : ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ . الآيَةُ .

قَالَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : وَقَدْ سَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّوَافَ بَيْنَهُمَا ، فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَرُكَ الطَّوَافَ بَيْنَهُمَا .

Урва разияллоҳу анҳу ривоят қиласиридан биридир, ким Каъбани тавоф айласа ёким умра қилса, уларнинг иккаласини (Сафо ва Марвани) тавоф этмоғи гуноҳ бўлмағайдир» деган қавли ҳақида не дерсиз? Худо ҳаққи, Сафо ва Марвани тавоф айламаса, ҳеч ким гуноҳкор бўлмас эркан!» — дедим. Эй жияним,— дедилар Оиша онамиз,— нечук беъмани сўз айтдинг! Агар бу оятнинг тафсири сен айтганингча бўладирган бўлса, унда Сафо ва Марвани тавоф айламаса, гуноҳкор бўлмас эркан-да?! Аммо, бу оят ансорлар ҳақида нозил бўлган бўлиб, улар мусулмон бўлмоқларидан аввал Мушаллал деган жойдаги ўзлари ибодат қиласиридан бутга — мустабид Манотга таҳлил айтишар эрди. Шу боисдан ҳам Сафо ва Марвани тавоф айламакка ҳайиқишар эрди. Улар мусулмон бўлганларидан сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Ё Расулуллоҳ, биз Сафо ва Марвани тавоф қиласири ҳайиқар эрдик, шукрким, Оллоҳ таоло «Сафо ва Марвани тавоф айламак Оллоҳ удумларидандир!» деган ояти каријмасини нозил қилді», — дейишди. Шундан сўнг, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Сафо ва Марвани тавоф этмакни суннат қилдилар, буни қилмасликка ҳеч кимнинг ҳаққи йўқдир!»

«Мен ушбу ҳадисни Абу Бакр ибн Абдурраҳмонга айтганимда,— дейдилар Зухрий разияллоҳу анҳу,— у бундай деди: «Оиша зикр қилган бут — Манотга таҳлил айтмайдирган барча одамлар Сафо ва Марвани тавоф қилишарди. Оллоҳ таоло Қуръонда Сафо ва Марвани тавоф айламакни зикр қилмай, Каъбани тавоф этмакни зикр қилганида, одамлар: «Ё Расулуллоҳ, биз Сафо ва Марвани тавоф қилар эрдик, Оллоҳ таоло Каъбани тавоф айламак ҳақида оят нозил қилди, Сафони зикр қилмади, агар биз Сафо ва Марвани тавоф қилсак, гуноҳкор бўлғаймизми?» — дейишди. Шунда, Оллоҳ таоло «Сафо ва Марвани тавоф айламак Оллоҳ

удумлариданыр!»деган ояты кариымасини нозил қилди». «Бу оят,— деб давом этдилар Абу Бакр,— икки тоифа одамлар хусусидадир, бири — жоҳилия даврида Сафо ва Марвани тавоф этмакка ҳайикән кишилар, иккинчиси — илгари Сафо ва Марвани тавоф айлаб юриб, кейин, ислом даврига келганда, Оллоҳ таоло Каъбани тавоф этмакни зикр қилиб, Сафони эслатмаганлигидан уларни тавоф айламакка ҳайиқиб қолган кишилар ҳақида нозил бўлган. Шундан сўнг Оллоҳ таоло Сафо ва Марвани ҳам тавоф айламак лозимлигини эслатиб, оят нозил қилган, деб эшитғайман».

80-боб. Сафо ва Марвада саъй қилмоққа доир ҳабарлар

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Баний Аббод ҳовлисидан Баний Абу Ҳусайн кўчасигача бўлган масофада саъй қилинғайдир»,— дейдилар.

769 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَافَ الطَّوَافَ الْأَوَّلَ حَبَّ ثَلَاثَةَ وَمَشَى أَرْبَعًا ، وَكَانَ يَسْعَى بَطْنَ السُّمْسِيلِ إِذَا طَافَ بَيْنَ الصَّفَّا وَالسَّمْرَوَةِ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбанинг дастлабки тавофини адо этсалар, уч марта йўртиб чопардилар ва тўрт марта оддий юриш қилар эрдилар. Сафо ва Марвани тавоф айласалар, улар оралиғида жойлашган селхона бўйлаб саъй қилар эрдилар»,— дейдилар. Убайдуллоҳ ибн Умар: «Абдуллоҳ ибн Умар яманий устун олдига келганда одатдагидек юармиidlар, деб Нофиъдан сўрадим»,— дейдилар. Шунда Нофиъ: «Йўқ, яманий устун олдида одамлар кўпайиб кетгандагина шундай қилдилар, чунки ул киши устунни ўпиб тавоф қилмай қўймас эрдилар»,— деб жавоб қилган экан.

Амр ибн Динор: «Биз Ибн Умар разияллоҳу анҳудан умрада Каъбани тавоф айлаб, Сафо ва Марва орасини тавоф қилмаган киши аёлига яқинлашадирми, деб сўрадик»,— дейдилар. Шунда, Ибн Умар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, Каъбани етти марта тавоф айладилар, Мақоми Иброҳим орқасида икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг Сафо ва Марва орасида етти марта саъй қилдиларда, «Расулуллоҳда сизлар учун яхши намуналар бордир!»— деб айтдилар»,— деб жавоб қилибдир.

Амр ибн Динор: «Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳудан шу ҳақда сўраганимизда, у киши «Сафо ва Марвада саъй қилмагунча, аёлига мутлақо яқинлашмаслиги керак» деб айтдилар»,— дейдилар.

Амр ибн Динор: «Мен Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, Каъбани тавоф айладилар, сўнг икки ракъат намоз ўқидилар, кейин Сафо ва Марвада саъй қилдилар-да, «Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар бордир» деганини эшитдим»,— дейдилар.

Осим разияллоҳу анҳу: «Сафо ва Марва орасида саъй қилмоқни ёқтирмасми эрдингиз, деб Анас ибн Моликдан сўрадим»,— дейдилар. Анас: «Ха, чунки у жоҳилия даври удумларидан эрди, ҳатто Оллоҳ таоло «Сафо ва Марва Оллоҳ таолонинг удумларидан биридир, ким Каъбага ҳаж қилғайдир ёким умра қилғайдир, Сафо ва Марвани тавоф айламоғидан гуноҳкор бўлмағайдир» деган оятни нозил қилган»,— дёб жавоб беридирлар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъбани тавоф айлаб, Сафо ва Марва орасида мушрикларга ўз куч-қувватларини кўрсатиб қўймоқ учун саъй қилдилар»,— дейдилар. Шунга ўхшаш ҳадисни Ҳумайд ҳам айтиб берган.

81-боб. Ҳайз кўрган аёл барча ҳаж удумларини адо қиладир, фақат тавоф этмайдир; Сафо ва Марва орасида таҳоратсиз саъй қилса...

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Мен ҳайз кўрган ҳолимча Маккага келиб, на Каъбани тавоф айлай олдим ва на Сафо ва Марвада саъй қилдим. Мен буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтиб, шикоят этдим. Ул киши: «Тоза бўлгунингча Каъбани тавоф айламағил, ҳожилар не қилсалар, сен ҳам шуни қилғил!» — дедилар».

770 . عَنْ حَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَهْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ وَاصْحَابُهِ بِالْحَجَّ ، وَيَسِّعُ أَهْدَى مِنْهُمْ هَذِيُّ غَيْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَلْحَةً وَقَدَمَ عَلَى مِنَ الْيَمَنِ وَمَعَهُ هَذِيُّ ، فَقَالَ : أَهْلَلتُ بِمَا أَهْلَلْتُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمَرَةً ، وَيَطْوُفُوا ، ثُمَّ يُقَصِّرُوا وَيَحْلُوا إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَ الْهَذِيِّ ، فَقَالُوا : نَنْطَلِقُ إِلَى مِنَى وَذَكْرُ أَحَدِنَا يَقْطُرُ ! فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدِيرْتُ مَا أَهْدَيْتُ ، وَلَوْلَا أَنَّ مَعِيَ الْهَذِيِّ لَا حَلَّتْ) .

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳудан: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва асхоблари ҳажга эҳром боғладилар. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва Талҳадан бошқанинг қурбонликка аталган жонлиғи йўқ эрди. Шу пайт, Али Ямандан жонлиқ етаклаб келиб қолди-да: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам нимага эҳром боғласалар, мен ҳам ўшанга эҳром боғлағайдирман», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларга катта ҳаж ўрнига умра қилмоқни, соchlарини калта қилмоқни ҳамда жонлиқ етаклаб келганлардан ташқари ҳаммага эҳромини ечмоқни амр қилдилар. Шунда саҳобалар: «Минога борғаймизми? Баъзи биримизнинг закаримиздан маний томиб турибдир-ку?!» — дейишди. Бу гап Жаноб Расулуллоҳнинг қулоқларига етгач: «Мен кейинга сурган ишимни олдин қилмоқчи бўлганимда, жонлиқ олиб келмаган бўлар эрдим, жонлиғим бўлмаганда эрди, мен ҳам эҳромимни ечган бўлар эрдим», — дедилар. Оиша онамиз ҳайз кўрган бўлсалар ҳам, барча ҳаж удумларини адо этдилар, лекин фақат Каъбани тавоф айламадилар, уни покланганларидан кейин тавоф қилдилар. Оишаонамиз: «ЁРасулуллоҳ, сизлар ҳаж бирлан умра қилдингизлар, мен эрсам, ҳаж қилганимча қолдим», — деганларида, Жаноб Расулуллоҳ: «Уканг Абдурраҳмон бирлан Тањимга бориб, умра қилиб келғил!» — дедилар. Шунда, Оиша онамиз ҳаждан кейин умра қилиб қайтдилар».

Ҳафса айтадирлар: «Биз жорияларимизни уйдан ташқарига чиқармас эрдик. Бир куни бир аёл Баний Халаф қасрига келиб тушди. У синглисининг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларидан бирининг хотини эканлигини, унинг эри Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўн икки марта ғазот қилганлигини, шу ғазотларда синглиси ҳам эри бирлан бирга иштирок этиб, ярадорларни даволаганини айтди. «Синглим,— деди бояги аёл,— Жаноб Расулуллоҳдан: «Агар бирортамизнинг ёпинғичимиз бўлмаса-ю, ҳайит намозига чиқолмай қолсак, гуноҳ бўлмағайдирми?» — деб сўраганида, ул киши: «Дугонасининг ёпинғичларидан бирини олиб турсин, хайрли ишдан қолмасин, мўъминлар бирлан бирга чиқиб, дуо айтсин!» — дебдирлар, Бояги хотин (Умму Атийя) келганида: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам фалон нарсалар тўғрисида не деганлар, эшитганмисиз, деб сўрашди аёллар, Шунда у: «Ҳа, отам ҳаққи-хурмати (у, Жаноб Расулуллоҳнинг номларини тилга олганда, кўпинча «отам ҳаққи ҳурмати» деб қўярди), эшитганман. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эндиGINA бўйига етган қизларга ҳам намозга чиқмоқни буюрар эрдилар», — деди. «Ҳайз кўрган хотинларга ҳамми?» — деб сўрадим. Шунда у: «Ҳа, ҳайз кўрган хотин Арафотга

чиқмағайдирми? Ёки фалон, ё пистон қилмағайдирми?»—дея ҳаж үдүмларини санай кетди».

82-боб. Маккаликларнинг Батҳо ва бошқа жойда туриб, ҳожиларнинг эса, Минога чиққанида эҳром боғламоғи ҳақида

Ато разияллоҳу анҳудан Маккага яқин жойларда яшайдирган кишиларнинг ҳажга талбия айтмоқлари тўғрисида сўрашди. Ул киши: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Тарвия куни түя устида туриб намоз ўқигач, талбия айттар эрдилар»,— дедилар.

Абдумалик разияллоҳу анҳу Атодан, ул киши эрса, Жобир разияллоҳу анҳудан эшитган қуийдаги ҳадисни ривоят қиласадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Маккага келиб, Тарвия кунигача эҳромларимизни ечиб қўйдик ва Маккага орқамизни қилиб, ҳажга талбия айтдик. Абу Зубайр: «Жобир менга, Батҳода туриб эҳром боғладик, деганди»,— дейдилар. Убайд ибн Журайж Ибн Умар разияллоҳу анҳуга: «Мен сизнинг, Маккада эканлигингизда, одамлар янги ой чиққанини кўриб, эҳром боғласалар ҳам, Тарвия кунигача эҳром боғламаганингизни кўрдим»,— дедилар».

83-боб. Тарвия куни пешинни қаерда ўқидир?

771 . عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ رُفَيْعٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قُلْتُ : أَخْبَرْنِي بِشَيْءٍ عَقْلَتُهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيْنَ صَلَّى الظَّهَرَ وَالْعَصْرَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ ؟ قَالَ : بِمِنْيَ ، قُلْتُ : فَأَيْنَ صَلَّى الْعَصْرَ يَوْمَ التَّفْرِيَةِ ؟ قَالَ : بِالْأَبْطَحِ . ثُمَّ قَالَ : افْعُلْ كَمَا يَفْعَلُ أَمْرَاؤُكَ .

Абдулазиз ибн Руфайъ ривоят қиласадирлар: «Мен Анас ибн Молик разияллоҳу анҳудан: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўзингиз ўрганган бир нарса ҳақида мени хабардор қилсангиз! Тарвия куни ул киши пешин ва асрни қаерда ўқидилар?»—деб сўрадим. Анас: «Минода»,— дедилар. Мен: «Нафр куни (ҳожилар Минодан қайтадирган кун) асрни қаерда ўқидилар?» — дедим. Анас: «Абтаҳда»,— дедилар-да, «Амиду умароларинг сингари қилаверғил!» — деб қўшиб қўйдилар».

Абдулазиз ривоят қиласадирлар: «Тарвия куни Минога чиқиб, эшак миниб кетаётган Анас разияллоҳу анҳуни учратдим. «Бугун Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам пешинни қаерда ўқидилар?» — деб у кишидан сўрадим. Анас: «Умароларинг қаерда ўқиса, сен ҳам ўша ерда ўқийверғил!» — дедилар».

84-боб. Минода намоз ўқимоқ ҳақида

Убайдуллоҳ оталари Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳудан қуийдаги ҳадисни эшитган эрканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода икки ракъат намоз ўқидилар, Абу Бакр, Умар ва Усмон ўз халифалигининг дастлабки йилларида икки ракъат ўқиб, кейинчалик тўрт ракъат ўқишган».

Хориса ибн Ваҳб ал-Хузоий разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода биз бирлан икки ракъат намоз ўқидилар, Абу Бакр, Умар ва Усмон ҳам ўз халифалигининг дастлабки йилларида қаср ўқиб, кейинчалик тўла ўқийдирган бўлишган»,— дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга икки ракъат (фарзни қаср қилиб) намоз ўқиганман, кейин Абу Бакр разияллоҳу анҳу бирлан ҳам, Умар разияллоҳу анҳу бирлан ҳам икки ракъат намоз ўқидим. Кейинчалик эрса, сизларнинг йўлларингиз бўлиниб кетди (яъни, бирорлар тўрт, бошқалар икки ракъат ўқийдирган бўлди). Қани энди, тўрт ракъат ўрнига ўша мақбул икки ракъат намоз ўқилса!» — дедилар.

85-боб. Арафа куни тутиладирган рўза ҳақида

772 . عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : شَكَّ النَّاسُ يَوْمَ عَرَفةَ فِي صَوْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَبَعْثَتُ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَابٍ فَشَرَبَهُ .

Солим разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Арафа куни одамлар Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўза тутганикларидан шубҳаланишди. Шунда, мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга мева шарбати юборган эрдим, ичдилар».

86-боб. Минодан Арафотга такбир ва талбия айтиб бориш ҳақида

Абдуллоҳ ибн Юсуф ривоят қиладирлар: «Мұхаммад ибн Абу Бакр ас-Сақоғий ва Анас ибн Молик разияллоҳу анҳумо иккалалари Минодан Арафотга кетишаётган эрди. Шунда, Мұхаммад ибн Абу Бакр: «Ўша куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Минодан Арафотга кетаётганингизда не қилдингизлар?» — деб Анасадан сўради. Анас: «Баъзи биримиз таҳлил, баъзи биримиз талбия айтиб бордик, Жаноб Расулуллоҳ ҳеч қайсимизга бир нима демадилар», — деди».

87-боб. Арафа куни кечки пайт кўчага чиқиши ҳақида

773 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ : جَاءَ يَوْمَ عَرَفةَ حِينَ زَالَتِ الشَّمْسُ ، فَصَاحَ عِنْدَ سُرَادِقِ الْحَجَاجِ ، فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ مُلْحَفَةٌ مُعَصْفَرَةٌ ، فَقَالَ : مَا لَكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؟ فَقَالَ : الرَّوَاحُ إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ السُّنَّةَ ، قَالَ : هَذِهِ السَّاعَةُ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قَالَ : فَأَنْظِرْنِي حَتَّى أُفِيضَ عَلَى رَأْسِي ثُمَّ أَخْرُجْ ، فَنَزَلَ حَتَّى خَرَجَ الْحَجَاجُ فَسَارَ بَيْنِ وَبَيْنِ أَبْيِ ، فَقُلْتُ : إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ السُّنَّةَ فَاقْصُرِ الْخُطْبَةَ وَعَجِّلِ الْوُقُوفَ ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ قَالَ : صَدَقَ ، وَكَانَ عَبْدُ الْمَلِكِ قَدْ كَتَبَ إِلَى الْحَجَاجِ أَنْ لَا يُخَالِفَ ابْنَ عُمَرَ فِي الْحَجَّ .

Солим разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абдумалик ибн Марвон ҳаж амалларида Ибн Умарга қаршилик қилмасликни буюриб, Ҳажжожга мактуб ёзди. Ибн Умар разияллоҳу анҳу (мен у киши бирлан бирга эрдим) арафа куни, Қуёш ботган пайтда, Ҳажжожнинг чодири олдига келиб, қичқирдилар. Ҳажжож сариқ кўйлагини кийиб чиқиб: «Эй Абдурраҳмоннинг отаси, сизга не бўлди?» — деди. Ибн Умар: «Агар суннатни адo этгинг келса, тез қимиrlағил, бир ерга бормоқ керак», — дедилар. «Ҳозирми?» — деди Ҳажжож. «Ҳа», — дедилар Ибн Умар. «Андак сабрдилиб турингиз, бошимдан сув қўйиб олай», — деди Ҳажжож. Ибн Умар туюдан тушиб, Ҳажжож чиққунча пойлаб турдилар. Ҳажжож чиққач, Ибн Умар мен бирлан отам иккаламизнинг ўртамиизда кетдилар. Мен Ҳажжожга: «Агар суннатни бузмай десанг, хутбани қисқароқ айтиб, вуқуфни тезлаштиргил!» — деб эдим, у Абдуллоҳга аланглаб қарай бошлади. Буни сезган Абдуллоҳ: «У тўғри айтаётир», — дедк»

88-боб. Арафотда түя миниб турниш ҳақида

Абдуллоҳ ибн Аббоснинг мавлоси (озод қилинган қули) ривоят қиладирлар: Уммулфазл бинти Ҳарас олдида турган одамлар Жаноб Расулуллоҳнинг арафа куни рўза тутганикларига шубҳа билдиришди, улардан айримлари: «Рўза тутганилар», — дейишса, айримлари: «Рўза тутмаганлар», — дейишди. Уммулфазл, Жаноб Расулуллоҳ Арафотда түя миниб турниларида бир коса сут юборди, ул киши ичдилар».

89-боб. Арафада икки намозни битта қилиб ўқимоқ

Ибн Умар разияллоҳу анҳу жамоат бирлан намоз ўқиёлмай қолсалар, икки намозни бир қилиб ўқирдилар.

Ибн Шиҳоб Зухрий ривоят қиладирлар: «Ҳажжож ибн Юсуф бирлан Абдуллоҳ ибн Зубайр разияллоҳу анҳумо Маккага жанг қилмоқ учун келишган йили Абдуллоҳ

разияллоху анху Солим разияллоху анхудан: «Арафа куни шул жойда не қиласынганы?»—деб сүрабди. Солим: «Агар суннатта риоя этмакни истасаң, арафа куни намозни кечиктириғил!»?— деб жавоб қилибдиirlар. Абдуллох ибн Умар: «Улар суннатта күра, пешин ва асрни бир қилиб үқишган, деб түфри айтаётір»,— дебдиirlар. Мен Солимга: «Расууллох саллаллоху алайхи ва саллам шундай қиласынганы?»—дедим. Солим: «Сахабалар Жаноб Расууллохнинг суннатларига амал қилаётірлар-ку, ахир!» — дедилар».

90-боб. Арафада хутбани қисқароқ айтиш ҳақида

Солим разияллоху анху ривоят қиласынганы: «Абдулмалик ибн Марвон ҳажамалларида Абдуллох ибн Умарга эргашмакни буюриб, Ҳажжожга мактуб ёздилар. Ибн Умар разияллоху анху (мен ул киши бирлан бирга эрдим) арафа куни, Қуёш ботган пайтда, Ҳажжожнинг чодири олдига келиб: «Ул қай ердадир?»—деб қичқирдилар. Ҳажжож олдилариға чиқди. Ибн Умар: «Бир ерга бормоғимиз керак»,— дедилар. Ҳажжож: «Ҳозирми?» — деди. Ибн Умар: «Ҳа»,—дедилар. Ҳажжож: «Андак сабр қилиб туриңгиз, устимдан сув қуайиб чиқайин»,— деди. Ибн Умар тұядан тушиб, Ҳажжож чиққунча пойлаб турдилар. Ҳажжож чиққақ, Ибн Умар мен бирлан отам иккаламизнинг ўртамизда кетдилар. Мен Ҳажжожга: «Агар бугун суннатта амал этайин десаң, хутбани қисқартириб, вуқуфни теззатғил!» — дедим."Ибн Умар: «У түфри айтаётір»,— дедилар».

91-боб. Арафотда турмоқ ҳақида

774. عَنْ جُبِيرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَضْلَلْتُ بَعِيرًا لِي فَذَهَبَتْ أَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاقِفًا بِعِرَفَةَ ، فَقُلْتُ : هَذَا وَاللَّهُ مِنَ الْحُمْسِ فَمَا شَاءَهُ هَذَا .

Жубайр ибн Мутъим ривоят қиласынганы: «Бир тұымни йүқотиб қўйган эрдим, арафа куни уни излагани чиқдим. Шунда, Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг Арафотда турғанларини куриб қолдим. Узимга-ўзим: «Худо ҳаққи, бу киши ҳумс (тақводор) одам бўлмасалар, шу пайтда у ерда не қиласынганы?» —деб қўйдим (Жоҳилия даврида динни қаттиқ ушлаган Қурайш қабиласига мансуб кишиларни «ҳумслар» деб аташган)».

Урва разияллоху анху ривоят қиласынганы: «Жоҳилия даврида Қурайш қабиласига мансуб муттақий кишилар (ҳумслар) ва уларнинг болаларидан бошқа одамларнинг барчаси яланғоч тавоф қилишар эрди. Ҳумсларнинг эркаклари эркакларга, аёллари аёлларга, улар яланғоч тавоф айламасин, деб кийим инъом этишар эрди. Улар Оллоҳ таолодан савоб умидида шундай қилишар эрди. Ҳумс кийим бермаган киши Каъбани яланғоч тавоф этар эрди. Кўплаб одамлар Арафот томондан, ҳумслар эрса, Жамъ (Муздалифа) томондан Каъбага тавоф қилгани келишар эрди».

Хишом разияллоху анху: «Оллоҳ таолонинг мана бу «Сўнг, одамлар (Каъбага) қай томондан гавжум бўлиб келсалар, сизлар ҳам ўшал томондан гавжум бўлиб келингизлар!» деган ояти кариимаси ҳумслар хусусида нозил бўлган экан, отам менга шундай деганлар, отамга эрса, Оиша онамиз айтган эканлар»,— дейдилар. «Илгари одамлар Каъбага Жамъ томондан гавжум бўлиб келишар эрди, энди бўлса, улар Арафотга қайтарилди»,— дейдилар Урва разияллоху анху.

92-боб. Арафотдан қайтишдаги юриш ҳақида

775. عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سُئَلَ : كَيْفَ كَانَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ حِينَ دَفَعَ ؟ قَالَ : كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقَ ، فَإِذَا وَجَدَ فَجُوْهَةً نَصَّ .

Хишом ибн Урва разияллоху анхуга оталари бундай деб ривоят қилган эрканлар: «Мен Усома ҳузурида ўтирган эрдим, ундан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотдан қайтишда Ҳажжат ул-Видъода нечук юрар эрдилар?» — деб сўрашди. Усома: «Секин ҳам эрмас, тез ҳам эрмас, ўртача юрар эрдилар, агар одамлар сийракроқ жойга чиқиб қолсалар, тезлашар эрдилар», — деди».

93-боб. Арафот бирлан Жамъ (Муздалифа) оралиғида тұхтаб ўтиш ҳақида

Усома ибн Зайд разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотдан тушиб келишда дарага бурилиб кирдилар-да, қазои ҳожат қилдилар, сўнг таҳорат олдилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, намоз ўқийдирсизми?» — деб эдим, ул киши: «Намозга ҳали эрта», — деб жавоб қилдилар».

Ноғиъ ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар разияллоху анху шом бирлан хуфтон намозларини Жамъга (Муздалифага) борғанларида қўшиб ўқирдилар, бироқ ул киши ҳам Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сингари йўлда дарага бурилиб кириб, қазои ҳожат қилар эрдилар, сўнг таҳорат олардилар, лекин Жамъга боргунга қадар намоз ўқимас эрдилар».

Усома ибн Зайд разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Мен Арафотда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туяларига мингашиб олдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муздалифадан берида жойлашган чап томондаги дарага етиб келгандаридан, туяларини чўктириб, таҳорат ушатиб келдилар, мен қўлларига сув қуиб турдим, ул киши енгилгина таҳорат олдилар. Мен: «Е Расулуллоҳ, намоз ўқийдирсизми? — дедим. Ул киши: «Намозга ҳали вақт бор», — дедилар. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам туяга миниб, Муздалифага келдилар-да, намоз ўқидилар. Эртасига эрталаб Фазл Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туяларига мингашиб кетди».

Курайб ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Жамрага боргунча йўл-йўлакай талбия айтиб кетдилар», — деб айтибдир Фазл, кейин буни менга Абдуллоҳ ибн Аббос айтдилар».

94-боб. Тавофи ифоза пайтида Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобаларга осоиишталиқни сақламоқни амр қилганлари ва буни уларга қамчин бирлан ишора қилганлари ҳақида

عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ ، فَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَحْرًا شَدِيدًا ، وَضَرِبَأَ وَصَوْتًا لِلْإِبْلِ ، فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وَقَالَ : (أَيُّهَا النَّاسُ ، عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ لِئِنْ يَعْلَمَ بِالْإِيمَانِ) . 776

Саъид ибн Жубайр ривоят қиладирлар: «Ибн Аббос разияллоху анху Арафа куни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Маккага қайтиб келаётганды, Жаноб Расулуллоҳ орқаларидан келаётган қаттиқ бақир-чақир ва туяга урилгандаги қамчи товушларини эшитиб, уларга қамчилари бирлан ишора қилдилар-да, «Эй одамлар, тинчлик сақлангиз, шошқалоқлик бирлан хайриятга эришиб бўлмағайдир», — деб айтдилар».

95-боб. Муздалифада икки намозни бир қилиб ўқимоқ ҳақида

Курайб Усома ибн Зайд разияллоху анхудан бундай деб эшитган эканлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотдан қайтдилар. Шунда, йўл-йўлакай дарада тушиб, таҳорат ушатдилар. Сўнг, енгил-елпи таҳорат олдилар. Мен: «Намоз вақти бўлдими?» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Намозга ҳали эрта», — дедилар. Муздалифага келгач, яхшилаб таҳорат олдилар, кейин намоз бошланди,

шом ўқидилар. Сўнг, ҳар ким ўз туясини белгиланган жойга олиб бориб чўқтириди. Кейин, намоз бошланди, хуфтон ўқидилар, лекин иккала намоз орасида нафл ўқимадилар».

96-боб. Икки намозни қўшиб ўқиб, орасида нафл ўқимаган киши хусусида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Жамъда (Муздалифада) шом бирлан хуфтонни, ҳар бирига алоҳида иқомат (такбир) айтиб, қўшиб ўқидилар, лекин уларнинг орасида ҳам, улардан кейин ҳам нафл ўқимадилар».

Абу Айюб Ансорий: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муздалифада, Ҳажжат ўл-Видоъ пайтида, шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқидилар»,— дейдилар.

97-боб. Ҳар бир намозга алоҳида азон ва иқомат (такбир) айтмоқ тўғрисида

Абдураҳмон ибн Язид ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ҳаж қилдилар. Муздалифага хуфтонга аzon айтиладирган ёки шунга яқин пайтда етиб келдик. Бир кишига буюриб эрдилар, аzon ва такбир айтди, кейин шом ўқидилар, кейин икки ракъат намоз ўқидилар, сўнг кечки овқатни олиб келмакни буюрдилар. Тановул қилиб бўлиб, бир кишига яна буюрдилар шекилли, аzon ва такбир айтди (Амр разияллоҳу анҳу: «Юқоридаги гапларга Зуҳайрдан бошқа ҳеч ким шубҳа билдирамди»,— дейдилар). Кейин, икки ракъат хуфтон ўқидилар. Тонг отгач, «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам худди шу куни, шу пайтда ва мана шу жойда шу намоздан бошқа намоз ўқимас эрдилар, кечикиб ўқилган икки намоздан бири — одамлар Муздалифага келгандан кейин ўқилган шом намозидир, иккинчиси — тонг ёришиб кетгандан кейин ўқилган бомдод намозидир, мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундай қилганларини кўрганман»,— дедилар».

98-боб. Оиласидаги заиф одамларни, «Дуолар ўқиб туришсин», деб тунда Муздалифага юборган ва уларни ой ботгандан кейин қайтариб олиб келган киши хусусида

Солим ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу оиласидаги заиф одамларни тунда Муздалифага юборар эрдилар, улар ўша ердаги Ал-Машъар ул-Ҳаром олдида туриб, қўлларидан келганча Оллоҳ таолони зикр қилишарди ва имом вуқуф қилиб қайтасидан олдин қайтишарди. Улардан айримлари Минога бомдод ўқишга боришарди ва баъзилари шундан кейин Жамрага бориб, тош отишарди. Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга шундай қилмоққа рухсат бердилар»,— дейдилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени Жамъдан кечаси жўнатдилар»,— дейдилар.

Ибн Аббрс разияллоҳу анҳу: «Мен, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тунда ўз оиласидаги заиф одамларга қўшиб Муздалифага жўнатган кишилардан биридирман»,— дейдилар.

777 . عَنْ أَسْمَاءَ بْنِتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهَا نَزَلَتْ لَيْلَةً جَمِيعاً عِنْدَ الْمُزْدَلَفَةِ ، فَقَامَتْ تُصَلِّي فَصَلَّتْ سَاعَةً ، ثُمَّ قَالَتْ : يَا بُنْيَيْ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ ؟ قُلْتُ : لَا ، فَصَلَّتْ سَاعَةً ثُمَّ قَالَتْ : هَلْ غَابَ الْقَمَرُ ؟ قَلَتْ : نَعَمْ ، قَالَتْ : فَارْتَحَلُوا ، فَارْتَحَلُنَا وَمَاضِيَنَا حَتَّى رَأَتَ الْجَمَرَةَ ، ثُمَّ رَجَعَتْ فَصَلَّتِ الصُّبْحَ فِي مَنْزِلِهَا ، قَالَ : فَقُلْتُ لَهَا : يَا هَنْتَاهُ مَا أُرَأَيْتَ إِلَّا غَلَسْنَا ، قَالَتْ : يَا بُنْيَيْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لِلظَّعْنِ .

Асмонинг мавлоси Абдуллоҳ ривоят қиласидирлар: «Жамъ кечаси Асмо

Муздалифага келиб, намоз ўқимоққа тутиндилар. Бир соатча намоз ўқиб, сүнг: «Эй ўғлим, ой ботдими?» — деб сўрадилар. Мен: «Йўқ», — дедим. Тағин бир соатча намоз ўқиб: «Ой ботдими?» — деб сўрадилар. Мен: «Ҳа», — дедим. Ул киши: «Қўзғолингиз!» — дедилар. Биз йиғишириниб, йўлга тушдик. Тош отиб, уйларига қайтиб келгач, бомдод ўқидилар. Шунда мен: «Намозни қоронфироқ вақтда (эртароқ) ўқиб қўйдик, шекилли?» — дедим. Ул киши: «Эй ўғлим, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тахти равонли аёлларга бомдодни эртароқ ўқимоққа рухсат берганлар», — дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Жамъ кечаси Савда Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан олдинроқ кетмакка рухсат сўради, чунки у жуда секин юарди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ унга рухсат бердилар», — дейдилар.

778 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : نَرَلْنَا الْمُزْدَلْفَةَ ، فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَوْدَةً أَنْ تَدْفَعَ قَبْلَ حَطْمَةَ النَّاسِ ، وَكَانَتْ اُمَّرَاءَ بَطِينَةً فَادْنَ لَهَا ، فَدَفَعَتْ قَبْلَ حَطْمَةَ النَّاسِ وَأَقْمَنَتْ حَتَّى أَصْبَحُنَا نَحْنُ ، ثُمَّ دَفَعَنَا بِدَفْعَهِ ، فَلَأَنَّ أَكُونَ اسْتَأْذَنْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا اسْتَأْذَنْتُ سَوْدَةً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ مَفْرُوحٍ بِهِ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Биз Муздалифага келдик. Савда қадами вазмин бўлганлигидан тикилинчда қолиб кетмаслиги учун Минога олдинроқ кетмоққа Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан рухсат сўради. Жаноб Расулуллоҳ унга рухсат бериб эрдилар, у эртароқ йўлга чиқди. Биз тонг ёришгунча ўрнимизда қолдик. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ қўзғолишлари бирлан биз ҳам қўзғолдик. Мен ҳам Савда каби Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан эртароқ кетмакка рухсат сўрасам бўлар эрди, лекин ул киши бирлан бирга бўлмоқдан саодатлироқ нарса йўқдир!»

99-боб. Жамъда бомдод ўқиган шахс хусусида

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг икки намоздан бошқа намозни белгиланган вақтидан ташқари вақтда ўқиганларини кўрмадим. Ул киши шом бирлан хуфтонни қўшиб, бомдодни эрса, ўз вақтидан эртароқ ўқидилар».

779 . عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدِ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ :

خَرَجْنَا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى مَكَّةَ ، ثُمَّ قَدْمَنَا جَمِيعًا ، فَصَلَّى الصَّلَاتَيْنِ ، كُلُّ صَلَاةً وَحْدَهَا بِأَدَانَ وَإِقَامَةً وَالْعِشَاءَ بِيَنِهِمَا ، ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ قَائِلٌ يَقُولُ : طَلَعَ الْفَجْرُ ، وَقَائِلٌ يَقُولُ : لَمْ يَطْلُعْ الْفَجْرُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ حُوَلَّتَا عَنْ وَقْتِهِمَا ، فِي هَذَا الْمَكَانِ الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ ، فَلَا يَقْدِمُ النَّاسُ جَمِيعًا حَتَّى يُعْتَمِدُوا ، وَصَلَاةُ الْفَجْرِ هَذِهِ السَّاعَةُ) . ثُمَّ وَقَفَ حَتَّى أَسْفَرَ ، ثُمَّ قَالَ : لَوْ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَفَاضَ الْأَصَابَ الْسُّنَّةَ ، فَمَا أَدْرِي أَقَوْلُهُ : كَانَ أَسْرَعَ أَمْ دَفْعَ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ؟ فَلَمْ يَزُلْ يُلْبِيَ حَتَّى رَمَى حَمْرَةَ الْعَقَبَةِ يَوْمَ التَّحْرِيرِ .

Абдурраҳмон ибн Язид ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу бирлан Маккага бордик, сўнг Жамъга келдик. Ул киши бу ерда икки марта намоз ўқидилар, ҳар бир намозга алоҳида азон ва такбир айтдилар. Иккала намоз орасида хуфтон ҳам ўқидилар. Кейин, тонг отар-отмас, яъни баъзилар: «Ҳали тонг отгани йўқ», — деса, бошқалар: «Тонг отди», — дейдирган пайтда бомдод ўқидилар-да, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Биз мана шу ерда шу икки намознинг — шом ва хуфтоннинг вақтини ўзгартириб ўқидик, бундан буён одамлар ҳам Жамъга биз келган вақтда келиб, бомдодни биз ўқиган вақтда ўқимоқлари лозимдир» — деб айтганлар», — дедилар. Кейин, Абдуллоҳ тонг шафағи таралгунча пойлаб турдилар-

да, «Агар ҳозир Амир ул-мўминин тавофи ифоза қилганда эрди, суннатни адо этган бўларди»,— дедилар. Ул киши шу сўзни айтиб улгурдиларми, йўқми, билмасман, Ҳазрат Усмон одамларга йўлга чиқмоқни буюрдилар. Сўнг, Наҳр куни Жамрат ул-Ақабага бориб, тош отгунлариға қадар талбия айтиб кетдилар».

100-боб. Жамъдан қачон қайтиладир?

780 . عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ صَلَى بِحَمْعِ الصُّبْحِ، ثُمَّ وَقَفَ فَقَالَ: إِنَّ الْمُسْرِكِينَ كَانُوا لَا يُفِيضُونَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَيَقُولُونَ: أَشْرُقْ نَبِيرُ، وَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالَفَهُمْ، ثُمَّ أَفَاضَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ .

Амр ибн Маймун ривоят қиладирлар: «Мен Умар разияллоҳу анҳунинг Жамъда бомдод намозини ўқиганларини кўрдим. Намоз ўқиб бўлгач: «Мушриклар Қуёш чиқмагунча тавофи ифоза қилмас эрдилар, улар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Қуёш Сабийрдан (Маккадаги тоғдан) ошгач, тавофи ифоза айламофимизга қаршилик қилдилар, сўнг биз Қуёш чиқмасдан тавофи ифоза этдик» — дейишар эрди», — де дилар».

101-боб. Қурбонлик куни эрталаб, тош отадирган пайтда, талбия ва тақбир айтмоқ ҳамда (туяга) мингashiб юрмоқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Фазлни туялариға мингаштириб олиб, тош отадирган пайтгача талбия айтдилар, буни менга Фазлнинг ўзи айтганди», — дейдилар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Усома ибн Зайд разияллоҳу анҳу Арафотдан Муздалифагача Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туялариға мингashiб борди, Муздалифадан Миногача эрса, Фазл мингashiб келди. Уларнинг икковлари ҳам: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ақабада тош отгунлариға қадар узлуксиз талбия айтдилар», — дейишадир».

102-боб.

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Кимки (бир йилнинг ўзида) умра ва ҳаж қилиб, савоб топмоқчи бўлғайдир-у, жонлигини (хасталик ёким боисга кўра) қурбонлиқ айламакка мусассар бўлолмай қолғайдир, (бошқа бирор киши орқали бериб юборсин) ва кимки (қурбонлик учун жонлиқ) тополмағайдир, уч кун ҳаж вақтида ва етти кун (уйига) қайтганда рўза тутсин, ҳаммаси бўлиб тўлиқ ўн кун (тутсин)! Булар, аҳли Маккаи Мукаррамада бўлмаганлар учундир!»

Абу Жамра ривоят қиладирлар: «Мен Ибн Аббос разияллоҳу анҳудан мутьага ижозат сўраганимда, менга мутьа қилмакка рухсат бердилар. Кейин, қурбонлик тўғрисида сўраганимда, ул киши: «Мутьа қиладирган одам бир тия ёким бир сигир ёким бир қўй қурбонлик қилмоғи лозимдир, ёинки бирор бирлан шерикчиликка қурбонлик айламоғи керак», — дедилар. Одамлар бундай мутьа қилмоқни мақруҳ, деб ҳисоблашар эрди. Кейин, тушимда бирор нидо қилиб: «Ҳажинг хайрли ва мутьанг мақбул бўлғай!» — деди. Буни Ибн Аббос разияллоҳу анҳуга гапириб берганимда, ул киши: «Оллоҳу акбар! Бу — Абулқосим (Расулуллоҳ) саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари», — дедилар.

Шуъба: «Умранг мақбул ва ҳажинг хайрли бўлғай!» дейилган бўлса керак», — дейдилар.

103-боб. Туя миниш ҳақида

Оллоҳ таоло: «Қурбонлик туяларини Биз сизлар учун Оллоҳнинг нишонларидан қилдик (яъни, туяларни қурбонлик қилмоқ ҳам Оллоҳ удумларидандир), уларнинг ўзларида ва уларни одоб бирлан қурбонлик айламоқлиқда сизлар учун кўп фойдалар

бордир. Уларни турғизиб, Оллоҳ номини зикр қилиб, забҳ айлангиз, уларни ёнбошлариға йиқилғанларидан кейин истеъмол қилингиз ва қаноатли муҳтожларга ҳамда муҳтож тиламчиларга едирингиз! Ҳайвонларни, шуқр қилурсизлар деб, сизларга мусаххар айладик, уларнинг на гүштлари ва на қонлари Оллоҳ ризолигига кифоя этмағайдир, балким сизларнинг дилингиздаги хавфу тақво кифоя қилғайдир. Оллоҳ, сизларга ҳидоят қилгани учун (үнга) тақбир айтғайсизлар деб, уларни сизларга мана шундоқ мусаххар айладик, хайрли иш қилғувчиларга буни башорат қилингиз!» — дейдир.

781 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً فَقَالَ : (ارْكَبْهَا) ، فَقَالَ : إِنَّهَا بَدَنَةٌ ، فَقَالَ : (ارْكَبْهَا وَيَلْكَ) . فِي الثَّالِثَةِ أَوْ فِي الثَّانِيَةِ .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам тия ҳайдаб бораётган кишини қўриб: «Уни миниб олғил!»—дедилар. У киши: «Бу қурбонлик-ку?!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Миниб олғил!»—дедилар. Бояги киши тағин: «Бу қурбонлик-ку?!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ учинчи ёки иккинчи марта: «Шўринг қурсин, миниб олғил!»—дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам тия ҳайдаб бораётган бир кишини қўриб: «Уни миниб олғил!» — дедилар. У киши: «Бу қурбонлик-ку?!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ, яна: «Миниб олғил!»—дедилар. У тағин: «Бу қурбонлик-ку?!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ учинчи марта: «Миниб олғил!» — дедилар».

104-боб, Ўзи бирлан қурбонлик етаклаб олган киши хусусида

782 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : تَمَتَّعْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجَّ ، وَأَهْدَى ، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَى مِنْ ذِي الْحُلُقَةِ ، وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاهَلَّ بِالْعُمْرَةِ ، ثُمَّ أَهَلَّ بِالْحَجَّ ، فَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجَّ ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْيَى ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُهْدِ ، فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ : (مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى ، فَإِنَّهُ لَا يَحْلُّ لِشَيْءٍ حَرُومَ مِنْهُ ، حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّهُ ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى ، فَلِيَطْفُ بِالْبَيْتِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، وَلِيَقْصُرْ وَلِيَحْلُلْ ، ثُمَّ يُهَلِّ بِالْحَجَّ) ، فَمَنْ لَمْ يَجْدِ هَدِيَّا فَلِيَصُمِّ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجَّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳажжат ул-Видоъда (катта) ҳаждан олдин умра қилиб олдилар, Ул киши Зулхулагфадан ўзлари бирлан қурбонлик ҳайдаб келиб, аввал умрага сўнг ҳажга эҳром боғладилар, одамлар ҳам Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам сингари ҳаждан олдин умрага эҳром боғлашди. Шунда, баъзилар ўзлари бирлан жонлиқ етаклаб олишган ва айримлар жонлиқсиз келишган эрди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келгандаридан, одамларга: «Кимки орангизда қурбонлик олиб келган эрса, ҳажни адо этмагунча манъ этилган ишларни қилмоққа рухсат йўқ, кимки жонлиқ олиб келмаган эрса, Каъбани тавоғ айлаб, Сафо ва Марва орасида саъӣ қилсин, сўнг сочини олдириб, эҳромдан чиқсин, шундан кейингина ҳажга эҳром боғласин! Умуман жонлиқ тополмаганлар эрса, ҳаж кунлари уч кун, уйига қайтгач, етти кун рўза тутсин!» — дедилар.

Жаноб Расулуллоҳ Маккага келгандаридан Каъбани тавоғ қилмакни энг аввало рукнийи ўпид истилом қилмақдан бошладилар, сўнг уч марта шитоб айлаб ва тўрт марта оддий юриш қилиб тавоғ этдилар, кейин Мақоми Иброҳим олдида икки ракъат

тавоф намози ўқиб, салом бериб турдилар-да, Сафога келдилар, Сафо ва Марвани етти мартаба айландилар. Жаноб Расулуллоҳ ҳажни адо этгунлариға қадар манъ этилган ишларни қилмадилар. Наҳр куни жонлиқларини забҳ қилиб, ифоза этдилар ва Каъбани тавоф айладилар. Шундан кейингина ҳажда қилиб бўлмайдирган ишларни қилмоқ имконига эга бўлдилар. Расулуллоҳ юқорида нимаики қилган бўлсалар, бошқалар ҳам шундай қилди».

105-боб. Йўлда жонлиқ сотиб олган киши ҳақида

Нофиъ ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу оталариға: «Бу йил ҳаж қилмай турингиз, чунким мен одамлар ўртасида уруш бўлмаслигига амин эмасман, (кофирлар) сизни Каъбага қўймасликлари мумкин»,— деди. Оталари: «Шундай қилийна, унда мен Жаноб Расулуллоҳ сингари иш тутгайдирман. Оллоҳ таоло: «Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир»,— дейдир. Мен сизларни гувоҳ қилиб, ўзимга умрани вожиб этдим, деб эълон қилғаймен»,— дедилар. Шундан кейин, ул киши умрага эҳром боғладилар. Кейин, Байдоъга келиб, бир йўла ҳам ҳаж, ҳам умрага таҳлил айтдилар-да: «Ҳаж ҳам, умра ҳам бир хил савобга моликдир»,— дедилар, Кейин, Қудайддан жонлиқ олиб, Маккага келдилар, сўнг ҳаж ва умра учун Каъбани бир маротаба тавоф қилдилар, ҳаж ва умрани тўла-тўқис адо этмагунларича эҳромларини ечмадилар».

106-боб. Зулҳулайфада туясининг бўйнига кавш осиб, қурбонлик эканлигини белгилаб қўйган киши хусусида

Нофиъ ривоят қиладирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Мадинадан жонлиқ тияхидаб келсалар, Зулҳулайфада уни қиблага қаратиб чўқтириб, белги сифатида (бўйнига) кавш осиб қўярдилар, кейин ўркачиға пичноқ санчиб, атрофига қон бирлан чизик чизар эрдилар».

783 . عَنِ الْمُسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ وَمَرْوَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا : حَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ زَمَانَ الْحُدَيْبِيَّةِ فِي بِضْعَ عَشْرَةَ مَائَةً مِنْ أَصْحَابِهِ ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِذِي الْحُلُيْفَةِ ، قَلَّدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْهَدَى وَأَشْعَرَهُ ، وَأَخْرَمَ بِالْعُمَرَةِ .

Мисвар ибн Махрама ва Марвон ривоят қилишадир: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир неча юз саҳобалари бирлан йўлга чиқдилар. Зулҳулайфага етганларида туялари бўйнига кавшларини осиб, ҳам ўркачини қонатиб, қурбонлик эканлигини белгилаб қўйдилар, сўнг умрага эҳром боғладилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туялари бўйнига белги боғламоқ учун ўз қўлим бирлан ип йигириб бердим. Жаноб Расулуллоҳ у бирлан белги боғладилар, кейин ўркачини қонатиб, чизиклар чизиб қўйдилар-да, (ҳажга) жўнатдилар. Шунда, ул киши ҳажда қилинмайдирган ишлардан маҳрум бўлмадилар».

107-боб. Туя ва сигир бўйнига белги боғлайдирган ип йигирмоқ ҳақида

Хафса разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Ё Расулуллоҳ, одамлар эҳромларини ечишди, нега сиз ечмадингиз?» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Чунким мен сочимни тўзғимайдирган қилиб (ёпиштириб) олдим, жонлиғимга белги осдим, шул сабабдан ҳаждан қутулмагунимча эҳромимни еча олмасман»,—дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинадан жонлиқ ҳайдаб келсалар, бўйнига белги осадирган ипини йигириб берардим. Кейин, ул киши эҳром кийган киши қилмайдирган ишларни ҳам қилаверар эрдилар».

108-боб. Түя бўйнига белги осмоқ ҳақида

Урва разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам жонлиқ бўйнига белги осиб ва баданини қонатиб, қурбонлик эканини белгилаб қўйдилар-да, умрага эҳром боғладилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жонлиқлари бўйнига белги осмоқ учун ип йигириб бердим. Кейин, ул киши жонлиқлари бўйнига белги осиб (ёким мен ўзим осиб қўйдим шекилли) ва баданини қонатиб, қурбонлик эканини белгилаб қўйдилар. Сўнг, ўзлари Мадинада қолиб, уни бир киши орқали Маккага жўнатдилар. Шунда, ул киши ҳажда манъ қилинадирган ишлардан маҳрум бўлмадилар».

109-боб, Жонлиғи бўйнига белгини ўз қўли бирлан осиб қўйган киши хусусида

784 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّهُ بَلَغَهَا أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : مَنْ أَهْدَى هَذِيَا حَرُومَ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْحَاجِّ ، حَتَّى يُنْحَرَ هَذِيَا . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : لَيْسَ كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ، أَنَا فَتَّلْتُ قَلَائِدَ هَذِيَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِيَّ ، ثُمَّ بَعَثْتُ بِهَا مَعَ أَبِي ، فَلَمْ يَحْرُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْءٌ أَحَلَّهُ لَهُ حَتَّى نُنْحَرَ الْهَذِيَا .

Амра бинти Абдурраҳмон ривоят қиладирлар: «Зиёд ибн Абу Суфён Оиша разияллоҳу анҳога: «Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу анҳу, ҳажга жонлиқ жўнаттган киши эҳром боғлаган киши каби жонлиғи забҳ қилингунига қадар макруҳ ишлардан ўзини тиийиб турмоғи лозимдир, дейдир»,— деб мактуб йўллади. Оиша разияллоҳу анҳо: «Ибн Аббос айтганича эрмас, мен Жаноб Расулуллоҳнинг жонлиқлари бўйнига белги осадирган ипни ўз қўлим бирлан йигириб берардим, ул киши ўз қўллари бирлан уни боғлардилар, сўнг уни отам (Абу Бакр) орқали ҳажга бериб юборардилар, Шунда, Жаноб Расулуллоҳ жонлиқлари забҳ қилингунга қадар Оллоҳ таоло ҳалол қилган бирор нарсадан маҳрум бўлганлари йўқ»,— деб жавоб йўлладилар».

110-боб. Қўйнинг бўйнига белги осмоқ ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам қурбонлик учун ҳажга бир марта қўй юбордилар»,— дейдилар.

وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي رِوَايَةِ قَالَتْ : أَهْدَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً غَنَمًا . وَفِي رِوَايَةِ عَنْهَا قَالَتْ : كُنْتُ أَفْتُلُ الْقَلَائِدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقْلِدُ الْغَنَمَ وَيُقِيمُ فِي أَهْلِهِ حَلَالًا .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга белги осадирган ип йигириб берардим, ул киши қўйни бўйнига белги осиб, Маккага юборар эрдилар, ўзлари эрса, эҳром боғламай уйда қолар эрдилар»,— дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга белги осадиган ип йигириб берардим, у бирлан қўйнинг бўйнига белги осиб, Маккага юборардилар, ўзлари эрса, эҳром боғламай (уйда) қолар эрдилар»,— дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жонлиқлари бўйнига белги осадиган ип йигириб берардим»,— дейдилар. Яъни, эҳром боғламакдан аввал жонлиқ бўйнига осадиган ипни назарда тутаётирлар.

111-боб. Белги осадирган иплар жундан йигириладир

وَفِي رِوَايَةِ عَنْهَا قَالَتْ : فَتَّلْتُ قَلَائِدَهَا مِنْ عِهْنِ كَانَ عِنْدِي .

Умм ул-мўъминин (Оиша онамиз): «Жонлиқ бўйнига белги осадирган ипларни

үйимиздаги жунлардан йигирап эрдим», — дейдилар.

112-боб. Жонлиқ бўйнига кавш осмоқ ҳақида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набийуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қурбонликка аталган түяни ҳайдаб бораётган бир кишини кўриб: «Уни миниб олғил!»— дедилар. У киши: «Бу қурбонлик-ку!» — деди. «Уни миниб олғил!»— дедилар такоран. Кейин, бояги кишининг Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан таяга мингашиб кетаётганини, тая бўйнида эрса, кавш осилиб турганини кўрдим»..

Бу ҳадисга Мұхаммад ибн Башшор ҳам мутобаъат қилганлар.

113-боб. Туя тўқими ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу тая тўқимига тегмай, ўркачинигина кесар эрдилар. Агар түяни сўядирган бўлсалар, тўқимини, қон тегиб ифлосланиб қолишидан чўчиб, ечиб олар эрдилар, кейин уни садақа қиласар эрдилар.

785 . عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَمْرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَصَدِّقَ بِحَلَالَ الْبُدْنِ الَّتِي نُحَرَّتْ وَبِجُلُودِهَا .

Али разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга сўйган тумнинг тўқими ва терисини садақа қилмоқни буюрдилар», — дейдилар.

114-боб. Йўлда жонлиқ сотиб олиб, унинг бўйнига белги осган кинш ҳақида

Ноғиъ ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Зубайр разияллоҳу анҳу халифалиги даврида, Ҳарурия ҳажи йили ҳаж қилмоқчи бўлдилар. Шунда ул кишига: «Одамлар ўзаро урушмоқдалар, улар сизнинг ҳаж қилмоғингизга монеълик этишмаса, деб қўрқфаймиз», — дейишиди. Ибн Умар «Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир», — деган оятни ўқиб, «Агар шундай қилсалар, Жаноб Расулуллоҳ каби иш тутғайдирмен, сизларнинг ҳузурингизда ўзимга умрани вожиб қилдим, деб эълон этғайдирмен», — дедилар. Шундан сўнг, ул киши умрага эҳром bogладилар. Кейин, Байдоъга келиб, бир йўла ҳам ҳаж, ҳам умрага талбия айтдиларда, «Ҳаж ҳам, умра ҳам бир хил савобга моликдир. мен ҳаж ва умрани бирга қўшиб адо этғаймен, деб сизларни гувоҳ қилурмэн», — дедилар. Сўнг, жонлиқ сотиб олиб, бўйнига белги осдилар-да, Маккага жўнатдилар. Ўзлари (ҳам) Маккага келгач, Каъбани тавоғ айлаб, Сафода саъй қилдилар, бундан ортиқ хеч нарса қилмадилар. Наҳр кунигача эҳром боғлаганларга манъ этилган ишларни қидмадилар. Сўнг, соchlарини олдириб, жонлиқларини забҳ қилдиларда, Каъбани бир марта тавоғ қилганларича ҳаж ва умрани адо этдим, деб ҳисобладилар. Кейий: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам шундай қилган эрдилар», — деб қўйдилар».

115-боб. Эркак кишининг ўз хотинлари номидан, улар айтмаган бўлса ҳам, сигир забҳ қилмоғи тўғрисида

786 عنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَمْسٍ بَقِينَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ ، لَا تُرِي إِلَّا الْحَجَّ ، فَلَمَّا دَأَوْنَا مِنْ مَكَّةَ أَمْرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَذِيْرٌ ، إِذَا طَافَ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَّيْنِ وَالْمَرْوَةِ أَنْ يَحِلَّ ، قَالَتْ فَدُخِلَ عَلَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ بِلَحْمٍ بَقَرٍ . فَقُلْتُ مَا هَذَا قَالَ نَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَزْوَاجِهِ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга фақат ҳаж қилмоқ ниятида Зулқаъда ойининг охирги беш

кунлигига йўлга чиқдик. Маккага яқинлашганимизда Жаноб Расууллоҳ: «Кимнинг жонлиғи бўлмаса, Каъбани тавоғ айлаб, Сафо ва Марвада саъӣ қилгандан кейин, эҳромини ечсин!» — деб фармон бердилар. Наҳр куни келгач, бизга сигир гўшти олиб .келишди. Шунда мен: «Бу нечук гўштдир?»— деганимда, «Расууллоҳ заифалари номидан сигир забҳ қилдилар»,— деб айтишди».

116-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Минодаги забҳоҳларида жонлиқ сўйиш ҳақида

787 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ كَانَ يَنْحَرُ فِي الْمَسْجِدِ ، يَعْنِي مَنْحَرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Нофиъ: «Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу муайян бир забҳоҳда жонлиқ сўядилар»,— дейдилар. Убайдуллоҳ ибн Умар: «Бу — Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг забҳоҳлари эрди»,— дейдилар.

Нофиъ ривоят қиласидирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу, тун охирлаб қолганда Жамъдан, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг забҳоҳларига олиб бориб сўйсинлар деб, озод кишилар ва мамлуклардан иборат ҳожилар орқали жонлиқ бериб юборар эрдилар».

117-боб. Жонлиғини ўз қўли бирлан забҳ қилган киши хусусида

Анас разияллоҳу анҳу: . «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз қўллари бирлан етти туюни тик турғазиб забҳ қилдилар ва Мадинада икки ола, шохдор қўчкорни сўйдилар»,— деб ҳадисни қисқартириб ривоят қилиб бердилар.

118-боб. Туюни боғлаб сўймоқ ҳақида

788 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ أَغْنَاهُ بَذَنَقَةً يَنْحَرُهَا فَقَالَ : ابْعَثْهَا قَيَاماً مُقْيَدَةً سُنَّةً مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Зиё ибн Жубайр: «Мен, Ибн Умар разияллоҳу анҳунинг, бир киши ўз туюсини чўқтириб бўғизлаётганида келиб қолиб, унга: «Турғизиб, оёгини боғлаб, забҳ қилғил, бу — Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари!»— деганларининг шоҳидиман»,— дейдилар.

119-боб. Туюни тик турғизиб сўймоқ ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари (бўйича забҳ қилмоқ лозимдир)»,— дедилар. Ибн Аббос разияллоҳу анҳу эрса: «Уларни турғизиб, саф қилиб (забҳ қилмоқ лозимдир)»,— дедилар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинада тўрт ракъат пешин ва Зулхулайфада икки ракъат аср ўқидилар. Ўша куни Зулхулайфада қолиб, тонг ёришгач, туюларига миниб таҳлил ва тасбиҳ айтганларича йўлга тушдилар. Байдоъга келгач, бирваракайига ҳаж ва умрага талбия айтдилар. Маккага кирганларида одамларга эҳромларини ечмоқни буюрдилар. Кейин, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам еттита туюни турғизиб қўйиб, ўз қўллари бирлан забҳ қилдилар, Мадинада эрса, иккита ола, шохдор қўчкорни сўйдилар».

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинада тўрт ракъат пешин ва Зулхулайфада икки ракъат аср ўқидилар. Сўнг, тонг отгунча шу ерда қолиб, бомдод ўқидилар, кейин туюларига миниб йўлга чиқдилар. Байдоъга келгач, бир йўла умра ва ҳажга эҳром боғладилар».

120-боб. Қурбонлик қилган кишига қурбонлигидан улуш берилмайдир

Али разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мени тую сўймоқقا

юбордилар, мен сўйдим. Кейин, менга буюрдилар, гўштларини (одамларга) тақсимладим, кейин яна амр бердилар, тўқими ва терисини ҳам тақсимладим»,— дейдилар.

Али разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга тұяларни сўймоқни амр қилдилар, мен сўйдим. лекин менга гўштидан улуш беришмади»,— дейдилар.

121-боб. Жонлиқнинг териси садақа қилинадмр

789 . عَنْ عَلَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَمَرْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى الْبُدْنِ ، وَلَا أَعْطِيَ عَلَيْهَا شَيْئًا فِي جِزَارَتِهَا .

Абдураҳмон ибн Абу Лайло ривоят қиладирлар: «Али разияллоҳу анҳуга Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам тұяларни сўймоқни буюрибдиrlар, кейин уларни шундайлигича, гўшти, териси ва тўқими бирлан садақа қилиб юбормоқни амр этибдиrlар. Шунда, унга ҳеч нарса беришмаган эркан».

122-боб. Тұяning тўқими садақа қилинадир

Али разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам юзта түя қурбонлик қилдилар. Шунда, менга топширдилар, унинг гўштларини (одамларга) тақсимладим, яна амр қилдилар, тўқимларини ҳам тақсимладим, тағин буюрдилар, териларини ҳам тақсимладим»,— дейдилар.

123-боб.

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Иброҳимга Хонаи Каъба ерини тайин қилиб берганимизда «Менга ҳеч нарсани ширк келтирмағил ва менинг үйимни тавоғ қилғувчилар, унда тургувчилар, руқуъ ва сажда айлағувчилар учун покиза тутғил, одамларни ҳажга даъват этғил! Улар.ҳар тарафдан, узок-узоқ йўллардан пиёда ва ориқ тұяларни миниб, ўзларига тегадирган манфаатларнинг гувоҳи бўлмоқ учун ю ҳайвонларни ризқу насиба қилиб бергани шукронасига Оллоҳнинг исмини муайян кунларда зикр қилмоқ учун олдингга келишғайдир. Улардан ўзларингиз ҳам тановул қилингиз, ночор фақирларга ҳам едириngиз, кейин баданларининг кирини кеткизсинлар, назрларига вафо қилсинлар ва қадимий Каъбани тавоғ айласинлар!» деб эрдик. Булдир ҳукм: Кимки Оллоҳ муҳаррам қилган нарсаларни ҳурмат қилғайдир, Оллоҳ даргоҳида ҳайриятга эришғусидир!»

124-боб. Жонлиқнинг қаери ейиладир, қаери садақа қилинадир?

Умар разияллоҳу анҳу: «Ов қилинган ёким сўйилган ҳайвоннинг садақа этилган гўштидан эгаси емағайдир, ундан бошқа гўштларини еса бўлур»,— дейдилар. Ато: «Мутъа гўштидан унинг эгаси ҳам, бошқалар ҳам ейдир»,— дейдилар.

790 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كُنَّا لَا نَأْكُلُ مِنْ لُحُومَ بُدْنَنَا فَوْقَ ثَلَاثَ مِنِّيْ فَرَخَصَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (كُلُوا وَتَزَوَّدُوا) فَأَكْلَنَا وَتَزَوَّدْنَا .

Ибн Журайж ривоят қиладирлар: «Ато разияллоҳу анҳу: «Мен, Жобир ибн Абдуллоҳнинг «Минода ўзимиз сўйган жонлиқлар гўштидан уч кундан ортиқ» емас эрдик. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга: «Тановул ҳам қилингиз, сақлаб ҳам қўйингиз!» — дедилар. Биз айтганлариdek, ҳам еб, ҳам сақлаб қўядирган бўлдик» деганини эшитдим»,— дедилар. Мен: «Жобир, Мадинаға келгунимизга қадар, деб айтдими?» — дедим. Ато: «Йўқ»,— дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Зулқаъда ойининг беш куни қолганда йўлга чиқдик, хаж

қилмоқдан бошқа ниятимиз йўқ эрди. Маккага яқинлашганимизда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким қурбонликка жонлиқ етаклаб келган эрса, Каъбани тавоғ айлагандан сўнг эҳромини ечсин!» — деб фармон бердилар. Иттифоқо, Наҳр куни бизга гўшт келтиришди. «Бу недир?»—деб сўраганимда, «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинлари номидан қурбонликка мол сўйдилар»,— дейишиди».

125-боб. Соч олдирмасдан илгари жонлиқ сўйиш ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Жонлиғини сўймоқдан олдин сочини олдириб қўйса, не бўлғайдир?» — деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳечқиси йўқ, зарари йўқ»,— деб жавоб қилдилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир киши Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Тош отмасдан бурун тавоғ қилиб қўйибдирмен, энди не бўлғайдир?»—деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳечқиси йўқ, ҳечқиси йўқ»,— дедилар. «Жонлиғимни сўймасдан олдин соч олдириб қўйибдирмен»,— деган эрди, «Зарари йўқ»,— деб жавоб қилдилар. «Тош отмасдан бурун жонлиғимни сўйиб қўйибдирмен»,— деганида ҳам «Ҳечқиси йўқ»,— дедилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир киши: «Кеч кирганда тош отибдирмен?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Зарари йўқ»,— дедилар. «Қурбонлик қилмасдан бурун соч олдириб қўйибдирмен»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳечқиси йўқ»,— дедилар».

Абу Мусо разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Батҳодаликлирида, ҳузурларига бордим. «Ҳаж қилдингми?»— дедилар. «Ҳа»,— дедим. «Нимага эҳром боғладинг?» — дедилар. «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам нимага эҳром боғлаган бўлсалар, ўшанг»,— дедим. «Яхши қилибдирсан, бориб Каъбани тавоғ этғил, сўнг Сафо ва Марвада саъй айлагил!»— дедилар. Кейин, Баний Қайс қабиласига мансуб бир аёлнинг олдига бордим, у сочимни тозалади, сўнг ҳажга эҳром боғладим. Кейин мен Ҳазрат Умар халифа бўлгунларига қадар, «Сизлар ҳам шундай қилингизлар!» деб бошқаларга фатво бериб юрдим. Ҳазрат Умар халифа бўлгунларида буни айтган эрдим, ул киши: «Агар Қуръонни олиб ўқисак, бошлаган ишимизни ниҳоясига етказмоқ, Жаноб Расулуллоҳ қурбонликка аталган жонлиқларини забҳ қилмагунларича эҳромларини ечмаганлар»,— деб айтдилар».

126-боб. Эҳромини ечишдан олдин сочини тўзғимайдирган қилиб ёпиштириб олиб, кейин уни калта қилиб олдирган киши хусусида

Ҳафса разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Оиша разияллоҳу анҳо: «Е Расулуллоҳ, одамлар умрани тугатишиб, эҳромларини ечишди-ю, нега сиз ҳануз эҳромингизни ечмаётисиз?» — дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Мен сочимни тўзғимайдирган қилиб ёпиштириб олгандирман, энди қурбонликка аталган жонлиғимни забҳ қилмагунимча эҳромимни еча олмасман»,— дедилар».

127-боб. Эҳромни ечишдан олдин соч олдирмоқ ҳақида

. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : حَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّتِهِ . 791

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар сафар ҳаждан кейин соchlарини олдирап эрдилар»,— дейдилар.

792 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلَّقِينَ) . قَالُوا : وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلَّقِينَ) . قَالُوا : وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : (وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ) .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ё Оллоҳ, сочини олдирғанларга раҳмат айлағил!» — дедилар. Шунда: «Ё Расулуллоҳ, сочини қисқартирганларга ҳам, деб айтингиз!» — дейишди саҳобалар. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Ё Оллоҳ, сочини олдирғанларга раҳмат айлағил!» — дедилар. «Ё Расулуллоҳ, сочини қисқартирганларга ҳам, деб айтингиз!»—дейишди ёлбориб саҳобалар. Нихоят, Жаноб Расулуллоҳ: «Қисқартирганларга ҳам»,— дедилар».

Ноғиъ ривоят қиладирлар: «Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳ сочини олдиргувчиларга раҳмат қилсин!» — деб бир неча бор айтдилар. Шунда, саҳобалар түрт марта ёлбориб илтимос қилғанларидан сұнггина: «Сочини қисқартиргувчиларга ҳам раҳмат қилсин!»—деб қўйдилар».

793 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلَّقِينَ) . قَالُوا : وَلِلْمُقَصِّرِينَ ؟ قَالَ : (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلَّقِينَ) . قَالُوا : وَلِلْمُقَصِّرِينَ ؟ قَالَ : (وَلِلْمُقَصِّرِينَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ё партардигор-о, сочини олдиргувчиларга раҳм (раҳмат) айлағил!» — дедилар. Саҳобалар: «Сочини қисқартиргувчиларга ҳам»,— деб ёлбориши. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Ё парвардигор-о, сочини олдиргувчиларга раҳм айлағил!» — дедилар. Саҳобалар тағин: «Сочини қисқартиргувчиларга ҳам»,—деб ёлбориши. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Ё парвардигор-о, сочини олдиргувчиларга раҳм айлағил!» — дедилар. Саҳобалар тағин: «Сочини қасқартиргувчиларга ҳам»,— деб ёлбориши. Нихоят, Жаноб Расулуллоҳ: «Сочини қисқартиргувчиларга ҳам»,— . деб айтдилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва бир гурух саҳобалар соч олдирдилар қолғанлар эрса, соchlарини қисқартиришди»,— дейдилар.

794 . عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَصَرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِشْفَصٍ .

Муовия разияллоҳу анҳу: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг соchlарини камон ўқининг тифи бирлан қисқартиридим»,—дейдилар.

128-боб. Умра қилғандан кейин сочни қисқартиromoқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келғанларида саҳобаларга Каъба ҳамда Сафо ва Марвани тавоф айламакни, сұнг әхромларини ечиб, соchlарини олдирмакни ёким қисқартиրмакни амр қилдилар»,— дейдилар.

129-боб. Наҳр куни тавоф қилмоқ ҳақида

Абу Зубайр: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам (Наҳр куни) тавоф айламакни кечқурунга қолдирдилар»,— дейдилар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минодан олдин Каъбани тавоф қилар эрдилар»,— дейдилар.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «(Наҳр куни) Жаноб Расулуллоҳ (Каъбани) бир марта тавоф айладилар, энди, қайлула қилиб олгач, Минога боргайдирлар»,— дедилар.

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва

саллам бирлан бирга ҳажга чиқиб, Наҳр куни тавофи ифоза қилдик. Ўша куни Сафийя ҳайз кўриб қолди. Мен буни Жаноб Расулуллоҳга айтган эрдим, ул киши: «Бизни йўлдан қолдирадирган бўлибдир-да»,— дедилар. Шунда саҳобалар: «Ё Расулуллоҳ, у (Сафийя) Наҳр куни тавофи ифоза қилиб олган эрди»,— дейиши. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, йўлга чиқингиз!»— дедилар-да, Сафийяга видолашув тавофини қилмасликка ижозат бердилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Наҳр куни Сафийя тавофи ифоза қилди»,— дедилар.

130-боб. Кечқурун тош отиб қўйса ёки забҳ қилмоқдан олдин сочини билмасдан (ёки үнүтиб) олдириб қўйса...

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан забҳ қилмоқ, соч олдиримоқ ёким тош отмоқни бирининг ўрнига иккинчисини алмаштириб бажариш тўғрисида сўрашганида, ул киши: «Буларнинг ўрнини алмаштирса, зарари йўқдир»,— дедилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Наҳр куни Минода Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга саволлар беришар эрди, ул киши барчасига ҳам: «Бўлаверғайдир»,— деб жавоб берардилар. Бир киши: «Забҳдан олдин соч олдириб қўйдим, энди не бўлғайдир?»—деб сўраб қолди. Жаноб Расулуллоҳ: «Забҳ қилаверғил, гуноҳи йўқдир»,— дедилар. Бояги киши яна: «Кечқурун тош отиб қўйибдирман»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бўлаверғайдир»,— дедилар».

131-боб. Тош отмасдан олдин түя миниб туриб фатво бермоқ ҳақида

Абдуллоҳ ибн Амр ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳажжат ул-Видоъда түя миниб турган эрдилар, одамлар савол бера бошлишди. Бир киши: «Билмай, забҳдан олдин сочимни олдириб қўйибдирман»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сўяверғил, ҳеч нарса қилмағайдир»,— дедилар. Яна бошқа бирор: «Тош отишдан олдин, билмай забҳ қилиб қўйибдирман»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Энди тош отаверғил, ҳечқиси йўқ»,— дедилар. Ўша куни ким не ҳақида сўрамасин, «Бўлаверғайдир, гуноҳи йўқдир»,— деб жавоб бердилар».

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Наҳр куни айтган хутбаларида ҳозир эрдим. Бир киши туриб: «Мен фалон нарса фалон нарсадан олдин бажарилғайдир, деб ўйлардим»,— деди. Яна бошқаси туриб: «Мен ҳам фалон нарса фалон нарсадан олдин адо этилса керак, деб юрар эрдим, Наҳр кунидан олдин соч олдириб қўйибдирман»,— деди. Хуллас, ҳар ким истаган саволини берди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бир амални иккинчисидан олдин бажармоқнинг гуноҳи йўқдир»,— дедилар. Ўша куни ким не ҳақида сўраса: «Вўлаверғайдир, ҳечқиси йўқдир»—деб жаюб қилдилар».

132-боб. Мино кунлари хутба айтмоқ қақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Наҳр куни хутбада: «Эй одамлар, бугун қайси кундир?»—дедилар. «Муқаддас (табаррук) кундир»,— дейиши. «Бу нечук жойдир?» — дедилар. «Муқаддас (табаррук) жойдир»,— дейиши. «Бу ой қандай ойдир?» — дедилар. «Муқаддас (табаррук) ойдир»,— дейиши. Жаноб Расулуллоҳ: «Қонингиз, молу ҳолингиз ва ору номусингиз бир-бирингиз учун шу кун, шу жой ва шу ойнинг муқаддаслиги каби муқаддасдир!» — дедилар. Буни бир неча бор такрорладилар. Кейин, бошларини кўтариб: «Ё парвардигор-о, мен етказа олдимми, етказа олмадимми?» — деб қўшиб қўйдилар. Оллоҳга қасам ичиб айттурменким, ул кишининг

бул сўзлари ўз умматлариға қолдирган васиятлари бўлиб, «Мендан кейин ўзаро қон тўкиб, кофир бўлиб кетмангизлар!» деганлари дидир». '

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Арафотда хутба ўқиётганларини эшитдим»,— дедилар.

Мұхаммад ибн Сирин ривоят қиласылар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нахр куни бизга хутба ўқидилар, сүнг: «Билурмисиз, бугун қайси кундир?» — дедилар. Шунда биз: «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дедик. Ул киши жим қолдилар, ҳатто биз бул кунни бошқа бирор ном бирлан атасалар керак, деб ўйладик. Кейин, бошларини күтариб: «Нахр куни эрмасми?» — дедилар, биз: «Ҳа»,— дедик. «Бул қайси ойдир?»,— дедилар, биз: «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дедик. Ул киши яна жим қолдилар, ҳатто биз уни бошқа бирор ном бирлан атасалар керак, деб хаёл қилдик. Кейин: «Зулхижжа эрмасми?» — дедилар, биз: «Ҳа»,— дедик. «Бул қандай шаҳардир?»— дедилар, биз: «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дедик. Ул киши яна сукут сақладилар, ҳатто биз уни бошқа бирор ном бирлан атасалар керак, деб ўйладик. Кейин: «Муқаддас (шаҳар) эрмасми?»— дедилар, биз: «Ҳа»,— дедик. Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳ таоло сизларнинг қонларингаз ва молларингизни бир-бириңгиз учун мана шул муқаддас жойингиз, ойингиз ва кунингиз янглиғ то парвардигорингизга рўпара бўладирган кунингизга қадар муқаддас айлади. Аё, (сизларга) етказа олдимми?» — дедилар. Саҳобалар: «Ҳа»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ё парвардигор-о, ўз вазифамни адо этганимга гуюҳ бўлғил, шул ерда турганлар бошқаларга (сўзларимни) етказинлар, чунким тингловчиларга нисбатан риюят қилғувчилар ёлларида кўпроқ сақлаб қолғайдирлар. Мендан кейин бир-бирининг бўғзига тиф урадирган кофир бўлиб кетмангиз!» — дедилар».

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Минода турганларида: «Билурмисиз, бугун қайси кундир?» — дедилар. «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу кун муқаддас кундир»,— дедилар., Кейин: «Билурмисиз, бу қандай шаҳардир?»— деб сўрадилар. «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу муқаддас шаҳардир»,— дедилар. Кейин: «Билурмисиз, бу қайси ойдир?» — дедилар. «Оллоҳ ва унинг Расули билғайдир»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бу муқаддас ойдир»,— дедилар. Сўнг, яна бундоқ дедилар: «Оллоҳ таоло қонингиз, молингиз ва ору номусингизни бир-бириңгиз учун ана шул муқаддас шаҳрингиз, табаррук ойингиз ва улуғ айёмингиз янглиғ муқаддас айлади».

Хишом ибн ал-Роз ривоят қиласылар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нахр куни Ҳажжат ул-Видоъда тошлоқ ерда туриб, «Бу кун ҳажжи акбар — улуғ ҳаж кунидир! Ё парвардигор-о, ўз вазифамни адо этганимга гуюҳ бўлғил!» — деб одамлар бирлан видолашган эрдилар. Ўшандан бери одамлар шул кунни Ҳажжат ул-Видоъ — Видолашув ҳажи деб аташадиган бўлди».

133-боб. Сиқоя ёки бошқа узрли ишлар билан машғул кишилар Мино кечаларида Маккада қўниб қоладирми?

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Аббос разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сиқоя (ҳожиларга сув ичирмоқ) учун Мино кечаларида Маккада қўниб қолмоққа рухсат сўрадилар, ул киши ижозат бердилар».

134-боб. Тош отмоқ ҳақида

Жобир: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Нахр куни чошгоҳда ва Қуёш ботгандан кейин тош отдиilar»,— дейдилар.

795. عَنْ وَبَرَةَ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ : سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا مَتَى أَرْمِي الْجِمَارَ ؟ قَالَ : إِذَا رَمَى إِمَامُكَ فَارْمِنْهُ ، فَأَعَادَ عَلَيْهِ الْمَسْأَلَةَ ، قَالَ : كُنَّا نَتَحَمِّلُ فَإِذَا زَالَ الشَّمْسُ رَمَيْنَا .

Вабара ривоят қиладирлар: «Ибн Умар разияллоху анхудан: «Қачон тош отайин?» —деб сүрадим. «Ҳаж амири тош отганда, сен ҳам отавергил!» — дедилар. Мен саволимни яна тақрорладим. Ул киши: «Биз кеч кирмогини кутиб тураган эрдик, Қуёш ботгач, тош отар эрдик»,— дедилар».

135-боб. Водийда туриб, тош отмоқ ҳақида

796. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي ، فَقَبِيلَ لَهُ إِنَّ نَاسًا يَرْمُونَهَا مِنْ فَوْقِهَا ، فَقَالَ : وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ هَذَا مَقَامُ الدِّيْنِ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абдурраҳмон ибн Язид ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд водийда туриб, тош отдилар. Мен у кишига: «Эй Абу Абдурраҳмон (лақаблари), одамлар тошни водий ўртасида туриб эрмас, юқорига чиқиб отишғайдир-ку?!»— дедим. У киши: «Яккаю-ягона Оллоҳ номига қасам ичиб айтүрменким, бу ер Расулуллоҳ саллаллоху алайҳи ва салламга «Бақара» сураси нозил бўлган жойдир!» — дедилар».

136-боб. Еттита тош отмоқ ҳақида

وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ اُنْتَهَى إِلَى الْجَمْرَةِ الْكُبُرَى ، فَجَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ وَمِنْيَ عَنْ يَمِينِهِ وَرَمَى بِسَبِيعٍ وَقَالَ : هَكَذَا رَمَى الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Мен Жамраи Куброда бўлганимда Каъбани чап томонимда, Минони эрса, ўнг томонимда қолдириб, еттита тош отдим, «Бақара» сураси нозил қилинган зот — саллаллоху алайҳи ва саллам ҳам шу тариқа тош отганлар».

137-боб. Каъбани чап томонида қолдириб, Ақаба жамрасини отиш тўғрисида

Абдурраҳмон ибн Язид ривоят қиладирлар: «Мен Ибн Масъуд разияллоху анху бирлан биргалиқда ҳаж қилганимда, у кишининг Жамраи Куброни еттита тош отмоқ бирла адо этганларининг гувоҳи бўлдим. Ўшанда у киши Каъбани чап томонда ва Минони ўнг томонда қолдириб, тош отган эрдилар. Ана шул жойда Жаноб Расулуллоҳга «Бақара» сураси нозил бўлган эрди».

138-боб. Ҳар тош отганда такбир айтмоқ ҳақида

Аъмаш ривоят қиладирлар: «Мен Ҳажжожнинг минбарда туриб ваъз айтганини эшиитдим, ўшанда «Бақара», «Оли Имрон» ва «Нисо» суралари ҳақида зикр қилганди. Бу ҳақда Иброҳим разияллоху анхуга айтгандим, ул киши менга бундай дедилар: «Абдурраҳмон ибн Язид ўзининг Масъуд разияллоху анху бирлан бирга Жамрат ул-Ақабада бўлганини менга айтган эрди. Ўшанда Ибн Масъуд водийнинг ўртасидаги дарахт ёнига бориб, еттита тош отибдилар, ҳар тош отганларида такбир айтибдирлар, кейин: «Якка-ю ягона Оллоҳга қасам ичурменким, «Бақара» сураси нозил бўлганда Жаноб Расулуллоҳ худди мана шу ерда турган эрдилар»,— дебдилар».

139-боб. Жамрат ул-Ақабани адо этиб бўлгач, тўхтаб турмаслик ҳақида

Ибн Умар разияллоху анху Жамрат ул-Ақабани адо этиб бўлгач, тўхтаб турмаслик кераклигини Набий саллаллоху алайҳи ва салламдан билиб олган эканлар.

140-боб. Икки жамрада тош отгач, текисликка тушиб, қиблага юзланмоқ ҳақида

797 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ كَانَ يَرْمِيُ الْحَمْرَةَ الدُّنْيَا بِسَعْيٍ حَصَابَاتٍ ، يُكَبِّرُ عَلَى إِثْرِ كُلِّ حَصَابَةٍ ، ثُمَّ يَتَقدَّمُ حَتَّى يُسْهَلَ فَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ، فَيَقُومُ طَوِيلًا وَيَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ ، ثُمَّ يَأْخُذُ ذَاتَ الشَّمَالِ فَيَسْهُلُ ، وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ فَيَقُومُ طَوِيلًا ، ثُمَّ يَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ ، وَيَقُومُ طَوِيلًا ثُمَّ يَرْمِي حَمْرَةَ ذَاتِ الْعَقْبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِيِّ ، وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ وَيَقُولُ : هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعُلُ .

Иbn Умар разияллоху анху Жамрат уд-Дунйода кетма-кет еттина тош отар эрдилар-да, текисликка тушиб, қиблага юзланган ҳолда, узоқ дуо ўқир эрдилар. Сүнг, Жамрат ул-Вустога бориб тош отардилар, кейин текисликка тушиб, яна қиблага юзланган ҳолда узоқ дуо ўқирдилар. Шундан сүнг, водийнинг ўртасига келиб, Жамрат ул-Ақабада тош отардилар-да, тұхтамай орқага қайтардилар, кейин: «Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг шундай қилғанларини күрганман»,— дер эрдилар.

141-боб. Икки жамра олдида туриб дуо ўқимоқ ҳақида

Зухрий ривоят қиладирлар: «Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам Мино масжиди ёнида еттина тош отар эрдилар, ҳар тош отганларида тақбир айтар эрдилар. Сүнг, олдинга юриб (пастликка тушар эрдилар), құлларини құтариб узоқ дуо ўқир эрдилар. Шундан сүнг, иккінчи Жамрага (Жамрат ул-Вустога) бориб, етти марта тош отар эрдилар, ҳар тош отганларида тақбир айтар эрдилар. Кейин, водийга тушиб, қиблага юзланган ҳолда құлларини құтариб, узоқ дуо ўқир эрдилар. Сүнгра, Жамрат ул-Ақабага бориб, еттина тош отар эрдилар, ҳар тош отганда тақбир айтар эрдилар-да, тұхтамай орқага қайтар эрдилар». Солим ибн Абдуллох ҳам шунга үхашаш ҳадисни оталаридан әшитган эканлар. Ул киши Набий саллаллоху алайхи ва салламнинг шул тариқа тош отганларини ўз күзлари бирлан күрган эканлар. Ибн Умар ҳам шундоқ қилас эканлар.

142-боб. Жамраларда тош отиб бўлгач, хушбўй нарсалардан фойдаланмоқ ва тавофи ифозадан кейин соч олдирмоқ ҳақида

Ўз замонасиининг нуфузли кишиларидан бўлган Абдурраҳмон ибн Қосимнинг оталари: «Оиша онамизнинг «Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламга, эҳром боғлашларидан олдин ҳам, эҳромларини ечганларидан кейин ҳам, мана шу қўлларим бирлан хушбўй нарсалар суртиб қўяр эрдим, деб айтганларини әшитганман»,— дейдилар.

143-боб. Тавофи видоъ (видолашув тавофи) ҳақида

798 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : أَمْرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ إِلَّا أَنَّهُ حُفَّ عَنِ الْحَائِضِ .

Ибн Аббос разияллоху анху: «Одамларга энг охири Каъбани тавоф айламоқ амр зтилди. Лекин, ҳайз кўрган аёллар бундан истисно қилинди»,— дедилар.

799 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الظُّهُرَ وَالعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْمَعِشَاءَ ثُمَّ رَفَدَ رَقْدَةً بِالْمُحَصَّبِ ، ثُمَّ رَكَبَ إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ .

Анас ибн Молик разияллоху анху: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам Минода тош отиб қайтганларидан сүнг, пешин, аср, шом ва хуфтон ўқидилар, кейин Мұхассабда ухладилар, сүнгра тияга миниб Каъбани тавоф қилдилар»,— дейдилар.

144-боб. Аёл Тавофи ифоза қилғандан кейин ҳайз қўриб қолса...

Оиша разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва

салламнинг заифалари Сафийя ҳайз кўриб қолди, буни Жаноб Расулуллоҳга маълум қилган эрдим, ул киши: «Бизни йўлдан қолдирғайдирми, дерман»,— дедилар. Шунда одамлар: «Сафийя Тавофи ифоза қилиб улгурган эрди»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, ҳечқиси йўқдир»,— дедилар».

Икрима ривоят қиласидирлар: «Мадина аҳли (Маккада) Ибн Аббос разияллоҳу анҳудан: «Агар аёл Тавофи ифоза қилиб бўлгандан кейин ҳайз кўриб қолса, не бўлғайдир?» — деб сўрашди. Ибн Аббос: «У ҳолда аёл Тавофи видоъ (видолашув тавофи) қилмасдан қайтиб кетаверғайдир»,— дедилар. Мадина аҳли: «Биз Зайд ибн Собитнинг сўзига ишонғаймиз, сизнинг сўзингизга ишонмасмиз»,— дейишди. Шунда Ибн Аббос: «Ундоқ бўлса, Мадинага бориб сўрангиз»,— дедилар. Мадиналиклар (Маккадан) Мадинага қараб йўл олишди, Мадинага келишгач, мазкур масала хусусида сўрашган эрди, Умму Сулайм Сафийя воқеасини ҳикоя қилиб бердилар».

عَنْ أَبْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : رَحْصَ لِلْحَائِضِ أَنْ تَنْفَرْ إِذَا أَفَاضَتْ . 800

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Тавофи ифоза қилган аёлга, агар у ҳайз кўриб қолса, Тавофи видоъ қилмасдан қайтиб кетмакка ижозат берилди»,— дейдилар.

قَالَ : وَسَمِعْتُ أَبْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ : إِنَّهَا لَا تَنْفَرُ ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ بَعْدُ : إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحْصَ لَهُنَّ .

Товус разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Мен Ибн Умарнинг «Ҳайз кўрган аёл Тавофи видоъ қилмасдан кетмағайдир» — деганларини эшитгандим, кейинчалик ўша кишининг ўзларининг «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайз кўрган аёлни Тавофи видоъ қилмакдан озод қилганлар» — деб юрганларини кўрдим».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Ҳаж қилмоқ ниятида Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга йўлга чиқдик. Жаноб Расулуллоҳ Маккага келгач, Каъбани тавоф айлаб, Сафо ва Марвада саъӣ қилдилар, лекин эхромларини ечмадилар, чунки ўзлари бирлан қурбонликка атаб жонлиқ етаклаб келган эрдилар. Ўша куни Расулуллоҳнинг аҳли аёллари ҳамда саҳобалари ҳам тавоф ва саъӣ қилдилар. Улардан қурбонликка атаб жонлиқ олиб келмаганлари эхромларини ечишди. Мен эрсам, ҳайз кўриб қолдим. Ҳаж удумларини адо қилганимиздан сўнг Ҳасба (Минодаги бир кеча тунаб қолинадирган тошлоқ жой) кечаси: «Ё Расулуллоҳ, барча саҳобаларингиз ҳаж ва умра қилиб қайтишмоқда; ёлғиз мен (умра қилолмай) қолдим»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Маккага келганимизда тавоф қилмаган эрдингми?»—деб сўрадилар. Мен: «Йўқ»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, уканг бирлан Тањимга бориб, умра қилиб қайтфил, биз сен бирлан фалон жойда учрашғайдирмиз»,— дедилар. Мен укам Абдураҳмон билан Тањимга бориб, умрага эҳром боғладим. Биз йўлга чиқадирган кеча Сафийя ҳайз кўриб қолди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сен бизни йўлдан қолдирадирган бўлдинг, Наҳр куни тавоф қилмаганми эрдинг?» — дедилар. Сафийя: «Ҳа, тавоф қилган эрдим»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, юраверфил, ҳечқиси йўқдир»,— дедилар».

145-боб. Нафр куни Абтоҳда аср ўқимоқ ҳақида

Абдулазиз ибн Руфайъ ривоят қиласидирлар: «Анас ибн Моликдан: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хусусларидағи хотираларингиздан сўзлаб берингиз!» — деб илтимос қилдим. «Тарвия куни пешинни қай ерда ўқидилар?» —деб сўрадим. Анас: «Минода»,— дедилар. «Ундоқ бўлса, Нафр куни асрни қаерда ўқидилар?» — дедим. «Абтоҳда»,— дедилар. Сўнг: «Ҳаж амирлари не қилсалар, сен ҳам шундоқ қиласверғил!»—деб қўшиб қўйдилар».

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам

ҳақларида гапираётиб: «Ул киши пешин, аср, шом ва хуфтон ўқидилар, кейин Мұхассабда ухладилар, сүнгра туриб таяга миндилар-да, Каъбани тавоғ қилдилар»,— дедилар.

146-боб. Мұхассаб ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласылар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам құниб ўтадирган манзил дам олмоққа жуда қулай әрди (яғни, Батходаги жойни назарда тутаётирлар)».

801 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَيْسَ التَّحْصِيبُ بِشَيْءٍ ، إِنَّمَا هُوَ مَتْرُلُ تَرَكَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дам олмоқ ниятидагина Мұхассабга қўйиб ўтар әрдилар»,— дейдилар.

147-боб. Маккага киришдан аввал Зу Туванда ва Маккадан қайтишда Ҳулайфадаги Батхода құниб ўтмоқ ҳақида

Нофиъ ривоят қиласылар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Маккага келсалар, Ақаба йўлидаги Зу Туванда қўниб ўтардилар, сүнг икки тепалик оралиғидан ўтиб, Маккага киардилар. Маккага ҳаж ёки умра қилгани келсалар, таяларини (фақат) Масжид ул-Ҳаром эшиги олдида чўқтирас эрдилар-да, ичкарига кириб, қора руқн олдига бориб, тавоғ айламакни ўшандан бошлар эрдилар. Кейин, етти марта: уч марта тез, тўрт марта оддий юриш қилиб тавоғ айлар эрдилар. Сүнгра, орқага қайтиб, икки ракъат тавоғ намози ўқиб, дастлабки келган жойларига қайтмакдан олдин Сафо ва Марва орасини тавоғ қилар эрдилар. Ҳаж ёки умра қилиб қайтишларида Зулхулейфадаги Батҳо текислигига, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам таяларини чўқтириб дам олиб ўтадиган ерда ул киши ҳам таяларини чўқтирас эрдилар».

Холид ибн Ҳарас ривоят қиласылар: «Убайдуллоҳдан Мұхассаб ҳақида сўрашди, шунда у киши: «Расулуллоҳ, Умар ва Ибн Умар ўша ерда (Мұхассабда) дам олиб ўтишган деб, Нофиъдан эшитганман»,— дедилар».

Холид ибн Ҳарас: «Нофиъ менга: «Ибн Умар ўша ерда, яғни Мұхассабда пешин ва аср (менимча, шомни ҳам, деганди шекилли) ўқир эрди»,— деганди. Мен Ибн Умарнинг ўша ерда хуфтонни ўқиб, кейин бир оз мизғиб олганига шубҳа қилмасман, чунки Жаноб Расулуллоҳ ҳам ўша ерда шундай қилар эрдилар»,— дейдилар.

148-боб. Маккадан қайтишда Зу Туванга тушиб ўтган киши ҳақида

802 . عَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَقْبَلَ بَاتَ بِذِي طُورِيِّ حَتَّى إِذَا أَصْبَحَ دَخَلَ ، وَإِذَا نَفَرَ مَرَّ بِذِي طُورِيِّ ، وَبَاتَ بِهَا حَتَّى يُصْبِحَ ، وَكَانَ يَذْكُرُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ .

Нофиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу Маккага келаётганларида Зу Туванда қўниб, тонг отгач, шаҳарга киарар эрдилар, бу ҳақда у кишидан сўрашганда «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам шундоқ қилар эрдилар»,— деб жавоб берганлар».

149-боб. Ҳаж мавсумида жоҳилия бозорларида савдо-сотиқ қилмоқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Зулмажоз ва Үкоз жоҳилия давридаги одамлар савдо-сотиқ қиласылар жой эрди. Ислом даври келгач, мусулмонлар Оллоҳ таолонинг «Оллоҳдан фазлу карам тиламоқ сизлар учун гуноҳ эрмас» деган ояти каримаси нозил бўлгунга қадар, у ерларда савдо-сотиқ қилмоқни истамадилар».

150-боб. Тун охирлаб қолганда Мұхассабдан йўлга чиқиш ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Мұхассабдан йўлга чиқадирган кеча Сафийя ҳайз кўриб қолди. Шунда у: «Мен сизларни йўлдан қолдирадирганга ўхшайман»,— деди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сен бизларни йўлдан қолдирадирган бўлдинг, Наҳр куни тавоф қилмаганми эрдинг?» — дедилар. Сафийя: «Ҳа, тавоф қилган эрдим»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, юраверғил!»— дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан биргалиқда ҳажга чиқдик. Маккага келганимизда бизга эҳромларимизни ечмакни буюрдилар. Йўлга чиқадиган кеча Сафийя ҳайз кўриб қолиб: «Сизларнинг оёғингизга тушов бўлмасам эрди!» — деди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оёғимизга тушов бўлдинг, Наҳр куни тавофи ифоза қилганми эрдинг?»—дедилар. Сафийя: «Ҳа»,— деди. «Унда, юраверғил!» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ. «Ё Расулуллоҳ,— дедим мен,— Маккага келганимда умра қилмаган эрдим». «Ундоқ бўлса, Тањимга бориб, умра қилғил!» — дедилар Жаноб Расулуллоҳ. Мен укам бирлан бирга умра қилгани кетдим. Умра қилиб келаётганимизда Жаноб Расулуллоҳ бирлан йўлда учрашиб қолдик, ул киши: «Сизлар бирлан фалон жойда учрашғайдирмиз»,— дедилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ УМРА ҲАҚИДАГИ БОБЛАР

1-боб. Умранинг вожиблиги ва фазилати

Ибн Умар: «Ҳар бир мусулмонга ҳаж ва умра вожибdir!— дейдилар. Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Оллоҳнинг Китобида «Умра ҳажнинг эгизагидир, Оллоҳ йулида умра ва ҳаж қилингиз!» дейилган»,— дейдилар (яъни, Оллоҳ таоло ҳаж ва умрани бўлмай, биргалиқда адо этмакка амр берган.

803 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَارَةً لِمَا بَيْنَهُمَا ، وَالْحَجُّ الْمَبُرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Умра — икки умра оралиғида қилинган гуноҳларга каффоратdir ва пок ниятда қилинган ҳаж ажри — фақат жаннатdir!»—деб айтганлар».

2-боб. Ҳаждан олдин умра қилган киши хусусида

804 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْعُمْرَةِ قَبْلَ الْحَجَّ ؟ فَقَالَ : لَا يَأْسَ ، وَقَالَ : اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَحْجُّ .

Ибн Журайж ривоят қиладирлар: «Икрима ибн Холид Ибн Умар разияллоҳу анҳудан ҳаждан олдин умра қилмоқ тўғрисида сўрадилар. У киши: «Бўлаверғайдир, чунки Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаждан олдин умра қилганлар»,— дедилар».

3-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам неча марта умра қилганлар?

805 . عَنْ مُجَاهِدِ رَحْمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ : دَخَلْتُ أَنَا وَعُرْوَةُ بْنُ الرَّبِيعِ الْمَسْجِدَ ، فَإِذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا حَالَسْ إِلَى حُجْرَةِ عَائِشَةَ ، وَإِذَا نَاسٌ يُصْلُونَ فِي الْمَسْجِدِ صَلَادَةَ الضُّحَى ، قَالَ فَسَأَلْتَهُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ ، فَقَالَ بَدْعَةً . ثُمَّ قَالَ لَهُ : كَمِ اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : أَرْبَعٌ إِحْدَاهُنَّ فِي رَحَبٍ . فَكَرِهْنَا أَنْ نَرُدَّ عَلَيْهِ .

Мужоҳид ривоят қиласирилар: «Мен ва Урва ибн Зубайр Мадинадаги масжид ун-Набийга кирдик, қарасак, Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу Оиша онамизнинг ҳужралари ёнида ўтирган эканлар. Одамлар эрса, масжида чошгоҳ намозини ўқишишмоқда эрди. Урва Абдуллоҳдан ушбу намоз ҳақида сўраганда, ул киши: «Бидъат!» — дедилар. Кейин, Урва: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам неча марта умра қилдилар?» — деб сўради. Ул киши: «Тўрт марта, бири Ражаб ойида», — дедилар. Кейин, биз ул кишидан бошқа бирор нарса ҳақида сўрамоққа журъат этмадик».

قالَ : وَسَمِعْنَا اسْتَانَ عَائِشَةَ أُمّ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْحُجَّةِ ، فَقَالَ عُرُوْةُ يَا أُمَّا ، يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ : أَلَا تَسْمَعِينَ مَا يَقُولُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، قَالَ : مَا يَقُولُ ؟ قَالَ : يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَمَرَ أَرْبَعَ عُمَرَاتٍ إِحْدَاهُنَّ فِي رَجَبٍ . قَالَتْ يَرْحَمُ اللَّهُ أَبْيَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، مَا اعْتَمَرَ عُمَرَةً إِلَّا وَهُوَ شَاهِدٌ ، وَمَا اعْتَمَرَ فِي رَجَبٍ قَطُّ .

Мужоҳид ривоят қиласирилар: «Урва, Оиша онамиз ҳужраларида тишларини мисвоклаб турганларида: «Эй онамиз, Абу Абдурраҳмоннинг нелар деганин эшитдингизми?» — деди. Оиша онамиз: «Не дебдир?» — дедилар. Урва: «Абу Абдурраҳмон Жаноб Расулуллоҳнинг тўрт марта умра қилганларини, бири Ражаб ойида эканлигини айтди», — деди. Оиша онамиз: «Абу Абдурраҳмонга Оллоҳ раҳм айласин! Ул, Жаноб Расулуллоҳнинг умра қилганларини ҳақиқатан ҳам кўрган, лекин Жаноб Расулуллоҳ Ражаб ойида умра қилмаганлар», — деб айтдилар».

Урва ибн Зубайр: «Оиша разияллоҳу анҳодан сўрасам, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ражаб ойида умра қилмаганлар» — деб айтдилар», — дейдилар.

806. عن أنسٍ رضي الله عنه أكْثَرُهُ سُئِلَ :

كَمْ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : أَرْبَعًا : عُمَرَةُ الْحُدَيْبِيَّةِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ حَيْثُ صَدَّهُ الْمُشْرِكُونَ ، وَعُمَرَةُ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ حَيْثُ صَالَحَهُمْ ، وَعُمَرَةُ الْجُعْرَانَةِ إِذْ قَسَمَ غَنِيمَةً - أَرَأَاهُ - حُنَيْنٌ ، قُلْتُ : كَمْ حَجَّ ؟ قَالَ : وَاحِدَةٌ . وَفِي رِوَايَةِ أَكْثَرٍ قَالَ : اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيْثُ رَدُوهُ ، وَمِنَ الْقَابِلِ عُمَرَةُ الْحُدَيْبِيَّةِ ، وَعُمَرَةُ فِي ذِي الْقَعْدَةِ ، وَعُمَرَةُ مَعَ حَجَّتِهِ .

Қатода разияллоҳу анҳу ривоят қиласирилар: «Мен Анас ибн Молиқдан: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам неча марта умра қилганлар?» — деб сўрадим. Ул киши: «Биринчи умралари Ҳудайбия умраси бўлиб, мушриклар қаршилик кўрсатганлиги оқибатида чала қолган (қазо бўлган), келаси йили ўшал қазр бўлган умрани ҳам адо этмак мақсадида бир йўла икки маротаба умра қилганлар, кейингилари — Зулқаъда ойида қилган умралари (Жиъона умраси) ва ҳаж бирлан қўшиб қилган умраларидир», — дедилар».

Ҳў мом ривоят қиласирилар: «Анас разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зулқаъда ойида ҳажга қўшиб қилган умраларидан ташқари тўрт маротаба умра қилганлар, биринчиси — Ҳудайбиядаги умралари, иккинчиси келаси йилги умралари, учинчиси Ҳунайн ўлжаларини бўлиб берганларидаги умралари ва тўртингчиси — ҳажга қўшиб қилган умраларидир», — деб айтдилар».

Абу Исҳоқ ривоят қиласирилар: «Масруқ, Ато ва Мужоҳиддан сўрасам, «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зулқаъда ойида ҳаж этмасдан бурун умра қилдилар», — деб айтишди.

807. عن البراءِ بْنِ عازِبٍ رضي الله عنْهُما قَالَ : اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذِي الْقَعْدَةِ قَبْلَ أَنْ يَحْجُّ مَرْتَبَتِينِ .

Барро ибн Озиб разияллоҳу анҳунинг «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам

Зулқаъда ойида ҳаж этмасдан бурун икки маротаба умра қилдилар» деганини ҳам эшитганман».

4-боб. Рамазон ойида қилинадирган умранинг фазилати тұғрисида

Ато разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Ибн Аббос разияллоҳу анҳунинг Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ансория аёлга (Ибн Аббос унинг исмини айттан әрди, лекин мен ёдимдан чиқарибман): «Биз бирлан бирга ҳаж қилмоғингга не монеълик айлади?» — деб айтдилар, деганини эшитдим. Шунда аёл: «Бизнинг соғин туямыз бор әрди, уни эрим бирлан ўғлим ва ўгай ўғлим миниб кетдилар, бизга әрса, сутини ичиб турмоғимиз учун бошқа бир соғин туяни қолдириб кетишди»,— дебди. Жаноб Расулуллоҳ: «Рамазон ойида умра қилғил, чунким Рамазон оидаги умра ҳаж айлаган бирлан баробар савобга әгадир!» — дебдирлар».

5-боб. Ҳасба кечаси ва бошқа вақтларда қилинадирган умралар ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Зулхижжа ойи арафасида йўлга чиқдик. Ул киши бизга: «Ҳаж қилмоқчи бўлганлар ҳам, умра қилмоқчи бўлганлар ҳам эҳром боғласинлар, агар мен жонлиқ келтирмаганимда әрди, умрага эҳром боғлаган бўлар эрдим»,— дедилар. Шундан сўнг, баъзиларимиз ҳажга, баъзиларимиз умрага эҳром боғладик, мен умрага эҳром боғлаганлар орасида эрдим. Шунда мен ҳайз кўриб қолдим. Бул ҳақда Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга маълум қилдим. Жаноб Расулуллоҳ: «Умрани қўя турғил, сочингни ёзиб, ғусл айлаб олғил-да, ҳажга талбия айтғил!» — дедилар. Кейин, Ҳасба кечаси мени укам Абдурраҳмон бирлан бирга Танъимга юбордилар, мен қазо бўлган умрани адо этиб, қайтдим».

6-боб. Танъим умраси ҳақида

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ أَنْ يُرْدِفَ عَائِشَةَ وَيُعْبَرَهَا مِنَ النَّعْيمِ . 808

Абдурраҳмон ибн Абу Бакр разияллоҳу анҳу хабар беришларича, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ул кишига Оишани туяга миндириб, Танъим умрасига олиб бормоқни амр қилганлар. Суфён ибн Уяйна бу ҳадисни Амрдан бир маротабагина эшитганларини айтдилар.

Ато ривоят қиласылар: «Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам асҳоблари бирлан ҳажга ният айлаб, эҳром кийдилар. Ўшанда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва Талҳадан бўлак ҳеч кимда жонлиқ йўқ әрди. Али разияллоҳу анҳу әрса, Ямандан жонлиқ олиб келган эрдилар. Ул киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам нимага ният айлаб, эҳром боғлаган бўлсалар, мен ҳам ўшанга эҳром боғладим»,— дедилар. Кейин, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам жонлиғи йўқ асҳобларига умрага ният айлаб, Каъбани тавоф этмакни, сўнг соchlарини қисқартириб, эҳромдан чиқмоқни амр қилдилар.

Иттифоқо, Оиша ҳайз кўриб қолиб, Каъбани тавоф қилмақдан бўлак барча ҳаж удумларини адо этдилар. Ул киши покланганларидан кейингина Каъбани тавоф айлаб: «Ё Расулуллоҳ, сизлар ҳаж ва умра қилиб қайтмақдасизлар, мен эрсам, ҳаж қилганимча қолдим»,— дедилар. Шунда Жаноб Расулуллоҳ Абдурраҳмон ибн Абу Бакрга Оиша бирлан бирга Танъимга бормакни буюрдилар. Оиша онамиз Зулхижжа ойида ҳаждан кейин умра қилдилар».

7-боб. Ҳаждан кейин жонлиқсиз умра қилмоқ ҳақида

810 . عائشة رضي الله عنها قالت : خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم موافقين لهلال ذي الحجة ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (من أحب أن يهـل بعمرـة فليهـل ، وـمن أـحب أن يـهـل بـحـجـة فـليـهـل ، وـلـوـاً أـنـي أـهـدـيـت لـأـهـلـلـتـ بـعـمـرـة) . فـعـنـهـم مـنـ أـهـلـ بـعـمـرـة ، وـكـنـتـ مـنـ أـهـلـ بـعـمـرـة ، فـحـضـرـتـ قـبـلـ أـنـ أـدـخـلـ مـكـةـ ، فـأـدـرـكـنـي بـعـمـرـةـ) . يـوـمـ عـرـفـةـ ، وـأـنـا حـائـضـ ، فـشـكـوـتـ إـلـى رـسـولـ اللـهـ صـلـى اللـهـ عـلـيـهـ وـسـلـمـ فـقـالـ (دـعـيـ عـمـرـتـكـ ، وـانـقـضـيـ رـأـسـكـ وـامـتـشـطـيـ ، وـأـهـلـيـ بـالـحـجـ) . فـفـعـلـتـ ، فـلـمـ كـانـتـ لـيـلـةـ الـحـصـبـةـ أـرـسـلـ مـعـيـ عـبـدـ الرـحـمـنـ إـلـى التـعـيـمـ ، فـأـرـدـفـهـاـ ، فـأـهـلـتـ بـعـمـرـةـ مـكـانـ عـمـرـتـهـاـ ، فـقـضـيـ اللـهـ حـجـهـاـ وـعـمـرـهـاـ ، وـلـمـ يـكـنـ فـي شـيـءـ مـنـ ذـلـكـ هـدـيـ ، وـلـاـ صـدـقـةـ ، وـلـاـ صـوـمـ .

Оиша разияллоху анҳо ривоят қиладирлар: «Биз Зулхижжа ойи арафасида Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ҳажга чиқдик. Жаноб Расулуллоҳ: «Умра қилмакни истаганлар ҳам, ҳаж қилмакни истаганлар ҳам, эҳром боғласинлар. Мен жонлиқ келтирмаганимда албатта умрага эҳром боғлар эрдим»,— дедилар. Шунда саҳобаларнинг бир қисми умрага, қолганлари ҳажга эҳром боғладилар. Мен эрсам, умрага эҳром боғлаган эрдим. Маккага келганимизда ҳайз кўриб қолдим, арафа куни эрди. Мен Жаноб Расулуллоҳга бу ҳақда маълум қилдим. Ул киши: «Умрани қўя турғил, сочингни ёзиб, фусл қилиб олғил-да, ҳажга эҳром боғлағил!» — дедилар. Мен айтганларини қилдим. Ҳасба кечаси мени укам Абдурраҳмон бирлан бирга Тањимга юбордилар. Укам мени туяга мингаштириб, Тањимга олиб боргач, қазо бўлган умра ўрнига қайтадан умра қилмак учун эҳром боғладим. Оллоҳ таоло ҳаж ва умра қилмакни менга насиб этди. Бунда қўшимча жонлиқ ҳам, садақа ҳам ва рўза тутмак ҳам талаб қилинмағайдир».

8-боб. Умранинг савоби (ажри) чекилган мashaққатга яраша бўлғайдир

وعنـهـا رـضـيـ اللـهـ عـنـهـا قـالـتـ يـا رـسـولـ اللـهـ يـصـدـرـ النـاسـ بـنـسـكـيـنـ وـأـصـدـرـ بـنـسـكـ فـقـيلـ لـهـاـ (اـنـتـظـرـيـ ، فـإـذـا طـهـرـتـ فـاخـرـجـيـ إـلـى التـعـيـمـ ، فـأـهـلـيـ ثـمـ اـثـيـنـا بـمـكـانـ كـنـداـ ، وـلـكـنـهـا عـلـى قـدـرـ نـفـقـتـكـ ، أـوـ نـصـبـكـ) .

Қосим ибн Мұхаммад ривоят қиладирлар: «Оиша разияллоху анҳо: «Ё Расулуллоҳ, одамлар бир йўла ҳаж ва умра қилдилар, мен эрсам, ҳаж қилганимча қолдим»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Поклангунингча сабр айлағил, кейин Тањимга бориб, эҳром боғлағил, биз сени фалон ерда кутиб турғайдирмиз, бироқ қилган умрангнинг савоби чеккан мashaққатингга яраша бўлғайдир»,— дедилар».

9-боб. Умра тавофини адо этган киши Тавофи видоъ қилмаса ҳам бўладирми?

Оиша разияллоху анҳо ривоят қиладирлар: «Ҳаж ойларидан бирида ҳажга таҳлил айтиб йўлга тушдик, иттифоқ ҳаж манъ қилиниб, Сариф деган ерда қўндиқ. Жаноб Расулуллоҳ Саҳобаларга: «Кимки жонлиқ олиб келмаган эрса, ҳаж ўрнига умра қилсин, жонлиқ олиб келганлар эрса, бундоқ қилмасинлар!» — дедилар. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва бир қанча бадавлат саҳобалар жонлиқ келтиришган бўлиб, улар умра қилмадилар. Мен йиғлаб ўтирган эрдим. Ҳузуримга Жаноб Расулуллоҳ кириб: «Нега йиғлаётисен?» — деб сўрадилар. «Мен саҳобаларингизга айтган сўзларингизни эшитдим, демак, мен умра қилолмас эрканман-да?!» — дедим. Ул киши: «Нега бундоқ дерсан?»—деб сўрадилар. Мен: «Бенамоз бўлиб қолдим»,— дедим. Ул киши: «Ҳечқиси йўқдир, сен ҳам Одам Ато қизларидандирсан, уларнинг пешоналарига неки ёзилған эрса, сенинг манглайнингга ҳам шул ёзилгандир, ҳажни давом эттираверғил, шояд, Оллоҳ таоло сенга умра қилмакни насиб этса!» — дедилар. Мен ҳажни давом эттиравердим. Минодан чиқиб, Мұхассабга келиб тушдик. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ укам Абдурраҳмонни чақириб: «Опанг бирлан Тањимга

борғил, умрага эхром боғлаб, тавоғ айлаб келсин, мен сизларни шул ерда кутиб турғайдирман»,— дедилар. Биз кечаси умра қилиб келганимиздан кейин, «Умра қилиб келдингизларми?»—дедилар. Мен: «Ха»,—дедим. Шундан сүнг, саҳобаларга йўлга чиқмакни буюрдилар. Одамлар қўзғолишди, бомдоддан илгари Каъбани тавоғ айлаганлар ҳам йўлга тушдилар. Жаноб Расулуллоҳ Мадинаға қараб йўл олдилар».

10-боб. Умрада нима қилинса, ҳажда ҳам шу қилинадир

Ато разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Жиъронада эрканликларида жубба кийган, ўзига хушбўй нарса сепиб олган бир одам келиб: «Умрани қай тариқа адо айламакни амр этғайдирсиз?» — деб сўради. Шул пайт, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга ваҳий келиб қолиб, кийимлари бирлан бошларини буркаб олдилар. Мен пайғамбаримизнинг ваҳий келган ҳолатларини кўргим келди. Умар мендаги бу истакни сезиб: «Бу ёққа келғил, мен пайғамбаримизнинг ваҳий келган ҳолатларини кўрмошнгга ёрдам берғайман»,— дедилар-да, пайғамбаримиз ёпиниб олган кийимларининг бир тарафини кўтардилар. Қарасам, ул киши бўталоқдек пишиллаб нафас олаётган эрканлар. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўzlарига келиб: «Умра хусусинда сўраган одам қани?» — деб сўрадилар ва унга: «Устингдаги жуббани ечғил-да, яхшилаб ювиниб, ҳажда неки қилсанг, умрада ҳам шуни қилғил!»—дедилар».

Урва разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Болалик чоғимда Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг заифалари — Оиша онамизга: «Оллоҳ таолонинг «Сафо ва Марва(ни тавоғ айламак) Оллоҳнинг удумлариданdir, кимки Каъбани тавоғ айлаб, ҳаж қилғайдир, ёким умра қилғайдир-у, кейин Сафо ва Марвани тавофи саъй этғайдир, гуноҳ бўлмағайдир» деган ояти каримаси хусусида не дерсиз? Назаримда, Сафо ва Марвани тавоғ айламаган киши гуноҳкор бўлмаса керак?»—дедим. Оиша онамиз бундай дедилар: «Мутлақо ундоқ эрмас, агар сен айтганингча бўлганда, Сафо ва Марвани тавоғ айламаса, ҳеч ким гуноҳкор бўлмас эрди. Бироқ, бул оят Манот деган бутга сифинган ансорлар ҳақида нозил бўлгандир. Ансорлар Сафо ва Марва оралиғида тавоғ қилмакка ботинишмас эрди (гуноҳ бўладир, деб ўйлашар эрди). Улар Ислом даври келиб, мусулмон бўлганларидан кейин, Жаноб Расулуллоҳдан шул хусусда сўрадилар. Шунда Оллоҳ таоло ул кишига: «Сафо ва Марва(ни тавоғ айламак) Оллоҳ удумлариданdir, кимки Каъбани тавоғ айлаб ҳаж қилғайдир ёким умра қилғайдир-у, кейин Сафо ва Марвани тавофи саъй қилғайдир, гуноҳ бўлмағайдир» деган ояти каримасини нозил қилди».

Ҳишом ибн Урва: «Оиша онамиз: «Марва ва Сафони тавоғ айламаган одамнинг ҳаж ва умрасини Оллоҳ қабул қилмағайдир» деб айтганлар»,— дейдилар.

11-боб. Умра қилган одам қачон эхромини ечадир?

Ато разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларига ҳаж ўрнига умра қилмакни ҳамда Каъба тавофидан сүнг, соchlарини қисқартириб, эхромларини ечмакни буюрдилар».

Абдуллоҳ ибн Абу Авфо ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам умра қилдилар, биз ҳам бирга умра қилдик. Жаноб Расулуллоҳ Маккага кириб тавоғ айлаганларида, биз ҳам ул киши бирлан бирга тавоғ айладик. Кейин, Сафо ва Марвага келдилар, биз ҳам ул киши бирлан бирга келдик. Биз ул кишини Макка аҳлидан бирортаси отиб қўймасин деб, пана қилиб юрдик».

Исҳоқ ибн Иброҳим ривоят қиласидирлар: «Менинг бир ошнам Абдуллоҳ ибн Абу Авфодан: «Жаноб Расулуллоҳ Каъбага кирдиларми?» — деб сўрабдир. Шунда ул: «Йўқ»,— деб жавоб берибдир. Ўша ошнам Абдуллоҳ ибн Абу Авфога: «Набий

саллаллоҳу алайҳи ва саллам заифалари Ҳадича хусусинда не деганлар, сўзлаб беринг!» — дебдир. Абдуллоҳ ибн Абу Авфо: «Жаноб Расулуллоҳ, Ҳадичага унинг учун жаннатда шакарқамишдан қўрйлган уй атаб қўйилганини ва унда ғаму ташвиш ҳамда машақат йўқлигини айтиб, хурсанд қилингизлар, деганлар»,— дебдир».

Амр ибн Динор ривоят қиласидирлар: «Биз Ибн Умар разияллоҳу анхудан: «Кимки, умра жараёнида Сафо ва Марвани тавоғ айламай, фақат Каъбани тавоғ этмак билангина чекланса, аёлига яқинлик қила олғайдирми?»— деб сўрадик. Ул киши: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келиб, Каъбани етти марта тавоғ айладилар, сўнг Мақоми Иброҳим орқасида икки ракъат тавоғ намози ўқиб, Сафо ва Марва орасида етти марта саъӣ қилдилар»,— дедилар-да, «Расулуллоҳда сизлар учун яхши ибратлар мавжуддир» деган оятни ўқидилар».

Амр ибн Динор ривоят қиласидирлар: «Биз Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анхудан сўраган эрдик, ул киши: «Сафо ва Марвани тавоғ айламагунча аёлларингизга яқинлашмангиз!»—деб айтдилар».

Абу Мусо Ашъарий разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Батҳода эрканликларида ҳузурларига бордим, ул киши туяларини чўқтириб қўйган эрканлар. Мени кўриб: «Ҳаж қилиб келдингми?» — дедилар. Мен: «Ҳа»,— дедим. «Нимага (ҳажгами? умрагами?) таҳлил айтдинг?» — дедилар. «Жаноб нимага таҳлил айтган бўлсалар, мен ҳам ўшангта таҳлил айтдим»,— дедим. Ул киши: «Яхши қилибдирсан, Каъба ҳамда Сафо ва Марвани тавоғ айлағил-да, эҳромингни ечфил!» — дедилар. Айтганларини қилдим. Кейин, Қайс қабиласига мансуб бир аёлнинг олдига бордим, ул сочимни калта қилиб қўйди, сўнг эҳромимни ечдим. Кейин, Ҳазрат Умар халифа бўлгунларига қадар шул ҳақда фатво бериб юрдим. Ҳазрат Умар халифа бўлгунларидан сўнг, шул хусусда айтган эрдим, ул киши: «Агар Қуръонни олиб ўқисак, бошлаган ишимизни ниҳоясига етказмоқ, Жаноб Расулуллоҳнинг суннатларига риоя қилмоқ буюрилганлигини англағайдирмиз, чунким Расулуллоҳ қурбонликка аталган жонлиқларини забҳ қилмагунларича эҳромларини ечмаганлар»,— деб айтдилар».

811 . عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّهَا كَانَتْ كُلُّمَا مَرَّتْ بِالْحَجُونَ تَقُولُ : صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ ، لَقَدْ نَزَلْنَا مَعَهُ هَا هُنَا ، وَنَحْنُ يوْمَنِدْ خَفَافٌ ، قَلِيلٌ ظَهَرْنَا ، قَلِيلٌ أَزْوَادْنَا ، فَاعْتَمَرْتُ أَنَا وَأُخْتِي عَائِشَةُ وَالْزُّبِيرُ وَفُلَانُ وَفُلَانُ ، فَلَمَّا مَسَحَتْنَا الْبَيْتَ أَحْلَلْنَا ، ثُمَّ أَهْلَلْنَا مِنَ الْعَشِيِّ بِالْحَجَّ .

Абуласвад ривоят қиласидирлар: «Асмо бинти Абу Бакринг мавлоси Абдуллоҳ, Асмонинг ҳар сафар Ҳажундан ўтаётуб, «Оллоҳ Мұхаммадни раҳмат қилсин, биз ул киши бирлан мана шул ерга тушганмиз, ўшанда юкимиз енгил, туяларимиз ва озуқамиз оз эрди. Мен, синглим Оиша, Зубайр ва фалончи-пистончилар умра қилган эрдик. Каъбани ўпиб, силаб тавоғ айлаганимиздан сўнг, ҳажга эҳром боғлаган эрдик» деганларини эшитган эркан».

12-боб. Ҳаж, умра ёки ғазотдан қайтганда нима дейиладир?

812 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كَانَ إِذَا قَفَلَ مِنْ غَزْوَةٍ أَوْ حَجَّ أَوْ عُمْرَةً يَكْبَرُ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ مِنَ الْأَرْضِ ثَلَاثَ تَكْبِيرَاتٍ ، ثُمَّ يَقُولُ : (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، آئُبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ) .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анху ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, ғазот ёким ҳаж ёхуд умрадан қайтаётгандаридан ҳар

бир тепаликда тұхтаб, уч маротабадан такбир айтар эрдилар, сүнг: «Оллоҳдан ўзга илоҳ йўқдир, ул якка-ю ягонадир, унинг шериги йўқдир, жамики нарсалар унинг мулкидир, унга ҳамду санолар бўлсин! Ул ҳамма нарсага қодирдир! Биз (куфрдан) қайтаётиrmiz, тавба қилаётиrmiz, раббимизга ибодат ва саждалар айлаётиrmiz, ҳамду санолар айтади. Оллоҳ ваъдасига содиқдир, ул бандаларининг қўлини баланд қилиб, жамики душманларини якка ўзи тор-мор айлади»,—дер эрдилар».

13-боб. Келаётган ҳожиларни кутиб олмоқ

813 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ ، اسْتَقْبَلَهُ أَغْرِيلَمَةُ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ، فَحَمَلَ وَاحِدًا بَيْنَ يَدَيْهِ وَآخَرَ حَلْفَهُ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага келгандаридан Баний Абдулмуталлибга мансуб болалар қаршиларига югуриб чиқишиди. Расууллоҳ болалардан бирини олдиларига, иккинчисини орқаларига мингаштириб олдилар».

14-боб. Ҳаждан эрта тонгда қайтмоқ ҳақида

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Маккага сафар қилсалар, йўлда «Шажара» масжидида намоз ўқиб ўтар эрдилар. Маккадан қайтишда эрса, Зулхулайфа водийисида намоз ўқиб, тонг ёришгунча ўшал ерда қолур эрдилар».

15-боб. Ҳаждан шомда қайтмоқ ҳақида

814 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ ، كَانَ لَا يَدْخُلُ إِلَّا غُدْوَةً أَوْ عَشِيَّةً .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам уйларига бевақт эшик тақиллатиб келмас эрдилар. Борди-ю, ҳаждан кеч қайтсалар, хуфтондан олдин ёким тонг чоғи уйларига кирап эрдилар».

16-боб. Мадинага кеч қайтса, эшик тақиллатиб уйдагиларни безовта қилмаслик ҳақида

815 . عَنْ حَابِيرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَطْرُقَ أَهْلَهُ لَيَلًا .

Жобир разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаждан кечаси қайтсалар, эшик тақиллатиб, аҳли аёлларини безовта қилмас эрдилар»,— дейдилар.

17-боб. Мадинага яқин қолганда туясини тезлаштирган киши хусусида

816 . عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ ، فَأَبْصَرَ دَرَجَاتِ الْمَدِينَةِ أَوْضَعَ نَافَّةً ، وَإِنْ كَانَتْ دَابَّةً حَرَّكَهَا ، وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ : مِنْ حُبَّهَا .

Анас разияллоҳу анҳу: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафардан қайтаётганларида узокдан Мадина дараҳтлари кўриниши биланоқ туяларини тезлаштирас эрдилар»,— дейдилар. Абу Абдуллоҳ Анас разияллоҳу анҳу ривоятига қўшимча қилиб: . «Ул киши бирлан бирга, Мадинани яхши кўрган кишилар ҳам уловларини тезлаштиришар эрди»,—дейдилар.

Анас разияллоҳу анҳу: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинанинг деворлари кўриниши биланоқ туяларини тезлаштирас эрдилар»,— деб ҳам айтганлар.

18-боб. Оллоҳ таолонинг «Уйларга эшик орқали кирингиз!» деган каломи шарифи ҳақида

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Бу оят бизнинг ҳақимизда нозил бўлган эрди. Чунким бир пайтлар ансорлар ҳаждан қайтишда уйларига эшик қолиб, томдан ошиб тушишар эрди. Бир куни ансорлардан бири уйига эшик орқали кирдиди, бу бирлан қолганлар устидан ўзича кулган бўлди. Шунда Оллоҳ таолонинг «Савоб, уйларга томдан ошиб тушишда эрмас, балки Оллоҳдан тақво қилишдадир, уйларга эшикдан кирингиз!» — деган ояти кариимаси нозил бўлди».

19-боб. Сафар азобнинг бир парчасидир! (сафар азоби — гўр азоби)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ ، يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَتَوْمَهُ ، إِذَا قَضَى نَهْمَتَهُ فَلَيَعْجَلْ إِلَى أَهْلِهِ) . 817

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сафар азобнинг бир парчасидир (сафар азоби — гўр азоби), бирингиз таомсиз, бирингиз сувсиз ва яна бирингиз уйқусиз қолғайдирсиз. Сафарингизни (ҳожатингизни) тутатибоқ бола-чақангиз олдига шошилингиз!» — деб айтганлар»,— дедилар.

20-боб. Мусоғир сафарда қийналиб қолса, уйига қайтадир

Зайднинг оталари Аслам ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар бирлан бирга Маккага кетаётган эрдим. Абдуллоҳга Сафийя бинти Абу Убайданинг қаттиқ бетоб бўлиб қолганлигини хабар қилишди. Шунда, ул киши уловларини тезлаштиридилар, Қёш шафағи ғойиб бўлгач, бир жойда тушиб, шом бирлан хуфтонни қўшиб ўқидилар. Сўнг: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлда қийналиб қолганларида шомни кечиктириб, хуфтонга қўшиб ўқиганларини кўрганман»,— дедилар».

**БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ
МУҲСАР (ҚАМАЛДА ҚОЛГАН КИШИ) ВА ОВДАН ТЕГАДИРГАН УЛУШ
ҲАҚИДА ҲАМДА ОЛЛОҲ
ТАОЛОНИНГ «АГАР ҚАМАЛДА ҚОЛСАНГИЗ,
ҚУРБОНЛИК ҚИЛМОФИНГИЗГА НЕЧУК ЖОНЛИҚ
НАСИБ БЎЛСА, ЎШАНИ ЗАБҲ ЗТМАГУНИНГИЗЧА
СОЧИНГИЗНИ ОЛДИРМАНГИЗ!» ДЕГАН КАЛОМИ
ШАРИФИ ХУСУСИДА**

21-боб. Умра қилғувчи қамалда қолса...

Ноғиъ ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу фитна содир бўлган йили (яъни, Ҳажжож Маккани қамал қилган йили) умра қилмоқ ниятида Маккага келдилар-да, «Агар Каъбага мени қўймасалар, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан илгари қандоқ қилган эрсак, шундоқ қилғайдирман»,— дедилар. Кейин, умрага талбия айтдилар, чунки Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам Ҳудайбия йили умрага талбия айтгандилар».

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ва Солим ибн Абдуллоҳ иккалалари, Ибн Зубайр тасарруфидаги ерларга (Ҳажжож) қўшини келиб тушган кеча, Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳуга: «Бу йил сиз ҳаж қилмасангиз, ҳеч нарса қилмағайдир, (душманлар) сизни Каъбага қўйишмағайдир, деган хавфдамиз»,— деб айтишди. Шунда ул киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ҳажга чиққанимизда ҳам Қурайш кофирлари бизни Каъбага қўйишмаган эрди, ўшанда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам жонлиқларини сўйиб,

кейин соchlарини олдирған әрдилар. Сизларнинг гувоҳлигингизда умра қилмоққа аҳд этдим, худо хоҳласа, йўлга чиққайдирман. Борди-ю, йўлимни тўсишмаса, Каъбани тавоф айлағаймен, башарти тўсишса, унда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга илгари нима қилган бўлсак, шуни қилғайдирмен», — дедилар. Кейин, Зулҳулайфадан бошлаб талбия айтганча бир оз юрдилар-да, «Иккаласининг (ҳаж ва умранинг) амаллари бир хилдир, мен сизларнинг гувоҳлигингизда бир йўла ҳаж бирлан умра қилмоққа аҳд этдим», — деб айтдилар. Сўнг, ул киши ҳаж бирлан умрани адо этиб, жонлиқларини сўймагунларича эҳромларини ечмадилар. Ул киши доим: «Маккага кирилган куни Каъбани бир маротаба тавоф айламай, эҳром ечилимағайдир», — дер әрдилар».

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Фитна вақтида ҳажга бормай, Мадинада туриб турсангиз, яхши әрди», — деб айтган эканлар.

818 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَدْ أَحْصَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَحَلَقَ رَأْسُهُ وَجَامَعَ نِسَاءَهُ وَتَحْرَ هَذِيْهُ ، حَتَّى اعْتَمَرَ عَامًا قَابِلًا .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «(Душманлар) Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳаж айламоқларига тўсқинлик қилдилар. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ соchlарини олдириб, аёлларига яқинлик қилдилар, қурбонлик қилдилар. Умрани эрса, келаси йили адо этдилар», — дедилар.

22-боб. Ҳаж вақтида бўладирган тўсқинликлар ҳақида

819 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : أَلَيْسَ حَسْبُكُمْ سَنَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ إِنْ حُبِّسَ أَحَدُكُمْ عَنِ الْحَجَّ طَافَ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَّا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، حَتَّى يُجْعَ عَامًا قَابِلًا ، فَيَهْدِي أَوْ يَصُومُ إِنْ لَمْ يَجِدْ هَذِيْهَا .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мободо, бирортангиз ҳаж вақтида (душман) тўсқинлигига дуч келсангиз, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари сизларга кифоя қилмағайдирми (яъни, Жаноб Расулуллоҳ шундоқ тўсқинликка дуч келганларида қилган амалларини адо этсангиз, кифоя қилмағайдирми)? Жаноб Расулуллоҳ ҳажда тўсқинликка дуч келганларида Каъба ҳамда Сафо ва Марвани тавоф айлаб, эҳромларини ечганлар-да, шу бирлан ҳажни тугатганлар. Кейин, келаси йили ҳаж қилиб, жонлиқ сўйганлар. Жонлиқ топмасалар, ўрнига рўза тутганлар», — дедилар.

23-боб. Тўсқинликка учрагандада соч олдирмасдан бурун қурбонлик қилмоқ ҳақида

820 . عَنِ الْمُسْوَرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، تَحَرَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ ، وَأَمْرَ أَصْحَاحَهُ بِذَلِكَ .

Мисвар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам соч олдирмоқдан бурун жонлиқ сўйидилар ва саҳобаларга ҳам шундай қилмоқни буюрдилар», — дейдилар.

Нофиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Абдуллоҳ ва Солим оталари Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳуга: «Бу йил ҳажга бормасангиз, яхши бўлар эрди, душманлар тўсқинлик қилмаса, деб қўрқфаймиз», — дейишганда, ул киши: «Биз Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга умра қилмоқ ниятида чиққанимизда ҳам Қурайш кофирлари Каъба йўлини тўсиб, бизни ўтказишмаган эрди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ туяларини сўйиб, сўнг соchlарини олдирган әрдилар», — деб айтдилар».

24-боб. Ҳажда тўсқинликка учраган кишига қайта (ўша йили) ҳаж қилмоқ лозим эрмас

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Ҳажини дунёвий лаззат бирлан бузган одамгина қайта ҳаж қилмоғи лозимдир, аммо бирор узрли сабаб бирлан ҳажи чала қолган бўлса, қайта ҳаж қилмағайдир. Агар ҳажда тўсқинликка дуч келган кишининг жонлиғи бўлса-ю, уни бирор киши орқали қурбонлик қилинадирган жойга бериб юбормоқ имкони бўлмаса, ўзи забҳ қилғайдир. Борди-ю бериб юбормоқ имкони бўлса, жонлиқ ўша ерга олиб бориб сўйилмагунча, эҳромини ечмай турғайдир».

И мом Молик ва бошқалар бундай дейишадир: «Ҳажда тўсқинликка учраган киши қаерда турган бўлса, ўша ерда жонлигини сўйиб, сочини олдиравергайдир, бунинг учун қайта ҳаж қилиб ўтирмағайдир, чунким Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва ул кишининг саҳобалари Ҳудайбияда тўсқинликка дуч келишганда, ўша турган ерларида жонлиқларини сўйиб, соchlарини олдиравергандар. Улар Каъбани тавоф айламай, жонлиқлари қурбонлик қилинадирган жойга олиб борилмай туриб, барча ҳаж таъқиқларидан халос бўлишди. Ўшанда, Жаноб Расулуллоҳнинг саҳобалардан бирортасига (ҳам) қайта ҳаж қилмоқни буюрганларни тўғрисида ҳеч нарса дейилмаган. Ҳудайбия ҳарамдан (муқаддас жойдан) ташқаридадир».

Ноғиъ разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу (Ҳажжож) фитна қилган йили Маккага умра айламоқقا келганларида, «Башарти, душманлар йўлимни тўсиб, Каъбага ўtkазишмаса, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга илгари нима қилган бўлсак, шуни қилғайдирман»,— дедилар-да, умрага талбия айтдилар. Чунким Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳудайбия йили умрага талбия айтган эрдилар. Ибн Умар бир оз мулоҳаза қилиб туриб: «Ҳаж ва умранинг удумлари бир хил бўлгач»,— дедилар-да, ҳамсуҳбатларига қараб, «Мен сизларнинг гувоҳлигингизда бир йўла ҳаж ва умра қилмоқقا аҳд этдим»,— деб қўшиб қўйдилар. Кейин, ул киши Каъбани бир марта тавоф айлаб, «Шу кифоя қилғайдир»,— деб жонлиқларини забҳ этдилар».

25-боб. Оллоҳ таолонинг «Қайси бирингизким бетоб бўлгайдирсиз ёким бошингизда иллатингиз (бит) бўлғайдир, товон учун рўза тутғайдирсиз ёким садақа қилғайдирсиз ёҳуд жонлиқ қурбонлик этғайдирсиз, буларнинг қайси оирини қилмоқ сизнинг ихтиёригиздадир, бироқ рўза тутсангиз, уч кун тутгайдирсиз» деган каломи шарифи хусусида

Каъб ибн Ужра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (менга): «Ҳашоратлар (бит) сени безовта қилса керак»,— дедилар. «Ҳа, ё Расулуллоҳ»,— дедим. Ул киши: «Сочингни олдириб, уч кун рўза тутғил ёким олти мискинни тўйдирғил ёким бир қўйни қурбон қилғил!»—дедилар».

26-боб. Оллоҳ таолонинг «... ёким садақа...» деган сўзи олтита мискинни тўйдирмоқни англатадир

821 . عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : وَقَفَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحُدَيْبِيَّةِ ، وَرَأَسِيَّ يَتَهَافِتُ قَمْلًا ، فَقَالَ : (يُؤْذِيكَ هَوَامُكَ) . قُلْتُ : نَعَمْ ، قَالَ : (فَاحْلُقْ رَأْسَكَ ، أَوْ قَالَ احْلُقْ) . قَالَ فِي نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ : ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ﴾ إِلَيْ آخِرِهَا . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ، أَوْ تَصَدَّقْ بِفَرَقٍ بَيْنَ سِتَّةَ ، أَوْ أَنْسُكْ بِمَا تَيَسَّرَ) . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : نَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةٌ .

Каъб ибн Ужра разияллоҳу анҳу ривоят қиласырлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳудайбияда эканлиғимизда тепамда турган эрдилар, бошимни битлаб кетганилиғини күриб: «Сени битлар безовта қилаётірми?» — дедилар. Мен: «Ҳа», — дедим. Ул киши: «Сочингни олдирғил!» — дедилар. Шу пайт, Оллоҳ таолонинг «Қайси бириңизким бетоб бўлгайдирсиз ёким бошиңизда иллатингиз (бит) бўлғайдир..» деган ояти мени деб нозил бўлди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ менга: «Уч кун рўза тутғил, ёким олти мискинга бир фарқ (16 ратл) таом берғил, ёхуд қурбингга қараб жонлик қурбонлик қилғил!» — дедилар».

27-боб. Фидя (жарима) учун ярим соъ таом садақа қилмоқ ҳақида

Абдуллоҳ ибн Маъқил ривоят қиласырлар: «Каъб ибн Ужра разияллоҳу анҳунинг ёнида ўтирган эрдим, ундан фидя тўғрисида сўрадим, ул киши: «Мазкур оят менинг ҳақимда нозил бўлган эрса ҳам, сизларнинг барчангизга тааллуқлидир. Ўшанда мени Жаноб Расулуллоҳнинг ҳузурларига бир юмуш бирлан юборишган эрди, бошимдан битлар юзимга тўклиб турар эрди. Шунда Жаноб Расулуллоҳ менга: «Сени бунчалик битлаб кетгансан, деб ўйламаган эрдим, жуда қийналиб қолибсан-ку! Битта қўй топа олғаймисен?»—дедилар. Мен: «Йўқ», — дедим. «Унда уч кун рўза тутғил ёким олти мискинни тўйдирғил, ҳар бир мискинга ярим соъдан таом берғил!» — дедилар (1 соъ — 4 мудд, 1 мудд—1,33 ратл)».

28-боб. Фидя учун бир қўй қурбонлик қилинадир

Абдурраҳмон ибн Абу Лайл ривоят қиласырлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Каъб ибн Ужранинг бошидан юзига бит ўрмалаб турганини кўриб: «Сени бит безовта қилаётірми?»—дедилар. Каъб: «Ҳа», — деди. Жаноб Расулуллоҳ унга сочини олдирмоқни буюрдилар. Шунда улар Ҳудайбияда туришган бўлиб, эҳромларини шу ерда ечиш-ечмасликлари аниқ эмас эрди, чунки улар Маккага кирмоқ ниятида эрдилар. Шу пайт, Оллоҳ таоло фидя ҳақидаги ояти каримасини нозил қилди. Мазкур оятга биноан, Жаноб Расулуллоҳ олти мискинни бир фарқ таом бирлан тўйдирмоқни ёким бир қўй қурбон қилмоқни ёхуд уч кун рўза тутмоқни буюрдилар».

29-боб. Оллоҳ таолонинг «... шалоқ сўз... (айтилмагайдир)» деган каломи шарифи хусусида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласырлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Каъбага ҳаж қилган киши шалоқ сўз айтмай, бузуқлик қилмай, онасидан туғилгандек пок бўлиб қайтсин!» — дедилар».

30-боб. Оллоҳ таолонинг «Ҳажда бузуқлик ҳам, жанжал ҳам бўлмасин!» деган каломи шарифи хусусида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласырлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Байтуллоҳга ҳаж қилган киши шальқ сўзламай, бузуқлик қилмай, онаси туқкан кундагидек пок бўлиб қайтсин!» — дедилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

1-боб. Ҳаж вақтидаги ов ва шу кабилар жариймаси ҳақида

Оллоҳ таоло бу хусусда бундай дейдир: «Эҳромдалиғ кезингизда ҳайвонларни ов қилиб, ўлдирмангиз, қайси бириңизким қасддан ўлдирғайдирсиз, ўлдирилган ҳайюнга яраша жарийма тўлағайдирсиз. Бунда, ораларингиздан икки адолатлиғ киши тайин этилиб, улар сизга Каъбага муносиб қурбонлик айламоғингизни ёким олтида

мискинга каффорат учун таом бермоғингизни ёҳуд қилган ёмонлиғинг жазосини тортмоғингиз учун рўза тутмоғингизни ҳукм қилғайдир. Оллоҳ ўтган гуноҳларни кечирғайдир, аммо кимки қайта гуноҳ қилғайдир, Оллоҳ ундан ўч олғайдир, Оллоҳ ўч олмоққа қодирдир! Ул сизларга ва мусофириларга денгиз ҳайвонларини ов қилмоққа ва уларнинг гўштларини истеъмол айламоққа рухсат этди. Аммо, ул сизларга эҳромдалиф кезингизда қуруқлиқдаги ҳайвонларни ов қилмоқни мањ айлағандир. Бир куни ўзларингиз даргоҳида тўпланадирган Оллоҳдан қўрқингиз!

Ибн Аббос ва Анас разияллоҳу анҳумо: «Эҳромдаги одам ов ҳайвонларидан ташқари бўлган туя, қўй, мол, от ва товуқ каби жонлиқларни сўйса, гуноҳи йўқдир»,— дейишадир.

Абдуллоҳ ибн Абу Қатода ривоят қиласидирлар: «Отам (Абу Қатода) Ҳудайбия йили йўлга тушдилар. Шериклари эҳром боғлаши-ю, ул киши эҳром боғламадилар. Иттифоқо, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга душман босиб келаётганини хабар қилишди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам қўзғолдилар. «Мен бир неча ўртоқларим бирлан турган эрдим, улар ўзаро кула бошлишди,— дейдилар отам,— қарасам, бир қулон турибдир, дарҳол унга найза санҷдим, Кўтаришиб юборингиз, олиб кетайлик! десам, улар бosh тортишди. Кейин, биз қолиб, унинг гўштидан едик. Бошқа шерикларимиз кетиб бўлишган эрди, биз улардан ажралиб қолмоқдан қўрқдик. Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга етиб олмоқ учун отимни бир чопдириб, бир йўргалатиб кетдим. Кечаси мен Баний Рифор қабиласига мансуб бир кишини учратиб қолиб, унга: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламни қаерда қолдириб келмақдасен?» — дедим. Ул киши: «Таъхинда қолдирдим»,— деди. Мен ул айтган ерга етиб бориб, «Ё Расулуллоҳ, аҳли аёлингиз сизга салом айтиб юбордилар, улар сиздан ажралиб қолмоқдан қўрқмақдалар, уларни кутиб турингиз, етиб олишсин!» — дедим. Кейин яна: «Ё Расулуллоҳ, бир қулонни отиб олдим, мен унинг гўштидан олиб олганман»,— деб айтдим. Жаноб Расулуллоҳ қавмларига, улар эҳромда бўлишларига қарамай, «Олингиз, енгизлар!» — дедилар».

2-боб. Эҳром кийғанлар ов ҳайвонини кўриб, кулиб қўйишишаю, эҳром киймаган одам буни билиб қолса...

822 . عن أبي قتادة رضي الله عنه قال :

انطلقنا مع النبي صلى الله عليه وسلم عام الحديبية ، فاحرم كاصحابه ولم أحرم ، فلأنسنا بعدهم بعية ، فتووجهنا نحوهم ، فصصر أصحابي بحمار وحش ، فجعل بعضهم يضحك إلى بعض ، فنظرت فرأيته ، فحملت عليه الفرس فطعنته فأذته ، فاستعثتهم فأبوا أن يعيونني ، فأكلنا منه ، ثم لحقت برسول الله صلى الله عليه وسلم ، وخشينا أن نقطع ، أرفع فرسى شاؤاً وسيراً عليه شاؤاً ، فلقيت رجلاً من بنى غفار في حوف الليل ، فقلت له : أين تركت رسول الله صلى الله عليه وسلم ؟ فقال : تركته بتعهن ، وهو قابل السقية ، فلحقت برسول الله صلى الله عليه وسلم حتى أتيته فقلت : يا رسول الله ، إن أ أصحابك أرسلوا يقرؤن عليك السلام ورحمة الله وبركاته . وإنهم قد خسروا أن يقطعنهم العدو دوك ، فانظرهم ، ففعل ، فقلت : يا رسول الله ، إن أصحابنا حمار وحش ، وإن عندنا منه فاضلة ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا أصحابه : (كلوا) . وهم محرمون .

Абдуллоҳ ибн Абу Қатодага оталари Абу Қатода қуидаги ҳадисни ривоят қиласидир: «Ҳудайбия йили Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга йўлга чиқдик. Ул кишининг саҳобалари эҳром боғлашиди, мен боғламадим. Фийқа деган ерга душман тўпланаётганини хабар қилишди. Биз ўшал томонга жўнадик.

Йўлда шерикларим бир қулонни кўриб қолишиб, бир-бирларига қараб кула бошладилар. Мен отимни чопдириб бориб, унга найза санчдим. Кейин, шерикларимдан кўтаришиб кетмоққа ёрдам сўраган эрдим, кўнишмади. Шул боисдан ўшал ерда қолиб, унинг гўштидан едик. Биз Жаноб Расулуллоҳдан ажралиб қолмоқдан қўрқдик. Мен отимни гоҳ чопдириб, гоҳ йўргалатиб кетдим. Тунда Баний Фифор қабиласига мансуб бир кишини учратиб қолиб, унга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни қай ерда қолдирдинг?» — дедим. Ул: «Таъхинда»,— деб айтди. Кейин, мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга етиб олиб: «Ё Расулуллоҳ, саҳобаларингиз сизга салом йўллаб, Оллоҳнинг раҳматини тилаб қолдилар, улар душман йўлларини тўсиб, сиздан ажралиб қолмоқдан хавфдалар, етиб олишгунча кутуб туриңгиз!» — дедим. Кейин яна: «Ё Расулуллоҳ, биз қулон овлаган эрдик, гўштидан олиб келганмиз»,— деб айтдим. Жаноб Расулуялоҳ саҳобаларга, улар эҳромда бўлишларига қарамай, «Олингиз, енгизлар!»—дедилар».

3-боб. Эҳромдаги киши эҳромсиз кишига овни ўлдирмоқда ёрдам бермайдир

Абу Мұхаммад разияллоҳу анҳу Абу Қатоданинг: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Мадинадан уч қўним наридаги Қоҳа деган ерда бўлдик» — деганини зшитгандим»,— дейдилар.

وَعَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقَاحَةِ ، مِنَ الْمَدِينَةِ عَلَى ثَلَاثٍ ، وَمِنَ الْمُحْرَمِ ، وَمِنَ غَيْرِ الْمُحْرَمِ ، ... الْحَدِيثَ .

وَعَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (أَمْنِكُمْ أَحَدُ أَمْرَهُ أَنْ يُحْمِلَ عَلَيْهَا أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا) . قَالُوا : لَا ، قَالَ : (فَكُلُّوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا) .

Абу Қатода разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Қоҳада бўлдик, орамизда эҳром боғлаганлар ҳам, боғламаганлар ҳам бор эрди. Иттифоқо, шерикларимнинг ниманидир кузатишашётганини пайқаб қолдим, қарасам, бир қулон турибдир. Шул пайт, қамчиним тушиб кетган эрди, улар: «Биз эҳромдадирмиз, сенга ёрдамимиз тегмағайдир»,— дейишли. Мен от устида туриб бир амаллаб қамчинимни олдим-да, тепалик орқасига ўтиб, қулонни ўлдирдим. Кейин, уни шерикларим олдига судраб олиб келдим. Шунда, улардан баъзилар: «Енгизлар!»—дейишиша, баъзилари: «Емангизлар!» — дейишли. Буни эшитгач, мен Жаноб Расулуллоҳнинг олдиларига бориб: «Не қилайлик?» — дедим. Ул киши: «Еяверингизлар, ҳалолдир (руҳсатдир)!» — дедилар».

4-боб. Эҳромдаги киши ўзи кўриб қолган ов ҳайвонини эҳромсиз кишига «овлағил!» деб кўрсатмайдир

Усмон (Ибн Мавҳиб) разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳажга ният айлаб, йўлга чиқдилар, саҳобалар ҳам бирга чиқишиди. Жаноб Расулуллоҳ улардан бир гуруҳини (Абу Қатода ҳам шулар бирлан бирга эрди) тўхтатиб, «Сизлар то учрашмагунимизча денгиз соҳили бўйлаб кетаверйнгиз!» — дедилар. Улар денгиз ёқалаб юриб кетишли. Йўл-йўлакай Абу Қатодадан ташқари ҳаммалари эҳром боғлаб олишди. Иттифоқо, қулонларни кўриб қолдилар. Абу Қатода дарҳол улардан бирига найза уриб, ўлдирди-да, олиб келди. Ҳаммалари уловдан тушиб, гўштидан (пишириб) ейишли. Кейин: «Эҳромда бўла туриб, ов гўштидан еб қўйибмиз-да?!»—дедилар. Сўнг, қолган гўштни олиб, йўлга

түшдилар. Етиб боришгач, Жаноб Расулуллоҳ: «Ё Расулуллоҳ, биз йўл-йўлакай эҳром боғлаб олган эрдик, Абу Қатода эрса, боғламаган эрди. Тасодифан қулонлар галасини кўриб қолдик. Абу Қатода улардан бирини овлади, ҳаммамиз уловдан тушиб, гўштидан (пишириб) едик. Кейин: «Эҳромда бўла туриб, ов гўштидан еб қўйибмиз-а?!» — дедик-да, қолган гўштни олиб, олдингизга келавердик»,— дейишиди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Ўшанда бирортангиз Абу Қатодага овни (қулонларни) кўрсатиб қўймадингизми, ишқилиб?» — дедилар. Улар: «Йўқ»,— дейишиди. Жаниб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, қолганини ҳам еб қўйингизлар!» — дедилар».

5-боб. Эҳромдаги кишига тирик қулон ҳадя қилинса, олмайдир

823 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ الصَّعْبَ بْنِ حَثَامَةَ الْلَّيْثِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَحْشِيَا ، وَهُوَ بِالْأَنْوَاءِ أَوْ بِوَدَانَ ، فَرَدَهُ عَلَيْهِ فَلَمَّا رَأَى مَا فِي وَجْهِهِ ، قَالَ : (إِنَّا لَمْ نَرُدْهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَّا حُرُومُ) .

Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Саъб ибн Жассома ал-Лайсий Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга Абвоъ (ёки Буддон) деган ерда бир тирик қулон ҳадя қилган эрди, олмадилар. Кейин, унинг хафа бўлганини кўриб: «Биз эҳромда бўлганимиз учунгина ҳадянгни рад этдик»,— дедилар.

6-боб. Эҳромдаги одам қандай жонлиқларни ўлдириши мумкин?

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эҳром боғлаган киши беш хил жонлиқни ўлдириса, гуноҳ бўлмағайдир»,— деб айтганлар»,— дейидилар.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Менга Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёлларидан бири: «Эҳром боғлаган киши ўлдиримоғи мумкин»,— деб айтгандар»,— дейидилар.

Ҳафса разияллоҳу анҳо ривоят қиладирларким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Эҳром боғлаган киши) беш тоифа жонлиқни — қарға, калхат, сичқон, чаён ва қопағон итни ўлдириса, гуноҳ бўлмағайдир»,— деб айтган эрканлар.

824 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابَ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ يَقْتُلُنَ الْحَرَمُ : الْعَرَابُ ، وَالْحِدَاءُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ) .

Оиша разияллоҳу анҳо айтадирларким, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Беш тур ҳайвон — қарға, калхат, чаён, сичқон ва тишланғич ит заарқунанда бўлиб, уларни эҳром боғлаган киши ўлдириса, гуноҳкор бўлмағайдир»,— деган эрканлар.

825 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَارٍ بِمِنْيَ إِذْ نَزَلَ عَلَيْهِ : « وَالْمُرْسَلَاتِ » وَإِنَّهُ لَيُتْلَقَاهَا مِنْ فِيهِ ، وَإِنَّ فَاهُ لَرَطْبٌ بِهَا ، إِذْ وَبَتَ عَلَيْنَا حَيَةٌ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (افْتُلُوهَا) . فَأَبْتَدَرَنَا هَا فَذَهَبَتْ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (وَقِيتُ شَرَكُمْ كَمَا وَقِيتُمْ شَرَهَا) .

Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анҳу бундай деб нақл қиладирлар: «Биз Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан Минодаги форда турганимизда ул кишига «Ва-л-Мурсалот» сураси нозил бўлиб, уни тиловат қилмоққа киришдилар, мен эрсам, ул зотнинг муборак оғизларидан мазкур сураси сўзлари чиқиши биланоқ, дарҳол ёд ола бошлидим. Иттифоқо, бир илон бизга ташланди, Жаноб Расулуллоҳ: «Уни ўлдирингизлар!» — дедилар. Ҳаммамиз илонга ташланган бўлсакда, у қочмоққа

улгурди. Шунда ул киши: «Сизлар илоннинг ёмонлиғидан қутулиб қолганингиздек, ул ҳам сизнинг ёмонлиғингиздан қутулиб қолди», — дедилар».

826 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَّ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْوَزَعَ : فُوَيْسُقُ) . وَلَمْ أَسْمَعْهُ أَمْرًا بَقَتْلِهِ .

Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жуфти ҳалоллари Оиша онамиз ривоят қиласадирлар: «Жаноб Расулуллоҳ калтакесакни кўрсатиб, бу жирканч маҳлук, дедилар, лекин уни ўлдирмакни буюрганларини эшитмаганман». «Бундан, калтакесакни ўлдирмоқ мумкин эрмас, деган хулоса келиб чиқмайдир, чунким улар (саҳобалар) илонни ўлдирмакни гуноҳ, деб ҳисоблашмади-ку!» — дейдилар Абу Абдуллоҳ.

7-боб. Макканинг (Ҳарамнинг) дараҳтлари буталмайдир

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Ҳарамнинг ҳатто тикани ҳам юлинигафайдир, деб айтганлар», — дейдилар.

Саъид ибн Абу Саъид ал-Макйурий ривоят қиласадирлар: «Абу Шурайҳ ал-Адавий Маккага қўшин юбораётган Амр ибн Саъидга: «Эй Амр, менга ижозат берсангиз, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Макка фатҳ қилинган куннинг эртасига айтган сўзларини сизга айтиб берардим, сўзлаётганларини ўз кўзим бирлан кўрганман, гапларини қулоқларим бирлан эшитиб, қалбимга жо қилгандирман», — деди-да, Жаноб Расулуллоҳнинг гапларини Оллоҳ таолога ҳамду санолар айтиб, қуидагича нақл қилди: «Маккани Оллоҳ таоло муқаддас қилди, одамлар эрмас, шундоқ бўлгач, Оллоҳга иймон келтириб, охират кунига ишонган киши бул шаҳарда қон тўқмаслиги ва бирорта ўсимликни юлмаслиги лозимдир. Агар бирор киши: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўzlари Маккада жанг қилганлар-ку?» — деса, «Жаноб Расулуллоҳга Оллоҳ таоло ижозат берган, сизларга рухсат берган эрмас», — деб айтингиз. Оллоҳ таоло менга кундузи фақат бир соатгина жанг қилмоққа рухсат берди. Макканинг кечаги муқаддаслиги бугун яна ўз ўрнига келди. Бул ерда ҳозир бўлганлар келмаганларга сўзларимни етказсинлар!»

«Ўшанда Амр сизга не деган эрди?» — деб сўрашибди Абу Шурайҳдан. «Мен бул ҳақда секдан кўра яхшироқ билғайман, Макка (Ҳарам) осий бандага ҳам, (ноҳақ) қон тўкиб ёким (ноҳақ) вайрон қилиб, қочиб келганга ҳам паноҳ бўла олмағайдир», — деб айтган эрди», — дебдирлар Абу Шурайҳ.

8-боб. Макканинг (ҳарамнинг) ёввойи ҳайвонларини ҳуркитиб бўлмаслиги ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласадирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ таоло Маккани муқаддас қилди. Мендан олдингиларга ҳам, мендан кейингиларга ҳам бу ерда уруш қилмоқ манъ этилгандир, менга кундузи бир соатгина уруш қилмоққа рухсат берилди. Бу ернинг ўсимликлари юлинигафайдир, дараҳтлари кесилнигафайдир, ҳайвоноти безовта қилинигафайдир. Бирорлар йўқотган нарсалар, фақат эгасига маълум қилмоқ мақсадидагина олинмоғи мумкиндиr», — дедилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, изхирнигина юлмоққа ижозат этсангиз. Чунки ундан қасб-ҳунар аҳли фойдаланғайдир, аҳоли эрса, қабрга ишлатғайдир», — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Майли, изхирни юла қолингизлар!» — деб айтдилар».

9-боб. Маккада уруш қилмоқ манъ қилиниғайдир

Абу Шурайҳ разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Маккада қон тўқмоқ мумкин эрмас, деб айтганлар», — дейдилар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу нақл қиладирлар: «Макка фатҳ қилинган куни Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Энди ҳеч ҳижрат қилинмағайдир, аммо жиҳод айлаб, мақсадга эришмоқ керакдир. Агар жиҳодга даъват этилғайдирсиз, дарҳол борингиз! Бул шаҳарни Оллоҳ таоло еру-кўкни яратган вақтдан то қиёматгача муқаддас қилгандир. Мендан олдингиларга ҳам, мендан кейингиларга ҳам бул ерда уруш қилмоқ манъ этилгандир. Менга фақат кундузи бир соатгина жанг қилмоққа ижозат берилди. Оллоҳ таолонинг таъқиқига биноан, бул ерда жанг қилмоқ қиёматга қадар манъ қилингандир. Бул ернинг ўт-ўланлари ҳам юлиномасин, ҳайвоноти ҳуркитилмасин, бирорлар йўқотган нарсалар эгасига маълум қилмоқдан бўлак мақсадда олинмасин!» — деб айтдилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, изхирдан касб-ҳунар аҳли ҳамда аҳоли фойдаланғайдир», — деган эрдим, ул киши: «Изхирдан бошқасини юлмангизлар!» — дедилар».

10-боб. Эҳромдаги кишининг қон олдирмоғи ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳром боғлаган ҳолларида қон олдирдилар», — дейдилар.

عَنْ أَبْنِ بُحَيْنَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : احْتَجَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ ، بِلَحْيٍ جَمِيلٍ فِي وَسْطِ رَأْسِهِ . 827

Ибн Бухайна разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Лаҳиу Жамал деган ерда эҳром кийған ҳолларида бошларининг ўртасидан қон олдирдилар», — дейдилар.

11-боб. Эҳром боғлаган кишининг уйланмоғи ҳақида

عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجُ مَيْمُونَةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ . 828

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳромда бўла туриб, Маймуна га уйландилар», — дейдилар.

12-боб. Эҳром боғлаган эркак ва аёлга қандай хушбўй нарсаларни ишлатмоқ манъ қилинадир?

Оиша разияллоҳу анҳо: «Варс (хушбўй модда) ёки заъфарон теккан кийимни эҳром боғлаган аёл киймағайдир», — деб айтганлар.

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир киши: «Ё Расулуллоҳ, эҳромдалиғ кезимизда бизга қандай кийим киймоқни буюрасиз?» — деб сўради. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кўйлак ва иштон, салла ва бурнус киймангиз, кимнинг ҳажга муносиб оёқ кийими бўлмаса, маҳсисининг қўнжини тўпикдан пастроқ қилиб кесиб ташласин, заъфарон ва варс теккан кийимни ҳам киймангиз. Эҳром боғлаган аёл юзини бутунлай беркитиб олмасин ҳамда қўллариға қўлқоп киймасин!» — дедилар».

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Бир эҳром боғлаган киши тудан йиқилиб, бўйни синиб, ўлди. Жаноб Расулуллоҳ уни олиб келмоқни буюрдилар-да: «Ювиб, кафсанлангизлар, бироқ бошини ўраб қўймангизлар, хушбўй нарсалар ҳам сепмангизлар, чунким у талбия айтиб тирилғайдир», — дедилар».

13-боб. Эҳромдаги одамнинг гусл қилмоғи қақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Эҳром боғлаган одам ҳаммомга тушмоғи мумкин», — дейдилар. Ибн Умар ва Оиша онамиз эҳром боғлаган одамнинг ҳаммомда ишқалаб ювимоғи зарарсиздир, деб ҳисоблашган.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ : أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْعَبَّاسِ وَالْمُسْنُورَ بْنَ مَخْرَمَةَ احْتَلَافَا بِالْأَبْوَاءِ ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ : يَعْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ . وَقَالَ الْمُسْنُورُ : لَا يَعْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ . فَأَرْسَلَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْعَبَّاسِ إِلَى أَبِي أَيُوبَ الْأَنْصَارِيِّ ، 829

فَوَجَدْتُهُ يَعْسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ ، وَهُوَ يُسْتَرُ بِشُوبٍ ، فَسَلَمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ : مَنْ هَذَا ؟ فَقُلْتُ : أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ ، أَرْسَانِي إِلَيْكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْعَبَّاسِ ، أَسْأَلُكَ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْسِلُ رَأْسَهُ ، وَهُوَ مُحْرَمٌ ، فَوَاضَعٌ أَبُو أَيُّوبَ يَدْهُ عَلَى الشُّوبِ ، فَطَاطَاهُ حَتَّى بَدَا لِي رَأْسُهُ ثُمَّ قَالَ لِإِنْسَانٍ يَصْبُرُ عَلَيْهِ اصْبِرْ . فَصَبَرَ عَلَى رَأْسِهِ ، ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدِيهِ فَأَقْلَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ وَقَالَ هَكَذَا رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ .

Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Ҳунайн разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Абдуллоҳ ибн Аббос ва Мисвар ибн Махрама Абвоъ деган ерда ўзаро тортишиб қолдилар. Абдуллоҳ ибн Аббос: «Эҳром боғлаган одам бошини ювмоғи мумкин»,— десалар, Мисвар: «Эҳром боғлаган одам бошини ювмағайдир»,— деб айтдилар. Шунда, Абдуллоҳ ибн Аббос мени Абу Айюб ал-Ансорийнинг олдиларига юбордилар. Мен Абу Айюб разияллоҳу анхунинг қудук ёнида ўзларини кийим бирлан пана қилган ҳолда чўмилаётгандарини кўрдим. Яқин бориб, салом бердим, Ул киши: «Бул кимдир?» — дедилар. «Бу мен, Абдуллоҳ ибн Ҳунайнман. Мени Абдуллоҳ ибн Аббос: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳромдалиғ кезларида бошларини қандай ювар эрканлар, билиб келғил!» — деб сизнинг олдингизга юбордилар»,— дедим. Абу Айюб пана қилиб қўйилган кийимни қўллари бирлан бир оз пасайтирилар, шунда менга бошлари кўринди. Кейин, олдиларидағи сув қуйиб бериб турган кишига: «Сув қуйғил!»— дедилар, у бошларидан сув қуиди. Сўнг, икки қўллари бирлан пешоналаридан энсаларига ва энсаларидан пешоналарига масҳ тортдилар-да, «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундай қилганларини кўрдим»,— дедилар».

14-боб. Эҳром боғлаган киши маҳсидан бошқа оёқ кийими топмаса...

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Арафотда хутба айтаётуб, «Ким оёқ кийим топмаса, маҳси кийсин ва ким изор топмаса, иштон кийсин! Бу эҳром боғлаганларга тааллуқлидир» — деб айтганларини эшитдим»,— дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Эҳром боғлаган киши қандай кийимлар кийғайдир?»—деб сўрашди. Жаноб Расулуллоҳ: «Кўйлак, салла, иштон, бурнус ҳамда заъфарон ва варс теккан кийимларни киймагайдир. Агар оёқ кийим топмаса, маҳсининг қўнжини тўпикдан пастроқ қилиб кесиб ташлаб кийғайдир»,— дедилар».

15-боб. Изор топмаса, иштон кийсин!

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Арафотда ҳаммага машҳур бўлган нутқларини сўзлаётуб, «Ким изор топмаса, иштон кийсин ва ким оёқ кийим топмаса, маҳси кийсин!» — деб айтдилар», — дейдилар.

16-боб. Эҳром боғлаган кишининг қурол тақиши ҳақида

Ибн Аббоснинг озод қилинган қуллари Икрима: «Эҳром боғлаган киши душмандан хавф тортса, фидъя (жарима) тўлаб, қурол тақаверғайдир», — дейдилар. Лекин, бу хусусда Икрима айтган ривоятдан бошқаси йўқ.

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зулқаъда ойида умрага эҳром боғладилар. Лекин, Макка аҳли ул кишини (қурол бирлан Маккага қўймади. Шунда, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан Макка аҳли ўртасида «Қиличи қинига солинган мусулмонларгина Маккага киритилғайдир» деган шартнома тузилди».

17-боб. Маккага эҳромсиз кирмоқ ҳақида

Ибн Умар разияллоху анху Маккага эхромсиз киргандар. Набий саллаллоху алайхи ва саллам ҳаж ва умрага нияг қилган кишиларгагина эхром боғламоқни буюрдилар, лекин ўтин териб келиб сотгувчилар ёким бошқа йўллар бирлантирикчилик қилгувчиларга буни эслатмадилар.

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам Зулхурайфани Мадина ахлига, Қарнни Нажд ахлига ва Яламламни Яман ахлига мийқот (талбия айтиш жойи) қилиб белгилаб бердилар. Юқоридаги мийқотлар уларга ҳам, бошқа жойлардан ҳаж ва умрага келгувчиларга ҳам тайин қилинди. Маккага яқин ерларда яшовчилар, ўша ўзлари яшайдирган жойда, Макка ахли эрса, Маккада талбия айтадирган бўлди».

830 . عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَامَ الْفُتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمَغْفِرَ ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ : إِنَّ أَبْنَ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ . فَقَالَ : (اقْتُلُوهُ) .

Анас ибн Молик разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам фатҳ йили бошларига дубулға кийган ҳолларида Маккага кирдилар. Бошларидан дубулғани ечганларида, бир киши келиб: «Ибн Хатил Каъба жилдига осилиб, тортаётир»,— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ўлдирингиз!» — дедилар».

18-боб. Кўйлаги устидан билмай эхром боғласа...

Ато разияллоху анху: «Агар билмай хушбўй нарсалардан фойдаланиб қўйса ёки кўйлаги устидан эхром боғласа ёинки эхроми устидан кўйлак кийса. каффорат лозим эрмас»,— дейдилар.

19-боб. Арафотда ўлган киши ҳақида

Набий саллаллоху алайхи ва саллам унинг чала қолган ҳаж амалларини ниҳоясига етказмоқни (бировга) буюрмадилар.

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам бир киши бирлан бирга Арафотда турган эрдилар. Шунда ул туясидан йиқилиб, бўйни синди. Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Уни сув ва сидр бирлан ювиб, икки қават қилиб кафандангиз, бошини беркитмангиз, хушбўй нарса суртмангиз, чунким Оллоҳ таоло уни қиёматда талбия айтиётган ҳолда тирилтириғайдир»,— дедилар».

20-боб. Эхромдаги марҳумга нисбатан адо этилмоғи лозим бўлган суннатлар ҳақида

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Бир киши Набий саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга турган эрди, туясидан йиқилиб бўйни синди. Кейин, эхром боғлаган ҳолда ўлиб қолди. Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам: «Уни сув ва сидр бирлан ювиб, ўзининг кийимиға икки қават қилиб кафандангиз, баданига хушбўй нарсалар суртмангиз, бошини ҳам ёпмангиз, чунким ул қиёматда талбия айтиб тирилғайдир»,— дедилар».

21-боб. Майит номидан ҳаж ва назр қилмоқ ҳақида; эркак аёл номидан ҳаж қилаверадир

831 . عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا :

أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ : إِنَّ أُمِّي نَذَرَتْ أَنْ تَحْجُجَ فَلَمْ تَحْجُجْ حَتَّى مَاتَتْ ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا ؟ قَالَ : (نَعَمْ حُجَّيْ عَنْهَا ، أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دِينَ أَكْنُتْ قَاضِيَتُهُ ؟ ، اقْضُوا اللَّهُ أَحَقُّ بِالْوَفَاءِ) .

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиласидирлар: «Жуҳайна қабиласидан бир аёл

Набий саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига келиб: «Менинг онам ҳаж қилғайман, деб ният этган эрдилар, лекин ҳаж қила олмай вафот қилдилар. Мен онамнинг номларидан ҳаж қилсам бўлурми?»—деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа бўлғайдир, (чунким) онангнинг қарзи бўлса, тўлайсан-ку! (яъни, ҳаж ҳам кишининг бўйнидаги қарзди),— дедилар-да, бизга қараб: «Сизлар ҳам Оллоҳга қарзларингизни берингиз! Оллоҳ аҳдномага вафо қилмоққа лойик зоти олийдир!» — деб қўшиб қўйдилар».

22-боб. Туя устида маҳкам ўтира олмайдирган одам номидан ҳаж қилмоқ ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидарлар: «Ҳасъам қабиласидан бир аёл Ҳажжат ул-Видоъда Жаноб Расулуллоҳнинг олдиларида келиб: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳ таоло бандаларида ҳажни фарз қилиб, оят нозил айлаган вақт отамнинг туя устида маҳкам ўтира олмайдирган (касаллиги учун) пайтларига тўғри келиб қолди, мен ул кишининг номларидан ҳаж қилсам, бўлурми?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа, бўлғайдир»,— деб жавоб бердилар».

23-боб. Аёлнинг эри номидан ҳаж қилмоғи ҳақида

Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидарлар: «Фазл Набий саллаллоҳу алайхи ва салламнинг орқаларида туяга мингашиб олганди. Шу пайт, Ҳасъам қабиласидан бир аёл келиб, Фазлга, Фазл эрса, унга қарай бошлади. Шунда, Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам Фазлнинг бошини бошқа томонга қаратиб қўйдилар. Аёл: «Оллоҳнинг фарзи менинг отамни қариган пайтида топди, ул киши туя устида маҳкам ўтира олмайдирлар, мен ул кишининг номларидан ҳаж қилсам, бўлурми?» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа, бўлғайдир»,— дедилар. Бу воқеа Ҳажжат ул-Видоъда бўлган эрди».

24-боб. Ёшларнинг ҳаж қилмоғи ҳақида

Убайдуллоҳ ибн Язид: «Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам мени жўнатдилар (ёки мени бошқалардан олдин сафар юклари бирлан Жамъдан жўнатдилар)»,— дейдилар.

Абдуллоҳ Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидарлар: «Балоғат ёшига яқинлашиб қолган пайтим эрди. Бир куни эшак миниб Минога келсам, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам намоз ўқиётган эрканлар. Шунда мен намозхонларнинг олдинги сафларини оралаб ўтдим-да, эшақдан тушиб, уни ўтлагани қўйиб юбордим. Кейин, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва салламнинг орқаларидағи сафга келиб турдим».

832 . عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : حُجَّ بِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْنُ سَبِيعِ سَنِينَ .

Соиб ибн Язид: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайхи ва саллам бирлан ҳаж қилдим, шунда етти ёшда эрдим»,— дейдилар.

Умар ибн Абдулазиз Соиб ибн Язидга: «Мен ва Набий саллаллоҳу алайхи ва саллам йўл анжомларини олиб, биргаликда ҳаж қилдик»,— деб кўп марта айтган эрканлар.

25-боб. Аёлларнинг ҳаж қилмоғи ҳақида

Иброҳим ибн Абдурраҳмон ибн Авфнинг боболари ривоят қиласидарлар: «Халифа Умар разияллоҳу анҳу сўнгги бор ҳаж қилган йиллари Набий саллаллоҳу алайхи ва салламнинг аёлларига ҳаж қилмоққа рухсат бердилар (бу пайтда Жаноб Расулуллоҳ марҳум эрдилар). Шунда, Усмон ибн Аффон ва Абдурраҳмон ибн Авфни уларга

ҳамроҳ қилиб юбордилар».

Оиша онамиз Оиша бинти Талхага қуидаги ҳадисни айтиб берган зрканлар: «Бир куни мен: «Ё Расулуллоҳ, биз (аёллар) сиз (эркаклар) бирлан бирга чиқиб, бир ғазот қилмайликми?»—дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Аммо, энг яхши жиҳод эзгу ниятда қилинган ҳаждир!» — деб жавоб бердилар. Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан шу сўзни эшитганимдан буён ҳажни сира канда қилмасман».

Ибн Аббоснинг мавлоси Абу Маъбуд ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аёл ёнида маҳрами бўлмаса, сафарга чиқмасин ва ёнида маҳрами бўлмаган аёл олдига номаҳрам кирмасин!»—дедилар. Шунда бир киши: «Ё Расулуллоҳ, мен фалон қўшин бирлан бирга ғазотга кетмоқчиман, аёлим ҳажга боргиси келса, не қилғайдир?»— деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Аёлинг бирлан ҳаж қилғил!»— дедилар».

833. عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا رَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَجَّتِهِ ، قَالَ لَأُمَّ سَانَ الْأَنْصَارِيَةِ : (مَا مَعَكَ مِنَ الْحَجَّ) . قَالَتْ : أَبُو فَلَانَ تَعْنِي زَوْجَهَا ، كَانَ لَهُ نَاضِحَانِ ، حَجَّ عَلَى أَحَدِهِمَا ، وَالآخَرُ يَسْقِي أَرْضًا لَنَا ، قَالَ (إِنَّ عُمْرَةً فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً مَعِي) .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаждан қайтиб келдилар-да, Умму Синонга: «Ҳаж қилмоғингга не монеълик қилур?» — дедилар. Умму Синон: «Фалончининг отаси (яъни, «эрим» демоқчи) икки тудандан бирини ҳажга миниб кетди, иккинчиси эрса, еримизни суғораётир», — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Рамазон ойида умра қилмоқ менинг ёнимда ҳаж қилмоқ бирлан баробардир», — дедилар».

834. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَقَدْ غَرَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَتَّى عَشَرَةَ غَزَوَةً ، قَالَ : أَرْبَعُ سَعْتَهُنَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، أَوْ قَالَ يُحَدِّثُنَّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْجَبَنِي وَآتَقْنَنِي : (أَنْ لَا تُسَافِرَ امْرَأَةً مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ لَيْسَ مَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ مَحْرُومٌ ، وَلَا صَوْمَ يَوْمَيْنِ : الْفَطْرُ وَالْأَضْحَى ، وَلَا صَلَاةً بَعْدَ صَلَاتَيْنِ : بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَعْرُبَ الشَّمْسُ ، وَبَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ، وَلَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ : مَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَمَسْجِدِي ، وَمَسْجِدِ الْأَقصِيِّ) .

Зиёднинг мавлоси Қазъа ривоят қиладирлар: «Абу Саъид Худрий разияллоҳу анхунинг Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўн икки ғазотда қатнашганларини ўзларидан эшитдим. Абу Саъид: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан тўрт ҳикмат эшитгандирман, улардан бири — ёнида эри ёки маҳрами бўлмаган аёл икки кунлик йўлга (яъни, бир кунлик йўлдан ортиқ йўлга) чиқмағайдир, иккинчиси — икки кун: Рамазон ва Қурбон ҳайитларида рўза тутилмағайдир, учинчиси—икки намоздан сўнг, яъни асрдан кейин, Қуёш ботгунча ва бомдоддан кейин, Қуёш чиққунча намоз ўқилмағайдир, тўртинчиси — учта масжидгагина, Масжид ул-Ҳаром, менинг масжидим (Масжид ун-Набий) ва Масжид ул-Ақсога тую етаклаб келинмағайдир ».

26-боб. Каъбага пиёда боришни аҳд қилган киши ҳақида

835. عَنْ أَنْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : رَأَى شَيْخًا يُهَادِي بَنَى أَبْنِيهِ ، قَالَ : (مَا بَالُ هَذَا) . قَالُوا : نَذَرَ أَنْ يُمْشِي ، قَالَ : (إِنَّ اللَّهَ عَنْ تَعْذِيبِ هَذَا نَفْسَهُ لَغَيْرِي) . وَأَمْرَهُ أَنْ يُرْكَبَ .

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам икки ўғли қўлтиқлаб кетаётган бир чолни кўриб: «Бу кишига не бўлган?» — дедилар. Ўғиллари: «Маккага пиёда боришни аҳд қилганлар», — деб

айтишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Оллоҳ таоло бу кишининг азоб чекишидан манфаатдор эрмас, уловга миниб борсин!» — дедилар».

836 . عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : نَذَرْتُ أَخْتِي أَنْ تَمْشِي إِلَى بَيْتِ اللَّهِ ، وَأَمْرَتُنِي أَنْ أَسْتَفْتِنِي أَنَّهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَاسْتَفْتَنِي فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَمْ يَمْشِ وَلَمْ يَرْكَبْ) .

Уқба ибн Омир Жуҳоний разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Синглим Байтуллоҳга (Каъбага) яёв боришга аҳд қилиб, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан бу ҳақда фатво сўраб бермоғимни илтимос қилди. Мен Жаноб Расулуллоҳдан фатво сўраган эрдим. «Яёв ҳам юрсин, улов ҳам минсин!»—дедилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ МАДИНА ФАЗИЛАТЛАРИ ҲАҚИДА КИТОБ

1-боб. Мадинанинг муҳаррам (муқаддас) эканлиги ҳақида

837 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الْمَدِينَةُ حَرَمٌ مِنْ كَذَا إِلَى كَذَا ، لَا يَقْطَعُ شَجَرُهَا ، وَلَا يُحْدَثُ فِيهَا حَدَثٌ ، مَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадина шахри фалон жойдан фалон ергача муҳаррам қилингандир, унинг дараҳтлари кесилмағайдир ва унда Қуръонга хилоф ишлар қилинмағайдир. Кимки қуюшқондан чиқса, унга Оллоҳ, фаришталар ва одамларнинг лаънати бўлсин!» — дедилар».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага келиб, масжид қурмоқни амр қилдилар. Кейин ул киши: «Эй Бани Нажжор, менга баҳолаб берингиз (яъни, бўлажак масжид ўрни икки етим боланини эрди, уни сотиб олмоқчилар)»,— дедилар. Улар (ӯша икки етим бола ва уларнинг яқин қариндошлари): «Биз пул сўрамасмиз, Оллоҳ йўлига хайр қилғаймиз»,— дейишиди. Лекин, Жаноб Расулуллоҳ ularни барибир рози қилдилар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳнинг фармонларига биноан масжид ўрнидаги мушриклар қабри бошқа жойга кўчирилди, харобалар текисланди, қибла томондаги хурмолар кесилди».

838 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (حُرُمٌ مَا بَيْنَ لَا تَنِي الْمَدِينَةِ عَلَى لَسَانِي) . قَالَ : وَأَتَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَنِي حَارِثَةَ فَقَالَ : (أَرَأَكُمْ يَا بَنِي حَارِثَةَ قَدْ حَرَجْتُمْ مِنَ الْحَرَمِ) . ثُمَّ التَّفَتَ فَقَالَ : (بَلْ أَنْتُمْ فِيهِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадинанинг икки тошлоқ жойи оралиғидаги ерни (уни «ҳарра», деб аташғайдир) ўз тилим бирлан муҳаррам, деб эълон қилғайман!» — дедилар. Кейин, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Баний Ҳадиса маҳалласига бориб: «Эй Баний Ҳадиса, сизлар (Мадинанинг) муҳаррам эканлигини унутиб, қуюшқондан чиқсан кўринурсизлар»,— дедилар, кейин чор атрофга қараб: «Балки ундоқ эмасдир»,— деб қўйдилар (ӯшандада Амир Ҳамза шаҳид бўлган жойда турган эрдилар)».

839 . عَنْ عَلَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : مَا عَنْدَنَا شَيْءٌ إِلَّا كِتَابُ اللَّهِ تَعَالَى ، وَهَذَهُ الصَّحَافَةُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (الْمَدِينَةُ حَرَمٌ ، مَا بَيْنَ عَائِرٍ إِلَيْ كَذَا ، مَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا ، أَوْ آوَى مُحْدَثًا ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ، لَا يَقْبِلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ) . وَقَالَ : ذَمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ ، فَمَنْ أَحْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ، لَا يَقْبِلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ ، وَمَنْ تَوَلَّ قَوْمًا بَغَيْرِ إِذْنِ مَوَالِيهِ ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ، لَا يَقْبِلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ) .

صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ .

Иброҳим ибн Язид Таймий ривоят қиладирлар: «Али разияллоҳу анҳу: «Бизда Оллоҳнинг Китоби ва Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан қолган мана бу саҳифадан бўлак ўзимизга хос ҳеч нарса йўқдир»,— деб Жаноб Расулуллоҳнинг ўша саҳифада битилган васиятларини қуида баён қилдилар: «Мадинанинг Оир тоғидан фалон жойигача бўлган ерлар муҳаррамдир, кимки ўшал муҳаррам қилинган ерда исломга хилоф ишларни қилса ёким бирор бидъатчининг ёнини олиб, жой бериб ҳурматласа, унга Оллоҳ, малоикалар ва барча одамларнинг лаънати бўлсин! Унинг тавбаси ҳам, фидясий (гуноҳни ювмоқ учун бериладирган тўлови) ҳам қабул қилинмағайдир». Ҳазрат Али кейин бундай дедилар: «Мўсулмонларнинг ягона зиммаси (мусулмонлар ғайридинларни ўз ҳимоясига олиб тузган шартномаси) бор, кимки бу аҳдномани бузса, унга Оллоҳ, малоикалар ва одамларнинг лаънати бўлсин! Унинг тавбаси ҳам, фидаси ҳам қабул бўлмағайдир, кимки (ўртада иттифоқ тузилмаган) бир қавмни хожаларидан ижозатсиз ўзига яқин тутса, унга ҳам Оллоҳ, малоика ва одамларнинг лаънати бўлсин! Унинг тавбаси ва фидаси қабул қилинмағайдир».

2-боб. Мадина фазилатлари ҳақида; одамларнинг дилидаги қабоҳатни маҳв қилмоқ Мадина фазилатлариданdir

840 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أُمِرْتُ بِقَرْيَةٍ تَأْكُلُ الْقُرَى ، يَقُولُونَ يُثْرِبَ ، وَهِيَ الْمَدِيْنَةُ ، تَنْفِي النَّاسَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Менга бир қишлоққа (ҳижрат қилмоқ) амр қилинди, ул қишлоқ бошқа қишлоқлардан устундир. Баъзилар (яъни, мунофиқлар) уни Ясриб дейишғайдир, ваҳоланки, ул Мадина бўлиб, одамларнинг кирини (гуноҳини) темир юзидаги куюкни дам (босқон) қандай кеткизса, шундай кеткизгайдир»,— дедилар.

3-боб. Мадина — Тобадир

841 . عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَقْبَلْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ تَبُوكَ حَتَّى أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِيْنَةِ فَقَالَ : (هَذِهِ طَابَةُ) .

Абу Ҳумайд разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Табук ғазавотидан қайтдик. Мадинага яқинлашганимизда Жаноб Расулуллоҳ: «Бу Тобадир»,— дедилар.

4-боб. Мадинанинг икки тошлоқ ери

Саъид ибн Мусаййаб ривоят қиладирлар: «Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Агар Мадинада ўтлаб юрган кийикни кўрсам, ҳуркитмай ўтиб кетар эрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадинанинг икки тошлоқ ери ўртасидаги жойлар муҳаррамдир»,— дер эрдилар»,— деб айтдилар.

5-боб. Мадинани яхши кўрмаганлар ҳақида

842 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (يُتَرْكُونَ الْمَدِيْنَةَ عَلَى خَيْرِ مَا كَانَتْ ، لَا يَعْشَاهَا إِلَّا عَوَافٌ - يَرِيدُ عَوَافِي السَّبَاعِ وَالظَّيْرِ - وَآخِرُ مَنْ يَحْشُرُ رَاعِيَانِ مَنْ مُزِيْنَةَ ، يَرِيدَانِ الْمَدِيْنَةَ ، يَنْعَقَانِ بَعْنَمِهِمَا فَيَجِدَانِهَا وَحْشًا ، حَتَّى إِذَا بَلَغَا ثَيَّبَةَ الْوَدَاعِ خَرَّا عَلَى وَجُوهِهِمَا) .

Саъид ибн Мусаййаб қуиидаги ҳадисни Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан

эшитган эрканлар: «Мадина сизлардан кейин янада сўлим бўлғайдир,— дедилар Жаноб Расууллоҳ,— унда ёввойи ҳайвонларгина яшашфайдир. Энг охири Музайна қабиласига мансуб икки чўпон тирик қолғайдир. Улар Мадина томон қўй ҳайдаб келишганда ул ерда ваҳший ҳайвонлар тўлиб ётганини кўришфайдир. Санийят ул-Видоъга етганларида улар ҳам йиқилғайдирлар (яъни, ўлғайдирлар)».

843 . عَنْ سُفِيَّانَ بْنِ أَبِي زُهَيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (ثُفَّصُ الْيَمَنُ ، فَيَأْتِيَ قَوْمٌ يَيْسُونَ ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ . وَثُفَّصُ الشَّامُ فَيَأْتِيَ قَوْمٌ يَيْسُونَ ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ، وَثُفَّصُ الْعِرَاقُ فَيَأْتِيَ قَوْمٌ يَيْسُونَ ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ) .

Абдуллоҳ ибн Зубайр разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Яман фатҳ қилинғайдир,— дедилар Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам,— қавмлар шоша-пиша мол-ҳолларини ҳайдаб, бола-чақалари-ю хизматкорларини эргаштириб (Яманга) келишфайдир, ваҳоланки Мадина ўзлари учун афзалроқ эрканин билмаслар, кейин Шом фатҳ қилинғайдир, қавмлар Мадинани ташлаб, шоша-пиша мол-ҳолларини ҳайдаб, бола-чақалари-ю хизматкорларини эргаштириб бул ерга ҳам келғайдирлар, ваҳоланки Мадина ўзлари учун афзалроқ эрканин билмаслар, сўнг Ироқ ҳам фатҳ бўлғайдир, унга ҳам қавмлар бола-чақалари-ю хизматкорларини эргаштириб келишфайдир, ваҳоланки Мадинанинг ўзлари учун афзалроқ эрканин англашмағайдир».

6-боб. Иймон Мадинада тўпланадир

844 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ الْإِيمَانَ يَأْرِزُ إِلَى الْمَدِينَةِ ، كَمَا تَأْرِزُ الْحَيَاةَ إِلَى جُهْرِهَا) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Илон ўз инида кулча бўлиб яшириниб олгани сингари иймон ҳам бора-бора Мадинада тўпланғайдир»,— дедилар».

7-боб. Мадина аҳлига ёмонлик истаганларнинг гуноҳи

845 . عَنْ سَعْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيًّا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (لَا يَكِيدُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَحَدٌ إِلَّا اِنْمَاءً ، كَمَا يَنْمَأُ الْمَلْحُ فِي الْمَاءِ) .

Саъд ибн Абу Ваққос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Мадина аҳлига ёмонлик истаган одам, туз сувда эриганидек эриб кетғайдир»,— деганларини эшитганман»,— дейдилар.

8-боб. Мадинанинг қўрғонлари ҳақида

846 . عَنْ أَسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَشْرَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَطْمٍ مِنْ آطَامِ الْمَدِينَةِ ، فَقَالَ : (هَلْ تَرَوْنَ مَا أَرَى ، إِنِّي لِأَرَى مَوَاقِعَ الْفِتْنَ حِلَالًا بُيُوتُكُمْ كَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ) .

Усома разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадина қўрғонларидан бирига чиқиб, баланддан пастга қарадилар-да: «Билурмисиз, неларни кўрмакдамен? Мен хонадонларингиз ўртасида бўлажак фитналарни шаффоф сув томчиси остидаги нарсани кўргандек аниқ кўриб турибдирмен»,— дедилар.

9-боб. Мадинага Дажжол кирмайдир

847 . عن أبي بكر رضي الله عنه ، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (لا يدخل المدينة رعب المسيح الدجال ، لها يومئذ سبعة أبواب على كل باب ملكان).

Абу Бакра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Дажжол Мадинага хавф сололмағайдир, ўшал куни Мадинанинг етти қопқасидан ҳар бирини иккитадан фаришта қўриқлаб турғайдир»,— дедилар».

848 . عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (على أنقاب المدينة ملائكة ، لا يدخلها الطاغون ولا الدجال).

Нуъайм ибн Абдуллоҳ Мужмир Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳудан эшишиб ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадинага кираверишда фаришталар мавжуд бўлиб, унга вабо ҳам, Дажжол ҳам бошини суқолмағайдир»,— дедилар».

849 . عن أنس بن مالك رضي الله عنه ، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (ليس من بلد إلا سيطوهُ الدجال ، إلا مكة والمدينة ، ليس له من نقاطها نقب إلا عليه الملائكة صافين يحرسونها ، ثم ترجمفُ المدينة بأهلها ثلاث رحفات ، فيخرج إليه كل كافر ومنافق).

Исҳоқ ибн Абдуллоҳ ибн Абу Талҳа разияллоҳу анҳу Анас ибн Молик разияллоҳу анҳудан эшишиб ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мадинадан бўлак Дажжол босиб олмаган бирорта ҳам шаҳар қолмағайдир, Мадинага олиб борадирган барча йўлларни фаришталар саф-саф бўлиб ҳимоя қилиб турғайдирлар. Кейин, Мадина уч маротаба силкинғайдир, Оллоҳ унинг аҳолиси орасидаги барча кофир ва мунофиқларни итқитиб ташлағайдир»,— дедилар».

850 . عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال : حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم حدثنا طويلاً عن الدجال ، فكان فيما حدثنا به أن قال : (يأتي الدجال ، وهو محروم عليه أن يدخل نقاط المدينة ، فينزل بعض السباح التي بالمدينة ، فيخرج إليه يومئذ رجلاً هو خير الناس ، أو من خير الناس فيقول : أشهد أنك الدجال الذي حدثنا عنك رسول الله صلى الله عليه وسلم حدثه . فيقول الدجال : أرأيت إن قتلت هذا ثم أحسيته ، هل تشكون في الأمر ؟ فيقولون : لا ، فيقتله ، ثم يحييه فيقول حين يحييه : والله ما كنت قط أشد مني بصيرة اليوم ، فيقول الدجال : أقتلته ، فلا أسلط عليه).

Абу Саъид Ҳудрий разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга Дажжол хусусида анча гапларни айтиб бердилар. Хусусан, бундай дедилар: «Дажжол Мадинага киролмағайдир, чунким ул Мадинага олиб борадирган йўлларга қадам қўймоқ имконидан маҳрум бўлиб, шаҳар ташқарисидаги тузлоқ ерга келиб тушғайдир. Ўшал куни шаҳарнинг энг фозил кишиси Дажжолга: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз ҳадисларида айтган ўшал Дажжол эрканлиғингни қўриб турибдирман»,— дейдир. Дажжол: «Айтғил-чи, агар мана бул кишини ўлдириб, кейин қайта тирилтиурсам, менинг ишим ҳақ эрканлиғига шубҳа қилмасмисизлар?»—дейдир. Одамлар: «Йўқ»,— дейишғайдир. Дажжол ўзи кўрсатган кишини ўлдириб, кейин қайта тирилтиргайдир, Шунда қайта тирилган одам: «Худо ҳақи, мен сенинг тўғрингдаги сўзларга энди ишондим»,— дер. Дажжол бояги (фозил) кишини ҳам ўлдирмоқчи бўлур, аммо ҳарчанд уринмасин, барибир ўлдира олмағайдир».

10-боб. Мадина гуноҳдан фориғ қиладир

851 . عن حابر رضي الله عنه قال : جاء أعراباً إلى النبي صلى الله عليه وسلم فباعه على الإسلام ، فجاء من العد

مَحْمُومًا ، فَقَالَ: أَقْلِنِي ، فَأَبَى ، ثَلَاثَ مَرَارٍ ، فَقَالَ :
(الْمَدِينَةُ كَالْكِبِيرِ تَنْفِي خَبَثَهَا ، وَيَنْصَعُ طَبِيعَهَا) .

Жобир разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Бир бадавий Набий саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурлариға келиб, исломга байъат қилди. Эртасига ул безгак тутиб келди-да: «Байъатимдан қайтмоғимга ижозат берингиз!» — деди. Жаноб Расулуллох қатыйй бош тортиб: «Мадина, темирчининг босқони (дами) темир юзидағи куюкни кетказғандек, гуноҳларни кетказғайдир»,— дедилар».

Зайд ибн Собит разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам Уҳуд ғазотига чиққанларида баъзи саҳобалар орқага қайтиб кетишиди. Жаноб Расулуллох бирлан бирга қолган саҳобаларнинг баъзилари уларни «ўлдирғаймиз»,— дейишса, баъзилари «ўлдирмасмиз»,— дейишди. Шунда, «Муноғиқлар хусусида нега икки тараф бўлиб олдингизлар?!» деган оят нозил бўлди. Набий саллаллоху алайхи ва саллам саҳобаларга қараб: «Бу (Мадина) темирчининг босқони (дами) темир куюкини кетказгани янглиғ одамлар қабоҳатини кетказғайдир»,— дедилар».

852 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (اللَّهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِينَةِ ضِعْفَيِّي مَا جَعَلْتَ بِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ) .

Анас разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Ё парвардигор-о, Мадинага Маккага берган баркотингдан икки баробар кўп баракот берғайсен!» — дедилар».

Анас разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам сафардан қайтаётиб, узоқдан Мадина деворларини кўришлари биланоқ, туяларини тезлаштирадар эрдилар, Мадинани шу қадар яхши кўрап эрдилар».

11-боб. Набий саллаллоху алайхи ва саллам Мадинанинг ҳувиллаб қолмоғини ёқтиргмаганлар

Анас разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Баний Салама қабиласи Масжид ун-Набийга яқинроқ ерга кўчиб келмоқчи бўлди. Шунда, Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Эй Баний Салама, охиратдан умид қилмасмисизлар?!»—деб эрдилар, улар жойларida қолишиди...

12-боб.

Абу Ҳурайра разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам: «Менинг ҳужрам бирлан минбарим оралиғида жаннат боғларидан бири жойлашғайдир, минбарим эрса, Ҳавзи Кавсар устида бўлғусидир»,— дедилар».

853 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَعِلَّكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ ، فَكَانَ أَبُوبِلَالٍ بَكْرٌ إِذَا أَخْذَهُ الْحُمَّى يَقُولُ :

كُلُّ امْرٍ مُصْبَحٌ فِي أَهْلِهِ وَالْمَوْتُ أَدْنَى مِنْ شَرَكَ نَعْلَهُ وَكَانَ بِلَالٌ إِذَا أُفْلِعَ عَنْهُ الْحُمَّى يَرْفَعُ عَقِيرَتَهُ يَقُولُ :
أَلَا لَيْتَ شَعْرِي هَلْ أَبَيْتَ لَيْلَةً بِوَادٍ وَحَوْلَى إِذْخِرٍ وَجَلِيلٍ وَهَلْ أَرِدَنْ يَوْمًا مِيَاهَ مَجَّنَّةَ وَهَلْ يَدُونَ لِي شَامَةً وَطَفِيلً
وَقَالَ : اللَّهُمَّ الْعَنْ شَيْءَةَ بْنَ رَبِيعَةَ ، وَعَتْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ ، وَأُمَّةَ بْنَ حَلَفَ ، كَمَا أَخْرَجْنَا مِنْ أَرْضِ الْوَبَاءِ ، ثُمَّ قَالَ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اللَّهُمَّ حَبَّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحُبُّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا وَفِي مُدْنَا
وَصَحَّحْنَا لَنَا ، وَأَنْقُلْ حُمَّاهَا إِلَى الْحُجَّةِ) . قَالَتْ : وَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَهِيَ أَوْيَأْ أَرْضِ اللهِ ، قَالَتْ : فَكَانَ بُطْحَانُ يَجْرِي تَحْلَلاً
، تَعْنِي مَاءَ آجِنَّا .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласылар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага келгандарында Абу Бакр бирлан Билол иситмалаб қолишиди. Абу Бакр иситма зўриқандан:

«Уйимда бўлсайдим жон чиқар маҳал,
Пойабзал ипидан яқиндир ажал»,—
дер эрдилар. Билол эрса, иситма бир оз пасайганда, йиғлаб:
«Тақдирим не эрур, билмасман, э воҳ,
Бошимга ажалдин келурму сипоҳ?
Бир кечада бўлса ҳам, она водийим,
Қўйнида ётсайдим, меҳрибон Оллоҳ!
Қониб ичсам эрдим, шаффоф сувларин,
Қанийди, ташласам, унга бир нигоҳ!»—

дер эрдилар. Билол яна бундай дер эрдилар: «Ё парвардигор-о, вабо бизни юртимиздан қувгандек, Шайба ибн Робиъа, Утба ибн Робиъа ва Умайя ибн Халафни лаънатлаб, қувгин!» Жаноб Расулуллоҳ Оллоҳга илтижо қилиб бундай . дер эрдилар: «Ё Оллоҳ, бизга Мадинани Макка сингари ёким ундан ҳам ортикроқ маҳбуб этғил! Ё Оллоҳ, унинг тошу-тарозусига барака бер, аҳлини саломат қил, мана буларнинг безгагини эрса, Жуҳфага кўчирғил! (Жуҳфа Мисрда бўлиб, унинг аҳолиси мушрик эрди).

Оиша онамиз бундай дейдилар: «Биз Мадинага келдик. Бу ерда тез-тез вабо чиқиб турар эрди. Мадина водийлари бўйлаб эрса, оқин сувлар оқиб турар эрди».

Зайд ибн Аслам оталари Асламдан эшишиб ривоят қиласылар: «Умар разияллоҳу анҳу: «Эй Оллоҳ, ўз йўлингда шаҳид бўлмоқни ва Рафлуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шаҳарларында (Мадинада) жон таслим этмоқни менга насиб айлағил!»— дер эрдилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ РЎЗА КИТОБИ

1-боб. Рамазонда рўза тутмоқнинг фарз эканлиги ҳақида

Бу хусусда Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Эй мўъминлар! Сизлардан аввал ўтган бандаларга фарз қилингани янглиғ, сизларга ҳам рўза тутмоқ фарз қилингайдир. Шоядки, сизлар тақво қилсангизлар!»

Талҳа ибн Убайдуллоҳ разияллоҳу анҳу ривоят қиласылар: «Бир бадавий соchlари тўзиган ҳолда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб деди: «Ё Расулуллоҳ! Менга хабар берингиз, Оллоҳ менга қайси намозларни фарз қилган?» Жаноб Расулуллоҳ: «Бир кечада кундузда беш вақт намозни фарз қилган, бироқ бунга қўшимча тарзда хоҳлаганингча нафл (ихтиёрий намоз) ўқимоғинг мумкин».— деб жавоб бердилар. Бадавий: «Хабар берингиз, Оллоҳ менга қайси рўзани фарз қилган?»— деб сўради. «Рамазон ойининг рўзасини тутмоқни, бироқ бунга қўшимча тарзда бир оз нафл рўза тутмоғинг мумкин»,— дедилар Жаноб Расулуллоҳ. У яна сўради: «Хабар берингиз, Оллоҳ менга нималар учун закот бермоқни фарз қилган?» Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам унга исломда закот бириладирган моллар қайсалар ва улар қайси миқдорга етганда қанчадан ва кимларга берилиши ҳақида хабар бердилар. Бадавий: «Сизни мукаррам қилган худо ҳаққи-хурмати, қасам ичиб айтурменким, Оллоҳ менга фарз қилган амали солиҳларни кўпайтирмасман ҳам, камайтирмасман ҳам»,— деди. «Агар бул киши қавлида мустаҳкам бўлса, нажот топғусидир (ёким «жаннатга киргайдир»,— дедилар шекилли),— дедилар Жаноб Расулуллоҳ».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу айтадирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мұхаррам ойининг ўнинчи куни рўза тутар эрдилар ва бошқаларни ҳам шул куни рўза тутмоққа буюар әрдилар. Рамазон ойининг рўзаси фарз қилингандан сўнг, Мұхаррам ойида тутадирган рўзани тарк этдилар».

Абдуллоҳ ибн Умарнинг ўзлари ҳам Рамазонда рўза тутмоқ фарз қилингандан кейин Мұхаррам ойида рўза тутмоқни тарк этдилар. Аммо, нафл рўза Мұхаррамнинг ўшгачи кунига тўғри келса, тутар әрдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо айтадирлар: «Жоҳилия даврида (яъни, исломдан аввал) Қурайш қавми Мұхаррамнинг ўнинчи куни рўза тутар әрди. Сўнг (яъни, ислом дини барпо бўлгандан сўнг), Жаноб Расулуллоҳ Рамазонда рўза тутмоқни буюориб: «Хоҳлаган киши Мұхаррам ойининг ўнинчи куни рўза тутсин, хоҳламаган киши тутмасин»,— дедилар».

2-боб. Рамазон ойи рўзасининг фазилати ҳақида

854 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الصَّيَامُ جُنَاحٌ ، فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَجْهَلُ ، وَإِنْ امْرُؤٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَانَمَهُ فَلَيُقْلِلُ : إِنِّي صَائِمٌ – مَرْئَتِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخَلُوفٌ فِي الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ ، يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَةَ مِنْ أَجْلِي ، الصَّيَامُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деб айтганлар: «Рўза (тутмоқлик) дўзах ўтидан асрорчи воситадир! Бинобарин, рўза тутган киши ҳақорат сўзларини тилга олмасин, сўзлашганда бақирмасин, бирорни масхара қилмасин! Агар бирор киши рўзадор бирлан уришса ёким уни ҳақорат қилса, рўзадор икки бор: «Мен рўзамен», десин! Оллоҳга қасамёд қилиб айтурменким, рўзадорнинг оғзидан келган бўй, Оллоҳ наздида мушк-анбар бўйидан ҳам хушбўйроқдир, чунким Оллоҳ таоло: «Рўзадор мени деб еб-ичмас ва мени деб рўза тутар, бинобарин унинг мукофотини ўзим берғайдирмен ва ҳар бир яхшилиғи эвазига мендан ўн баробар мукофот олғусидир»,— дейдир».

3-боб. Рўза тутмоқлик гуноҳлар учун каффорат (гуноҳларни ювгувчи восита) бўлиши ҳақида

Абу Воил разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Умар разияллоҳу анҳу: «Ким Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг фитна тўғрисида айтган ҳадисларидан бирортасини эслай олур?»—деб сўрадилар. «Мен шундай ҳадисни эшитганман, — дедилар Ҳузайфа, — Жаноб Расулуллоҳ: «Кишининг оиласига, молу дунёсига берилиб ҳамда қўшнисига тенглашғайман деб, бандачилик қилиб, йўл қўйган хатоларини унинг ўқиган намози, тутган рўзаси ва қилган садақаси ювгайдир, яъни каффорат бўлғайдир»,— деганлар». Ҳазрат Умар: «Мен бундай фитна тўғрисида сўраётганим йўқ, мен денгиз тўлқинлариdek мавжланиб келадирган энг катта фитналар тўғрисида сўрамакдамен»,— дедилар. «Ундан фитна сизнинг даврингизда чиқмағайдир, чунким унинг эшиги, яъни, чиқадирган жойи қулфлангандир»,— дедилар Ҳузайфа (Ул киши «эшик» деганда Ҳазрат Умарнинг ўзларини назарда тутдилар, чунким Ҳазрат Умар давлатда фитнага йўл қўймовчи шахс — халифа эрдилар). «Мазкур эшик фитнага очиб берилғайдирми ёки синдирилғайдирми?»—деб сўрадилар Ҳазрат Умар. Ҳузайфа: «Синдирилғайдир»,— дедилар. Ҳазрат Умар: «Фитнани тўсиб қололмаган эшик синдиримоққа лойиқдир, чунким очилса, уни қиёматгача беркитиб бўлмас»,— дедилар. Биз Масруққа: «Ҳузайфадан сўрағил-чи,

Ҳазрат Умар ўша фитна эшигини билғайдирларми?»—деб айтдик. «Билғайдирлар! Тундан кейин тонг келмоғини аниқ билғанлариңдөк, буни ҳам аниқ билғайдирлар»,— деб жавоб бердилар Ҳузайфа».

4-боб. Рўза тутувчиларнинг жаннатга Район номли маҳсус эшик орқали киришлари хусусида

855 . عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يَقَالُ لَهُ الرَّيَانُ ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ ، يَقَالُ : أَيْنَ الصَّائِمُونَ ، فَيَقُولُونَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ ، فَإِذَا دَخَلُوا أَغْلَقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ) .

Саҳл разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Жаннатда Район номли бир эшик бордир,— дейдилар Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам,— бул эшиқдан рӯзани канда қилмай тутганларгина кирғайдирлар, холос. Қиёмат куни «Рўзадорлар қани!» деб нидо қилинғайдир. Шунда, улар ўринларидан туриб мазкур эшиқдан киришғайдир. Сўнг, эшик ёпилғайдир. Улардан бошқа бирорта одам бу эшиқдан кира олмас».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки Оллоҳ йўлида нимаики бўлса ҳам, бир жуфтдан (икки динор, икки дирҳам, икки кўйлак, икки дўппи) эҳсон қилса, жаннат эшикларидан «Эй Оллоҳнинг бандаси, бу қилган ишинг хайрлик ишдир!» деб ичкарига даъват қилинғайдир. Кимки намозхонлардан бўлса, намозхонлар кирадирган эшиқдан, кимки жиҳод қилганлардан бўлса, жиҳод қилганлар кирадирган эшиқдан, кимки рўза тутган бўлса, Район номли эшиқдан, кимки эҳсон қилганлардан бўлса, эҳсон қилганлар кирадирган эшиқдан чақирилғайдир»,— дедилар. Абу Бакр разияллоҳу анҳу сўрадилар: «Отам-онам фидойингиз бўлсин, ё Расулуллоҳ! Бир эшиқдан кирадирган бўлганимдан кейин, ҳамма эшиқдан чақирилмоғимнинг не ҳожати бордир? Ҳамма эшиклардан чақирилғайми?». Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳа»,— деб жавоб бердилар, сўнг: «,Мен сизни ҳамма эшиқдан чақириладиган бандалардан бўлмоғингизни истағайдирмен!» — дедилар».

5-боб. Рамазонми ё Рамазон ойими? «Ундей деса ҳам бўладир, бундай деса ҳам бўладир»,— деган киши ҳақида

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Рамазон рўзасини Рамазон ойи келмасдан бурун тутмангиз!» — деб айтганлар.

856 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا حَاءَ رَمَضَانُ فُتَحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар Рамазон ойи кирса, жаннатнинг эшиклари очилғайдир»,— деб айтганлар,— дейдилар.

وَعَنْهُ - فِي رِوَايَةِ - قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانُ ، فُتَحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ، وَغُلَقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ ، وَسُلِسِلَتِ الشَّيَاطِينُ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар Рамазон кирса, осмон эшиклари очилиб, дўзах эшиклари беркитилғайдир ҳамда шайтонлар кишсанланғайдир»,— деганлар».

857 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا ، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا ، فَإِنْ غَمَ عَلَيْكُمْ فَاقْدُرُوا لَهُ) . يَعْنِي هِلَالَ رَمَضَانَ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Мен Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг «Рамазонда осмонда ойни кўрганингиздан кейингина рўза тутмоқни бошлангиз, Шаввол ойи киргач, рўза тутмоқни бас қилингиз. Агар ойни булут тўсиб қўйган бўлса-ю, сиз уни кўра олмасангиз, унда Шаъбон ойининг ўттиз кунини тўла ўтказиб, сўнг рўза тутингизлар!» — деганларини эшиганданман», — дейдилар.

6-боб. Кимки Рамазон рўзасини иймон-эътиқод билан, қаноат ва ишонч билан, яхши ният қилиб тутса...

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам яхшилик қилишда ҳаммадан ҳам сахиироқ эрдилар. Хусусан, Рамазон ойида, Жаброил алайҳиссалом бирлан учрашганларида, яна ҳам саховатлари ошиб кетғай эрди, чунки Жаноб Расулуллоҳ то Рамазон тугагунча, кечалари Жаброил алайҳиссалом бирлан учрашиб, Қуръонни ўқиб берар ва ўзларини имтиҳон қилдирар эрдилар. Ҳамиша ул Жаноб, Жаброил алайҳиссалом ила учрашсалар, яхшилик қилишга бўлган саховатлари кучли шамолдан ҳам тезлашиб кетар эрди».

7-боб. Кимки рўзада ёлғончилигини қўймаса ва Оллоҳ қайтарган нарсалардан қайтмаса...

858 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ ، فَلَيْسَ اللَّهُ حَاجَةً فِي أَنْ يَدْعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ) .

Кимки ёлғон сўзламоқни тарқ этмаса ва Оллоҳ қайтарган нарсалардан қайтмаса, рўза тутиб, емай-ичмай қўйгани бирлан рўзаси қабул бўлмағайдир. Оллоҳ унга раҳмат назарини ташламағайдир.

8-боб. Рўза тутган кишини ҳақорат қилишса «Мен рўзадорман», деб айтадирми?

859 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامُ ، فَإِنَّمَا أَحْرِزِي بِهِ . وَالصِّيَامُ جُنَاحٌ ، وَإِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمٌ أَحَدُكُمْ ، فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَصْخَبُ ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ ، أَوْ قَاتَلَهُ فَلَيْقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ . وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٌ بِيَدِهِ لَخَلُوفٌ فِيمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ ، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَنِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ) .

Абу Хурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Оллоҳ таоло: «Бандаларимнинг одамлар кўзи тушгулик барча қиладирган ишлари (намоз ўқимоқлари, хайр-эҳсон қилмоқлари, закот бермоқлари) ўзлари учундир, тутадирган рўзалари эрса, мен учундир (Худо учун бўлмаганда эрди, яширинча еб-ичиб олмоқ мумкин эрди, чунким уни ҳеч ким кўрмайдир), бинобарин, унинг мукофотини ўзим берғайдирмен», — дейдир. Рўза дўзах ўтидан сақловчи воситадир, агар сизлардан бирортангиз рўзадор бўлсангиз, гуноҳ бўладирган сўзларни сўзламангиз, бирор бирлан жанжаллашмангиз, агар бирор ҳақорат қилса ёким уришса, мен рўзадормен, деб айтингиз. Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, рўзадорнинг оғзидан келадирган бўй Оллоҳнинг наздида мушқдан ҳам хушбўйроқдир! Рўзадор икки бор хурсанд бўлур, бири — оғиз очганда (яъни, ифтор қилганда), иккинчиси — рўза тутиб, ёруғ юз бирлан Оллоҳга йўлиқканда!»

9-боб. Зино қилмоқдан қўрқсан кишининг рўза тутмоқлиги ҳақида

860 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : (مَنِ اسْتَطَاعَ الْبَاءَ فَلْيَتَرْوَجْ ، فَإِنَّهُ أَعْضُلُ الْبَصَرِ ، وَأَحْسَنُ لِلْفَرْجِ ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءُ) .

Алқама ривоят қиладирлар: «Мен Абдуллоҳ ибн Масъуд разияллоҳу анху бирлан бирга кетаётган эрдим. Шунда Абдуллоҳ: «Биз Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга бўлганимизда, ул Жаноб: «Кимки уйланмоққа қодир бўлса, уйлансин, чунким уйланмоқ киши кўзини номаҳрам аёлларга қарамоқдан, уни ношаръий жинсий алоқа қилмоқдан сақлағайдир. Агарда кимки уйланмоққа қодир бўлмаса, рўза тутсин, чунким рўза рўзадорнинг шаҳватини (аёлга бўлган рағбатини) кесгувчидир!» — дедилар».

10-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Рамазон ойида янги ой чиққач (кўрингач), рўза тутингиз, Шаввол ойида янги ой чиққач, рўза тутишни бас қилингиз!» деганлари ҳақида

Сила разияллоҳу анху: «Кимки шак куни рўза тутса, Абу-л-Қосим (Жаноб Расулуллоҳни шундай деб ҳам аташар эрди) саллаллоҳу алайҳи ва саллам олдиларида осий бўлибдир!» — деганлар.

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон ҳақида бундай деганлар: «Рамазон ойида янги ой чиққанини кўрмагунингизча, рўза тутмангиз, Шаввол ойида ҳам янги ой чиққанини кўрмагунингизча, рўза тутмоқни тўхтатмангиз. Агар булат ойни тўсиб турган бўлса, Шаъбон ва Рамазон ойларини тўлиқ ўттиз кун, деб ҳисоблангиз».

861 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (الشَّهْرُ تِسْعَ وَعِشْرُونَ لَيْلَةً ، فَلَا تَصُومُوا حَتَّىٰ تَرَوْهُ ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثَيْنَ) .

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дейдирлар: «Шаъбон ойи йигирма тўққиз кун, лекин Рамазонда янги ой чиқмагунча рўза тутмангиз, агар булат ойни тўсланган бўлса, Шаъбон ойини ўттиз кун қилиб тўлдириб, кейин рўза тутишни бошлангиз».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Тепамизда турган ой», деб кўрсатдилар-да, мана бундай, мана бундай қилиб, икки муборак қўлларининг бармоқларини ёзиб, икки бор ишора қилдилар, бу эрса йигирма сонини билдириғайдир. Кейин, бошмолдоқларини тик қилиб, иккинчи қўлларининг кафти бирлан уни олиб ташлагандек ҳаракат қилдилар, бу эрса, тўққизни билдириғайдир, жами йигирма тўққиз бўлур».

862 . عَنْ أُمٍّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آتَى مِنْ نِسَائِهِ شَهْرًا ، فَلَمَّا مَضَى تِسْعَةَ وَعِشْرُونَ يَوْمًا غَدَأْ أَوْ رَاحَ ، فَقِيلَ لَهُ : إِنَّكَ حَفَّتَ أَنْ لَا تَدْنُحَ شَهْرًا ؟ فَقَالَ : (إِنَّ الشَّهْرَ يَكُونُ تِسْعَةَ وَعِشْرِينَ يَوْمًا) .

Умму Салама разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ой ўз аёлларига яқинлик қилмағайман, деб қасам ичдилар (Шариатда бундай қасам бор, унинг номи «ийло» дейилур). Йигирма тўққиз кун ўтгандан сўнг, аёллари олдига кирдилар. Шунда, ул кишидан: «Сиз бир ой кирмағайман, деб қасам ичган эрдингиз-ку!» — деб сўраганимда, «Тепамиздаги ой йигирма тўққиз кундир», — дедилар».

Anas разияллоҳу анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ой ўз аёлларига яқинлик қилмағайман, деб қасам ичдилар, ўша пайтда муборак оёқлари чиқсан эрди. Бир хонада йигирма тўққиз кун турдилар, сўнг хонадан чиқиб, аёллари олдиларига киргандаридан, «Ё Расулуллоҳ, бир ой яқинлик қилмағайман, деб қасам ичган эрдингиз-ку!» — деб айтишди. Шунда, Расулуллоҳ: «Бу ой йигирма тўққиз кундир», — дедилар».

11-боб. Иккала ҳайит ойларининг кунлари тенг бўладир

Имом Бухорий: «Башарти иккала ҳайит ойларининг кунлари (ўттиз кундан) кам бўлганда ҳам, савоби тўлиқдир, иккала ой ҳам бараварига кам келмоғи мумкин эрмас!» — дейдирлар.

863. عن أبي بكرٍ رضي الله عنهُ ، عن النبيِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (شَهْرٌ لَا يُنْقَصَانِ ، شَهْرٌ أَعِدٌ ، رَمَضَانُ وَذُو الْحِجَّةِ) .

Абдураҳмон ибн Абу Бакра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Икки ой бир хил, улар ўттиз кундан кам бўлмағайдир, бири — Рамазон ойи, иккинчиси — Зулҳижжа ойидир»,— дейдирлар».

12-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Биз ёзмағаймиз ҳам, ҳисобламағаймиз ҳам», деганлари ҳақида

864. عن ابنِ عمرٍ رضي الله عنْهُما ، عنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : (إِنَّ أُمَّةً أُمِّيَّةً ، لَا تَكُتبُ وَلَا تَحْسُبُ ، الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا) . يَعْنِي مَرَّةً تِسْعَةَ وَعِشْرِينَ ، وَمَرَّةً ثَلَاثَتِينَ .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кўпчилигимиз уммий (ўқимоқ ва ёзмоқни билмайдирган) жамоадирмиз. Шул сабабдан, биз араб жамоаси ёзмоқни ҳам, юлдузларга қараб ҳисобламоқни ҳам ва уларнинг қай тартибда ҳаракат қилмоғини ҳам билмасмиз, бунинг ўрнига қиладирган ибодатларимизнинг вақтларини шундоқ аниқ ва кўзга кўринадирган қилиб белгиладикким, бу белгиларни билишда ва ҳисоб-китоб қилишда уммийлар ҳам, бошқалар ҳам бирдир»,— деб, икки муборак қўлларининг бармоқлари ила мана бундай ва мана бундай қилиб, бир гал йигирма тўққиз ва бир гал ўттиз рақамини кўрсатдилар».

13-боб. Рўзани, ҳар эҳтимолга қарши, бир-икки кун илгари тутмаслик ҳақида

865. عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رِضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا يَتَقدَّمَنَّ أَحَدُكُمْ رَمَضَانَ بِصَوْمٍ يَوْمٌ أَوْ يَوْمَيْنِ ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلِيُصُمِّ ذَلِكَ الصَّوْمَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳеч ким эҳтиёт юзасидан Рамазондан бир ёким икки кун илгари рўза тутмасин, рўзани Рамазонда янги ой чиққанини кўриб, сўнг тутсин, аммо ҳафтанинг маълум кунлари доимо нафл рўза тутиб юрган одам рўзаси Рамазоннинг дастлабки кунларига тўғри келиб қолса, тута берсин»,— деб айтганлар».

14-боб. Оллоҳ таолонинг «Сизларга Рамазон кечасида хотинлар ила жинсий алоқа этмоқлик ҳалол қилинди» деган ояти кариймаси хусусида

866. عنِ الْبَرَاءِ رِضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ الرَّجُلُ صَائِمًا ، فَحَضَرَ الإِفْطَارُ ، فَنَامَ قَبْلَ أَنْ يَغْطِرَ ، لَمْ يُأْكُلْ لَيْلَتَهُ وَلَا يَوْمَهُ حَتَّى يَمْسِي ، وَإِنَّ قَيْسَ بْنَ صَرْمَةَ الْأَنْصَارِيَّ كَانَ صَائِمًا ، فَلَمَّا حَضَرَ الإِفْطَارُ أَتَى امْرَأَهُ فَقَالَ لَهَا : أَعْنَدَكَ طَعَامٌ ؟ قَالَتْ : لَا ، وَلَكِنْ أَنْطَلَقُ فَأَطْلُبُ لَكَ ، وَكَانَ يَوْمَهُ يَعْمَلُ ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ ، فَجَاءَهُ امْرَأَهُ ، فَلَمَّا رَأَتْهُ قَالَتْ : خَيْرٌ لَكَ ، فَلَمَّا اتَّصَافَ النَّهَارُ غُشِّيَ عَلَيْهِ ، فَذُكِرَ ذَلِكَ لِنَبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَزَّلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ : «أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ ». فَرَحُوا بِهَا فَرَحًا شَدِيدًا ، وَنَزَّلَتْ : «وَكُلُوا وَاشْرُبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ » .

Барро разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи ва

салламнинг саҳобаларидан бирортаси рўзадор ҳолда ифторга келса-ю, лекин ифтор қилмай, ухлаб қолса, то эртаси куни кун ботгунча унга емоқ ҳам, ичмоқ ҳам, жинсий алоқа ҳам мумкин эрмас эрди (Рамазон рўзасини тутмоқ фарз бўлган дастлабки даврларда шундоқ эрди). Қайс ибн Сармат ал-Анзорий деган саҳоба рўза эрдилар. Ифтор вақти бўлганда хотинларининг олдига келиб, «Егани бирор нарсанг борми?» — деб сўрадилар. Хотинлари: «Йўқ, лекин сиз учун бирон егулик топиб келғайман», — деди. Лекин, куни билан ишлаганликлари сабабли, чарчаб, кўзлари уйқуга кетди. Хотинлари келиб қарасалар, ифтор қилмай ухлаб қолибдирлар. Шунда хотинлари: «Ифтордан маҳрум бўлибсиз-ку!» — дедилар. Қайс ибн Сармат эртасига ҳам рўзани давом эттирилар. Кун ярим бўлган пайтда очлиқдан ҳушдан кетиб қолдилар. Кейин, бу воқеани Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга айтиб бериши. Шунда, «Сизларга Рамазон кечасида хотинлар ила жинсий алоқа этмоқлик ҳалол қилинди» деган оят нозил бўлди. Бундан саҳобалар жуда хурсанд бўлдилар. Сўнг, «Оқ ипни қора ипдан ажратадирган бўлгунча (яъни, тонг ёришай дегунча) еб-ичингизлар!» деган оят ҳам нозил бўлди».

15-боб. Оллоҳ таолонинг «Оқ ипни қора ипдан ажратадирган бўлгунча еб-ичингизлар, сўнг рўзани тонгдан бошлаб, то кун ботгунга қадар давом эттирингизлар!», деган ояти кариимаси ҳақида

867 . عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ : ﴿ حَتَّىٰ يَبْيَئَنَ لَكُمُ الْحَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْحَيْطِ الْأَسْوَدِ ﴾ عَمِدْتُ إِلَى عَقَالِ أَسْوَدَ وَإِلَى عَقَالِ أَبْيَضَ ، فَجَعَلْتُهُمَا تَحْتَ وِسَادَتِي ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ فِي اللَّيْلِ فَلَا يَسْتَيْنُ لِي ، فَعَدَوْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ ، فَقَالَ : (إِنَّمَا ذَلِكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَبَيْاضُ النَّهَارِ) .

Адий ибн Ҳотим разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Оқ ипни қора ипдан ажратадирган бўлгунча еб-ичингизлар!» деган ояти кариима нозил бўлганда, бир қатим оқ ва бир қатим қора ипни олиб, ёстиғим остига қўйиб, (ёстиғимни қия қилиб кўтариб) қарай бошладим, қанча тикилиб қарамай, барибир қайсиниси оқ ва қайсиниси қора эканлигини сира ажрата олмадим. Сўнг, кундузи Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига бориб, бўлган воқеани айтиб бердим. Жаноб Расулуллоҳ: «Бундан мақсад, тун қоронғуси-ю, кун ёруғидир», — дедилар».

Саҳл ибн Саъд ривоят қиласидирлар: «Оқ ипни қора ипдан ажратадирган бўлгунча еб-ичингизлар!» деган оят нозил бўлди. Лекин, «Тонгдан бошлаб...» деган оят ҳануз нозил бўлмаган эрди. Шунда, одамлар рўза тутган пайтларида, оёқларига оқ ва қора ип боғлаб олиб, то бир-биридан ажратадирган бўлгунча еб-ичабердилар. Пировардида, Оллоҳ таоло «Тонгдан бошлаб...» деган ояти кариимасини нозил қилди. Бундан одамлар билдиларки, оқ ип ва қора ипдан мақсад, кеча ва кундуз эркан».

16-боб. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Билол айтған аzon сизларни саҳарлик қилмоқдан тўхтатмасин!» деган сўzlари ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Билол кечаси азон айттар эрдилар», — дейдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларга: «Ибн Умму Мактум аzon айтмагунча еб-ичаверингизлар, чунким ул тонг отиши арафасида аzon айтғайдир», — деганлар. Қосим ибн Мұхаммад бундай дейдир: «Билол бирлан Ибн Умму Мактумнинг аzonлари ўртасида ҳеч қанча вақт йўқ эрди, чунким Билол мезанадан тушиши бирлан ўрнига Ибн Умму Мактум чиқар эрди».

17-боб. Саҳарликка ажратилган вақтдан тўла-тўқис фойдаланмоқ ҳақида

Саҳл ибн Саъд разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Мен ўз оилам бирлан

саҳарлик қилиб бўлганимдан кейин, тез юриб бориб, бомдоднинг биринчи ракъатидаги саждани Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга қилмоққа улгурар эрдим».

18-боб. Саҳарлик билан бомдод ўртасидаги муддат

868 . عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : تَسْحَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ ، قُلْتُ : كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَدَانِ وَالسَّحُورِ ؟ قَالَ : قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً .

Зайд ибн Собит разияллоҳу анҳу: «Биз Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга саҳарлик қилдик. Сўнг, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намозга (бомдодга) турдилар,— дедилар. Анас разияллоҳу анҳу Зайддан: «Бомдодга айтилган аzon бирлан Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккалангиз қилган саҳарлик ўртасида қанча муддат бор эрди?»—деб сўрадилар. Зайд: «Қуръондан эллик оят ўқимоққа кетадирган вақтча бор эрди»,— дедилар.

19-боб. Саҳарлика турмай, рўзани иккинчи кунга улаб юбориш мажбурий эрмас

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва саҳобалар (баъзан) саҳарлик қилмай, рўзани иккинчи кунга улаб юборар эрдилар, саҳарлик қилмоқ эслариға келмас эрди.

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам (баъзан) саҳарлик қилмай, рўзани иккинчи кунга улаб тутаверар эрдилар. Бошқалар ҳам шундоқ қилғаймиз, деб анча қийналиб қолишгач, Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга бу тариқа рўза тутмоқни маън қилдилар. Одамлар: «Ўзингиз шундай рўза тутмоқдасиз-ку?!»— дейишганда, Жаноб Расууллоҳ: «Менинг аҳволим сизларнинг аҳволингиздан яхшидир, чунким менга еган ва ичганнинг қуввати бериб турилгайдир»,— дедилар».

869 . عَنْ أَئْسِيِّ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (تَسْحَرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَةً) .

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Саҳарлик қилингиз, чунким саҳарлик қилишда баракот бордир!» — деганлар»,— деб ривоят қиладирлар.

20-боб. Кундузи «рўзаман», деб ният қилса...

Умму Дардоъ ривоят қиладирлар: «Абу Дардоъ: «Ейишга овқатларинг борми?»—деб сўрадилар, шунда биз: «Йўқ»,— десак, «Бўлмаса, мен бугун рўзаман»,—деб ният қилингиз»,— дердилар. Абу Талҳа, Абу Хурайра, Ибн Аббос ва Ҳузайфа разияллоҳу, анҳулар ҳам шундай қилишар эрди (яъни, егулик ҳеч нарса бўлмаса, кундузи ният қилиб, рўза тутишаверарди)».

870 . عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا يَنَادِي فِي النَّاسِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ : (إِنَّ مَنْ أَكَلَ فَلَيْتَمْ أَوْ فَلَيُصُمْ ، وَمَنْ لَمْ يَأْكُلْ فَلَا يَأْكُلْ) .

Салама ибн Акваъ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муҳаррам ойининг ўнинчи куни: «Кимки бугун бирор, нарса еган бўлса, бошқа ҳеч нарса емасин, аммо бирор нарса емаган бўлса, куннинг қолган қисмида ҳам емай, рўза тутсин! », —деб одамларга хабар қилмоқни топширар эрдилар».

21-боб. Рўза тутган одам жимоъдан сўнг ғусл қилиб рўзасини давом эттираса...

871 . عَنْ عَائِشَةَ وَأَمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْرِكُهُ الْفَجْرُ وَهُوَ جُنْبٌ مِنْ أَهْلِهِ

، ثُمَّ يَعْتَسِلُ وَيَصُومُ .

Оиша ва Умму Салама разияллоҳу анҳумо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинлари бирлан яқинлик қилганларида тонг отиб қоларди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ ғусл қилиб, рўза тутишни давом эттираверардилар»,— деб айтишиди. Абдурраҳмон ибн Ҳарас ушбу ҳадисни Мадина ҳокими Марвонга айтиб берганида, «Буни Абу Ҳурайрага айтиб, уни бир мулзам қилмайдирсанми?» — деди (чунки, Абу Ҳурайра: «(Кечаси) жимоъ қилган киши рўзасини давом эттироғи дуруст эрмас»,— деб юрар эрдилар). Марзоннинг: «Абу Ҳурайрани бир мулзам қилмайдирсанми?» — деган гапи Абдурраҳмонга ёқинқирамади. Абдурраҳмон бундай дейдилар: «Мен Зулхулайфа деган жойда Абу Ҳурайра бирлан учрашиб қолдим. Шунда, мазкур ҳадисни ул кишига айтиб бердим-да, «Менга Марвон буюрганида, айтмас эрдим»,— дедим. Абу Ҳурайра менга жавобан: «Наҳс одамнинг рўза тутишни давом эттироғи дуруст эрмас», деган ҳадисни менга Ибн Аббос айтиб берган эрди, ул киши эрса, ҳаммамииздан кўра билимдонроқдирлар»,— дедилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу Ҳумом ва Ибн Абдуллоҳ ибн Умарга: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Кечаси) наҳс бўлиб қолган одам (ӯша куни) рўза тутмаслиги лозим»,— деб буюрар эрдилар»,— деган эканлар.

22-боб. Рўзадор кишининг бадани хотинининг баданига тегиши мумкин

Оиша онамиз: «Рўзадор киши хотинининг авратигагина яқинлашмаслиги лозим»,— дейдилар.

. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ وَيَبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ ، وَكَانَ أَمْلَكُكُمْ لِإِرْبَبِهِ . 872

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам рўза бўла туриб, аёлларини ўпар эрдилар, муборак баданлари уларнинг баданларига тегар эрди, лекин ул Жаноб ўз нафсларини сизлардан кўра, кўпроқ тия билган одам эрдилар (аммо, ўз нафсига кучи етмайдиганларнинг рўза тутган ҳолда хотинига бундай муомалада бўлмоғи хатарлидир)».

23-боб. Рўзадор кишининг ўз аёлини ўпмоғи ҳақида

Жобир ибн Зайд: «Агар рўзадор киши ўз хотинига муҳаббат ила қараса-ю, таҳорати синса, рўзасини давом эттираверғайдир»,— дейдирлар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рўза тутган ҳолларида баъзан хотинларини ўпар эрдилар»,— дедилар-да, кулиб қўйдилар.

Умму Салама разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бир тўшакда ётган эрдим, тўсатдан ҳайз кўриб қолдим. Шунда, Жаноб Расулуллоҳнинг бағрларидан секингина чиқиб кетдим. Жаноб Расулуллоҳ: «Нима, ҳайз бўлиб қолдингми?»—дедилар. Мен: «Ҳа»,— дедим-да, кийимларимни алмаштириб, яна тўшакка кирдим».

Умму Салама ва Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам иккалалари ҳам наҳс бўлиб қолганларида бир идишдан ғусл қилар эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ рўза бўлсалар ҳам Умму Саламани ўпар эрдилар.

24-боб. Рўза тутган одамнинг ғусл қилмоғи ҳақида

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу рўза тутган бўлсалар ҳам, бир кўйлакни хўллаб, ўз устларига ташлаб қўймоқни буюрдилар. Имом Шаъбий рўза тутган бўлсалар ҳам ҳаммомга кирдилар. Ибн Аббос: «Киши рўза бўла туриб қозондаги таомнинг тузини тили бирлан татиб кўриб, ичига ютмасдан туфлаб ташласа, зарари йўқдир»,— дейдирлар. Ҳасан Басрий: «Рўзадор киши оғзига сув олиб, чайқаб

ташласа, сув бирлан баданига ором берса бўлур»,— дейдилар. Ибн Масъуд: «Қайси бирингиз рўза тутсангиз, баданингизга хушбўй нарсалардан суртиб, ўзингизга оро берингиз!»— деб тавсия қиласдирилар. Анас разияллоҳу анҳу: «Менда бир катта идиш бор, унга сув тўлдириб, рўза бўлишимга қарамай, ичиға тушиб олғайман»,— дейдилар. Жаноб Расулуллоҳ рўза тутган пайтларида ҳам мисвок бирлан тишларини тозалар эрдилар, дейишади. Ибн Умар: «Рўзадор одам эрталаб ва кечга яқин мисвок бирлан тишини тозаламоғи мумкин»,— дейдилар. Ато разияллоҳу анҳу: «Рўзадор одам тупугини ютса, рўзаси очилғайдир. демасман»,— дейдилар. Ибн Сирин: «Рўзадор одам мисвок ишлатса, зарари йўқдир»,— деб айтдилар. Шунда ул кишига: «Мисвок нам бўлгач, оғизга унинг мазаси чиқадир-ку!» — дейишди. Ибн Сирин: «Рўзадор бўла туриб сув бирлан оғиз чайқаладир-ку, унда ҳам маза бор-ку!»—деб жавоб қиласдирилар. Анас ва Ҳасан Басрий: «Рўзадор одам сурма ишлатса, зарари йўқдир»,— дейишади.

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласдирилар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазонда субҳ вақтида булғаниб қолар эрдилар. Сўнг, фусл қилиб, рўза тутишни давом эттираверардилар».

Абу Бакр ибн Абдурраҳмон ривоят қиласдирилар: «Отам бирлан бирга Оиша разияллоҳу анҳонинг уйларига кирдик. Шунда Оиша онамиз: «Қасам ичиб айтурменким, Жаноб Расулуллоҳ жинсий яқинлик қилмай туриб, наҳс бўлиб қолганларида (булганиб қолганларида) фусл қиласдирилар-да, рўза тутишда давом этаверардилар»,— деб айтдилар. Сўнг, биз Умму Салама олдиларига кирдик, улар ҳам Оиша онамиз айтган гапларни айтдилар».

25-боб. Рўзадор киши эсидан чиқиб бирор нарса еб-ичиб қўйса...

Ато разияллоҳу анҳу: «Агар бир киши бурнига сув олиб (таҳорат чоғида), ҳаммасини чиқариб юборолмай, озроғи димоғи орқали томоғига ўтиб кетса, унинг зарари йўқдир»,— дейдилар.

Ҳасан Басрий: «Рўзадорнинг томоғига пашша кириб кетса, зарари йўқдир»,— дейдилар.

Ҳасан ва Мужоҳид: «Агар рўза тутган киши рўзалиги эсида бўлмай, ўз хотини бирлан жинсий алоқа қилиб қўйса, ҳеч зарари йўқдир»,— дейдилар.

. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (إِذَا نَسِيَ فَأَكَلَ وَشَرِبَ فَلَيْتَمْ صَوْمَهُ ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ) . 873

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар рўзадор одам эсидан чиқиб ебичиб қўйса, рўзасини давом эттирсин, чунким уни Оллоҳ еб-ичирибдир», деганлар»,— дейдилар.

26-боб. Рўзадор одам ҳўл ва қуруқ мисвокни ишлатса...

Омир ибн Рабийя: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўзадор бўла туриб, мисвок ишлатганларини жуда кўп кўрганман»,— дейдилар. Абу Ҳурайра: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар умматимга оғир бўйлмоғини ўйламаганимда, ҳар таҳорат қилганда мисвок ишлатмакни буюрган бўлар эрдим»,— деб айтганлар»,— дейдилар. Абу Ҳурайра Жаноб Расулуллоҳ ҳақларида ривоят қилган ҳадисларига ўхшаш бошқа бир ҳадисни Жобир ва Зайд ибн Холид ҳам айтиб беришган. Имом Бухорий: «Мазкур ҳадис рўзадор одамгагина тааллуқлидир»,— дейдилар.

Оиша онамиз: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мисвок бирлан оғиз тозаламак Оллоҳ таоло ризолиги учун қилинадирган амалдир!» — деганлар»,—

дейдилар. Ато ва, Қатода: «Рўза тутган киши тупугини ютса, зарари йўқдир»,—деб айтишади.

Ҳұмрон ривоят қиласылар: «Мен Усмон разияллоҳу анхунинг таҳорат қилғанларини кўрдим. Ул киши аввал уч бор икки қўлларига сув қўйдилар, сўнг, оғиз ва бурун чайқадилар, кейин уч бор юзларини ювдилар, кейин уч бор ўнг ва чап қўлларини тирсак бирлан қўшиб ювдилар, сўнг ўнг ҳамда чап оёқларини уч бор ювдилар. Кейин, менга қараб: «Расулуллоҳ, худди ҳозир мен қилган таҳоратдек, таҳорат қилиб, «Кимки ҳозирги менинг таҳоратимдек таҳорат қилса, кейин икки ракъат намоз ўкиб, намоз вақтида намозга алоқадор бўлмаган сўзларни сўзламаса, шул вақтгача қилган майда гуноҳларининг ҳаммаси кечирилғайдир»,— деб айтганлар»,— дедилар».

27-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Бирортангиз таҳорат қиласангиз, албатта димоғингизга сув олиб чайқангиз!» деганлари ҳамда бунда рўзадор бирлан рўза тутмаганларни ажратмаганлари ҳақида

Ҳасан Басрий: «Рўзадор димоғига дори қўйса-ю, томоғига кетиб қолмаса, зарари йўқдир ҳамда рўзадор сурма қўйса ҳам бўлур», — дейдилар. Ато разияллоҳу анху: «Рўзадор оғзига сув олиб, чайқаб ташласа-ю, тупуги ва оғзида қолган сувни ютиб юбормаса, зарари йўқдир. Рўзадор сақич чайнамаслиги керак, мободо сақич чайнаса-ю, сўлагини ютса, рўзаси очилғайдир, демасман»,— дейдилар. Лекин, кўпчилик уламолар сақич чайнаганда чиқадирган сўлакни ютмаслик кераклигини айтиб, «Рўзадор димоғини чайқаганда томоғига сув кетса, зарари йўқдир, чунким ул томоғига кетаётган сувни қайтаришга қодир эрмас»,— дейишади.

28-боб. Рамазонда хотини билан яқинлик қилиса...

Абу Ҳурайра разияллоҳу анху: «Кимки Рамазонда касал бўлмай туриб, узрсиз бир кун рўза тутмаса, ўша узрсиз рўза тутмаган бир кун эвазига умр бўйи рўза тутса ҳам, Рамазондаги бир кунлик рўзанинг савобига эриша олмайдир»,— дейдилар. Ибн Масъуд ҳам худди шундай деган эканлар. Саъид ибн Мусаййаб, Шаъбий, Ибн Жубайр, Иброҳим Қатода ва, Ҳаммодлар: «Узрсиз тутилмаган бир кунлик рўза эвазига яна бир кун қўшимча рўза тутғайдир»,— дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Зубайр қуидаги ҳадисни Оиша разияллоҳу анҳодан эшитган эканлар: «Бир киши Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келиб, «Мен ўзимни ўзим куйдирдим!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Не қилдинг?» — дедилар. Бояги киши: «Мен Рамазонда кундузи хотинимга яқинлик қилиб қўйдим», — деди. Шу пайт, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир катта замбилда хурмо келтириб қолишиди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Бояги ўзини ўзи куйдирган киши қани?» — деб сўрадилар. «Мен шу ердаман»,—деди у. Жаноб Расулуллоҳ: «Қилган гуноҳингни ювмок; учун (каффорат учун) мана шул хурмони одамларга эҳсон қилғил!» — дедилар».

29-боб. Рамазон куклари кундузи хотинга яқинлик қилиб қўйса-ю, бунинг каффорати учун берадирган ҳеч нарсаси бўлмаса....

874 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلَكْتُ . قَالَ : (مَا لَكَ) . قَالَ : وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي وَأَنَا صَائِمٌ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (هَلْ تَجِدُ رَبَّةً تُعْنِقُهَا) . قَالَ : لَا ، قَالَ : (فَهَلْ سَسْطَعِيْعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعِيْنِ) . قَالَ : لَا ، قَالَ : (فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتَّيْنَ مِسْكِيْنًا) . قَالَ : لَا ، قَالَ : فَمَكَثَ عِنْدَ

الَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ أُتَيْ إِلَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ ، وَالْعَرَقُ : الْمُكْتَلُ ، قَالَ : أَيْنَ السَّائِلُ ؟ قَالَ : أَنَا ، قَالَ : (خُذْ هَذَا فَتَصَدَّقْ بِهِ) . فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : أَعْلَى أَفْقَرَ مِنِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَوَاللَّهِ مَا يَنْ لَا يَتَهَمَّهَا ، بِرِيدُ الْحَرَثَتَيْنِ ، أَهْلُ بَيْتِ أَفْقَرِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِيِّ ، فَضَحِّاكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَأْتُ أَتْبَاهُهُ ، ثُمَّ قَالَ : أَطْعَمْهُ أَهْلَكَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Биз Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўтирган эрдик. Шу пайт, бир киши келиб: «Ё Расулуллоҳ, мен ҳалок бўлдим!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сенга не бўлди?» — дедилар. Бояги киши: «Рўза ҳолимда кундуз куни ўз хотинимга яқинлик қилиб қўйдим», — деди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бир қул озод қилмоққа қурбинг етғайдирми?» — деб сўрадилар. Ў: «Йўқ, курбим етмағайдир», — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Икки ой кетма-кет рўза тута олурмисен?» — дедилар. У: «Йўқ», — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Бўлмаса, олтмиш кишига таом бера олурмисен?» — дедилар. У: «Йўқ», — деди-да, жим қолди. Шу аснода Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир катта саватда тўла хурмо келтириб қолишиди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Мана бу хурмони олиб, камбағалларга эҳсон қилғил», — дедилар. У: «Ё Расулуллоҳ, Оллоҳга қасам ичиб айттурменким, Мадина менинг хонадонимдан камбағалроқ хонадон йўқ», — деди. Жаноб Расулуллоҳ табассум қилдилар, ҳатто муборак оғизларидаги тишлари ҳам кўриниб кетди: «Ундоқ бўлса, хурмони олиб бориб, оиласига едирғил», — дедилар».

30-боб. Рамазон куни хотинига яқинлик қилиб қўйган киши, оиласи мұхтоҗ бўлса, берадиган каффоратини оиласига едирадими?

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бир киши келиб, Рамазонда ўз аҳлияси бирлан жинсий алоқа қилиб қўйганини айтди. Жаноб Расулуллоҳ: «Қилган гуноҳинг эвазига қул озод қилмоққа қодирмисен?» — деб сўрадилар. У киши: «Йўқ», — деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Икки ой кетма-кет рўза тутмоққа қодирмисен?» — деб сўрадилар. У яна: «Йўқ», — деб жавоб берди. Жаноб сўрадилар: «Олтмиш кишига таом бермоққа қодирмисен?» У киши: «Йўқ», — деди. Шу пайт, Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга бир сават хурмо ҳадя қилинди. Жаноб: «Бу хурмони ўз номингдан мұхтоҗларга едирғил!» — дедилар. У киши: «Ё Расулуллоҳ, Мадина шаҳрида менинг оиласдан ҳам мұхтоҗроқ оила борми?» — деди. «Ундоқ бўлса, буни ўз оиласига едирғил!» — дедилар Расулуллоҳ».

31-боб. Рўзадорнинг қон олдириши ва қайт қилиши ҳақида

Абу Ҳурайра: «Агар рўзадор қайт қилса, рўзаси очилмайдир, чунки бу ҳолда овқат рўзадорнинг ошқозонидан чиқадир, унга кирмайдир», — дейдилар. Абу Ҳурайранинг бошқа бир ривоятларида «Рўзадор қайт қилса, рўзаси очиладир», деб айтилган, лекин аввалгиси тўғри. Ибн Аббос ва Икрима: «Рўза қоринга кирган нарсадан очиладир, чиққан нарсадан эрмас», — дейдилар. Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу рўза бўла туриб, кундузи қон олдирап эрдилар, сўнг кечаси олдирадирган бўлдилар. Абу Мусо ҳам кечаси қон олдирадилар. Саъд, Зайд ибн Арқом ва Умму Саламалар рўза бўла туриб, кундузи қон олдиришгани ҳақида ривоят қилинган. Букайр Умму Алқама: «Оиша разияллоҳу анҳо ҳузурларида рўза ҳолимизда қон олдирап эрдик, лекин ул киши бизни бундан қайтармас эрдилар», — дейдилар. Ҳасан Басрий ва бошқалар: «Киши рўза ҳолда қон олдирса, қон олганнинг ҳам,

олдирғаннинг ҳам рўзаси очилғайдир», — деб ривоят қилишади.

875 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ ، وَاحْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам эҳромда бўлган чоғларида ва рўза тутган пайтларида қон олдирғанлар», — деб ривоят қиласидирлар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам рўза ҳолларида қон олдирап эрдилар», — дейдилар.

Собитулбуноний Анас разияллоҳу анҳудан: «Рўзадорнинг қон олдиришини ёқтирмас эрдингизларми?» — деб сўрадилар. У киши: «Ҳа, қон олдирғандан сўнг, мадори қуриб қолишини ёқтирмас эрдик», — деб айтдилар.

32-боб. Сафарда рўза тутмоқ ва тутмаслик ҳақида

876 . عَنْ أَبْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ :

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَقَالَ لِرَجُلٍ : (إِنْرِ لَفَاجِدَحْ لِي) . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ الشَّمْسُ ؟ قَالَ : (إِنْرِ لَفَاجِدَحْ لِي) . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ الشَّمْسُ ؟ قَالَ : (إِنْرِ لَفَاجِدَحْ لِي) . فَنَزَلَ فَاجِدَحَ لَهُ فَشَرِبَ ، ثُمَّ رَمَيَ بِيَدِهِ هَذِهِ هُنَّا ، ثُمَّ قَالَ : (إِذَا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ أَقْبِلَ مِنْ هَذِهِ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ) .

Абу Авфо разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарда эрдик. Жаноб Расулуллоҳ бир кишига: «Ифтор қилмоғим учун уловдан тушиб, сутни сувга (ёким талқонни сувга) аралаштириб берғил!»—деб буюрдилар, Ул киши: «Қуёшнинг нурлари ҳали сўнгани йўқ-ку?!»—деди. Жаноб Расулуллоҳ иккинчи марта буюрдилар. Бояги киши яна: «Қуёшнинг нурлари ҳали сўнгани йўқ-ку?!» — деди. Жаноб Расулуллоҳ учинчи марта буюрганларидан кейин, у уловдан тушиб, сутни сувга аралаштириб берди. Жаноб Расулуллоҳ ўшандан ичиб, оғиз очдилар. Сўнг, муборак қўллари бирлан кун ботар томонга ишора қилиб, «Агар қоронғулик машриқ томондан туша бошласа, рўзадор оғиз очғайдир», — дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Ҳамза ибн Амруласламий: «Ё Расулуллоҳ, мен ҳар доим, ҳар куни рўза тутғайман», — деб айтди», — дейдилар.

877 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ حَمْزَةَ بْنَ عَمْرُو الْأَسْلَمِيَّ قَالَ لِنِبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَصُومُ فِي السَّفَرِ ؟ وَكَانَ كَثِيرُ الصِّيَامِ ، فَقَالَ : (إِنْ شِئْتَ فَصُمْ ، وَإِنْ شِئْتَ فَأَفْطِرْ) .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Ҳамза ибн Амруласламий Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан «Сафарда бўлганимда ҳам рўза тутаверайнми?» —деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Хоҳлассанг тутғил, хоҳламассанг, тутмағил!» — дедилар».

33-боб. Агар киши Рамазонда бир неча кун рўза тутиб, сўнг сафарга чиқса...

878 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ فِي رَمَضَانَ فَصَامَ ، حَتَّىٰ بَلَغَ الْكَدِيدَ أَفْطَرَ فَأَفْطَرَ النَّاسُ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазонда Маккага сафар қилдилар. Шунда, Кадид деган жойга келгунча рўза тутдилар, ундан сўнг рўза тутмадилар. Буни кўрган одамлар ҳам рўза тутмай қўйишиди».

879 . عن أبي الدّرداء رضي الله عنه قال :

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، فِي يَوْمٍ حَارًّ ، حَتَّى يَضَعَ الرَّجُلُ يَدُهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرَّ ، وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلَّا مَا كَانَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآئِنْ رَوَاحَةً .

Абуддардоъ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Одамлар қўлларини бошларига соябон қиладирган даражада ҳаво исиб кетадиган пайтларда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарга чиқар эрдик. Бундай сафарларда Жаноб Расулуллоҳ ва Ибн Рувоҳадан бошқа ҳеч ким рўза тутмас эрди».

35-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Жазирама иссиқда сафарга чиққан одамнинг рўза тутмоғи яхши эрмас» деганлари ҳақида

880 . عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ ، فَرَأَيَ زِحَاماً وَرَجُلاً قَدْ ظُلِّلَ عَلَيْهِ ، فَقَالَ : (مَا هَذَا) . فَقَالُوا : صَائِمٌ ، فَقَالَ : (لَيْسَ مِنَ الْبَرِّ الصَّوْمُ فِي السَّفَرِ) .

Жобир ибн Абдуллоҳ разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафар чофида бир тўда кишиларнинг кимнидир Қуёшдан пана қилмоққа уринишаётганини кўриб: «Не қилмоқдасизлар?» — дедилар. Шунда, улар бояги кишининг рўзадор эканлигини айтишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Сафарда рўза тутмоқ яхши эрмас», — дедилар».

36-боб. Набий саллаллоҳу алайқи ва салламнинг саҳобалари бир-бирларига рўза хусусида таъна қилишмас эрди

881 . عنْ أَنْسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا نُسَافِرُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَعِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ ، وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ .

Анас ибн Молик разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга сафарда эрдик. Айримларимиз рўза тутган ва айримларимиз рўза тутмаган эрдик. Шунда, рўза тутмаган кишига «Нега тутмағайсан?», деб ёки тутган кишига «Нега сафарда рўза тутғайсан?», деб таъна қилмас эрдик».

37-боб. Сафарда рўза тутган кишининг «Одамлар мендан ибрат олсин», деб ошкора оғиз очганлиги ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон ойида Маккага қараб сафарга чиқдилар. Асфон деган ерга етгунча неча кун кетган бўлса, шунча кун рўза тутдилар. Ўша ерга етгандан сўнг, Жаноб Расулуллоҳ сув келтиրмакни буюрдилар. Сув келтиришгач, одамлар кўрсин, деб атайлаб баланд кўтариб ичдилар. Кейин, Маккага етгунча рўза тутмадилар. Бу воқеа Рамазонда бўлганди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам сафарда кўпинча рўза тутардилар ва баъзан тутмай ҳам юраддилар. Шунинг учун бу галги сафаримизда хоҳлаган рўза тутди, хоҳламаган тутмади».

38-боб.

Ибн Умар ва Салама ибн ал-Аквәъ: «Оллоҳ таолонинг «Рўза тутмоққа қурби етадирган кишилар рўза тутмасалар, бир кунлик рўза эвазига бир мискин тўядирган таом берсинлар!» деган оятини унинг кейинги — «Кимки Рамазон ойи келгач, рўза тутмоққа қодир бўлса, рўза тутсин... », деган ояти бекор қилган», — дейишади. Мұҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобалари — Абу Лайло бундай дейдилар: «Рамазон ойида рўза тутмоқ ҳақидаги оят нозил бўлганда биз рўза

тутмоқقا жуда қийналдик, шунда рўза тутмоққа қодир бўлмаганларга бир кунлик рўза ўрнига бир мискин тўядирган миқдорда фидя (тўлов) бермакка рухсат этилди. Кейинчалик эрса, «Рўза тутганингиз таом берганингиздан афзалроқдир!» деган оят нозил бўлиб, аввалги оятни бекор қилди ва бизга рўза тутмоқ буюрилди».

Нофиъ ривоят қиладирлар: «Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Рўза тутмаганлар ҳар кунги рўзаси учун бир мискин тўядирган таом берсин!» деган оятни ўқиб, «Бу оят бекор қилинган»,— дедилар».

39-боб.

Ибн Аббос: «Агар киши бир неча кун рўза тута олмаган бўлса, Рамазон ойидан сўнг тутса ҳам бўлур, узлуксиз бўлмоғи шарт эрмас. Чунки Оллоҳ таоло: «Тута олмаган рўзаларингизни бошқа кунларда тутиб берғайдирсизлар, деган»,— дейдилар. Саъид ибн Мусаййаб: «Рўзанинг қазоси Зулҳижжа ойининг ўнинчи кунигача тутилгани яхшироқ, чунки келгуси Рамазон ойигача тутилмай қолиб кетса, яхши эрмас»,— дейдилар. Иброҳим: «Киши Рамазон ойида бепарво бўлиб, рўза тутмаса, кейинги Рамазон ойи келганда ҳар иккаласини бир қилиб тутиши керак бўлади, қазо бўлган рўза учун фидя бермоқ яхши эрмас»,— дейдилар. Абу Ҳурайра ва Ибн Аббос: «Рамазон ойи келганда кимки рўза тутолмай қолса, қазо бўлган рўзаси эвазига бир мискин (камбағал, бечора) тўйгудек таом бермоғи керак»,— деганлар. Имом Бухорий эрса: «Оллоҳ таоло қазо қилинган рўзалар ўрнига таом бермоқни эрмас; балким рўза тутиб бермоқни амр қилган»,— дейдилар.

Абу Салама ривоят қиладирлар: «Оиша разияллоҳу анҳо: «Рамазонда тута олмаган рўзаларимнинг қазосини то Шаъбон ойи келмагунча тута олмас эрдим»,— дедилар. Чунким, Жаноб Расулуллоҳ ҳам Шаъбон ойида рўза тутар эрканлар. Яхё: «Ул кишининг Шаъбон ойигача рўза тута олмасликларига сабаб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан машғул эрканликларидадир»,— дейдилар».

40-боб. Ҳайз кўрган аёлнинг рўза ва намозни тарқ қилмоғи ҳақида

Абуззанод ривоят қиладирлар: «Пайғамбарнинг суннатлари ва шаръий ишлари кўпинча киши фикрига хилоф бўлур, бинобарин мусулмон киши бирор шариат ҳукмини ўз фикрига, ақлига хилоф, деб билса, албатта шариат кўрсатган йўлга эргашмоғи шартдир. Шундай ишлардан биттаси ҳайз кўрган аёлнинг рўза қазосини тутиб, намоз қазосини ўқимаслигидир».

Абу Саъид разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳайз кўрган хотинларнинг намоз ўқимаслиги ва рўза тутмаслиги улар эътиқодидаги нуқс эрмасму?» — деганлар (яъни, аёллар Оллоҳ таолога ибодат қилмоқ хусусида эркакларга нисбатан айрим нуқсонларга эгадир)».

41-боб. Вафот қилган киши зиммасида қолган рўзанинг ҳукми

Ҳасан Басрий: «Вафот қилган киши зиммасида ўттиз кун рўза қолган бўлса, ўттиз киши бир кундан тутиб берса бўлғайдир»,— деганлар.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيَهُ) . 882

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки вафот қилса, унинг зиммасида қолган рўзаларини (яъни, тута олмаган рўзаларини) вафот қилган кишининг яқинлари тутиб берғайдирлар»,— деганлар».

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَيَّ الَّذِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّيْ مَاتَ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ ، أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا ؟ قَالَ : (نَعَمْ ، فَدَيْنُ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى) . 883

Ибн Аббос разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Бир киши Набий саллаллоху алайхи ва саллам ҳузурларига келиб: «Ё Расулуллох, онам, зиммаларида бир ойлик рўза бўлган ҳолларида вафот қилдилар, ўша зиммаларидағи рўзани мен адо қилсан бўлурми?» — деб сўради. Жаноб Расулуллоҳ: «Ҳа,— бўлғайдир. Чунки Оллоҳнинг қарзини адо этмоқ бошқа қарзларни адо к;илмоқдан ҳам зарурроқдир! »— дедилар». :

42-боб. Рўзадор қайси вақтда огаз очса, яхши бўладир? Абу Саъид қуёш гардиши кўринмай қолгаида оғиз очар эрдилар

Умар ибн Хаттоб разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам: «Агар қоронғулик машриқдан кела бошласа, ёруғлик эрса мағрибдан кета бошласа ва қуёш ботса, рўзадор оғиз очгайдир»,— дедилар».

884 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَرَّنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ صَائِمٌ ، فَلَمَّا غَرَبَتِ الشَّمْسُ قَالَ : (اِنْزَلْ ، فَاجْدَحْ لَنَا) . قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لَوْ اُمْسِيَتْ . قَالَ : (اِنْزَلْ ، فَاجْدَحْ لَنَا) . قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ عَلَيْكَ نَهَارًا . قَالَ : (اِنْزَلْ ، فَاجْدَحْ لَنَا) . فَنَزَلَ ، فَجَدَحَ ، ثُمَّ قَالَ : (إِذَا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ اُقْبَلَ مِنْ هَاهُنَا ، فَقَدْ افْطَرَ الصَّائِمُ) . وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ قِبَلَ الْمَشْرِقِ .

Ибн Абу Авфо ривоят қиладирлар: «Биз Жаноб Расулуллоҳ бирлан бирга сафарда эрдик, ул киши рўза эрдилар. Кун ботгандан сўнг, бир кишига оғиз очмоқ учун сут бирлан сувни аралаштиromoқни буюрдилар. У киши эрса: Оғиз очмоққа ҳали эртароқ зрасмикин?» — деди, Жаноб Расулуллоҳ буйруқларини уч бор тақрорлаганларидан сўнг, у киши ичимлик суви тайёрлади. Набий саллаллоху алайхи ъа саллам сув ичиб: «Агар қоронғулик машриқдан келаётган бўлса, рўзадорнинг рўзаси очилган бўлур»,— дедилар».

43-боб. Рўзадорнинг ўзида мавжуд бўлган сув ёки бошқа нарсалар билан оғиз очиши мумкинлиги ҳақида

Ибн Абу Авфо разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Биз Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга юрган эрдик. Ул киши рўза эрдилар. Кун бртгандан сўнг, «Эй Билол, уловдан тушиб, бизга оғиз очмоқ учун сут бирлан сувни аралаштириб берғил!»— дедилар. Билол: «Ё Расулуллоҳ, оғиз очмоқни бир оз кечиктирангиз бўларми эрди?»— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Сув тайёрлағил!» — дедилар. У киши яна: «Ҳали ёруғ-ку!»— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ яна: «Сув тайёрлағил!» — дедилар. Шундан сўнг, Билол сув тайёрлаб бердилар. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Агар қоронғулик мана бу томондан (қўллари бирлан машриқ томонга ишора қилдилар) келса, рўзадор оғиз очгайдир»,— дедилар».

44-боб, Кун ботиши биланоқ ифтор қилмоқ ҳақида

885 . عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : (لَا يَرَأُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا لِفِطْرِهِ) .

Саҳл ибн Саъд ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоху алайхи ва саллам: «Рўзадорлар қуёш ботиши бирлан бир пайтда оғиз очсалар, доимо яхшилик кўрғайдирлар»,— деганлар».

Ибн Абу Авфо разияллоху анху ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоху алайхи ва саллам бирлан бирга сафарда эрдик, Жаноб Расулуллоҳ кечгача рўза тутдилар. Сўнг, бир кишига: «Оғиз очмоққа нарса (сув) тайёрлағил!» — дедилар. У киши: «Яна

бир оз кеч киришини кутсак яхши бўлармиди?»—деди. Жаноб Расулуллоҳ: «Агар туннинг машриқ томондан келаётганини кўрсанг, бўлди, рўзадор бўлсанг, оғиз очаверғил!»—дедилар».

45-боб. Агар Рамазонда оғиз очилгандан сўнг қуёш қўриниб қолса...

886. عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ : أَفْطَرْنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَيْمٍ ، ثُمَّ طَلَعَ الشَّمْسُ .

Асмо бинти Абу Бакр: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида ҳаво булат куни оғиз очдик, бироқ оғиз очилгандан сўнг Қуёш чиқиб қолди»,— дедилар. Мазкур ҳадис ровийларидан бири — Ҳишомдан: «Ўша кунги рўзанинг қазосини тутмоқни буюрдиларми?» — деб сўрашганда, ул киши: «Рўзанинг қазосини албатта тутмоқ лозим»,— деб жавоб қилдилар. Маъмар эрса: «Ҳишом ўшанда рўза қазосини тутишганми, йўқми, билмадим, деб айтган эрди»,— дейдилар.

46-боб. Ёш болаларнинг рўза тутмоғи ҳақида

Умар разияллоҳу анҳу Рамазонда май ичган Нашвон деган кишига: «Ёш болаларимиз рўза тутсалар-у, сен май ичиб юрсанг?! Бу қилмишинг учун дўзах азобига гирифтор бўлғил!» — деб саксон дарра урдилар.

887. عَنِ الرَّبِيعِ بِنْتِ مَعْوَذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : أَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَدَادَةً عَاشُورَاءَ إِلَى قُرَى الْأَنْصَارِ : (مَنْ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلَيَتَمَّ بَقِيَةً يَوْمٍ ، وَمَنْ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلَيَصُمُّ) . قَالَتْ : فَكُنْتُ أَصُومُهُ بَعْدَ وَنُصُومُ صِيَانَتَا ، وَنَجْعَلُ لَهُمُ الْلُّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ ، فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطِيَاهُ ذَلِكَ حَتَّى يَكُونَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ .

Рабиъ бинти Муавваз ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мұҳаррам ойининг ўнинчи куни эрталаб Мадина теграсидаги қишлоқларга «Кимки рўза тутмаган бўлса, то кун ботгунча ҳеч нарса емасин, кимки рўза тутган бўлса, рўзасини давом эттирсин!», деб хабар юбордилар. Ўша куни ўзимиз ҳам, ёш болаларимиз ҳам рўза тутган эрдик. Болаларимиз қоринлари очиб, йиғласалар, уларни ифтогача овунтириш учун бўялган жундан ўйинчоқлар ясаб берган эрдик».

47-боб. «Икки ва ундан ортиқ кун ифтор қилмай, узлуксиз рўза тутмоқ ҳамда кечаси рўза тутмоқ дуруст эрмас»,— деган кишилар ҳақида

Оллоҳ таоло: «Рўзани кун ботгунча давом эттириңгиз!» — деган. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам кишиларга раҳм-шафқат қилиб, уларнинг саломатликларини ўйлаб, узлуксиз рўза тутмоқдан қайтаргандар ва «Динда буюрilmаган нарсаларни қиласман, деб ўзини қийнамаклик дуруст эрмас»,— деганлар.

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Узлуксиз рўза тутмангиз!» — деганларида, «Ўзингиз шундай рўза тутғайдирсиз-ку?!» — дейишиди. Жаноб : «Мен сизларга ўхшаган эрмасмен, узлуксиз рўза тутганимда, Оллоҳ томонидан кечалари еб-ичирилғаймен»,— дедилар».

Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам узлуксиз рўза тутмоқдан қайтаргандарида, одамлар: «Ўзингиз тутғайдирсиз-ку?!»—дейишиди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Мени Оллоҳ кечалари едирғайдир ва ичирғайдир»,— дедилар».

888. عَنْ أَبِي سَعِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (لَا تُؤَاصِلُوا ، فَإِنْ كُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ فَلْيُوَاصِلُ حَتَّى السَّحْرِ) .

Абу Саъид ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам

одамларни узлуксиз рўза тутмоқдан қайтариб: «Агар хоҳласангиз, то саҳаргача тутингиз!» — деганларида, одамлар: «Ё Расулуллоҳ, ўзингиз тутғайдирсиз-ку?!» — дейишди. Жаноб: «Мен. сизларга ўхшаган эрмасмен, чунки кечаси Оллоҳ томонидан таомлантиргувчи келиб, менга таом берғайдир ва суғорғувчи келиб, сув берғайдир»,— дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Жаноб Расулуллоҳ ода.мларга раҳм-шафқат қилиб, узлуксиз рўза тутмоқдан қайтаргандарнида, улар: «Узингиз тутғайдирсиз-ку?!» — дейишди. Ул киши: «Мен сизларга ўхшаган эрмасмен, мени раббим едириб-ичириб турғайдир»,— дедилар».

48-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳаддан зиёд узлуксиз рўза тутганларни койиганлари ҳақида

889 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ فِي الصَّوْمَ ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ : إِنِّي أُتُواصِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (وَأَيْكُمْ مِثْلِي ، إِنِّي أَبِيتُ يَطْعُمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِ) . فَلَمَّا أَبْوَا أَنْ يَتَهَوَّا عَنِ الْوِصَالِ ، وَاصَّلَ بِهِمْ يَوْمًا ثَمَّ يَوْمًا ثَمَّ رَأَوَا الْهِلَالَ ، فَقَالَ : (لَوْ تَأْخَرُ لَزِدْتُكُمْ) . كَالشَّكِيلِ لَهُمْ حِينَ أَبْوَا أَنْ يَتَهَوَّا . وَفِي رِوَايَةِ عَنْهُ قَالَ : (إِنِّي أَبِيتُ يَطْعُمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِ ، فَأَكْلُفُوا مِنِ الْعَمَلِ مَا تُطْبِقُونَ) .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамларни рўзани узлуксиз тутмоқдан қайтардилар. Шунда, мусулмонлардан бири: «Ё Расулуллоҳ, ўзингиз узлуксиз рўза тутғайдирсиз-ку?!»— деди. Жаноб: «Қайси бирингиз мендек бўла олурсиз? Мени кечаси раббим едириб-ичирғайдир»,— дедилар. Одамлар узлуксиз рўза тутмасликка кўнишмагандан сўнг (саҳобалар Расулуллоҳ қилган ишни қийналсалар ҳам қилиб, савоб топмоқ мақсадида кўнишмаган эрди), Жаноб Расулуллоҳ улар бирлан бирга кетма-кет оғиз очмай, икки кун рўза тутдилар. Учинчи куни янги ой чиқиб қолди, шунда Жаноб Расулуллоҳ: «Агар янги ой кўринмаганда узлуксиз рўза тутаверар эрдим»,— дедиларда, саҳобаларни узлуксиз рўза тутганлари учун бир оз койигандек бўлдилар».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Икки марта кетма-кет оғиз очмай, рўза тутмоқдан эҳтиёт бўлингиз!» — дедилар, шунда улар: «Узингиз тутғайдирсиз-ку?!» — дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Мени Оллоҳ кечаси едириб-ичирғайдир. Сизлар қурбингиз етадирган ишни қилмоғингиз лозимдир»,— дедилар».

49-боб. Фақат саҳаргача узлуксиз рўза тутмоқ ҳақида

Абу Саъид Ҳудрий ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Узлуксиз рўза тутмангиз, агар қай бирингиз узлуксиз рўза тутмоқни ихтиёр этсангиз, фақат саҳаргача давом эттирингиз»,— дедилар. Одамлар: «Ё Расулуллоҳ, ўзингиз тутғайдирсиз-ку?!» — дейишди. Жаноб Расулуллоҳ: «Мен сизларга ўхшаган эрмасмен, менга кечаси таомлантиргувчи келиб, таом берғайдир, сув берғувчи келиб, сув ичирғайдир»,— дедилар».

50-боб. Бир одам нафл рўза тутган бошқа бир одамга «оғиз очсан!», деб туриб олса-ю, лекин унинг оғиз очганлиги учун ўзи бир кун рўза тутиб бериши зарур эканлигини билмаса, аммо, рўза тутган кишига оғиз очишдан кўра, рўза тутган афзалроқ бўлса...

890 . عَنْ أَبِي حُجَّيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : آخَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ ، فَرَأَى أَمْ الْدَّرْدَاءِ مُتَبَدِّلَةً ، فَقَالَ لَهَا : مَا

شائلك ؟ قالَتْ: أَحُوكَ أَبُو الدَّرْدَاءِ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ فِي الدُّنْيَا ، فَحَمَأَ أَبُو الدَّرْدَاءَ فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا ، فَقَالَ : كُلْ ، قَالَ : فَإِنِّي صَائِمٌ ، قَالَ : مَا أَنَا بَاكِلٌ حَتَّى تَأْكُلَ ، قَالَ : فَأَكَلَ ، فَلَمَّا كَانَ اللَّيْلُ ذَهَبَ أَبُو الدَّرْدَاءَ يَقُومُ ، قَالَ : نَمْ ، فَتَامَ ، ثُمَّ ذَهَبَ يَقُومُ ، فَقَالَ : نَمْ ، فَلَمَّا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ قَالَ سَلْمَانُ : قُمِ الآنَ ، فَصَلَّى ، فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ : إِنَّ رَبَّكَ عَلَيْكَ حَقًّا ، وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا ، وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا ، فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقًّا ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (صَدَقَ سَلْمَانُ) .

Абу Жұхайфа ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Салмон билан Абуддардоъни ўзаро ака-ука тутинтириб қўйдилар. Шундан сўнг, Салмон Абуддардоъни кўргани уйларига борсалар, Абуддардоънинг хотинлари Уммуддардоъ эски кийим кийиб олган эрканлар. Салмон: «Сизга не бўлди, бунчалик хароб кийим кийиб олибдирсиз?»—деб сўрадилар. Уммуддардоъ: «Биродарингиз Абуддардоънинг дунёни сув босса, тўпиқларига чиқмағайдир»,— дедилар. Салмон гап нимада эканлигини фаҳмлаб, Абуддардоъ келгандарида у кишига овқат тутиб эдилар: «Мен рўзаман, емасмен»,— дедилар. Салмон: «Агар сиз бу таомдан емсангиз, мен ҳам емасмен»,— дедилар, Абуддардоъ ночор едилар. Кечаси Абуддардоъ уйқудан уйғониб, ибодат қилмоқчи бўлиб эрдилар, Салмон: «Ётингиз!»— дедилар, у киши ётдилар, бир оздан кейин яна турмоқчи бўлиб эдилар, яна: «Ётингиз!»—дедилар, у киши яна ётдилар. Тонг отай деб қолганда, Салмон: «Мана энди туриңгиз!» — дедилар-да, ўзлари ҳам туриб, биргалашиб намоз ўқидилар. Сўнг, Салмон Абуддардоъга: «Сизда раббингизнинг ҳам, ўзингизнинг ҳам, оилангизнинг ҳам ҳаққи бордир, сизнинг уларнинг бирортасининг ҳам ҳаққига хиёнат қилмоққа ҳаддингиз йўқдир!» — дедилар. Кейин, Абуддардоъ бу воқеани Жаноб Расулуллоҳга айтиб берганларида, ул киши: «Салмон тўғри айтибдир»,— дедилар».

51-боб. Шаъбон ойида рўза тутмоқ ҳақида

891 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ لَا يَفْطُرُ ، وَيَفْطُرُ حَتَّى نَقُولَ لَا يَصُومُ ، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَكْمَلَ صِيَامَ شَهْرِ إِلَّا رَمَضَانَ ، وَمَا رَأَيْتُهُ أَكْثَرَ صِيَامًا مِنْهُ فِي شَعْبَانَ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам рўзани шунчалик маромига етказиб тутар эрдиларки, биз ҳатто ул киши ҳар доим рўза бўлсалар керак, дердик. Рўза тутмаган пайтларида эрса, энди сира ҳам рўза тутмасалар керак, деб ўйлардик. Жаноб Расулуллоҳнинг Рамазон ойидан бошқа ойларда тўлиқ рўза тутганларини кўрмадим. Шаъбон ойидан бошқа ойларда ҳам тўлиқ рўза тутганларини кўрмаганман».

892 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : لَمْ يَكُنْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ شَهْرًا أَكْثَرَ مِنْ شَعْبَانَ ، فَإِنَّهُ كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ ، وَكَانَ يَقُولُ : (خُذُوا مِنَ الْعِمَلِ مَا تُطِيقُونَ ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَمْلُكُ حَتَّى تَمْلُوا) . وَأَحَبَ الصَّلَاةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا دَوِّمَ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ ، وَكَانَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً دَأْمَ عَلَيْهَا .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Шаъбон ойидан бошқа ойларда кўп рўза тутмас эрдилар, чунки Шаъбон ойида тўлиқ рўза тутар эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Қурбингиз етадирган ишни қилингиз, сизларга малол келмаса, Оллоҳга ҳам малол келмағайдир»,— дер эрдилар. Расулуллоҳ қисқа бўлса ҳам, канда қилмай намоз ўқимоқни яхши кўрар эрдилар. Агар нафл намоз ўқимакни одат қилган бўлсалар, уни ҳам канда қилмай ўқир эрдилар».

52-боб. Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўза тутмоқлари ва рўза тутмай юришлари ҳақида

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон ойидан бошқа ойларнинг ҳаммасида ҳам рўза тутавермаганлар. Жаноб рўза тутсалар, «Оллоҳга қасамлар бўлсинким, бул кишининг оғизлари очиқ кун бўлмағайдир!» — дейишарди. Оғизлари очиқ бўлган вақтларда эрса, «Оллоҳга қасамлар бўлсинким, бул киши рўза тутмағайдирлар!» — дейишарди».

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам баъзи ойларда ҳеч ҳам рўза тутмас эрдилар, ҳатто биз: «Бу зот ҳеч ҳам нафл рўзэ. тутмасалар керак?» — деб ўйлардик. Баъзи ойларда шунчалик кўп рўза тутар эрдиларки, биз: «Бу зот доимо рўза бўлсалар керак?»—деб ўйлардик. Баъзан биз, кечаси Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқимасалар керак, деб ўйлаб уйларига борсак, ул киши намоз ўқиётган бўлар эрдилар. Баъзан эрса, ул киши кечаси бирлан ухламай намоз ўқиб чиқсалар керак, деб ўйлаб борсак, ухлаётган бўлар эрдилар».

893 . عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَقَدْ سُئلَ عَنْ صِبَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَا كُنْتُ أُحِبُّ أَنْ أَرَاهُ مِنَ الشَّهْرِ صَائِمًا إِلَّا رَأَيْتُهُ ، وَلَا مُفْطِرًا إِلَّا رَأَيْتُهُ ، وَلَا نَائِمًا إِلَّا رَأَيْتُهُ ، وَلَا مَسِنْتُ خَرَّةً وَلَا حَرَيْرَةً أَلَيْهِ مِنْ كَفَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَلَا شَمِيَّتُ مِسْكَةً وَلَا عَبِيرَةً أَطْيَبَ رَائِحَةً مِنْ رَائِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Анас разияллоҳу анҳудан Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қандай рўза тутишлари тўғрисида сўрашди. Ул киши: «Баъзи ойларда Жанобни рўза ҳолда кўрмоқни истасам, албатта рўза ҳолида кўрар эрдим. Агар оғизлари очиқ ҳолда кўрмоқни истасам, оғизлари очиқ ҳолда кўрар эрдим. Кечалари намоз ўқиётганларини кўрмоқни истаганимда эрса, намоз ўқиётган ҳолда кўрар эрдим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муборак кафтлариdek юмшоқ ва иссиқ кафтни ушламаганман. Расулуллоҳнинг бўйларидан хушбўйроқ мушкни ҳам, анбарни ҳам ҳидламаганман!» — деб жавоб бердилар.

53-боб. Рўзадорда меҳмоннинг ҳам ҳақи бор

وعنه رضي الله عنه في رواية قال : قال النبي صلى الله عليه وسلم : (فَصُمْ صَوْمَ دَأْوَدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفَطِّرُ يَوْمًا ، وَلَا يَغْرُرُ إِذَا لَاقَ) . قال : مَنْ لِي بِهَذِهِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ؟ قَالَ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبْدَ مَرْئَتِينِ) .

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менинг олдимга келдилар-да, «Сенда, сени зиёрат қилгани келганларнинг (меҳмонларнинг) ҳам, хотинингнинг ҳам ҳақи бор», — дедилар. Ул кишидан мен: «Довуд пайғамбар нечук рўза тутганлар?»—деб сўрадим, чунки Жаноб Расулуллоҳ: «Сен Довуд алайҳиссаломнинг рўзаларидан ошириб юбормағил!»—деган эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Ярим умрларига баробар рўза тутганлар», — деб жавоб қилдилар».

54-боб. Рўзадорда ўз танасининг ҳам ҳақи бор

894 . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (يَا عَبْدَ اللَّهِ ، أَلَمْ أُخْبِرْ أَنِّي تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيلَ) . فَقُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : (فَلَا تَفْعُلْ ، صُمْ وَأَفْطِرْ ، وَقُمْ وَتَمْ ، فَإِنَّ

لَجَسَدَكَ عَلَيْكَ حَقًا ، وَإِنَّ لَعْيَنَكَ عَلَيْكَ حَقًا ، وَإِنَّ لَزُورَكَ عَلَيْكَ حَقًا ، وَإِنَّ بَحْسِبَكَ أَنْ تَصُومَ كُلَّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ، فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ حَسَنَةٍ عَشْرَ أَمْثَالَهَا ، فَإِنَّ ذَلِكَ صِيَامُ الدَّهْرِ كُلُّهُ . فَشَدَّدْتُ ، فَشَدَّدْتُ عَلَيَّ ، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي أَحَدُ قُوَّةً . قَالَ : (فَصُمْ صِيَامُ نَبِيِّ اللَّهِ دَاؤُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَلَا تَرْدُ عَلَيْهِ) . قُلْتُ وَمَا كَانَ صِيَامُ نَبِيِّ اللَّهِ دَاؤُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : (نَصْفُ الدَّهْرِ) . فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَقُولُ بَعْدَ مَا كَبِرَ يَا لَيْسَتِي قَبْلَتُ رُخْصَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: «Эй Абдуллоҳ, сенга ҳар куни рўза тутиб, ҳар кеча ухламай, ибодат қилмоқ хусусинда айтайнми?»— дедилар, мен: «Айтингиз, ё Расулуллоҳ!» — дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ қилмағил, рўза ҳам тутғил, оғиз ҳам очғил, кечаси ибодат ҳам айлағил, уйқуга ҳам ётғил! Чунким сенда ўз танангнинг ҳам ҳаққи бор, кўзингнинг ҳам ҳаққи бор, аёлингнинг ҳам ҳаққи бордир, меҳмонингнинг ҳам ҳаққи бордир. Сенга ҳар ойда уч кун рўза тутмоғинг кифоя қилғайдир, чунким ҳар бир қилган яхшилиғинг учун ўн баробар савоб теккайдир, бу эрса сенга умр бўйи рўза тутганлик савобини берғайдир»,— дедилар. Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, бундан ҳам кўпроқ рўза тутмакка қувватим етғайдир, деб ўйлармен»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Довуд пайғамбарнинг рўзалиридек рўза тутғил-у, аммо андин ошириб юбормағил!» — дедилар. Мен: «Довуд пайғамбар нечук рўза тутганлар?» — деб сўрадим. Жаноб Расулуллоҳ: «Ярим умрлари рўза тутмоқ бирла ўтган»,— дедилар».

Абдуллоҳ кексайиб рўза тутмоққа қийналиб қолганларида, афсусланиб: «Кошки эрди, ўшанда Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўйтларини қабул қилган бўлсам эрди!»—дер эканлар.

55-боб. Умр бўйи рўза тутмоқ хусусида

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос ривоят қиласирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Оллоҳ номи бирла қасам ичурменким, бутун ҳаётим бўйи кундузи рўза тутиб, кечаси ибодат қила олғайдирмен!»,— дедилар. Шунда мен Жаноб Расулуллоҳга: «Отам-онам фидойингиз бўлсин, хўп яхши айтдингиз-да!» — дедим. Жаноб: «Сен бундоқ қилмоққа қодир эрмассен, шунинг учун рўза ҳам тутғил, оғиз ҳам очғил, кечаси туриб, ибодат ҳам айлағил, ухлағил ҳам! Ҳар ойда уч кун рўза тутсанг бўлғайдир, чунким ҳар бир қилган яхшилиғингга ўн баробар савоб теккайдир, бу эрса, умр бўйи сенга рўза тутганлик савобини берғайдир»,— дедилар. Мен: «Бундан ҳам кўпроқ рўза тутмакка қодирмен»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Бир кун рўза тутиб, икки кун . тутмағил!»— дедилар. Мен: «Бундан кўпроғига ҳам қурбим етғайдир»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Бир кун рўза тутиб, бир кун тутмағил, Довуд пайғамбар шундоқ рўза тутганлар, рўза тутсанг, шундоқ рўза тутғил!»—дедилар. Мен: «Ё Расулуллоҳ, бундан ҳам яхшироқ рўза тутмағил»,— дедим. Жаноб Расулуллоҳ: «Бундан яхшиси йўқдир»,— дедилар».

Абдуллоҳ ибн Амр разияллоҳу анҳу ривоят қиласирлар: «Менинг узлуксиз рўза тутмоғимдан, туни бирла ибодат қилмогимдан Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам хабар топибдирлар. Ўшанда, Жаноб менинг олдимга бир кишини юбордиларми ёким ул кишига ўзим учрадимми, ёдимда йўқ. Шунда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Айтишларича, сен муттасил рўза тутар эмишсен, тун бўйи ухламай, ибодат қилар эмишсен. Рўза тутғил, бироқ вақтида овқатланғил, кечаси ибодат айлағил, аммо вақтида ухлағил, чунким, сенда ўзингнинг ҳам, аҳлу аёлингнинг ҳам, кўзингнинг ҳам ҳаққи бордир (кўзингни деганларида, «уни уйқусиз қолдирмоққа

ҳаққинг йўқдир»,— демоқчилар)»,— дедилар. Мен: «Менинг бундан ҳам кўпроқ ибодат қилмакка қувватим етғайдир»,— дедим. «Ундоқ бўлса, сен Довуд алайҳиссаломнинг тутган рўзаларини тутгил!» — дедилар. Мен: «Ул нечук рўзадир?» — деб сўрадим. «Довуд пайғамбар, бир кун рўза тутиб, бир кун тутмас эрдилар, жангларда душман бирлан юзма-юз келсалар ҳам, қочмас эрдилар (яъни, «Рўза ул кишини заифлаштирумас эрди»,— демоқчилар)»,— деб жавоб бердилар. Мен: «Ё Расууллоҳ, менинг душмандан қочмаслиғимга ким кафил бўла олур?»—дедим».

Ато разияллоҳу анҳу: «Мен Жаноб Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муттасил рўза тутмоқ тўғрисида не деганларини билмадим. Бироқ, шуни эсларменким, узлуксиз рўза тутган кишига рўзанинг ҳеч қандай савоби бўлмағайдир, деб икки марта такрорлагандирлар»,— дейдилар.

56-боб. Бир кун рўза тутиб, бир кун тутмаслик ҳақида

Абдуллоҳ ибн Амр разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам менга ҳар ойда уч кун рўза тутғил, дедилар. Мен бундан ҳам кўпроқ тутмоққа қурбим етмоғини айтдим. Шунда, Жаноб Расууллоҳ бир кун рўза тутиб, бир кун тутмаслигим ҳамда бир ойда бир марта Қуръонни хатм қилмоғим мумкинлигини айтдилар. Мен: «Бундан ҳам кўп хатм қилмоққа қодирмен»,— дедим. Ниҳоят, Жаноб Расууллоҳ уч кунда бир марта хатм қилмоғимни буюрдилар».

57-боб. Довуд алайҳиссалом қандай рўза тутганлар?

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос разияллоҳу анҳу: «Менга Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сен узлуксиз рўза тутиб, кечанинг ҳаммасида ибодат қилар эмишсен»,— дедилар. Мен: «Ҳа, шундоқ»,— дедим. Ул киши: «Агар шундоқ қиласверсанг, кўзингнинг «кўриш қобилияти заифлашфайдир ва бутун аъзоларинг толиқфайдир. Умр бўйи тутган рўзанг савобсиз қолиб, зое кетғайдир. Ҳар ойда уч кун рўза тутган кишига эрса, умр бўйи рўза тутганнинг савоби берилғайдир»,— дедилар. Мен: «Ё Расууллоҳ, бундан ҳам кўпроқ тутмоққа кучим етғайдир»,— дедим. Шунда ул зот: «Бўлмаса, Довуд алайҳиссалом тутган рўзани тутғил, ул киши бир кун рўза тутиб, бир кун тутмас эрдилар. Душман бирла рўбарӯ келганларида ҳам қочмас эрдилар (яъни, бундоқ рўза инсон аъзосини заифлаштирмағайдир)»,— дедилар.

Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос разияллоҳу анҳу: «Расууллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам узлуксиз рўза тутмоғимдан хабар топиб, олдимга кирдилар. Мен Жанобга ўтиրмаклари учун теридан қилинган, ичига хурмо барги тўлдирилган тўшак солдим, ул киши унга ўтирмай ерга ўтиредилар, тўшак эрса, иккимизнинг ўртамиизда қолди. Сўнг, Жаноб: «Сенга ҳар ойда уч кун рўза тутмак кифоя қилмағайдирми?»— деб сўрадилар. Мен: «Ё Расууллоҳ, бу оздир»,— дедим. «Бўлмаса, беш кун»,— дедилар. Мен: «Бу оздир»,— дедим. «Ул киши: «Етти кун»,— дедилар. Мен: «Бу ҳам оздир»,— дедим. Жаноб: «Тўққиз кун»,— дедилар. «Бу ҳам оз»,— дедим. Ул киши: «Ўн бир кун»,— дедилар. Мен буни ҳам оз, дедим. Шунда ул киши: «Довуд алайҳиссаломнинг рўзаларидан афзал рўза йўқдир, ул ярим умрга тенгдир, бир кун рўза тутғил, бир кун оғзинг очик бўлсин»,— дедилар».

58-боб. Ой тўлган кунлари — ўн учинчи, ўн тўртинчи ва ўн бешинчи кунларда рўза тутмоқ ҳақида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Менга дўстим саллаллоҳу алайҳи ва саллам уч нарсани — ҳар ойда уч кун рўза тутмоқни, эрталабки намознинг икки ракъат суннатини ҳар куни ўқимоқни ва витр намозини ётиш олдидан ўқимоқни васият қилдилар»,— дейдилар.

59-боб. Нафл рўза тутган кишининг ҳеч қаерда оғиз очмаслиги ҳақида

895 . عنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْ أُمَّ سُلَيْمَ ، فَأَتَتْهُ بَتْمُرٌ وَسَمْنٌ ، قَالَ : (أَعِيدُوا سَمْنَكُمْ فِي سَقَائِهِ ، وَتَمْرَكُمْ فِي وِعَائِهِ ، فَإِنِّي صَائِمٌ) . ثُمَّ قَامَ إِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ الْبَيْتِ فَصَلَّى غَيْرَ الْمَكْوُبَةِ ، فَدَعَا لِأُمَّ سُلَيْمَ وَأَهْلِ بَيْتِهَا ، فَقَالَتْ أُمُّ سُلَيْمَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي حُوَيْصَةً ، قَالَ : (مَا هِيَ) . قَالَتْ : حَادِمُكَ أَنَسٌ ، فَمَا تَرَكَ حَيْرَ آخِرَةً ، وَلَا دُنْيَا إِلَّا دَعَاهُ لِي بِهِ : (اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ مَالًا وَوَلَدًا ، وَبَارِكْ لَهُ). فَإِنِّي لَمِنْ أَكْثَرِ الْأَنْصَارِ مَالًا . وَحَدَّثَنِي أَبْنَتِي أُمَيَّةً : أَنَّهُ دُفِنَ لِصُلْبِي مَقْدَمَ حَجَاجَ الْبَصْرَةَ بِضْعَ عِشْرُونَ وَمِائَةً .

Анас разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Умму Сулаймнинг (Анаснинг оналарининг) уйларига кирдилар. Умму Сулайм Жаноб Расулуллоҳнинг олдилари га хурмо бирлан ёғ қўйдилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Ёғларингизни идишига қайтариб қўйиб қўйингиз, хурмоларингизни ҳам олиб қўйингиз, чунким мен рўзадирман»,— дедилар. Сўнг, Жаноб Расулуллоҳ уйнинг бир чеккаси га бордилар-да, нафл ўқиб, Умму Сулайм ва ул кишининг ахли байтлари ҳаққига дуо қилдилар. Шунда, Умму Сулайм: «Менинг бир маҳсус илтимосим бор»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Ул не эркан?» — деб сўрадилар. Умму Сулайм: «Илтимосим, сизнинг хизматкорингиз Анас хусусинда»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ дунёда ва охиратда неки яхшилиғ бўлса, ҳаммасини айтиб, мени (яъни, Анасни) дуо қилдилар. Шунинг учун ҳам мен ансорлар ичида энг бадавлат кишидирмен!»

60-боб. Ҳар ойнинг охирида рўза тутмоқ ҳақида

896 . عنْ عَمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سَأَلَ رَجُلًا وَعَمْرَانَ يَسْمَعُ فَقَالَ : (يَا أَبَا فُلَانَ ، أَمَا صُنْتَ سَرَرَ هَذَا الشَّهْرُ) . قَالَ الرَّجُلُ : لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : (فَإِذَا أَفْطَرْتَ فَصُمْ يَوْمَينِ) . وَعَنْهُ فِي رِوَايَةٍ قَالَ : (مِنْ سَرَرِ شَعْبَانَ) .

Имрон ибн Ҳусайн разияллоҳу анҳу ривот қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам мендан (ёким бошқа бир кишидан сўрганлар-у, Имрон эшитганлар): «Эй фалончи, ушбу ойнинг охирида рўза тутмадингми?» — деб сўрадилар. (Мазкур ҳадиснинг ровийларидан Абунуъмон: «Жаноб Расулуллоҳ «Ушбу ойнинг» деганларида, Рамазонни назарда тутганлар, деб ўйлайман»,— дейдилар). Мен: «Йўқ, тутмадим, ё Расулуллоҳ!»—дедим.. Жаноб Расулуллоҳ: «Рамазон тугагач, ҳайитдан икки кун ўтказиб, рўза тутиб қўйил!»— дедилар».

Имом Бухорий: «Имрон айтган бошқа бир ривоятда Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам «Шаъбон ойининг охиридан икки кун ўтказиб» — деганлар»,— дейдилар.

61-боб. Жумъа куни рўза тутмаслик ҳақида

897 . عنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قِيلَ لَهُ : أَنَّهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ ؟ قَالَ : نَعَمْ

Мұхаммад ибн Аббод ривоят қиладирлар: «Мен Жабир разияллоҳу анҳудан Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жумъа куни (нафл) рўза тутмоқдан қайтарганлари тўғрисида сўрадим. Жабир: «Ха, қайтарганлар»,— дедилар».

Мазкур ҳадис ривийларидан бири Абу Осим: «Жаноб Расулуллоҳ, жумъа кунигина (нафл) рўза тутмак одат бўлиб қолиб, бошқа кунлари рўза тутмай қўйишмасин, деганлар»,— дейдилар.

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Мен Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг, ҳеч қайси бирингиз жумъа куни (нафл) рўза тутмангиз, агар тутадирган бўлсангиз,

жумъадан олдинги бир кунни ёким жумъадан кейинги бир кунни қўшиб тутингиз, деганларини эшитганман», — дейдилар.

898 . عَنْ جُوَيْرِيَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَهِيَ صَائِمَةٌ ، فَقَالَ : (أَصُمْتِ أَمْسِ) . قَالَتْ : لَا ، قَالَ : (أَتَرِيدِينَ أَنْ تَصُومِي غَدًا) . قَالَتْ : لَا ، قَالَ : (فَأَفْطِرِي) .

Абу Айюб ривоят қиласидирлар: «Жумъа куни Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Жувайра бинти Ҳарс разияллоҳу анҳонинг уйларига кирибдирлар. Ул киши рӯза эрканлар. Жаноб Расулуллоҳ: «Кеча ҳам рӯзамидинг?» — деб сўрабдирлар. Жувайра: «Йўқ», — дебдирлар. Кейин, Жаноб Расулуллоҳ: «Эртага ҳам рӯза тутғаймисен?» — деб сўрабдилар. Ул киши: «Йўқ» — дебдирлар. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Ундоқ бўлса, рӯзангни очгил!» — дебдирлар. Жувайра оғиз.очибдирлар».

62-боб. Киши ўзи учун рӯза тутадирган кунларинй белгилаб олса, бўладирми?

899 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سُئِلَتْ : هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْتَصُّ مِنَ الْأَيَّامِ شَيْئًا ؟ قَالَتْ : لَا كَانَ عَمَلُهُ دِجَةً ، وَأَيْكُمْ يَطِيقُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطِيقُ .

Алқама ривоят қиласидирлар: «Оиша разияллоҳу анҳодан: «Жаноб Расулуллоҳ ўзлари учун рӯза тутадирган кунларни белгилаб олганми эрдилар?» — деб сўрадим. Ул киши: «Жаноб Расулуллоҳ доимо рӯза тутар эрдилар, сизларнинг қайси бирингиз ул киши қилган ибодатга чидай олурсиз?!» — дедилар».

63-боб. Арафа куни рӯза тутмоқ ҳақида

Уммулфазл ривоят қиласидирлар: «Арафа куни менинг ҳузуримда ўтирган одамлар Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рӯза ёким рӯза эрмасликлари тўғрисида тортишиб қолишиди. Айримлар: «Жаноб рӯзалар», — деса, баъзилар: «Рӯза эрмаслар», — деди. Шунда мен Жанобга бир идишда сут юбордим. Жаноб тую миниб Арафотда турган эрдилар, сутни ичдилар».

Маймуна разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Одамлар Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг арафа куни рӯза тутганлари тўғрисида шубҳа қилиб қолишиди. Шунда мен Жанобга сут юбордим. Жаноб Арафотда турган эрдилар, одамлар кўз олдида сутни ичдилар».

65-боб. Қурбон ҳайити куни рӯза тутмаслик ҳақида

Ато разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Абу Хурайра разияллоҳу анҳу: «Икки рӯза ва икки савдо-сотик, яъни Рамазон ва Қурбон ҳайитлари куни рӯза тутмак, молни кўрмасдан ёким кўрсатмасдан бор барака қилмак ҳамда сотилган нарсани қайтиб олмак ёким қайтариб олмак манъ қилингандир», — дейдирлар».

Зиёд ибн Жубайр ривоят қиласидирлар: «Бир киши Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳу анҳунинг ҳузурига келиб: «Бир одам ҳар доим маълум бир кунда рӯза тутмоққа аҳд қилган эркан, ўшал кун — душанба куни бўлиб, ҳайит кунига тўғри келиб қолибдир, энди ул не қилғайдир?» — деб сўради. «Оллоҳ: «Аҳд қилсангизлар, унга вафо қилингиз! » — дейдир. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эрса, ҳайит куни рӯза тутмакни манъ қилганлар», — дебдирлар (уламолар: «Ҳайит кунига тўғри келган рӯзани қазо қилиб, бошқа куни тутса, оятга ҳам, ҳадисга ҳам амал қилган бўлур», — дейишадир)».

Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга ўн иккита ғазавотда иштирок этган Абу Саъид Ҳудрий разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламдан

мени ғоят таажжубга солған қүйидаги түрт ҳикматни. әшитдим», — дейдирлар: 1)ёнида маҳрами бўлмаган аёл икки кунлик йўлга ёлғиз ўзи чиқмасин! 2)икки кун — Рамазон ва Қурбон ҳайитлари куни рўза тутилмасин! 3)Бомдоддан сўнг, то кун чиққунча ва асрдан сўнг, то кун ботгунча намоз ўқилмасин! 4)Учта масжид — Масжид ул-Ҳаром, Масжид ул-Ақсо ва менинг масжидларимдан (яъни, Масжид ун-Набийдан) ўзга масжидларга тавоғ қилмак ниятида сафар қилинмасин!

66-боб. Ташриқ кунлари рўза тутмоқ ҳақида

900 . عنْ عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَا : لَمْ يُرَحَّصْ فِي أَيَامِ التَّشْرِيقِ أَنْ يَصْمَنَ إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدْ الْهَدْيَ.

Ҳишом разияллоҳу анҳу: «Оиша разияллоҳу анҳо ҳам, оталари (Абу Бакр) ҳам Ташриқ кунлари рўза тутмак қурбонликка жонлиқ сўймакка қурби етмаганларгагина рухсат этилди», — дейдилар.

Ибн Умар разияллоҳу анҳу: «Бир йўла ҳаж ва умра қилмакни ният айлаб, эҳром боғлаганлар, арафа кунигача умра қилган бўлсалар-у, лекин қурбонликка жонлиқ сўймакка қурбилари етмаган бўлса, ҳамда рўзани ҳайит кунигача тутишмаган бўлса, Ташриқ кунлари рўза тутмаклари керак бўлғайдир», — дейдирлар.

67-боб. Ашуро куни рўза тутмоқ қақида

Солим разияллоҳу анҳунинг оталари: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам, кимки Ашуро куни рўза тутмакни истаса, тутсин! деб айтганлар», — дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Рамазон ойининг рўзаси фарз қилингунга қадар, Ашуро куни рўза тутмакни буюрган эрдилар. Рамазонда рўза тутмак фарз бўлганидан кейин эрса, Ашуро куни истаганлар рўза тутди, истамаганлар тутмади».

901 . عنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ تَصُومُهُ قُرْيَشٌ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ ، فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِيَّةَ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ ، فَلَمَّا فُرِضَ رَمَضَانُ تَرَكَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ ، فَمَنْ شَاءَ صَامَهُ ، وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Исломдан авюл, жоҳилия даврида қурайш аҳли Ашуро куни рўза тутар эрди. Жаноб Расулуллоҳ Мадинага келганларидан кейин ҳам Ашуро куни рўза тутдилар, бошқаларни ҳам тутмакка буюрдилар. Рамазон ойида рўза тутмак фарз қилиниб, Жаноб Расулуллоҳ Ашуро куни рўза тутмакни тарқ этганларидан кейин, Ашуро куни рўза тутмак ихтиёрий бўлиб қолди».

Хумайд ибн Абдурраҳмон ривоят қиладирлар: «Муовия ибн Абу Суфён ҳаж қилган йиллари Ашуро куни минбарга чиқиб: «Эй Мадина аҳли, уламоларингиз эшитиб қўйсингилар! Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ашуро куни рўза тутмак фарз қилинмаган эрса ҳам, мен рўзадирман, аммо сизларга бу ихтиёрийдир», деб айтганларини эшитгандан», — дедилар».

902 . عنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَدَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيَّةَ ، فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ ، فَقَالَ : (مَا هَذَا) . قَالُوا : يَوْمٌ صَالِحٌ ، هَذَا يَوْمٌ نَحْيَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ ، فَصَامَهُ مُوسَى ، قَالَ : (فَإِنَّمَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ) . فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ .

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага келганларида, қарасалар, яхудийлар Ашуро куни рўза тутишар эрканлар. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бу нечук рўзадир?» — деб сўрадилар. Яхудийлар: «Бу яхши кундир, шу куни Мусо, Оллоҳ

таоло Баний Исройлни душманларидан халос қилгани учун рўза тутганлар»,— дейишди. Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Биз Мусога сизлардан кўра ҳақлироқдирмиз»,— деб шу куни ўзлари ҳам рўза тутдилар, бошқаларга ҳам рўза тутмакни амр қилдилар».

Абу Мусо разияллоҳу анҳу: «Яхудийлар Ашуро кунини байрам, деб ҳисоблашар эрди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлар ҳам шул куни рўза .тутингиз!» — деб айтдилар»,— дейдилар.

Ибн Аббос разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Аслам қабиласидан бир кишига: «Кимки бугун овқат еган бўлса, куннинг қолган қисмида рўза тутсин, кимки овқат емаган бўлса, саҳаргача овқат емасин, чунким бул кун Ашуро кунидир!»—деб эълон қилмакни буюрдилар».

Салама ибн Аквас разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Аслам қабиласидан бир кишига: «Кимки бугун овқат еган бўлса, куннинг қолган қисмида рўза тутсин, кимки овқат емаган бўлса, саҳаргача овқат емасин, чунким бул кун Ашуро кунидир!»—деб эълон қилмакни буюрдилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ ТАРОВИҲ КИТОБИ

1-боб. Рамазон кечалари туриб тарових ўқимоқнинг фазилати ҳақида

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Рамазон кечасининг фазилатига ишониб ва савобидан умид қилиб (тарових ўқимоққа) турган кишининг илгари қилган барча гуноҳлари мағфират қилинғайдир»,— деганлар».

Ибн Шихоб разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам вафот қилгунларича ҳам, Абу Бакр разияллоҳу анҳунинг халифалик даврларида ҳам, Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳу халифалик қилган дастлабки йилларда ҳам кечаси туриб тарових ўқимоқ тартиби ўзгармади. «Мен, — дейдирлар Абдураҳмон ибн Абдулқориъ,— Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳу бирлан бирга кечаси масжидга чиқсан эрдим, ҳар ер-ҳар ерда одамлар тўп-тўп бўлишиб, ўз ҳолларича намоз ўқишар эрди. Ҳазрат Умар: «Буларнинг барчасини йиғиб, бир қорини бошлиқ қилиб қўйдилар. Эртасига кечаси ул киши бирлан яна масжидга чиқдим, одамлар қорига иқтидо қилиб намоз ўқишаётган эркан. Ҳазрат Умар (буни кўриб): «Қандоқ яхши бидъат (яъни, Жаноб Расулуллоҳдан кейин жорий қилингандан кўра, туннинг биринчи қисмида намоз ўқиб, сўнг ухлаб қолганларидан кўра, тун охирида туриб, намоз ўқиётганлар афзалроқдир!» — дедилар».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон кечаси ўз масжидларига чиқиб, намоз ўқидилар»,— дейдилар.

903 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ لَيْلَةً مِنْ جُوفِ الْلَّيْلِ ، فَصَلَّى فِي الْمَسْجِدِ وَصَلَّى رِحَالَ بِصَلَاتِهِ ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ فَتَحَدَّثُوا ، فَاجْتَمَعَ أَكْثَرُهُمُ مِنْهُمْ ، فَصَلَوْا مَعَهُ ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ فَتَحَدَّثُوا ، فَكَثُرَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ مِنَ الْلَّيْلَةِ الْثَالِثَةِ ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَلَاتِهِ ، فَلَمَّا كَانَتِ الْلَّيْلَةُ الرَّابِعَةُ عَجَزَ الْمَسْجِدُ عَنْ أَهْلِهِ ، حَتَّىٰ خَرَجَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ ، فَلَمَّا قَضَى الْفَجْرَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ ، فَتَشَهَّدَ ثُمَّ قَالَ : (أَمَّا بَعْدُ ، إِنَّهُ لَمْ يَخْفَ عَلَيَّ مَكَانُكُمْ ، وَلَكُنِّي حَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ فَتَعْجِزُوا عَنْهَا) . فَكَوْفَيْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон кечаларидан бирида масжидга чиқиб намоз ўқидилар. Жаноб Расулуллоҳга иқтидо қилиб, одамлар ҳам намоз ўқишиди. Бу дарҳол одамлар орасида овоза бўлди. Эртасига масжидга анчагина одам тўпланиб, намоз ўқишиди. Учинчи кеча яна ҳам кўпроқ одам йиғилиб, Жаноб Расулуллоҳ бирлан бирга намоз ўқишиди. Тўртинчи кеча масжидга одам сифмай кетди. Жаноб Расулуллоҳ бу гал кечаси чиқмадилар, фақат бомдод намозига чиқдилар, Бомдоддан сўнг, хутба ташаҳхудини ўқиб бўлгач, одамларга қараб: «Мени сизларнинг кўпайиб кетганлигинги чўчитгани йўқ, балким бул сизларга фарз бўлиб қолиб, бажара олмай қолғаймисизлар, деб қўрқфайдирмен», — дедилар. Расулуллоҳ вафот қилгунларича қайта бундоқ намоз ўқилмади».

Абу Салийма ибн Абдурраҳмон Оиша разияллоҳу анҳодан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон кечалари нечук намоз ўқир эдилар? » — деб сўрадилар. Оиша онамиз бундай дедилар: «Жаноб Расулуллоҳ Рамазонда ҳам, бошқа вақтда ҳам намозни ўн бир ракъатдан оширмас эрдилар, аввал тўрт ракъат ўқир эрдилар, унинг кўркамлигию узунлигини сўрамай қўя қолингиз, сўнг яна тўрт ракъат ўқир эрдилар, унинг ҳам кўркамлигию узунлигини сўрамай қўя қолингиз, сўнг тағин уч ракъат ўқир эрдилар. (Кейин ўринларига ётардилар). Шунда мен: «Ё Расулуллоҳ, витр ўқимасдан ухлайдирсизми?» — дер эрдим. Ул киши: «Эй Оиша, иккала қўзим ухлағайдир-у, қалбим ухламас», — деб жавоб қилар йрдилар».

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

2-боб. Лайлат ул-Қадрнинг фазилати қақида

Оллоҳ таоло бундай дейдир: «Биз ушбу Қуръонни Қадр Кечаси нозил қилдик. Лайлат ул-Қадр деганда, нени тушунғайсен ва Лайлат ул-Қадр ўзи недир? Лайлат ул-Қадр минг ойдан ҳам яхшироқдир. Ўшал кеча парвардигорлари ҳукми илиа фаришталар ва Жаброил тушғайдирлар, ул кеча тонг отгунча омонлиқ кечаси бўлғайдир».

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки Рамазоннинг фарз эканлиғига ишониб, унга ихлос қилиб ва унинг савобидан умид айлаб, рўза тутгайдир, илгариги қилган гуноҳларининг барчаси кечирилғайдир, ва шунингдек, кимки Қадр Кечасини, унинг улуғлиғига инониб, унга ихлос қилиб ва ундан савоб умид айлаб, бедор ўтказғайдир ҳам, илгари қилган гуноҳларининг барчаси кечирилғайдир», — деганлар».

3-боб. Лайлат ул-Қадрни Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг еттисида кутингиз!

904 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ رِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْوَاهُ لَيْلَةَ الْقُدْرِ فِي الْمَنَامِ فِي السَّبْعِ الْأَوَّلِيَّةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَّاتٌ فِي السَّبْعِ الْأَوَّلِيَّةِ ، فَمَنْ كَانَ مُتَّهِرًا هُنَّ فَلَيَسْرِحُهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَّلِيَّةِ)

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бир қанча саҳобалари Лайлат ул-Қадрнинг Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг еттисида бўлмоғини тушларида кўришган эркан. Шунда, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизларнинг тушларингиз Лайлат ул-Қадр Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг еттисинда эрканлиғига мувоғиқ келғайдир, деб ўйлармен. Кимки Лайлат ул-Қадрни кутмоқчи эрса, Рамазоннинг охирги ўн

кунлигининг еттисинда кутсин!» — дедилар».

905 . عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :

اعْتَكَفْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ مِنْ رَمَضَانَ ، فَخَرَجَ صَبِيْحَةَ عَشْرِينَ فَخَطَبَنَا وَقَالَ : (إِنِّي أُرِيتُ لِيَلَةَ الْقُدْرَ ، ثُمَّ أُنْسِيَتُهَا ، أَوْ نَسِيَتُهَا ، فَالْتَّمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ اخْرِ في الْوَيْرِ ، وَإِنِّي رَأَيْتُ أَنِّي أَسْجُدُ فِي مَاءٍ وَطِينَ ، فَمَنْ كَانَ اعْتَكَفَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَيْرُجِعْ) . فَرَجَعْنَا وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَزْعَةً ، فَجَاءَتْ سَحَابَةً فَمَطَرَتْ حَتَّى سَالَ سَقْفُ الْمَسْجِدِ ، وَكَانَ مِنْ حَرِيدِ التَّنَحُّلِ ، وَأُقْيِمَتِ الصَّلَاةُ ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِي الْمَاءِ وَالْطِينِ ، حَتَّى رَأَيْتُ أَثْرَ الطِينِ فِي جَبَهَتِهِ .

Абу Саъид ривоят қиласыларлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бергә Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигига эътикофга ўтиридик. Жаноб Расулуллоҳ Рамазоннинг йигирманчи куни эрталаб чиқиб, бизга ваъз қилдилар, сўнт: «Тушимда менга Лайлар ул-Қадр аниқ кўрсатилди, аммо унинг қайси кун бўлмоғи ёдимдан чиқиб қолди. Уни Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг тоқ кунларида кутингиз! Мен тушимда лой жойда сажда қилаётган эрмишман, энди кимки пайгамбар бирлан эътикрофга ўтирган эрса, уйига қайтсин!» — дедилар. Биз уйимизга йўл олдик. Осмонда ҳеч қандай булат йўқ эрди. Иттифоқо, бир булат пайдо бўлиб, шундоқ ёмғир ёғдиким, ҳатто масжиднинг томи оқиб тушди, чунки масжиднинг томига хурмо шохлари ёпилган эрди. Сўнг, бомдодга такбир айтилди. Шунда, мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг лой жойда сажда қилаётганларини, ҳатто пешоналарига лой текканини кўрдим».

4-боб. Лайлар ул-Қадрни Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг тоқ кунларида кутмоқ лозим

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Лайлар ул-Қадрни Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг тоқ кунлари кутингиз, деб айтибидирлар»,— дейдилар.

Абу Саъид Худрий разияллоҳу анҳу ривоят қиласыларлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазон ойининг иккинчи ўн кунлигига эътикофга ўтириб, йигирманчи кечани ўтказгач, эътикофни тугатар эрдилар. Кейин, йигирма биринчи кечани ўтказиб, яна эътикофга ўтирас эрдилар, бошқалар ҳам қайтиб бирга эътикоф қилишар эрди. Жаноб Расулуллоҳ Рамазон ойида одатдагидек эътикофга ўтирилар. Йигирманчи кечани ўтказгач, ташқарига чиқдилар-да, одамларга таъз айтдилар, сўнг уларга бир қанча юмушларни буюриб: «Бу ўн кунликда эътикоф қилдим, аммо менга охирги ўн кунликда ҳам эътикоф қилмоқ лозимлиги аён бўлди, кимки Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигига эътикоф қилган эрса, эътикофни давом эттирсин! Тушимда менга Лайлар ул-Қадр (кечаси) бўладирган кун аниқ тайинланди, бироқ ул ёдимдан чиқиб қолди. Энди, уни Рамазоннинг охирги ўн кунлигининг тоқ кунларида кутингиз! Мен тушимда лой ерга сажда қилаётган эрканман»,— дедилар. Шул кеча ёмғир ёғди, масжид томидан Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намоз ўқийдирган ерларига чакка ўтиб, лой бўлиб кетди. Кейин, Рамазоннинг йигирма биринчи кечаси Жаноб Расулуллоҳнинг бомдод ўқиб қайтаётганларида муборак юзларига лой текканини кўрдим».

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қадр Кечасини кутингиз!» деб айтдилар»,— дейдилар.

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикофга ўтирадилар ва «Лайлар ул-Қадрни Рамазоннинг

охирги ўн кунлигига кутингиз!» — дер эрдилар», — дейдилар.

906 . عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : الْتَّمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأُوَانِحِ مِنْ رَمَضَانَ ، لَيْلَةَ الْقَدْرِ ، فِي تَاسِعَةِ تَبَقَّى ، فِي سَابِعَةِ تَبَقَّى ، فِي خَامِسَةِ تَبَقَّى .

Ибн Аббос разияллоҳу аңху: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Лайлат ул-Қадрни Рамазоннинг охирги ўн кунлигига, рўзанинг тўққиз куни қолганда ёким етти куни қолганда ёхуд беш куни қолганда кутингиз!» — дер эрдилар», — дейдилар.

907 . وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رِوَايَةٍ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (هِيَ فِي الْعَشْرِ هِيَ فِي تِسْعَ يَمْضِينَ ، أَوْ فِي سَبْعَ يَمْضِينَ) . يَعْنِي لَيْلَةَ الْقَدْرِ .

Ибн Аббос разияллоҳу аңху: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Лайлат ул-Қадр охирги ўн кунликда — йигирма тўққизда, йигирма еттида бўлғайдир», — дедилар», — дейдилар. Ибн Аббос разияллоҳу аңху «Лайлат ул-Қадрни тўртинчи кеча кутингиз!» деган ҳадисни ҳам айтганлар.

5-боб. Лайлат ул-Қадр тайин қилинган куннинг, кишилар жанжаллашиб қолганлиги сабабли, ёддан кўтарилигани ҳақида

Убода ибн ас-Сомий разияллоҳу аңху ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Лайлат ул-Қадр қайси куни бўлмоғини хабар қилмоқ учун чиқдилар. Йўлда икки мусулмоннинг жанжаллашаётганини кўриб, ўшал кун ёдларидан чиқиб қолди. Жаноб Расулуллоҳ саҳобаларга: «Мен сизларга Лайлат ул-Қадр бўладирган кунни хабар қилмоқчи бўлиб чиқсан эрдим, бироқ йўлда фалончи бирлан пистончининг жанжаллашаётганини кўриб, ёдимдан кўтарилиб кетди, Қадр Кечасини Рамазоннинг йигирма тўққиз ёким йигирма етти ёки йигирма бешинчи кунларида кутингиз!» — дедилар».

6-боб. Рамазоннинг охирги ўн кунлигига ибодат қилмоқча қаттиқ киришмоқ лозимлиги ҳақида

908 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرَ ، شَدَّ مِئَرَةً ، وَأَحْيَا لَيْلَةً ، وَأَيَّقَظَ أَهْلَهُ .

Оиша разияллоҳу аңҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг охирги ўн кунлиги келса, аҳллари ила алоқа қилмоқдан узоқлашар эрдилар, кечалари ухламас эрдилар ва уйдагиларни ҳам ибодат қилмоқча уйғотар эрдилар», — дейдилар.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМИ

7-боб. Эътикоф ҳақидаги боблар

Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикоф қилинадир. Ҳамма масжидларда ҳам эътикоф қилмоқ мумкин. Оллоҳ таолонинг қуидидаги каломи бунга далил: «Масжидларда эътикофда ўтирган кунларингизда аёлларга яқинлик қилмангиз! Бу Оллоҳ белгилаган чегаралардир. Бинобарин, аларга яқинлик қилмангиз! Шул тариқа Оллоҳ таоло ўз ҳукмларини бандаларига тушунтирғайдир, шояд улар Оллоҳнинг айтганини қилиб, қайтарганидан қайтсалар!»

Абдуллоҳ ибн Умар: «Расулуллоҳ Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикофга ўтирас эрдилар», — дейдилар.

909 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ

الأوَّلُ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّىٰ تَوَفَّاهُ اللَّهُ ، ثُمَّ اعْتَكُفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам то Оллоҳ таоло омонатини олгунча Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикофга ўтирумакни канда қилмадилар. Жанобдан сўнг, ул кишининг аёллари ҳам шундоқ эътикоф қилишадиган бўлди»,— дейдилар.

Абӯ Саъид Ҳудрий разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам қайси бир йили Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигига эътикофга ўтирудилар. Йигирманчи куни эрталаб эътикофни тугатиб, ташқарига чиқдилар-да, бундай дедилар: «Кимки мен бирлан бирга эътикоф қилган бўлса, охирги ўн кунликда ҳам эътикофни давом эттирасин! Шул кеча менга Лайлут ул-Қадр ўтадиган кун тайин қилинган эди, аммо ёдимдан кўтарилибди. Тушимда лой ерда сажда қилаётган эрмишман, Лайлут ул-Қадрни охирги ўн кунликнинг тоқ кунларида кутингиз!» Шу кечаси ёмғир ёғди. Масжид томи хурмо шохлари бирлан ёпилган эрди, ёмғир ўтиб кетди. Расулуллоҳнинг пешоналарига лой текканини йигирма биринчи куни эрталаб ўз кўзим бирлан кўрдим».

8-боб. Ҳайз кўрган хотин эътикофда ўтиргай эрининг сочини тараши мумкин

910 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَدْخُلُ عَلَيْ رَأْسَهُ ، وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَأَرْجِلُهُ ، وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةً إِذَا كَانَ مُعْتَكِفًا .

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда эътикофда ўтирган кунлари муборак бошларини дарчадан чиқарап эрдилар, мен ҳайз кўрган бўлсам ҳам, соchlарини тараб қўярдим»,— дейдилар.

9-боб. Эътикофда ўтирган киши уйига жуда зарур бўлганда кирадир

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжиддан чиқмай бошларини дарчадан чиқарап эрдилар, мен соchlарини тараб қўярдим. Эътикофда бўлсалар, уйга ҳеч кирмас эрдилар, фақат зарур бўлсагина кирап эрдилар»,— дейдилар.

10-боб. Эътикофда ўтирган кишининг ювинмоғи ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳайз кўрган бўлсам ҳам мени қучоқлар эрдилар. Эътикофда ўтирган кунлари бошларини дарчадан чиқарап эрдилар, мен ҳайз кўрган бўлсам ҳам ювиб қўярдим»,— дейдилар.

11-боб. Кечаси эътикофда ўтироқи ҳақида

911 . عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَنَّ عُمَرَ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ اعْتَكِفَ لَيْلَةً فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؟ قَالَ : (فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ) .

Ибн Умар разияллоҳу анҳу ривоят қиласидирлар: «Ҳазрат Умар Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Мен жоҳилия даврида бир кеча Масжид ул-Ҳаромда эътикоф қилурмен, деб ният айлаган эрдим»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ: «Нияtingга вафо қилғил!»—дедилар».

12-боб. Аёлларнинг эътикофда ўтироқи ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиласидирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикофда ўтирар эрдилар. Жаноб Расулуллоҳ менинг учун масжид саҳнида чодир тутиб берган эрдилар, бомдоддан сўнг олдимга кирадилар. Жаноб Расулуллоҳнинг бошқа заифалари — Ҳафса мендан

ўзига чодир тутиб олмоқقا рухсат сўраб эрди, рухсат бердим, чодир тутиб олди. Буни кўрган Зайнаб бинти Жаҳш (Расулуллоҳнинг хотинларидан бири) ҳам ўзига чодир қуриб олди. Эртасига эрталаб Жаноб Расулуллоҳ чодирларни кўриб: «Бу несидир?»— дедилар. «Хотинларингизнинг чодири»,— дейишди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Улар яхши иш қилишибидир, деб ўйлайсизларми?»— дедилар. Шундан сўнг, Жаноб Расулуллоҳ ўша ойдаги эътикофни тарқ этдилар. Бунинг эвазига Шаввол ойида ўн кун эътикоф қилдилар».

13-боб. Масжидга чодир тикмоқ ҳақида

912 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ ، فَلَمَّا اُنْصَرَفَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ ، إِذَا أَحَبَّيْهُ : خَبَاءً عَائِشَةَ ، وَخَبَاءً حَفْصَةَ ، وَخَبَاءً زَيْنَبَ ، فَقَالَ : (أَلْبَرَ تَقُولُونَ بِهِنَّ) . ثُمَّ اُنْصَرَفَ فَلَمْ يَعْتَكِفْ حَتَّى اَعْتَكَفَ عَشْرًا مِنْ شَوَّالٍ .

Оиша разияллоҳу анҳо ривоят қиладирлар: Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам эътикоф қилмоқ ниятида масжидга чиқиб эрдилар, мен, Ҳафса ва Зайнабнинг чодирларимизни кўриб қолдилар. Шунда: «Булар яхши иш қилишибидир, деб ўйлайсизларми?»— дедилар-да, эътикофга ўтирмаи, чиқиб кетдилар. Кейин, Шаввол ойида ўн кун эътикоф қилдилар».

14-боб. Эътикофда ўтирган киши бирор ҳожат бирлан масжид эшиги олдигача борадирми?

913 . عَنْ صَفِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّهَا جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزُورُهُ فِي الْمَسْجِدِ ، فِي الْعُشْرِ الْأَوَّلِ مِنْ رَمَضَانَ ، فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً ، ثُمَّ قَامَتْ تَتَقَبَّلُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهَا يَقْلِبُهَا ، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ عِنْدَ بَابِ أُمِّ سَلَمَةَ ، مَرَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ لَهُمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (عَلَى رِسْلِكُمَا ، إِنَّمَا هِيَ صَفِيَّةُ بْنُتُ حُبَيْبٍ) . فَقَالَا : سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَكَبَرَ عَلَيْهِمَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ الشَّيْطَانَ يَلْغُ مِنَ الْإِنْسَانِ مِلْعَنَ الدَّمِ ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْدِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَيْئًا) .

Сафиййа разияллоҳу анҳо: «Мен Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламни Рамазоннинг охириги ўн кунлигига масжидда эътикофда ўтирганларида кўргани бордим»,— дейдилар. Кейин, Сафиййа Жаноб Расулуллоҳ ҳузурларида бир оз суҳбатлашиб ўтирганларидан сўнг қайтиш учун ўринларидан турибдирлар, Жаноб Расулуллоҳ ҳам ул киши бирлан бирга туриб, масжиднинг эшиги олдигача бирга борибдирлар. Шунда, ансорлардан икки киши ўтиб кетаётib, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга салом беришибди. Жаноб Расулуллоҳ уларга: «Шошмангиз, бул Сафиййа бинти Ҳуйай (яъни, «Кўнглингизга бир нарса келмасин, бу — менинг хотиним» демоқчилар)»,— дебдирлар. Бояги икки кишига бу гап оғир ботиб: «Субҳоналлоҳ»,— дейишибди. Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шайтон инсоннинг қон томирларида юриб, васваса қилғайдир, шул боисдан сизларни ҳам шайтон васваса қилиб, хаёлингизга бўлмағур фикрни келтирмадимикан, деб хавотир олдим»,— дебдирлар.

15-боб. Эътикофда ўтироқ ва Набий саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йигирма кун бўлди, деганда эътикофни тугатиб, ташқарига чиқишилари ҳақида

Абу Салома ибн Абдурраҳмон Абу Саъид Худрийдан: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Лайлат ул-Қадр тўғрисида гапирганларини эшитганмисиз?»—

деб сўрадилар. Ул киши: «Ҳа»,— дедилар-да, қўйидагиларни ривоят қилиб бердилар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигидз эътикофга ўтиридик, йигирма кун бўлди, деганда эрталаб эътикофни тугатиб чиқдик. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ бизга ваъз айтдилар-да: «Лайлут ул-Қадр куни менга тайин қилиниб .эрди, аммо ул ёдимдан кўтарилиб қолди. Уни Рамазон ойининг охирги ўн кунлигига, тоқ кунларда кутингиз. Тушимда мен лой ерда сажда қилаётган эрмишман. Кимки мен бирлан бирга эътикоф қилган бўлса, масжидга қайтсан!»—дедилар. Одамлар масжидга қайтиб киришли. Шу пайтда осмонда бир парча ҳам булат йўқ эрди, бирдан қаердандир булат пайдо бўлиб, ёмғир ёғди. Сўнг, бомдодга такбир айтилди. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам лой ерда сажда қилдилар, ҳаттоқи мен Жаноб Расулуллоҳнинг муборак пешоналари ва бурунларига лой текканини кўрдим».

16-боб. Мустаҳозанинг (ичидан муттасил қон кетадирган аёлнинг) эътикоф килмоги ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга хотинларидан бири мустаҳоза ҳолида эътикофга ўтириди. Унинг ичидан қизил ва сарик суюқлик келиб турарди, биз остига тоғора қўйиб қўйгандик»,— дедилар.

17-боб. Аёлнинг эътикофда ўтирган эрини кўргани бормоги ҳақида

Али ибн Ҳусайн ривоят қиладирлар: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидда (эътикофда) эрдилар. Ул кишини кўргани келган) аёллари уйларига қайтмоқчи бўлиб, ўрнидан қўзғалди. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Сафиййага: «Шошмағил, кузатиб қўйғаймен!» — дедилар. Сафиййанинг уйи Усоманинг ҳовлисида эрди. Жаноб Расулуллоҳ Сафийя бирлан бирга чиқдилар. Иттифоқо, икки ансорий йўлиқиб, Жаноб Расулуллоҳга бир нигоҳ ташлашди-да, йўлда давом этишиди. Жаноб Расулуллоҳ уларни чақириб: «Бу — Сафийя бинти Ҳуйай (яъни, «Бу — менинг хотиним» демоқчилар)»,— дедилар. Улар таажжубланиб: «Субҳоналлоҳ, ё Расулуллоҳ!»—дейишли. Жаноб Расулуллоҳ: «Шайтон инсоннинг қон томирларида юрғайдир, шул боисдан шайтон васваса қилиб, ёмон хаёлга бормангиз, деб хавотир олдим»,— дедилар».

18-боб. Эътикофда ўтирган киши шубҳани ўзидан соқит қиладирми?

Али ибн Ҳусайн ривоят қиладирлар: «Сафийя разияллоҳу анҳо Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам эътикофда ўтирганларида хузурларига келдилар, сўнг қайтишларида Жаноб Расулуллоҳ ҳам биргалашиб йўлга тушдилар. Йўлда ансорлардан бири уларни кўрди. Жаноб Расулуллоҳ ансорни чақириб: «Бу — Сафийя (яъни, менинг хотиним), тағин хаёлингга ҳар хил фикр келиб юрмасин, чунким шайтон одам боласининг қон томирларида юрғайдир»,— дедилар».

Зуҳрий Суфёндан: «Сафийя кечаси келганми?»—деб сўраганларйда, ул киши: «Ҳа, кечаси»,— деб жавоб берган эрканлар.

19-боб. Эрталаб эътикофни тугатиб чиқса...

Абу Саъид Ҳудрий ривоят қиладирлар: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бирлан бирга Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигига эътикофга ўтиридик. Йигирманчи куни эрталаб нарсаларимизни кўтариб, Расулуллоҳнинг хузурларига келдик. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Кимки мен бирлан бирга эътикоф қилган бўлса, яна жойига қайтсан (эътикофни давом эттирсан), чунким шул кеча менга Лайлут ул-Қадр ўтадирган кун аён қилинди. Тушимда мен лой ерда сажда қилаётган эрмишман»,— дедилар. Жаноб Расулуллоҳ жойларига қайтдилар ҳамки, ёмғир ёға

бошлади, Оллоҳга қасам ичиб айтурменким, ўшал куни кечгача ёмғир ёғиб, шоҳшабба ташланган масжид томидан чакка ўтиб кетди. Кейин, мен Жаноб Расулуллоҳ (сажда қилаётганларида) бурунларига лой текканини кўрдим».

20-боб. Шаввол ойида эътикофга ўтиromoқ ҳақида

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар Рамазонда эътикофга ўтирап эрдилар. Бомдод вақти бўлгач, туриб намоз ўқирдиларда, яна қайтиб эътикофга ўтирадилар»,— дейдилар. Оиша онамиз Жаноб Расулуллоҳдан эътикофга ўтиromoққа рухсат сўраганларида, унга ижозат бердилар. Шунда, Оиша разияллоҳу анҳо ўзларига чодир қуриб олдилар. Буни эшитиб, Ҳафса ҳам ўзларига чодир қуриб олдилар. Кейин, Зайнаб ҳам эшитиб, чодир қуриб олдилар.. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бомдоддан сўйг келиб, тўртта чодир турганини кўриб, . «Бу несидир?»—дедилар. Жаноб Расулуллоҳга чодирлар аёллариники эканлигини айтиши. Жаноб Расулуллоҳ: «Не сабабдан бундоқ қилишди, яхши ниятдами? Олиб ташлангиз, мен иккинчи кўрмайин!»—деганларидан сўнг, чодирларни олиб ташлашди. Шундан кейин, Жаноб Расулуллоҳ Рамазон ойидаги эътикофларини тўхтатиб, Шаввол ойининг охирги ўн кунлигига уни давом эттиридилар».

21-боб. Эътикофда ўтирган киши рўза тутмаса ҳам бўладир

Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳу: «Ё Расулуллоҳ, мен жоҳилия даврида, Масжид ул-Ҳаромда бир кеча эътикоф қилғаймен, деб аҳд этган эрдим»,— дедилар. Шунда, Жаноб Расулуллоҳ: «Аҳдингга вафо қилғил!»—дедилар (бироқ рўза тутмок, ҳақида индамадилар). Кейин, Ҳазрат Умар бир кеча эътикофга ўтиридилар».

22-боб. Жоҳилия даврида эътикоф қилишга аҳд қилиб, сўнг мусулмон бўлса...

Ибн Умар ривоят қиладирлар: «Жоҳилия даврида Ҳазрат Умар разияллоҳу анҳу Масжид ул-Ҳаромда (назаримда, бир кеча) эътикофга ўтиromoққа аҳд қилган эрдилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам ул кишига: «Аҳдингга вафо қилғил!»—деб айтдилар».

23-боб. Рамазоннинг иккинчи ўн кунлигига эътикофга ўтиromoқ ҳақида

914 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِي كُلِّ رَمَضَانٍ عَشْرَةَ آيَٰمٍ ، فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ اعْتَكَفَ عِشْرِينَ يَوْمًا .

Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу: «Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар Рамазонда ўн кун эътикофга ўтирап эрдилар. Вафот қиладирган йиллари эрса, йигирма кун эътикоф қилдилар»,— дейдилар.

24-боб. Эътикофга ўтирган киши эътикофни тўхтатмоқчи бўлса...

Оиша разияллоҳу анҳо: «Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам Рамазоннинг охирги ўн кунлигига эътикофга ўтирафайман, деб одамларга айтдилар»,— дейдилар.

Ўшанда Оиша ҳам эътикофга ўтиромакка Жанобдан рухсат сўрадилар, ул киши ижозат бердилар. Ҳафса Оишага: ' «Менга ҳам рухсат сўраб берингиз»,— дедилар. Оиша ул кишига рухсат сўраб бердилар. Буни кўрган Зайнаб ҳам ўзларига масжиддан эътикоф учун жой тайёрладилар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намоз ўқиганларидан сўнг, эътикофда ўтирадирган жойларига қайтганларида, ул ердаги эътикофга тайёрлаб қўйилган жойларни кўриб: «Бу несидир?»—дедилар. «Оиша, Ҳафса ва Зайнабнинг жойлари»,— деб айтиши. Жаноб Расулуллоҳ: «Яхши иш

қилишмабдир, мен эътикофимни тўхтатғаймен»,— деб рўзаларини буздилар. Кейин, Шаввол ойида ўн кун эътикоф қилдилар».

25-боб. Эътикофдаги киши ювдирмоқ учун бошини дарчадан чиқарадир

Оиша разияллоҳу анҳо: Жаноб Расулуллоҳнинг муборак бошларини, эътикофда бўлганларида ҳайз кўрганлигимга қарамай, ювиб-тараб қўярдим»,— дейдилар. Жаноб Расулуллоҳ масжидда туриб, дарчадан бошларини чиқарап эрдилар. Оиша онамиз ҳужраларида туриб, муборак бошларини ювиб-тараб қўярдилар.